



Київська міська рада  
Київська міська державна  
адміністрація



Департамент економіки  
та інвестицій



КНДУ  
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ  
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО  
РОЗВИТКУ МІСТА



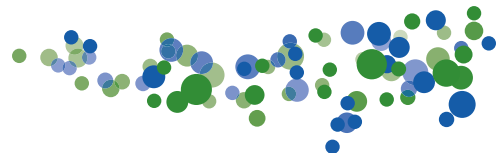
ПЛАТФОРМА  
РОЗВИТКУ МІСТА



II Всеукраїнська науково-  
практична конференція  
з міжнародною участю

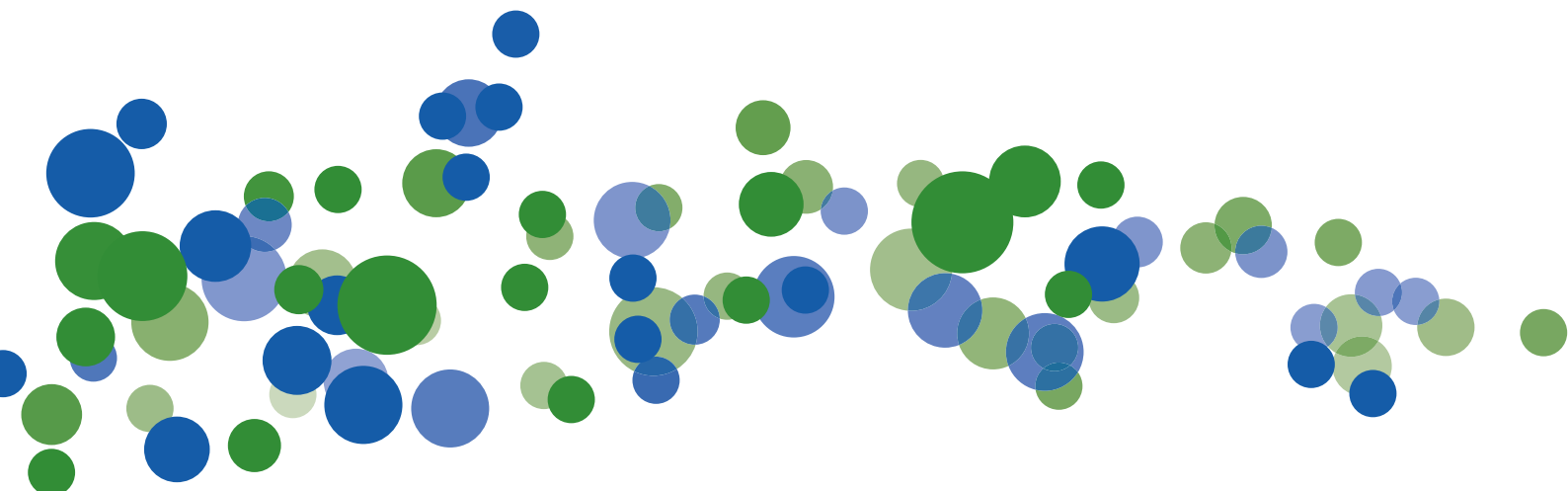
**PROKIIВ**

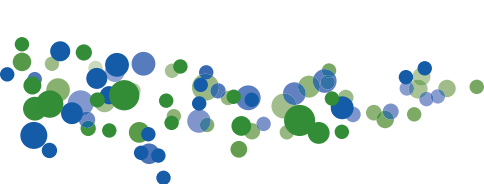




# ЗМІСТ

---



**СЕКЦІЯ 01. УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ..... 33**

Є.О. Альохіна, В.І. Виноградчий

**ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА КИЄВА ..... 34**

А.М. Борисенко, О.Ю. Могилевська,

**ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ КИЄВА..... 36**

Д.О. Васильчук, О.Ю. Могилевська,

**ТРАНСПОРТНА ПРОБЛЕМА МІСТА КИЇВ..... 39**

А.В. Гарматюк, О.Ю. Могилевська,

**СУЧАСНИЙ КИЇВ: БАЛАНС МІЖ СУЧАСНИМИ ОФІСАМИ ТА  
АРХІТЕКТУРОЮ МИНУЛОГО ..... 41**

С.М. Генік, Г.В. Дмитрієв

**ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-  
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИЇВА..... 44**

Т.П. Гонтовий, А.В. Билда

**РОЗВИТОК ДОРОЖНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ:  
ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА СТРАТЕГІЇ ПОКРАЩЕННЯ ..... 47**

Н.С. Григоренко, М.В. Осіпова, О.Ю. Могилевська,

**ПРОБЛЕМА ПАРКУВАННЯ ТА ПЕРЕСУВАННЯ ЛЮДЕЙ З  
ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ВУЛИЦЯМИ МІСТА КИЄВА..... 49**

А.С. Гриньова, О.Ю. Могилевська

**ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОВІТРЯ ..... 52**

А.О. Гудім, О.Ю. Могилевська

**СМІТТЯ: МОЖЛИВІСТЬ ЧИ ПРОБЛЕМА? ЕКОЛОГІЧНІ  
ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ДЛЯ КИЄВА..... 56**

Є.О. Давидчук, А.М. Слободяник

**РОЗВИТОК МІСТА КИЄВА ..... 58**

М.Є. Душеніна, О.А. Король

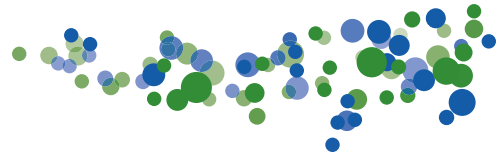
**КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ  
КИЄВА ТА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ..... 60**

Т.О. Дяченко, Ю.О. Бойченко

**ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ  
В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ..... 63**

Є.О. Дяченко, В.І. Кобелєв

**РОЗВИТОК МІСТА КИЇВ: ГРОМАДСЬКИЙ ТРАНСПОРТ ..... 65**



Д.О. Жеребчук, Д.С. Сартаков

**ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ.....67**

А.О. Жосан, І.Ю. Фільченко

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КИЄВА:  
ГЛОБАЛЬНІ ВИМІРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ  
СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА .....70**

М.Л. Заєць, О.С. Паламаренко

**ПАРКОВКИ В КИЄВІ ЯК ЕЛЕМЕНТ  
УРБАНІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ .....74**

А.О. Запiтецький

**СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З  
ІНВАЛІДНІСЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ .....76**

О.С. Козій, О.М. Момот

**ПРОБЛЕМИ УРБАНІСТИКИ ЛІВОГО БЕРЕГА МІСТА КИЇВ:  
ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК МІСТОБУДІВНИХ РІШЕНЬ  
НА ЛІВОМУ БЕРЕЗІ КИЄВА .....78**

Д.С. Козубенко, О.Є. Наголюк

**БРАК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ .....81**

М.Є. Колейчук, В.М. Лисий

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО  
ФІНАНСОВОГО РИНКУ .....83**

Т.А. Коляда, Р.М. Резанов

**ТАРГЕТОВАНА РЕКЛАМА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ SMM  
-ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ .....86**

Н.П. Кризина, О.В. Кризина

**СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ  
ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ  
ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....88**

Т.В. Мірзодаєва

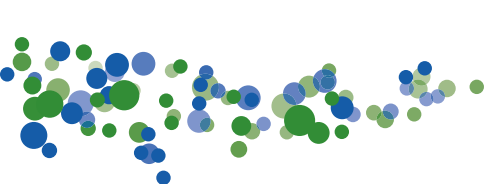
**ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ГОСТИННОСТІ МІСТА КИЄВА В  
УМОВАХ ВІЙНИ .....91**

I.V. Motrunych

**CRISIS MANAGEMENT IN THE CITY OF KYIV:  
STRATEGY AND INTERNATIONAL POST-WAR  
RECOVERY EXPERIENCE .....93**

Я. А. Суханова, А. І. Мельник

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ**

**ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....95**

Н.В. Ткач,

**ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ  
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ .....98**

П.Ю. Ткачук, М.О. Хацановська, О.Ю. Могилевська

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ В КИЇВІ ..... 100**

Д.О. Шандурський, О.Ю. Могилевська

**ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ  
ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 103**

Д.Є. Яценко, О.Ю. Могилевська

**СМІТТЯ У НАШОМУ ЖИТТІ: ПРОБЛЕМИ ЧИ МОЖЛИВОСТІ ..... 105****СЕКЦІЯ 02. МЕДИЧНІ НАУКИ ..... 109**

Л.П. Абишева, В.В. Малишев, В.В. Коваленко

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НАНОБІОТЕХНОЛОГІЙ  
НА СВІТОВИЙ БІЗНЕС–ЛАНДШАФТ ..... 110**

Ю.О. Гой, В.В. Коваленко, В.В. Малишев

**НАНОМАТЕРІАЛИ І COVID-19: ДІАГНОСТИКА, ТЕРАПІЯ,  
ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ,  
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ..... 111**

Tetiana Dereka, Alexander Dubcek, Dmytro Sknypa, Alexander Dubcek, Nadiia Sknypa

**MODERN ASPECTS OF POST-STROKE REHABILITATION ..... 114**

І.В. Дзевульська, О.В. Маліков

**ПИТАННЯ ГІГІЄНИ ТА ПРОФІЛАКТИКИ У ПРАЦЯХ  
ПРОФЕСОРА О. П. ВАЛЬТЕРА ..... 115**

М.С. Корець, О.В. Іщенко

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО НАВЧАННЯ  
СТАРШОКЛАСНИКІВ КОМП'ЮТЕРНОМУ ПРОЕКТУВАННЮ ..... 117**

М.Ю. Коржова, О.М. Калейнікова

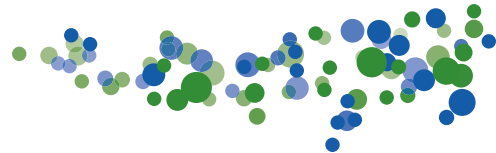
**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У БІОСЕНСОРНОМУ МОНІТОРИНГУ  
ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ 1 ТИПУ ..... 119**

О.В. Ліщенко, Д.С. Скнипа

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ  
У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ ..... 122**

А.О. Мазур, В.В. Коваленко, В.В. Малишев

**НАНОТЕХНОЛОГІЇ В НАНОБІОМЕДИЦИНІ ..... 124**



С.В. Матвійчук, В.В. Коваленко

|                                                                                                                                |            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ НА ДИТЯЧІЙ<br/>ЦЕРЕБРАЛЬНИЙ ПАРАЛІЧ – ПЕРЕВАГИ<br/>ЛІКУВАЛЬНОГО МАСАЖУ ТА АКУПУНКТУРИ .....</b> | <b>126</b> |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Т.С. Негода, С.О. Баришполець

|                                                                                               |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНІ АСПЕКТИ<br/>ЗАХВОРЮВАНOSTІ НА АЛЕРГІЧНИЙ РИНИТ .....</b> | <b>128</b> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Т.С. Негода, К.Я. Березнюк

|                                                                                       |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВАРТОСТІ ТЕРАПІЇ ПАЦІЄНТІВ З<br/>РЕВМАТОЇДНИМ АРТРИТОМ .....</b> | <b>130</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------|

T.S. Nehoda, O.I. Vovk

|                                                                     |            |
|---------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>MODERN METHODS OF SEBORRHOEIC<br/>DERMATITIS CORRECTION.....</b> | <b>131</b> |
|---------------------------------------------------------------------|------------|

Т.С. Негода, А.В. Зіменко

|                                                                                                                   |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПЕРЕДУМОВИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ<br/>ЗАСОБІВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ<br/>ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ПСОРІАЗУ .....</b> | <b>132</b> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

T.S. Nehoda, A.V. Kisil

|                                                                                               |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ANALYSIS OF THE RANGE OF MEDICINES FOR THE<br/>TREATMENT OF NASAL CAVITY DISEASES.....</b> | <b>134</b> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

T.S. Nehoda, A.O. Mazyhula

|                                                                                  |            |
|----------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>MARKET RESEARCH OF MEDICINAL PRODUCTS USED<br/>TO TREAT OTITIS MEDIA.....</b> | <b>136</b> |
|----------------------------------------------------------------------------------|------------|

T.S. Nehoda, K.A. Makluk

|                                                                                 |            |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>MARKET ANALYSIS OF MEDICINES FOR<br/>THE TREATMENT OF OSTEOPOROSIS .....</b> | <b>137</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|

T.S. Nehoda, T.V. Marchyk

|                                                                                 |            |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>MARKET ANALYSIS OF MEDICINES FOR<br/>THE TREATMENT OF OSTEOPOROSIS .....</b> | <b>138</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|

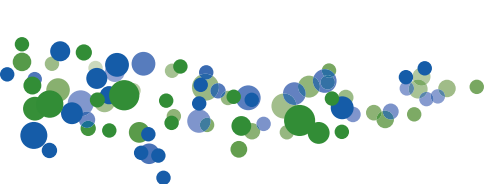
Т.С. Негода, О.В. Мірошник

|                                                                                                                                |            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПОБУДОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО АНАЛІЗУ РИНКУ<br/>ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ<br/>ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ.....</b> | <b>140</b> |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

T.S. Nehoda, Z.M. Nizhnik

|                                                                                                     |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>RATIONALE FOR THE NEED TO DEVELOP AN<br/>ANTHELMINTIC BASED ON MEDICINAL PLANT MATERIAL.....</b> | <b>141</b> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Т.С. Негода, А.І. Олійниченко



|                                                                                                                                    |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПІДГРУНТЯ ДЛЯ<br/>КОНЦЕПТУАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ<br/>ДОПОМОГИ ХВОРИМ НА МІГРЕНЬ .....</b> | <b>142</b> |
| T.S. Nehoda, E.V. Pavlovskaya                                                                                                      |            |
| <b>FUNGAL DISEASES OF THE SKIN AS THE MOST COMMON<br/>AND SOCIALLY SIGNIFICANT SKIN DISEASES .....</b>                             | <b>144</b> |
| T.C. Негода, М.В. Парфенюк                                                                                                         |            |
| <b>ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ<br/>ПАЦІЄНТІВ З КАТАРАКТОЮ .....</b>                                        | <b>146</b> |
| T.C. Негода, М.Д. Патрича                                                                                                          |            |
| <b>АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРІВ В РОЗДРІБНИХ<br/>АПТЕЧНИХ МЕРЕЖАХ .....</b>                                               | <b>147</b> |
| T.C. Негода, Г. В. Репнікова                                                                                                       |            |
| <b>ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ РОЗРОБКИ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ<br/>ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ ВЕРХНІХ<br/>ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ .....</b>           | <b>149</b> |
| T.S. Nehoda, V.V. Tkachenko                                                                                                        |            |
| <b>ANALYSIS OF THE RANGE OF MEDICINES FOR THE<br/>TREATMENT OF HERPES .....</b>                                                    | <b>151</b> |
| T.S. Nehoda, D.M. Shtefan                                                                                                          |            |
| <b>PREREQUISITES FOR ANALYSING THE BRONCHITIS<br/>PROPHYLAXIS MARKET .....</b>                                                     | <b>152</b> |
| T.S. Nehoda, A.I. Yatskevych                                                                                                       |            |
| <b>ANALYSIS OF THE PHARMACY RANGE OF ORAL<br/>CARE PRODUCTS .....</b>                                                              | <b>154</b> |
| Ю.С. Свистунова, В.В. Коваленко                                                                                                    |            |
| <b>ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МАТЕРІВ ДІТЕЙ З<br/>ОРФАННИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ .....</b>                                         | <b>156</b> |
| Н.К. Сухонос, Д.С. Махортов                                                                                                        |            |
| <b>СТАН МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ КИЄВА СЬОГОДНІ .....</b>                                                                       | <b>158</b> |
| Н.О. Тимошок, Р.В. Бубнов, Л.М. Лазаренко, М.Я. Співак,                                                                            |            |
| <b>ГЕПАТОПРОТЕКТОРНА АКТИВНІСТЬ L. CASEI IMB<br/>В-7280 НА МОДЕЛІ ДІКЛОФЕНАК - ІНДУКОВАНОЇ<br/>ГЕПАТОТОКСИЧНОСТІ У ЩУРІВ .....</b> | <b>161</b> |
| І.К. Тинок, В.В. Малишев, В.В. Коваленко                                                                                           |            |
| <b>НВІС-КОНВЕРГЕНЦІЯ: ВПЛИВ НА МАЙБУТНІЙ<br/>СУСПІЛЬНИЙ УСТРІЙ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ .....</b>                                        | <b>163</b> |





В.О. Хмара, О.М. Калейнікова

**МОЖЛИВІ ПРИЧИНИ РАННЬОЇ СИВИНИ В УМОВАХ СТРЕСУ  
ПІД ЧАС ВІЙНИ: ФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ..... 166**

В.О. Хмара, Г.Ю. Кандаурова

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ТРИХОТИЛОМАНІЇ У ДІТЕЙ ..... 168**

### **СЕКЦІЯ 03. ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА ..... 171**

С. В. Більницька, А. О. Землянський

**АНАЛІЗ РОЛІ АДИПОКІНІВ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ БІОМАРКЕРІВ  
ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ 2 ТИПУ В КОТІВ ..... 172**

Ю.О. Бойко, П.Б. Богомолова, А.О. Кобосова

**ЗНАЧЕННЯ ГОРМОНІВ ПЛАЦЕНТИ В ПЕРІОД ВАГІТНОСТІ..... 174**

В.О. Войналович, З.В. Шнуровенко, М.С. Хіміч

**ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ СИРУ  
КИСЛОМОЛОЧНОГО ВІТЧИЗНЯНИХ ОПЕРАТОРІВ РИНКУ ..... 176**

Л.П. Горальський, І.М. Сокульський

**СЕРЦЕ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ (BOS TAURUS  
TAURUS L., 1758) ЯК ОБ'ЄКТ МОРФОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ..... 179**

Н.І. Данкевич, Є.І. Хрістенко

**КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИН  
CORVIDAE ТА PARIDAE: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ..... 181**

О.В. Данчук, В.В. Данчук, І.І. Антонік

**ПРОДУКТИВНІСТЬ МОЛОЧНИХ КОРІВ ЗА ГОСТРОГО  
І ХРОНІЧНОГО ТЕПЛОВОГО СТРЕСУ ..... 183**

О.В. Івлева

**ВИДИ «СТРАЖДАНЬ ТВАРИН» З ТОЧКИ ЗОРУ ЗАКОНОДАВСТВА ..... 186**

Н.Я. Мех, Л.В. Баланчук

**АНАЛІЗ МІКРОБІОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ У РИБІ  
ТА РИБНИХ ПРОДУКТАХ ..... 188**

Л.І. Наливайко, В.С. Бойко

**СКАЗ – ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ  
ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ..... 190**

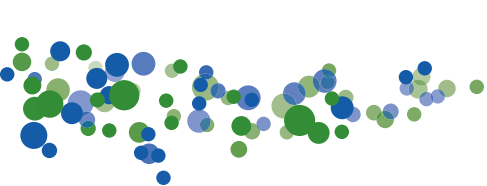
О.О. Павлюченко, О.В. Івлева

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДИРОФІЛЯРІОЗУ У СОБАК І КІШОК ..... 193**

А.Т. Пікаш, О.В. Васильян, Г.А. Скрипка

**ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНА ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ СВІЖОСТІ**



**СВИНИНИ, ЯКА РЕАЛІЗУЄТЬСЯ НА РИНКАХ МІСТА ОДЕСИ ..... 195**

Л.В. Пероцька, М. Топор

**АКТИВНІСТЬ ПРИРОДНИХ ДЖЕРЕЛ СКАЗУ  
В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ ..... 197**

Г.А. Скрипка, О.В. Найдіч, І.В. Шлапацький

**МОНІТОРИНГ ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ  
ТА БЕЗПЕЧНОСТІ РИБИ СОЛОНО-СУШЕНОЇ ..... 199****СЕКЦІЯ 04. ПЕДАГОГІКА ..... 203**

В.В. Агіляр Туклер

**ПРОВЕДЕННЯ НЕСКЛАДНИХ ДОСЛІДІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ  
ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ  
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ..... 204**

Г.В. Афузова, В.І. Кротенко

**БАТЬКІВСЬКА ПІДТРИМКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО  
БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ  
ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ КРИЗИ ..... 206**

Ю.М. Балаховська

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ  
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ..... 209**

Л.В. Барановська, Н. В. Журавель

**ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ  
ФІЛОЛОГІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛІЇ ..... 211**

Ю.В. Берегова, О.О. Войналович

**КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ ..... 214**

Л.Ю. Благодаренко, С.Л. Василенко

**НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА М.І. ШУТА  
ЯК ОСНОВА ОБ'ЄДНАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ  
І ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ..... 217**

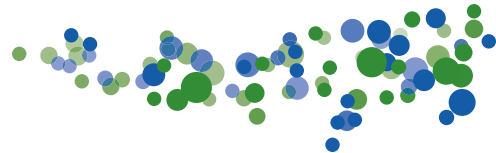
В.О. Бойченко

**ДО ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ САМООЦІНКИ  
ТРИВОЖНОСТІ ..... 219**

Ю.М. Босий

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У  
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ..... 221**

Ван Жуньдун



**ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ  
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ..... 224**

Ван Сіньюй

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ  
КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ  
ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК..... 226**

Ван Ся

**КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: РОЛЬ  
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ..... 228**

Ван Ці

**ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ  
ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ .. 231**

І.О. Ведмеденко

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У ДИСТАНЦІЙНОМУ  
НАВЧАННІ: ВИКЛИКИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ..... 233**

Н.О. Ведмеденко

**ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ  
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ..... 236**

А.А.Віщюк

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ-  
МЕДИКІВ У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ  
АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ..... 238**

О.О. Войналович

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ  
В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗВО..... 240**

С.О. Галяс

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ  
ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ..... 242**

Р.О. Голіяд, О.В. Звездогляд

**СУЧАСНА ОСВІТА В УМОВАХ ДИНАМІЧНИХ ЗМІН: ВИКЛИКИ ТА  
ПЕРСПЕКТИВИ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ ..... 245**

М.І. Григорова, В.І. Саюк

**ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В  
ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА..... 247**

І.П. Даниленко, В.В. Агіляр Туклер

**ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ  
ДОРΟΣЛИХ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ..... 249**

О.В. Денисенко

**НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ – ШЛЯХ ДО УСПІХУ В НІВЧАННІ ТА  
ВИХОВАННІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ .....252**

С.О. Довбня, С.С. Гриценко

**СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ  
КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ СТАРШОГО  
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ .....255**

О. В. Довгань

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ  
В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ.....257**

А. Дорохін

**ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ  
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ БУДІВЕЛЬНОГО  
ПРОФІЛЮ.....260**

Ю.В. Дума

**ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ КОМУНІКАЦІЙНИХ КАНАЛІВ, ЩО  
ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ  
СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ .....262**

М.М. Євдокимов

**РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ  
НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ .....264**

А.Р. Жукова, Ю.В. Матіїв

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ  
ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У  
ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ  
ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ .....267**

М.А. Зборовська

**«ПЕРШИЙ НА МІСЦІ ПОДІЇ» - ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ДО  
ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ.....269**

Л.О. Зозуля

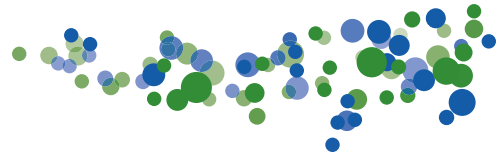
**СУЧАСНА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ФАХОВИХ  
ДИСЦИПЛІН.....270**

Т.О. Золотаренко, Т.М. Васютіна

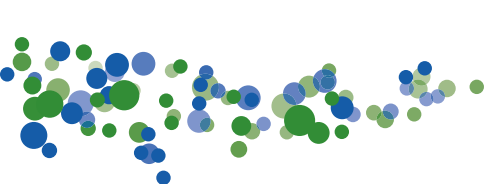
**АНАЛІЗ РОЛІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ  
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В  
КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ .....273**

Р.Г. Кемза

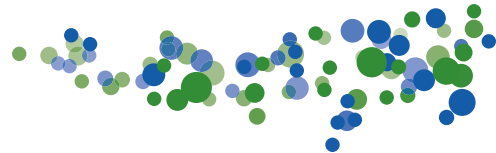
**ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИВЧЕННІ**



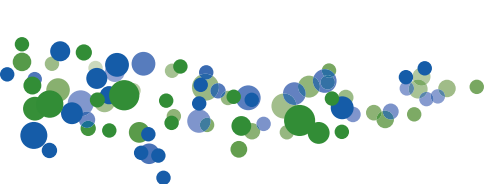
|                                                                                                                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН .....</b>                                                                                                                        | <b>275</b> |
| Д.Е. Кільдеров, В.Б. Харламенко, О.В. Шатова                                                                                                              |            |
| <b>ІНТЕГРАЦІЯ ПРИКЛАДНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У<br/>ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ .....</b>                                                     | <b>277</b> |
| Т.В. Коваль                                                                                                                                               |            |
| <b>КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я<br/>ЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ШКОЛИ ПЕРШОГО<br/>СТУПЕНЯ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ .....</b> | <b>279</b> |
| О.М. Ковальчук                                                                                                                                            |            |
| <b>СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛІВ З БАТЬКАМИ:<br/>ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ .....</b>                                                                 | <b>281</b> |
| М.Б. Коломієць                                                                                                                                            |            |
| <b>КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА НАПРАВЛЕНІ НА ДОСЯГНЕННЯ<br/>ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРОБЛЕМИ І<br/>ПЕРСПЕКТИВИ.....</b>                            | <b>283</b> |
| О.П. Конарев, О. Д. Трегуб                                                                                                                                |            |
| <b>ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ З НАРОДНИМ<br/>МИСТЕЦТВОМ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ<br/>МАТЕРІАЛОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ .....</b>               | <b>286</b> |
| В. М. Корх                                                                                                                                                |            |
| <b>ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ .....</b>                                                                                                  | <b>288</b> |
| С.В. Котляренко,                                                                                                                                          |            |
| <b>ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДГОТОВКУ<br/>МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ .....</b>                                                                         | <b>291</b> |
| О.П. Круглик                                                                                                                                              |            |
| <b>БЕЗБАР'ЄРНА ВЗАЄМОДІЯ З ЛЮДЬМИ З<br/>ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ .....</b>                                                                                       | <b>293</b> |
| А.О. Кузьменко                                                                                                                                            |            |
| <b>НАВЧАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ОБІЗНАНОСТІ<br/>ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ НА<br/>ІІІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ РІВНІ.....</b>                           | <b>295</b> |
| А.О. Кущенко, А.Г. Ремньова                                                                                                                               |            |
| <b>СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО<br/>СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО<br/>СУСПІЛЬСТВА .....</b>                               | <b>297</b> |
| Лан Фуань                                                                                                                                                 |            |
| <b>ОСОБИСТІСНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ</b>                                                                                                        |            |



|                                                                                                                                                   |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>МУЗИКИ: РОЗВИТОК У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ.....</b>                                                                                             | <b>299</b> |
| І.О. Лисоконь                                                                                                                                     |            |
| <b>СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ІНВЕСТИВАННЯ В СУЧАСНІ<br/>УНІВЕРСИТЕТИ .....</b>                                                                             | <b>301</b> |
| Д.С. Литвиченко                                                                                                                                   |            |
| <b>СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-<br/>ЛОГОПЕДІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ .....</b>                                    | <b>304</b> |
| К.В. Лісовенко, Т.М. Гребенюк                                                                                                                     |            |
| <b>МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА НАВЧАННЯ<br/>АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ .....</b>                                                                             | <b>306</b> |
| О.В. Лоб                                                                                                                                          |            |
| <b>РОЛЬ БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРУВАННЯ ДИТИНИ<br/>З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....</b>                                                                 | <b>308</b> |
| В.О. Матвієнко                                                                                                                                    |            |
| <b>ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО<br/>ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІНТЕГРАЦІЇ<br/>ТРАДИЦІЙНИХ І СУЧАСНИХ МЕТОДІВ .....</b> | <b>311</b> |
| О.В. Матвієнко, М.А. Химич                                                                                                                        |            |
| <b>ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ<br/>ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ<br/>ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....</b>             | <b>313</b> |
| І.М. Матійків                                                                                                                                     |            |
| <b>ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ<br/>В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ .....</b>                                                               | <b>315</b> |
| А.С. Миколенко, А.Г. Ремньова                                                                                                                     |            |
| <b>РОЛЬ STEM-ПРОЄКТІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ<br/>СВІДОМОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ<br/>НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ .....</b>            | <b>318</b> |
| Н.О. Мирошніченко,                                                                                                                                |            |
| <b>СУПЕРВІЗІЯ ФАХІВЦІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З ДІТЬМИ,<br/>ЩО ЗАЗНАЛИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА:<br/>ВИКЛИКИ, ПІДХОДИ ТА ЗНАЧЕННЯ .....</b>                 | <b>320</b> |
| Ю.Б. Мирошніченко, В.О. Ігнатенко                                                                                                                 |            |
| <b>ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ .....</b>                                                                                         | <b>322</b> |
| М.М. Михайлюк                                                                                                                                     |            |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА<br/>ТА СТУДЕНТА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ</b>                                                     |            |



|                                                                                                                                          |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ЩОДО МАЙБУТНЬОГО .....</b>                                                                                                            | <b>325</b> |
| Л.В. Мірошниченко                                                                                                                        |            |
| <b>СУЧАСНА ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В КОЛЕДЖІ:<br/>ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....</b>                                                                 | <b>327</b> |
| О.Ю. Міхеєва                                                                                                                             |            |
| <b>ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ РІЗНИХ ГРУП<br/>НАСЕЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН .....</b>                                            | <b>329</b> |
| Л.П. Мостовий                                                                                                                            |            |
| <b>ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ<br/>СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....</b>                           | <b>331</b> |
| П.С. Омельченко                                                                                                                          |            |
| <b>ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ: РОЗРОБКА І ЗАСТОСУВАННЯ<br/>НОВИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ.....</b>                                          | <b>333</b> |
| Р.Ю. Полевик, В.Б. Харламенко                                                                                                            |            |
| <b>ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ<br/>МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ.....</b>                                               | <b>335</b> |
| Н.О. Полуйко, А.О. Ярошенко                                                                                                              |            |
| <b>ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ З ДІТЬМИ,<br/>ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ<br/>ОБСТАВИНАХ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ .....</b>       | <b>337</b> |
| М.О. Попов                                                                                                                               |            |
| <b>МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ<br/>ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....</b>                                            | <b>339</b> |
| О.А. Попов                                                                                                                               |            |
| <b>РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ<br/>МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У<br/>МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ .....</b> | <b>341</b> |
| М.В. Ребрина, І.С. Голіяд                                                                                                                |            |
| <b>ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ<br/>УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬО-НАУКОВО-<br/>ВИРОБНИЧОМУ КЛАСТЕРІ .....</b>         | <b>344</b> |
| А.Г. Ремньова                                                                                                                            |            |
| <b>ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ<br/>ВИКЛАДАЧІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....</b>                                    | <b>346</b> |
| Ю.Ю. Русин                                                                                                                               |            |
| <b>ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ<br/>КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ</b>                                                |            |



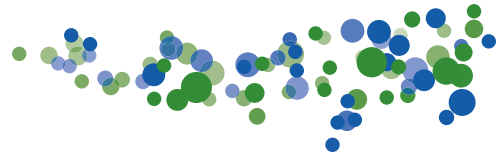
|                                                                                                                                                                                                     |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>СФЕРИ У КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПРОГРАМ .....</b>                                                                                                                        | <b>349</b> |
| К.Є. Руссо                                                                                                                                                                                          |            |
| <b>ХАРАКТЕРИСТИКА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....</b>                                                                                                                                  | <b>351</b> |
| А.М. Савицький                                                                                                                                                                                      |            |
| <b>НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА .....</b>                                                                                                                      | <b>353</b> |
| І.О. Сасіна, Л.Г. Медведок, К.В. Ільїних                                                                                                                                                            |            |
| <b>УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ЗДОБУВАЧАМ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА.....</b> | <b>356</b> |
| В. Ю. Свірідов                                                                                                                                                                                      |            |
| <b>ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ .....</b>                                                                                                                                                          | <b>358</b> |
| <b>ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....</b>                                                                                                                                                            | <b>358</b> |
| С.Р. Севретник                                                                                                                                                                                      |            |
| <b>ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....</b>                                                                                                      | <b>360</b> |
| А.А. Силенко                                                                                                                                                                                        |            |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ УЧНІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ.....</b>                                                                                                                 | <b>362</b> |
| Д.А. Силенко                                                                                                                                                                                        |            |
| <b>ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ .....</b>                                                                                                                     | <b>363</b> |
| Н.І. Силенко                                                                                                                                                                                        |            |
| <b>ПОЗАШКІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....</b>                                                                  | <b>365</b> |
| К.Д. Скомська, О.О. Войналович                                                                                                                                                                      |            |
| <b>СІМЕЙНО-ПОБУТОВІ ТРАДИЦІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ДОЗВІЛЛЯ.....</b>                                                                                                                           | <b>367</b> |
| В.В. Скринник                                                                                                                                                                                       |            |
| <b>ІНКЛЮЗИВНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ УМОВ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....</b>                                                                                                  | <b>369</b> |
| Л.В. Сліпчишин                                                                                                                                                                                      |            |
| <b>РОБОТА НАД ПОМИЛКАМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ</b>                                                                                                                                                     |            |



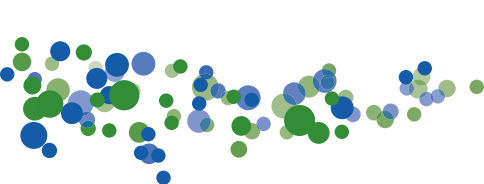


|                                                                                                                             |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ .....</b>                                                                          | <b>371</b> |
| А.В. Сопілка                                                                                                                |            |
| <b>ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПІДГОТОВКА<br/>ДО ЇХ РОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ .....</b>                   | <b>373</b> |
| К.М. Степанович                                                                                                             |            |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ ДЛЯ<br/>ВІДВІДУВАЧІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ .....</b>                              | <b>375</b> |
| В.В. Стрілець                                                                                                               |            |
| <b>ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ<br/>ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ<br/>ДО НАВЧАННЯ.....</b>                 | <b>378</b> |
| Г.М. Строганова                                                                                                             |            |
| <b>ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ<br/>НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ.....</b>                 | <b>380</b> |
| О.Д. Трегуб                                                                                                                 |            |
| <b>РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ПЛАТФОРМ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ВИКЛАДАННІ<br/>ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ .....</b>                                       | <b>382</b> |
| А.М. Фомічова                                                                                                               |            |
| <b>«СТАНЬ СТУДЕНТОМ НА 1 ДЕНЬ – ТВІЙ ПОМІЧНИК У<br/>ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ».....</b>                                               | <b>384</b> |
| Чжан Мен                                                                                                                    |            |
| <b>РОЗВИТОК НЕВЕРБАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ<br/>ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА:<br/>ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ .....</b>           | <b>386</b> |
| Чжан Цзін                                                                                                                   |            |
| <b>ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ<br/>МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ:<br/>ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....</b>    | <b>388</b> |
| В.М. Чичук                                                                                                                  |            |
| <b>ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ .....</b>                                                                       | <b>391</b> |
| Т.М. Швалюк                                                                                                                 |            |
| <b>СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ<br/>АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ТА ДОПОМІЖНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В<br/>ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ .....</b> | <b>393</b> |
| В.В. Шевченко                                                                                                               |            |
| <b>БЕЗПЕКОВА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗВО .....</b>                                                                   | <b>398</b> |
| Ю.В. Шевченко                                                                                                               |            |

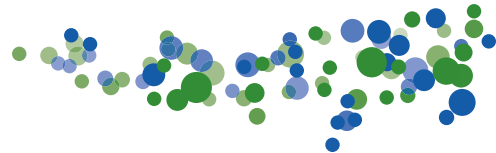
|                                                                                                                                      |            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ<br/>В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО –<br/>ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....</b>           | <b>400</b> |
| В.М. Шевченко                                                                                                                        |            |
| <b>ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО<br/>НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....</b>                                | <b>401</b> |
| Г.В. Шелепко                                                                                                                         |            |
| <b>ТЕХНОЛОГІЯ ГЕОКЕШИНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ<br/>ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО<br/>ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ .....</b>  | <b>404</b> |
| Р.А. Шулигіна                                                                                                                        |            |
| <b>ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ .....</b>                                                                                | <b>406</b> |
| <b>МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ .....</b>                                                                                    | <b>406</b> |
| Т.Д. Якимович                                                                                                                        |            |
| <b>РОЗРОБКА МОДЕЛІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ПРОФІЛЬНОГО ТА<br/>ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ<br/>КЛАСТЕРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ .....</b>          | <b>408</b> |
| Ян Цзінвень                                                                                                                          |            |
| <b>ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО<br/>МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ<br/>ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....</b> | <b>411</b> |
| <b>СЕКЦІЯ 05. БУДІВНИЦТВО. АРХІТЕКТУРА.<br/>МІСЬКЕ ПЛАНУВАННЯ .....</b>                                                              | <b>414</b> |
| Г.М. Агєєва                                                                                                                          |            |
| <b>БУДІВЛЯ АЕРОВОКЗАЛУ ЯК ВЗІРЕЦЬ АРХІТЕКТУРИ МОДЕРНІЗМУ</b>                                                                         | <b>415</b> |
| А.О. Барилюк, С.Я. Пісьо                                                                                                             |            |
| <b>СУЧАСНІ ПІДХОДИ В АРХІТЕКТУНІЙ ОСВІТІ.....</b>                                                                                    | <b>417</b> |
| Н.І. Білошицька, М.В. Білошицький                                                                                                    |            |
| <b>ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ<br/>УЩІЛЬНЕНОЇ ЗАБУДОВИ .....</b>                                               | <b>419</b> |
| М.А. Гуренко                                                                                                                         |            |
| <b>ПРОЕКТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ НА БУДІВНИЦТВО ДЛЯ ІНВЕСТИТОРІВ:<br/>ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....</b>                                               | <b>420</b> |
| Є.Є. Макаручук                                                                                                                       |            |
| <b>НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЗЕМНОГО</b>                                                                                                    |            |



|                                                                                                                                  |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ КИЄВА .....</b>                                                                                             | <b>423</b> |
| С.Я. Пісьо, В.С. Марусяк                                                                                                         |            |
| <b>ЦЕРКОВНА АРХІТЕКТУРА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ<br/>ФОРМУВАННЯ ЖИВОПИСНОГО ОБРАЗУ ПОСЕЛЕНЬ .....</b>                                 | <b>425</b> |
| Г.О. Татарченко, Н.І. Паніна, В.М. Беспалий                                                                                      |            |
| <b>СТВОРЕННЯ РАЙОНІВ ПОЗИТИВНОЇ ЕНЕРГІЇ .....</b>                                                                                | <b>428</b> |
| <br><b>СЕКЦІЯ 06. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ.....</b>                                                                    | <b>431</b> |
| Н.О. Бакуха, Ю.Л. Хлевна                                                                                                         |            |
| <b>ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ<br/>БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ<br/>УЧАСНИКІВ ДЕРЖАВНИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ .....</b>   | <b>432</b> |
| О.С. Бичков, М.В. Мороз                                                                                                          |            |
| <b>ПОБУДОВА ФУНКЦІОНАЛЬНО СТІЙКИХ ПРОГРАМНИХ СИСТЕМ НА<br/>ОСНОВІ ПАТЕРНУ "MANAGER-DISPATCHER" .....</b>                         | <b>434</b> |
| І.М. Vergunova, V.S. Haslo                                                                                                       |            |
| <b>IMAGE COMPRESSION ALGORITHM USING<br/>AGGLOMERATIVE CLUSTERING .....</b>                                                      | <b>436</b> |
| О.А. Волошина                                                                                                                    |            |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ ЕМОЦІЙ У<br/>МОВЛЕННІ.....</b>                                                     | <b>439</b> |
| А.І. Габ, В.В. Малишев                                                                                                           |            |
| <b>СВІТОВИЙ РИНОК НАНОТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ВОДООЧИЩЕННЯ:<br/>ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СЕГМЕНТАЦІЯ .....</b>                      | <b>440</b> |
| А.І. Габ, В.В. Малишев                                                                                                           |            |
| <b>ДИНАМІКА СВІТОВОГО РИНКУ НАНОТЕХНОЛОГІЙ<br/>У СФЕРІ ВОДООЧИЩЕННЯ.....</b>                                                     | <b>442</b> |
| Б.І. Гінько, О.Ф. Борецький, В.А. Мар'яновський                                                                                  |            |
| <b>ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ЗБОРУ ПОПЕРЕДНЬОЇ<br/>ДІАГНОСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ПОШУКУ ТА<br/>УСУНЕННЮ ЗБОЇВ У РОБОТІ МЕРЕЖІ .....</b> | <b>444</b> |
| Я.Д. Гозак, С.В. Палій                                                                                                           |            |
| <b>ЕФЕКТИВНІ НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ.<br/>СУЧАСНІ МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ .....</b>                               | <b>446</b> |
| Д.Р. Грицький, О.Ф. Борецький, Є.А. Слюсар                                                                                       |            |
| <b>ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСТОСОВНОСТІ ЗАСОБІВ СТАТИЧНОГО</b>                                                                              |            |



|                                                                                                                                 |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>АНАЛІЗУ КОДУ ДЛЯ ПРОЕКТІВ У СИСТЕМІ GITLAB .....</b>                                                                         | <b>448</b> |
| А.С. Дуднік, С.А. Виговський, О.Г. Батрак                                                                                       |            |
| <b>СИСТЕМА БЕЗПЕЧНОГО КЕРУВАННЯ БЕЗПЛОТНИМ ЛІТАЛЬНИМ АПАРАТОМ ЧЕРЕЗ ОПТИЧНИЙ КАНАЛ ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ .....</b>                     | <b>451</b> |
| А.В. Квашенко, С.П. Загороднюк                                                                                                  |            |
| <b>РОЗРОБКА ВІРТУАЛЬНОГО КЛАДОВИЩА З ПРИВ'ЯЗКОЮ ДО РЕАЛЬНИХ МІСЦЬ ЗАХОРОНЕННЯ ЛЮДЕЙ .....</b>                                   | <b>453</b> |
| Д.О. Ліпський                                                                                                                   |            |
| <b>АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ .....</b>                                           | <b>456</b> |
| Н.В. Майко, В.Л. Рябічев                                                                                                        |            |
| <b>АЛГОРИТМ ВІДШУКАННЯ РЕКУРЕНТНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ ПОЛІНОМІВ У ЗАДАЧІ З ДРОБОВОЮ ПОХІДНОЮ .....</b>                 | <b>458</b> |
| В.В. Малишев, А.І. Габ                                                                                                          |            |
| <b>СВІТОВИЙ РИНОК СУЧАСНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ВОДООЧИЩЕННЯ: СЕГМЕНТНИЙ АНАЛІЗ, ЧИННИКИ ЗРОСТАННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ .....</b> | <b>461</b> |
| В.В. Малишев, О.В. Орел                                                                                                         |            |
| <b>СВІТОВИЙ РИНОК ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ .....</b>                                                                      | <b>463</b> |
| О.В. Орел, В.В. Малишев                                                                                                         |            |
| <b>ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ: СЕГМЕНТНИЙ АНАЛІЗ СВІТОВОГО РИНКУ .....</b>                                    | <b>465</b> |
| О.В. Орел, В.В. Малишев                                                                                                         |            |
| <b>ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРКТЕРИСТИКА СВІТОВОГО РИНКУ .....</b>                               | <b>468</b> |
| О.В. Орел, В.В. Малишев                                                                                                         |            |
| <b>ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ: ЧИННИКИ ЗРОСТАННЯ, ОБМЕЖЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІ РИНКУ .....</b>  | <b>470</b> |
| І.І. Пархоменко, Р.В. Огієвич                                                                                                   |            |
| <b>ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ФАЙЛОВОГО ЗБЕРІГАННЯ В P2P-МЕРЕЖАХ: ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ .....</b>                              | <b>473</b> |
| В.Я. Петрівський,                                                                                                               |            |
| <b>ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ ТА НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ У МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ .....</b>                                                           | <b>475</b> |
| В.І. Сучков                                                                                                                     |            |



## **ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я .....477**

Чепель Л.В., Бойко Ю.В.,

## **АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ В ІОТ З ВИКОРИСТАННЯМ BLOCKCHAIN .....479**

Т.В. Шоп

## **ЛІДЕРСТВО ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ .....481**

## **СЕКЦІЯ 07. СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ ..... 484**

Д.С. Адамюк

## **ОСОБИСТІСНА ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ТРИВОЖНІСТЮ.....485**

М.І. Айкало

## **РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ ОСВІТИ .....487**

Л.В. Алексєєнко-Лемовська, О.О. Анчева

## **ВПЛИВ КОРОТКОЧАСНОГО СТРЕСУ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ.....490**

Л.В. Алексєєнко-Лемовська, Ю.В. Возник

## **ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ТРЕНЕРА-ХОРЕОГРАФА НА ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ.....492**

Л.В. Алексєєнко-Лемовська, А.А. Карнаух

## **РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНА РОЗВИТКУ ПСИХІКИ ЛЮДИНИ ВІДНОСНО МОДЕЛІ СПІРАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ.....495**

Я В. Амурова

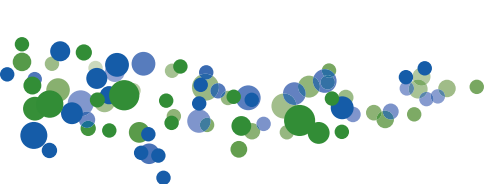
## **ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДСНС УКРАЇНИ ДО КРИЗОВИХ ВТРУЧАНЬ .....497**

В.А. Брей

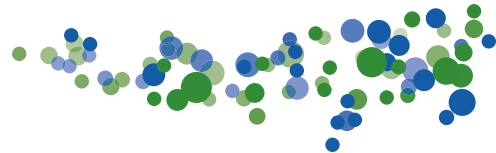
## **УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У ЗАКЛАДХ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА РОЛЬ СТУДЕНТІВ У СТВОРЕННІ ДОСТУПНОГО СЕРЕДОВИЩА.....500**

В.М. Гальченко

## **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО**

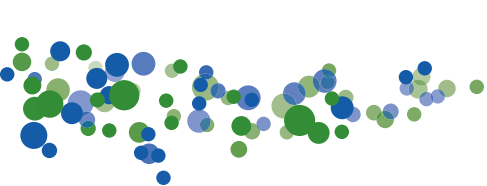


|                                                                                                                                          |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОДНОЛІТКАМИ В<br/>КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ .....</b>                                                                  | <b>502</b> |
| Н.В. Горло                                                                                                                               |            |
| <b>ДІЄВИЙ ПАТРІОТИЗМ В ІСТОРИЧНОМУ<br/>КОНТЕКСТІ ТА У СЬОГОДЕННІ .....</b>                                                               | <b>505</b> |
| А. Yevtushenko, L.V. Aleksieienko-Lemovska                                                                                               |            |
| <b>A CONTEMPLATION OF THE COGNITIVE PROCESSES<br/>OF GENERATION ALPHA THROUGH THE LENS OF<br/>DUAL-PROCESS THEORY (D.КАHNEMAN) .....</b> | <b>508</b> |
| І.Д. Єпіфанцев                                                                                                                           |            |
| <b>ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ<br/>В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ .....</b>                                                                   | <b>510</b> |
| Т.В. Ільницька                                                                                                                           |            |
| <b>СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В МІСТІ КИЄВІ.....</b>                                                                               | <b>512</b> |
| Ю.І. Калюжна, В.О. Мінакова                                                                                                              |            |
| <b>МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПСИХОДІАГНОСТИКИ АДАПТАЦІЇ<br/>СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ .....</b>                                       | <b>515</b> |
| Л.М. Калюжна                                                                                                                             |            |
| <b>ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИНДРОМУ<br/>ЖЕРТВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ .....</b>                                             | <b>518</b> |
| І.В. Каськов, Є.В. Юркова                                                                                                                |            |
| <b>ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРИВОЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В<br/>ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ .....</b>                                                             | <b>520</b> |
| І.В. Качалко                                                                                                                             |            |
| <b>ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В КИЄВІ: ВИКЛИКИ<br/>СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ .....</b>                        | <b>523</b> |
| Р.Р. Кіфа                                                                                                                                |            |
| <b>СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:<br/>ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ<br/>АНАЛІЗ ПРОВІДНИХ СТОЛИЦЬ).....</b>        | <b>525</b> |
| Є.В. Корзун, Ю.В. Сидоренко                                                                                                              |            |
| <b>АВАРІЙНИЙ СТАН МОСТІВ В КИЄВІ .....</b>                                                                                               | <b>528</b> |
| Ю.В. Кравченко, Т.П. Перерва                                                                                                             |            |
| <b>АКТУАЛЬНІСТЬ ГРАНТОВИХ ПРОГРАМ МІЖНАРОДНИХ<br/>ОРГАНІЗАЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ГРОМАД.....</b>                               | <b>530</b> |
| Н.О. Курило, В.М. Шевченко                                                                                                               |            |
| <b>МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ</b>                                                                                |            |



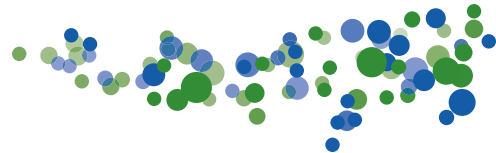
|                                                                                                              |            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ .....</b>                                                        | <b>533</b> |
| Л.В. Максименко, О.В. Куриленко                                                                              |            |
| <b>РИНОК ПРАЦІ КИЄВА: ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ .....</b>                                                    | <b>535</b> |
| А.С. Максимець, Г.А. Єгіазарян                                                                               |            |
| <b>ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ КИЄВА, ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ<br/>ІХ ВИРІШЕННЯ .....</b>                                    | <b>537</b> |
| Е.А. Максимович, В.В. Опанасюк                                                                               |            |
| <b>РОЗВИТОК МІСТА КИЄВА .....</b>                                                                            | <b>541</b> |
| А.О. Маліновський, Т.Г. Дудковський                                                                          |            |
| <b>ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕНОГО ПОВІТРЯ В КИЄВІ.....</b>                                                            | <b>543</b> |
| С.М. Мартиненко, В.М. Довгий                                                                                 |            |
| <b>ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ<br/>МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК ВИМОГА ЧАСУ .....</b>                      | <b>546</b> |
| О.Я. Митник, І. Чачников, О.М. Люшненко                                                                      |            |
| <b>ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ<br/>STEM-КОМПЕТЕНЦІЙ У ШКОЛЯРІВ .....</b>               | <b>549</b> |
| О.А. Мороз, В.В. Братух                                                                                      |            |
| <b>ІНФРАСТРУКТУРА КИЄВА .....</b>                                                                            | <b>551</b> |
| Г.В. Овчаренко                                                                                               |            |
| <b>ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У СЕРЕДОВИЩІ<br/>БАГАТОКОРИСТУВАЦЬКИХ ІГР .....</b>                                         | <b>554</b> |
| Г.І. Оліх                                                                                                    |            |
| <b>ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ В УМОВАХ<br/>СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ .....</b>                         | <b>556</b> |
| І.В. Рашковська, Н.В. Максименко                                                                             |            |
| <b>СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В ОСВІТІ: ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ<br/>ІГРОТЕРАПІЇ, ЯК М'ЯКОГО ЗЦІЛЕННЯ В ЧАСИ ВІЙНИ.....</b> | <b>558</b> |
| А.В. Різанова, П.М. Тараненко                                                                                |            |
| <b>РОЗУМНЕ МІСТО: ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ<br/>ЯКОСТІ ЖИТТЯ МЕШКАНЦІВ.....</b>                  | <b>561</b> |
| А. С. Родіна                                                                                                 |            |
| <b>ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО<br/>ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА .....</b>                                    | <b>563</b> |
| Д.П. Руденок, А.С. Благодатний                                                                               |            |
| <b>УРБАНІСТИКА В ЛОГІСТИЦІ КИЄВА .....</b>                                                                   | <b>565</b> |
| В.В. Татарченко                                                                                              |            |
| <b>ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ДЕРЖАВНОГО БАНКУ</b>                                                            |            |



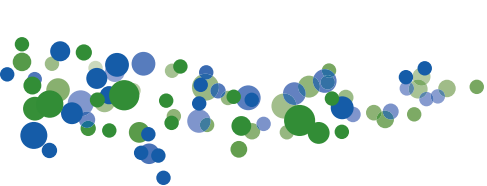


|                                                                                                                                         |                |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|
| <b>ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМЦІВ .....</b>                                                                                           | <b>568</b>     |
| Х.Б. Цьомик                                                                                                                             |                |
| <b>РОЛЬ САНОГЕННОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСАХ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ .....</b>                                | <b>572</b>     |
| А.Ю. Шестозуб                                                                                                                           |                |
| <b>ІНВЕСТИЦІЇ В МОЛОДЬ: ФОРМУВАННЯ ПОКОЛІННЯ СВІДОМИХ ГРОМАДЯН, ЗДАТНИХ ДО КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ .....</b> | <b>574</b>     |
| І.М. Янковська, І.Д. Янковський                                                                                                         |                |
| <b>STEM–ОСВІТА – ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ .....</b>                                                         | <b>577</b>     |
| <br><b>СЕКЦІЯ 08. ТУРИЗМ. ГОТЕЛЬНА СПРАВА .....</b>                                                                                     | <br><b>580</b> |
| Л.В. Алексєєнко-Лемовська, А.С. Кумака                                                                                                  |                |
| <b>МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МІСТИЧНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ .....</b>                                     | <b>581</b>     |
| О. Л. Баскакова                                                                                                                         |                |
| <b>КУЛЬТУРА ОБСЛУГОВУВАННЯ В ЗАСОБАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА .....</b>                                                                  | <b>583</b>     |
| С. М. Іщенко, Є. Д. Рубель                                                                                                              |                |
| <b>КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ .....</b>                           | <b>586</b>     |
| Є.В. Козловський, Л.О. Луценко                                                                                                          |                |
| <b>INSTAGRAM, ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ РЕСУРСІВ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКТІВ .....</b>                                | <b>589</b>     |
| Є. В. Козловський, А.Є. Постнікова                                                                                                      |                |
| <b>ЧАТ-БОТ У TELEGRAM, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ РЕСУРС ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКТІВ .....</b>                                | <b>591</b>     |
| Є.В. Козловський, К.І. Приліпко                                                                                                         |                |
| <b>YOUTUBE, ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ РЕСУРСІВ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКТІВ .....</b>                                  | <b>593</b>     |
| <br><b>СЕКЦІЯ 09. ФІЛОСОФІЯ.....</b>                                                                                                    | <br><b>596</b> |

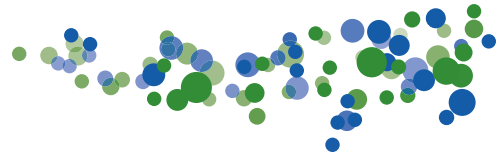
В.Ю. Попов, О.О. Дунець



|                                                                                                                                                                     |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ЯК ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОГО МІСТА ВПЛИВАЄ НА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЛЮДИНИ .....</b>                                                                                            | <b>597</b> |
| О.В. Прокопенко, Д.С. Руденко                                                                                                                                       |            |
| <b>ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ БУТТЯ ЛЮДИНИ .....</b>                                                                                                                       | <b>599</b> |
| К.С. Семенюк                                                                                                                                                        |            |
| <b>СВІТОГЛЯДНО-АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІЙНИ .....</b>                                                                                                                 | <b>602</b> |
| С.В. Шевцов, Б.Є. Кріпаченко                                                                                                                                        |            |
| <b>ФЕНОМЕН НАДЛЮДИНИ У Ф. НІЦШЕ: ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ГРАНІ ПРОБЛЕМИ .....</b>                                                                                             | <b>604</b> |
| <b>СЕКЦІЯ 10. ЖУРНАЛІСТИКА .....</b>                                                                                                                                | <b>607</b> |
| Т.Ю. Батіщева                                                                                                                                                       |            |
| <b>РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПРОСУВАННІ БРЕНДІВ.....</b>                                                                                                              | <b>608</b> |
| О. І. Говера                                                                                                                                                        |            |
| <b>РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЯХ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ .....</b>                                                     | <b>610</b> |
| О.А. Головка                                                                                                                                                        |            |
| <b>ІНТЕГРАЦІЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЖУРНАЛІСТИКУ .....</b>                                                                                                    | <b>612</b> |
| В.О. Касянчук, А.П. Лук'яненко                                                                                                                                      |            |
| <b>УКРАЇНСЬКІ МЕДІЙНІ ПРОЄКТИ НА ПЛАТФОРМАХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....</b>                                                                                               | <b>615</b> |
| А.П. Киричок                                                                                                                                                        |            |
| <b>СТРАТЕГІЇ РЕАГУВАННЯ НА КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО СИТУАЦІЙНОЇ КРИЗОВО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ: КОНТЕКСТ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ .....</b> | <b>617</b> |
| В.С. Кір'як                                                                                                                                                         |            |
| <b>ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ЯК РІЗНОВИДУ ПІДПРИЄМНИЦЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .....</b>                                                                                 | <b>619</b> |
| І.М. Ліпницька, А.О. Головка                                                                                                                                        |            |
| <b>МОДЕЛЮВАННЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ У РОМАНІ «САРАБАНДА БАНДИ САРИ» ЛАРИСИ ДЕНИСЕНКО .....</b>                                                                         | <b>622</b> |
| Є.В. Магда                                                                                                                                                          |            |
| <b>1000 ДНІВ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТИКИ .....</b>                                                                                 | <b>624</b> |
| Д.О. Підлісна                                                                                                                                                       |            |



|                                                                                                                                                                     |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАЛЬНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ<br/>В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ .....</b>                                                                                   | <b>627</b> |
| А.В. Попова, М.С. Сподобаєва                                                                                                                                        |            |
| <b>МЕДІАПІДТРИМКА ІДЕЙ ДОСТУПНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ В<br/>УРБАНІСТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ .....</b>                                                                       | <b>628</b> |
| Р. Сегол, І. Бугай                                                                                                                                                  |            |
| <b>СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ<br/>СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ .....</b>                                                                                     | <b>631</b> |
| R. Segol, K. Khudov                                                                                                                                                 |            |
| <b>FUNCTIONS AND OBJECTIVES OF COUNTRY BRANDING.....</b>                                                                                                            | <b>632</b> |
| М.В. Скаженник                                                                                                                                                      |            |
| <b>КИЇВ ЯК МЕДІЙНИЙ ФОРПОСТ ПІД ЧАС СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО –<br/>УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....</b>                                                                             | <b>634</b> |
| Л.Є. Смола                                                                                                                                                          |            |
| <b>ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО В ЕПОХУ СОЦМЕРЕЖ .....</b>                                                                                                             | <b>637</b> |
| П.В. Таранюк                                                                                                                                                        |            |
| <b>СПРИЙНЯТТЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНІК У TELEGRAM ПІД ЧАС<br/>ВІЙНИ .....</b>                                                                                          | <b>639</b> |
| О.В. Тріщук, Р.Л. Тріщук                                                                                                                                            |            |
| <b>ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО<br/>КОНТЕНТУ В МЕДІЙНОМУ ТЕКСТІ.....</b>                                                                                   | <b>640</b> |
| Chorna Oхana                                                                                                                                                        |            |
| <b>ANALYTICAL STUDY OF PHOTOGRAPHIC CONTENT<br/>PUBLISHED BY MILITARY BRIGADES ON<br/>SOCIAL MEDIA PLATFORMS .....</b>                                              | <b>643</b> |
| О. О. Янішевський                                                                                                                                                   |            |
| <b>ОКСИДЕНТАЛЬНІ СТИЛІ ОФОРМЛЕННЯ СПИСКІВ ЛІТЕРАТУРИ<br/>У КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ПРАЦЯХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК<br/>ШТУЧНИЙ ДІЄГЕЗИС УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОГРАФІЇ.....</b> | <b>646</b> |
| <b>СЕКЦІЯ 11Ю ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....</b>                                                                                                                               | <b>649</b> |
| О.Ю. Акулова                                                                                                                                                        |            |
| <b>ПРАВО НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ .....</b>                                                                                                                | <b>650</b> |
| В.М. Андріїв                                                                                                                                                        |            |
| <b>ДО ПИТАННЯ ЩОДО НЕЗАСТОСУВАННЯ МІНІМАЛЬНОЇ<br/>ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК РОЗРАХУНКОВОЇ ВЕЛИЧИНИ.....</b>                                                               | <b>652</b> |



О.С. Бісюк, Н.В. Соколовська

**НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ  
ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ..... 655**

С.В. Бобровник

**ПРАВОВА ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. КИЄВА:  
ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ..... 658**

А.В. Бондаренко

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПОСЕРЕДНИЦТВА ТА ПРИМИРЕННЯ:  
ДОСВІД ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ..... 661**

О. В. Бондар

**ДО ПИТАННЯ ПРО МОДЕЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ  
СКАРГИ В УКРАЇНІ ..... 664**

О.А. Вергелес

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО  
СПОЛУЧЕННЯ РИНКУ «НА ДОБУ НАПЕРЕД» І  
ВНУТРІШНЬОДОБОВОГО РИНКУ ..... 666**

О.А. Вергелес

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КЛІРИНГУ НА РИНКУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ  
ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ..... 668**

О.Й. Вовк

**ЕТАПИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В  
ГАЛИЧИНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ..... 671**

Н.І. Грицай

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КИЇВСЬКОГО  
МІСЬКОГО ГОЛОВИ ..... 674**

К.А. Єрмольєва

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА  
ПРОВЕДЕННЯ ВАКЦИНАЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ ..... 676**

О.В. Калінніков

**ЕФЕКТИВНА БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК ЗАПОРУКА  
СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ..... 678**

Д.О. Коновалова

**OSINT- ІНСТРУМЕНТИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ  
СУБ'ЄКТАМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ..... 681**

С.Т. Корильчук

**ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ  
СПРАВ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ ..... 683**

В.В. Костицький

**МІСЦЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОРКЕМА ГІЛКА  
ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ:  
ПРОБЛЕМИ РЕАЛЬНОСТІ АВТОНОМІЇ..... 685**

Р.В. Куріцький

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ: УТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ  
ПАРТІЙ ТА ЇХ МІСЦЕВИХ ОСЕРЕДКІВ В УКРАЇНІ..... 687**

А.Ю. Лаба

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ОЧІКУВАНОЇ  
ВАРТОСТІ ПРЕДМЕТА ЗАКУПІВЛІ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО  
САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ..... 690**

М.А. Маляр

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛАЗЕРНОГО 3D  
СКАНУВАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ  
ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ..... 692**

А.А. Махно

**ДЕТУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА  
ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ НА ІНФОРМАЦІЮ..... 694**

В.А. Махно

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ  
МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГЕНДЕРНОЇ  
ПОЛІТИКИ ПРИ ФОРМУВАННІ ПАРЛАМЕНТУ ..... 696**

А.О. Маховик

**ПРАВО ПАЦІЄНТА НА ДОСТУП ДО МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ  
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ..... 699**

Я.В. Неділько

**НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ ДОПИТУ ..... 701**

Ю.О. Пархонюк

**ЩОДО ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗБРОЇ: АСПЕКТИ  
РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА..... 703**

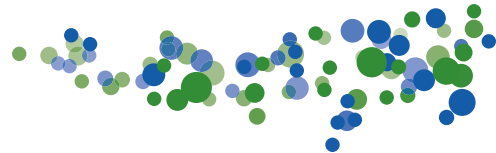
Д.А. Рижкова

**ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОСОБЛИВОСТІ  
РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ..... 705**

Н. Сидоренко

**ОКРЕМІ НОРМАТИВНІ ПІДСТАВИ УЧАСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ  
У ПРОЦЕСІ ОРГАНІВ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ..... 708**

К.О. Сичова



|                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------|------------|
| <b>БЕЗПЕКА ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ .....</b> | <b>710</b> |
|-------------------------------------------------------------|------------|

Н.В. Теремцова,

|                                                                                          |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ<br/>МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....</b> | <b>713</b> |
|------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

А.В. Цьоменко

|                                                                                                                                  |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА<br/>НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ПРОЦЕСІ<br/>НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ .....</b> | <b>715</b> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Л.І. Шаповал

|                                                                                                |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ:<br/>ВЗАЄМОДІЯ КРЕДИТОРІВ І БОРЖНИКІВ.....</b> | <b>718</b> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Ю.В. Шпак

|                                                                                                          |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ<br/>АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ .....</b> | <b>720</b> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

|                                  |            |
|----------------------------------|------------|
| <b>СЕКЦІЯ 12. ФІЛОЛОГІЯ.....</b> | <b>723</b> |
|----------------------------------|------------|

Бобчинець Л. І.

|                                                                                                         |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>АНГЛІЙСЬКА МОВА В КОМЕРЦІЙНИХ НАЗВАХ КАВ'ЯРЕНЬ ЯК<br/>ЧАСТИНА ЛІНГВІСТИЧНОГО ПЕЙЗАЖУ КИЄВА .....</b> | <b>724</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

А.О. Бовсунівська

|                                                                                                                        |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У<br/>КИЇВСЬКОМУ УРБАНІСТИЧНОМУ ПРОСТОРІ:<br/>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ .....</b> | <b>725</b> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

В.О. Боришполець

|                                                                                                   |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ КИЄВА В<br/>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР .....</b> | <b>727</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Є.Е. Вербицький

|                                                                                                                   |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ<br/>АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ<br/>УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ .....</b> | <b>729</b> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

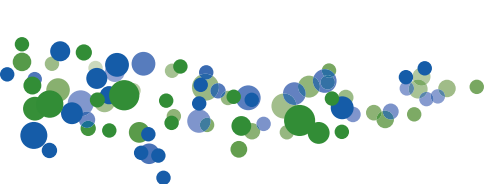
Е.О. Грузевич, В. В. Славінська

|                                        |            |
|----------------------------------------|------------|
| <b>ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ПЕРЕКЛАДУ.....</b> | <b>731</b> |
|----------------------------------------|------------|

М.О. Дехтяр, Д.А. Прищепо

|                                                                       |            |
|-----------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО<br/>ІНТЕЛЕКТУ В ПЕРЕКЛАДІ .....</b> | <b>734</b> |
|-----------------------------------------------------------------------|------------|

Д.О. Дога

**АКТУАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ В УКРАЇНІ ..... 737**

А.П. Коваль, М.С. Ткалик

**СПЕЦИФІКА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ  
ТЕКСТІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СТАТЕЙ ЗАХІДНИХ ЗМІ  
ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС  
ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ..... 739**

А.С. Корчінська

**БЕЗКОШТОВНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ  
МОВИ В КИЄВІ: АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ЇХ ВПЛИВ  
НА РОЗВИТОК МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ..... 741**

Я.О. Красновид

**КИЇВ ЯК БАГАТОМОВНИЙ ПРОСТІР: ІСТОРИЧНІ  
ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ..... 743**

В. Кукавська, Я. Корнієнко

**МОВНА ВЗАЄМОДІЯ І ЗАПОЗИЧЕННЯ ЛЕКСИКИ:  
ІСТОРІЯ ТА РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В  
СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ..... 745**

І.П. Кушнерова

**TRANSLATING KYIV REALITIES: LINGUOCULTURAL  
CHALLENGES AND STRATEGIES..... 747**

О.М. Ляшенко

**СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ІТ-СФЕРИ ..... 750**

Н.О. Моїсєєва, Р.Р. Білоус

**ЗАСОБИ УВИРАЗНЕННЯ В ТЕКСТАХ ПЕРЕКЛАДІВ ХУДОЖНЬОЇ  
ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ ..... 752**

Р.О. Музалевська

**РОЛЬ СТРАТЕГІЙ У ВИВЧЕННІ ТА ВИКЛАДАННІ  
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ..... 754**

Ю.О. Осадчук

**LINGUISTIC AND LITERARY ANALYSIS OF THE  
SUMMARY POEM FROM TAYLOR SWIFT'S 'THE TORTURED  
POETS DEPARTMENT' ..... 756**

О.М. Скиба

**KEY FEATURES AND BENEFITS OF CONTENT AND  
LANGUAGE INTEGRATED LEARNING..... 759**

О.С. Солодка, М.Б. Юруткін

**ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОРПУСУ ДЛЯ  
РОЗПІЗНАВАННЯ ЕМОЦІЙ У МОВЛЕННІ ..... 762**





Т.В. Троценко, А.О. Гончаренко

**АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ МІСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ:  
ОСВІТА, ІНФРАСТРУКТУРА ТА СУСПІЛЬСТВО ..... 764**

М.О. Циганчук

**ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ ЗА  
ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗУ АНГЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ТА ПРОМОВ ..... 766**

А.А. Чебанівська

**ENGLISH AS A TOOL OF KYIV'S RESISTANCE:  
LINGUISTIC STRATEGIES IN PUBLIC MESSAGING ..... 768**

К.В. Чеснокова, Н.О. Моїсєєва

**КОМПОЗИЦІЙНА СТРУКТУРА НІМЕЦЬКИХ МЕДИЧНИХ  
ІНСТРУКЦІЙ ..... 770**

О.В. Шакалець

**URBAN TERMINOLOGY IN MODERN KYIV: THE IMPACT  
OF URBANISM ON TRANSLATION PRACTICES..... 772**

К.К. Шашалимова

**ПЕРЕКЛАД ГУМОРУ ЯК ВИКЛИК МІЖКУЛЬТУРНОЇ  
КОМУНІКАЦІЇ: ЗБЕРЕЖЕННЯ СМISЛУ, СТИЛЮ  
ТА КУЛЬТУРНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ В  
ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ..... 774**

Я.В. Штомпель

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ..... 776**

Н.М. Щудла

**THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON KYIV'S ENGLISH-  
LANGUAGE IDENTITY POST-2022..... 778**

**СЕКЦІЯ 13. АГРАРНІ НАУКИ ..... 782**

Р.В. Бондар, І.І. Височин

**КОНТРОЛЬ БУР'ЯНІВ В ОРГАНІЧНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ ..... 783**

Р.В. Бондар, Г.О. Крикливцев

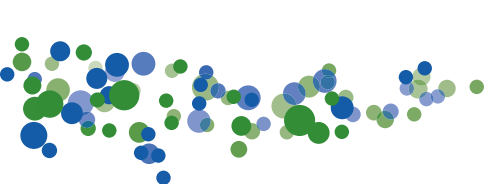
**ЗАСОБИ ЗАХИСТУ РОСЛИН В ОРГАНІЧНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ ..... 785**

О.С. Гаврилюк, Б.І. Олійник

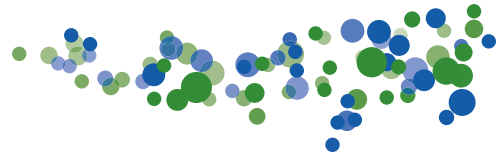
**ЯБЛУНЯ КОЛОНОПОДІБНОГО ТИПУ: ІННОВАЦІЇ ТА  
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ..... 787**

О.С. Гаврилюк, А.С. Кушим

**ПРОДУКТИВНІСТЬ КОЛОНОПОДІБНИХ СОРТІВ ЯБЛУНІ:**



|                                                                                                                                    |                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|
| <b>ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ТА ВПЛИВ<br/>УМОВ СЕРЕДОВИЩА .....</b>                                                           | <b>789</b>     |
| В.В. Ільєнкова, А.Б. Альтанова                                                                                                     |                |
| <b>МОЖЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ<br/>ХАРЧУВАННЯ У ПІДТРИМЦІ ВІДЧУТТЯ<br/>СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЩАСТЯ .....</b> | <b>792</b>     |
| М.М. Кіральгазі, О.М. Аллуш                                                                                                        |                |
| <b>ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО УТРИМАННЯ ВІДЛУЧЕНИХ ПОРОСЯТ .....</b>                                                                     | <b>794</b>     |
| І.І. Кіральгазі, С.О. Скакун                                                                                                       |                |
| <b>ЗМЕНШЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ЗНОШУВАННЯ<br/>ПОСІВНИХ СЕКЦІЙ СІВАЛОК ПРЯМОГО ПОСІВУ .....</b>                                         | <b>796</b>     |
| І.П. Ковальчук, Д.О. Степаненко                                                                                                    |                |
| <b>МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КАРТОГРАФІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ<br/>СТАНУ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА РІВНІ<br/>ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ .....</b>         | <b>797</b>     |
| Н.Л.Скнипа                                                                                                                         |                |
| <b>ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ<br/>ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР.....</b>                                                               | <b>800</b>     |
| Н.Л. Скнипа                                                                                                                        |                |
| <b>ВПЛИВ АГРОБІОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ НА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ<br/>ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР .....</b>                                     | <b>801</b>     |
| Є.М. Чаплигін, Д.С. Безмен, В.А. Дяговець                                                                                          |                |
| <b>ЩОДО ПИТАННЯ ЗМЕНШЕННЯ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО<br/>СЕРЕДОВИЩА ПРИ УТРИМАННІ ПТИЦІ.....</b>                                    | <b>802</b>     |
| <br><b>СЕКЦІЯ 14. ЕКОЛОГІЯ ТА ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ .....</b>                                                                         | <br><b>805</b> |
| Л.В. Баль-Прилипко, І.М. Устименко, І.І. Скирда                                                                                    |                |
| <b>РОЗРОБЛЕННЯ ВЕГЕТАРІАНСЬКИХ РАЦІОНІВ ДЛЯ<br/>ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....</b>                                  | <b>806</b>     |
| І.І. Кириченко                                                                                                                     |                |
| <b>ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВИХ ХАРЧОВИХ<br/>ЗВИЧОК НА РІВНІ СІМ'Ї .....</b>                                                                | <b>807</b>     |
| Н. М. Коломієць, А.Б. Альтанова                                                                                                    |                |
| <b>РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ РОЗЛАДІВ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ .....</b>                                                                   | <b>810</b>     |
| Н.О. Любенюк                                                                                                                       |                |
| <b>ГЛОБАЛЬНІ АСПЕКТИ ХАРЧУВАННЯ, ДЕФІЦИТУ ЗАЛІЗА</b>                                                                               |                |



|                                                   |            |
|---------------------------------------------------|------------|
| <b>ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ .....</b> | <b>812</b> |
|---------------------------------------------------|------------|

І.В. Мотрунич

|                                                                                                            |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТА КИЄВА ЧЕРЕЗ УПРАВЛІННЯ<br/>ЗЕЛЕНИМИ ЗОНАМИ ТА ЕКОЛОГІЧНИМИ ІНІЦІАТИВАМИ .....</b> | <b>814</b> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

А.Ф. Шевченко, М.В. Третяк

|                                                                                                            |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ НА ФІЗИЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ ПРИ<br/>ЗАХВОРЮВАННІ НА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ ПЕРШОГО ТИПУ .....</b> | <b>818</b> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

## **СЕКЦІЯ 15. КУЛЬТУРА. МИСТЕЦТВО ..... 821**

Д.Д. Батуревич

|                                                                                             |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ОГЛЯД СУЧАСНОГО ІНТЕРАКТИВНОГО ДИЗАЙНУ В ГАЛУЗІ<br/>ЦИФРОВОЇ ІГРОВОЇ ІНДУСТРІЇ .....</b> | <b>822</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

О. В. Підлісна, Є. Д. Білянська

|                                                                                           |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ЗОБРАЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ СПОРУД У ДИЗАЙНІ<br/>ІНТЕР'ЄРІВ СУСПІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ .....</b> | <b>824</b> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Т. Б. Булах

|                                                                                       |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСТЕЦТВА ЯК СПОСІБ<br/>ПІДСИЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ОБОРОНИ КРАЇНИ .....</b> | <b>826</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------|

Д.І. Куцаренко

|                                                                                                 |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ТЕАТР У ПРОСТОРІ МІСТА: УРБАНІСТИЧНИЙ<br/>ПЕРФОРМАНС ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ .....</b> | <b>828</b> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

О.В. Прокопенко, В.О. Негодуйко

|                                   |            |
|-----------------------------------|------------|
| <b>КУЛЬТУРА І СВІТОГЛЯД .....</b> | <b>830</b> |
|-----------------------------------|------------|

Є.І. Ступак, Г.В. Кузьменко

|                                                                                                         |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ ПАНТОМІМИ ЯК ОСНОВА<br/>МИСТЕЦЬКОЇ МОВИ ПЕРФОРМАТИВНИХ МИСТЕЦТВ.....</b> | <b>832</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

М.Б. Ступак, Г.В. Кузьменко

|                                                                                                   |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА АРТИСТА-МІМА<br/>ЯК ОСОБИСТІСТЬ В КУЛЬТУРНОМУ ПОЛІ СЬОГОДЕННЯ .....</b> | <b>835</b> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|

В.П. Фісун

|                             |            |
|-----------------------------|------------|
| <b>КИЇВСЬКИЙ ДУКАЧ.....</b> | <b>837</b> |
|-----------------------------|------------|

А.В. Фісун, В.П. Фісун

|                                                                      |            |
|----------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ВАСИЛЯ СТУСА У<br/>СВЯТОШИНСЬКОМУ РАЙОНІ .....</b> | <b>840</b> |
|----------------------------------------------------------------------|------------|

|                                     |            |
|-------------------------------------|------------|
| <b>ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ .....</b> | <b>843</b> |
|-------------------------------------|------------|



# СЕКЦІЯ 01

---

## УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ



*Є.О. Альохіна, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*В.І. Виноградчий, д.е.н., доцент*

*Київський міжнародний університет*

## **ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА КИЄВА**

Київ — це одне з найстаріших міст Східної Європи. Він відомий своєю давньою та багатою історією, а також неймовірною кількістю історичних та, зокрема, архітектурних пам'яток. Серед найвідоміших — Софійський собор, Києво-Печерська Лавра, Миколаївський костіол та ще багато інших.

Архітектура Києва є досить різноманітною та багатогранною. Елементи різних стилів та різних епох створюють разом унікальну картину. Гуляючи містом, особливо центральними районами, які мають найдовшу історію, можна побачити та уявити, як Київ виглядав у різні відрізки часу - від княжої доби й до сучасності [1].

Але, на жаль, усе частіше ми стикаємось з проблемою повного або часткового руйнування історичних будівель, псування їхнього зовнішнього вигляду та побудови на їх місцях будинків, які аж ніяк не вписуються в стиль історичного Києва. Прикладом слугує так званий «Монстр на Грушевського» — перше скандальне будівництво в історичній частині Києва.

Українська столиця має чимало

історичних будівель, але не завжди вони мають охоронний статус та статус пам'ятки архітектури. Але самі такі будівлі створюють фонову архітектуру міста, без якої цілісний Київ уявити складно. Через відсутність охоронного статусу багато будинків хочуть знести. Їх спеціально доводять до стану руйнації, щоб після того, як вони розваляться, будувати замість них ТРЦ, ЖК або офісні центри [2].

Причинами руйнувань є:

1) комерційна зацікавленість: деякі забудовники, прагнучи максимально збільшити прибуток, забудовують історичну частину Києва, іноді частково або повністю знищуючи незахищені законом будівлі, новими архітектурними об'єктами, які часто несуть шкоду візуальному вигляду міста;

2) безвідповідальність власників: нерідко можна побачити випадки «балконізації», встановлення кондиціонерів на фасаді чи навіть створення прибудов на історично важливих житлових будинках. На щастя, їх кількість поступово зменшується завдяки новим законам та ініціативі



небайдужих містян (наприклад, проєкт «Містетика»);

3) недостатня охорона пам'яток: не дивлячись на те, що в Україні діють закони про охорону культурної спадщини, періодично забудовники всупереч їм усе ж досягають своєї мети;

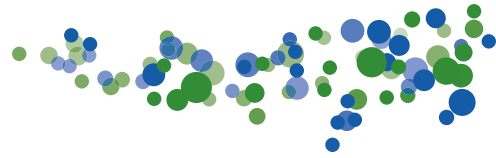
4) непрофесійна реставрація: деякі проєкти реставрації виконуються неякісно або ж без дотримання історичних стандартів, через що втрачається автентичність;

5) погане планування: часто містобудівне планування не бере до уваги історичну цінність будівель і територій, наслідком чого стає знищення пам'яток.

Вберегти Київ та його історію від незаконної забудови є дуже важливою, навіть необхідною, задачею. Але це завдання, яке потребує багаторівневого підходу, як зі сторони громадян, так і зі сторони держави. Відповідні органи влади мають попіклуватись про створення нових законів, які б більше захищали історичні пам'ятки, та посилення відповідальності за порушення вже існуючих. А громадськості, у свою чергу, потрібно створити більше активних організацій, які б слідували за станом архітектуривмісті, а також займалися інформуванням населення про необхідність підтримки зовнішнього стану нашого міста. Прикладом є група в соціальній мережі

Фейсбук під назвою «Київський Спадок», яка вже мала успіхи в подібних справах: «У нашого Київського Спадку є й маленькі перемоги. Наш активний дописувач Микола Горохов звернув увагу на найстаріший МАФ міста Києва. Його встановили у 1949 році під час повоєнної відбудови вулиці Хрещатик. Автором проєкту є архітектор Анатолій Добровольський. Цей торговельний кіоск обрамлений пишними декораціями з відсилками до бароко та народного мистецтва. Цей допис побачила депутатка Київради Ксенія Семенова та направила запит до департаменту збереження культурної спадщини, щоб визнати цей торговельний кіоск пам'яткою архітектури» [2]. Держава та громадяни мають співпрацювати задля отримання найкращого результату.

Отже, збереження культурних пам'яток є важливим з багатьох причин. Вони дають нам змогу більше дізнатись про своїх предків та глибше зануритись у нашу культуру. Згідно з одним дослідженням, історичні пам'ятки давали людям привід пишатися країною, та ще підіймали самооцінку [3]. Також гарний вигляд міста з багатою історією приваблює туристів, що допомагає покращувати економіку держави через розвиток бізнесу, більшу кількість робочих місць та інші фактори.



### Використані джерела:

1. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0\\_%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2%D0%B0](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2%D0%B0)
2. <https://hmarochos.kiev.ua/2021/09/14/kyivskyj-spadok-de-i-yak-znyshhuyut-staryj-kyiv/>
3. <https://thepage.ua/ua/style/osobista-dumka/chomu-mi-mayemo-zahishati-kulturnu-spadshinu>

*А.М. Борисенко, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*О.Ю. Могилевська, д.е.н, професор*

*Київський міжнародний університет*

## ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ КИЄВА

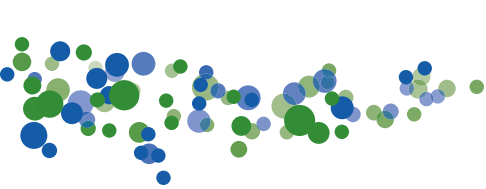
Екологічні проблеми України: аналіз ситуації та шляхи вирішення.

Згідно з даними ГАНР, в Україні в 2019 році близько 57 тисяч смертей були спричинені екологічними факторами, з яких 50 тисяч – через забруднення повітря. Ще 4 тисячі осіб загинули через високий вміст свинцю в навколишньому середовищі, а 3 тисячі — за професійними екологічними причинами. На сьогоднішній день, 2024 року, Київ займає 38-ме місце в рейтингу найбрудніших міст світу за версією IQAir. Такі високі показники смертності свідчать про серйозну проблему забруднення навколишнього середовища, яка ускладнює життя українців. Це, зокрема, стосується Києва, де екологічна ситуація є однією з найбільш критичних.

Ще з часу здобуття незалежності в Україні не існувало чіткої стратегії екологічного розвитку. Лише на початку 2019 року Верховна Рада затвердила закон "Про основні засади екологічної політики України до 2030 року". Цей документ визначає п'ять ключових напрямків екологічної діяльності: якість повітря, води, відходи, зелені зони та біорізноманіття, а також екологічну безпеку. Кожен з цих напрямків потребує ретельної уваги і комплексного підходу до вирішення існуючих проблем.

Однак точкові рішення, такі як використання мохових модулів або сортування сміття, не є достатньо ефективними для вирішення системних проблем. Експерти вважають, що для





досягнення значних змін необхідно вирішувати екологічні питання на місцевому рівні, зокрема в Києві, де ситуація є критичною.

### *1. Забруднення повітря в Києві: проблеми та шляхи вирішення*

Одним з основних забруднювачів повітря в столиці є Дарницька ТЕС, яка працює на вугіллі та розташована в центрі густонаселеного району. Викиди цієї ТЕС містять небезпечні речовини, такі як алюміній, миш'як, свинець, ртуть та інші токсичні елементи, що потрапляють у повітря, воду та землю Києва. Станції, як ця, є застарілими і потребують модернізації. На думку експертів, важливо впровадити технології уловлювання CO<sub>2</sub>, що дозволить знизити викиди шкідливих газів в атмосферу.

Ще одним великим джерелом забруднення є транспорт. Автомобільний транспорт становить основну частину забруднення повітря в Києві. Зокрема, чверть автомобілів є старими моделями, що не відповідають екологічним стандартам. Запровадження зон низьких викидів та розвиток електротранспорту допомогли б зменшити рівень забруднення, а також поліпшити екологічну ситуацію в місті.

### *2. Бортницька станція аерації: застарілі технології та сучасні виклики*

Бортницька станція аерації, найбільша очисна станція в Україні, не справляється з обсягами стічних вод, які

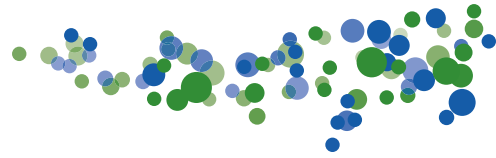
до неї потрапляють. Застаріле обладнання та технології викликають проблеми з очищенням води, що призводить до сильного забруднення навколишнього середовища, особливо в районах Бортничів та Харківського масиву. Модернізація цієї станції дозволить значно поліпшити якість води та зменшити негативний вплив на здоров'я мешканців.

### *3. Проблеми з утилізацією відходів*

Україна переживає серйозну проблему зі збором та утилізацією відходів. Близько 93% сміття в країні просто захороняється на полігонах, що є дуже шкідливим для навколишнього середовища. Наприклад, полігони твердих побутових відходів №5 є джерелом токсичних стоків, які отруюють землю та води. Крім того, відсутність ефективної інфраструктури переробки відходів ускладнює ситуацію. Українська система управління відходами потребує кардинальних змін: необхідно створити заводи для переробки, впроваджувати роздільний збір сміття та організовувати кампанії з підвищення обізнаності серед населення.

### *4. Проблема очищення води в Києві*

Якість питної води в Києві залишає бажати кращого. Добове споживання води столицею становить близько 1 мільйона кубічних метрів, однак через застарілу водопровідну мережу та забруднення водних джерел якість води погіршується. Проблеми з забрудненням виникають через



промислове виробництво, недостатньо очищені стічні води та аварійні станції очищення. Це ставить під загрозу здоров'я киян. Для вирішення цієї проблеми важливо вдосконалити систему водопостачання, включаючи модернізацію водоочисних станцій та будівництво нових б'юветів.

#### *5. Утилізація медичних відходів*

Збільшення кількості медичних відходів, зокрема масок та захисних костюмів, є ще однією важливою екологічною проблемою. В Україні існують компанії, що мають ліцензії на утилізацію медичних відходів, однак є й несанкціоновані вивезення таких відходів на сміттєзвалища, що становить загрозу для здоров'я. Експерти радять вдосконалити систему збору та утилізації медичних відходів, а також провести аудит компаній, що займаються цими процесами.

#### *6. Зелені зони та їх захист*

Один із важливих аспектів екологічної ситуації в Києві — це недостатня кількість зелених зон, заповідників та заказників,

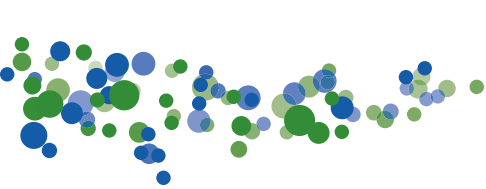
які б забезпечували чисте повітря та середовище для відпочинку мешканців. Незаконне будівництво та знищення зелених насаджень продовжуються, незважаючи на закони, що повинні їх охороняти. Тому збереження та розширення зелених зон є важливим кроком до поліпшення екології столиці.

**Висновки.** Протягом останніх років питання екології в Україні набули значного розголосу, однак поки що залишаються без вирішення основні проблеми, пов'язані із забрудненням повітря, води, а також з утилізацією відходів. Для того щоб зберегти природні ресурси та покращити умови життя українців, необхідно впроваджувати системні рішення, починаючи з модернізації інфраструктури та закінчуючи зміною підходів до екологічної політики на місцевому рівні. Без комплексного підходу та належних інвестицій у ці сфери країна ризикує зіткнутися з ще більшими екологічними проблемами в майбутньому.

### **Використані джерела:**

1. <https://www.iqair.com/world-air-quality-ranking>
2. <https://rubryka.com/article/ecology-kyiv/>
3. <https://formulavody.com.ua/uk/problema-ochistki-vody-v-kieve>

*Д.О. Васильчук, здобувач вищої освіти  
О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор  
Київський міжнародний університет*



## ТРАНСПОРТНА ПРОБЛЕМА МІСТА КИЇВ

Київ є одним із найбільших мегаполісів України, де сконцентровано значний обсяг населення, бізнесу та культурних центрів. Інтенсивний розвиток міста спричинив значне зростання транспортного навантаження, що, у свою чергу, призвело до численних проблем. Це затримки в русі, незадовільний стан інфраструктури, зростання аварійності та екологічні наслідки.

Аналіз проблем та пошук ефективних шляхів вирішення є надзвичайно важливим, адже транспортна система міста впливає як на комфорт мешканців, так і на його економічний розвиток.

### *Основні проблеми транспортної системи Києва*

#### 1. Перевантаження дорожньої мережі

- Київ регулярно стикається із заторами, особливо у години пік.

- Щільність автомобілів у центральних районах значно перевищує пропускну здатність вулиць.

- Недостатній розвиток об'їзних доріг і магістралей, зокрема відсутність завершеного Київського кільцевого шосе.

#### 2. Стан громадського транспорту

- Метрополітен потребує розширення, адже пасажиропотік постійно зростає.

- Частина трамвайних і тролейбусних маршрутів працює на технічно застарілому обладнанні.

- Автобусні маршрути часто не відповідають реальним потребам пасажирів через нерегулярність та низький комфорт.

#### 3. Проблеми паркування

- Центральна частина міста перевантажена автомобілями через недостатню кількість паркомісць.

- Відсутність ефективної системи контролю паркування призводить до хаосу на дорогах.

#### 4. Відсутність інфраструктури для альтернативних видів транспорту

- Велосипедні доріжки мають фрагментарний характер і не інтегровані в загальну транспортну систему.

- Електросамокати та велосипеди часто залишаються без спеціально облаштованих місць для пересування та паркування.

#### 5. Екологічна ситуація

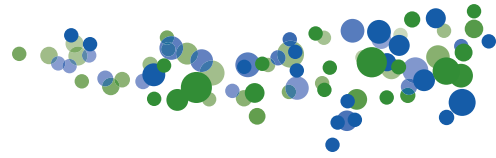
- Високий рівень шкідливих викидів від автомобілів спричиняє погіршення якості повітря.

- Застарілі транспортні засоби у громадському транспорті та приватному секторі не відповідають сучасним екологічним стандартам.

### *Шляхи вирішення транспортної проблеми Києва*

#### 1. Оптимізація дорожньої інфраструктури

- Завершення будівництва Київської



окружної дороги. Це дозволить зменшити потік автомобілів через центральні райони.

- Реконструкція мостів. Особливо критично завершення Подільсько-Воскресенського мосту та реконструкція старих, таких як Дарницький і Південний.

- Впровадження розумного управління дорожнім рухом. Інтелектуальні системи регулювання світлофорів і моніторинг заторів у реальному часі сприятимуть рівномірному розподілу транспортного потоку.

## 2. Покращення роботи громадського транспорту

- Модернізація рухомого складу. Закупівля нових автобусів, тролейбусів і трамваїв із низьким рівнем викидів CO<sub>2</sub>.

- Розширення метрополітену. Завершення будівництва четвертої гілки метро (на Троєщину) та подовження діючих ліній у напрямку передмість.

- Інтеграція приміських маршрутів із громадським транспортом Києва. Це дозволить скоротити кількість приватних автомобілів у місті.

- Єдиний електронний квиток. Сприяє зручності для пасажирів та зменшенню фінансових втрат у транспортній сфері.

## 3. Створення умов для альтернативних видів транспорту

- Розширення велоінфраструктури. Розробка зручної мережі велодоріжок, які поєднують спальні райони з центром міста.

- Збільшення кількості пішохідних

зон. Це сприятиме зменшенню автомобільного руху у центральній частині.

- Станції прокату електротранспорту. Розвиток систем прокату велосипедів і електросамокатів із прозорою системою оплати та паркування.

## 4. Регулювання автомобільного трафіку

- Введення платного в'їзду до центру міста. Це дозволить зменшити кількість автомобілів у центральних районах.

- Розвиток інфраструктури для електромобілів. Будівництво зарядних станцій та стимулювання купівлі електрокарів через пільги та субсидії.

- Посилення контролю над технічним станом автомобілів. Заборона на експлуатацію застарілих транспортних засобів із високим рівнем викидів.

## 5. Вирішення проблеми паркування

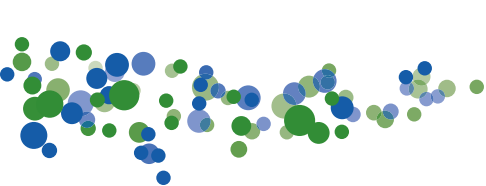
- Будівництво багатоповерхових паркінгів. Це дозволить упорядкувати паркування в центрі та зменшити кількість автомобілів на вулицях.

- Запровадження автоматизованої системи паркування. Контроль оплати і штрафів через спеціальні мобільні додатки.

- Розвиток перехоплюючих паркінгів. Їх розміщення на в'їзді до міста дозволить зменшити навантаження на центральні райони.

## 6. Освітні та інформаційні кампанії

- Підвищення свідомості громадян щодо використання громадського



транспорту та екологічних видів транспорту.

- Інформаційні кампанії про переваги спільного використання автомобілів (carpooling).

Висновок. Транспортна проблема Києва є багатогранною і потребує системного підходу для її вирішення. Інвестиції в інфраструктуру, розвиток громадського транспорту, екологічні ініціативи та

розумне управління трафіком здатні суттєво покращити ситуацію. Співпраця влади, бізнесу та громадян є ключовим фактором у досягненні сталого розвитку транспортної системи столиці, забезпечення комфортних умов пересування та зменшення впливу транспорту на довкілля.

### Використані джерела:

1. <https://pragmatika.media>
2. <https://hmarochos.kiev.ua/>
3. <https://kyiv.depo.ua>

*А.В. Гарматюк, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор*

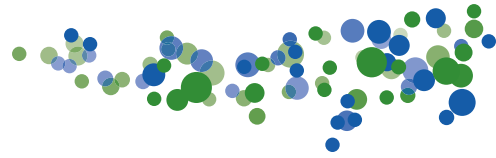
*Київський міжнародний університет*

## СУЧАСНИЙ КИЇВ: БАЛАНС МІЖ СУЧАСНИМИ ОФІСАМИ ТА АРХІТЕКТУРОЮ МИНУЛОГО

Сучасний Київ є економічним центром України, але водночас має численні проблемами, які перешкоджають його стабільному розвитку. Незважаючи на динамічне будівництво, розвиток інфраструктури та залучення інвестицій, місто стикається з викликом: як поєднати сучасні офіси з архітектурою, яка зберігає багатовікову історію міста. У нинішніх умовах війни нам вкрай важливо зберегти свою історію, а також розвивати та

покращувати свій економічний стан.

Забудова Києва новими офісами й бізнес-центрами викликає чимало протиріч. Сучасні офісні споруди відіграють важливу роль у розвитку економіки столиці. З одного боку, вони є символом прогресу і дають місту змогу перетворюватися на сучасний мегаполіс. Завдяки офісам створюються нові робочі місця, зростає кількість можливостей для працевлаштування, що позитивно впливає на економіку. Інвестори



та міжнародні компанії розглядають Київ як місце для своїх проєктів, оскільки місто надає сучасні умови для ведення бізнесу. Це також сприяє розвитку малого і середнього бізнесу, який отримує доступ до нових офісних просторів і технологій, що робить його конкурентоспроможним. Однак значне збільшення кількості нових офісних центрів має і зворотній бік. Київ відомий своєю багатою історією та архітектурною спадщиною: старовинні церкви, монастирі, пам'ятки архітектури та будівлі з різних епох формують його унікальний вигляд. Нові офісні комплекси з великими скляними фасадами й сучасними формами часто руйнують цю гармонію, не вписуючись в історичне середовище. Це створює певний дисонанс і змінює образ Києва в очах його жителів і туристів, які приїжджають, щоб побачити місто зі своєю культурною автентичністю. До того ж, активна забудова підвищує навантаження на міську інфраструктуру: збільшується кількість транспорту, що призводить до заторів, зростання рівня шуму і забруднення повітря.

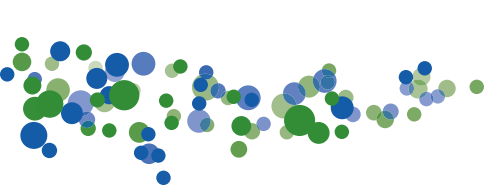
Прикладом невдалих забудов є БЦ Carnegie Center + Tower, що розташований на Кловському узвозі. Задум будівлі цікавий. Цей бізнес-центр іноді називають "київським Монпарнасом", порівнюючи його з Ейфелевою вежею в Парижі. Однак його розташування викликає чимало нарікань — навіть ЮНЕСКО висловлювало

зауваження щодо будівлі, яка псує панораму Києва, виділяючись на тлі дзвіниці Києво-Печерської лаври [1]. Іншим прикладом є бізнес-центр "Гефест". Про нього експерти говорять: будівля, яка не вписується в історичну забудову Подолу, зведена неякісно, у псевдоісторичному стилі, з нікчемною ліпниною та «античними» статуями, — дивовижний несмак навіть для особняків нуворишів у Конча-Заспі [1]. Бізнес-центр «Європа Плаза» виглядає, на наш погляд, гармонійніше і є прикладом офісної забудови, що підходить для Києва. Втім, критики вважають, що він перенасичений деталями. БФК «Гулівер», попри свої переваги для працевлаштування та економіки міста, значно ускладнює транспортну інфраструктуру через невідале розташування, спричиняючи затори. Це знижує ефективність працівників, які витрачають багато часу на дорогу.

Занурюючись у цю проблему, ми думали над пошуком рішень, які можуть допомогти вирішити питання забудови Києва сучасними офісами, що не зруйнують архітектуру міста. Для збереження історичної цінності та уникнення руйнування архітектурної спадщини, можна запровадити програму контролю забудови, яка включатиме наступні етапи:

1. Обов'язкове затвердження проєкту. Компанії, що бажають побудувати офіс в центральних районах Києва, повинні подати детальний проєкт на розгляд





спеціальної комісії. Комісія, на нашу думку, має складатися з архітекторів, урбаністів, істориків, культурних експертів та представників місцевої влади.

2. Оцінка відповідності архітектури. Проєкти перевіряються на відповідність архітектурним традиціям Києва та його історичному контексту. Експерти визначають, чи відповідає дизайн вимогам історичних районів та надають рекомендації щодо коригувань для збереження естетичного вигляду міста.

3. Створення зон для забудови. Можна розробити "карту дозволених зон", яка визначатиме місця для сучасних офісів та території, де необхідно зберегти історичні будівлі чи зелені зони. Ці зони враховуватимуть значення для міського середовища, транспортну доступність та потреби громади.

4. Громадське обговорення. Проєкти, які можуть суттєво змінити міський ландшафт, повинні бути винесені на публічне обговорення. Мешканці міста, експерти та активісти зможуть висловити свої думки, які будуть враховуватись при ухваленні рішень.

5. Фінансова підтримка для збереження історичних будівель.

Забудовники, що не можуть отримати дозвіл на будівництво сучасного офісу, можуть інвестувати в реставрацію або адаптацію старих будівель під офісні потреби. Для цього можуть бути введені пільгові умови чи система компенсацій для таких реставраційних проєктів.

6. Звітування та контроль з боку громади. Кожен етап проєкту, від подачі до завершення будівництва, має бути відображатися в онлайн-реєстрі. Це дозволить громадянам та експертам відслідковувати хід проєкту та запобігати порушенням.

Така програма забезпечить інтеграцію нових офісних будівель у міську архітектуру Києва, зберігаючи його історичний характер і естетичну привабливість для жителів і туристів.

Київ стоїть на роздоріжжі між розвитком сучасного мегаполісу та збереженням своєї культурної спадщини. Майбутнє його архітектурного обличчя залежить від того, чи зможе суспільство та влада знайти баланс між новобудовами й охороною унікальної спадщини, яку не можна відтворити.

### Використані джерела:

1. URL: <https://birdinflight.com/architectura-uk/25-najgirshih-suchasnih-budivel-kiyeva.html>

2. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9\\_%D1%83%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%B7,\\_7](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%B7,_7)





3. URL:[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80\\_\(%D1%85%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%BE%D1%81\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80_(%D1%85%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%BE%D1%81))

4. URL:<https://royaldesign.ua/ru/arhitektura-ukrani-storya-suchasnst-maybutn.bXhrB/>

5. URL:<https://biz.liga.net/ua/amp/all/nedvizhimost/novosti/hudshiy-v-istorii-v-kieve-zafiksirovali-rekordnyy-pokazatel-svobodnyh-ofisov>

*С.М. Генік, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*Г.В. Дмитрієв, аспірант*

*Європейський університет*

## ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИЇВА

На початку 2019 року Верховна Рада все-таки затвердила Закон "Про основні засади екологічної політики України на період до 2030 року", який передбачає 5 основних напрямків роботи: повітря (пересувні і стаціонарні джерела забруднення повітря), вода (усі водні об'єкти Києва), відходи (абсолютно всі види сміття), зелені зони і біорізноманіття (зелені зони, тваринний фонд), екологічна безпека (техногенні аварії, надзвичайні ситуації, небезпечні виробництва).[1]

"Точкове рішення проблем, на кшталт moss-модулів з лесного моху на Набережній, або самотійне сортування сміття мають дуже локальний ефект". Проблеми потрібно вирішувати системно на місцевих рівнях — вважають експерти [2].

Одним з найбільших забруднювачів

повітря в Києві є вугільний монстр — Дарницька ТЕС, яка спокійно коптиць у центрі густонаселеного району, не сплачуючи штрафи і не бажаючи модернізуватися. Згідно з Екологічним паспортом Дарницького району, повітря там має найгірші результати за показниками СО і NO<sub>2</sub>, що в 2 рази перевищують припустимий рівень. Це єдина ТЕС в столиці, яка працює на вугіллі. Щодоби Дарницька ТЕС генерує близько трьохсот тонн шкідливих відходів, з яких в повітря, землю і воду Києва потрапляють: алюміній, барій, берилій, миш'як, мідь, нікель, ртуть, свинець, бор, кадмій, мідь, залізо, цинк. Як знизити виділення СО<sub>2</sub> в атмосферу? Попередні дослідження показують, що відомі технології уловлювання СО<sub>2</sub> з димових газів паротурбінної ТЕС дозволяють



відокремити 85-95% CO<sub>2</sub>, що виділяється при спалюванні вугілля; інша частина буде надходити в атмосферу. Вуглекислий газ можна видобувати з топкових газів після відділення від них звичайних забруднювачів. Відокремлений CO<sub>2</sub> стискають і транспортують до місць поховання по трубах. Це енергоємний і дорогий процес, який в Україні, звичайно, не застосовують. З технологією уловлювання та зберігання вуглекислого газу пов'язують великі надії. Якщо буде доведена її придатність на ТЕС, то вона знайде застосування і на великих цементних заводах, підприємствах хімії, нафтопереробки і нафтохімії, металургійних комбінатах, в тому числі, при належних інвестиціях, і на Київських підприємствах в тому числі.

Ще одна проблема, від якої страждають жителі Києва — Бортницька станція аерації, найбільша очисна станція в Україні і одна з найбільших у Європі. Вона працює на очистку всіх стічних вод не тільки Києва, а й прилеглих населених пунктів Київської області. Наприклад, три очисні блоки станції побудовані у 60-80-х роках минулого століття. За час експлуатації навантаження на станцію тільки збільшувалася, а обладнання навпаки — зношувалося. Тепер через застарілі технології від нестерпного запаху страждають жителі Бортничів і Харківського масиву. Бортницька станція — це підприємство, яке підпорядковане Київводоканалу. Це КП з надприбутками.

Усе, що потрібно зробити — виділити гроші на модернізацію станції аерації, щоб вона працювала за європейськими технологіями. І тут не потрібно винаходити велосипед, усе вже давно придумали за нас, залишається тільки мати бажання і нарешті зайнятися цією станцією. Більш того, існує ще одна проблема: через масове будівництво нових мікрорайонів збільшилася кількість вигрібних ям. За словами Дмитра Новицького, гендиректора підприємства "Київводоканал", відтягування рішення ситуації, що склалася, може призвести до екологічної катастрофи: якщо весь вміст локальних каналізацій опуститься нижче і досягне ґрунтових вод, жителі Києва почнуть заражатися гепатитом через воду. Саме тому цю проблему держава взялася вирішувати, хоч і з запізненням. Так, в найближчі 7 років планується масштабне переобладнання каналізаційної інфраструктури столиці та збільшення виробничих потужностей проблемної Бортницької станції аерації. Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря є автомобілі. Саме викиди автотранспорту становлять левову частку від загальних (70-85%). При цьому аж чверть всіх автомобілів в Україні — це старі моделі, що не відповідають жодним еко нормам. На тих вулицях столиці, де щодня спостерігається скупчення машин, концентрація токсинів у повітрі перевищує допустиму в три-чотири рази. У цьому напрямку можна впровадити



зони низьких викидів, які поступово розширюватимуться на всю столицю; перевести комунальний транспорт на екологічні види палива і систематично підвищувати екологічні стандарти для них; звільнити Київ від найбільш неекологічного виду автотранспорту — на дизельному паливі; розвивати громадський електротранспорт (тролейбуси, трамваї, міська електричка): збільшення автопарку, примноження частоти курсування маршрутами, поліпшення розгалуженості маршрутів і смуг громадського транспорту; заборонити маршрутні таксі як технічно і морально застарілі для екологічного міста; розвивати систему зарядних станцій для електрокарів на всіх нових АЗС.

Якщо говорити про полігони твердих побутових відходів, наприклад "Полігон твердих побутових відходів №5", то варто зауважити, що вони також не є екологічно безпечними. В Україні близько 93% сміття захороняється, а не переробляється: "Такі звалища, як цей полігон, перебувають у критичному стані, шкодять навколишньому середовищу і здоров'ю місцевих жителів. Туди скидають по три тисячі тонн сміття на добу. Причому ці змішані побутові відходи зазвичай містять у собі безліч різних компонентів: там і їжа, і батарейки, і лампочки, і невикористані ліки. Усе це гниє, утворюються токсичні рідкі стоки — фільтрат. У нього потрапляють продукти розкладання органічних речовин, корозії

металів, в тому числі важкі метали, мікропластик. Ця отрута потім потрапляє у ґрунт, отруює найближчі річки і озера", — каже експерт [3].

Щоб вирішити проблему з відходами, потрібен системний підхід, який включив би:

1. Організацію ефективної інфраструктури роздільного збору і компостування відходів.

2. Чіткі регіональні плани для кожної області, вони повинні стати частиною "Національної стратегії управління відходами 2030" і відповідний закон, який регулював би таке управління, і чітке дотримання всіх його норм.

3. Необхідно будувати заводи з переробки, а не закопувати або спалювати сміття і далі.

4. До інфраструктури по збору і розподілу сміття потрібно залучати виробників одягу, а також проводити масштабні інформаційні кампанії щодо зменшення споживання і користі переробки.

Чим більше стає місто, населення і машин, тим більше зелених зон, заповідників і заказників нам необхідно. Такі зони зберігають живу природу, забезпечують чистоту навколишнього середовища і допомагають зберегти унікальні види рослин і тварин. Це вже не кажучи про те, що в подібних локаціях жителі можуть гуляти, відпочивати і дихати чистим повітрям. Тому зелених зон не буває



багато. Експерти розповідають: Часто буває так, що забудовники знаходять лазівки і все-таки знищують сквери та парки, як це колись було з красивим "п'ятачком"

поруч з центральним РАГСом. Виною цьому корупція, і чи вдасться українцям її побороти — все ще риторичне питання [4].

#### **Використані джерела:**

1. <https://rubryka.com/article/ecology-kyiv/>
2. <https://dovkillya.com/top-7-problem-z-ekologiyeyu-v-kyuevi-yak-vyzhyty-v-stolytsi/>
3. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/701>
4. <https://ecoaction.org.ua/11-ekorishen-dlia-kyiva.html>

*Т.П. Гонтовий, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*А.В. Билда, викладач*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет*

## **РОЗВИТОК ДОРОЖНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА СТРАТЕГІЇ ПОКРАЩЕННЯ**

Дорожня інфраструктура є важливим елементом розвитку будь-якої країни, адже від неї залежить транспортна доступність, економічне зростання, рівень комфорту та безпеки життя громадян. В Україні питання якості доріг є надзвичайно актуальним, оскільки велика частина дорожнього полотна потребує суттєвих поліпшень. Метою цього дослідження є аналіз проблем сучасного стану доріг в Україні та визначення ключових кроків для їх покращення.

1. Проблеми дорожньої інфраструктури в Україні

Зношеність доріг: більшість доріг побудовані ще за часів СРСР і значно зносилися за останні десятиліття.

Недостатнє фінансування та неправильне використання ресурсів призвели до погіршення їхнього стану.

Недостатнє фінансування: хоча останніми роками фінансування дорожньої галузі збільшилося, воно все ще залишається недостатнім для капітального ремонту всіх проблемних ділянок.

Корупція: непрозорість в розподілі коштів та корупція на різних рівнях негативно впливають на якість та обсяги



виконуваних робіт.

Відсутність контролю за якістю: недостатній контроль за якістю будівництва та ремонту призводить до швидкого руйнування відремонтованих ділянок.

## 2. Шляхи покращення дорожньої інфраструктури

Збільшення фінансування та залучення приватних інвестицій: для того, щоб покрити великі витрати на ремонт та будівництво доріг, необхідно не тільки збільшити державне фінансування, а й залучати приватні інвестиції. Це можна зробити через державно-приватне партнерство та концесії, що дозволяють приватним інвесторам брати участь у фінансуванні, будівництві та обслуговуванні доріг.

Запровадження новітніх технологій та матеріалів: застосування сучасних технологій, таких як модифіковані асфальтобетони та зміцнені конструкції, підвищить довговічність дорожнього полотна.

Використання інноваційних матеріалів може знизити витрати на ремонт та забезпечити триваліший термін служби доріг.

Прозорий контроль за виконанням робіт: важливо створити систему незалежного контролю за якістю виконуваних робіт. Це може бути досягнуто шляхом залучення незалежних експертів та регулярних перевірок.

Розвиток «розумних доріг»: впровадження «розумних» технологій, як-от датчики руху, інтелектуальне освітлення, технології збору даних про стан дороги, допоможуть зробити дороги безпечнішими та ефективнішими.

Підвищення екологічності: важливо використовувати екологічно чисті матеріали та технології, щоб знизити негативний вплив на довкілля. Це сприятиме сталому розвитку інфраструктури.

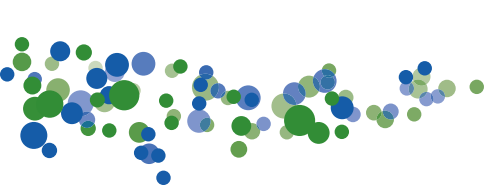
## 3. Вплив покращеної інфраструктури на економіку та суспільство

Економічний ефект: якісні дороги знижують логістичні витрати, сприяють розвитку внутрішньої торгівлі та підвищують конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках.

Залучення інвестицій: сучасна інфраструктура приваблює іноземних інвесторів, які готові вкладати кошти у регіони з хорошим транспортним сполученням.

Покращення якості життя: розвинена інфраструктура дозволяє швидше та безпечніше пересуватися, що знижує рівень аварійності на дорогах і покращує загальний рівень життя населення.

Висновок. Для покращення стану доріг в Україні необхідно впровадити комплексну стратегію, що включатиме збільшення фінансування, залучення інвесторів, впровадження новітніх технологій та забезпечення прозорого



контролю за якістю робіт. Лише за умови скоординованих дій держави та бізнесу можливо створити високоякісну дорожню мережу, яка стане основою для стабільного економічного зростання та покращення добробуту громадян.

### **Використані джерела:**

1. <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/Strategy2025new.pdf>
2. [https://regionet.org.ua/ua/Realizatsiya\\_Strategiyi\\_rozvitky\\_mista\\_Kueva\\_do\\_2025\\_roku\\_krok\\_do\\_ekonomichnogo\\_zrostannya\\_ukrayinskoyi\\_stolutsi\\_2632619.html#page\\_title](https://regionet.org.ua/ua/Realizatsiya_Strategiyi_rozvitky_mista_Kueva_do_2025_roku_krok_do_ekonomichnogo_zrostannya_ukrayinskoyi_stolutsi_2632619.html#page_title)

*Н.С. Григоренко, здобувач фахової передвищої освіти,*

*М.В. Осіпова, здобувач фахової передвищої освіти,*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор*

*Київський міжнародний університет*

## **ПРОБЛЕМА ПАРКУВАННЯ ТА ПЕРЕСУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ВУЛИЦЯМИ МІСТА КИЄВА**

Попри війну, розвиток міста Києва продовжує активно зростати, тому питання «Де паркувати своє авто?» стає все більш актуальним. Ця проблема є досить важливою для людей з інвалідністю. Міністерство соціальної політики України в одній зі своїх статей заявило, що лише за 2 роки повномасштабної війни росії проти України кількість людей з інвалідністю зросла на 300 тисяч- 10% і надалі буде зростати [1]. Наше завдання – покращити умови їх комфортного проживання в суспільстві.

Як і всі люди, вони роблять покупки в супермаркетах, проводять час з сім'єю

та керують автомобілем. І приїжджаючи на паркінг, вони можуть зіткнутися з тим, що місця, відведені для їх користування, зайняті автомобілями, які не мають права там знаходитися, незважаючи на те, що згідно з чинним законодавством України не менше ніж 10% від загальних місць, призначених для паркування, належить людям з інвалідністю. Ця частина території повинна відповідати будівельним нормам, в яких зазначено що:

- ширина зони паркування людини з інвалідністю має бути не менше ніж 3,5 м;





- зона паркування біля бордюру має надавати доступ до задньої частини автомобіля, щоб особа могла дістатися до пандусу;

- паркомісця мають бути розташовані не далі ніж 50 м від доступного входу, та не далі 100 м при житлових будинках.

Дані місця неможливо не помітити через наявність знаку міжнародного символу доступності та спеціальної горизонтальної розмітки, яка відповідає правилам дорожнього руху [2]. Якщо в одній ситуації знак не помічають через невчасне надання комунальних послуг (наприклад, встановлені знаки може бути не видно через невчасно очищені гілки дерев або встановлення мафів в неналежних місцях), то в більшості випадків люди навмисно ігнорують розмітку, бо вони дуже «квапляться», тим самим порушуючи правила дорожнього руху.

Відповідно до ст. 122 ч. 6 Кодексу України адміністративного правопорушення: «Неправомірне використання людиною без інвалідності паркувального місця зі знаком «Водій з інвалідністю» передбачається штраф у розмірі від 1020 грн до 1700 грн» [3]. Проте, незважаючи на діючий закон, який урегулює це питання, ми неодноразово бачимо автомобілі, які без спеціальних позначок займають ці місця.

У цьому переконався один

український блогер Олександр Терен у шоу «Відвал ніг або All інклюзив», прогулюючись вулицями нашої столиці разом із першим заступником директора Департаменту територіального контролю міста Києва Абрамовим Михайлом Олександровичем. [4]

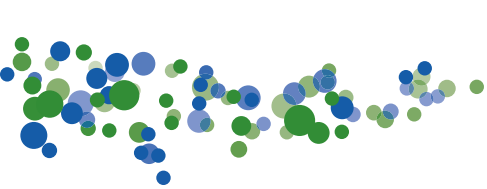
Через те, що місця для паркування людей з інвалідністю були зайняті особами без відповідних розпізнавальних знаків, вони змушені кружляти в пошуках вільних місць, а іноді навіть порушувати Правила дорожнього руху та лишати свої авто в місцях, які не відведені для паркування, отримуючи штраф згідно з кодексом України про адміністративні правопорушення ст. 152 [3].

Було б непогано, якби за даними правопорушеннями сліdkували трохи пильніше, а людям профілактично пояснювати, як дотримуватися правил та взаємодіяти з інклюзивним людьми. Також можна ввести ознайомчі заняття в школах, де діти зможуть отримати відповідну і якісну інформацію щодо того, як бути толерантними та соціально-обізнаними.

Але як щодо тієї частини людей, які пересуваються вулицями у кріслах колісних?

Щодня вони мусять стикатися з величезною кількістю перешкод, таких як перетин пішохідного переходу. Якщо звичний перехід ще можна подолати більш-менш безпечно, то надземний та





підземний перехід викликає деякі сумніви, тому варто звернути увагу на забезпечення максимально доступного та надійного середовища.

Згідно з державними будівельними нормами, які набули чинності ще з 1 вересня 2018 року, щоб облаштовувати пішохідні переходи варто враховувати фактори доступності для груп населення з обмеженою мобільністю. Наприклад, облаштувати пішохідні переходи на одному рівні з тротуаром чи проїжджою частинною або застосувати пандуси, забезпечувати пішохідні переходи різних рівнів ліфтами та інші [5].

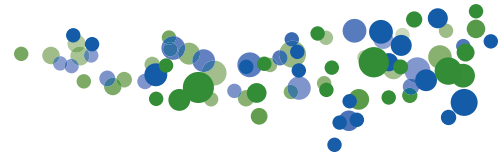
Як було зазначено в Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлового-комунального господарства України задля безпеки людей нахил зовнішнього пандуса не може перевищувати 8%, але навіть так ми все ще можемо зустріти недоброчесних підприємців, які не виконують ці вимоги, або закуповують найдешевші пандуси, які є незручними або потенційно небезпечними для користування [6].

### Використані джерела:

1. Міністерство соціальної політики України. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23795.html> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Будівельні норми щодо обов'язкових вимог влаштування паркомісць для людей з інвалідністю вже діють | Національна Асамблея людей з інвалідністю України. Національна Асамблея людей з інвалідністю України. URL: <https://naiu.org.ua/budivelni-normy-shhodo-obov-yazkovyih-vymog-vlashtuvannya-parkomists-dlya-lyudej-z-invalidnistyu-vzhe-diyut/> (дата звернення: 07.11.2024).

Як приклад можна привести сходи навпроти Київського метрополітену на станції Золоті Ворота. Як поскаржилась журналістка Тетяна Капустинська: «Подібні рейки існують просто, щоб були». Самі рейки зроблені з гладкого каменю, з нахилом більш ніж зазначено нормами та з відсутніми поручнями. В дощову погоду чи ожеледицю це може обернутися негативними наслідками, які можуть призвести до травм. І, на жаль, подібних місць можна знайти досить багато, особливо на околицях Києва [7].

Таким чином, ми вважаємо, що місту необхідний аналіз всіх громадських місць щодо перевірки доступності та зручності пересування для осіб з обмеженими можливостями, які є невід'ємною частиною нашого суспільства. Ми повинні не лише дотримуватися вимог при будівництві нових об'єктів інфраструктури, а й виправляти помилок допущені в минулому.



3. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 25 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 07.11.2024).

4. ТЕРЕН. Відвал Ніг | Терен та «Курган та Агрегат» в Києві, 2024. YouTube. URL: <https://youtu.be/S8wfKhv7SmU?si=sbvj23hCXhi2AeuE&t=1228> (дата звернення: 07.11.2024).

5. <https://jurliga.ligazakon.net/>. Пішохідні зони проектуватимуться з урахуванням потреб людей з інвалідністю | ЮРЛІГА. ЮРЛІГА. URL: [https://jurliga.ligazakon.net/news/170967\\_pshokhdn-zoni-proektuvatimutsya-z-urakhuvannyam-potreb-lyudey-z-nvaldnst](https://jurliga.ligazakon.net/news/170967_pshokhdn-zoni-proektuvatimutsya-z-urakhuvannyam-potreb-lyudey-z-nvaldnst) (дата звернення: 07.11.2024).

6. М-во регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України. В Україні нарешті будуватимуть безпечні пандуси - вступили в дію нові ДБН. Radware Captcha Page. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-nareshti-buduvatimut-bezpechni-pandusi-z-kvitnya-vstupili-v-diyu-novi-dbn> (дата звернення: 07.11.2024).

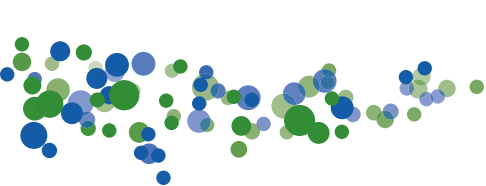
*А.С. Гриньова, здобувач фахової передвищої освіти  
Фаховий коледж,  
Київський міжнародний університет,  
О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор  
Київський міжнародний університет*

## ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОВІТРЯ

У сучасному світі, де екологічні проблеми стають дедалі актуальнішими, екологічні технології набувають особливого значення. Вони являють собою інноваційні рішення, спрямовані на зменшення негативного впливу діяльності людини на навколишнє середовище. Зелені технології включають використання відновлюваної енергії, енергоефективні будівлі, системи переробки сміття та багато інших ініціатив, які сприяють сталому розвитку. Як одне з

найбільших міст України, Київ стикається з численними екологічними проблемами. Одне з яких є забруднення повітря.

Забруднення повітря в Києві є однією з найгостріших екологічних проблем, що негативно впливає на здоров'я мешканців та екологічний стан міста. За останні роки рівень забруднення повітря значно зріс через збільшення кількості транспортних засобів та промислових викидів. За даними Центральної геофізичної обсерваторії



імені Бориса Срезневського, концентрація діоксиду азоту ( $\text{NO}_2$ ) у Києві за останні 20 років зростає на 50%, а формальдегіду ( $\text{CH}_2\text{O}$ ) – на 200%. У липні 2021 року середньомісячна концентрація діоксиду азоту на деяких постах спостереження перевищувала гранично допустимі концентрації (ГДК) у 4,3 рази. Максимальні разові концентрації діоксиду азоту досягали 1,8 ГДК на площі Перемоги та бульварі Лесі Українки. А найбільші середньомісячні концентрації відмічені на площі Перемоги та вулиці Семена Скляренка – 4,3 ГДКс.д. Для порівняння, у 2010 році середньомісячна концентрація діоксиду азоту в Києві була на рівні 1,5-2,0 ГДК, що свідчить про значне погіршення якості повітря за останнє десятиліття [1].

Забруднення повітря в Києві має серйозні наслідки для здоров'я населення. Високі рівні діоксиду азоту та формальдегіду можуть викликати респіраторні захворювання, алергії та інші хронічні хвороби. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), забруднення повітря є однією з головних причин передчасної смерті у світі.

Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати такі комплексні заходи, як:

- Впровадження екологічно чистих видів транспорту, які в майбутньому можуть суттєво знизити викиди парникових газів, оскільки більшість транспортних засобів

використовують різні види палива, що належить до нафтопродуктів.

- Встановлення «зелених» дахів та стін на будівлях, які допомагають зменшити рівень  $\text{CO}_2$  та інших забруднювачів у повітрі.

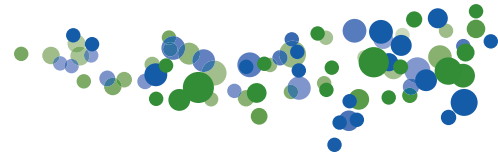
- Зведення більшої кількості зелених зон та парків, які не лише покращують якість повітря, але й створюють комфортні умови для відпочинку мешканців.

- Використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні панелі та вітрові турбіни, мала потужність вітру, термоелектрична сонячна енергія та біопаливо, що дозволять зменшити залежність від викопного палива.

- Підвищення обізнаності населення про екологічні проблеми та залучення громадськості до їх вирішення через освітні програми та екологічні ініціативи.

Зелені технології наразі дуже різноманітні - від типових нам джерел енергії до незвичайних, як от підводні ферми чи сонячні парасольки. З кожним роком їх стає все більше через впроваджений екологічний напрям у більшості країн світу. До найпоширеніших «зелених» технологій відносяться сонячні батареї та вітрові турбіни.

Від дахів приватних будинків до великих ферм сонячна енергія змінює енергетичні ринки по всьому світу. У 2020 році загальна встановлена потужність усіх працюючих сонячних панелей на Землі склала 760 ГВт, згідно зі звітом Renewables

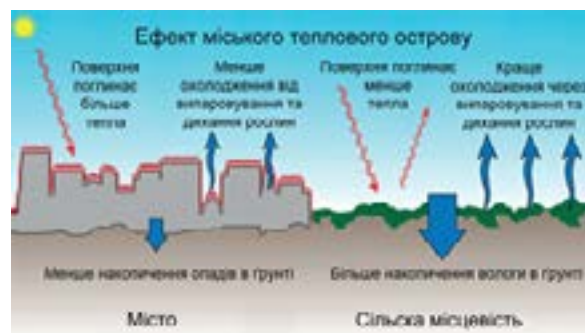
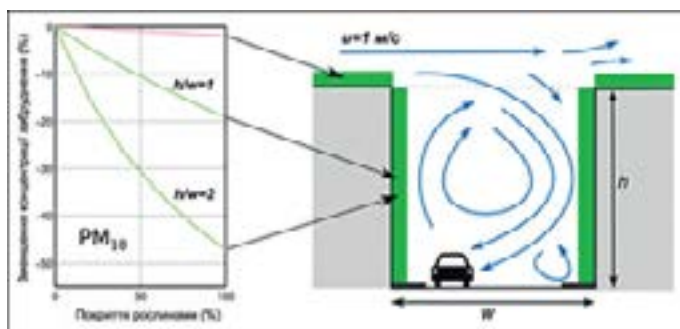
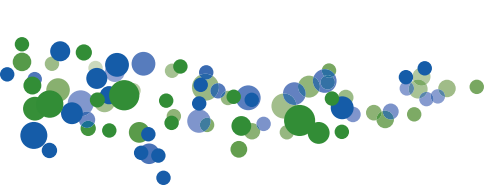


2021 року. Сонячні електростанції (СЕС) використовують спеціальні батареї і дзеркала для концентрації сонячного тепла і світла, генеруючи енергію. Китай, Японія і США лідирують у цій сфері. Що стосується України, то за даними Міністерства енергетики, загальна потужність СЕС у 2024 році склала 7,3 ГВт. Це 90% від сукупної потужності всіх поновлюваних джерел енергії в країні. До 2030 року уряд має намір збільшити цей показник до 13,5 тис. ГВт\*год у межах Національного плану з відновлюваної енергетики до 2030 року.

Якщо з сонячними батареями майже немає проблем, то з вітровими турбінами все набагато складніше. Хоча використання вітру як джерела енергії почалося понад 7000 років тому, і нині вітряні турбіни, що виробляють електроенергію, поширюються по всьому світу (за даними з 2001 по 2017 роки сукупна потужність вітру в усьому світі збільшилася з 23 900 мегават до більш ніж 539 000 мегават — більш ніж у 22 рази), негативний наслідок цього виду чистої енергії суттєвий. Турбіни становлять небезпеку для птахів і кажанів, вбиваючи сотні тисяч щорічно. Також вони видають сильний шум, тому поблизу вітряків неможливо жити — люди часто скаржаться на головний біль, поганий сон. Але інженери намагаються розв'язати ці проблеми та пропонують безшумні пристрої, як-от

спіральна турбіна LIAM F1 UWT, або турбіна з вертикальними лопатями у вигляді бутона Flower Turbine, або ж вібрувальні безлопатеві турбіни Vortex Bladeless, що вібрують. Такі технології вже розпочали використовуватися і їх поширення тільки питання часу [2].

Через надмірне будівництво міста стали схожі на бетонні джунглі, де зелені зони поступаються місцем висотним будівлям і асфальтованим дорогам. Це призводить до зниження якості повітря, підвищення температури та втрати природного середовища. Тому за останнє десятиліття все більше міст почали використовувати «зелені» або «живі» дахи та стіни. «Живі» стіни, фасади, дахи, огороження, екрани тощо — це не данина моді на екологічність. Такі рішення мають суттєвий економічний та енергоощадний ефект. Вони покращують якість повітря та створюють сприятливий мікроклімат у міських кварталах, зменшують рівень шумового забруднення, зменшують навантаження від опадів на каналізаційну мережу, запобігають ризику локальних підтоплень у міських кварталах, сприяють створенню систем збору та накопичення прісної води від атмосферних опадів, що окрім поливу може використовуватись на інші технічні цілі, тощо.



Дослідження Pugh, MacKenzie, Whyatt та Hewitt (2012 р.) показують, що створення «зелених» стін разом із «зеленими» дахами та вуличними деревами може зменшити концентрацію забруднюючих речовин у вуличних каньйонах на 60% для ТЧ та 40% для NOx. «Зелені» стіни допомагають боротися з ефектом міського теплового острова - у містах спекотніше, аніж у сільській місцевості – у найбільш густонаселених містах може бути на 10-12°C тепліше, особливо наприкінці дня. Згідно зі звітом ««Живі» дахи та стіни. Технічний звіт: Підтримка політики Лондонського плану. 2008 р.», затінення стін житлових будинків, може зменшити коливання температури на поверхні стіни на 10°C від показника 60°C чи на 5°C при температурі 30°C. Крім того, «зелені» стіни та фасади створюють зону знерухоженого повітря, що прилягає до стіни та має дуже малу швидкість, а це може зменшити конвекцію на поверхні стіни

до 75%. Зменшення швидкості потоку вздовж стіни взимку знижує потребу в опаленні до 25% [3].

Отже, сонячні батареї є ефективним засобом зменшення залежності від викопного палива, що дозволяє знизити викиди парникових газів та інших забруднюючих речовин. Вітрові турбіни також є важливим джерелом відновлюваної енергії, що сприяє зменшенню забруднення повітря та забезпеченню сталого розвитку міста. “Живі” стіни, або вертикальні сади допомагають покращити якість повітря. Вони здатні поглинати CO<sub>2</sub>, фільтрувати тверді частинки та знижувати температуру повітря, створюючи більш комфортні умови для мешканців міста. Впровадження цих зелених технологій у Києві сприятиме значному покращенню якості повітря, зниженню рівня забруднення та створенню більш здорового та екологічно чистого міського середовища.

### Використані джерела:

1. Про стан забруднення атмосферного повітря у м. Києві і містах Київської області у липні 2021 року за даними спостережень ЦГО.

URL:file:///D:/Download/7-2021-sayt.pdf

2. Чиста енергія – як працює сонячна, вітряна, геотермальна енергія.





URL:<https://focus.ua/uk/digital/665125-chista-energiya-yak-pracyuye-sonyachna-vitryana-geotermalna-energiya>

3. «Зелені» живі стіни – аспекти енергоефективності.

URL:<https://aw-therm.com.ua/zeleni-stini-aspekti-energoefektivnosti/>

*А.О. Гудім, здобувач вищої освіти,  
Відкритий міжнародний університет  
розвитку людини «Україна»,  
О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор  
Київський міжнародний університет*

## **СМІТТЯ: МОЖЛИВІСТЬ ЧИ ПРОБЛЕМА? ЕКОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ДЛЯ КИЄВА**

Київ, як найбільше місто України, стикається з низкою екологічних викликів, серед яких поводження з відходами займає одне з центральних місць. Велика кількість населення, урбанізація та недосконала інфраструктура призводять до того, що сміття стає серйозною загрозою для екології міста та здоров'я його мешканців. Проте відходи можна перетворити на ресурс за умови правильного підходу.

### *Сміття як проблема*

За різними оцінками, Київ щороку генерує близько 1,2 мільйона тонн твердих побутових відходів, із яких лише 7% переробляються або спалюються, тоді як решта 93% відправляється на полігони (1). Такий підхід створює безліч екологічних проблем:

#### *1. Забруднення ґрунтів і вод.*

Полігони, часто не обладнані за сучасними стандартами, стають джерелом токсичних

речовин, які потрапляють у ґрунт і ґрунтові води (2).

#### *2. Викиди парникових газів.*

Органічні відходи на звалищах розкладаються з виділенням метану, що сприяє зміні клімату (2).

#### *3. Нелегальні звалища.*

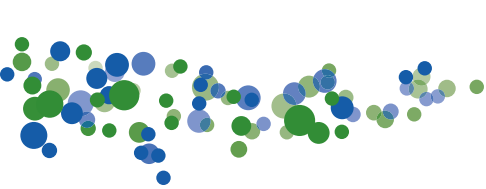
Через недостатню кількість офіційних полігонів у місті з'являються стихійні сміттєзвалища, які забруднюють території та становлять загрозу здоров'ю людей.(3)

#### *4. Перевантаження полігонів.*

Найбільші київські полігони, зокрема сумнозвісне звалище в Підгірцях, майже досягли межі своєї місткості (1).

За даними журналу "Фокус", у 2022 році Київ визнано найбруднішим містом України через екологічні проблеми, зокрема, пов'язані з неефективним поводженням з відходами (1).

### *Сміття як можливість*



Водночас сміття може стати цінним ресурсом, якщо запровадити сучасні підходи до поводження з відходами:

1. *Вторинна сировина.* Пластик, скло, метал та папір можна використовувати повторно, створюючи нову продукцію. Впровадження роздільного збору сміття сприяє підвищенню ефективності переробки (3).

2. *Енергія зі сміття.* Сміттєспалювальні заводи, які працюють у багатьох європейських країнах, дозволяють виробляти електроенергію або тепло, зменшуючи навантаження на полігони (2).

3. *Комерційна вигода.* Переробка відходів створює робочі місця та стимулює розвиток "зеленої" економіки (3).

Прикладом ефективного використання сміття є країни Скандинавії. У Швеції, наприклад, переробляється понад 99% відходів, а більшість решток використовується для отримання енергії. У Данії сміттєспалювальні заводи оснащені сучасними фільтрами, які мінімізують шкідливі викиди (2).

*Реалії Києва: кроки до вирішення проблеми*

Київ вже розпочав шлях до покращення екологічної ситуації. У 2021 році міська влада затвердила "Екологічну стратегію до 2030 року", яка передбачає:

- Збільшення частки перероблених відходів до 50%.
- Зменшення кількості відходів,

які відправляються на полігони, з 90% до 25% (4).

- Будівництво нових сучасних сортувальних і переробних центрів (4).
- Популяризацію роздільного збору сміття серед населення (5).

Громадські ініціативи також роблять значний внесок у вирішення проблеми. Наприклад, організація "Україна без сміття" створює сортувальні станції, куди мешканці можуть здавати відходи для переробки. Це сприяє підвищенню екологічної культури та відповідальності серед населення (5).

*Що потрібно для успішного вирішення проблеми?*

1. *Інвестиції в інфраструктуру.* Києву необхідно побудувати сучасні заводи для сортування, переробки та спалювання відходів із мінімальним впливом на довкілля (3).

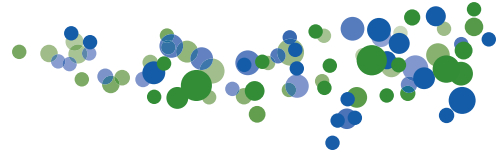
2. *Розвиток системи роздільного збору.* Встановлення контейнерів для сортування біля житлових будинків та стимулювання мешканців до їх використання (3).

3. *Економічні стимули.* Надання знижок або бонусів для людей, які сортують відходи, а також пільг для підприємств, що інвестують у "зелені" технології (3).

4. *Освітні кампанії.* Підвищення екологічної свідомості серед киян через медіа, школи та громадські заходи (3).

5. *Посилення контролю.* Введення жорстких штрафів за створення





несанкціонованих звалищ та порушення правил поводження з відходами (4).

#### *Висновок*

Проблема сміття в Києві є однією з найбільших екологічних загроз, але водночас це можливість для розвитку. Ефективна переробка відходів може зменшити шкоду для довкілля, забезпечити

енергетичні ресурси та створити нові економічні можливості. Реалізація амбітних планів міської влади, разом із активною участю громади, допоможе перетворити сміття з проблеми на ресурс, сприяючи сталому розвитку Києва.

#### **Використані джерела:**

1. <https://focus.ua/uk/ukraine/483584-riski-dlya-stolicy-kak-reshit-ekologicheskie-problemy-kieva-do-2030-goda>
2. <https://apostrophe.ua/ua/article/society/kyiv/2020-10-23/tyajeloe-dyihanie-kieva-kak-stolitse-ne-zadohnutsya-i-ne-pogryaznut-v-musore/35736>
3. <https://tykyiv.com/city/kyiv-ta-smittia-rozdiliai-ta-volodoriui-abo-zhivi-u-bagni/>
4. <https://vechirniy.kyiv.ua/news/23523/>
5. <https://hmarochos.kiev.ua/2022/02/03/kyiv-vyznaly-najbrudnishym-mistom-ukrayiny-v-ekologichnomu-rejtyngu-fokusu/>

*Є.О. Давидчук, здобувач фахової передвищої освіти,*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

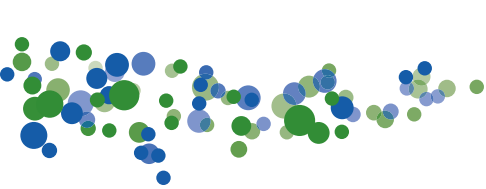
*А.М. Слободяник, к.е.н., доцент*

*Національний авіаційний університет*

## **РОЗВИТОК МІСТА КИЄВА**

Київ – столиця України, одне з найбільших та найдавніших міст Європи, політичний, економічний, адміністративний та духовний центр України. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року – головний нормативний документ, що визначає цілі та завдання довгострокового розвитку міста. Першу редакцію Стратегії

розвитку міста Києва до 2025 року було затверджено рішенням Київської міської ради №824/7060 від 15 грудня 2011 року. Стратегією було визначено концептуальне бачення майбутнього образу міста Києва до 2025 року, головні стратегічні ініціативи та пріоритети довгострокового розвитку міста Києва, а також секторів міського



господарства. До процесу розробки першої редакції Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року було залучено широке коло провідних профільних експертів, аналітиків, державних діячів, активістів та громади міста в цілому. До 2025 року Київ має наблизитися до розвинутих східноєвропейських столиць за рівнем економічного розвитку та комфортом життя мешканців. Обґрунтування стратегічних цілей розвитку міста Києва:

На сьогоднішній день Київ продовжує суттєво відставати від інших східноєвропейських міст за рівнем валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення.

Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року передбачено щорічне зростання ВРП м. Києва (на душу населення) у середньому на ~7%\*. Підтримка цих темпів зростання є цілком реальною у довгостроковій перспективі, тому адміністрація міста Києва вбачає перед собою завдання забезпечити зростання рівня ВРП на душу населення м. Києва у ~2 рази до 2025 року. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 буде успішною тільки у разі забезпечення належних умов для її імплементації.

Результати аналізу сильних і слабких сторін Києва, а також можливостей та загроз свідчать про наявність потенціалу розвитку міста.

Сильні сторони

- Соціально-економічний, політичний та освітньо-науковий центр країни, місце найбільшої концентрації капіталу і ресурсів у країні, високий рівень кваліфікації спеціалістів (значна частка з вищою освітою).

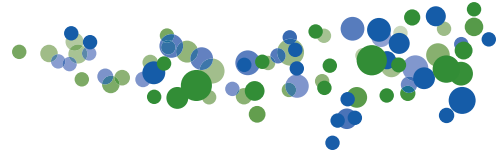
Висока концентрація науково-дослідного персоналу, відносно невисока вартість життя у порівнянні з іншими столицями Східної Європи, Київ – одне з найзеленіших міст Європи.

Слабкі сторони

- Недостатня прозорість органів влади, високий рівень бюрократичних перешкод які гальмують розвиток бізнесу, зношена інженерна та транспортна інфраструктура, відсутність чіткого фокусу на розвитку пріоритетних галузей. Неконтрольована та хаотична забудова, що призводить до втрати історичного обличчя міста, слабо диференційована база надходжень до міського бюджету, недостатня популярність активного та здорового способу життя.

Можливості

- Можливість збільшення надходжень до міського бюджету шляхом виводу економіки з тіні, значний потенціал розвитку ринку послуг, безпосередня близькість до ЄС та вільний візовий режим для країн ЄС з боку України. Значний нереалізований туристичний потенціал включаючи велику культурно-історичну спадщину міста, наявність територій міста які нині використовуються неефективно,



зокрема занедбаних промислових і відомчих зон. Впровадження антикорупційних та дерегуляційних реформ, проєвропейський та демократичний вектор розвитку.

#### Загрози

- Непередбачуваність економічної та політичної ситуації в країні, відсутність належного позиціонування та просування міста у світі, недотримання пріоритетів розвитку та розподілу відповідальності

при реалізації стратегії. Недосконалість роботи державних регуляторних механізмів (непрозорі процедури надання ресурсів, відсутність інформації тощо).

Погіршення стану здоров'я мешканців, неактуальність освітніх програм, відсутність кадрового забезпечення для зростаючих галузей, тенденція до зростання рівня злочинності.

#### Використані джерела:

1. <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/Strategy2025new.pdf>
2. [https://regionet.org.ua/ua/Realizatsiya\\_Strategiyi\\_rozvutky\\_mista\\_Kueva\\_do\\_2025\\_roky\\_krok\\_do\\_ekonomichnogo\\_zrostannya\\_ykrayinskoyi\\_stolutsi\\_2632619.html#page\\_title](https://regionet.org.ua/ua/Realizatsiya_Strategiyi_rozvutky_mista_Kueva_do_2025_roky_krok_do_ekonomichnogo_zrostannya_ykrayinskoyi_stolutsi_2632619.html#page_title)

*М.Є. Душеніна, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*О.А. Король, аспірант*

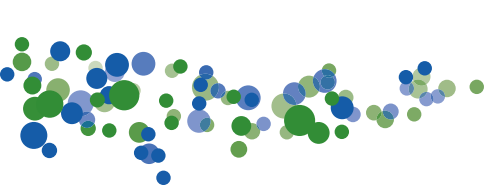
*Київський міжнародний університет*

## КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИЄВА ТА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Київ – це столиця України, великий культурний, історичний та торговельно-промисловий центр. Отже можна сміливо говорити, що Києву характерні всі проблеми, що притаманні всім великим містам. По-перше, це – екологічні проблеми через забруднення автотранспортом, зміни в складі атмосферного повітря, шумове забруднення, викиди хімічних речовин у атмосферу, забруднення токсичними

відходами, проблема відходів. Майже все це стосується і Київської області.

Основними забруднювачами повітря Києва та Київської області є підприємства чорної металургії (33%), енергетики (30%), хімічної та нафтохімічної (37%). В атмосферному повітрі визначається вміст 39 забруднюючих речовин, включаючи важкі метали. Також могутнім постачальником шкідливих викидів є хімічна промисловість.



Джерелами забруднення атмосфери великих міст і зокрема Києва фактично є також всі засоби сучасного транспорту: автомобільний, залізничний, річковий, повітряний. Найбільше забруднює атмосферу автомобільний транспорт.

Також актуальними проблемами сьогодення Київщини є шумове забруднення та забруднення природних вод. Сільські ландшафти і приміські території Київської області зазнають активного впливу шосейних доріг і залізниць та річкових портів. До джерел шуму відносяться залізничні вузли і станції, великі автовокзали і автогосподарства, мотелі і кемпінги, трейлерні парки, промислові об'єкти і великі бази будівельної індустрії, енергетичні установки. А щодо природних вод, то аналіз показав, що рівень очищення води надзвичайно низький. Існуючі очисні споруди навіть при біологічному очищенні вилучають лише 10-40% неорганічних речовин і практично не вилучають солі важких металів. Наприклад, у річку Дніпро щорічно скидається 370 млн. кубометрів забруднених стоків, або 14% від їх обсягу по країні.

Ще одна з найбільших проблем Київської області та столиці – це транспорт. Щодня зранку десятки тисяч людей їдуть до Києва на навчання чи роботу, а щодня ввечері повертаються. Головним транспортом для них є маршрутки. На другому місці – власні автівки, які погіршують ситуацію із

заторами в самому Києві. Щодня до міста в'їжджають понад 100 тисяч авто. Зранку ці автомобілі спочатку стоять у заторах на в'їздах до Києва, а потім застрягають на дорогах у столиці. Ускладнює проблему відсутність великої об'їзної дороги навколо Києва, через що фури перевантажують Київ. Варто додати, що незадовільним залишається стан дорожнього господарства столиці. Значне зростання інтенсивності руху транспорту призводить до руйнування покриття проїзної частини вулично-дорожньої мережі та елементів конструкцій мостових споруд.

Київські та приміські маршрутки застарілі, некомфортні, переповнені в пікові години та приймають лише готівку, яку ніхто не обліковує, бо перевізники відмовляються від валідаторів. Більш комфортною альтернативою могли би бути місткі автобуси. Але якщо маршрутки їздять на самоокупності, то за більш комфортні автобуси, найімовірніше, доведеться доплачувати з місцевих бюджетів. І недолік автобусів у тому, що вони споживають паливе. А це вже не тільки про екологію, але й про незалежність від енергоносіїв країни-агресора. На тлі паливної кризи особливо актуальним здається розвиток електротранспорту. У більшості європейських метрополій основним транспортом, що сполучає місто-центр із передмістями, є швидкісна залізниця на зразок німецької S-Bahn. У Парижі такі



приміські електрички називаються RER, у Лондоні – Overground, у Мілані – S Lines, у Копенгагені – S-Train. Приміські потяги можуть сполучатися зі станціями метро зручними пересадками або безпосередньо інтегруватися в систему підземки. Для київської агломерації, імовірно, швидкого рішення, подібного цьому, не буде. Київській агломерації треба поєднати багато різних видів транспорту спільними пересадними вузлами, які були би зручними, легкодоступними й інклюзивними та у яких було би безпечно перебувати.

Наступна величезна проблема Києва та області – проблема житлової інфраструктури, а саме: застарілий житловий фонд, хаотична забудова новими житловими комплексами «місто в місті», недостатня кількість соціальної інфраструктури (дитсадків, шкіл, медичних закладів тощо). Наразі понад 80% житла збудовано до 1980-х років. Все це застаріле, неефективне з точки зору енергоощадливості житло. Значними залишаються проблеми, пов'язані із налагодженням ефективного функціонування системи водопостачання і водовідведення (каналізаційних мереж), підземні комунікації та тепломережі міста знаходяться в катастрофічно поганому стані. Застарілий житловий фонд потребує термомодернізації та капітального ремонту. З іншого боку – безконтрольна хаотична багаторічна забудова Києва не за правилами

призводить до знищення історичного ареалу міста, надмірного ущільнення, перевантаження інфраструктури, впливає на туристичну привабливість.

Також повномасштабна війна Росії проти України спровокувала безпрецедентну житлову кризу, яка зачепила більшість населення, адже близько 8 мільйонів людей в Україні стали внутрішніми переселенцями. Житло десятків тисяч людей було зруйноване або пошкоджене внаслідок війни. Наразі у Києві низький показник забезпеченості громадян житлом і складає 22 м<sup>2</sup> на особу, це значно менше міжнародних стандартів ООН, а також рівня забезпеченості житлом в розвинутих країнах.

Серйозною залишається проблема фінансів Києва, бо столиця потребує збільшення міських фінансів, зміцнення доходної бази міського та районних бюджетів. За обсягами міського бюджету Київ поступається більшості великих європейських міст.

Отже, Київ та Київська область – унікальні за своїм географічним розташуванням, історією, архітектурою, культурою, економікою та фінансами. Але мають низку проблем, які мають бути вирішені, а саме: екологія, транспорт, житлово-комунальне господарство, незаконні забудови, знищення зелених зон, знищення історичної спадщини.



**Використані джерела:**

1. <https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/18727/>
2. <https://www.village.com.ua/village/city/transport/328085-yak-rozvivati-transport-iz-peredmistyami>
3. <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=7096>
4. <https://hmarochos.kiev.ua/2020/10/23/kyuevu-potribno-vyrishuvaty-zhytlovu-problemu-yak-v-tsomu-dopomozhut-podatok-na-neruhomist-ta-sotsialni-pomeshkannya/>
5. <https://cedos.org.ua/researches/37-tez-pro-suchasnyj-stan-vyklyky-i-pryncypy-novoyi-zhytlovoyi-polityky-v-ukrayini/>

*Т.О. Дяченко, к.е.н., доцент,  
Ю.О. Бойченко, здобувач вищої освіти  
Національний транспортний університет*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ**

Як відомо, публічне управління призначене здійснювати практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її упорядкування, збереження або перетворення. В умовах сучасної глобалізованої економіки та швидких технологічних змін підприємства й організації регулярно стикаються з непередбачуваними подіями, що можуть загрожувати їхній стабільній діяльності.

Відповідний досвід із забезпечення ефективної роботи фахівців публічного управління за межами адміністративних будівель було набуто ще за час пандемії COVID19. При виникненні загрози для переходу на дистанційний режим роботи службовцю достатньо

усно або за використанням засобів телекомунікаційного зв'язку звернутись до безпосереднього керівника та керівника самостійного структурного підрозділу з відповідною пропозицією щодо зміну формату роботи. Єдиною умовою переходу є здатність підтримувати постійну комунікацію з безпосереднім керівником та виконувати власні функції з максимальною ефективністю. [1]

Цифровізація сприяє оптимізації витрат у публічному секторі та прискорює прийняття управлінських рішень, що є критичним для сучасних викликів і потреб. Треба брати до уваги, що з використанням ІТ виникають нові ризики, зокрема пов'язані з кібербезпекою, які вимагають розробки комплексних стратегій захисту інформації.





В Україні впровадження таких платформ як «Дія» показує значний прогрес у напрямку цифрової трансформації публічного управління. Це позитивно впливає на довіру громадян до державних інституцій та підвищує ефективність роботи державних органів. Таким чином, використання інформаційних технологій є ключовим фактором для розвитку ефективного, прозорого та доступного державного управління, яке відповідає потребам сучасного суспільства.[3]

Управління в кризових ситуаціях є важливою складовою забезпечення стійкості та життєздатності будь - якої організації, підприємства чи державного органу. Сучасний світ характеризується динамічними змінами, непередбачуваними подіями та різноманітними загрозами - економічними, природними, соціальними або техногенними. У таких умовах ефективне управління кризовими ситуаціями дозволяє не лише зменшити негативні наслідки кризи, а й виявити нові можливості для розвитку.

Процес управління кризами включає декілька ключових етапів : ідентифікацію ризиків, підготовку до можливих сценаріїв, оперативне реагування та відновлення діяльності після події. Крім того, важливим елементом цього процесу є комунікація, яка допомагає забезпечити чітку взаємодію всіх зацікавлених сторін та підтримати довіру громадськості. Важливо підкреслити, що

управління в кризових ситуаціях базується не лише на технічних рішеннях, а й на ефективній комунікації, швидкій адаптації та лідерстві. У сучасному глобалізованому світі загрози можуть виникати несподівано, тому важливими є розробка кризових стратегій і планів дій. Це дозволяє не лише мінімізувати втрати, але й перетворити кризу на можливість для вдосконалення внутрішніх процесів та розвитку. Таким чином, управління в кризових ситуаціях - ключова функція як для комерційних, так і для державних організацій, що сприяє їх довгостроковій стабільності та успіху.

Управління в кризових ситуаціях - комплекс дій, спрямованих на підготовку, реагування та подолання наслідків кризових ситуацій, що можуть загрожувати функціонуванню організації чи суспільства. Це важливий аспект управління, який допомагає мінімізувати ризики та втрати.

Без належної підготовки та оперативного реагування навіть незначні проблеми можуть перерости в масштабні кризи. Одним з ефективних інструментів управління є раннє виявлення потенційних ризиків та створення систем раннього попередження. Превентивні дії дозволяють мінімізувати збитки та запобігти розвитку кризи.

Інформаційні технології, зокрема системи моніторингу та управління даними, сприяють підвищенню ефективності в управлінні кризами. Автоматизація



процесів дозволяє швидше реагувати на виклики та координувати дії. Управління в кризових ситуаціях - безперервний процес, який потребує комплексного підходу та координації між різними відомствами та організаціями. Успішне подолання

криз залежить від належної підготовки, ефективного реагування та гнучкості в ухваленні рішень. Також важливо враховувати наслідки попередніх криз для вдосконалення майбутніх стратегій управління.

### Використані джерела:

1. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану».
2. Постанова Кабінету Міністрів України №11 від 30.01.2019р. «Про заходи з подолання наслідків надзвичайних ситуацій».
3. Іванченко О.В. «Управління ризиками та кризами в організації: концептуальні основи». Економіка та держава, 2020, №12, с. 40-45.
4. Миколюк А.В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/29-2022/8.pdf>
5. Наталія Редзюк. Роль інформаційних технологій в публічному управлінні. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. Вісник наукових праць, 2024, №9. Режим доступу: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-9-161-167>.
6. Петрова Т.М. «Стратегії подолання кризових ситуацій у публічному управлінні». Вісник державного управління, 2022, №3, с. 22-29.

*Є.О. Дяченко, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*В.І. Кобелєв, аспірант*

*Київський міжнародний університет*

## РОЗВИТОК МІСТА КИЇВ: ГРОМАДСЬКИЙ ТРАНСПОРТ

*Стан громадського транспорту в Києві.* На сьогоднішній день громадський транспорт у Києві представлений автобусами, тролейбусами, трамваями, маршрутними таксі та метро. Попри

різноманітність, транспортна система має суттєві недоліки. Більшість транспортних засобів застарілі, що впливає на комфорт і безпеку пасажирів. Проблемою також є переповненість громадського транспорту в



години пік, що спричиняє дискомфорт для пасажирів, особливо для літніх людей, дітей та людей з обмеженими можливостями.

Затори на дорогах призводять до затримок руху громадського транспорту, що знижує його привабливість для населення. Київське метро залишається найбільш надійним засобом пересування, проте йому також бракує сучасних технологічних оновлень. Станції перевантажені, особливо на лініях, які обслуговують густонаселені райони міста.

*Проблеми громадського транспорту.* Однією з основних проблем київського транспорту є його перевантаженість і недостатня кількість маршрутів для покриття потреб усіх районів міста. Часто мешканцям віддалених районів доводиться витрачати значний час на пересування, що ускладнює їхній доступ до центру міста. Застарілі автобуси та тролейбуси не тільки підвищують ризик поломок, але й негативно впливають на екологічний стан міста через викиди шкідливих речовин.

Також помітною проблемою є недостатня інтеграція між різними видами транспорту. Наразі у Києві лише частково використовується система електронних квитків та мобільних додатків для відстеження транспорту, що утруднює ефективне планування маршрутів для мешканців і гостей столиці.

*Шляхи вирішення проблеми.* Для вирішення зазначених проблем необхідні

комплексні заходи, спрямовані на модернізацію громадського транспорту, покращення його доступності та інтеграцію сучасних технологій.

1. *Оновлення парку транспортних засобів.* Важливо інвестувати в новий транспорт, зокрема в екологічно чисті автобуси та тролейбуси, що працюють на електроенергії чи альтернативному паливі. Це дозволить не тільки покращити комфорт для пасажирів, але й значно зменшити забруднення повітря в місті.

2. *Впровадження нових маршрутів.* Збільшення кількості маршрутів, особливо для віддалених районів, допоможе знизити перевантаженість центральних станцій метро та основних автобусних маршрутів. Необхідно також створювати маршрути, які б інтегрували райони, де відсутня зручна транспортна розв'язка.

3. *Будівництво нових станцій метро.* Метрополітен залишається найбільш ефективним видом транспорту в Києві, тому розширення існуючих ліній і будівництво нових станцій у густонаселених районах допоможе значно зменшити навантаження на наземний транспорт і скоротити час у дорозі.

4. *Впровадження інноваційних технологій.* Створення єдиної платформи для відстеження транспорту та оплати проїзду, як Kyiv Smart Card, допоможе пасажирам зручно планувати свої поїздки. Важливим кроком є також введення системи



пріоритету для громадського транспорту на дорогах, що зменшить затримки на маршрутах.

Розвиток громадського транспорту є критично важливим для сучасного Києва, особливо з урахуванням швидкого зростання чисельності населення і урбанізації. Ефективний громадський транспорт сприятиме покращенню якості життя, зменшенню транспортного

навантаження на дороги і покращенню екологічного стану міста. Проведення модернізації громадського транспорту є необхідним для забезпечення комфортного пересування містом та збереження екології. Реалізація цих змін допоможе зробити Київ зручнішим і сучаснішим для його мешканців.

### Використані джерела:

1. Закон України “Про міський електричний транспорт”. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-15>
2. Офіційний сайт Київської міської державної адміністрації. URL: <https://kyivcity.gov.ua>
3. Аналітичний звіт “Стан громадського транспорту в Києві” (2023).

*Д.О. Жеребчук, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*Д.С. Сартаков, аспірант*

*Київський міжнародний університет*

## ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ

Забруднення повітря є однією з головних проблем розвитку міст, особливо великих. Промислові підприємства та приватний сектор, який використовує різні види палива для опалення, значно погіршують якість повітря в міських районах. Забруднене повітря призводить до численних проблем зі здоров'ям мешканців, особливо у дітей та людей похилого

віку, і сприяє зростанню респіраторних і серцево-судинних захворювань. Причини проблеми: найбільшим джерелом забруднення є транспорт. Старі автомобілі з низькоефективними двигунами, затори та викиди твердих частинок і CO<sub>2</sub> Промислові підприємства — це підприємства, які часто розташовані поруч із будинками та виділяють шкідливі речовини. Неякісне



житлове опалення — використання вугілля та дров спричиняє шкідливі викиди в атмосферу в деяких районах.

Можливі рішення: покращити екологічний транспорт, заохочуючи людей використовувати громадський транспорт замість власних автомобілів. Розширення мережі електромобілів, включаючи електроавтобуси, тролейбуси та електромобілі. Зменшення кількості автомобілів на дорогах шляхом створення місць для пішоходів і велосипедистів. Зелені насадження: створення нових парків, скверів і зелених зон. Рослини покращують якість повітря, поглинаючи вуглекислий газ. Озеленення вулиць і будівель, створення вертикальних садів і зелених дахів. Промислова модернізація включає в себе впровадження строгих екологічних стандартів для підприємств. Перехід на менш шкідливі види палива завдяки використанню сучасних технологій для фільтрації викидів.

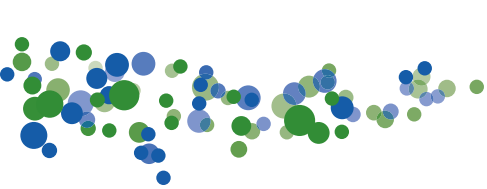
Освітні програми та підвищення обізнаності: навчати людей важливості робити екологічно свідомі вибори, наприклад, зменшувати кількість автомобілів або використовувати екологічний транспорт. інформування населення про шкоду, яку завдає спалювання сміття та використання шкідливих видів палива. Поступово ці заходи можуть покращити якість повітря та зробити місто більш привабливим для життя. Усі ми

можемо допомогти, почавши з маленьких екологічних дій, таких як відмова від пластикових пакетів, сортування сміття та підтримка зелених ініціатив.

Для того, щоб ефективно зменшити забруднення повітря в містах, також слід розглянути наступні дії та програми: Впровадження «розумних» технологій для системи моніторингу якості повітря: встановлення датчиків у різних районах міста для постійного відстеження якості повітря. Це дозволить відстежувати зміни в режимі реального часу, визначати найбільш забруднені місця та швидко реагувати на будь-які проблеми.

Розумне управління дорожнім рухом: використання технологій для оптимізації потоків транспорту та скорочення заторів, одночасно знижуючи рівень вихлопних газів. Наприклад, «розумні» світлофори можуть керувати рухом, скорочуючи час, який автомобілі проводять у заторах. Енергоефективне будівництво: створення будинків, які не потребують багато енергії та використовують альтернативні джерела енергії, такі як сонячні панелі та теплові насоси. Такі будинки зменшують потребу в опаленні, що призводить до зниження рівня шкідливих речовин, які викидаються в атмосферу.

Розробка творчих джерел енергії. Перехід на використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні, вітрові та геотермальні джерела енергії, може



значно зменшити викиди, спричинені традиційними електростанціями та приватним сектором. Крім того, це знижує залежність міста від викопного палива, яке є основним чинником забруднення атмосфери. Залучення громадськості та стимулювання екологічної поведінки. Програми зменшення використання автомобілів: наприклад, надання фінансових стимулів для тих, хто обирає громадський транспорт, велосипед або пішохідні маршрути. У багатьох країнах є програми субсидій на покупку електротранспорту або податкові пільги для тих, хто відмовляється від автомобілів. Організація екологічних заходів та фестивалів: ці заходи можуть включати дні без транспортних засобів, екологічні ярмарки, посадку дерев та інші акції, щоб привернути увагу до проблеми забруднення та підвищити екологічну свідомість.

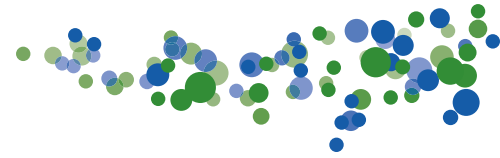
Розвиток зон зеленості та природних бар'єрів. Збільшення лісів у містах і створення лісосмуг у навколишніх районах: Лісові масиви поблизу міст

можуть служити природними бар'єрами, поглинаючи викиди та очищуючи повітря. Водні об'єкти та фонтани: Оскільки вода допомагає осаджувати пил у повітрі, у містах із сухим кліматом слід збільшувати кількість фонтанів, ставків і інших водойм, щоб зволожити повітря та зменшити пилове забруднення. Інноваційні ініціативи, які сприяють екологічним стартапам: надання грантів і фінансової підтримки стартапам, які пропонують рішення для покращення екології міста, може сприяти розвитку нових технологій і ідей. Компостування та управління відходами: Щоб зменшити кількість відходів на сміттєзвалищах і зменшити шкідливі випари в атмосфері, міста повинні підтримувати переробку відходів і створення компостувальних станцій. Запровадження таких комплексних заходів може значно покращити стан навколишнього середовища міста, а також підвищити якість життя його жителів. Це також може служити хорошим прикладом для інших міст і регіонів, які стикаються зі схожими екологічними проблемами.

### Використані джерела:

1. <https://search.app/WqBwMt2gtHyBA65q>
2. <https://suspilne.media/amp/kyiv/841719-kiiv-na-6-misci-u-sviti-z-rivnem-zabrudnenosti-povitra-u-kmda-radat-ne-gulati-na-vulici-ta-piti-bagato-vodi/>





*А.О. Жосан, здобувач вищої освіти,  
І.Ю. Фільченко, аспірант  
Київський міжнародний університет*

## **СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КИЄВА: ГЛОБАЛЬНІ ВИМІРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

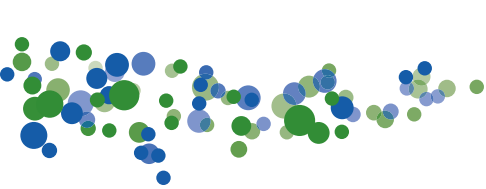
Соціально-економічна ситуація в великих містах, особливо в Києві, значною мірою впливає на світові тенденції економічного зростання та глобальні економічні події. Київ є важливим містом, яке відіграє важливу роль у розвитку України як на національному, так і на міжнародному рівні завдяки своєму географічному розташуванню, економічному потенціалу та політичному значенню. Хоча глобалізація та інтеграція у світове господарство створюють нові можливості для столиці, вона також стикається з проблемами, пов'язаними з адаптацією та збереженням конкурентоспроможності.

Сьогодні Київ є місцем залучення іноземних інвестицій, розробки нових технологій і обміну культурою. Зміни в міжнародній економіці сприяють його соціально-економічному розвитку, що вимагає впровадження нових методів стратегічного планування та управління містами. Тема статті є актуальною, оскільки подальший розвиток столиці та її внесок у національну економіку залежать від ефективного використання глобальних можливостей.

Київ стикається з численними новими проблемами та можливостями в умовах глобалізації. Зростання конкуренції в глобальних мегаполісах є результатом глобальних економічних процесів, таких як інтеграція ринків, розширення транснаціональних корпорацій і розвиток міжнародної торгівлі. Києву потрібно адаптуватися до цих змін і розробити ефективні стратегії розвитку, оскільки місто конкурує за інвестиції, технології та кваліфіковану робочу силу.

Крім того, дослідження має важливе значення через необхідність вивчення досвіду інших міст у всьому світі, які успішно впроваджують політики сталого розвитку та інтегруються в глобальне господарство. Київ має потужний потенціал для перетворення на економічно та культурно розвинене місто, але для цього потрібно збільшити привабливість для інвестицій, покращити соціальну інфраструктуру та використовувати сучасні методи управління.

Основною метою цього дослідження є аналіз позитивного досвіду соціально-економічного розвитку Києва, зумовленого



глобальними економічними процесами, та визначення шляхів покращення існуючих умов. Для досягнення цієї мети ставляться наступні завдання: дослідити роль Києва у світовому економічному середовищі, проаналізувати основні досягнення міста у соціально-економічному розвитку, оцінити сучасний стан та визначити перспективи розвитку, спираючись на досвід інших мегаполісів.

Київ має ряд успішних досягнень, які сприяли його соціально-економічному розвитку в умовах глобалізації. Завдяки значним обсягам іноземних інвестицій місто отримало потужний імпульс для розвитку інфраструктури та створення нових робочих місць. У 2023 році Київ продемонстрував значний прогрес у залученні іноземних інвестицій, що позитивно вплинуло на розвиток міської інфраструктури та створення нових робочих місць. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну за цей період становив 4,25 мільярда доларів США, що перевищує показники попередніх років [1].

Хоча точні дані щодо частки Києва в загальному обсязі ПІІ відсутні, столиця традиційно є основним реципієнтом іноземних інвестицій в Україні. Це зумовлено її економічним потенціалом, розвиненою інфраструктурою та концентрацією бізнес-активності. Залучення іноземного капіталу сприяло модернізації транспортної та

соціальної інфраструктури міста, а також стимулювало розвиток нових підприємств та стартапів, особливо в сфері інформаційних технологій та інновацій.

Значний внесок у розвиток Києва зробили інвестиції в будівельний сектор. Наприклад, турецька компанія Bosphorus Development у 2023 році розпочала будівництво житлового комплексу Maxima Residence у Печерському районі столиці, що свідчить про довіру іноземних інвесторів до перспектив розвитку міста [2].

Крім того, у вересні 2023 року турецька компанія Baykar оголосила про намір інвестувати 100 мільйонів доларів США у будівництво заводу, сервісного центру та штаб-квартири в Києві, що підкреслює стратегічну важливість столиці для міжнародних партнерів. Таким чином, зростання обсягів іноземних інвестицій у Київ у 2023 році стало потужним стимулом для розвитку міської інфраструктури, створення нових робочих місць та підвищення конкурентоспроможності столиці на міжнародній арені [3].

Для подальшого зміцнення соціально-економічного розвитку Києва в умовах глобалізації необхідно вжити ряд стратегічних заходів.

По-перше, покращення інвестиційного клімату може сприяти залученню більшої кількості іноземного капіталу. Впровадження заходів для спрощення процедур для іноземних інвесторів



та зниження бюрократичних бар'єрів допоможе залучити додаткові кошти на розвиток міської інфраструктури. Досвід міст, таких як Варшава і Прага, демонструє, що покращення умов для інвестицій підвищує економічний потенціал регіону [4].

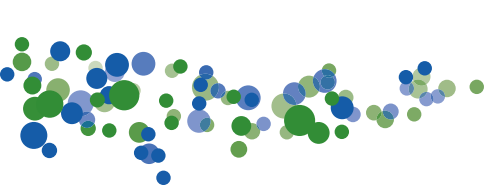
По-друге, зміцнення соціальної інфраструктури має велике значення для сталого соціально-економічного розвитку. Розширення доступу до освіти, медицини, соціальних послуг, а також розвиток житлового фонду є ключовими факторами для підвищення якості життя в місті. Інвестиції в соціальну інфраструктуру не тільки покращують умови проживання, а й стимулюють економічне зростання та розвиток людського капіталу.

По-третє, покращення екологічної стійкості є ключовим фактором для зниження негативного впливу на довкілля та підвищення якості життя мешканців. Європейські міста, які активно впроваджують електротранспорт і розширюють зелені зони, демонструють позитивні результати у цьому напрямку. Наприклад, у Мадриді місцева влада працює над проектом «Мадрид 360», плануючи висадити 2 мільйони дерев у лісовій смузі довжиною 75 кілометрів протягом наступних 10 років, що сприятиме покращенню якості повітря та зниженню температури в місті [5]. Києву слід розглянути можливість впровадження

аналогічних ініціатив, таких як розвиток електротранспорту та створення нових зелених зон, щоб зменшити забруднення та забезпечити екологічно стале майбутнє для міста. Це не лише покращить екологічну ситуацію, але й підвищить привабливість міста для мешканців та туристів.

По-четверте, використання інноваційних технологій у міському управлінні може допомогти оптимізувати використання ресурсів міста та підвищити ефективність надання послуг населенню. Такі технології, як моніторинг трафіку, автоматичне управління енергоспоживанням та цифрові платформи для громадських послуг, є важливими складовими успішного розвитку сучасних міст. Багато мегаполісів, зокрема Лондон і Сінгапур, активно використовують «розумні» технології для забезпечення зручностей і безпеки для мешканців, що могло б бути корисним і для Києва.

В умовах глобалізації соціально-економічний розвиток Києва демонструє значний потенціал і позитивні зрушення завдяки залученню іноземних інвестицій, розвитку інноваційних секторів і інтеграції з іншими країнами. Столиця України стала важливим місцем для міжнародних інвесторів, що призвело до модернізації міської інфраструктури, створення нових робочих місць і підвищення конкурентоспроможності в глобальному масштабі. Позитивний досвід Києва



з залучення інвестицій, особливо в будівельному та інформаційному секторах, сприяє економічному зростанню та створює більше можливостей для розвитку малих підприємств і стартапів.

Незважаючи на численні досягнення, для забезпечення стійкого розвитку Києва необхідно вжити додаткових заходів, щоб підвищити привабливість для інвестицій, покращити соціальну

інфраструктуру та підвищити екологічну стійкість. Інноваційні технології можуть покращити якість життя мешканців столиці та ефективність управління ресурсами. Реалізація цих стратегій дозволить Києву закріпити свої позиції як провідний економічний і культурний центр, сприяючи інтеграції України до світової економіки та покращуючи добробут своїх жителів.

### Використані джерела:

1. Фінансові новини. 2023. У 2023 році в Україну надійшло \$4,25 млрд прямих іноземних інвестицій. Finance.ua <https://news.finance.ua/ua/u-2023-roci-v-ukrainu-nadiyshlo-4-25-mlrd-priamyh-inozemnyh-investyciy>
2. Forbes Україна. 2023. Попри війну: як турецький девелопер Bosphorus Development продовжує інвестувати в Україну. Forbes.ua. <https://forbes.ua/ru/company/popri-viynu-yak-turetskiy-developer-bosphorus-development-prodovzhue-investuvati-v-ukrainu-25092023-16029>
3. InVenture. 2023. У 2023 році іноземні інвестиції в Україну зросли на 40% до \$12 млрд. InVenture. <https://inventure.com.ua/uk/news/world/u-2023-roku-inozemni-investiciyi-v-ukrayinu-zrosli-na-40percent-do-dollar12-mlrd>
4. InPoland. 2023. Польща — ідеальне місце для інвестицій. InPoland.net.pl. <https://inpoland.net.pl/novosti/polshha-idealne-misce-dlya-investicijj/>
5. Green Transform. 2023. 91 місто звертається до природоорієнтованих рішень через зміну клімату. Green Transform. <https://greentransform.org.ua/91-mist-zvertayutsya-do-pryrodooriyentovanyh-rishen-cherez-zminu-klimatu/>

*М.Л. Заєць, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*О.С. Паламаренко, аспірант,*

*Європейський університет*



## ПАРКОВКИ В КИЄВІ ЯК ЕЛЕМЕНТ УРБАНІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Київ, як столиця України та найбільше місто країни, постійно стикається з викликами швидкого урбаністичного розвитку. Одним із головних аспектів цього розвитку є забезпечення належної транспортної інфраструктури, особливо вирішення проблеми паркування. Зі зростанням кількості автомобілів у місті виникає необхідність адаптації інфраструктури, що включає як розширення можливостей для паркування, так і регулювання його використання для поліпшення мобільності населення та загальної якості життя в місті.

Мета даної роботи – проаналізувати актуальні питання, пов'язані з паркуванням у Києві, визначити ключові проблеми та можливі шляхи їх вирішення, а також оцінити потенційний вплив регулювання паркування на розвиток міської інфраструктури.

*Проблеми паркування в Києві.* Кількість автомобілів у Києві стабільно зростає. За даними Департаменту транспортної інфраструктури КМДА, кількість зареєстрованих автомобілів у Києві за останні п'ять років зросла на понад 20%, що призводить до підвищеного навантаження на дорожню мережу та обмежену кількість паркувальних місць (КМДА, 2022). Згідно з дослідженнями,

проведеними аналітичним центром “Центр урбаністики”, близько 30% автомобілів щоденно припарковані на тротуарах, проїжджій частині та інших недозволених місцях, що ускладнює рух пішоходів і громадського транспорту (Центр урбаністики, 2021).

Основні проблеми з паркуванням у Києві включають:

- *Нестача місць для паркування:* Більшість районів Києва, особливо центр, не має достатньої кількості парковок для мешканців та гостей міста.

- *Незаконне паркування:* Через недостатність контролю та відсутність суворих штрафів, автомобілі часто залишають у непередбачених для цього місцях.

- *Збільшення трафіку:* Неправильне паркування спричиняє затримки руху, особливо у години пік, та негативно впливає на загальну екологічну ситуацію в місті.

Вплив проблем паркування на розвиток міста. Відсутність належної паркувальної інфраструктури та хаотичне паркування значно впливають на розвиток міського простору Києва. Згідно з дослідженням, проведеним Київським інститутом урбаністики, близько 40% часу, який водії витрачають у центральних районах міста, йде на пошук паркувального



місця, що збільшує кількість автомобілів на дорогах та рівень забруднення повітря (Київський інститут урбаністики, 2022).

Наслідками недостатньої паркувальної інфраструктури є:

- *Погіршення якості міського середовища:* Неправильне паркування створює хаос у міському просторі, обмежуючи доступність для пішоходів і знижуючи привабливість міста.

- *Екологічні проблеми:* Збільшення викидів вуглецю через постійний рух автомобілів у пошуках місця для паркування.

- *Зниження привабливості міста для інвестицій:* Забруднення та хаотичний міський простір роблять Київ менш привабливим для туристів та інвесторів.

Сучасні рішення та тенденції в організації паркування. Світова практика показує, що існує кілька ефективних стратегій для вирішення проблем паркування, які можуть бути застосовані в Києві:

- *Розширення парковочної інфраструктури:* Створення багатоповерхових паркінгів та розумних парковок, що дозволяють оптимізувати використання наявного простору. Наприклад, у Токіо для розв'язання проблеми з місцями для паркування використовуються автоматизовані парковки, що займають значно менше місця (Tokyo Urban Solutions, 2020).

- *Впровадження інтелектуальних систем паркування:* Використання датчиків та додатків для смартфонів, що дозволяють водіям у реальному часі знаходити вільні паркувальні місця.

- *Зони платного паркування:* Введення платного паркування в центральних районах може зменшити кількість автомобілів та сприяти використанню громадського транспорту (European Parking Association, 2019).

Пропозиції щодо покращення паркувальної інфраструктури у Києві. На основі аналізу проблем та світового досвіду можна запропонувати наступні кроки для покращення паркувальної ситуації в Києві:

1. *Введення платного паркування* у центральних районах з метою зменшення кількості автомобілів у центрі.

2. *Будівництво багаторівневих паркінгів* у місцях з найбільшим транспортним навантаженням.

3. *Розвиток велосипедної та громадської інфраструктури* для зменшення автомобільного навантаження.

4. *Використання сучасних технологій* для оптимізації пошуку та використання паркувальних місць.

*Висновок.* Паркувальна проблема у Києві є важливим аспектом розвитку міської інфраструктури та потребує комплексного підходу до вирішення. Застосування сучасних технологій, побудова нових паркінгів та впровадження





платного паркування можуть значно зменшити негативний вплив паркування на міське середовище. Це не лише поліпшить мобільність мешканців та гостей Києва, але й сприятиме формуванню сучасного, зручного та екологічного міського простору.

**Використані джерела:**

1. Департамент транспортної інфраструктури КМДА. (2022). Статистика та дані про транспортну інфраструктуру Києва.
2. Центр урбаністики. (2021). Аналітичний звіт про паркування у Києві.
3. Київський інститут урбаністики. (2022). Дослідження щодо впливу паркувальної інфраструктури на міський простір.
4. Tokyo Urban Solutions. (2020). "Smart Parking Solutions in Tokyo."
5. European Parking Association. (2019). "Trends in Urban Parking Management."

*А.О. Запiтецький, аспiрант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

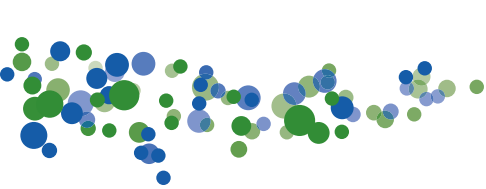
## **СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ**

Стан соціальної реабілітації осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні є важливою та складною проблемою, що потребує комплексного підходу. Основними аспектами даного реабілітаційного процесу на сьогодні є використання різних видів реабілітаційного процесу одночасно. Першим і базовим аспектом чи напрямом реабілітації все таки залишається медична реабілітація. Медична реабілітація спрямована на відновлення фізичного здоров'я осіб з інвалідністю. В Україні така реабілітація здійснюється через

фізичну терапію, психологічну підтримку, протезування та ортопедію.

Другим напрямом реабілітації осіб з інвалідністю внаслідок війни є психологічна реабілітація. Особи, які постраждали внаслідок бойових дій чи внаслідок війни, часто мають посттравматичний стресовий розлад, страждають від депресій та стикаються з рядом психологічних проблем. Саме цей напрям реабілітації є ключовим при здійсненні соціальної інтеграції таких осіб.

Значна кількість таких осіб втратили



здатність повноцінно виконувати свої професійні функції та виконувати ті види професій, які були для них актуальними до участі у бойових діях. При професійній реабілітації важливим є забезпечити можливість таким особам здобувати нові навички та професії, щоб вони могли влаштуватися на роботу та соціально адаптуватися до свого нового робочого місця. Тут може здійснюватись навчання новим професіям, профорієнтаційна робота та допомога у працевлаштуванні [3].

Важливим аспектом значна кількість науковців та практиків у сфері соціальної реабілітації визначає соціальну адаптацію. Цей аспект містить умови для повноцінної інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство, включаючи доступ до освіти, культури, спорту та громадської діяльності.

Сьогодні в Україні діє ряд державних програм, що спрямовані на реабілітацію та соціальну адаптацію осіб з інвалідністю. Найбільш популярними серед них є: забезпечення безкоштовними ліками, протезами та спеціалізованою медичною допомогою. Також, важливу роль відіграють центри медико-соціальної реабілітації, які надають комплексну допомогу, що містить форми фізичної, психологічної та соціальної підтримки.

Важливу роль у соціальній реабілітації відіграють громадські та волонтерські організації, які надають підтримку особам з інвалідністю внаслідок війни у вигляді

навчальних програм, психологічних тренінгів, спортивних програм та ініціатив та соціальної допомоги. Багато неурядових організацій пропонують безкоштовні юридичні консультації, допомагають у працевлаштуванні та сприяють соціальній адаптації осіб з інвалідністю.

Також на сьогодні найбільш розвиненим аспектом соціальної реабілітації є інклюзивна освіта, що дозволяє особам з інвалідністю будь-якого віку отримати освіту на рівні з здоровими однолітками [1, с.245]. Хоча питання доступності та безбар'єрності поки що в Україні залишається відкритим, на державному рівні поступово впроваджуються відповідні норми та стандарти.

На сьогоднішній день є значна кількість проблем, щодо здійснення соціальної реабілітації визначеної категорії. Такими проблемами є недостатнє фінансування програм та роботи реабілітаційних центрів. Багато програм з реабілітації потребують додаткового фінансування, а інфраструктура реабілітаційних центрів може бути недостатньо розвиненою. Ще однією проблемою є брак фахівців, як і кваліфікованих медичних працівників, психологів, соціальних працівників, які саме спеціалізуються на роботі з особами з інвалідністю внаслідок війни. Наявність психологічних бар'єрів, значна кількість осіб з інвалідністю стикаються



з певними суспільними стереотипами, дискримінацією, що ускладнює їх процес адаптації та інтеграції. І також нагальною проблемою є недостатній доступ до послуг таких осіб. У деяких регіонах України доступ до якісних реабілітаційних послуг може бути обмеженим через віддаленість або відсутність спеціалізованих установ [2, с.228].

інвалідністю внаслідок війни — це довгостроковий процес, який потребує участі держави, громадських організацій та суспільства загалом для ефективної інтеграції таких осіб у суспільство. Підтримка осіб з інвалідністю внаслідок війни залишається важливою в умовах сучасних викликів.

Соціальна реабілітація осіб з

### Використані джерела:

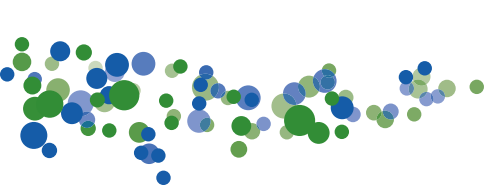
1. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компрінт, 2022. 558 с. С.245.
2. Попович А. Соціальні бар'єри та соціальні реабілітації // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : Говерла, 2017. Вип. 1 (40). С. 227–229
3. Шапошникова, І. В. (2024). Соціальна реабілітація в умовах війни: світовий досвід та проблеми України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, №12, 2024. С.

*О.С. Козій, здобувач фахової передвищої освіти,  
Фаховий коледж,  
Київський міжнародний університет,  
О.М. Момот, д.е.н., доцент  
Київський міжнародний університет*

## ПРОБЛЕМИ УРБАНІСТИКИ ЛІВОГО БЕРЕГА МІСТА КИЇВ: ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК МІСТОБУДІВНИХ РІШЕНЬ НА ЛІВОМУ БЕРЕЗІ КИЄВА

Лівий берег Києва пройшов довгий і складний шлях від малозаселеної території в часи Київської Русі до сучасної

урбаністичної зони. Спочатку ці землі використовувалися здебільшого для сільського господарства, проте з часом, з



огляду на розвиток міста, територія зазнала значних змін. Одним із найбільш яскравих прикладів є райони Дарниці та Троєщини, які з невеликих сіл стали масштабними житловими масивами, втратили свою історичну унікальність і стали територіями, де на перший план виходить житлове будівництво без соціальних зв'язків.

Важливу роль у розвитку цих районів відіграла модерністська архітектура, зокрема концепції Ле Корбюзьє, який пропонував організувати міське середовище навколо великих житлових блоків, оточених транспортними магістралями. За його ідеєю, місто мало бути поділене на функціональні зони, де людська діяльність організована в рамках «машини для життя». Втілення цієї концепції у забудові лівого берега призвело до появи міських просторів, що позбавлені характеру та особливостей, де пріоритет був наданий функціональності, а не на життєвому комфорті мешканців.

Сучасні дослідження показують, що замість великої висотної забудови ефективною є середньоповерхова квартальна забудова, яка дозволяє досягти тієї ж щільності населення, але при цьому забезпечує більш комфортне середовище для життя. Такий підхід зберігає людський масштаб міста, сприяє розвитку сусідських зв'язків і дозволяє створювати різноманітні соціальні простори.

*Огляд інфраструктурних проблем.*

Розвиток висотної забудови лівого

берега призвів до виникнення низки інфраструктурних проблем, які значно впливають на якість життя мешканців. Великі житлові комплекси, що колись здавались перспективними з точки зору вирішення житлових питань, сьогодні стали зонами соціальної ізоляції. Багато мешканців не знають своїх сусідів, а спільні простори будинків часто знаходяться в занедбаному стані через відсутність відповідальності за них.

Транспортна система лівого берега також зазнала значних труднощів. Великі житлові масиви, що не були спроектовані з урахуванням потреб у робочих місцях, стали «спальними районами», де мешканці змушені долати великі відстані до роботи, що суттєво навантажує транспортну мережу, особливо в годину пік. Мости через Дніпро, що з'єднують правий та лівий береги, часто перетворюються на «вузькі місця» для міського транспорту.

Інженерні мережі, які спочатку були розраховані на меншу кількість жителів, сьогодні працюють на межі своїх можливостей. Системи водопостачання, каналізації та електроенергії потребують термінової модернізації та розширення. Проблеми з паркуванням теж стали однією з найбільших труднощів — багато територій навколо житлових будинків стали стихійними парковками, що займають простір, який міг би бути використаний для створення комфортніших міських зон.



*Аналіз транспортної інфраструктури та соціальних проблем.*

Порівняльний аналіз транспортної доступності правого та лівого берегів Києва виявляє значні розбіжності. Правий берег має більш розвинену мережу громадського транспорту, добре організовані пересадкові вузли та більше альтернативних маршрутів, тоді як лівий берег має обмежену транспортну доступність, залежну від кількох основних магістралей.

Особливо проблемною є ситуація в Троєщині — найбільшому житловому масиві Києва, де транспортні труднощі стали символом недосконалого міського планування. Відсутність швидкісного транспорту, велика залежність від автобусного сполучення та обмежений доступ до станцій метро створюють серйозні незручності для сотень тисяч мешканців цього району. Природно, збільшення кількості автобусних маршрутів лише частково вирішує проблему, не даючи повноцінного рішення.

*Потенціал розвитку та можливі стратегії.*

Незважаючи на численні проблеми, лівий берег має великий потенціал для подальшого розвитку, особливо завдяки своєму стратегічному розташуванню вздовж річки Дніпро. На відміну від правого берега, де набережні часто відокремлені від міста транспортними магістралями, лівий берег має можливість створити

повноцінний доступ до води, розвивати рекреаційні зони та формувати новий тип міського середовища. Природні пляжі та зелені території відкривають можливості для розвитку громадських просторів, що підвищить якість життя мешканців.

Зрозуміло, що проблеми лівого берега не є унікальними для Києва — це загальні тенденції радянського містобудування, які притаманні багатьом містам України. Проте це дає можливість розробити комплексний підхід до їх вирішення, з урахуванням як міжнародного досвіду, так і локальних особливостей. Перетворення монофункціональних «спальних районів» на повноцінні міські простори потребує системного підходу, що включає розвиток місцевої економіки, створення нових центрів тяжіння, покращення транспортної доступності та формування комфортних умов для життя.

Майбутнє лівого берега Києва залежить від здатності міста переосмислити свої підходи до розвитку цієї території, створити нові можливості для місцевих громад та забезпечити збалансований розвиток інфраструктури. Це складне завдання, яке потребує значних інвестицій, політичної волі та активної участі громадян, але його вирішення є критично важливим для майбутнього Києва як сучасного європейського міста.



### Використані джерела:

1. <https://youtu.be/lhLV1jSxv40?si=ad0XJkuA3ykRLCKv>
2. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5\\_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B1%D1%8E%D0%B7%D1%8C%D1%94](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B1%D1%8E%D0%B7%D1%8C%D1%94)

*Д.С. Козубенко, здобувач вищої освіти  
Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана,  
О.Є. Наголюк, к.ю.н, доцент  
КНДУ «Науково – дослідний інститут  
соціально – економічного розвитку міста»*

## БРАК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ

Фінансова грамотність є ключовою компетенцією для успішного життя у XXI столітті. Організація економічного співробітництва та розвитку(ОЕСР) дає таке визначення терміну фінансова грамотність: «Це здатність розуміти та ефективно використовувати фінансові ресурси, зокрема, знати про вартість грошей, розуміти фінансові ризики та бути здатним робити виважені рішення щодо своїх фінансових потреб» [1].

Дослідження 2021 року, проведені Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) у рамках проекту «Трансформація фінансового сектору» за методикою ОЕСР виявили, що молодь у віці 18–24 роки демонструє порівняно низький рівень обізнаності у фінансових питаннях (найнижчий рівень у молоді 18-19 років) [2]. Це пов'язано зі зміною економічного середовища, зокрема поширенням цифрових

фінансових послуг, ризиками шахрайства та зростанням кількості споживчих кредитів.

У Києві, як і в інших великих містах, молодь стикається з численними викликами через недостатній рівень фінансової обізнаності, що впливає на її економічну безпеку.

Серед основних проблем низького рівня фінансової грамотності молоді Києва можна виділити:

1. Обмеженість доступу до фінансових знань у рамках шкільної та університетської освіти.

2. Імпульсивне споживання та ризик боргів.

Молодь часто піддається впливу реклами та трендів, що стимулюють споживання «тут і зараз», нав'язує необхідність товарів, послуг, певного стилю життя. Доступність кредитних карток та споживчих кредитів без належного





розуміння умов призводить до появи та накопичення боргів, які рано чи пізно доведеться сплатити. Для молоді Києва та інших великих міст це особливо актуально, адже є швидких доступ буквально до будь-чого.

### 3. Недостатність заощаджень.

Більшість молоді не схильні до заощаджень, адже перспективи пенсії чи довгострокових фінансових цілей здаються дуже далекими. У Києві, через високі витрати на розваги, моду та послуги, молоді люди часто витрачають повністю усі свої доходи на поточні потреби, зовсім нічого не лишаючи на непередбачувані витрати.

### 4. Ризикові інвестиції.

Бажання швидких і легких грошей, популярність криптовалют, ставок і лотерей серед молоді зростає, але їхній вибір часто базується на трендах або обіцянках інфлюенсерів швидкого збагачення. Відсутність знань про диверсифікацію ризиків та довгострокові інструменти інвестування призводить до фінансових втрат.

Заходи Національної стратегії до 2030 року включають такі основні напрямки:

- інтеграцію курсів фінансової грамотності у навчальні програми середніх і вищих навчальних закладів;
- розвиток цифрових платформ для самоосвіти, що охоплюють такі теми, як безпечне використання фінансових послуг і уникнення шахрайства;

- проведення інформаційних кампаній із залученням соціальних медіа та популяризації серед молоді;

- регулярне проведення опитувань і моніторинг результатів із метою коригування підходів[3].

Шляхи вирішення проблеми для молоді Києва:

- Освіта як фундамент. Актуальним дієвим спосіб вирішення цієї проблеми це є фінансова освіта. Уже до 2025 року в школах України планується запровадження обов'язкового курсу «Підприємництво та фінансова грамотність». Це надасть базові знання про управління фінансами для школярів, які стануть фінансово відповідальними громадянами.

- Інтерактивні трансляції у транспорті. Наприклад, під час поїздок у метро або трамваї можна транслювати короткі завдання чи корисні факти про фінанси.

- Мобільні застосунки, тренажери. Розробити український застосунок із щоденними фінансовими челенджами, наприклад, як правильно розподілити зарплату, як створити фінансову подушку, з чого почати, розрахунок витрат і реальної можливості заощаджень.

- Розробка настільних ігор для компаній. На ринку дуже багато ігор на кшталт «Як почати свій бізнес», але дуже важко знайти щось, що допомогло б у звичайному житті, з буденними задачами, як будь-який дохід правильно розподілити



і які витрати потрібно врахувати.

Тому, фінансово грамотні люди краще розуміють важливість офіційної праці, сплати податків та легальних інвестицій. Це допомагає боротися з тіньовою економікою, яка є серйозною проблемою для України, адже вона позбавляє бюджет значної частини доходів.

Молоді люди, які з ранніх років починають заощаджувати, інвестувати й планувати свої фінанси, у старшому віці менш залежні від державної допомоги. Це особливо важливо в умовах демографічної

кризи, коли кількість працюючих зменшується, а навантаження на пенсійну систему зростає.

Фінансова грамотність дає кожному рівний шанс поліпшити свій добробут, незалежно від стартових умов. Освітні програми для молоді можуть стати потужним інструментом боротьби з бідністю та економічною нерівністю, які є причинами багатьох соціальних проблем.

Інвестиції у фінансову грамотність молоді це є інвестиції у майбутнє країни.

### Використані джерела:

1. Financial education and consumer protection. OECD. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/>
2. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження / Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: [http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2021/10/Ukraine\\_2021\\_Financial-Literacy-Survey-Report-UA.pdf](http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2021/10/Ukraine_2021_Financial-Literacy-Survey-Report-UA.pdf)
3. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy-fin-literacy> (дата звернення: 17.11.2024).

*М.Є. Колейчук, здобувач вищої освіти*

*В.М. Лисий, аспірант*

*Київський міжнародний університет*

## ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Одну з головних ролей в сучасній економіці будь якої держави відіграє фінансовий сектор та його гармонізація

та імплементація в держаний механізм, фінансовий сектор є також рухомою силою економічного розвитку як держави, так і



інших суб'єктів міжнародних економічних відносин. За своєю природою фінансовий ринок не відрізняється від будь-кого іншого, відмінність лише полягає в тому що, головний товар – фінансові інструменти, що є формою фіксації економічних відносин, на інших ринках товари є результатами виробництва, а на ринку фінансів – фінансові інструменти випускаються в обіг. Ще одна відмінність полягає у зворотньому просуванні, тобто «товар» у вигляді фінансових інструментів просувається до інвестора, а на інших ринках це відбувається навпаки [1]. Важливо також розуміти функції фінансового сектора:

1. Забезпечення ефективного розподілу ресурсів, це може бути як в рамках держави, так і в рамках інших суб'єктів міжнародних економічних відносин.

2. Перетворення заощаджень в інвестиції, першочергово у середньострокові та довгострокові.

3. Ефективне ціноутворення на фінансові активи.

4. Управління ризиками (диверсифікація, розподіл, перерозподіл).

Виходячи з цього, розуміння та вивчення тенденцій розвитку фінансового ринку має невід'ємне значення для орієнтації в процесах глобального фінансового ринку та розвитку економіки в глобальному значенні [2]. Ми живемо в час економічних криз, економічних зростань, розвитку нових децентралізованих технологій – блокчейн,

та можемо спостерігати вже навіть перші спроби держав або імплементувати або прискорити чи сповільнити ці процеси – це все в першу чергу стосується фінансового сектору. Деякі з цих змін, що відбуваються, не нові, а циклічні, але в той самий час є і такі, що істотно змінюють сферу фінансових послуг.

Отже, базисом фінансових потоків на ринку є переміщення реальних вартостей, що є сукупністю вироблених товарів та послуг.

Тенденції, що сформувались на протязі останніх років:

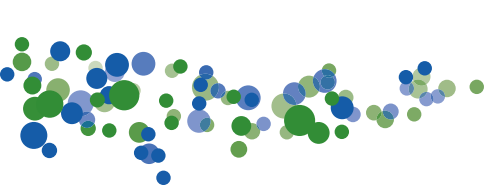
1. Склалася тенденція формування валютних блоків навколо провідних західних валют.

2. Фінансові ринки стали ключовою складовою фінансового сектора, витіснивши банки з провідної ролі у перерозподілі коштів на користь фондового ринку. Зростаюча конкуренція змушує банки переглядати свою позицію в системі, реструктурувати діяльність і зосереджуватися на інвестиціях.

3. Глобалізація фінансового ринку. Глобалізація різними шляхами впливає на розвиток фінансового ринку: з одного боку, її фінансова складова стала реальною завдяки швидкому розвитку та структуризації, а з іншого – сама глобалізація прискорила його подальший розвиток [2].

4. Кластеризація і регіоналізація міжнародного фінансового ринку.

5. Наростання глобальних дис-



балансів [2].

6. Відсутність ефективної системи наднаціонального регулювання міжнародного фінансового ринку.

7. Ринок державних облігацій розвинених країн набув більшої консолідації з уніфікованими процентними ставками. Все більше угод з державними цінними паперами проводиться через електронні позабіржові платформи, що підсилює динаміку та інтеграційні процеси у цьому сегменті фінансового ринку.

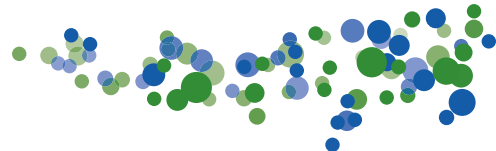
8. Масштаби глобального технологічного оновлення фінансових ринків на базі інтернет-технологій значно зросли [2].

9. Все більше людей розглядають фінансові операції як надійний спосіб зберігання заощаджень, незважаючи на ризики. Це забезпечено ефективним регулюванням, захистом прав інвесторів та широким вибором інструментів – від банківських вкладів до інвестицій у фонди та акції. Технологічні зміни сприяють зростанню обсягів операцій і трансформації ринкових інститутів, що інтегруються в глобальну фінансову систему [1].

10. Цифрові технології – найбільшу увагу поміж цифрових технологій в фінансовому секторі варто приділити блокчейну, а саме істотне зниження витрат зниження витрат, що відносяться до функціонування фінансових посередників [2]. Внаслідок цього фінансовий ринок почав

стикатися з відмовою від посередників – що стало наступним кроком розвитку та послаблення впливу держави на фінансові відносини. Цей процес супроводжується проникнення небанківських установ в галузь фінансових операцій. В той самий час як з'являються різні інструменти децентралізації, держава відповідає мірами втручання в фінансові відносини, та як наслідок цього зростає тіньовий банкінг та інші тіньові інструменти. Варто також зазначати що наразі зростає тенденція ставлення під сумнів незалежність центральних банків.

Таким чином, тенденції розвитку міжнародного фінансового ринку демонструють складний характер, що лише підкреслює його надважливу роль у функціонуванні глобальний економіці. Тенденції сьогодення свідчать про зростання інтеграції та консолідації, зокрема навколо провідних валютних блоків, одночасно з посиленням ролі фондового ринку та розвиток цифрових технологій, зокрема блокчейну. Всі ці процеси змінюють фінансовий сектор та змушують фінансові установи переглядати стратегії, сприяють збільшенню прозорості, але водночас породжують нові виклики, такі як нерегульований тіньовий банкінг та питання державного втручання в фінансовий сектор. У цьому контексті глобалізація та технічні зміни постають як рушійні сили розвитку, але потребують дієвих



механізмів наднаціонального регулювання.  
Адаптивність та інновації – головні умови  
забезпечення стабільного зростання.

#### **Використані джерела:**

1. Клименко В.В., Акімова Л.М., Докієнко Л.М. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 186 с.
2. Любкіна Е.В., Батковський В.А. Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків. Інноваційна економіка. 2012. № 8. С. 62-65.

*Т.А. Коляда, к.ю.н., доцент,  
Р.М. Рєзанов, здобувач вищої освіти  
Національний фармацевтичний університет*

## **ТАРГЕТОВАНА РЕКЛАМА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ SMM -ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ**

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та соціальних медіа, таргетована реклама стала одним із ключових інструментів управління організаціями. Її застосування дозволяє досягати чітко визначеної аудиторії, підвищуючи ефективність маркетингових кампаній та сприяючи зростанню лояльності споживачів. Таргетована реклама в рамках SMM (Social Media Marketing) забезпечує можливість персоналізації комунікації, що є важливим фактором у конкурентному середовищі.

Дослідження ефективності цього інструменту в управлінні організаціями стає дедалі актуальнішим, адже правильна реалізація таргетованої реклами сприяє оптимізації ресурсів та досягненню

стратегічних цілей.

Сьогодні таргетована реклама стала не лише ефективним, а й незамінним інструментом для сучасних компаній. Використання її в SMM-стратегії дозволяє зосередити рекламні зусилля на чітко визначеній аудиторії, що значно підвищує ефективність кампаній. Важливою перевагою є те, що таргетована реклама дозволяє не лише залучити потенційних клієнтів, а й встановити з ними довгострокові взаємини, оскільки пропозиції націлюються на їхні інтереси та потреби [1].

Одним із головних аспектів таргетованої реклами є її здатність адаптуватися до особливостей різних соціальних платформ. Наприклад, Facebook, Instagram, TikTok та інші платформи



дозволяють бізнесам гнучко налаштовувати таргетування, використовуючи детальні дані про користувачів. Враховуючи вік, стать, географію, інтереси, соціальний статус і навіть час доби, рекламодавець може досягти високої точності у своєму повідомленні.

Таргетована реклама базується на зборі та аналізі великих даних (Big Data), що дозволяє будувати профілі користувачів на основі їхньої онлайн-поведінки. Рекламні платформи отримують ці дані через відстеження дій користувачів в інтернеті, включаючи сайти, що відвідуються, покупки, коментарі, підписки «вподобайки» тощо. Такі дані дозволяють побудувати точний профіль аудиторії та створювати персоналізовані рекламні повідомлення [2].

Одним із важливих аспектів таргетованої реклами є використання технології «lookalike audiences» (подібні аудиторії), це дозволяє знайти нових користувачів, схожих на вже наявних клієнтів, що суттєво спрощує процес залучення нових покупців і підвищує ефективність кампаній.

Першою перевагою таргетованої реклами є те, що вона дозволяє значно знизити витрати на рекламу, оскільки компанія не витрачає бюджет на показ реклами людям, які не мають інтересу до продукту чи послуги. Персоналізація контенту також підвищує ефективність комунікації. Коли клієнт бачить рекламу,

що відповідає його інтересам або потребам, ймовірність того, що він звернеться до компанії, зростає.

Іншою перевагою є можливість швидко аналізувати ефективність кампанії. Так, завдяки інструментам аналітики, маркетологи можуть не лише бачити, скільки людей побачило рекламу, а й вимірювати відсоток переходів, кількість покупок, час, який люди проводять на сайті, тощо. Ці дані дозволяють коригувати стратегії в реальному часі і підвищувати результативність кампаній.

Сьогодні існує кілька видів таргетованої реклами, які можуть бути використані для досягнення різних цілей:

- соціально-демографічне таргетування, що зорієнтоване на вік, стать, освіту, професію та інші соціальні характеристики користувачів;
- географічне таргетування, що дозволяє рекламувати товари чи послуги лише тим, хто знаходиться в певній географічній зоні;
- таргетування за інтересами, яке базується на поведінці користувачів в інтернеті, їхніх підписах, лайках і попередніх пошукових запитах;
- ретаргетинг - таргетування користувачів, які вже взаємодіяли з брендом, наприклад, переглядали товар, але не здійснили покупку;
- контекстне таргетування, що орієнтує рекламу на основі контенту





сторінки, яку переглядає користувач.

Таргетована реклама має й певні недоліки, наприклад, висока конкуренція. Оскільки багато компаній активно використовують таргетовану рекламу, ціни на рекламні покази можуть бути дуже високими, особливо в популярних нішах. Це може створити труднощі для малого та середнього бізнесу.

Ще одним недоліком є недосконалість алгоритмів таргетування, що помилково визначають аудиторію та демонструють рекламу не за призначенням. Це призводить до хибних витрат на рекламні кампанії, які не дають результату.

Щоб подолати ці проблеми, важливо оптимізувати бюджети і проводити постійні

тестування рекламних оголошень та регулярно оновлювати стратегії і стежити за змінами в алгоритмах платформ.

Підсумовуючи зазначимо, таргетована реклама є потужним інструментом, який здатний значно підвищити ефективність SMM-стратегії і принести реальні результати для бізнесу. Завдяки точному націлюванню, можливості оперативного аналізу та персоналізації, таргетована реклама дозволяє компаніям досягати своїх цілей з мінімальними витратами. Задля максимального ефекту важливо враховувати існуючі недоліки та використовувати передові методи та інструменти для оптимізації рекламних кампаній.

### Використані джерела:

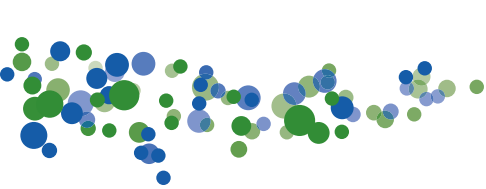
1. Шербаков С. Таргетована реклама в соціальних мережах: просто в яблучко. Київ: Видавництво «Бізнес-Ресурс», 2021. 320 с.
2. Кривонос О. О. SMM як інструмент розвитку бізнесу в Україні. Маркетинг і менеджмент інновацій». 2022. №3. С. 67-72.

*Н.П. Кризина, д.н.держ.упр., професор,  
О.В. Кризина, Р(h)D  
Київський міжнародний університет*

## СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Трансформація системи охорони громадського здоров'я є однією з найбільш очікуваних інституційних реформ в

Україні. Протягом багатьох років держава не виконує свої зобов'язання стосовно створення вільного доступу громадян до



якісної медичної допомоги та повноцінного збереження їхнього здоров'я.

Враховуючи велике навантаження на державний бюджет, функціонування системи охорони громадського здоров'я є неефективним і не відповідає потребам суспільства. Все це вимагає розроблення публічної політики, що дозволяє здійснити необхідні реформи та в повній мірі вирішити теперішні завдання орієнтуючись на європейську систему охорони громадського здоров'я.

Нині громадське здоров'я може розглядатися як переформатування таких зобов'язань у рамках узгодженого та далекоглядного підходу, що дозволяє уникнути фрагментації державної політики та забезпечувати її реалізацію.

Прийняття основ політики здоров'я передувало тривалий консультаційний процес як усередині, так і поза Європейським регіональним бюро ВООЗ [1].

Більше того, публічну політику охорони громадського здоров'я слід розглядати у взаємозв'язку зі спроможністю інституцій країни формувати відповідні правові, організаційні, економічні та соціальні рамки, в яких вони функціонують. При цьому основними керівними принципами такої політики мають бути зміцнення громадського здоров'я, профілактика захворювань, поліпшення якості та збільшення тривалості життя. Вектор реалізації публічної політики має

також включати координацію суспільних відносин у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідеміологічного благополуччя населення.

Згідно існуючих євроінтеграційних викликів, ще однією особливістю політики громадського здоров'я є зосередження уваги на забезпеченні та в подальшому підвищенні якості правовідносин між центральними та місцевими органами влади, юридичними та фізичними особами у цій сфері. Відповідно до цих особливостей, положення публічної політики громадського здоров'я визначають процедури створення правових та організаційних засад державного нагляду у сферах господарської діяльності, які можуть передбачати виникнення ризиків і загроз для санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Основними суб'єктами публічної політики охорони громадського здоров'я України слід розглядати Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, головну експертну установу у сфері громадського здоров'я, органи державного епідеміологічного нагляду (контролю), центри контролю та профілактики захворювань, заклади охорони здоров'я, наукові установи, акредитовані лабораторії, міжнародні організації, громадські формування.

Діяльність інших суб'єктів насамперед передбачає виконання наказів КМ України, надання пропозицій для



удосконалення системи управління процесами забезпечення захисту і охорони громадського здоров'я, ініціювання налагодження та масштабування міжнародних відносин для пришвидшення імплементації медико-санітарних правил та іншого.

Кожен із суб'єктів у межах своїх законодавчо визначених компетенцій повинен здійснювати таким чином публічну політику, щоб домогтися покращення стану здоров'я в країні, підтримувати його достатній стан для організації ефективності та продуктивної праці, не допускати погіршення епідемічної ситуації та іншого.

Такі науковці, як Ю. Сафонов [3, с. 6] та Ю. Самойлик [4, с. 161-166] розглядають публічну політику охорони громадського здоров'я виходячи із стратегічних інтересів усіх суб'єктів, задіяних у функціонуванні та розвитку галузі – пацієнтів, закладів охорони здоров'я та їх персоналу (лікарів, медсестер, обслуговуючого персоналу та інших), галузевих інститутів влади та інших.

Вітчизняна науковиця - І. Білецька [5, с. 310-315] наголошує на необхідності інтенсивного впровадження інновацій та технологій у такі важливі сектори охорони громадського здоров'я як комунікація лікарів із пацієнтами, підбір та придбання лікарських препаратів, аналіз та контроль діяльності медичних і оздоровчих закладів тощо.

#### *Висновки.*

Основні зусилля органів влади щодо публічної політики у сфері громадського здоров'я варто акцентувати на забезпечення адаптації вітчизняної сфери охорони громадського здоров'я до європейських норм та стандартів з підготовкою відповідної інфраструктури, інституційної бази, нормативно-правової системи.

Поліпшення показників громадського здоров'я має відображати широкий та складний спектр детермінант та факторів впливу на здоров'я, а також багато секторальний та багатогранний характер стратегічного реагування.

#### **Використані джерела:**

1. ВООЗ. Європейське регіональне бюро. URL: <https://www.euro.who.int/ru/home> (дата звернення 20.11.2024).
2. Надюк З.О., Сенюк Ю.І. Сучасна державна політика у сфері охорони здоров'я: аналіз реформування системи. / З.О. Надюк, Сенюк Ю.І. Право та державне управління, 2020. №2. С. 211–220. URL: [http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2\\_2020/34.pdf](http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/34.pdf) (дата звернення: 10.01.2021).
3. Сафонов Ю. М., Борщ В. І. Стратегічний менеджмент закладів охорони здоров'я:



загальні принципи та особливості застосування в галузі охорони здоров'я України. Актуальні проблеми економіки України. 2019. № 8(218). С. 62-69.

4. Самойлик Ю. В., Погребняк Л. О. Стратегія управління розвитком закладів охорони здоров'я в умовах глобалізаційних змін. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 19-20. С. 161-166.

5. Білецька І. М. Аналіз інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я як функція менеджменту їх системного розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Серія економічна. 2022. № 1. С. 310-315.

*Т.В. Мірзодаєва, к.е.н., доцент*

*Національний університет харчових технологій*

## **ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ГОСТИННОСТІ МІСТА КИЄВА В УМОВАХ ВІЙНИ**

Війна в Україні кардинально змінила життя країни, поставивши під загрозу не тільки фізичну безпеку громадян, але й економіку, культуру та соціальні зв'язки. Однією з галузей, яка вимагається адаптуватися до нових викликів, є івент-менеджмент у сфері гостинності. Київ, як столиця країни, попри військовий стан, залишається центром громадських, культурних та благодійних ініціатив, де івент-менеджмент справляє ключову роль у підтримці суспільного духу та економіки.

Актуальність теми. Війна суттєво змінює потреби аудиторії, вимагає нових підходів до організації заходів та сприяє розвитку інноваційних рішень. Дослідження цієї теми дозволяє не тільки зрозуміти, як адаптуватися до нових реалій, але й внести свій внесок у відновлення суспільства та підтримку економіки.

Результат та обговорення. Івенти в Києві в умовах війни мають кілька ключових напрямків:

1. Благодійність та підтримка армії. Події, організовані в Києві, часто мають благодійну мету. Концерти, вистави, марафони та інші заходи допомагають збити кошти для Збройних сил України, допомагають переселенцям та відновленню постраждалих регіонів.

2. Психологічна підтримка та згуртування громади. У часи війни організація івентів спрямована на зміцнення морального духу. Це можуть бути арт-терапія, майстер-класи, зустрічі з психологами, обговорення важливих тем у форматі лекцій чи дискусій. такі заходи допомагають людям відчувати підтримку, подолати стрес та захистити психологічну стійкість.



3. Заходи, присвячені українській культурі, історії та традиціям, допомагають зберегти національну ідентичність та об'єднати людей.

Національна ресторанна асоціація України (НРАУ) – це ключова платформа, яка об'єднує професіоналів ресторанної галузі, готелів та інших закладів сфери гостинності по всій Україні, зокрема, у Києві. [1] Партнером асоціації є Hoteliero - компанія, яка понад десять років створює головні події індустрії гостинності України, об'єднує всіх гравців галузі задля обміну досвідом та знаннями. [2]

Війна в Україні суттєво змінила соціальний контекст та потреби людей. Це, в свою чергу, вплинуло на івент-індустрію, вимагаючи від організаторів адаптації до нових реалій.

Зміни в потребах аудиторії, в першу чергу, спостерігаються щодо пошуку емоційного відновлення. Люди прагнуть відволіктися від повсякденних проблем та отримати позитивні емоції. Тому заходи, які сприяють релаксації, розвагам та спілкуванню, стають все більш популярними.

Крім того, зросло бажання відчувати приналежність до спільноти та підтримувати один одного. Це проявляється у попиті на заходи, спрямовані на згуртування людей, допомогу тим, хто цього потребує, та популяризацію української культури.

Ще одним запитом є інформаційна

підтримка. Люди шукають достовірну інформацію про війну та її наслідки. Заходи, які надають таку інформацію та сприяють обговоренню актуальних питань, користуються великим інтересом. Варто відзначити, що після пережитих травм, люди віддають перевагу заходам, які проводяться в безпечних місцях та забезпечують комфортні умови для учасників.

Івент-менеджмент, як ніколи раніше, стикнувся з безпрецедентними викликами, пов'язаними з безпекою, логістикою, фінансами та зміною потреб аудиторії. Виклики івент-менеджменту в умовах війни :

- Безпека. Одним з найголовніших пріоритетів стала забезпечення безпеки учасників заходів. Це вимагає розробки детальних планів евакуації, співпраці з правоохоронними органами, використання сучасних систем безпеки та постійного моніторингу ситуації.

- Логістика. Порушення логістичних ланцюгів, обмеження пересування та зміна інфраструктури ускладнюють доставку обладнання, декорацій та інших необхідних матеріалів для проведення заходів.

- Фінанси. Війна призвела до економічної кризи, що позначилося на бюджеті багатьох організацій. Це вимагає пошуку нових джерел фінансування, оптимізації витрат та розробки більш доступних форматів заходів.

- Зміна потреб аудиторії. Війна



суттєво вплинула на психологічний стан людей. Тому організатори заходів повинні враховувати цей фактор і створювати програми, які будуть сприяти відновленню емоційного балансу та соціальної взаємодії.

- Репутаційні ризики. Будь-який захід в умовах війни може бути сприйнятий неоднозначно. Тому важливо ретельно продумувати концепцію заходу, щоб уникнути негативної реакції суспільства.

Разом з тим, виділимо можливості для розвитку івент-менеджменту : розвиток онлайн-платформ; підтримка локальних виробників; створення нових форматів заходів; підтримка культурної спадщини; створення позитивного іміджу України

(заходи, які проводяться в Києві, можуть сприяти зміцненню міжнародного іміджу України як країни, яка здатна долати труднощі та розвиватися).

Висновки. Івент-менеджмент у сфері гостинності міста Києва в умовах війни – це складний і багатогранний процес, який вимагає високого рівня професіоналізму та адаптивності. Незважаючи на всі виклики, цей сектор демонструє стійкість і здатність до розвитку. Завдяки зусиллям організаторів заходів, Київ продовжує залишатися привабливим містом для проведення різноманітних подій.

#### Використані джерела:

1. Національна ресторанна асоціація України. URL: <https://nraua.org/>
2. Hoteliero. URL: <https://hoteliero.ua/>

*I.V. Motrunych, Lead Research Specialist  
Municipal Research Institution  
«Research Institute of Socio-Economic  
Development of the City»*

## CRISIS MANAGEMENT IN THE CITY OF KYIV: STRATEGY AND INTERNATIONAL POST-WAR RECOVERY EXPERIENCE

The city of Kyiv, as the capital of Ukraine, plays a pivotal role in the post-war recovery of the country. Military actions have caused significant destruction to the city's infrastructure, undermined socio-economic stability, and affected the safety of the population

[1, p. 120–122]. Crisis management in the post-war period involves the development of effective strategies that address real challenges and draw on international experience.

The relevance of this topic is determined by modern challenges related to the armed





conflict, which has caused extensive damage to the city's infrastructure, social, and economic systems [2, p. 46]. As the capital of Ukraine, Kyiv plays a central role in the national crisis management system and in ensuring post-crisis recovery.

The purpose of this study is to analyze crisis management strategies in Kyiv, evaluate their effectiveness, and develop recommendations to optimize post-war recovery processes.

#### *Crisis Management Strategy*

##### *Stages of Strategic Management:*

**Preparation:** Development of operational plans, establishment of crisis headquarters, and enhancement of the readiness of utility services. **Response:** Prompt mitigation of crisis event consequences and ensuring the basic needs of the population. **Recovery:** Long-term reconstruction of infrastructure, economic rehabilitation, and integration of innovative approaches [3, p. 85].

##### *Key Directions in Strategic Planning:*

Restoration of critical infrastructure, including transport hubs, energy systems, and utility networks. Implementation of innovative technologies. Stimulation of high-value-added economic sectors. Integration of digital technologies for monitoring and forecasting crisis situations. Building robust human and social capital by involving the community in decision-making processes.

#### *Challenges for Kyiv During Military Operations*

**Infrastructure Challenges:** Severe damage to critical infrastructure. Immediate need to restore residential buildings, hospitals, and schools. **Social Challenges:** Reintegration of internally displaced persons and the return of residents. Employment, education, and healthcare service issues. Provision of psychological support to affected population groups. **Economic Challenges:** Lack of financial resources for recovery. Revitalization of the local economy and promotion of entrepreneurship. **Environmental Challenges:** Pollution of territories and destruction of natural zones. Need for implementing environmentally sustainable solutions during recovery.

#### *International Experience as a Basis for Effective Post-War Recovery Strategies*

**Post-War Recovery of Europe:** The Marshall Plan serves as an example of successful international coordination for reconstruction, including infrastructure recovery programs and investment attraction.

**Japan After World War II:** Emphasis on technological modernization and the implementation of "green" solutions. Development of local economic clusters to ensure economic independence.

**The Balkans After Conflict:** Community integration into the recovery process through volunteer initiatives and local self-government. Development of social programs for population reintegration.

#### *Strategic Directions for Post-War Recovery of Kyiv*



*Institutional Strengthening:* Creation of crisis headquarters for rapid response. Development of clear city reconstruction plans with long-term objectives.

*Financial Planning:* Mechanisms for attracting international aid and grants. Public-private partnerships for implementing joint infrastructure projects.

*Social Integration:* Support programs for internally displaced persons, veterans, and other vulnerable groups. Ensuring access to medical and educational services.

*Environmentally Sustainable Development:* Implementation of "green" technologies in construction and energy sectors. Rehabilitation of natural zones and integration of environmental initiatives.

*Digitization of Processes:* Use of modern technologies for infrastructure monitoring and management. Development of e-governance to ensure transparency.

The post-war recovery of Kyiv requires coordinated efforts from all levels of government, civil society, and international partners. The priority is to ensure the functionality of urban infrastructure, social stability, and integration of advanced technologies. Leveraging international experience and ensuring transparency in recovery processes will contribute to building a resilient and progressive urban system.

### References:

1. Hladkykh, D.A. Strategic Management in Crisis Situations: Theoretical and Practical Aspects. Kyiv: Center for Strategic Studies, 2020. pp. 120–135.
2. Koval, O.P. "International Experience in Post-Conflict Recovery: Application in Ukraine." Journal of International Studies. 2022, No. 4, pp. 45–57.
3. Kobzar, I.M. Innovative Approaches to Post-War Crisis Management. Kyiv: Academic Publishing, 2023, pp. 80–95.

Я. А. Суханова, викладач,  
Київський міжнародний університет,  
А. І. Мельник, здобувач вищої освіти  
Національний університет охорони  
здоров'я України імені П. Л. Шупика



У сучасних умовах військового стану в Україні - забезпечення здоров'я населення є одним із пріоритетних завдань державної політики. Система громадського здоров'я в Україні має бути підкріплена чіткою нормативно-правовою базою, яка регулює діяльність державних органів, установ охорони здоров'я, а також взаємодію з громадськістю.

Нормативно-правове регулювання публічної політики щодо формування та функціонування системи громадського здоров'я в Україні створюється через ряд законодавчих актів, стратегій та програм, що застосовують основні принципи, завдання та механізми управління в цій сфері.

Основним документом, що визначає правові засади у сфері охорони громадського здоров'я, є Конституція України, в якій гарантовано:

- "Кожен має право на охорону здоров'я. Держава забезпечує доступність і безоплатність медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я" (Ст. 49);

- "Захист здоров'я громадян, санітарне та епідемічне благополуччя є обов'язком держави" (Ст. 17) [1].

Ці статті створюють правову основу для державної політики у сфері охорони здоров'я і громадського здоров'я, забезпечуючи права громадян на медичну допомогу і захист їх здоров'я.

Концепцій розвитку системи

громадського здоров'я допоможе створити єдину систему профілактичної медицини. Пріоритетом розвитку такої системи є принцип, при якому інтереси здоров'я мають враховуватися в усіх сферах державної політики [2].

До основних законів, що регулюють питання громадського здоров'я належать:

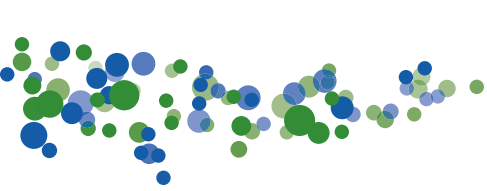
Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», в якому визначають: «правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості» [3].

У статті 10 сказано: «Громадяни України зобов'язані:

а) піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;

б) у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення;

в) вживати передбачених Законом України «Про екстрену медичну допомогу», заходів для забезпечення надання екстреної медичної допомоги іншим особам, які знаходяться у невідкладному стані» [3].



В Україні 1 жовтня 2023 року вступив в дію Закон України від 06.09.2022 р. № 2573 «Про систему громадського здоров'я» [24], який набув чинності 1 жовтня 2022 року. Закон дозволяє створити комплексну систему громадського здоров'я та інтегрувати її в європейську мережу відповідно до світових стандартів.

Закон України «Про систему громадського здоров'я»: регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права й обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення» [4].

### Використані джерела:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996р. (1996) Відомості Верховної Ради України, № 30. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 30 листопада 2016 р. № 1002-р. «Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я» <https://www.kmu.gov.ua/nras/249618799>.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України № 2802-XII від 19.11.92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
4. Закон України «Про систему громадського здоров'я» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, № 26, ст.93) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>.
5. Колегія МОЗ затвердила Стратегію розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року [https://www.rada.gov.ua/news/news\\_kom/233093.html](https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/233093.html)

Також в Україні реалізуються різноманітні програми та ініціативи, спрямовані на покращення стану громадського здоров'я. Серед них, важливу роль відіграє «Національна стратегія охорони здоров'я» [5].

Метою Стратегії є: «сприяння здоров'ю та добробуту громадян шляхом забезпечення справедливого доступу до якісних медичних послуг, побудови стійких систем охорони здоров'я та забезпечення участі суспільства в їхній діяльності» [5].

Висновки. Вище перераховані документи розроблені з метою врегулювання механізмів створення ефективної системи громадського здоров'я в Україні, що сприятиме зміцненню здоров'я населення, запобіганню хворобам та збільшенню тривалості активного життя.



*Н.В. Ткач, здобувач вищої освіти  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

Після 24 лютого 2022 року маркетингова діяльність багатьох фірм призупинилася, а то й зовсім стала. Власники компаній намагалися утримати свою команду, але вже на початку травня 2022 року стало очевидним, що багато фахівців не мають потрібного ресурсу, щоб як і раніше здійснювати свою професійну діяльність.

Причини такого стану очевидні:

- виїзд фахівців (у тому числі, зі сфери маркетингу) з України у зв'язку з військовою агресією РФ [1][2]

- втрата / руйнування житлових та нежитлових фондів (у тому числі, й офісних приміщень) в Україні [4]

- моральний стан

- зміна діяльності спеціалістів, що перебувають в Україні, на більш соціально значущу (наприклад, волонтерство як явище, яке потребує самовіддачі та часу)

- криза в усіх сферах життя в цілому, тощо.

Брак фахівців, переналаштування бізнесудореальних умов, обмежена кількість замовлень маркетингових досліджень зумовило спад цієї сфери на певний період часу [3]. І лише наприкінці 2022 року окремі гравці ринку почали налагоджувати

партнерські взаємовідносини та відновлювати свою діяльність.

В умовах військового стану, при нагоді стали технологічність та інноваційність. Відтак, за цих обставин, фахівці, які перебували закордоном, і спеціалісти, які залишилися в Україні, змогли за допомогою сучасних інформаційних технологій реалізовувати практично всі етапи маркетингових досліджень: від обговорення проєкту, брифу, до складання власне інструментарію, проведення самого дослідження та представлення результатів замовнику.

Наступні випробування маркетингова сфера отримала з початком блекаутів в кінці 2022 року – на початку 2023 року. Фокус-групові маркетингові дослідження знову отримали виклик – як зібрати респондентів (навіть через Zoom або Google Meet), якщо діють планові та екстренні відключення електроенергії. І якщо модератор, ведучий міг проводити фокус-групові дослідження приміром, у воркспейсі, коворкінгу, які були забезпечені всім необхідним для роботи, то ця опція була не доступна для більшості респондентів.

До цього ж, численні сигнали повітряних тривог (які, до речі, могли



починатися під час проведення дослідження) унеможлиблювали якісно провести ФГ.

Вихід був: облаштувати власну фокус-групову в укритті та забезпечити всім необхідним для комфортного проведення ФГД, або орендувати такий простір. Важливо, щоб приміщення було устатковане потрібними технологіями. Але й тут були декілька факторів, які могли не дати реалізувати даний вид досліджень:

- транспортування (наприклад, на період тривоги, метро і наземний транспорт має припинити рух, а отже, у зазначений час є вірогідність, що респондент може не потрапити на дискусію)

- проблеми із засобами зв'язку (технічно дуже важко забезпечити якісний зв'язок та всі необхідні опції для проведення ФГД в укритті)

- географія проведення (приміщення-укриття для проведення фокус-груп було і буде актуальне, якщо мова йде про дослідження в межах одного населеного пункту), тощо.

Згодом, від офлайн проведення ФГД декотрі компанії все ж таки відмовилися: це затратно і матеріально (якщо нема власного безпечного приміщення, то оренда може

обійтися дорого), і морально (оскільки є ризик проблем із транспортом, а відтак і з таймінгом, починають нервувати як ведучий-модератор, так і самі респонденти). І головне, зовнішні чинники можуть негативно позначитися на дотриманні методології проведення фокус-групи.

На сьогодні, за спостереженнями за маркетинговою діяльністю окремих фірм, можна зробити висновок, що проблема проведення якісних фокус-групових досліджень (особливо, коли географія – вся Україна) не вичерпала себе.

І хоча, як і раніше, фокус-група є дуже важливим методом проведення якісних досліджень, все ж таки, спостерігаючи за діяльністю окремих компаній, перевага стала більше надаватися альтернативним методам проведення якісних досліджень.

Наразі, сфера маркетингу, не зважаючи на військовий стан, набирає обертів. Звісно, порівнювати об'єми замовлень до 2022 року і ті, які є зараз недоцільно. Але спостерігається поступове зміцнення цієї сфери: гравці цього ринку поступово пристосовуються до умов сьогодення.

### Використані джерела:

1. Скібська К. Проблема на ринку праці в Україні в 2022 році. URL: <https://dopomoga.org.ua/blog/poisk-kandidatov/problemi-na-rinku-praczi-v-ukra%dl%97ni-u-2022/>
2. Офіційний сайт державної міграційної служби України. URL: <https://dmsu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Центру розвитку інновацій. URL: <https://cid.center/>
4. Дані, отримані з відкритих джерел.





*П.Ю. Ткачук, здобувач фахової передвищої освіти,  
М.О. Хацановська, здобувач фахової передвищої освіти  
Фаховий коледж,  
Київський міжнародний університет,  
О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор  
Київський міжнародний університет*

## РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ В КИЇВІ

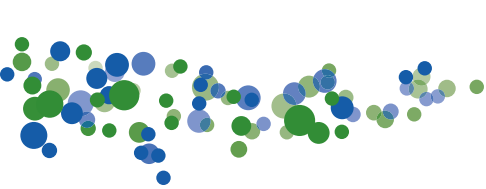
Сучасна культура, у всій своїй різноманітності, відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні свідомості людей, у змінні їхніх поглядів та цінностей. Мистецтво, література, кіно та музика дозволяють нам зануритися в різні культури, розширити свій світогляд. Культурна діяльність спрямована на різний суспільний прошарок зміцнює економічне становище, сприяє соціальній згуртованості, підвищує рівень освіченості населення та стимулює розвиток креативної економіки.

Наразі в Києві близько 50 театрів, серед яких є як класичні, так і сучасні. Загалом налічується 21 сучасний театр, наприклад, Театр на Подолі, Дикий Театр, Театр «Золоті Ворота», Центр сучасного мистецтва «ДАХ» та інші. А художніх галерей є понад 100, включаючи як великі державні, так і приватні галереї. Серед них є знані галереї, як-от Національний художній музей України, Мистецький арсенал, а також сучасні приватні галереї, такі як Shcherbenko Art Centre, The Naked Room, Voloshyn Gallery та інші.

Після початку повномасштабного вторгнення культурне дозвілля зазнало змін таких як скорочення культурних заходів або зниження їх відвідуваності через небезпеку. Але за час війни ми неодноразово переконалися, що культура — це не лише про творення сенсів у мирних обставинах, а й постійна робота з тим, що відбувається тут і тепер. І коли йде війна у всіх її жахливих проявах, то, кажучи словами митця Антона Слепакова, «зараз така червона кривава доріжка культури», тобто культура не відсторонюється від важких тем і далі є нервом суспільства.[1]

Також різні форми культурного дозвілля раніше не користувалися таким попитом як зараз, нині відвідування музеїв чи книжкових магазинів стали більш популярними. Загалом понад 70% молоді принаймні раз на рік або частіше відвідує культурні заклади, переважно це жінки.

На сьогодні Київ розвиває культурні тенденції, наприклад вуличне мистецтво. Мурали, кіноіндустрія, арт-простори. Художні галереї та незалежні проєкти,



такі як Дикий Театр, ГогольFest, ДАКН Daughters тощо, привертають увагу молоді й розширюють межі традиційного мистецтва. Відбуваються благодійні виставки, концерти та акції, що поєднують культурну діяльність з активною громадською підтримкою. У Києві зростає кількість подій, пов'язаних із українським кіно. Відбуваються прем'єри вітчизняних фільмів, кінофестивалі, покази документальних стрічок.

Також існує багато плюсів і мінусів сучасної культури деє вона допомагає, а деє шкодить, наприклад, переваги сучасної культури:

Традиції. З появою культури формуються нові українські традиції, які далі будуть передаватися в інші покоління. Це можуть бути народні танці, музика. Це об'єднує народ та суспільство. Нові ідеї. Українська культура стає все більш відкритою до зовнішніх впливів та нових ідей.

Освіта. Культура є важливим інструментом освіти та саморозвитку. Культура стимулює розвиток креативних індустрій таких як дизайн, кіно. За допомогою креативу можна оздоблювати нові навички, та реалізовувати їх. Відвідувати культурні пам'ятки, фестивалі, ділитися знаннями. Музика, література, мистецтво нові українські письменники, поети, художники. Впроваджують нові стилі, нові емоції. Український театр

розвивається ставлячи сучасні п'єси.

Але також є й недоліки такі як:

Стріт-арт та незаконні графіті. Стріт-арт є важливим елементом сучасної культури, який швидко розвивається, дозволяючи архітекторам, художникам і урбаністам втілювати свої ідеї у міському просторі. Однак є також багато випадків графіті, що виходять за межі дозволеного. Наприклад, графіті на історичних будівлях, громадському транспорті або беззмістовні написи, які не тільки спотворюють міське середовище, але й завдають шкоди культурній спадщині міста.

Недостатнє фінансування культурних установ і подій. Брак належного фінансування значно ускладнює функціонування культурних установ та проведення культурних подій. Наприклад, фінансування Українського культурного фонду скорочується з 215,7 млн грн у 2024 році до 145,7 млн грн у 2025 році. “Цього явно недостатньо, оскільки майже третина цих коштів іде на заробітні плати. На проєкти залишається дуже невелика сума, а це основна грантова інституція для різних сфер, подій, досліджень та підтримки митців. Тобто ключова інституція для створення культурного продукту в країні не отримує належного фінансування,” - зазначила Євгенія Кравчук.[2]

NFT та екологічні проблеми: NFT (Non-Fungible Token) — це цифровий актив, який використовується для представлення



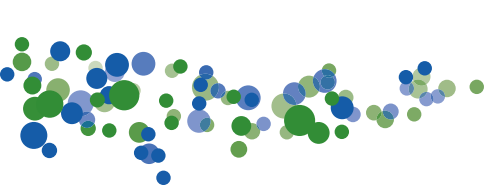
права власності на унікальні предмети, такі як мистецтво, музика, графіка та відео. Проте процес майнінгу NFT споживає значну кількість енергії, що негативно впливає на навколишнє середовище. Крім того, різні NFT підтримуються різними платформами, що може створювати проблеми з сумісністю та ускладнювати доступ до цих цифрових активів.

Тож які методи вирішення проблеми культури в Києві? На нашу думку, програма для молодих талантів. Проведення конкурсу та програми підтримки для молодих художників, письменників, акторів, музикантів і креативних підприємців. Це може бути як грантова підтримка, так і можливість брати участь у престижних культурних подіях. Інтерактивні історичні квести та тури. Створення інтерактивних маршрутів та квестів по місту, які розповідають про історію Києва. Це можуть бути аудіогіди з доповненою реальністю, віртуальні тури та квести для залучення туристів і киян до глибшого пізнання історії міста. Фестивалі народної творчості та ремесел. Регулярні фестивалі народної культури, де ремісники та майстри з різних куточків України представлятимуть свої вироби, проводитимуть майстер-класи і розповідатимуть про народні традиції, додадуть культурного колориту столиці. Залучення міжнародних культурних організацій. Партнерства з міжнародними організаціями та фондами для проведення

спільних проєктів, обміну митцями та культурними програмами, що посилять зв'язки Києва зі світовою культурною спільнотою.

Як казав Український прозаїк, поет, культуролог Юрко Іздрик: «Я не знаю, як змінити світ на краще, але потроху вчуся змінювати на краще себе». Мистецтво, література, кіно та музика дозволяють нам зануритися в різні культури, розширити свій світогляд. Митці часто викривають несправедливість, привертають увагу до проблем, таким чином спонукаючи суспільство до змін. Якщо світ буде популізувати сучасних художників, поетів, літераторів. Вони не залишаться без уваги. І в наступному столітті люди будуть говорити про наших людей як зараз говорять про Леонардо да Вінчі. Мистецтво може бути потужним мотиватором. Воно здатне надихати людей на боротьбу за свої права, на захист навколишнього середовища, на створення кращого майбутнього.[3]

Суспільства дедалі більше усвідомлюють потребу в культурі як платформі, через яку вони можуть впливати на розвиток суспільства в цілому. Дедалі частіше визнається, що культура є найважливішим досягненням, честю та сутністю нації. Адже саме культура підтримує і підтверджує існування як держави, так і окремої людини. Існування культури в світі реалізовує кругозір громадян.[4] Розвиток сучасної української



культури – це багатогранний процес, який має величезний потенціал для розвитку країни та її громадян. Інвестуючи в культуру,

ми інвестуємо в майбутнє України.

#### **Використані джерела:**

1. <https://www.ukrainer.net/kultura-i-viyna-pivnich/>
2. [https://lb.ua/culture/2024/09/14/634861\\_uryad\\_zmenshiv\\_finansuvannya.html](https://lb.ua/culture/2024/09/14/634861_uryad_zmenshiv_finansuvannya.html)
3. <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10193/>
4. <https://universe.zp.ua/rozvitok-ukrainskoi-kulturi-u-suchasnih-umovah/>

*Д.О. Шандурський, здобувач вищої освіти*

*О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор*

*Київський міжнародний університет*

## **ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Для кожного сучасного підприємства метою є створення високого рівня попиту на продукцію чи послуги та отримання максимального прибутку від своєї діяльності. В час, коли інформаційні технології використовуються усіма, діджиталізація діяльності підприємства є необхідна для його подальшого існування. Досвід всесвітньо відомих компаній доводить, що ефективна діяльність просто неможлива без використання сучасних технологій та цифрових інструментів, оскільки кількість даних, з якими наразі працюють компанії неможливо обслуговувати виключно людськими ресурсами. Діджиталізація є важливим фактором для формування стійкості і стабільності усіх бізнес-операцій. Для будь-якого підприємства цифрові технології мають дуже важливе значення.

Російсько-українська війна загострила питання якнайшвидшого впровадження діджиталізації в Україні після початку повномасштабного вторгнення, вже більше двох років бізнес та влада активно докладають зусиль у сфері впровадження нових цифрових рішень, що і є актуальністю досліджуваної теми.

Сміливо можна заявити, що активних рух масованої цифровізації почався ще в 2019 році, а саме під час приходу до влади теперішнього Президента України Володимира Зеленського, який поставив курс розвитку країни на “країну в смартфоні”[1]. Наразі нічого не змінилося, наша країна продовжує двигатися в заданому напрямку, не дивлячись на повномасштабне вторгнення, що спровоковане агресією РФ.



Діджиталізація – складний процес переходу, який передбачає використання найсучасніших технологій, інноваційних рішень та якісного програмного забезпечення для справної роботи усієї системи.

Цей процес потребує наявності достатньої технічної бази, програмних рішень, цифрових платформ та кваліфікованих кадрів. Однак сучасні реалії диктують необхідність вирішення нових викликів, які постають перед нашим бізнесом у процесі цифрової трансформації, а саме: нестача кадрів (люди, які можуть створити та обслуговувати систему), нестабільне забезпечення електроенергії (спричинене нелюдськими атаками ракет на енергосистему), проблеми фінансової стабільності, необхідність підвищеної безпеки в цифровому середовищі (в умовах, коли ворог збирає дані від усюди), нестабільність інфраструктури (підприємства в регіонах бойових дій часто втрачають свої офіси, сервери та інші ресурси) [2].

В цих умовах компанії почали адаптуватися. Замість повної діджиталізації в межах підприємства, компанії використовують хмарні технології серверів на стороні за кордоном, що, хоч і є ризиковано, але дані знаходяться за межами доступу фізичного знищення та постійного впливу нестабільного електропостачання. Кількість кадрів, які

займалися розробкою та обслуговуванням систем зменшено, що призвело до того, що тепер більшість підприємців, які планують проводити цифровізацію в компанії будуть використовувати вже наявне на ринку програмне забезпечення, яке обслуговується окремою компанією, через надмірну вартість окремих послуг.

Тобто, у зв'язку зі змінами в звичайному житті українців, для зменшення вартості і так коштовного переходу, підприємства України, були вимушені почати використовувати хмарні сервери за кордоном для захисту даних, а кадровий голод спеціалістів змушує їх звертатися до готових програмних рішень, що не тільки збільшує залежність від сторонніх провайдерів і витрат, а ще й виводить кошти за кордон, а не залишає їх в українській економіці.

Отже, проблеми діджиталізації підприємств в Україні залишаються повністю не вирішеними і загрожують подальшому їх ефективному та конкурентоспроможному існуванню, але оптимізація, адаптація до умов та незламний дух українців дають змогу продовжувати йти по курсу, який ми вибрали для себе, що дає змогу українському бізнесу продовжувати діяльність та удосконалювати її.



### Використані джерела:

1. Перший публічний виступ Зеленського після інавгурації. Оцінки експертів. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pershyi-vystub-zelenskogo/29959706.html> (дата звернення: 18.11.2024).
2. Як цифровізація сприяє розвитку ритейлу в Україні: досвід мережі Аврора. URL: <https://rau.ua/novyni/novini-partneriv/cifrovizacija-ritejlu-dosvid-avrora/> (дата звернення: 18.11.2024).

*Д.Є. Яценко, здобувач вищої освіти  
Відкритий міжнародний університет  
розвитку людини «Україна»,  
О.Ю. Могилевська, д.е.н., професор  
Київський міжнародний університет*

## СМІТТЯ У НАШОМУ ЖИТТІ: ПРОБЛЕМИ ЧИ МОЖЛИВОСТІ

Сміття є невід'ємною частиною сучасного життя, і його кількість зростає разом із розвитком великих міст, таких як Київ. Щодня ми створюємо тонни відходів, більшість з яких потрапляє на переповнені полігони, завдаючи шкоди навколишньому середовищу та нашому здоров'ю. Проте, сміття — це не лише проблема, але й потенційний ресурс. У багатьох країнах світу відходи вже давно стали інструментом для розвитку економіки, виробництва енергії та збереження природних ресурсів. У цій доповіді розглядаються основні виклики, пов'язані зі сміттям у Києві, можливості, які воно надає, а також шляхи вирішення проблеми з урахуванням досвіду інших країн. Наша мета — не лише проаналізувати поточну ситуацію, а й продемонструвати,

як сміття може стати цінним ресурсом, якщо до управління відходами підійти з сучасним, відповідальним підходом.

У Києві проблема управління відходами стає дедалі гострішою. З кожним роком у столиці зростає кількість населення, а разом із нею — рівень споживання. Це спричиняє стрімке накопичення сміття, яке дедалі важче утилізувати. Полігони, що вже існують, швидко заповнюються, і знайти нові місця для захоронення відходів стає майже неможливо. Захоронення відходів на полігонах завдає значної шкоди екології. Викиди зі сміттєзвалищ забруднюють ґрунти, підземні води й атмосферу. Однією з найбільших загроз є виділення метану — парникового газу, який значно посилює глобальне потепління. Тому полігони





стають не лише локальною проблемою для мешканців столиці, а й глобальним викликом для навколишнього середовища. Додаткову складність становить недостатня інфраструктура для утилізації відходів. У Києві поки що немає належної кількості сміттєпереробних заводів, які могли б обробляти сміття. До того ж система роздільного збору відходів практично не функціонує. У результаті лише невелика частка сміття переробляється або використовується повторно, а більшість потрапляє на полігони, посилюючи екологічну кризу [2].

Ці проблеми вимагають негайних рішень, які передбачають розвиток інфраструктури, просвітницьку роботу серед населення та впровадження сучасних технологій для ефективного управління відходами.

Попри численні виклики, сміття має значний потенціал стати цінним ресурсом для розвитку міста та його економіки. У відходах містяться матеріали, які можна успішно переробити та використати повторно. Наприклад, пластик, метал і скло здатні перетворюватися на нові вироби, що не лише зменшує навантаження на довкілля, а й відкриває нові можливості для бізнесу. Така переробка може приносити стабільний прибуток, а також стимулювати розвиток місцевої економіки.

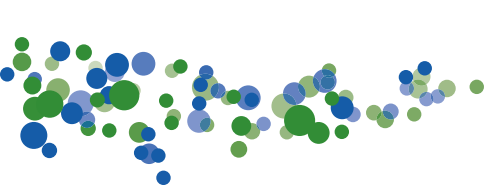
Окрім цього, сміття має значний енергетичний потенціал. Органічні

відходи можуть бути перетворені на біогаз, який використовується для опалення або виробництва електроенергії. Тверді відходи, такі як неперероблюваний пластик чи текстиль, можуть бути спалені на сучасних заводах для отримання теплової та електричної енергії. Цей підхід дозволяє не лише зменшити кількість сміття на полігонах, а й забезпечити додаткові джерела енергії для міста [3].

Крім того, впровадження таких підходів до утилізації створює нові робочі місця. Будівництво сміттєпереробних заводів, розвиток інфраструктури сортування, обслуговування обладнання та впровадження інноваційних технологій сприяють зайнятості тисяч людей. Це дає змогу не лише вирішувати екологічні проблеми, а й робити внесок у соціально-економічний розвиток регіону.

Таким чином, сміття перестає бути лише проблемою — воно стає можливістю, яка за умови правильного підходу здатна змінити міське середовище на краще.

У світі існує багато прикладів ефективного управління відходами, які можуть стати орієнтиром для Києва. Однією з найуспішніших країн у цій сфері є Швеція. Ця держава не тільки переробляє або використовує для виробництва енергії майже 99% своїх відходів, але й імпортує сміття з інших країн для подальшої переробки. Завдяки розвиненій системі сортування та сучасним сміттєпереробним



заводам, Швеція практично ліквідувала потребу в полігонах [6].

Ще одним прикладом є Німеччина, яка вже багато років утримує лідерські позиції у сфері переробки відходів. Завдяки суворому екологічному законодавству та добре налагодженій системі роздільного збору сміття, ця країна переробляє близько 66% своїх відходів. Такі заходи значно зменшують навантаження на екосистему та сприяють економії ресурсів [1].

Японія демонструє інший підхід, спираючись на інноваційні технології. Тут сміття широко використовується для виробництва енергії, причому процес переробки мінімізує негативний вплив на довкілля. Завдяки таким технологіям країна вирішує проблему обмежених територій для полігонів і водночас забезпечує енергетичні потреби.

Досвід цих країн показує, що сучасні технології, екологічна свідомість і грамотне управління можуть перетворити проблему сміття на ефективний інструмент розвитку суспільства.

Щоб вирішити проблему відходів у Києві, необхідно вжити комплексних заходів, які включатимуть як інфраструктурні зміни, так і виховання екологічної свідомості.

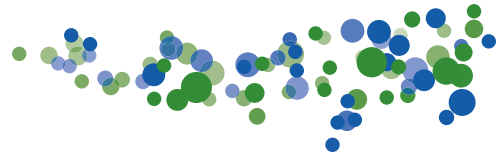
Першим кроком має стати впровадження роздільного збору сміття. Для цього слід облаштувати спеціальні контейнери для різних типів відходів — пластику, скла, паперу, органічних решток.

Важливо, щоб система працювала не лише на рівні великих установ чи підприємств, але й у кожному домогосподарстві. Це дозволить значно збільшити обсяги матеріалів, які можуть бути перероблені [5].

Не менш важливим є будівництво сучасних сміттєпереробних заводів. Інвестиції в такі об'єкти мають стати пріоритетом для міста. Такі заводи зможуть перетворювати відходи на корисні ресурси: сировину для промисловості, електроенергію чи теплову енергію. Це не лише допоможе зменшити обсяги відходів, а й створить додаткові джерела доходу для міста [4].

Важливу роль у вирішенні проблеми відіграє формування екологічної свідомості серед населення. Освітні кампанії повинні роз'яснювати, як і навіщо сортувати сміття, які наслідки це має для довкілля та майбутніх поколінь. Чим більше людей розумітимуть важливість цих дій, тим ефективнішою буде загальна система управління відходами.

І, нарешті, необхідно вдосконалити законодавство. Місто має стимулювати бізнес, який займається переробкою відходів, через податкові пільги чи грантові програми. Одночасно потрібно запровадити штрафи за порушення правил сортування та захоронення сміття. Це допоможе створити чіткі правила гри та зробить переробку відходів економічно вигідною для всіх. Завдяки поєднанню цих заходів Київ зможе значно зменшити свій екологічний слід і



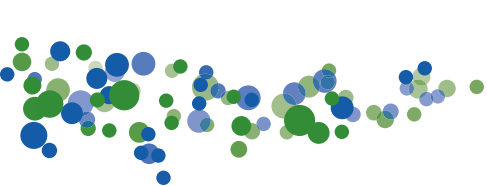
перетворити проблему сміття на можливість для розвитку.

Сміття в Києві є водночас і проблемою, і можливістю. При правильному підході воно може стати джерелом економічного

розвитку, створення робочих місць і покращення екологічної ситуації. Ми повинні докласти спільних зусиль для вирішення цього питання – і на рівні держави, і на рівні кожного громадянина.

### Використані джерела:

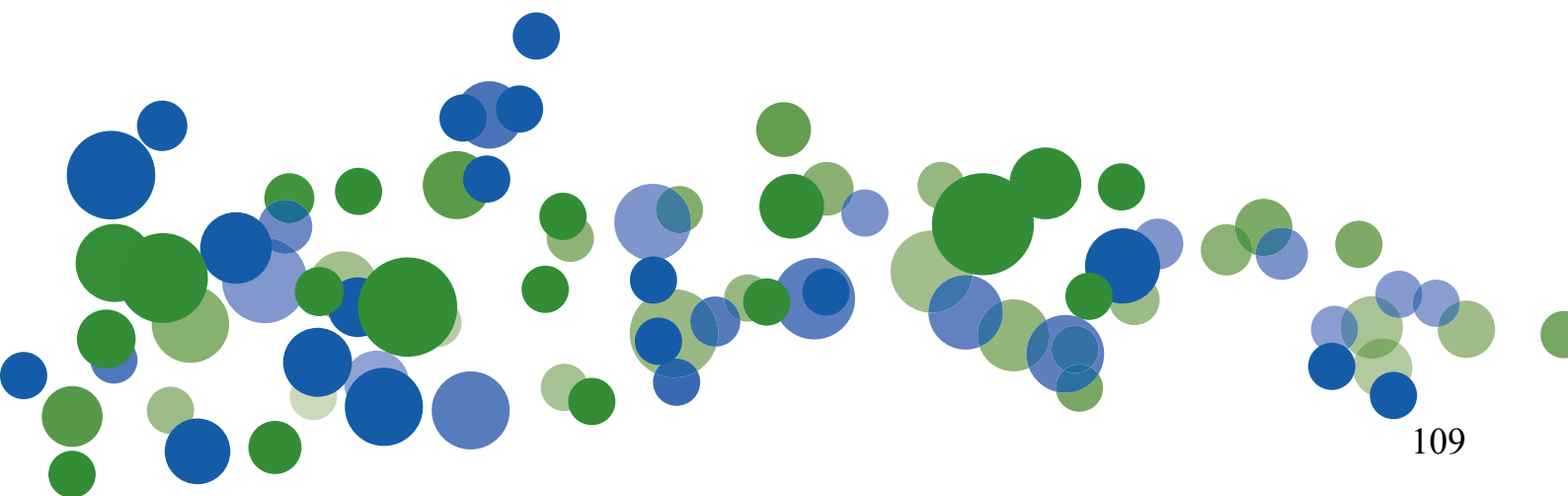
1. Діхтярь А.В. Досвід зарубіжних країн у сфері управління відходами. Молодий вчений. № 9 (61). 2018 р. С. 131—134.
2. Колодійчук І. А. Регіональна система управління побутовими відходами: стан та основні проблеми. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2022. Вип. 3. С. 36–41.
3. Мазур К.В., Гонтарук Я.В. Перспективи виробництва біогазу з відходів підприємств та домогосподарств на полігонах твердих побутових відходів. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2022. № 35. С. 63-71. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.35-9>
4. Михайлова Є. О., Панчева Г. М., Резніченко Г. М. Ефективні механізми поводження з твердими побутовими відходами в Україні. Комунальне господарство міст. 2019. Том 5, вип. 151. С. 37–44.
5. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text>
6. Як сортують і переробляють сміття в Європі. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/yak-sortuyut-i-pereroblyayut-smittyu-v-yevropi-dosvid-shveciji-50164025.html>

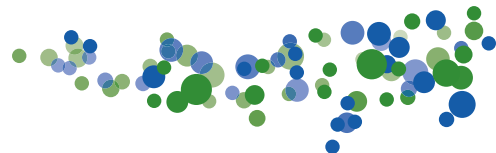


# СЕКЦІЯ 02

---

## МЕДИЧНІ НАУКИ





*Л.П. Абишева, здобувач вищої освіти,  
В.В. Малишев, д.т.н., професор,  
В.В. Коваленко, к.б.н., доцент  
Міжнародний Європейський Університет*

## ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НАНОБІОТЕХНОЛОГІЙ НА СВІТОВИЙ БІЗНЕС–ЛАНДШАФТ

Розвиток нанобіотехнологій (НБТ) позитивно впливає на світовий бізнес-ландшафт, але разом з цим створює деякі проблеми для зростання ринку НБТ. Розробка та комерціалізація нанотехнологічних продуктів вимагає значних інвестицій у дослідження та розробки, що є перешкодою для малих та середніх підприємств. Регуляторний ландшафт для нанотехнологічних продуктів все ще розвивається, створюючи невизначеність для бізнесу. Існують етичні та суспільні занепокоєння щодо потенційного впливу НБТ, які підприємства повинні вирішити, щоб зберегти суспільну довіру та визнання.

Біомедична спільнота в кращому випадку випадково знайома з останніми досягненнями в області нанотехнологій. Проте спільнота нанотехнологій має потенційні можливості для застосування своїх нещодавно розроблених інструментів, і це є головним викликом у біологічній науці.

Майбутнє світового ринку НБТ має надзвичайні перспективи:

- постійні інновації і розширення

впровадження НБТ;

- революційні зміни в багатьох галузях промисловості – у сфері охорони здоров'я це точна доставка ліків, персоналізована медицина та розширена діагностика; відновлення навколишнього середовища, сільське господарство, електроніка та енергетика, матеріалознавство та виробничі процеси;
- постійні дослідження та розробки разом зі збільшенням глобальних інвестицій;
- розвиток технологій і міждисциплінарне співробітництво ще більше розкривають потенціал НБТ, вирішуючи раніше непереборні виклики;
- конвергенція нанотехнологій, біотехнологій, інформаційних технологій та когнітивних наук передвіщає нову еру, коли нанобіотехнології стануть ключовими у вирішенні глобальних проблем охорони здоров'я, навколишнього середовища та суспільства.

На ринку НБТ спостерігається висока конкуренція. Він включає різні компанії, дослідницькі установи та університети.



Провідні «гравці» ринку: Ablynx (Бельгія), Nami Therapeutics (США), Celgene Corporation (США), Nanophase Technologies Corporation (США), Sigma-Aldrich (США), SkyePharma Pharmaceuticals (Франція), Nanobiotix (Франція), Dabur Pharma (Індія) зосереджуються на обширних дослідженнях і розробках для стимулювання інновацій в наномедицині, наносенсорах та розширюють лінійки своїх продуктів. Вони активно беруть участь у стратегічному партнерстві та співпраці з академічними установами та постачальниками медичних послуг для прискорення втілення розробок та комерціалізації продуктів. Зусилля щодо розширення ринку передбачають встановлення глобальної присутності, орієнтацію на країни з економікою, що

розвивається, та отримання регуляторних дозволів. Ключові розробки включають випуски продуктів, злиття, поглинання, забезпечення фінансування та захист інтелектуальної власності.

Конкурентний ландшафт характеризується динамічною взаємодією інновацій, стратегічних альянсів і зусиль, спрямованих на отримання прибутку від різноманітних застосувань у сфері охорони здоров'я, сільського господарства, енергетики та навколишнього середовища.

Виробництво на місцевому рівні для мінімізації операційних витрат є однією з ключових бізнес-тактик, які використовують виробники в галузі НБТ, щоб принести користь клієнтам і збільшити ринковий сектор [1].

### Використані джерела:

1. Nano Biotechnology Market Research Report Source: <https://www.marketresearchfuture.com/reports/nano-biotechnology-market-10593>

*Ю.О. Гой, здобувач вищої освіти,  
В.В. Коваленко, к.б.н., доцент,  
В.В. Малишев, д.т.н., професор  
Міжнародний Європейський Університет*

## НАНОМАТЕРІАЛИ І COVID-19: ДІАГНОСТИКА, ТЕРАПІЯ, ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ, ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

*Діагностика.* Виявлення вірусу наночастинок (швидке тестування на антиген); 2) методи на основі нанопор (секвенування та методи зондування). Під





час коронавірусної пандемії збільшився попит на швидку діагностику COVID-19. Цьому процесу сприяв одночасний прогрес у нанобіосенсорах. Наприклад, повідомлялося про тести на основі наночастинок селену, які виявляють імуноглобуліни проти SARS-CoV-2, такі як IgG та IgM, у сироватці та крові людини. Розумні нанобіосенсиори були розроблені для профілактики та лікування COVID-19.

#### *Терапія.*

Нанотехнології використовуються як для створення вакцин проти COVID-19, так і для лікування хвороби за допомогою наноматеріалів. Наприклад, мРНК-вакцина BNT162b2 виробництва BioNTech-Pfizer використовує нанотехнології. Більше застосувань передбачено в доставці та перепрофілюванні ліків, наноемульсіях і антимікробних препаратах [1, 2]. Наночастинки можуть транспортувати противірусні ліки і, в деяких ситуаціях, можуть проявляти свою противірусну дію проти різних вірусів. Вони суттєво відрізняються від звичайних противірусних препаратів, оскільки мають різні мішені. Лікування генами CRISPR ДНК бактерій і архей також можна здійснювати за допомогою ліпідних наночастинок. Екзосоми, наночастинки на основі білка, неорганічні наночастинки та інші полімерні наночастинки також є перспективними в якості системи доставки для вакцин.

#### *Засоби індивідуального захисту.*

Наночастинки можна використовувати як противірусні покриття, фільтри від вірусів, що переносяться повітрям обробляючи ними захисні медичні маски. Наприклад, обробка засобів індивідуального захисту поєднанням оксиду графену з наночастинами срібла, заліза, цинку та міді, підвищує противірусну активність відносно закритих і безоболонкових вірусів. Інші варіанти включають використання інтелектуальної антимікробної поверхні. Антимікробні нанопокриття, які реагують на температуру, можуть тривалий час дезінфікувати поверхні, руйнуючи захисне покриття вірусу під час нагрівання.

#### *Майбутнє наноматеріалів.*

Застосування нанотехнологій у постпандемічний період допомагає ідентифікувати мутації SARS-CoV-2, покращують глобальну доставку вакцин. Нанотехнології пропонують платформи для раннього виявлення, розробки щеплень і виробництва противірусних ліків і вакцин для потенційних майбутніх спалахів вірусних захворювань. У довгостроковій перспективі нанотехнології виступатимуть технічною основою для швидкого управління та запобігання майбутнім інфекціям і пандеміям. Тому сфера застосування тільки обіцяє ще більше зрости, як і попит на наноматеріали.

Завдяки унікальним властивостям, які передають антимікробну, біосумісну та низьку цитотоксичну здатність, НМ корисні



для лікування вірусних інфекцій.

Розмір світової індустрії нанотехнологій становив 85,39 млрд дол. США у 2021 році. Згідно з прогнозами Precedence Research, очікується, що до 2030 року він становитиме близько 288, 71 млрд дол. при середньорічному темпі зростання 18% [1]. Найбільша ринкова частка продуктів належала сегменту вуглецевих нанотрубок, а найбільшу сферу застосування мала медицина. Вуглецеві нанотрубки мають багато застосувань у галузі медицини для діагностики захворювань. Завдяки унікальним оптичним, механічним, хімічним та електричним властивостям з біосенсорними платформами, які виявляють антитіла COVID-19 за кілька секунд, вони відрізняються чутливим виявленням та точністю.

Пандемія SARS-CoV-2 (COVID-19) вплинула на кілька галузей виробництва у всьому світі, особливо це відчувалось на галузі виробництва НМ та запровадженні нанотехнологій. Під час глобальної пандемії виявилось, що певні НМ можуть використовуватися для

профілактики та лікування COVID-19. НМ використовувалися для боротьби з SARS-CoV-2 у таких сферах застосування, як імуноінженерія, виробництво нановакцин, засобів для дезінфекції поверхонь, як базові матеріали для виготовлення засобів індивідуального захисту та діагностики COVID-19. У поєднанні з іншими молекулами, такими як біосурфактанти, активні властивості НМ можуть стати ще ефективнішими під час майбутніх пандемій [2]. Розробка цих продуктів призвела до безпрецедентно високого попиту на НМ. Ці наночастинки є екологічно чистими, біосумісними та запобігають поширенню забруднювачів навколишнього середовища.

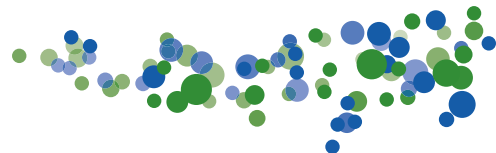
Економічна криза, спричинена пандемією COVID-19, негативно вплинула на роботу лабораторій та компаній. Скорочення робочої сили та порушення ланцюгів постачання вплинули на ринки. Однак, у довгостроковій перспективі ринок зростатиме завдяки багатьом продуктам, розробленим із застосуванням наноматеріалів.

### Використані джерела:

1.Sumeuara Ayang, Kubra Aranci-Ciftci, Fatih Ciftci, Cem B. Ustundag. Nanotechnology and COVID-19: Prevention, diagnosis, vaccine, and treatment strategies. *Frontiers in Nanotechnology*. 2022. № 9.

<https://doi.org/10.3389/fmats.2022.1059184>

2.Rasmi Y., Saloua K.S., Nemati M., Choi J.R. Recent progress in nanotechnology for Covid-19 prevention, diagnostics and treatment. *Nanomaterials*. 2021. №11. 1788 - 1803. doi:10.3390/nano11071788



*Tetiana Dereka, Doctor of Science, Professor Faculty of Healthcare  
Alexander Dubcek University of Trencin (Trencin, Slovak Republic),  
Dmytro Sknypa, Higher Education Applicant  
Alexander Dubcek University of Trencin (Trencin, Slovak Republic),  
Nadiia Sknypa, Biophysicist, Specialist in Medical Biophysics  
(Ukraine)*

## MODERN ASPECTS OF POST-STROKE REHABILITATION

The early initiation of rehabilitation measures after a stroke is crucial for the rapid and complete restoration of bodily functions. Rehabilitation can begin in the first days after a stroke, provided the patient's overall condition allows it. This not only accelerates recovery but also prevents secondary complications, such as stagnant pneumonia, thrombophlebitis, contractures, bedsores, and muscle atrophy. Rehabilitation should start in the neurological department and continue in a specialized rehabilitation center. Active involvement of the patient and their family, particularly in carrying out "home assignments" during rehabilitation at home, is a critical component of the process.

The prognosis for recovery largely depends on the size and location of brain damage, as well as the effectiveness of rehabilitation measures.

The primary method of rehabilitation for motor activity disorders after a stroke is therapeutic physical training (kinesiotherapy). It helps restore motor activity, strength, and dexterity in affected limbs, as well as self-care skills and balance.

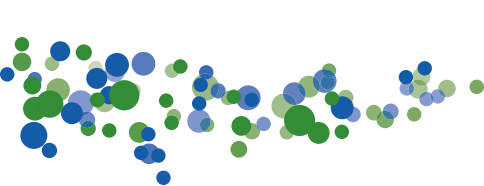
In rehabilitation centers, in addition to

kinesiotherapy, patients are often prescribed neuromuscular electrical stimulation and biofeedback methods.

Therapeutic physical training begins in the early days after a stroke, when the patient's condition and consciousness permit. Initially, these are passive exercises performed by the rehabilitation specialist or a family member, usually with monitoring of pulse and blood pressure. Gradually, the exercises become more complex. The patient is taught to sit up and then to get out of bed. If the patient has pronounced paresis (muscle weakness), initial exercises involve simulating walking in bed or while seated.

The next stage involves teaching the patient to stand with support and then independently, holding onto rails or other supports. The patient learns to evenly distribute their body weight between the healthy and affected limbs, gradually progressing to independent walking.

Independent walking without support is possible only after the restoration of balance and in cases of mild leg paresis. Gradually, the distance and range of motion increase: starting



with walking within the ward or apartment, then in hospital corridors and stairs, progressing to outdoor walking, and eventually using public transport.

The process of restoring self-care skills also occurs step by step. Initially, these are simple skills, such as independent eating and self-care, followed by more complex ones, like dressing, using the toilet, and bathing. For patients with hemiparesis (partial paralysis of one side of the body) and ataxia (coordination

disorders), various technical aids are used to facilitate these processes, such as handrails near the toilet, special handles in the bathroom, and bath chairs. These can be installed both in the hospital and at home.

If recovery is successful, patients are gradually involved in household activities. Young individuals with mild post-stroke impairments should be prepared to return to work.

### References:

1. Barnes M. P., Good D. C. Neurological Rehabilitation. Vol. 110. Elsevier, 2013.
2. Blumenfeld H. Neuroanatomy Through Clinical Cases. 2nd ed. Sinauer: Associates, 2011.

*I.V. Дзевульська, д.мед.н., професор,  
О.В. Маліков, к.мед.н., доцент  
Національний медичний університет  
імені О. О. Богомольця*

## ПИТАННЯ ГІГІЄНИ ТА ПРОФІЛАКТИКИ У ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА О. П. ВАЛЬТЕРА

Професори та викладачі медичного факультету Університету Св. Володимира були відомі своєю прогресивною науково-практичною діяльністю. Кожен з них підкреслював роль та значення гігієни та профілактичних заходів для вирішення актуальних задач практичної медицини.

Особливої уваги в цьому відношенні заслуговує професор Олександр Петрович Вальтер. Будучи завідувачим кафедри анатомії і займаючись здебільшого

вирішенням суто теоретичних проблем морфології О. П. Вальтер з його виключно широким науковим кругозором, подібно своєму видатному вчителю М. І. Пирогову, бачив майбутнє медицини разом з гігієною.

Як відомо, професор Вальтер зробив чимало для вивчення широко розповсюдженого на той час ковтуна. Його дослідження та спостереження безпосередньо у вогнищах цього захворювання принесли користь і значною



мірою сприяли у вирішенні однієї з серйозних медичних проблем того часу. Спостереження Вальтера дали ясну уяву про причини виникнення ковтуна, шляхи його розповсюдження та засоби боротьби з ним.

Надавши клопотання до Ради університету щодо дозволу спорядити експедицію, професор пише: «Подібна експедиція ставить на меті не лише вирішення важливого сучасного питання, а й змогла би бути справжньою благодаттю для нижчих класів, здоров'я яких саме через цю хворобу, за свідченням очевидців, у недоброму стані».

Працю О. П. Вальтера про ковтун – «De mechanismo implicationis in plica polonica» було представлено як дисертацію на здобуття ступеню доктора медицини й з успіхом захищено ним на публічному засіданні медичного факультету 12 жовтня 1845 року. Це перша дисертація на медичну тему, яку було захищено у Київському університеті.

Професор Вальтер разом з клініцистами прийняв активну участь у боротьбі з холерною епідемією 1847 року.

У своєму звіті щодо патологоанатомічних спостережень над трупами людей, померлих від холери, Вальтер пише: «Усю нашу вагу було зосереджено на патології хвороби, на визначенні сутності, властивостях та органах холерного процесу в організмі та

семіотичному значенні ознак. Ми вважали, що подібні дані повинні надати більш вірні підстави для раціональної терапії».

Щодо терапії холери, він справедливо висуває на перше місце заходи профілактичні: «Ми не знаємо кращого запобіжного засобу від холери, як суворе дотримання усіх дієтичних правил... Уникання сирих та вологих випаровувань рік, місць болотистих та низинних, вживання сирії зіпсованої води та усіх видів сирих овочів та фруктів, які достатньо її містять».

Висновки, зроблені професором Вальтером зі своїх спостережень, доводять підтвердження М. І. Пирогова у його роботі «Патологічна анатомія холери».

У серпні 1858 року О. П. Вальтер висунув перед Радою університету питання про організацію особливого лекторію, завданням якого повинна бути широка пропаганда новітніх досягнень в галузі практичної медицини та гігієни. За проектом Вальтера цей лекторій слід було зробити доступним для усіх без винятку співробітників, а також для стипендіатів, які готуються до професорської діяльності. Пирогов надав дозвіл на організацію лекторію, однак розроблене Радою університету положення обмежувало відвідування лекцій виключно університетським керівництвом та професорсько-викладацьким складом.

У лютому 1870 року М. І. Пирогов



повідомив ректора університету, що «Враховуючи клопотання професора Вальтера та на підставі отриманої згоди Київського, Подільського та Волинського генерал-губернатора я дозволяю п. Вальтеру читати публічні лекції з громадської гігієни в одній з аудиторій університету». Складена Вальтером програма цих лекцій свідчить не лише про його глибокі знання, але й вірне розуміння завдань гігієни як науки.

Журнал «Сучасна медицина», який видавався О. П. Вальтером з 1860 по 1881 роки, був наче дзеркалом, що відображувало його науковий кругозір, його оригінальні для того часу ідеї. У своїх статтях він вказує на значну роль статистичних досліджень задля правильної організації заходів

охорони здоров'я.

Подекуди у своїх статтях він підкреслює, що лікар насамперед повинен бути гігієністом. Вальтер відгукується на усі без винятку актуальні питання медичної науки та практики в охороні здоров'я. Серед них – вивчення епідемії віспи, організація щеплень проти віспи, боротьба з епідеміями, благоустрій міст та сіл, організація лікувальних закладів, проблеми лікарської моралі та етики.

Життя та діяльність професора О. П. Вальтера є прикладом того, як можливо рішуче долати всі перепони на своєму шляху, завдяки особистій енергії та патріотизму, гуманному відношенню до своєї професії та любові до науки.

### **Використані джерела:**

1. Дзевульська І. В., Маліков О. В. Батько київської школи анатомів Олександр Петрович Вальтер. Південноукраїнський медичний науковий журнал. 2019.
2. Дзевульська І. В., Маліков О. В. Історичні віхи кафедри описової та клінічної анатомії Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. Science and Practice: implementation to modern society. № 59. Manchester. 2021. Р. 539–550.

*М.С. Корець, д.пед.н., професор,  
О.В. Іщенко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ КОМП'ЮТЕРНОМУ ПРОЕКТУВАННЮ**





Підготовка вчителів технологій до навчання старшокласників комп'ютерному проєктуванню є важливим напрямком сучасної педагогічної освіти. У світі, де технології швидко змінюють всі аспекти життя, здатність працювати з комп'ютерними системами проєктування стає однією з ключових компетентностей, яку повинні опанувати учні для майбутньої професійної діяльності. Це вимагає від вчителів технологій не тільки ґрунтовних знань і навичок у сфері комп'ютерного проєктування, але й уміння ефективно передавати ці знання учням.

Комп'ютерне проєктування охоплює роботу з такими програмами, як AutoCAD, SolidWorks, Fusion 360 та іншими інструментами, які застосовуються у різних галузях: від машинобудування до архітектури та дизайну. Вчитель технологій має не лише самостійно володіти цими програмами, а й знати сучасні методики навчання, адаптовані до потреб старшокласників. У цьому контексті підготовка вчителів повинна передбачати кілька ключових аспектів.

Насамперед, це розвиток їхньої технічної компетентності. У процесі професійного зростання вчителі мають вивчати основи тривимірного моделювання, параметричного проєктування, методів створення креслень та візуалізації. Особливо важливим є розуміння принципів інтеграції комп'ютерного проєктування у

виробничі процеси, що дає змогу формувати у старшокласників реальне уявлення про майбутні професії.

Не менш важливим є методичний аспект. Викладачі повинні освоїти інноваційні педагогічні методи, які дозволяють ефективно інтегрувати комп'ютерне проєктування в освітній процес. Наприклад, проєктно-орієнтоване навчання, яке передбачає виконання учнями реальних завдань з моделювання або створення власних проєктів, значно підвищує мотивацію до навчання. Також важливими є методики роботи в команді, що сприяють формуванню навичок співпраці, необхідних у сучасному робочому середовищі.

Підготовка вчителів є надзвичайно важливою і має враховувати психологічні особливості старшокласників. Вони часто є вже достатньо самостійними, проте потребують підтримки у розвитку критичного мислення, творчих здібностей та аналітичного підходу до вирішення завдань. Вчитель має бути готовим стати наставником, який не лише дає знання, а й сприяє формуванню в учнів упевненості у своїх силах та прагнення до інновацій.

Ще одним вагомим аспектом є матеріально-технічне забезпечення. Підготовка вчителів повинна включати навички роботи із сучасним обладнанням, таким як 3D-принтери, лазерні різакі, верстати з ЧПК, які дедалі частіше



інтегруються у навчальні програми. Вчителі повинні вміти налаштовувати ці пристрої, демонструвати учням їх можливості та пояснювати принципи їхньої роботи.

Підготовка вчителів технологій до навчання комп'ютерному проєктуванню потребує постійного оновлення знань. Технології стрімко розвиваються, і освітяни мають бути в курсі новітніх розробок, тенденцій і вимог сучасного ринку праці. Це можливо завдяки участі у професійних тренінгах, вебінарах, семінарах, а також через залучення до реальних проєктів із комп'ютерного проєктування.

Таким чином, якісна підготовка вчителів технологій до навчання старшокласників комп'ютерному проєктуванню є багатогранним процесом, що включає технічну, методичну, психологічну та технічну складові. Вона є основою для формування в учнів ключових компетентностей, які відповідають вимогам сучасного суспільства та ринку праці. Важливість цього напряму не викликає сумнівів, адже саме такі вчителі здатні підготувати молодь до успішного життя у світі технологій.

#### **Використані джерела:**

1. Донченко М. В. Технології комп'ютерного проєктування : навч. посіб. / М. В. Донченко – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021, 364 с.
2. Іщенко О.В. Особливості методики навчання автоматизації технологічних процесів майбутніх технологів. Науковий часопис Серія 5: педагогічні науки. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2023. Випуск 91. С. 112-117
3. Корець М. С., Іщенко О.В. Оновлений підхід до навчання основ систем автоматичного проєктування старшокласників на уроках технологій. Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Випуск 18. 2024. С. 62-69.

*М.Ю. Коржова, здобувач вищої освіти,  
О.М. Калейнікова, к.б.н., старший науковий співробітник  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У БІОСЕНСОРНОМУ МОНІТОРІНГУ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ 1 ТИПУ**



Діабет 1 типу – хронічне захворювання, яке суттєво впливає на якість життя. З ним може зіштовхнутись кожен, тому потреба в нових, більш ефективних методах лікування завжди є актуальною як для лікарів так і пацієнтів для особистого контролю та комфорту. Наразі, за статистикою 5-10% людей по всьому світу мають цукровий діабет саме 1 типу, проте найчастіше він розвивається у дітей і підлітків, з чого ми можемо припустити, що прояв та визначення хвороби займає достатньо часу та призводить до несвоєчасного лікування, яке призводить подальших наслідків: патології серцево-судинної системи, інфекційні ураження шкірних покривів, некротичним захворюванням нижніх кінцівок, розвитку діабетичної стопи.

Система моніторингу глюкози CGM (Continuous Glucose Monitoring). Безперервний моніторинг глюкози (CGM) – це інноваційна технологія, яка дозволяє людям з діабетом 1 типу отримувати постійну інформацію про рівень глюкози в крові. На відміну від традиційних глюкометрів, які вимагають регулярних проколів пальця, CGM використовує невеликий сенсор, який вставляється під шкіру і безперервно вимірює рівень глюкози. Сам сенсор містить у собі мікроголку, яка проникає в шкіру і вимірює рівень глюкози в інтерстиціальній рідині. Отримані дані передаються на мобільний пристрій або

спеціальний приймач, проте сенсори мають як переваги так і недоліки.

Основними перевагами безконтактних глюкометрів є:

1. Зменшення гіпо-/гіперглікемії з якими людина може стикатися під час сну, що є найнебезпечнішим часом. Часті коливання цукру мають негативний вплив на дрібні периферичні судини, які зазнають руйнування.
2. Підвищення якості життя, психологічного стану пацієнта та мотивація до подальшого лікування.
3. Полегшення роботи лікарів. За результатами діагностики лікар може: підібрати адекватне цукрознижувальне лікування, визначити необхідні дози інсулінотерапії, встановити режим харчування.

Недоліки біосенсорів:

1. Вартість - є досить головним фактором непопулярності сенсорів у житті пацієнтів, зачасту вони не можуть бути покриті медичним страхуванням.
2. Часті калібрування які відбуваються за допомогою звичайного глюкометра.

Мініатюризація та портативність - мета для досягнення кожної медичної компанії, яка виготовляє безконтактні сенсори для вимірювання глюкози. За допомогою сучасних технологій та активному розвитку у сфері медичного обладнання було винайдено мікроголки



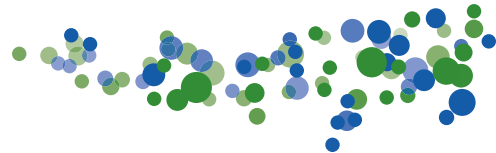
та масиви мікроголок. Ця концепція була використана при розробці глюкозо-чутливого пластиру Jina. Пристрій виконано в двох відсіках; перший містить масив мікроголок і біосенсор глюкози, а другий містить електроніку. Цей мініатюрний пристрій займає загальну площу  $6 \times 6$  мм, в якій міститься 200 порожнистих мікроголок. Для кількісного визначення концентрації глюкози в інтерстиціальній рідині використовували три електроди з трафаретним друком, включаючи робочий електрод покритий шаром зшитої сироватки бичачого альбуміну та глюкозооксидази. Чутливий пристрій було прикріплено до шкіри за допомогою адгезивного шару, що окреслює периметр чутливого контейнера.

Виявлення проводили при дифузії глюкози в масив мікроголок, де GOx міг реагувати з утворенням перекису водню. Вироблення перекису водню, яке виявляє робочий електрод, було пропорційне концентрації глюкози. Електронний модуль цього пристрою вимагав використання зовнішнього потенціостата, мікропроцесора та батареї для живлення пристрою.

Отже, використання біосенсорів є комфортним і актуальним підходом у моніторингу цукрового діабету, оскільки за його допомогою пацієнти та лікарі мають можливість слідкувати за перебігом хвороби та вилучити усі ризики розвитку ускладнень.

### Використані джерела:

1. Glucose Sensing for Diabetes Monitoring: Recent Developments. MDPI. URL: <https://www.mdpi.com/1424-8220/17/8/1866>
2. Цукровий діабет – інноваційні методи лікування - Pratia. URL: <https://www.pratia.com.ua/blog/цукровий-діабет-інноваційні-методи/>
3. Анастасія Цвігун, редакторка. Причини виникнення цукрового діабету 1-го типу: що говорить сучасна наука. Мій Цукровий - про цукровий діабет. URL: [https://mysugar.media/1-tip/prichini-viniknennya-tsukrovogo-diabetu-1-go-tipu-scho-govorit-suchasn-10320374.html?gad\\_source=1&gclid=Cj0KCQjw4Oe4BhCcARIsADQ0csnjOzdH-W-Rmkj41AUqdCd0nPRWz5U1lfBSlZ4AziamrtVaIN7Uf5UaAjJ7EALw\\_wcB](https://mysugar.media/1-tip/prichini-viniknennya-tsukrovogo-diabetu-1-go-tipu-scho-govorit-suchasn-10320374.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw4Oe4BhCcARIsADQ0csnjOzdH-W-Rmkj41AUqdCd0nPRWz5U1lfBSlZ4AziamrtVaIN7Uf5UaAjJ7EALw_wcB)



*О.В. Ліщенко, голова циклової комісії хірургічних дисциплін  
Комунальний заклад «Костянтинівський медичний фаховий коледж»,  
Д.С. Скупя, здобувач вищої освіти  
Тренчанський університет  
імені Олександра Дубчека (Словаччина)*

## **РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Новітні стандарти вищої освіти розроблені для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціалізації. Сучасний ринок праці очікує особливих працівників високого рівня, професіоналів у своїй справі, здатних розвиватися, вдосконалюватись, постійно вчитися, уміти знаходити спільну мову з оточуючими.

У нових стандартах вищої медичної освіти у галузі знань «Охорона здоров'я», необхідних для здобуття відповідного ступеню вищої освіти, зазначається перелік професійних компетентностей фахівця, які мають бути сформовані в результаті відповідного освітньо-професійного рівня.

На Всесвітньому економічному форумі у Давосі (січень 2024р) роботодавцями були озвучені ТОП-10 навичок у 2025 році: – аналітичне мислення та інноваційність; – активне навчання та стратегії навчання; – розв'язання складних проблем; – критичне мислення та аналіз; – креативність, оригінальність та ініціативність; – лідерство та соціальний вплив; – використання технологій, – моніторинг та контроль;

– створення технологій та програмування; – витривалість, стресостійкість та гнучкість; – логічна аргументація, – розв'язання проблем та формування ідей.

Саме тому пріоритетом сучасної вищої медичної освіти повинна стати особистість здобувача–медика, який в умовах навчально-професійної діяльності перебуває у постійному професійному та особистісному становленні. З урахуванням цього одним із завдань є навчити його навчитися працювати, співіснувати та жити.

Адекватне оцінювання – себе, світу, свого місця в світі, конкретних знань, необхідності їх для своєї діяльності, а також методу їх отримання або використання – це і є основна складова компетентності. Таким чином компетентність – це мобільність знань, гнучкість, критичність мислення. Саме тому при викладанні дисциплін медичного профілю викладачі повинні керуватися такими складовими: – надання можливості здобувачу самому планувати свої освітні результати й удосконалювати їх у процесі постійної самооцінки;



– різноманітні форми організації самостійної осмисленої діяльності здобувачів на основі власної мотивації та відповідальності за результат.

Модернізація навчального процесу направлена на досягнення гарантованих результатів як у межах традиційних форм навчання здобувачів, так і збільшення занять дослідницького характеру, організації пошукової, навчально-пізнавальної діяльності здобувачів.

Основна риса інтерактивної технології – «навчання через досвід» є переживання учасником конкретного досвіду, його осмислення; рефлексія. Практика доводить, що найбільш ефективними інтерактивними методами при викладанні дисциплін медичного профілю, виявляються наступні: метод рольових ігор, ділові ігри, дискусії, метод критичних інцидентів, метод проектів, робота в малих групах з елементами ділової гри або у вигляді «каруселі», «мозковий штурм».

Дані методи викладачі хірургічного циклу коледжу реалізують на своїх заняттях. На прикладі відкритого теоретичного заняття з теми «Сказ» ми бачимо, що викладання проводиться у нестандартній формі селекторної наради з різними залученими за протоколом лікувально-профілактичними установами та службами міста.

На заняттях використовуються

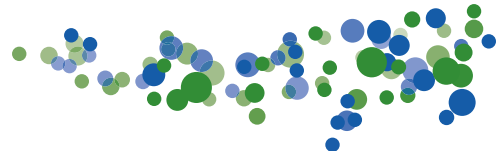
мультимедійні презентації, випереджаюче навчання, елементи ділової гри, міні-проект «мікрофон», «ромашка Блума», прийом «шість капелюхів» та елементи практичних навичок.

Пошуково-дослідницькі методи – методи проектів розробляють здобувачі разом із викладачами з дуже актуальних тем, наприклад «Організаційні аспекти й результати ранньої діагностики скринінгу раку молочної залози в Україні»; «Діабетична стопа – діагностика та реабілітація»; «ВІЛ-інфекція на сучасному етапі статистичних даних»; «Вплив алкоголю на живі організми» та ін.

Наприклад в нашому коледжі було організовано та проведено тренінг з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях. Це впровадження реформи екстреної медичної допомоги в практику.

Цей тренінг – захід, який реально продемонстрував учасникам ефективність навчання, застосовуючи ділові ігри, мозковий штурм, методику роботи в парах та малих групах. Наші викладачі відчули, наскільки такі види роботи викликають зацікавлення, бажання опанувати навичками на високому рівні. Скільки б ми не читали методичної літератури, як би не знайомилися з матеріалами інтернетресурсів, цей живий тренінг нам дійсно надав велику користь. Це справжній крок до впровадження інновацій в свою роботу із здобувачами.





### Використані джерела:

1. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Затверджено Наказ Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від «21» грудня 2017 № 1648) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>
2. Стандарт фахової передвищої освіти України освітньо – професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 223 Медсестринство. Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 08.11.2021 р. № 1202.

*А.О. Мазур, здобувач вищої освіти,  
В.В. Коваленко, к.б.н., доцент,  
В.В. Малишев, д.т.н., професор  
Міжнародний Європейський Університет*

## НАНОТЕХНОЛОГІЇ В НАНОБІОМЕДИЦИНІ

Нанотехнології надають можливості здійснювати процеси та операції на атомному, молекулярному та супрамолекулярному рівнях (у масштабі ~1–100 нм) з розумінням, створенням та використанням матеріальних структур, пристроїв та систем з принципово новими властивостями та функціями, які обумовлені їх нанорозмірами та наноструктурою. Усі існуючі біологічні та створені людиною системи мають перший рівень організації на наномасштабі (наприклад, нанокристали, нанотрубки або нанобіомотори). Нанотехнології мають за мету здатність збирати молекули в об'єкти та розбирати об'єкти на молекули. Природа вже це робить у живих системах і навколишньому середовищі.

Перегрупкування матерії на нанорозмірі за допомогою «слабких» молекулярних взаємодій, таких як сили Ван-дер-Ваальса, водневі зв'язки, електростатичні диполі, флюїдіка та різні поверхневі сили, потребує низького споживання енергії та дозволяє перетворення на молекулярному рівні. Такі перетворення наноструктур в обмеженому температурному діапазоні необхідні для забезпечення умов протікання біологічних процесів.

Біосистеми керуються нанорозмірними процесами, які вдосконалювалися впродовж створення живого наносвіту. Нанотехнології відіграють ключову роль у розумінні складних процесів у живому організмі, які відбуваються у цьому розмірному



діапазоні. Зв'язок між нанотехнологіями та біологічними науками стає все більш очевидним за певними напрямками.

1. Нанотехнології – забезпечувати досягнення результатів у біологічних науках і біотехнологіях з наданням перспективних технологічних платформ для подальшого розвитку; спрямовувати розробки на поліпшення діяльності людини, в тому числі за допомогою під'єднання до нервової системи наноструктурних матеріалів, наноелектроніки; забезпечувати прогрес у харчовій промисловості й сільському господарстві.

2. Наномедицині – надавати інноваційні підходи для виявлення і лікування захворювань, цільової доставки лікарських засобів, нановимірної хірургії, відновлення чи заміщення частин тіла за допомогою великого різноманіття наноматеріалів (наночастинок, нановолокон, дендримерів, фулеренів, квантових міток тощо).

3. Нанофармакології вивчати фізико-хімічні, фармакодинамічні властивості розроблених на основі нанотехнологій нанопрепаратів, їх показання, протипоказання, можливі

побічні ефекти.

4. Нанотоксикології і наноекології досліджувати вплив наноматеріалів на здоров'я людини, тварин, довкілля.

Переважна кількість досягнень у біотехнологіях і біомедицині пов'язана з дослідженням і використанням нанорівня. Наприклад, генна інженерія має справу із молекулами ДНК товщиною близько 3 нм. Тому біотехнології визначають як галузь, яка застосовує нанорозмірні принципи і технології для розуміння і перетворення біосистем (живих чи неживих), а також застосовують біологічні принципи і матеріали для створення нових приладів і систем [1, 2]. Але не тільки нанотехнології мають значення для розвитку біотехнологій і біомедицини. Використання концепцій і принципів біології сприяє розвитку нанотехнологій, зокрема розробці різноманіття наночастинок, приладів для наноелектроніки, макромолекулярних кристалів тощо. Виникнення науки біоміметики, яка використовує концепції та принципи, взяті з природи з метою створення нових матеріалів, приладів і систем, підтверджує цей зворотній зв'язок.

### Використані джерела:

1. Roco M.C., Bainbridge W.S. (2002b) Converging technologies for improving human performance: integrating from the nanoscale. J. Nanopart. Res. 4(4): 281–295./ [www.umj.com.ua/uk/publikatsia-8865-konvergentni-texnologii-nanobiomedichnij-aspekt](http://www.umj.com.ua/uk/publikatsia-8865-konvergentni-texnologii-nanobiomedichnij-aspekt)



2. Roco M.C. (2003) Nanotechnology: convergence with modern biology and medicine. Curr. Opin. Biotechnol., 14(3): 337–346.

*С.В. Матвійчук здобувач вищої освіти,  
В.В. Коваленко, к.б.н., доцент  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ НА ДИТЯЧІЙ ЦЕРЕБРАЛЬНИЙ ПАРАЛІЧ – ПЕРЕВАГИ ЛІКУВАЛЬНОГО МАСАЖУ ТА АКУПУНКТУРИ**

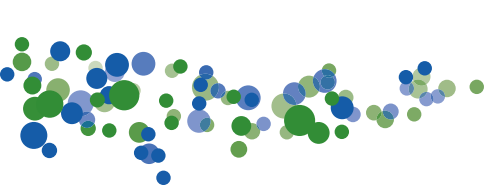
Дитячий церебральний параліч (ДЦП) – захворювання, спричинене порушенням розвитку головного мозку і пов'язане з нервово-м'язовою недостатністю. Може з'явитися у плода під час вагітності, у процесі пологів або у дитини до 3 років. Частота становить 1,7–2 випадки на 1000 новонароджених. Залежно від форми ДЦП може виявлятися судомним спазмом м'язів та контрактурою – спастичний тип (до 70% випадків захворювання); неконтрольованою руховою активністю різних частин тіла – атетоїдний тип (20%); пов'язаний з глибокими порушеннями функцій головного мозку, розумовими відхиленнями – атаксичний тип (5-10% клінічних випадків).

Перші прояви відхилень можуть бути виявлені відразу після народження або в перші роки життя, залежно від причини розвитку патології. Ефективність лікування залежить від своєчасно вжитих заходів щодо зупинення порушень та відновлення

м'язової та мозкової активності. Методи реабілітації залежать від форми прояву ДЦП і включають медикаментозну терапію, фізичну реабілітацію, ортопедичне лікування, заняття з логопедом, психологічну допомогу та ін. Однак, ключову роль грає фізична реабілітація (різні види масажу, акупунктура, спеціальні вправи). Для досягнення найкращого результату необхідна регулярна робота з дитиною як спеціалістів так і батьків.

Так, ефективність впливу масажу при ДЦП підтверджують батьки хворих дітей [1]. За результатами опитування 100 сімей, в яких є хворі на ДЦП від 17 міс. до 21 року зроблено наступні висновки. 86% батьків вважають, що масажна терапія допомогла розслабити спазмовані м'язи їхньої дитини, 71% повідомили про покращення якості життя, 23% – про покращення якості сну, а 30% – про зменшення болю.

Існують різні види лікувального масажу. Одним з найефективніших, на наш



погляд, є Юмейхо-терапія. В основі Юмейхо терапії лежить техніка східного масажу, що дозволяє відновлювати зміщення центру тяжкості організму, шляхом корекції функціонального стану опорно-рухового апарату та усунення диспропорцій між тазовими кістками та хребтом. Всі прийоми виконуються м'яко, дитина не відчуває сильного дискомфорту, однак при цьому є позитивний вплив на нервову систему дитини, зменшується м'язова напруга, поліпшується кровообіг, зникає біль. Якісний вплив масажу підтверджено експериментально [2].

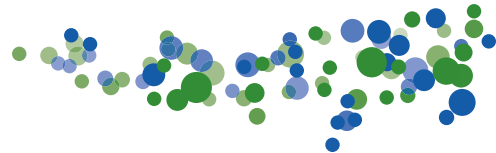
Ще одним якісним способом лікування дітей з діагнозом ДЦП є проведення процедур акупунктури. Таки методики поділяються на голковколювання та точковий масаж. Методика голкорексфлексотерапії при ДЦП у дітей застосовується в комплексі з медикаментозною терапією, масажем та фізіопроцедурами. Мета її призначення спрямована на стимуляцію роботи мозку та усунення м'язових спазмів.

Суть методики полягає у введенні спеціальних голок в певні точки акупунктури, що призводить до стимуляції нервових закінчень у цій зоні, викликаючи послідовність нервових імпульсів у ЦНС. Внаслідок такої стимуляції з організму вивільняються певні ендогенні речовини з аналгетичною та антидепресивною дією. Також вивільняються вазоактивні пептиди,

які викликають локальне посилення кровообігу у місцях введення голок. Процедура не супроводжується болем та добре переноситься дітьми будь-якого віку. Деякі пацієнти навіть не відчувають їх.

Точковий масаж може виконуватися за допомогою пальців або різних пристроїв. Для впливу на точку застосовується натискання, обертання чи вібрація. Стимуляція біоактивних точок впливає на нервові закінчення та викликає послідовність нервових імпульсів у ЦНС, які мають знеболювальну дію. У пацієнта зникає біль, посилюється кровообіг, усуваються запалення або спазми, стабілізується обмін речовин і стимулюється імунітет.

Було проведено дослідження [3] з метою вивчення компенсації функції головного мозку в акупунктурі для реабілітації хворих на церебральний параліч. Сто дітей, з діагнозом ДЦП випадковим чином поділено на групу лікування та контрольну групу (1:1). В групі лікування проводили акупунктуру шкіри голови в моторній зоні, сенсорній зоні моторики стопи та зоні рівноваги, акупунктуру тіла та ін'єкцію фактору росту нервів, у поєднанні з реабілітаційним тренуванням; контрольна група проходила лише реабілітаційну фізіотерапію. Загальний ефективний показник у групі лікування становив 84,0%, а показник в контрольній групі становив 52,0%. Коефіцієнт розвитку дітей у групі лікування був вищим, ніж у контрольній



групі.

Отже, застосування масажу (Юмейхо терапії) при лікуванні дітей з ДЦП активізує розвиток установчих рефлексів для утримання тіла в нормальному фізіологічному положенні, рефлексів повзання, вміння утримувати голову, сидати, брати та тримати іграшки,

допомагає нормалізації м'язового тону тощо. Використання акупунктурних методик сприяє компенсації церебральної функції, зменшує спастичність та покращує моторику. Головна задача, вчасно діагностувати хворобу, системно та комплексно використовувати реабілітаційні методи.

### **Використані джерела:**

1. Масаж при ДЦП: 6 основних переваг URL: <https://ml.com.ua/novyny-medylajn/masazh-pry-dtsp-6-osnovnyh-perevag>
2. Використання юмейхо-терапії в комплексній програмі фізичної реабілітації на пізній резидуальній стадії дитячого церебрального паралічу-> Стаття -> Збірник «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами»
3. Effect of acupuncture-moxibustion combined with nerve growth factor on compensation of cerebral function in the children of cerebral palsy] URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17853751/>

*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
С.О. Баршніполець, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХВОРЮВАНOSTІ НА АЛЕРГІЧНИЙ РИНИТ**

Збільшення асортименту, що відбувається, і синонімія лікарських препаратів, що його супроводжує, зумовлюють привернення дедалі більшої уваги науковців і практичних працівників, зайнятих у сфері медицини і фармації, до питань раціонального використання лікарських препаратів. У зв'язку з цим

у сфері охорони здоров'я актуальним є впровадження науково-методичних підходів, що дають змогу раціональніше використовувати лікарські препарати з акцентом на їхню ефективність, безпеку і прийнятність вартості.

Алергічний риніт посідає одне з провідних місць у структурі широко



поширених алергічних захворювань (20% населення за даними ВООЗ) [1, 2]. Провідне місце в лікуванні цієї патології, крім впливу на фактори ризику і спосіб життя хворого, посідає лікарська терапія.

Оптимальний результат лікарської терапії багато в чому залежить від злагодженості дій медичних і фармацевтичних фахівців, від обізнаності пацієнта. З огляду на це, дедалі більший інтерес викликає інформаційно-консультативна послуга, що надається фармацевтичними працівниками.

Комплексний аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з досліджуваної проблеми виявив значний рівень алергічних захворювань. За даними ВООЗ, нині близько 5% дорослого населення планети і 15% дитячого страждають на алергічні захворювання. У структурі цих захворювань одне з провідних місць посідає алергічний риніт [3]. Офіційна статистика про поширеність алергічного риніту, що ґрунтується на показниках звернення пацієнтів, у десятки разів нижча за дійсні значення і не відображає повністю глибину цієї проблеми. Основним методом консервативної терапії алергічного риніту є медикаментозна терапія.

### Використані джерела:

1. Дуда, Л. (2021). Клініко-епідеміологічна характеристика та сучасні етапи формування найбільш поширених алергічних захворювань у дітей-мешканців міста Києва та Київської області.

Зростання номенклатури лікарських засобів істотно збільшує можливості вибору лікарських препаратів з урахуванням платоспроможності та індивідуальних особливостей кожного хворого.

Аналіз наукових публікацій з проблеми лікарського забезпечення хворих на алергічний риніт виявив медико-соціальну значущість своєчасної та якісної фармацевтичної допомоги через уразливість здоров'я пацієнтів. Виявлено значні витрати на лікування, вплив захворювання на якість життя, а також великі залучення коштів у зв'язку з хронічним перебігом захворювання.

Розв'язання перерахованих вище проблем можливе із застосуванням системного аналізу та комплексного підходу до вивчення всіх сторін фармацевтичної допомоги. Для цих цілей необхідне проведення екологічних, маркетингових, соціологічних, фармакоекономічних і фармаепідеміологічних досліджень, за результатами яких можливе ухвалення управлінських рішень, що сприяють оптимізації фармацевтичного обслуговування хворих на алергічний риніт. Вирішення зазначених проблем покладено в основу наступного етапу нашого дослідження.





2. Черних, І. (2023). Обґрунтування складу спрею для лікування алергічних ринітів.
3. Орлов, Д. (2024). Клініко-фармакологічний аналіз застосування антигістамінних лікарських препаратів при лікуванні алергічного риніту.

*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
К.Я. Березнюк, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВАРТОСТІ ТЕРАПІЇ ПАЦІЄНТІВ З РЕВМАТОЇДНИМ АРТРИТОМ**

Ревматоїдний артрит є вельми поширеним захворюванням, до нього схильні 0,7% дорослого населення, при цьому жінки хворіють у 3 рази частіше, ніж чоловіки [1]. Пік захворювання припадає на період від 30 до 35 років. Протягом перших двох років хвороби у 50% пацієнтів розвивається звуження суглобової щілини і виникають ерозії, а через 10 років уже половина пацієнтів працездатного віку стає інвалідами. За даними Міністерства охорони здоров'я, за останні 5 років захворюваність на ревматоїдний артрит зросла на 23,9%, тоді як загальна захворюваність населення за всіма реєстрованими групами за той самий період збільшилася в середньому лише на 11,3%. Крім істотного зниження якості життя хворих, фінансові витрати на лікування ревматоїдного артриту призводять до значних економічних втрат, і є важким економічним тягарем для всієї системи

національної охорони здоров'я. Для боротьби з цим захворюванням потрібне тривале і дороге лікування. Обмеженість традиційних схем лікування ревматоїдного артриту, особливо на гострих стадіях захворювання, свідчить про необхідність і доцільність вибору найефективнішого, найбезпечнішого і найдоступнішого способу лікування пацієнтів.

У зв'язку з цим вибір медичних технологій для лікування ревматоїдного артриту в сучасній охороні здоров'я необхіднорозглядатизарезультатами оцінки клінічної ефективності та економічної, що може бути забезпечено лише проведенням повноцінного фармакоеконічного аналізу, застосування результатів якого в практичній медицині сприяє не тільки оптимальному вибору ефективної терапії, а й адекватному фінансуванню. Однак, в Україні на даний час поки що відсутні повноцінні дані фармакоеконічного



аналізу досліджень, присвячені проблемі лікування ревматоїдного артриту. Ця обставина зумовила вибір теми, формулювання основної мети та завдань дослідження для її досягнення.

Під час проведеного інформаційного пошуку було встановлено, що ревматоїдний артрит є найпоширенішим і найдорожчим ревматичним захворюванням. Хворі на ревматоїдний артрит використовують ресурси системи охорони здоров'я частіше та більш інтенсивним чином порівняно з іншими ревматичними захворюваннями. Встановлено, що майже 70% хворих на ревматоїдний артрит стають непрацездатними або страждають функціональними порушеннями у

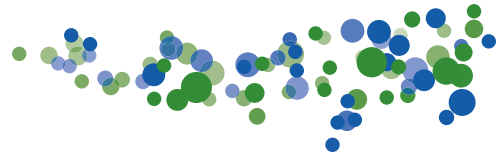
професійному та повсякденному житті. Аналіз даних наукової літератури показав, що наразі в терапії ревматоїдного артриту використовують кілька груп препаратів, зокрема нестероїдні протизапальні препарати; базисні препарати; глюкокортикостероїди [2, 3]; а також дорогі генноінженерні біологічні препарати, які потребують глибокого вивчення. Дані про їхню клінічну ефективність і безпеку потребують всебічної оцінки, зокрема, можливості їхнього застосування з урахуванням результатів фармакоекономічного аналізу та проведення порівняння альтернативних представників цього класу препаратів за клініко-економічними показниками.

### Використані джерела:

1. Дембіцький, А. Р. (2023). Тактика комплексного хірургічного лікування пацієнтів з хронічним захворюванням вен.
2. Палій, К. (2024). Клініко-фармакологічний аналіз застосування НПЗЗ при лікуванні ревматоїдного артриту.
3. Бобрушко, А. (2024). Дослідження фармацевтичного забезпечення хворих на артрити.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
O.I. Vovk, higher education student,  
Bogomolets National Medical University*

## MODERN METHODS OF SEBORRHOEIC DERMATITIS CORRECTION



Seborrhoeic dermatitis of the scalp is a chronic inflammatory recurrent dermatosis characterised by erythematous squamous rashes in areas with hypertrophied, overactive sebaceous glands. Among the complex therapy for seborrhoeic dermatitis used by dermatologists, cosmetologists and trichologists, there are keratolytic, glucocorticosteroid, antiseptic, disinfectant and antifungal agents that act on all links of the pathogenesis.

Given that in most cases, patients with seborrhoeic dermatitis use medicines for a long time, the socio-economic availability of antiseborrhoeic drugs, to a certain extent determined by the price of medicines, is of great importance. In addition, the study of the price situation in the market of medicinal cosmetic products is the basis for all government programmes on price regulation and is crucial when pharmaceutical manufacturers and contractors choose their pricing policy.

Today, seborrhoeic dermatitis is a common problem among all dermatological diseases. It is extemporaneous manufacturing of medicines that is gaining new significance

and is now positioned as the manufacture of medicines for the needs of each individual patient.

Despite the fact that in most cases the clinical picture of seborrhoeic dermatitis is typical, there are certain difficulties in the differential diagnosis of seborrhoeic dermatitis of the scalp.

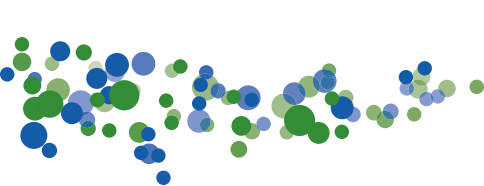
The sequence of treatment stages is as follows:

- regression of rashes;
- elimination of fungal infection;
- prevention of secondary infection;
- exfoliation of the skin to clear the pathogen and secondary infection;
- elimination of itching.

The most commonly used products for treatment are those containing zinc pyrithione, selenium sulfide, tar, salicylic acid, and sulfur. However, most of them have a short-term effect. Therefore, the search for new approaches to the treatment of seborrhoeic dermatitis and the development of modern, affordable medicines is an urgent

*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
А.В. Зіменко, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **ПЕРЕДУМОВИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ПСОРІАЗУ**



Псоріаз - хронічне, рецидивуюче, мультифакторне захворювання з вираженими шкірними симптомами, в основі якого лежить генетично детерміноване порушення кератинізації, викликане гіперпроліферацією і порушенням диференціювання кератиноцитів [1].

Причини псоріазу до кінця не вивчені, але їх пов'язують зі змінами в імунній системі, спадковістю та зовнішніми факторами, такими як травми, інфекційні захворювання, стрес і певні ліки [2].

Псоріаз впливає не лише на шкіру, але й на загальний стан організму. Це хронічне захворювання може призвести до психологічних та емоційних проблем, таких як стрес, депресія або втрата самооцінки через зовнішній вигляд шкіри. Крім того, у деяких людей псоріаз може викликати біль у суглобах (псоріатичний артрит), що призводить до обмеження рухливості та дискомфорту.

Пацієнти з псоріазом відчувають не тільки фізичні, а й психологічні страждання - депресію, тривогу, викликані емоційними розладами і навіть елементами соціальної дискримінації. Вибір методів і засобів лікування псоріазу залежить від тяжкості захворювання [3].

Для лікування легких форм псоріазу застосовують препарати місцевої дії - синтетичні аналоги вітаміну D<sub>3</sub>, кератолітичні мазі, мазі на основі кортикостероїдів, традиційні

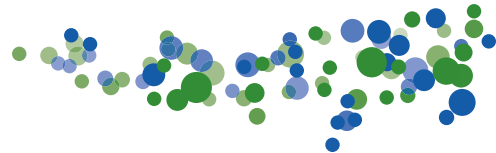
мазі, що містять дьоготь, нафталінову олію, іхтіол і саліцилову кислоту. Також використовуються препарати з фотосенсибілізуючими властивостями. Невеликий асортимент дерматологічних препаратів вітчизняного виробництва робить актуальною розробку нового ефективного препарату для використання у фармакотерапії псоріазу.

Поширеність псоріазу варіює залежно від країни, регіону та етнічної групи. Загалом, це досить поширене захворювання. Деякі дослідження показують, що поширеність псоріазу висока в Північній Америці, Західній Європі та деяких регіонах Азії.

На псоріаз хворіє близько 2-3% населення планети. В Україні у 2023 році офіційно зареєстровано 10 048 пацієнтів, з них понад 6 000 дітей.

За даними Української асоціації псоріазу, станом на 2023 рік в Україні налічується близько півтора мільйона людей, хворих на псоріаз.

Ринок препаратів від псоріазу є помірно конкурентним і складається з декількох ключових гравців. Що стосується частки ринку, то наразі на ньому домінують небагато ключових гравців. Компанії зосереджують увагу на розширенні бізнесу в регіонах, що розвиваються, або на ринках, що розвиваються, таких як Індія, Китай і Південна Корея, шляхом ухвалення стратегій, включно з альянсами



і поглинаннями, для розробки нових продуктів. До числа великих гравців, що працюють на ринку, входять AbbVie Inc., Amgen Inc., AstraZeneca plc, Biogen Idec, Boehringer Ingelheim, Celgene Corporation, Dr. Reddy's Laboratories, Eli Lilly and Company, Forward Pharma, Johnson and Johnson (Janssen). Biotech Inc.), Leo Pharma AS, Merck and Co. Inc., Novartis AG і Pfizer Inc. та інших.

дослідження буде проведення маркетингових досліджень ринку лікарських засобів, що застосовуються при лікуванні псоріазу, з метою пошуку найбільш ефективних лікарських засобів та лікарських форм, враховуючи, насамперед, сучасний стан розвитку цього сегменту вітчизняного фармацевтичного ринку.

Наступним етапом нашого

### Використані джерела:

1. Хобзей, К. М., & Білоног, В. М. (2023). Псоріаз та метаболічно-асоційована хвороба печінки. Обґрунтування гепатотропної терапії у комплексній терапії пацієнтів із псоріазом. Український журнал дерматології, венерології, косметології, (3), 25-35.
2. Стецюк, Я. (2024). Обґрунтування складу та розробка технології крему з цинку піритіоном.
3. Курченко, Д. (2023). Дослідження з розробки гелю фотосенсибілізуючої дії.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
A.V. Kisil, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## ANALYSIS OF THE RANGE OF MEDICINES FOR THE TREATMENT OF NASAL CAVITY DISEASES

Acute respiratory viral infections, which include nasopharyngitis, are the most common illnesses among humans.

The viruses that cause respiratory infections are not endemic to any region or country and are widespread everywhere [1].

Epidemics most often occur in winter, but outbreaks can also occur in autumn and spring, and sporadic cases of SARS and nasopharyngitis can occur all year round.

Nasopharyngitis is a term that includes inflammation, in most cases of an acute nature,



which simultaneously involves the mucous membranes of the nose, airways and pharynx [2]. Often, nasopharyngitis is combined with otitis media and paranasal sinus disease (sinusitis).

Nasopharyngitis develops in most respiratory infections; simultaneous mucous membrane damage is due to the proximity of their location and pathogenetic features of the respiratory infection [3]. According to the nature of the disease, there are two main forms of the disease: acute and chronic. The classification of nasopharyngitis by severity is possible depending on the level of temperature and the degree of general nonspecific symptoms.

Symptomatic medicines are the mainstay in the treatment of nasopharyngitis and ARVI. For example, in case of fever and fever, nasopharyngitis is treated with anti-inflammatory drugs of the non-steroidal group and antipyretics.

Local therapy of nasopharyngitis consists in the use of nasal drops (vasoconstrictor) in small short courses.

According to the State Register of Medicinal Products, as of 1 December 2023, more than 100 medicinal products with vasoconstrictor effects were registered

in Ukraine, most commonly used in the pharmacotherapy of nasopharyngitis both as prescribed by a doctor and in cases of self-medication.

The study analysed data from the State Register of Medicines. For the analysis, we selected groups R01A A Sympathomimetics, simple drugs and R01A B Sympathomimetics in combination with other drugs (excluding corticosteroids, which belong to group R01A).

When analysing group R01A A Sympathomimetics, simple preparations, it was found that the largest number of registered medicinal products was represented in the form of such dosage forms as spray (59%), drops (37%), and the smallest number of dosage forms was represented by emulsion (1%) and gel (3%).

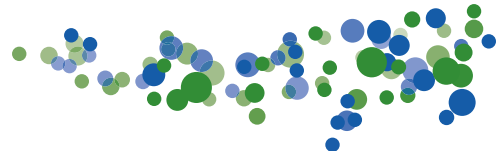
When studying the data of the State Register of Medicinal Products, it was found that the group R01A B Sympathomimetics in combination with other drugs (excluding corticosteroids) is represented by two dosage forms: the predominant medicinal products are in the form of spray - 65%, respectively, and drops - 35%.

Further research will focus on the analysis of medicines by country of manufacture.

## References:

1. Berger, A., Drosten, C., Doerr, H. W., Stürmer, M., & Preiser, W. (2004). Severe acute respiratory syndrome (SARS)—paradigm of an emerging viral infection. *Journal of Clinical Virology*, 29(1), 13-22.
2. Zhang, L., Yang, Y., Li, Y., Qian, Z. M., Xiao, W., Wang, X., ... & Lin, H. (2019).





Short-term and long-term effects of PM<sub>2.5</sub> on acute nasopharyngitis in 10 communities of Guangdong, China. *Science of the Total Environment*, 688, 136-142.

3. Calderaro, A., Buttrini, M., Farina, B., Montecchini, S., De Conto, F., & Chezzi, C. (2022). Respiratory tract infections and laboratory diagnostic methods: a review with a focus on syndromic panel-based assays. *Microorganisms*, 10(9), 1856.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
A.O. Mazyhula, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## MARKET RESEARCH OF MEDICINAL PRODUCTS USED TO TREAT OTITIS MEDIA

Taking into account the pathogenetic picture of otitis media, modern methods of general and topical therapy should include the use of drugs of various directions: anti-inflammatory, antimicrobial, analgesic, fungicidal, reparative, regenerative, and immunomodulatory [1].

The disease is usually manifested not by a single factor, but by a combination of pathological processes occurring simultaneously. At the same time, the drugs used in extemporaneous and official formulations each have a narrow range of therapeutic effects, while clinical conditions dictate the need for complex treatment [2].

Topically, antibacterial and antiseptic drugs are used to affect the pathogenic flora and pathological tissue changes in the form of solutions (wet method), powders (dry method) or their combination, as well as in the form of emulsions, gels, ointments, sprays. Usually,

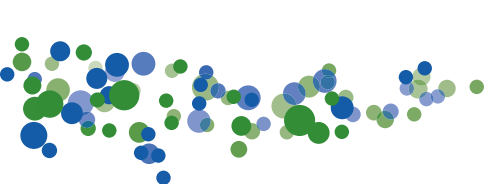
broad-spectrum non-ototoxic antibiotics are prescribed, taking into account the sensitivity of the microflora inoculated from the middle ear.

The first stage of marketing research was to study the range of medicines used in otology on the domestic pharmaceutical market.

The research made it possible to state that the structure of medicines for the treatment of otitis media is formed by 8 pharmacotherapeutic groups.

The assortment includes monocomponent and combination drugs. In the overall structure, monocomponent medicinal products account for 65%, while combination products account for 35%. Segmentation analysis by manufacturing revealed a predominant share of foreign-made drugs - 67%, while domestic-made drugs accounted for 33%.

Further analysis will focus on the medicines market by country of manufacture.



## References:

1. El Feghaly, R. E., Nedved, A., Katz, S. E., & Frost, H. M. (2023). New insights into the treatment of acute otitis media. Expert review of anti-infective therapy, 21(5), 523-534.
2. Niazi, S. K. (2019). Handbook of Pharmaceutical Manufacturing Formulations: Volume Two, Uncompressed Solid Products. CRC press.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
K.A. Makluk, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

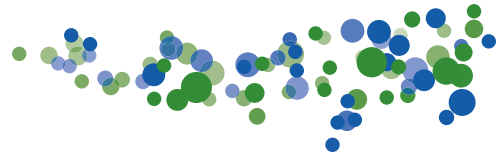
## MARKET ANALYSIS OF MEDICINES FOR THE TREATMENT OF OSTEOPOROSIS

In connection with the general trend towards increasing life expectancy, prevention and treatment of diseases characteristic of the elderly are becoming increasingly important in terms of improving the quality of life of members of society. One of them is osteoporosis, which, according to WHO studies, is the second most important health problem after cardiovascular disorders [1, 2]. Rational pharmacotherapy is an integral part of osteoporosis prevention and treatment programmes.

The optimal solution to the problem of improving the effectiveness of pharmaceutical care in the prevention and treatment of osteoporosis is to conduct marketing research aimed at obtaining a comprehensive assessment of both the means for prevention and treatment of osteoporosis and their consumers [3]. The relevance of the use of marketing research confirms the fact that the issues of their conduct are given special attention in the scientific

literature.

Taking into account that material and financial resources of the state are limited, and health care costs are constantly growing, the modern approach in the field of drug supply consists not so much in the constant increase of costs associated with the introduction of new drugs and other medical technologies, but in the rational use of financial resources based on comprehensive analysis. This analysis is based, on the one hand, on the principles of evidence-based medicine and the results of internationally recognised clinical trials of medicines (GCP), and, on the other hand, on a comparison of the costs of pharmaceutical products and the effects of their use with relevant alternatives. Pharmacoeconomic research is of particular importance in connection with the problems of prevention and treatment of widespread diseases leading to disability, loss of working capacity, reduced quality of life, increased costs of medical and social and social measures,



payments, etc. Osteoporosis also belongs to such diseases. The definition of osteoporosis is well known as ‘a progressive systemic skeletal disease characterised by a decrease in bone mass and disruption of bone tissue structure (microarchitectonics), leading to an increase in bone fragility and fracture risk’. In addition, osteoporosis is a disease directly related to age-related changes in the body.

Current pharmaceutical treatments, including medications and special dietary

complexes, often provoke side effects, including gastrointestinal reactions. In addition, drugs that inhibit bone resorption can also inhibit bone formation, contributing to the pathogenesis of osteonecrosis. This is why there is a growing interest in developing nutritional (dietary) strategies with fewer side effects and greater adherence to intake for prevention and reasonable inclusion in the treatment of osteoporosis.

### References:

1. Meyer, A. C., Drefahl, S., Ahlbom, A., Lambe, M., & Modig, K. (2020). Trends in life expectancy: did the gap between the healthy and the ill widen or close?. *BMC medicine*, 18, 1-10.
2. Hu, X., Ma, S., Chen, L., Tian, C., & Wang, W. (2023). Association between osteoporosis and cardiovascular disease in elderly people: evidence from a retrospective study. *PeerJ*, 11, e16546.
3. Hiligsmann, M., Cornelissen, D., Vrijens, B., Abrahamsen, B., Al-Daghri, N., Biver, E., ... & Reginster, J. Y. (2019). Determinants, consequences and potential solutions to poor adherence to anti-osteoporosis treatment: results of an expert group meeting organized by the European Society for Clinical and Economic Aspects of Osteoporosis, Osteoarthritis and Musculoskeletal Diseases (ESCEO) and the International Osteoporosis Foundation (IOF). *Osteoporosis International*, 30, 2155-2165.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
T.V. Marchyk, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## MARKET ANALYSIS OF MEDICINES FOR THE TREATMENT OF OSTEOPOROSIS



The problem of development of pharmacy infrastructure, the problem of forming the assortment portfolio of rural pharmacies and the development of scientific and methodological approaches to the optimal functioning of pharmacy organisation in rural areas in modern conditions remains relevant at present [1].

Taking into account the chosen direction of research on the basis of logical analysis of modern scientific publications and our own research on the selected problem, we have developed a programme scheme of research, consisting of three stages, each of which is an algorithm for solving the set tasks and an integral system of the results obtained [2].

Stage I - identification and labelling of problems of drug provision of residents of rural settlements in order to determine the direction of improvement of their drug provision.

Improvement of their drug supply.

Stage II is devoted to the study of the peculiarities of functioning of pharmacy organisations in rural areas in order to determine the direction of improvement of their drug supply.

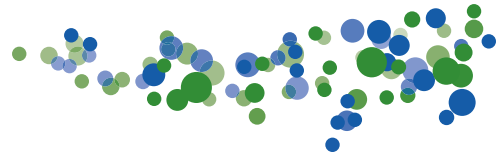
Organisations in rural areas in order to identify the degree of influence of external and internal environmental factors on the activities of pharmacy organisations and the selection of a mechanism to optimise their work.

Stage III - development of the main directions of improvement of drug provision of rural residents and the model of pharmacy organisation of private form of ownership, effectively functioning to meet the demand of the population of rural areas for medicines and medical products.

To study the peculiarities of the development of the pharmaceutical sector in rural areas, we used the principle of analytical procedures aimed at diagnosing problems and comprehension of regulatory acts. The main tools for making forecasts and monitoring management processes were statistical methods, as well as indicator, factor and correlation-regression analyses of the activities of rural settlements and rural pharmacies.

### References:

1. Chupandina, E. E., & Zanina, I. A. (2022). Expanding the Assortment of Pharmacies as the Basis of the Their Innovative Development. In *Digital Technologies and Institutions for Sustainable Development* (pp. 255-258). Cham: Springer International Publishing.
2. Recker, J. (2021). *Scientific research in information systems: a beginner's guide*. Springer Nature.



*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
О.В. Мірошник, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **ПОБУДОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО АНАЛІЗУ РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ**

Соціально-значущою стратегією охорони здоров'я держави є збільшення середньої тривалості життя населення та підтримання на належному рівні такого важливого показника благополуччя населення, як «здоров'я». Одне з перших місць у структурі захворюваності населення посідають захворювання органів травлення [1]. Висока поширеність гастроентерологічної патології, схильність до хронічного рецидивуючого перебігу і, як наслідок, погіршення якості життя пацієнтів, визначає її соціальну значущість у структурі системи охорони здоров'я.

Індивідуальний підхід до медикаментозного лікування і поліпшення якості життя пацієнтів з конкретною патологією входять у концепцію сучасної фармацевтичної допомоги, що включає два аспекти: лікарську допомогу населенню та інформаційне забезпечення фахівців і споживачів лікарських препаратів [2]. Суттєве розширення асортименту препаратів для профілактики та лікування захворювань органів травлення за рахунок

поновлення сегмента референтних і відтворених лікарських препаратів значно ускладнює своєчасність оновлення інформаційного ресурсу. Бурхливе зростання інформаційного потоку щодо гастроентерологічних лікарських препаратів гальмує процес цілеспрямованого передавання інформації від спеціалістів до споживача, що може призвести до зниження якості лікарської допомоги пацієнтам та інформаційної задоволеності спеціалістів і споживачів лікарських препаратів. Вирішенню цих питань сприяє пошук ефективних напрямів оптимізації фармацевтичної допомоги гастроентерологічним хворим.

Завданнями нашого дослідження стало:

1. Оцінити сучасний стан лікарського та інформаційного забезпечення хворих із патологією органів травлення, виявити основні аспекти їхнього вдосконалення та розробити модель оптимізації фармацевтичної допомоги гастроентерологічним хворим.



2. Виявити медико-демографічну структуру хворих із патологією органів травлення в стаціонарах різного профілю та здійснити категоризацію інтенсивності використання асортименту лікарських препаратів для лікування хворих на хронічний панкреатит в умовах спеціалізованого стаціонару.

**Використані джерела:**

1. Романюк, Л. М., Федчишин, Н. Є., Шостак, С. Є., Панчишин, Н. Я., & Смірнова, В. Л. Соціально-медичні аспекти та тенденції поширеності хвороб органів травлення серед мешканців України та тернопільської області. ББК 51.1 (4Укр) А43, 101.
2. Сиволап, В. Д., Кисельов, С. М., & Лашкул, Д. А. (2020). Основні принципи доказової медицини.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
Z.M. Nizhnik, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## **RATIONALE FOR THE NEED TO DEVELOP AN ANTHELMINTIC BASED ON MEDICINAL PLANT MATERIAL**

In the last 5 years, there has been a clear trend towards an increase in the incidence of invasive etiology, in particular, helminthiasis.

Among the main 250 species of helminths in Ukraine, more than 25 pathogens have been identified, mainly of the digestive system [1]. The reasons for this phenomenon are active population migration, tourism, and the ability of helminth eggs, cysts, and larvae to persist in the environment for a long time and pose a threat of new infections.

It is important to note that helminthiasis often causes numerous complications, such as chronic diseases of the gastrointestinal tract, cardiovascular system, haematopoietic organs and even cancer. The consequences of helminth infections are particularly severe for young and middle-aged children [2].

Therefore, the development of medicinal products for the treatment of intestinal helminthiasis in children is a relevant and timely task for modern pharmacy.





The anthelmintic market research was conducted on the example of products with the active pharmaceutical ingredient albendazole, as this substance is the most commonly used anthelmintic.

As of December 2023, the State Register of Medicines of Ukraine contains 17 albendazole-based medicines.

As can be seen from the above results, the existing range of dosage forms of albendazole-based medicinal products is represented by

tablets (25%), chewable tablets (35.2%), coated tablets (6%), suspensions (23%) and a substance.

Albendazole-based medicinal products on the domestic pharmaceutical market are mainly supplied by manufacturers from Ukraine and India (7 products each). There is also 1 product each from manufacturers in France, South Africa and Mexico.

The next step will be to study medicines by country of manufacture.

### References:

1. Matushkina, N., Kuzmina, T., Trokhymets, V., & Khoperia, V. (2023). Basic Information and Tutorial Exercises for Medical Parasitology. Cambridge Scholars Publishing.
2. Abdoli, A., & Ardakani, H. M. (2020). Helminth infections and immunosenescence: The friend of my enemy. Experimental gerontology, 133, 110852.

*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
А.І. Олійниченко, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПІДГРУНТЯ ДЛЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДОПОМОГИ ХВОРИМ НА МІГРЕНЬ

У сучасній медичній практиці головний біль є однією з найчастіших скарг при зверненні пацієнтів в амбулаторно-поліклінічні медичні організації. При цьому мігрень і головний біль напруги діагностуються приблизно у 80% випадків [1]. За даними світової статистики, найпоширенішою первинною цефалгією є

головний біль напруги, на другому місці за поширеністю - мігрень. За даними ВООЗ, мігрень посідає 12-е місце у жінок і 19-е у чоловіків у списку захворювань, які найбільшою мірою порушують соціальну адаптацію пацієнтів [2].

Метою роботи було визначення особливостей фармацевтичної допомоги



пацієнтам з мігренню та головним болем напруги та розробка організаційно-економічних моделей у досліджуваний системі.

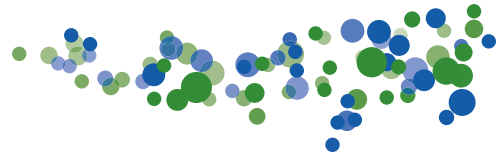
Вивчення фармакоепідеміологічних аспектів фармацевтичної допомоги довело широку поширеність головного болю серед населення як на глобальному, так і на національному рівні: серед основних видів болю різної локалізації головний біль знаходиться на четвертому місці [3]. Скарги на головний біль є у половини дорослого населення світу. В Україні на головний біль напруги страждає близько 80% населення, а на мігрень - близько 14%, причому спостерігається стійка тенденція до зростання захворюваності.

Для виявлення наявності та джерел проблеми надання ефективної фармацевтичної допомоги досліджуваний категорії пацієнтів з позиції проміжних споживачів нами було проведено дослідження з використанням контент-аналізу джерел спеціальної наукової інформації та соціологічних методів (анкетування та інтерв'ювання лікарів-неврологів. Понад 80% респондентів (висококваліфікованих лікарів-неврологів) відзначили, що кількість пацієнтів зі скаргами на головний біль в досліджуваному регіоні неухильно зростає протягом останніх 5 років. Більше половини респондентів відзначили важливість таких факторів, як підвищення обізнаності

пацієнтів про захворювання та необхідний спосіб життя, в тому числі шляхом відвідування «шкіл головного болю»; 2/3 з них вважають недостатньою інформацію про лікарські засоби; близько 80% вбачають резерви підвищення ефективності медичної та фармацевтичної допомоги в розширенні асортименту лікарських засобів та зниженні цін на них.

Спочатку ми вивчили тактику лікування мігрені, яку застосовують лікарі, та визначили групи препаратів, що використовуються. Виявилось, що в лікуванні мігрені зазвичай застосовують три тактики: 1) поведінкова терапія (рекомендації щодо способу життя); 2) профілактичне лікування; 3) купірування нападів. Найпоширенішою тактикою є «контроль нападів».

Таким чином, виявлено достатньо високу потребу вітчизняної сучасної медичної практики в оптимізації фармацевтичної допомоги хворим на мігрень та головний біль напруги, визначено структурні складові наявності цієї проблеми (результати наукових досліджень, фармакоепідеміологічні дані, результати апріорних досліджень), що дозволило довести її актуальність та сформувати інформаційну базу концептуального моделювання.



### Використані джерела:

1. Сичова, С. В. (2021). Медико-соціальні проблеми головного болю. *Science and practice, actual problems, innovations*, 8, 386.
2. Романенко, С. Ю. (2024). Первинний головний біль у дітей та підлітків. Чим може допомогти педіатр.
3. Паріченко, О. О., & Париченко, Е. А. (2015). Особливості нейропсихологічного профілю хворих з різними патогенетичними варіантами головного болю (Master's thesis, Вид-во СумДУ).

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
E.V. Pavlovskaya, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## FUNGAL DISEASES OF THE SKIN AS THE MOST COMMON AND SOCIALLY SIGNIFICANT SKIN DISEASES

The last century has witnessed a significant increase in knowledge about infectious diseases caused by viruses, bacteria, fungi and protozoa. Among the public health problems caused by microbes, fungal diseases have been relatively ignored due to their low mortality rate of 1.5% worldwide [1].

Fungal diseases, also known as mycoses, although recognised in the late 1980s, are gaining more attention today than ever before due to the growing population of high-risk elderly, immunosuppressed individuals, transplant recipients and preterm infants [2].

Average life expectancy has increased dramatically due to modern scientific knowledge and advances in medical treatments, which is increasing the number of people over 65. The U.S. Census reports 39.6 million

people aged 65 and older, which is expected to double by 2050 to 21% of the population. The elderly and those with a suppressed immune status may experience a significant increase in the prevalence of fungal infections due to environmental factors as well as internal degenerative immune and metabolic changes [3].

In the second half of the twentieth century, there was a marked increase in the incidence of mycoses of the head, trunk, hands and feet.

Fungal diseases of the skin are the most common and socially significant diseases of the skin and its appendages. The introduction of the latest pharmaceuticals does not significantly stop the growth of morbidity and the prevalence of fungal lesions of the skin, hair and nails. The



problem is extremely important and, according to current data, is observed in 20-25% of the world's population. In Ukraine, the incidence has increased 2.3 times over the past decade.

Mycosis is caused by pathogenic fungi that parasitise the mucous membranes and skin of humans.

Mycosis is common on the skin, and occasionally the fungus can affect the internal organs. Treatment is prescribed only by a dermatologist after an examination, as the disease may be similar to other dermatological pathologies.

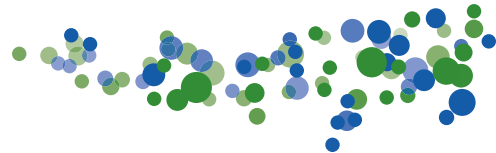
In Ukraine, the range of antifungal drugs is quite wide. Every year, this segment is updated by bringing new products to the market, which makes it dynamic. Therefore, when developing a medicinal product, the first priority is to conduct market research to identify a free niche to fill it. Given the breadth

of the segment occupied by these drugs in some pharmacological groups, there is an uneven distribution.

During the study, the range of these medicines, their international generic name, dosage form and quantity were determined based on the data from the State Register of Medicines of the Ministry of Health of Ukraine (as of 2023), literature sources of electronic and printed publications on the issues of modern pharmacotherapy of fungal skin lesions. The results are systematised and summarised using analytical, comparative, logical and systematic methods of research and analysis of scientific publications of scientists from different countries, presentation of the views and conceptual position of the authors of the analysed sources.

### References:

1. Janik, E., Ceremuga, M., Niemcewicz, M., & Bijak, M. (2020). Dangerous pathogens as a potential problem for public health. *Medicina*, 56(11), 591.
2. Homei, A., & Worboys, M. (2013). Fungal disease in Britain and the United States 1850–2000: Mycoses and modernity (p. 225). Springer Nature.
3. Roberts, A. W., Ogunwole, S. U., Blakeslee, L., & Rabe, M. A. (2018). The population 65 years and older in the United States: 2016. Suitland, MD, USA: US Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, US Census Bureau.



*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
М.В. Парфенюк, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ З КАТАРАКТОЮ**

Однією із соціально значущих і актуальних проблем сучасної охорони здоров'я є зниження зорових функцій людини [1]. В Україні кожен другий житель має порушення зору. За останнє десятиліття захворюваність на хвороби очей та їх придатків зросла більш, ніж на 18 %, при цьому в структурі загальної захворюваності зросла частка офтальмологічної патології [2].

Значну роль у вирішенні проблеми зниження поширеності офтальмологічної патології серед населення відіграє фармацевтична допомога, яка реалізується в комплексі медико-фармацевтичних заходів. Однією з умов надання хворим із порушенням зору кваліфікованої, своєчасної та доступної фармацевтичної допомоги є розробка ефективних механізмів управління, що забезпечують надання фармацевтичної допомоги офтальмологічним хворим у повному обсязі, необхідного рівня якості за оптимальних економічних витрат.

За даними ВООЗ, у світі 285 мільйонів людей страждають від порушень зору, з яких 39 мільйонів страждають на сліпоту, і

якщо не вжити термінових заходів, до 2026 року кількість сліпих у світі подвоїться [3]. Впровадження нових сучасних технологій в реалізованому комплексі медико-фармацевтичних заходів дозволяє попередити або лікувати до 80% випадків порушень зору. Встановлено, що проблема оптимізації фармацевтичної допомоги хворим з порушенням зору безпосередньо пов'язана з розробкою ефективного механізму управління системою фармацевтичної допомоги і, будучи надзвичайно важливою, до останнього часу залишалася невирішеною. Це зумовило об'єктивну необхідність розробки концептуальної моделі управління фармацевтичною допомогою офтальмологічним хворим та організаційно-економічного обґрунтування її впровадження.

Відповідно до розробленої програми дослідження проведено маркетинговий аналіз ринку офтальмологічних препаратів з метою визначення фізичної та економічної доступності лікарської допомоги пацієнтам із захворюваннями очей. Встановлено, що офтальмологічні лікарські засоби



представлені 315 торговими назвами (112 МНН); більше половини ліків (65%) – рецептурні; 27% входять до переліку життєво необхідних лікарських засобів; переважають іноземні ліки (67%) та очні краплі (66%).

Аналіз споживання лікарських засобів проводився з використанням матеріалів клініки, що відображають надходження ліків з позабюджетних джерел (родичів хворих), а також рецептурних листів. За аналогічними даними проводився аналіз споживання ліків.

#### **Використані джерела:**

1. Ніколаєску, І., & Панченко, О. (2024). Система формування екологічної компетентності дітей зі зниженням зору. *Суспільство та національні інтереси*, (4 (4)).
2. Юрченко, Г. М., & Зима, Ю. С. (2020). Організація фармацевтичної допомоги офтальмологічним хворим в Україні.
3. Юрченко, Г. М., & Задорожний, В. Б. (2020). Аналіз шляхів покращення ситуації з хворими на COVID-19 в Україні та світі.

*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
М.Д. Патрича, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРІВ В РОЗДРІБНИХ АПТЕЧНИХ МЕРЕЖАХ**

Найважливішою проблемою підвищення ефективності діяльності організацій є ефективне управління персоналом [1]. Цій проблемі присвячена велика кількість досліджень в різних

галузях світової економіки, в тому числі і в галузі фармації. Наслідком розширення аптечної мережі є збільшення чисельності управлінського персоналу, в першу чергу керівників роздрібних підрозділів (філій,





аптек), які є менеджерами середньої ланки, що реалізують політику вищого керівництва аптечної мережі в своїх підрозділах і одночасно керують роботою підлеглих в конкретній філії, часто розташованій за тисячі кілометрів від головного офісу [2]. В аптечних мережах високого рівня кількість керівників роздрібних підрозділів доходить до 1000, тому для аптечної мережі питання формування та утримання персоналу керівників роздрібних підрозділів і підвищення ефективності роботи персоналу є особливо важливим. Значну роль у досягненні цих цілей відіграє мотиваційне середовище організації.

Питаннями організації праці та мотивації аптечного персоналу в останні роки займалися багато науковців. Однак їхні дослідження стосувалися проблем управління персоналом окремих аптек загалом. Специфіка роботи керівників роздрібних підрозділів аптечних мереж у цих дослідженнях не вивчалася, тому тема дослідження є актуальною.

Метою дослідження є розробка теоретико-методичних підходів до підвищення мотивації керівників роздрібних підрозділів аптечних мереж.

Ми визначили для себе ряд завдань, які будемо виконувати в ході дослідження, насамперед, це

1. Вивчити та теоретично узагальнити літературні дані щодо основ управління персоналом та мотивації в аптечних мережах

та методичних підходів до проведення мотиваційного аудиту.

2. Провести кількісну оцінку значущості мотиваційних чинників для керівників роздрібних підрозділів приватних та комунальних аптечних мереж.

3. Дослідити організаційну культуру аптечних мереж, кількісно оцінити рівні організаційної лояльності та задоволеності роботою менеджерів.

У ході дослідження використано такі методи: загальнонаукові (узагальнення, контент-аналіз, логічний аналіз), системний підхід та комплексний аналіз; статистичні (розрахунок коефіцієнта рангової кореляції Спірмена), соціологічні методи (анкетування).

У результаті проведеного комплексного аналізу літературних джерел було виявлено, що розвиток роздрібно-го сегмента фармацевтичного ринку відбувається по шляху зменшення кількості державних та окремих приватних аптек і збільшення кількості та розмірів аптечних мереж. У 2023 році частка мережових аптек становила 60% від загального обсягу аптечного ринку. Величезна кількість роздрібних підрозділів в існуючих аптечних мережах призводить до зростання потреби в управлінському персоналі середньої ланки та вдосконалення системи управління персоналом. Аптечні мережі відчувають дефіцит кваліфікованих фармацевтичних фахівців на всіх рівнях управління,



тому питання залучення та утримання керівників роздрібних підрозділів аптечної мережі є надзвичайно актуальним. З метою утримання персоналу, а також підвищення ефективності його використання в кожній організації розробляються і застосовуються різні системи мотивації персоналу.

При розробці системи мотивації персоналу необхідно, по-перше, враховувати відмінності в пріоритетності мотиваційних

факторів для співробітників різних рівнів ієрархії, а по-друге, провести аналіз діючої системи мотивації за допомогою мотиваційного аудиту, який дозволяє оцінити ефективність мотиваційних процедур з точки зору їх відповідності мотиваційним очікуванням і перевагам персоналу.

### **Використані джерела:**

1. Volianska-Savchuk, L., & Matsyshyna, M. (2019). Використання інноваційних персонал-технологій в управлінні персоналом на підприємствах. Економіка і організація управління, (1 (33)), 33-42.

2. Сулімовська, А. (2024). Удосконалення системи управління персоналом на сучасному підприємстві.

*Т.С. Негода, к.фарм.н., доцент,  
Г. В. Рєпнікова, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ РОЗРОБКИ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ ВЕРХНІХ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ**

Захворювання органів дихання залишаються поширеною патологією в структурі захворюваності населення України [1]. В останні роки епідеміологічна ситуація в Україні характеризується зростанням захворюваності на такі інфекційні хвороби, як грип та гострі інфекції верхніх дихальних шляхів.

Основними причинами цих захворювань є патогенні бактерії. Факторами, що сприяють розвитку хвороби, є переохолодження, емоційне виснаження, хронічна втома, авітаміноз, зниження імунітету [2]. Згідно з епідеміологічними дослідженнями та соціологічними опитуваннями, проведеними в різних країнах Європи,



застуда є найпоширенішою причиною звернення за медичною допомогою в аптеку та придбання безрецептурних ліків. Для людей з ослабленим імунітетом питання профілактики респіраторних захворювань актуальне практично в будь-яку пору року. Найбільш поширеними інфекційними захворюваннями дихальних шляхів є ангіни, ларингіти, різні вірусні інфекції, тобто хвороби, що передаються повітряно-крапельним шляхом.

В даний час для лікування захворювань верхніх дихальних шляхів в різних формах використовується досить широкий спектр лікарських засобів.

На вітчизняному ринку м'яких назальних препаратів переважає імпорتنі лікарські засоби, тоді як на долю вітчизняних виробників припадає невеликий відсоток. Ці препарати належать до різних фармакологічних груп. Опитування, проведені у формі анкетування, дозволяють зробити висновок, що ці препарати користуються популярністю, про що

свідчить відсоток продажів. Найбільшим попитом користуються препарати з комплексною дією.

Ми також проаналізували ринок лікарських засобів для лікування захворювань верхніх дихальних шляхів, які містять ефірні олії як активні фармацевтичні інгредієнти. Слід зазначити, що препарати представлені в різних лікарських формах (таблетки, аерозоль, мазь, краплі, порошок, сироп, гель, розчин, бальзам). Таблетки, аерозоль, мазь та краплі з ефірними оліями мають найбільший відсоток за кількістю (15%), а бальзами - найменший (4%).

Таким чином, можна зробити висновок, що на українському фармацевтичному ринку бракує вітчизняних м'яких лікарських засобів, які б мали терапевтичний ефект, пролонговану дію та полегшували прояви бронхіту. Саме тому актуальною є розробка нового вітчизняного м'якого лікарського засобу для профілактики захворювань верхніх дихальних шляхів.

### **Використані джерела:**

1. Дейнека, К. М. (2017). Особливості перебігу гострих деструктивних захворювань легень у дітей та визначення факторів ризику їх виникнення (Master's thesis, Сумський державний університет).
2. Носко, Д. (2022). Обґрунтування вибору основи засобу місцевої дії з комплексом ефірних олій.



*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
V.V. Tkachenko, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## ANALYSIS OF THE RANGE OF MEDICINES FOR THE TREATMENT OF HERPES

Herpes is a viral disease caused by the Herpes viridae virus. There are several types of herpes, the most common of which are herpes simplex virus type 1 (HSV-1) and herpes simplex virus type 2 (HSV-2). These viruses are transmitted through direct contact with infected sores or bodily fluids, such as saliva or genital secretions [1].

Herpes is one of the most common diseases in the world. It can be very painful and affect the quality of life of patients [2]. Most people suffer from herpes outbreaks throughout their lives. It cannot be cured, only the discomfort of its manifestations can be reduced.

The symptoms of herpes can depend on the type of virus, the form of the disease, and the state of the patient's immune system. Herpes can occur in different forms and on different parts of the body. Common symptoms of herpes include:

- Formation of blisters filled with fluid.
- The appearance of sores after the blisters burst, which may be red or white, wet or dry.
- Pain and itching at the ulcer sites.
- Heartburn and discomfort.

- Sensitivity to touch in the area of herpes.

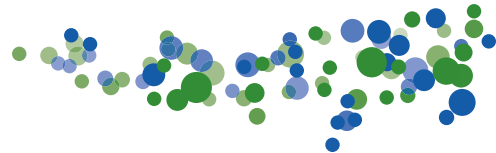
- Fever, headache, general weakness.

Herpes is a viral disease that is very common in different countries, including Ukraine. It mainly affects people aged 20-30 to 40-50 years. The frequency of herpes outbreaks per year has also been studied - it varies from 1-4 times to 9-12 times. Absolutely anyone can get herpes, and a person may not even realise that he or she is already infected, because sometimes this virus does not manifest itself at all.

The statistics on the incidence of herpes in the world are very high. For example, a study was conducted in Europe to determine the percentage of herpes cases among men and women. It turned out that 69% of all women and 61% of all men had herpes. After the first infection, 33% of people develop repeated cases of herpes.

In Ukraine, over the past ten years, the incidence of herpes infections has increased from 8 to 20 cases per 100,000 people. In large cities, these figures are 3-4 times higher [3].

Treatment of herpes infection is aimed at suppressing viral reproduction during acute



manifestations and forming an adequate immune response with its long-term preservation. For this purpose, a number of medicinal products (MPs) with antiviral (antiherpetic) effects are used for both systemic and topical use. The main antiherpetic medicines include nucleoside analogues – acyclovir, penciclovir, valacyclovir, famaciclovir [4]. At the same time, valacyclovir and famaciclovir are initially inactive compounds that are converted to acyclovir and penciclovir, respectively, in the human body.

It can be concluded that herpes treatment is a hot topic today and requires additional research and dissemination of information to the public on preventive measures to reduce the

spread of the infection.

The main requirement for herpes treatment products is a combination of components that would provide an optimal therapeutic effect. The components of the medicinal product should have the following effects: antiviral, immunomodulatory, anti-inflammatory, antimicrobial, ability to stimulate skin regeneration, reduce itching and pain.

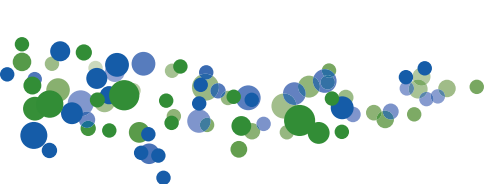
Since this disease is very common and occurs quite often in a large number of people, it is advisable to study the existing range of herpes medicines on the Ukrainian pharmaceutical market.

### References:

1. Tarasova, A. (2023). Substantiation of the composition and technology of a herpes treatment product.
2. Fedorchenko, D. (2023). Studies on the improvement of the composition of extemporaneous ointment for the treatment of tinea versicolor.
3. Mavrov G.I., Zapolsky M.E. Epidemiology of herpes infection and herpes-associated diseases // Ukrainian Journal of Dermatology, Venereology, Cosmetology. 2013. - No. 2 (49). - P. 17-22.
4. Study of the antiherpetic activity of Altabor tablets / Krutskikh T.V., Nesterova N.V., Zagorodnya S.D. // Pharmaceutical Journal. - 2015. - No. 2. - P. 108-110.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
D.M. Shtefan, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## PREREQUISITES FOR ANALYSING THE BRONCHITIS PROPHYLAXIS MARKET



Bronchitis is an inflammatory disease of the bronchi that affects not only the mucous membrane but also the entire bronchial wall [1]. As a result, the secretion process is disrupted, as well as cilia motor activity and the normal process of bronchial cleansing. In the case of bronchitis, symptoms are usually not very variable. As a rule, the pathology can be manifested only by a productive cough.

As a rule, bronchitis is not an isolated disease, but rather occurs as a complication after infections (e.g. SARS), or against the background of chronic diseases of the upper respiratory tract [2]. Most often, bronchitis is caused by parainfluenza viruses, adenoviruses, respiratory syncytial viruses, and less often by bacteria. This disease affects both children and adults. According to statistics, bronchitis is diagnosed in about 5% of the adult population and 15-50% of children every year [3]. Bronchitis can also be acute or chronic. Depending on the localisation, there are tracheobronchitis, bronchitis with medium and small bronchi, and bronchiolitis. Depending on the nature of the exudate itself, catarrhal bronchitis, purulent bronchitis, catarrhal-purulent bronchitis and atrophic bronchitis are distinguished. The form of the disease, the type of pathogen, the patient's age, the state of his or her immune system, and the presence of concomitant diseases are

the main factors that affect how bronchitis manifests itself.

Bronchitis in adults is less common, occurring mainly in men under 40 years of age. Approximately 90-95% of all bronchitis is viral in origin. However, factors such as occupational hazards and long-term smoking can also cause bronchitis. Symptoms in adults are fully consistent with those described above.

Thus, in order to reduce the prevalence of bronchitis, it is not necessary to abuse self-medication, but at the first signs of malaise, it is necessary to immediately consult a qualified doctor for quality medical care to make the correct diagnosis and select modern methods of treatment based on preliminary X-ray diagnosis, external examination of the patient, chest examination, percussion and auscultation of the lungs.

Thus, the current incidence of bronchitis is an urgent problem to solve and requires knowledge of anatomy, physiology, pathological physiology pharmacology and clinical pharmaceutical care to achieve a faster recovery of the patient, to alleviate his/her health condition and to improve the quality of life.





### References:

1. Hoerr, F. J. (2021). The pathology of infectious bronchitis. *Avian Diseases*, 65(4), 600-611.
2. Berger, A., Drosten, C., Doerr, H. W., Stürmer, M., & Preiser, W. (2004). Severe acute respiratory syndrome (SARS)—paradigm of an emerging viral infection. *Journal of Clinical Virology*, 29(1), 13-22.
3. Zhang, J., Wurzel, D. F., Perret, J. L., Lodge, C. J., Walters, E. H., & Dharmage, S. C. (2024). Chronic Bronchitis in Children and Adults: Definitions, Pathophysiology, Prevalence, Risk Factors, and Consequences. *Journal of Clinical Medicine*, 13(8), 2413.

*T.S. Nehoda, PhD in Pharmacy, Associate Professor,  
A.I. Yatskevych, higher education student  
Bogomolets National Medical University*

## ANALYSIS OF THE PHARMACY RANGE OF ORAL CARE PRODUCTS

Nowadays, the pathological state of the teeth and oral cavity is one of the most widespread groups of diseases among all groups of the planet's population [1]. Among the most common reasons for the development of caries are the abnormal reproduction of cariogenic bacteria in the oral cavity, insufficient attention to oral hygiene, hereditary defects in the formation of tooth enamel, and a carbohydrate-rich diet.

Individual oral hygiene is a more important stage of the general hygiene of a modern person and is included in the system of primary prevention of dental diseases, especially caries [2].

Given the fact that the majority of the adult and children's population suffer from caries, its prevention is an extremely important

aspect of modern dentistry. An effective method of disease prevention is the elimination of factors that provoke its development.

Phytotherapeutic oral care products traditionally do not leave their positions on the market due to the multifunctionality of their effects, effectiveness, safety, and the possibility of use over a long period of time.

Remineralization of tooth enamel and elimination and suppression of pathogenic microorganisms of the oral cavity is the most important mechanism of therapy and prevention of dental diseases [3]. From this point of view, hexafluorosilicate derivatives and a number of antibacterial substances contained in medicinal plant raw materials (tannins, flavonoids, alkaloids, essential oils, etc.) are relevant research objects as sources of



active pharmaceutical ingredients.)

The search for promising active pharmaceutical ingredients for the treatment of diseases of the oral cavity, the development of medicinal and therapeutic-prophylactic agents based on them remains an urgent problem of modern medical and pharmaceutical science.

According to information from specialized periodicals, the pharmacy range of oral care products is 575 items, their retail sales are more than 6 million packages worth more than 765 million. UAH for 2023. Of them, more than 40% are funds for the sale of toothpastes, 15% - toothbrushes, and more than 20% - elixirs and rinses.

At the moment, the assortment of oral cavity care products is represented by hygienic and therapeutic and preventive products capable of eliminating the inflammatory processes of gum tissues and their bleeding, the sensitivity of tooth enamel and halitosis (bad breath).

The range of rinses presented on the Ukrainian market includes products containing active pharmaceutical ingredients of plant origin (essential oils, extracts, individual biologically active substances).

### References:

1. Xolboeva, N., Murtazaeva, Z., & Safoeva, S. (2023). Pathological changes in the mucous membrane of the oral cavity in diabetes. *Science and innovation*, 2(D12), 72-75.
2. Sokolov, A. R., Chichenkova, B. O., Stegacheva, E. A., & Yumashev, A. V. (2023). Oral Hygiene Measures as a Preventive Measure in The Field Of Maintaining the General Health of the Patient. *Complementary Medicine Research*, 14(1), 123-126.
3. Yang, Q., Li, F., Ye, Y., & Zhang, X. (2024). Antimicrobial, remineralization, and infiltration: advanced strategies for interrupting dental caries. *Medical Review*, (0).



*Ю.С. Свистунова, здобувач вищої освіти,  
В.В. Коваленко, к.б.н., доцент  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МАТЕРІВ ДІТЕЙ З ОРФАННИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ**

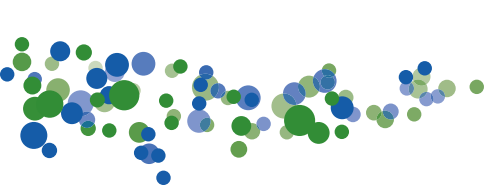
Кожна дитина, яка приходить у цей світ, є унікальною та особливою для своєї родини. Однак, є діти про яких кажуть «особливі» не тому, щоб підкреслити унікальність їх здібностей, а для того, щоб відзначити їх особливі потреби, що відрізняють від інших дітей. Такі діти народжуються з рідкісними (орфанними) захворюваннями. Це ті, хто протягом життя не завжди здатні самостійно діяти, повноцінно себе забезпечувати, доглядати за собою. На даний час в Україні нараховується близько 2 млн. таких осіб [1].

Відповідно до законодавства, за Програмою медичних гарантій пацієнтам з рідкісними захворюваннями наша держава надає безкоштовний доступ до найважливіших видів медичної допомоги, таких як: консультації, лабораторні та інструментальні дослідження, госпіталізація, проведення операцій, реабілітація [2]. Однак, надання медичної допомоги стосується безпосередньо носія патології, але необхідно враховувати що допомоги також потребують члени родини хворої дитини (в основному це стосується матерів, які майже 24/7 перебувають разом

з дитиною).

Метою нашої роботи є аналіз проблем надання психологічної підтримки матерів дітей із рідкісними захворюваннями, з метою покращення забезпечення даного виду допомоги та подолання потенційних труднощів.

Народження дитини з орфанним захворюванням повністю змінює колишній уклад родини, змінює ставлення батьків до життя, їхні погляди, цінності тощо. Догляд за такою дитиною та відповідальність за її життя накладає на родину велике навантаження. Вони відчувають емоційну напругу, тривогу, почуття провини, образи, перебувають у хронічному стресовому стані тощо. Багато хто замикається, віддаляється від друзів, родичів. Деякі стикаються з презирством і навіть ненавистю оточуючих до дитини. Сім'я дитини-інваліда часто стає малокомунікабельною, стриманою в контактах. У них звужується коло друзів та знайомих, обмежується спілкування з родичами через особливості своєї дитини. Народження дітей із відхиленнями, зазвичай, впливає і на відносини між батьками. В багатьох випадках сім'ї



розпадаються.

Загалом можна виділити 4 етапи психоемоційної адаптації сім'ї в якій росте особлива дитина: 1. Первинна діагностика та шок. На даному етапі матері зазвичай стикаються з шоком від діагнозу, часто супроводжуваним страхом і почуттям невизначеності. 2. Адаптація до нового життя. Після первинного шоку матері починають адаптуватися до нових обставин, включаючи необхідність додаткового (іноді постійного) догляду за дитиною. 3. Етап вичерпання. Тривалий догляд за дитиною з рідкісним захворюванням може призвести до психологічного виснаження, депресії та емоційного вигорання у матерів. 4. Зміцнення адаптаційних ресурсів.

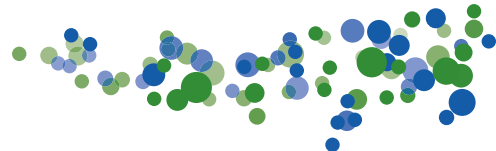
Кожен з цих етапів потребує певного виду допомоги. Так, на першому етапі необхідне залучення психологів, які надають підтримку через роз'яснення діагнозу та можливостей лікування, зменшуючи почуття страху. На другому, особливо важна соціальна підтримка та інформування про допоміжні програми з метою формування позитивного ставлення до життя. Третій етап, який згідно з дослідженнями [3] є одним із найкритичніших, вимагає комплексної підтримки – від психологів і соціальних працівників до залучення спеціалізованих груп підтримки. Останній етап – це підтримка в адаптації матері до нових життєвих обставин. Психологи й соціальні працівники

допомагають розвивати стійкість і навички самопідтримки. На цьому етапі важливим є забезпечення доступу до інформаційних та освітніх ресурсів, які допомагають матерям справлятися зі стресом.

Таким чином, робота з родинами повинна мати комплексний підхід та спільну участь всіх фахівців, які спостерігають дитину (лікар сімейної медицини, лікар-реабілітолог, соціальний працівник, дефектолог), але головна роль у цьому процесі належить психологу. Специфіка психологічної підтримки сімей з «рідкісними» дітьми визначається стадією переживання сім'єю того, що сталося: усвідомлення ситуації та її аналіз, актуалізація або дискредитація колишнього досвіду, створення нового знання та його реалізація.

На жаль, батьки часто стикаються з іншою реальністю. В даний час не вистачає професійних психологів, які працюють в саме цьому напрямку, що призводить до затримок у підтримці та збільшує рівень стресу. Часто обмежені соціальні ресурси, що посилює соціальну ізоляцію через відсутність підтримуючих груп чи ресурсів для спілкування з іншими батьками, які мають схожий досвід. Нестача інформації та адаптаційних програм, багато матерів не знають, як краще пристосуватися до «нового» життя з хворою дитиною, що ускладнює процес прийняття ситуації.

Узагальнюючи вищевикладене,



можна зробити наступні висновки. Підхід до вирішення проблем пов'язаних з наданням психологічної допомоги матерям дітей з орфанними захворюваннями потребує створення мультидисциплінарних команд з лікарів, психологів та соціальних працівників для надання комплексної підтримки. Необхідно вдосконалення існуючих та розробка нових освітніх

програм, проведення тематичних тренінгів, які включатимуть як інформацію про догляд за дітьми з рідкісними захворюваннями, так і техніки управління стресом. Така підтримка має бути доступною на кожному етапі емоційної адаптації, що допоможе забезпечити стабільність у родині та покращити якість життя як матері, так і особливої дитини.

### **Використані джерела:**

1. Медична допомога пацієнтам з орфанними захворюваннями URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/medychna-dopomoha-patsiientam-z-orfannymy-zakhvoriuvanniamy>
2. Пацієнтам з орфанними захворюваннями спрощують доступ до медичної допомоги. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/patsiientam-z-orfannymy-zakhvoriuvanniamy-sproshchuiut-dostup-do-medychnoi-dopomohy>
3. The portal for rare diseases and orphan drugs. URL: <https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/index.php>

*Н.К. Сухонос, к.мед.н., доцент,  
Д.С. Махортов, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## **СТАН МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ КИЄВА СЬОГОДНІ**

Особливістю сучасних збройних конфліктів є те, що під час військових дій страждає все населення країни, втягнутої в конфлікт. У такій ситуації у людей відбувається переоцінка всіх цінностей, досягнень та здобутків, змінюються психіка і світосприйняття. Вони змушені покидати свої домівки, щоб рятувати життя, шукати прихистку в інших місцях,

де у них немає родичів, друзів чи просто знайомих. У людей змінюється ставлення до оточуючих, життя та самих себе. У таких випадках необхідними є вивчення і оцінка психоемоційного стану людей для надання їм кваліфікованої допомоги та запобігання виникненню несприятливих наслідків для їхнього життя. [1]



Матеріали та методи. Нами проведено анкетування 80 здорових респондентів віком 13 – 35 років, мешканців м. Києва. Визначені потенційні фактори психічного напруження за допомогою оригінального опитувальника з 14 питань упродовж жовтня-листопада 2024 р. Для аналізу результатів використовували описовий аналіз.

Результати. В опитуванні взяли участь 80 здорових респондентів: 44 (55%) – 13-17 років, 23 (28,7%) – 18-22 років, 13 (16,3%) – 23-35 років. Частка опитаних жінок становить 48,4%, чоловіків – 48,4%, інше/не бажаю відповідати – 2,5%. Зміни у настрою відмічали 60% опитуваних, проблеми зі сном – 40,5%, почуття стурбованості та страху 51%, відчуття втоми та незібраності – 43%, погіршення пам'яті – 31,6%, психічний дискомфорт – 48,7%. З опитаних ніколи не зверталися за психологічною допомогою – 87,3%, але хотіли б звернутися – 45,6%. На питання: Якщо не звертались, то чому? 20% хвилюються, що не вистачить коштів, 14% не знають куди звертатися, 7% соромляться.

Також нами були проаналізували проведені дослідження психологічного стану українців під час збройного конфлікту. Дослідницька компанія Gradus Research під час повномасштабної війни провела кілька опитувань щодо стану ментального здоров'я українців. Восени 2022 року, 41% українців оцінили свій стан ментального здоров'я як задовільний, тоді як половина

(51%) визначили його як середній, 8% – незадовільний, 71% відчували нервозність. Опитування, проведене через рік (осінь 2023-го), показало, що так само 51% українців визначають свій ментальний стан як середній. Але водночас збільшилися частки тих, хто оцінює свій стан як незадовільний (з 8% до 11%) та зменшилась частка тих, хто вважає свій стан задовільним (з 41% до 38%). Також до 77% зросла частка українців, які переживають стрес та сильну нервозність. На початок 2024 року знову зросла частка українців, які визначають свій ментальний стан як незадовільний – до 13%. Також зменшилась частка опитаних (до 36%), які вважають свій ментальний стан задовільним. Ті самі 77% переживають стрес і відчують нервозність. Ще один тривожний факт із опитувань: більшість опитаних (78% станом на січень) ніколи не відвідували психолога чи психотерапевта. Але 40% із них не виключають такої можливості у майбутньому. [2]

Свіже опитування, проведене в червні Центром Разумкова (на замовлення ZN.UA), показало, що у більшості українців (55,8%) психологічний стан за останній рік погіршився. У 33,6% він не змінився і лише у 2,9% – покращився.

За оцінкою експертів, представленою Національним інститутом стратегічних досліджень, 40-50% населення потребуватиме психологічної допомоги. У певних групах населення кількість таких





людей складатиме: серед військових та ветеранів – 1,8 мільйонів, серед людей старшого віку – 7 мільйонів, близько 4 мільйонів – дітей та підлітків. За даними МОЗ, минулого року близько 135 тисяч пацієнтів (зокрема, 72 тисячі жінок та більше 18 тисяч дітей) звернулися зі скаргами на ментальне здоров'я до лікарів первинної ланки. За сім місяців цього року допомогу отримали вже майже 277 тисяч пацієнтів, зокрема 42,5 тисячі дітей. Найбільше українців скаржилися на відчуття тривоги, знервованості та напруженості, а також на порушення сну.[3]

Висновки. Хоча існує Положення про психологічну службу у системі освіти України, затверджене Наказом МОН №509, створена «Національна програма

психічного здоров'я та психосоціальної підтримки», працюють служби психологічної підтримки, однак, багато питань ще не вирішено і молодь все ще потребує допомоги. Тому треба створити єдину службу безкоштовної психологічної допомоги, або портал з існуючих служб, де кожний може знайти підтримку анонімно. Проводити роз'яснювальну роботу в закладах освіти про можливості психологічної допомоги. Використовувати соціальну рекламу, публікації в соціальних мережах, що в попиті у молоді. Проводити консультації не тільки з дітьми але з їх батьками, пояснюючи потребу та результативність психологічної підтримки у професіоналів.

### Використані джерела:

1. [https://gradus.app/documents/307/Gradus\\_Research\\_\\_\\_Mental\\_Health\\_Report\\_full\\_version.pdf](https://gradus.app/documents/307/Gradus_Research___Mental_Health_Report_full_version.pdf)
2. [www.umj.com.ua/uk/publikatsia-241952-vpliv-vijni-na-lyudinu-zmini-psihihi-ta-harakteru-v-umovah-voyennogo-stanu](http://www.umj.com.ua/uk/publikatsia-241952-vpliv-vijni-na-lyudinu-zmini-psihihi-ta-harakteru-v-umovah-voyennogo-stanu)
3. <https://www.slovoidilo.ua/2024/09/17/infografika/suspilstvo/yak-vijna-vplyvaye-mentalne-zdorovya-ukrayinciv>

*Н.О. Тимошок, к.б.н., старший дослідник,  
Р.В. Бубнов, к.мед.н., старший науковий співробітник,  
Л.М. Лазаренко, д.б.н., провідний науковий співробітник,  
М.Я. Співак, д.б.н., Академік НАН України  
Інститут мікробіології і вірусології  
ім. Д.К. Заболотного НАН України*



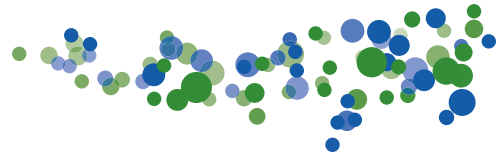
## ГЕПАТОПРОТЕКТОРНА АКТИВНІСТЬ L. CASEI IMB B-7280 НА МОДЕЛІ ДІКЛОФЕНАК - ІНДУКОВАНОЇ ГЕПАТОТОКСИЧНОСТІ У ЩУРІВ

Модель диклофенак-індукованої токсичності характеризується запальними холестатичними проявами, які виникають внаслідок порушення функцій мембран та супроводжуються імунологічними порушеннями [1,2,3,4].

Мета – оцінити в умовах експерименту структурно-метаболичні порушення в печінці щурів під впливом диклофенак (DCF) та можливість корекції морфологічних порушень при використанні пробіотичної бактерії *L. casei* IMB B-7280.

Проводили моделювання гепатотоксичності індукованої DCF (diclofenac - Sigma Chemical, St. Louis, Missouri); - для цього визначали токсичну дозу препарату. Наші попередні дослідження показали досить різний токсичний ефект DCF в залежності від статі щурів. Щурів лінії Вістар масою 180-220г (N=40), підібраних за принципом аналогів, було поділено на дві різностатеві групи, препарат вводили щодня у дозі 5,0 мг/кг (кумулятивні дози, визначені раніше, досягали відповідно 20 мг/кг та 40 мг/кг). Окремий дослід складали тварини (N=30), на яких досліджували, структурно -метаболичні порушення печінки щурів в умовах тривалого дослід. З експериментальних тварин було сформовано дві дослідні групи щурів, що

отримували щодоби DCF у дозах відповідно 5,0 мг/кг та 10,0 мг/кг протягом 4 діб та контрольну групу. У тварин щотижня брали зразки крові для вимірювання біохімічних параметрів, пов'язаних з функцією печінки, таких як аланінамінотрансфераза (АЛТ). Через три та дев'ять тижнів після останньої ін'єкції препарату за даними УЗД реєстрували дифузні зміни у печінці тварин. Для послаблення побічних реакцій тварин на введення DCF використовували *L. casei* IMB B-7280 у дозі ( $1 \times 10^8$  КУО/мл) одноразово, щоденно перорально протягом 10 діб. Гепатопротекторну активність пробіотичного штаму *L. casei* IMB B-7280 вивчали за активністю АЛТ. Рівень активності АЛТ є інформативним при низці захворювань, насамперед печінкової етіології. Коефіцієнт де Рітіса (співвідношення АсАТ/АЛТ) вважається інформативним аналітичним показником змін активності обох трансаміназ при низці патологічних станів, пов'язаних з ураженням серця чи печінки. Лікувальну дію *L. casei* IMB B-7280 досліджували на моделі диклофенак-індукованої гепатотоксичності. Корегувальну гепатопротекторну активність пробіотичного штаму *L. casei* IMB B-7280 підтверджували функціональними змінами структури печінки. Біопунктати



печінки отримували за допомогою пункційного втручання при адекватної візуалізації. Ступень пошкодження гепатоцитів у динаміки досліджу оцінювали за показниками АЛТ в сировотці крові дослідних тварин. Отриманий за допомогою біопсії біоматеріал використовували для проведення морфологічних та гістологічних досліджень.

Встановлено, що DCF в одній і тій самій концентрації проявляв досить різний токсичний ефект, в залежності від статі тварин. Так, для самців токсичною виявилась доза 20 мг/кг, що супроводжувалось загибеллю 10 % тварин. В цей же час, для самок гибель 10% тварин спостерігалась при введенні препарату у кумулятивній дозі 40 мг/кг. Підвищення дози DCF для самців до 25 мг/кг супроводжувалось гибеллю 30% тварин. Тобто спостерігали гендерні відмінності дії препарату на організм тварин. Введення тваринам DCF навіть у терапевтичних дозах (5 мг/кг), на 20 добу супроводжувалось значними порушеннями функцій печінки та кишечника, підвищенням у 1,5 разів рівня АЛТ у циркуляції. Прояви гепатотоксичності DCF обумовлені мікросомальним окисленням препарату ферментами монооксигеназної системи та утворенням реактогенних метаболітів. Метаболізм DCF відбувається за допомогою ізоферментів цитохрому P450 (CYP3A4, CYP2C9, CYP2C8, та глюкуронозилтрансфераз UGT2B7).

Адекватною моделлю для дослідження структурно-метаболических порушень в печінці під впливом DCF виступають експериментальні тварини – щури. У щурів інактивація препарату відбувається за участю P450 (CYP3A4, CYP2C11). Проведені дослідження структури печінки тварин при моделюванні токсичного ураження органу показали, що введення DCF самицям у кумулятивній дозі 40 мг/кг, на 12 тижні після останньої ін'єкції препарату супроводжувалось порушеннями функції печінки. При гістологічному дослідженні відмічені прояви зернистої/жирової дистрофії гепатоцитів, балкова будова часточок залишалась збереженою. Просвіти центральних вен виглядали розширеними і були заповненими еритроцитами. Портальні тракти інфільтрувалися гістіоцитами, відмічались явища білково гіаліново-крапельної дистрофії, у частини клітин спостерігались явища некрозу. Встановлено, що L. casei IMB B-7280 має гепатопротекторну дію. Ці ефекти підтверджуються нижчими рівнями АЛТ, в крові порівняно з групою DCF, яка продемонструвала підвищені показники АЛТ. Проведені гістологічні дослідження печінки за експериментальної DCF - індукованої токсичності в умовах використання L. casei IMB B-7280 показали позитивний вплив шт. на структурні компоненти органу. Це проявилось менш вираженими змінами судинного



русла, кращою збереженістю печінково-балкової організації органу та зменшенням ступеня деструкції гепатоцитів або інфільтрації, які спостерігалися в групі DCF. Позитивний вплив препарату на структуру органу більш виражено проявився на 10-у добу експерименту. Доведена виражена гепатопротекторна активність *L. casei* IMB B-7280 на моделі DCF - індукованої гепатотоксичності, що

проявляється зниженням активності АЛТ в 2 рази. Зниження показників АЛТ на фоні введення *L. casei* IMB B-7280 підвищує функціональну спроможність печінки у знешкодженні токсичних сполук.

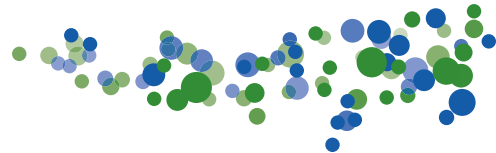
Тобто, пробіотична культура *L. casei* IMB B-7280 на фоні введення DCF має гепатопротекторну дію.

### Використані джерела:

1. Bort R, Ponsoda X, Jover R, Gómez-Lechón MJ, Castell JVDiclofenac toxicity to hepatocytes: a role for drug metabolism in cell toxicity. J Pharmacol Exp Ther. 1999 Jan;288(1):65-72.
2. Yano A, Higuchi S, Tsuneyama K, Fukami T, Nakajima M, Yokoi T. Involvement of immune-related factors in diclofenac-induced acute liver injury in mice. Toxicology. 2012 Mar 11;293(1-3):107-14.
3. Deng XAithal GP, Ramsay L, Daly AK, Sonchit N, Leathart JB, Alexander G, Kenna JG, Caldwell J, Day CP. Hepatic adducts, circulating antibodies, and cytokine polymorphisms in patients with diclofenac hepatotoxicity. Hepatology. 2004 May;39(5):1430-40.
4. Khan MI1, Khan MR. Gastroprotective Potential of Dalbergia sissoo Roxb. Stem Bark against Diclofenac-Induced Gastric Damage in Rats. Osong Public Health Res Perspect. 2013 Oct;4(5):271-7. doi: 10.1016/j.phrp.2013.09.006.

*І.К. Тинок, здобувач вищої освіти,  
В.В. Малишев, д.т.н., професор,  
В.В. Коваленко, к.б.н., доцент  
Міжнародний Європейський Університет*

**NBIC-КОНВЕРГЕНЦІЯ: ВПЛИВ НА МАЙБУТНІЙ СУСПІЛЬНИЙ  
УСТРІЙ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**



Словосполучення «конвергентні технології» стосується синергетичної комбінації чотирьох головних галузей науки і техніки (N - nano, B - bio, I - info, C – cogno), кожна з яких на сьогодні розвивається швидкими темпами. Межі між цими чотирма галузями поступово зникають, що зумовлює більш цілісне розуміння кожної із складових. Вважається, що NBIC-конвергенція призведе до революційних наукових відкриттів та інноваційних технологічних впроваджень. Основними тенденціями, які виникнуть внаслідок впливу NBIC-конвергенції на суспільний устрій в найближчому майбутньому, є такі [1, 2]: створення високошвидкісних прямих інтерфейсів між людським мозком і машинами; поліпшення обізнаності людини про стан здоров'я та умов навколишнього середовища завдяки новоствореним сенсорам і комп'ютерам; удосконалення людського організму та його пристосування до умов навколишнього середовища; поліпшення рівня життя завдяки можливості контролю над генетичною структурою живих організмів та сільськогосподарських культур; отримання людиною вищого ступеня інформованості про когнітивні, соціальні та біологічні сили впливу на її життя.

Фундамент NBIC-конвергенції заснований на інформатизації та мініатюризації технологічних процесів. Будь-які процеси, які відбуваються в

живому чи неживому світі або у світі пізнання, можуть перетворюватися на інформацію. Особливо важливе значення у концепції NBIC-конвергенції відводиться нанотехнологіям, які можуть здійснювати цілеспрямовані маніпуляції на атомарному і молекулярному рівнях.

Моделювання біологічних систем завдяки ІТ технологіям привело до появи нових міждисциплінарних галузей: обчислювальної біології, біоінформатики, системної біології. Не лише комп'ютерні технології впливають на розвиток біотехнологій. Спостерігається і зворотний процес, який можна проілюструвати розробкою ДНК-комп'ютерів. Передові ІТ технології базуються на мікроелектроніці і швидко розвиваються у напрямку наноелектроніки. Причому виникає не лише мініатюризація приладів, але й вступають в силу унікальні електричні властивості, притаманні нанорівню. Електричний заряд як носій інформації може поступитися таким носіям, як електронний спин, квантовий стан, фотон.

NBIC-конвергенція зумовлює значний вплив на поліпшення здоров'я людини та її фізичних можливостей. Суттєве значення для прогресу у цій сфері полягає у всебічному науковому розумінні фундаментальних хімічних і біологічних процесів живого. Відбувається пошук шляхів контролю над метаболізмом у клітинах, тканинах, органах і організмах.



Пряма передача біомолекулярних сигналів і нейронних кодів до штучних двигунів відкриє можливості прямого контролю за допомогою мозку над роботою приладів у нейроморфній інженерії. У дослідженні [1] відмічається, що найбільшу перспективу можуть отримати розробки у 6 технологічних напрямках поліпшення здоров'я людини та її фізичних можливостей: створення біонаномашин для інноваційних методів лікування, включаючи ті, які є результатом біоінформатики, геноміки і протеоміки; створення імплантів на основі нанотехнологій для заміни органів людини, а також для моніторингу фізіологічного стану організму; створення нанорозмірних роботів і мало- та неінвазивних інструментів для медичних втручань; розширення взаємодії «мозок - мозок» та «мозок - машина» за допомогою підключення до нервової системи людини; розробка мультимодальних платформ для людей із порушеннями зору та слуху; віртуальні середовища для навчання і роботи, необмеженої за відстанню чи фізичним масштабом, на якому вона виконується.

Нещодавні досягнення у відкритті біомаркерів, біокомп'ютингу

і нанотехнологіях [3] надають нові можливості у персоналізованій і предиктивній медицині. У персоналізованій – це пристосування виявлення і лікування захворювань до молекулярного профілю кожного пацієнта, у предиктивній – це застосування генетичної і молекулярної інформації для прогнозування розвитку захворювання, прогресування і клінічного наслідку. NBIC-конвергенція є перспективною для молекулярної діагностики та індивідуалізованого лікування раку та інших захворювань.

Пропонується додати до NBIC-конвергенції особливий тип технологій оптимального користування природою, тобто технологій конструювання і експлуатації природних і штучних ландшафтів. При цьому відбуватиметься об'єднання елементів, що містять технології природокористування, або технології конструювання та експлуатації природних (тих, що виникли без участі людини), штучних (наприклад космічна станція, підводний човен, «розумний будинок» тощо) та гібридних (міські конгломерати) ландшафтів.

### Використані джерела:

1. Roco M.C., Bainbridge W.S. (Eds.) (2002) Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and the Cognitive Science. National Science Foundation. Arlington, VA. [www.umj.com.ua/uk/publikatsia-8865-konvergentni-texnologii-nanobiomedichnij-aspekt](http://www.umj.com.ua/uk/publikatsia-8865-konvergentni-texnologii-nanobiomedichnij-aspekt)





2. Roco M.C., Bainbridge W.S. (Eds.) (2006) Managing Nano-Bio-Info-Cogno Innovations: Converging technologies in society, Springer, Berlin.

[www.umj.com.ua/uk/publikatsia-8865-konvergentni-texnologii-nanobiomedichnij-aspekt](http://www.umj.com.ua/uk/publikatsia-8865-konvergentni-texnologii-nanobiomedichnij-aspekt)

3. Phan J.H., Moffitt R.A., Stokes T.H., Liu J. et al. (2009) Convergence of biomarkers, bioinformatics and nanotechnology for individualized cancer treatment. Trends Biotechnol., 27(6): 350–358.

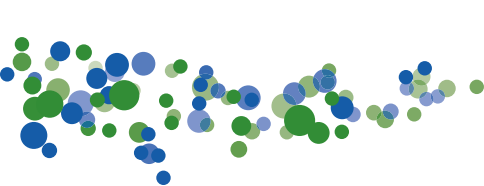
*В.О. Хмара, здобувач вищої освіти,  
О.М. Калейнікова, к.б.н., старший науковий співробітник  
Міжнародний Європейський Університет*

## МОЖЛИВІ ПРИЧИНИ РАННЬОЇ СИВИНИ В УМОВАХ СТРЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Стрес, викликаний війною, має драматичний, глибокий і тривалий вплив на психічне та фізичне здоров'я людей, особливо тих, хто пережив бійку або втрату коханої людини, що викликає розвиток тривоги та депресії, може зазнати сильного емоційного стресу, який може перерости в хронічний стрес і призвести до патофізіологічних порушень. Вони відзначають розвиток серцево-судинних захворювань, психічних розладів, порушень сну, зміни апетиту і навіть посивіння волосся через вплив меланоцитів. Дослідження підтверджують зв'язок між високим рівнем стресу і передчасним посивінням. Показано, що гормони стресу, такі як кортизол, можуть впливати на клітини, що виробляють меланін [1].

Вчені зазначають, що стовбурові клітини волосяних фолікулів (СКВФ) відіграють ключову роль у регуляції пігментації волосся через кілька механізмів:

- виробництво меланоцитів – СКВФ стимулюють диференціацію меланоцитів, які відповідають за виробництво меланіну;
- взаємодія з сигнальними молекулами – СКВФ виділяють сигнальні молекули Wnt, Shh і BMP (Bone Morphogenetic Protein), які регулюють розвиток меланоцитів і їхню активність;
- клітинна пам'ять і цикли росту – СКВФ мають властивість зберігати інформацію про колір волосся протягом циклів його росту;
- вплив на мікрооточення – СКВФ впливають на навколишнє середовище фолікула, зокрема, на клітини дермальної папули та волосяні клітини;
- активація стресових шляхів – у відповідь на стрес СКВФ можуть змінювати свою активність, що веде до зменшення виробництва меланіну [1], [2], [4].



Отже, стрес впливає на меланоцити через кілька механізмів, що можуть призводити до зміни виробництва меланіну і, як наслідок, до посивіння волосся.

Вчені виділяють основні аспекти цього впливу[2], [4].

1. Гормональний вплив
2. Оксидативний стрес
3. Запальні процеси
4. Зміни в імунній системі
5. Зміна сигналізації.

Відомо, що в волосяних фолікулах є нервові закінчення, в яких виробляється норадреналін. Було виявлено, що ці нервові закінчення знаходяться близько до місця, де збираються стовбурові клітини, що продукують меланоцити [3] коли норадреналін впливає на ці стовбурові клітини, вони можуть аномально активно руйнуватися і залишати свої ніші. Крім того, через обмежену кількість цих стовбурових клітин їх запаси можуть частково або повністю вичерпатися, що унеможливорює синтез пігментів у майбутньому. [4].

Показано, що волосся, яке вже відросло забарвленим, не сивіє, але коли цикл життя фолікула доходить до випадіння, старі меланоцити відмирають, і якщо стовбурових клітин не залишилося, то новим немає звідки взятися, і волосина відростає сивою [1], [3]. Тимчасове блокування такого надмірно поділу стовбурових клітин і їхньої втрати запобігає посивінню. Відомо про схожість принципів в роботі симпатичної нервової

системи та стовбурових клітин, що стають меланоцитами, тож це може допомогти запобіганню ранньої сивини в людей. Тобто під впливом норадреналіну вмикаються ті ж гени, які відповідають за поділ клітин [3].

Гострий стрес, особливо реакція "бий або біжи", традиційно вважається корисним для виживання тварин. Але в цьому випадку стрес спричиняє постійне виснаження стовбурових клітин", – сказав науковець Б. Чжан. [3]. Досі не встановлено, як швидко виснажується цей резервуар стовбурових клітин у людей. Адже у всіх різна тривалість циклу росту волосяного фолікула [4]. Один цикл може тривати кілька років. Отже, ті волосяні фолікули, які під час стресу переживають активну фазу росту, можуть протриматися ще кілька років до того, як ці волосини випадуть і виростуть нові – уже не пігментовані через втрату стовбурових клітин [5].

Таким чином, можливою причиною виникнення ранньої сивини під час війни є вплив гормонів стресу як на стовбурові клітини волосяних фолікулів, так і на меланоцити, зокрема через гормональні, імунні механізми, зміну окисно-відновного балансу та розвиток запалення. Подальші дослідження важливі як для встановлення патофізіологічних механізмів, так і для можливих шляхів профілактики та корекції ранньої сивини в контексті збереження фізичного та психічного здоров'я у післявоєнний період.



### Використані джерела:

1. John Wiley & Sons A/S. Published by John Wiley & Sons Ltd "The Impact of Chronic Psychological Stress on Hair Pigmentation". Journal of Cosmetic Dermatology. 2022. 10.1111/exd.13380.
2. Dr. Ralph M. Trüeb, "Oxidative Stress and Melanocyte Function in Hair Graying", Department of Dermatology, University Hospital of Zurich, Switzerland. Free Radical Biology and Medicine. 2019. doi: 10.4103/0974-7753.51923.
3. Smith L. J., Lee R. K. "Hormonal Responses to Stress and Their Impact on Hair Follicles". Endocrine Reviews. 2021. doi: 10.1016/S0002-9440(10)63866-7.
4. Wang H. R., Liu Y. M. "Psychological Stress and Hair Graying: Evidence from Clinical Observations".. International Journal of Dermatology. 2020. doi.org/10.1016/j.bbrc.2024.149564.
5. Zhang B, Ma S, Rachmin I, He M, Baral P, Choi S, Gonçalves WA, Shwartz Y, Fast EM, Su Y, Zon LI, Regev A, Buenrostro JD, Cunha TM, Chiu IM, Fisher DE, Hsu YC, «Hyperactivation of sympathetic nerves drives depletion of melanocyte stem cells». Nature, 577, 676–681 (2020). doi.org/10.1038/s41586-020-1935-3.

*В.О. Хмара, здобувач вищої освіти,  
Г.Ю. Кандаурова, к.мед.н., доцент  
Міжнародний Європейський Університет*

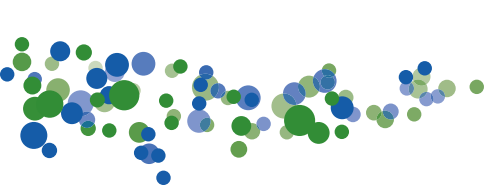
## ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ТРИХОТИЛОМАНІЇ У ДІТЕЙ

Життя під час війни набуває хронічного гострого впливу на психоемоційне здоров'я людей, що може призводити до різних хронічних захворювань, наприклад високий артеріальний тиск, панічні атаки, депресія, випадіння волосся, посивіння тощо.

Трихотиломанія (ТТМ) – це хронічна травматична алопеція, до формування якої призводить психічний розлад, що характеризується регулярним вириванням власного волосся зі шкіри голови, брів, вій, лобка та інших ділянок тіла. Пацієнти з

ТТМ нерідко страждають на інші психічні розлади (наприклад, депресія, невроз) [1].

В даний час результати дослідження показують, що звичка до випадіння волосся характеризується наявністю декількох типів волосся, включаючи волосся з нормальними кінцями, волосся з зачесаними кінцями, скручене волосся. При цьому виявляється багато порожніх фолікулів, в деяких з яких є чорні точки із залишками волоссяного стрижня (трихомаліяція). Для уточнення діагнозу може знадобитися пункційна



біопсія і гістологічне дослідження [2].

Виділяють такі специфічні прояви трихотиломанії як: висмикування власного волосся, їх накручування на палець. Описані випадки, коли пацієнти жують і ковтають своє вирване волосся [3]. Деякі дослідження показують, що пацієнти з ТТМ можуть часто торкатися волосся, навіть не висмикуючи їх, а процес висмикування волосся завжди приносить їм емоційне полегшення [4], [5].

Клінічна картина захворювання представлена вогнищами тотальної алопеції неправильної форми (залисини можуть локалізуватися там, де є волосся, але частіше на темряві та маківці) або ділянками з розрідженим волоссям (у цьому випадку визначаються волосся, поламані на різній висоті, з розщепленим кінчиками, або згорнуті в кільця) [2].

Внаслідок висмикування волосся на шкірі можуть візуалізуватися точкові крововиливи (геморагії). При тотальному висмикуванні волосся нерідко формуються геморагічні скоринки та ерозії, осередки ліхеніфікації (потовщення та ущільнення шкіри) [3]. Висмикування волосся зазвичай не приносить пацієнтам жодних хворобливих відчуттів, оскільки чутливість на цих ділянках шкіри знижена.

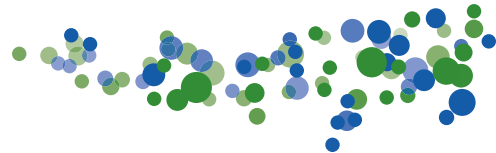
Діагностика ТТМ утруднена, оскільки пацієнти не визнають сам факт висмикування волосся, а клінічна картина трихотиломанії схожа з іншими алопеціями, тому приблизно в 50% випадків спочатку

пацієнтам з ТТМ ставиться діагноз «гніздова алопеція».

Диференціювати дві патології дозволяє аналіз сукупності патологічних трихоскопічних ознак та ключові маркери захворювань. Для трихотілломанії характерно збереження пігментованого короткого волосся і різна довжина волосків, при гніздній алопеції волосся знебарвлене і тонке [3], [5].

Трихотиломанія характеризується компульсивним навмисним висмикуванням або викручуванням волосся. Цей розлад втрати волосся може відображати фон емоційної нестабільності та часто зустрічається у дітей. Панч біопсія є важливим інструментом для об'єктивної підтримки клініцистом діагнозу, оскільки часто і дитина, і батьки заперечують, що висмикування волосся є причиною випадіння волосся. Клінічно у пацієнтів спостерігається дифузне або дивно-оформлені ділянки випадіння волосся. Стрижні волосся мають різну довжину через різні точки перелому стрижнів волосся або через те, що волосся висмикується в різний час [2].

Гістологічно зазначають наявність таких ознак: дифузна алопеція шкіри голови, перешийок – відсутність запалення і волосяних фолікулів з ознаками ураження фолікулів (трихомаліяція), волосяні фолікули неправильної форми, внутрішньо-фолікулярний крововилив, пігмент



меланіну, що міститься в волосяному стрижні, волосяний фолікул із втратою волосяного стрижня, сильно спотворений волосяний стрижень [4].

За гістологічними ознаками це незапальна алопеція без рубців, у якій морфологічні зміни є такими, як ушкодження фолікулів (трихомаляція) внаслідок зовнішнього ураження, із спотворенням анатомії волосяного фолікула та з перифолікулярні та інтрафолікулярні крововиливи. Додаткові знахідки включають зліпки пігменту меланіну, втрату стрижнів

волосся і трихомаляцію, коли стрижень волосся є дисморфічним, з неповним ороговінням і нерегулярною пігментацією. Кількість волосяних фолікулів нормальна, зі збільшеною кількістю волосяних фолікулів катагену/телогену та без значного запалення [5].

Отже, будь які клінічні прояви трихотилломанії в значної більшості випадків потребують обов'язкового підтвердження діагнозу за допомогою гістологічного дослідження.

### Використані джерела:

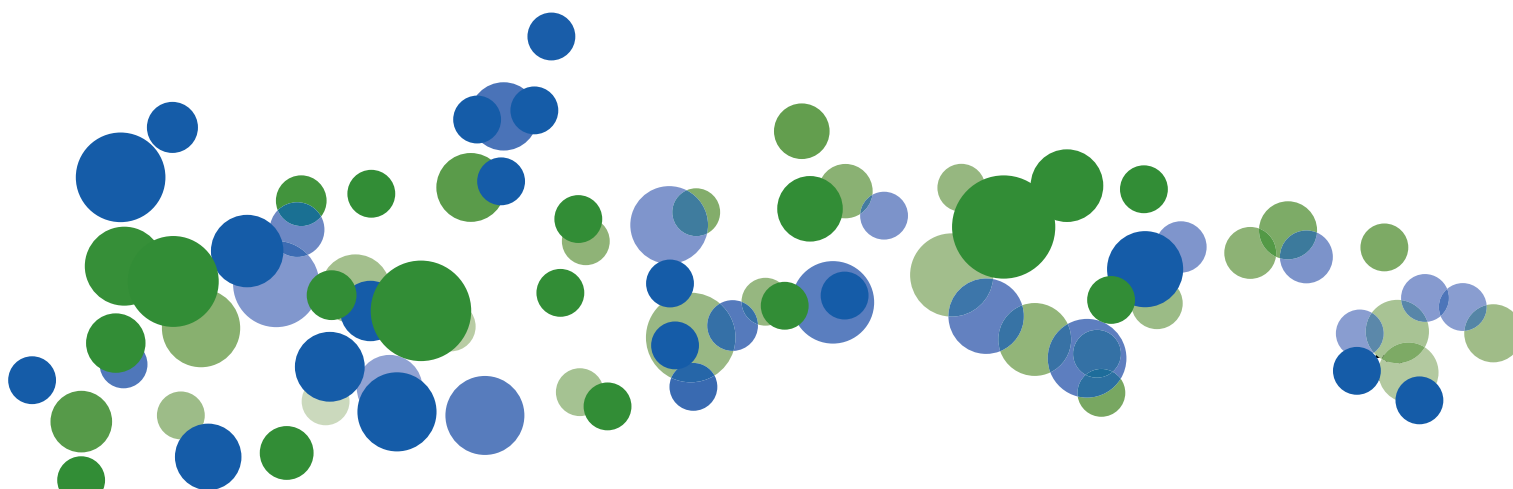
1. Catherine Stefanato «Histopathology of alopecia: a clinicopathological approach to diagnosis» MD, FRCPath, Department of Dermatopathology, St John's Institute of Dermatology/ doi.org/10.1111/j.1365-2559.2009.03439.
2. Martha J. Falkenstein «Symptom accommodation, trichotillomania-by-proxy, and interpersonal functioning in trichotillomania», DOI: 10.1016/j. comppsych
3. Jon E. Grant[Opens in a new window], Richard A. I. Bethlehem, Samuel R. Chamberlain, Tara S. Peris, Emily J. Ricketts, Joseph O'Neill, Darin D. Dougherty, Dan Stein, Christine Lochner, Douglas W. Woods, John Piacentini and Nancy J. Keuthen «Neurobiology of subtypes of trichotillomania and skin picking disorder», Published online by Cambridge University Press, doi: 10.1017/S109285292100095X
4. Kumar, Annapurna; Karthikeyan, Kaliaperumal Habit «Effectiveness of Habit Reversal Training for Trichotillomania», doi: 10.4103/0974-7753.96089
5. Magdalena Grzesiak 1, Adam Reich, Jacek C Szepietowski, Tomasz Hadryś, Przemysław Pacan «Trichotillomania Among Young Adults: Prevalence and Comorbidity», DOI: 10.2340/00015555-2565



# СЕКЦІЯ 03

---

## ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА







*С. В. Більницька, здобувач вищої освіти  
А. О. Землянський, к.вет.н., доцент,  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України*

## **АНАЛІЗ РОЛІ АДИПОКІНІВ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ БІОМАРКЕРІВ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ 2 ТИПУ В КОТІВ**

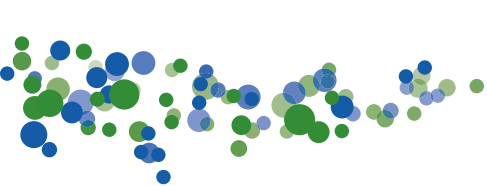
Цукровий діабет не лише поширений серед людей, алей стає серйозною проблемою для домашніх котів. Так зростаюча поширеність цукрового діабету 2 типу (ЦД2) серед домашніх котів складає до 90% і віддзеркалює зростання захворюваності на цей недуг серед людей [1, с. 01]. До факторів ризику відносяться старший вік, чоловіча стать, окремі породи котів, наявність ожиріння та інсулінорезистентність [2, с. 40].

Ця паралель не тільки підкреслює спільні метаболічні та екологічні фактори ризику, але й позиціонує діабет котів як цінну модель для розуміння ЦД 2 типу. Стаття Sierawska та Niedźwiedzka-Rystwej, на яку ми посилаємось у даному огляді, заглиблюється в роль адипокінів, сигнальних молекул, отриманих з жирової тканини, в патогенезі ЦД2 у котів. Їх потенційне використання в якості біомаркерів для діагностики та лікування захворювання становить суть дослідження [1, с. 01].

Автори представляють тему, окреслюючи основні фактори ризику ЦД2 у котів, такі як вік, стать, породна

скхильність та ожиріння. Це створює основу для обговорення адипокінів, молекул, які пов'язують метаболічну дисфункцію та запалення, що відіграють центральну роль у розвитку ЦД2 [2, с. 40].

*Критичний аналіз адипокінів у патогенезі ЦД2:* У статті представлено детальний огляд ключових адипокінів, включаючи лептин, адипонектин, резистин, оментин, ФНП-α та ІЛ-6, з узагальненням їхньої ролі в метаболізмі глюкози та чутливості до інсуліну. Кожен адипокін аналізується на основі існуючих доказів, підкреслюючи їх подвійний внесок у регуляцію метаболізму та запальних процесів. *Лептин:* Дискусія про лептин ефективно пов'язує його роль у регуляції апетиту та енергетичного балансу з його патологічним підвищенням при ожирінні та ЦД2. Автори стверджують, що внесок лептину в інсулінорезистентність є особливо важливим у контексті котячого ожиріння, що є ключовим фактором розвитку ЦД2. *Адипонектин:* Аналіз адипонектину підкреслює його протизапальні та інсуліночутливі властивості. Стаття вміло протиставляє знижений рівень



адипонектину, що спостерігається при ЦД2, його захисній ролі, що дозволяє вважати його перспективним біомаркером.

*Резистин:* Хоча автори визначають зв'язок резистину з інсулінорезистентністю, представлені докази є менш переконливими порівняно з лептином та адипонектином. Необхідні подальші дослідження для з'ясування його ролі при ЦД2 у котів.

*Прозапальні цитокіни (TNF- $\alpha$  та IL-6):* Стаття переконливо встановлює зв'язок між системним запаленням і ЦД2, причому ФНП- $\alpha$  та IL-6 виступають медіаторами хронічної запальної реакції. Однак, на наш погляд, авторам варто було б глибше дослідити, як ці цитокіни взаємодіють з адипокінами, посилюючи інсулінорезистентність [3, с. 101].

*Сильні сторони статті:* 1. Міждисциплінарний підхід: дослідження ефективно інтегрує дослідження на людях і в ветеринарії, підкреслюючи потенціал трансляції результатів досліджень ЦД2 у котів на лікування діабету у людей. 2. Всебічне охоплення: оглядохоплює широкий спектр адипокінів, забезпечуючи цілісне розуміння їхньої ролі при ЦД2. 3. Акцент на практичному застосуванні: висвітлюючи потенціал адипокінів як біомаркерів, автори звертаються до критичної прогалини в сучасних діагностичних і терапевтичних підходах до лікування ЦД2 у котів.

*Обмеження та прогалини:* 1. Обмеженість оригінальних досліджень:

стаття в основному спирається на існуючу літературу, з мінімальним включенням нових експериментальних даних. Це обмежує її здатність безпосередньо підтверджувати адипокіни як біомаркери у котів. 2. Дефіцит специфічних для котів даних: хоча дослідження проводить паралелі між ЦД2 у людей і котів, воно підкреслює недостатність даних про адипокіни, специфічні для котів, що обмежує можливість узагальнення висновків. 3. Клінічна корисність біомаркерів: хоча стаття пропонує адипокіни як діагностичні та прогностичні інструменти, вона містить обмежену дискусію щодо їх інтеграції в клінічну практику, включаючи такі проблеми, як стандартизація аналізів та економічна ефективність.

*Висновки та подальші перспективи:* Дослідження представляє адипокіни як перспективних кандидатів для покращення діагностики та лікування ЦД2 у котів. Підкреслюючи їх подвійну роль у метаболічній регуляції та запаленні, автори підкреслюють потенціал для раннього виявлення та персоналізованих стратегій лікування у ветеринарній медицині, що відповідає даним інших дослідників і даним наших власних досліджень.

*Для підвищення клінічної значущості їхніх висновків, майбутні дослідження повинні:* 1. Зосередитися на встановленні референтних діапазонів для адипокінів у здорових і хворих на діабет котів.



2. Дослідити поздовжні зміни рівнів на адипокіни в рутинну ветеринарну адипокінів в динаміці захворювання. 3. діагностику.
- Оцінити можливість включення аналізів

#### Використані джерела:

1. Sierawska O and Niedźwiedzka-Rystwej P (2022) Adipokines as potential biomarkers for type 2 diabetes mellitus in cats. Front. Immunol. 13:950049. doi: 10.3389/fimmu.2022.950049;
2. Zemlianskyi A. Lipids and lipoproteins and changes in their metabolism during internal diseases. // Єдине здоров'я – 2022 : матеріали Міжнародної наукової конференції присвяченої 100-річчю кафедр факультету ветеринарної медицини (м. Київ, 22-24 вересня 2022 р.) / НУБіП України, Факультет ветеринарної медицини, НДІ Здоров'я тварин. - К. : 2022. – С. 40 – 42;
3. Niedźwiedzka-Rystwej P, Deptuła W (2009): Adipose tissue and immunity system. Alergia Astma Immunologia 15: 101-. 105.

*Ю.О. Бойко, к.б.н., доцент,  
П.Б. Богомолова, здобувач вищої освіти,  
А.О. Кобосова, здобувач вищої освіти  
Одеський державний аграрний університет*

## ЗНАЧЕННЯ ГОРМОНІВ ПЛАЦЕНТИ В ПЕРІОД ВАГІТНОСТІ

**Актуальність:** Вагітність – стан співіснування плода та матері, яке контролюється нервовою та ендокринною системами вагітної самки та ембріону. Контроль рівню гормонів є одним з критичних етапів попередження ускладнень вагітності та забезпечення її нормального протікання протягом всього періоду виношування.

**Мета дослідження:** Визначення впливу гормонів, що виробляє плацента на розвиток плоду та адаптацію до пологів тіла вагітної самки.

**Методи:** Вивчення інформації щодо фізіології вагітності, про гуморальну регуляцію даного процесу, вплив окремих гормонів плаценти на нього.

**Результати:** Відповідно до інформації з наукових джерел ми зупинили увагу на наступних гормонах, які виробляються плацентою, що мають найбільший вплив на розвиток плоду або підготовку тіла матері до народження дитини: хоріонічний гонадотропін, лептин, кортикотропін-рилізінг гормон, плацентарний лактоген, плацентарний гормон росту, прогестерон та



естрогени.

Умовно можна поділити гормони за функціями на ті, що регулюють:

- 1) децидуалізацію, імплантацію,
- 2) ангіогенез матки та плаценти,
- 3) контроль імунної толерантноості між матір'ю та плодом,
- 4) збереження вагітності, шляхом розслаблення міометрію,
- 5) індукцію початку пологів,
- 6) розвиток молочних залоз, зміни гомеостазу тіла самки,
- 7) енергетичний обмін матері та плоду.

Хоріонічний гонадотропін (ХГ) відноситься до другої, третьої, четвертої груп, також протягом перших 6 тижнів вагітності підтримує функцію жовтого тіла і таким чином вагітності, стимулюючи вироблення прогестерону та естрогенів, необхідних для підтримки вагітності. Гормон складається з двох субодиниць —  $\alpha$  та  $\beta$ , друга субодиниця ХГ унікальна, тому її використовують для тестів на вагітність.

Лептин відповідає за регуляцію енергетичного балансу, апетиту і маси тіла. Він призводить до гіперінсулінемії, що супроводжується підвищенням ліполізу, таким чином можливо в першу чергу використовувати ліпіди, які доступні обмеженою мірою в плаценті, як енергія джерело для матері, тоді як запаси глюкози доступні для забезпечення енергією плода. Гормон також впливає на ангіогенез

судин матки шляхом посилення фактору росту ендотелію судин, регулює імунну відповідь.

Кортикотропін-рилізінг (КРГ) гормон відіграє центральну роль в індукції пологів, координуючи ендокринні сигнали між матір'ю та плодом. Підвищення рівня КРГ спостерігається протягом вагітності, і його концентрація може бути прогностичним маркером терміну пологів.

Плацентарний лактоген (ПЛ) і плацентарний гормон росту (ПГР) стимулюють ліполіз у матері, збільшуючи використання жирів як джерела енергії, регулюють обмін речовин для забезпечення енергії для плода. ПГР індукує материнський синтез IGF-1, який сприяє розвитку статевих органів, він також посилює матково-плацентарну перфузію. ПЛ сприяє зростанню плода за рахунок посилення синтезу IGF-1 в печінці та підшлунковій залозі плода. Обидва гормони впливають на ріст плаценти, інвазію трофобласта. Таким чином, у скоординованій взаємодії плацентарних гормонів ПЛ і ПГР метаболізм матері налаштований на потреби внутрішньоутробного розвитку.

Прогестерон є ключовим гормоном, який підтримує вагітність, шляхом розслаблення міометрію. Прогестерон також має протизапальні та імуносупресивні властивості. Він стимулює вироблення цитокінів Th2 і пригнічує активність природних кілерних клітин у матці.



Прогестерон-блокуючий фактор пригнічує цитотоксичність цих клітин, що запобігає ушкодженню плода.

Плацента сама по собі не може синтезувати естрогени і потребує попередників, таких як дегідроепіандростерон-сульфат (DHEAS), який надходить від надниркових залоз матері та плода.

Естрогени регулюють експресію генів, відповідають за ріст матки, підготовку молочних залоз до лактації та впливають на збільшення об'єму крові та збереження рідини під час вагітності. Крім

того, естрогени беруть участь у стимуляції ангіогенезу та кровообігу у плаценті, що забезпечує належне постачання плода поживними речовинами.

**Висновки:** Плацентарні гормони діють узгоджено, забезпечуючи збереження вагітності, підготовку організму до пологів і розвиток молочних залоз для годування новонародженого. Результати свідчать про безпосередню гуморальну регуляцію процесів вагітності, які є критичними для її нормального перебігу та народження здорового потомства.

#### **Використані джерела:**

1. Schleußner E., Huppertz B. The Placenta Basics and Clinical Significance: book. Berlin: Springer, 2023. 371 p.
2. The Role of Placental Hormones in Mediating Maternal Adaptations to Support Pregnancy and Lactation Tina Napso , Hannah E J Yong , Jorge Lopez-Tello , Amanda N Sferruzzi-Perri Front Physiol. 2018 Aug 17;9:1091. doi: 10.3389/fphys.2018.01091. eCollection
3. Placental Hormones and the Control of Fetal Growth Michael Freemark The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism, Volume 95, Issue 5, 1 May 2010, Pages 2054–2057, <https://doi.org/10.1210/jc.2010-0517>

*В.О. Войналович, здобувач вищої освіти,*

*З.В. Шнуровенко, здобувач вищої освіти,*

*М.С. Хіміч, к.вет.н, доцент*

*Одеський державний аграрний університет*

## **ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ СИРУ КИСЛОМОЛОЧНОГО ВІТЧИЗНЯНИХ ОПЕРАТОРІВ РИНКУ**



Актуальність. Завдяки високому вмісту білка, кальцію і фосфору, наявності магнію, натрію і вітамінів, а також, низького вмісту вуглеводів і жирів, молочні продукти відіграють важливе значення у повноцінному харчуванні населення [1, 4].

Висока поживна і біологічна цінність молочних продуктів і, зокрема сиру кисломолочного, обумовлює постійний попит і зростання обсягів виробництва. Але у гонитві за прибутком, намагаючись, одночасно, збільшити обсяги виробництва і знизити собівартість продукції, вітчизняні виробники, часто вдаються до фальсифікації готового продукту. І хоча, зазвичай, фальсифікації реєструють у кисломолочному сирі домашнього і фермерського виробництва, останні роки часто виявляють випадки якісної фальсифікації (зниження масової частки білка, підвищення масової частки вологи тощо) продуктів промислового виробництва [2, 4].

Мета. Метою роботи було визначити органолептичні та фізико-хімічні показники сиру кисломолочного вітчизняних операторів ринку на відповідність до вимог національного стандарту України (ДСТУ 4554:2006).

Матеріали і методи. Об'єктом досліджень були зразки кисломолочного

сиру десяти вітчизняних брендів («Біло», «Волошкове поле», «Галичина», «Гормолзавод №1», «Молокія», «MiMiMilk», «Простонаше», «Ферма», «Яготинське», «President»). Відбір зразків, органолептичний аналіз і визначення фізико-хімічних показників проводили згідно до чинних методів контролю [3].

Результати. Під час органолептичного аналізу встановлено, що досліджувані зразки були білого кольору, мали м'яку (№№ 3, 7, 9) або розсипчасту (№№ 1, 2, 4-6, 8, 10) консистенцію і у всіх – виявлено незначне відділення сироватки. Запах і смак зразків були характерні кисломолочні, без сторонніх запахів і присмаків. Таким чином, за результатами органолептичної оцінки всі дослідні зразки відповідали вимогам ДСТУ, але їх бальна оцінка дещо різнилась. Максимальну кількість балів (25) набрали зразки №№ 1, 2, 5, 6 і 9; зразки №№ 3 і 8, отримали дещо нижчі оцінки – 24,9 та 24,8 балів, відповідно; а зразки №№ 7 і 10 отримали значно найнижчі бали – 24,4 та 24,6 балів, відповідно.

Результати визначення фізико-хімічних показників зразків сиру кисломолочного наведено в таблиці 1.





Таблиця 1.

Фізико-хімічні показники кисломолочного сиру,  $n=30$ ,  $M \pm m$

| Зразок № | Показник            |             |            |          |             |                                 |              |
|----------|---------------------|-------------|------------|----------|-------------|---------------------------------|--------------|
|          | Масова частка, %    |             |            |          |             | Кислотність<br>титрована,<br>°T | Фосфатаза    |
|          | білка, не менше ніж |             | жиру       |          | вологи      |                                 |              |
|          | маркування          | факт        | маркування | факт     |             |                                 |              |
| ДСТУ     | 14                  |             | 2-18       |          | 65-80       | 170-250                         | не дозволено |
| 1        | 16,0                | 16,0 ± 0,17 | 5          | 5 ± 0,11 | 71,7 ± 0,21 | 185 ± 0,27                      | не виявлено  |
| 2        | 16,8                | 16,8 ± 0,15 | 5          | 5± 0,13  | 78,8 ± 0,33 | 188 ± 0,39                      | не виявлено  |
| 3        | 17,0                | 17,0 ± 0,11 | 5          | 5± 0,21  | 77,8 ± 0,45 | 188 ± 0,12                      | не виявлено  |
| 4        | 14,0                | 14,0 ± 0,19 | 5          | 5± 0,18  | 78,5 ± 0,15 | 199 ± 0,42                      | не виявлено  |
| 5        | 16,0                | 16,0 ± 0,31 | 5          | 5± 0,13  | 69,6 ± 0,14 | 194 ± 0,34                      | не виявлено  |
| 6        | 21,0                | 20,9 ± 0,21 | 5          | 5± 0,11  | 67,1 ± 0,11 | 222 ± 0,19                      | не виявлено  |
| 7        | 14,0                | 14,0 ± 0,11 | 5          | 5± 0,23  | 79,0 ± 0,13 | 242 ± 0,26                      | не виявлено  |
| 8        | 16,7                | 16,7 ± 0,14 | 5          | 5± 0,17  | 68,6 ± 0,31 | 216 ± 0,11                      | не виявлено  |
| 9        | 15,9                | 15,9 ± 0,33 | 5          | 5± 0,15  | 68,7 ± 0,23 | 205 ± 0,33                      | не виявлено  |
| 10       | 16,2                | 16,1 ± 0,13 | 5          | 5± 0,11  | 79,3 ± 0,19 | 231 ± 0,41                      | не виявлено  |

З таблиці видно, що вміст масової частки білка коливався в межах 14,0 – 20,9 %, що свідчить про відповідність показника вимогам ДСТУ. Але встановлено, що фактичний показник не відповідав зазначеному на маркуванні у зразках №№ 6 і 10. Масова частка жиру у всіх досліджених зразках відповідала вимогам національного стандарту і показнику зазначеному на маркуванні. Масова частка вологи у всіх досліджених зразках відповідала вимогам ДСТУ і коливалась у межах 67,1 – 79,3 %. Показник титрованої кислотності зразків коливався від 185°T до 242°T, що відповідає вимогам національного стандарту. Вміст фосфатази у дослідних зразках не виявлено.

Таким чином, результати аналізу зразків сиру кисломолочного вітчизняних брендів свідчать, що всі досліджені зразки, за органолептичними та фізико-хімічними показниками, відповідають вимогам ДСТУ 4554:2006 і є якісними.

Висновки. За результатами аналізу органолептичних і фізико-хімічних показників встановлено відповідність всіх дослідних зразків сиру кисломолочного, вимогам національного стандарту. Встановлено, що фактичний вміст масової частки білка у зразках №№ 6 і 10, нижчий ніж заявлений оператором ринку на пакуванні виробів.

**Використані джерела:**

1. Іващенко О.Д., Копанцева Л.М., Недосвітій Т. Фізико-хімічні дослідження якості сирків кисломолочних. Збірник наукових праць Всеукраїнської наук.-практ. конф. «XVI Менделєєвські читання» (Полтава, 14-15 березня 2023 р.), Полтава, 2023. С. 26-28.
2. Котелевич В.А., Гуральська С.В., Гончаренко В.В. Актуальні проблеми якості й безпечності молока і молочних продуктів. Науковий вісник ветеринарної медицини. 2023. Вип. 1. С. 24-39. Doi:10.33245/2310-4902-2023-180-1-24-39
3. Сир кисломолочний. Технічні умови: ДСТУ 4554:2006. [Чинний від 2007-01-01]. Київ. Держспоживстандарт України. 2007. 8 с. (Національний стандарт України).
4. Урсаки О.О., Півень О.Т. (2023) Моніторинг окремих якісних показників сиру кисломолочного, що реалізується на агропродовольчих ринках м. Одеси. Збірник матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти» (Одеса, 09-10 листопада 2023 р.). Одеса: ОДАУ, 2023. С. 144-146.

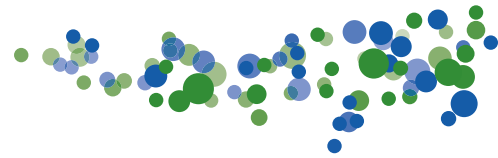
*Л.П. Горальський, д.вет.н., професор  
Житомирський державний університет  
імені Івана Франка,  
І.М. Сокульський, к.вет.н., доцент  
Поліський національний університет*

## **СЕРЦЕ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ (BOS TAURUS TAURUS L., 1758) ЯК ОБ'ЄКТ МОРФОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

У практиці лікарям ветеринарної медицини досить часто виникає потреба проводити видову ідентифікацію внутрішніх органів, що є субпродуктами, або встановлювати фальсифікацію м'ясної сировини за особливостями їхньої будови [1, с. 549]. Видову приналежність м'яса можна визначити за морфологічною будовою та органолептичними показниками (колір, консистенція, запах жирової та м'язової тканини) [2, с. 18; 3, с. 12]. Однак найбільш

об'єктивними ознаками є відмінності у будові паренхіматозних та трубчастих органів, зокрема це стосується і серця [4, с. 56].

Науково обґрунтована ветеринарно-санітарна оцінка продуктів забою тварин забезпечує випуск м'яса та субпродуктів, безпечних у ветеринарно-санітарному відношенні, і дозволяє найбільш раціонально використовувати м'ясну сировину в харчових або кормових цілях [5, с. 14; 6,



с. 63]. Для цього потрібно знати післязабійні зміни при хворобах, а також причини їх виникнення та можливу небезпеку для споживачів.

Велике значення має встановлення морфометричних показників серця забійних тварин у нормі, оскільки ці параметри слугують важливим орієнтиром для порівняльної оцінки фізіологічного стану та виявлення патологічних змін у серцево-судинній системі [7, с. 42]. Знання будови окремих систем та органів, у тому числі серця, має велике теоретичне та практичне значення у розробці питань порівняльної анатомії, судово-ветеринарної медицини, ветеринарно-санітарної експертизи, а також слугує базою для подальших досліджень у ветеринарній кардіології.

Серце великої рогатої худоби як у ссавців складається з двох передсердь та двох шлуночків, передсердя зі шлуночками з'єднуються за допомогою передсердно-шлуночкових отворів. У цих отворах розташовані спеціальні клапани, що забезпечує правильний струм крові. У лівій половині серця розташований двостулковий клапан, у правій – тристулковий відповідно клапан. До клапанів кріпляться сухожильні струни, іншим своїм кінцем кріпляться до соскоподібних м'язів. Серце таких тварин має конусоподібну форму, з основою, орієнтованою дорсально, і верхівкою, спрямованою вентрально.

Серце великої рогатої худоби

знаходиться в грудній порожнині між легень, перед діафрагмою та злегка зміщене вліво. У ділянці 3–4-го ребра серце торкається лівої грудної стінки, а його верхівка розташована на рівні 5-го реберного хряща. Абсолютна маса серця становить  $2143,27 \pm 38,76$  г, а відносна маса –  $0,43 \pm 0,006$  %.

Чиста маса серця без епікардіального жиру у великої рогатої худоби становить  $1936,26 \pm 41,12$  г. Висота серця складає  $23,08 \pm 0,11$  см, ширина –  $13,9 \pm 0,18$  см, товщина –  $8,1 \pm 0,12$  см, а окружність –  $38,08 \pm 0,9$  см. Індекс розвитку (форми) серця у великої рогатої худоби дорівнює  $166,04 \pm 5,14$  %, що характеризує його як видовжено-звужений тип, тобто конусоподібну форму.

Дослідження морфометричних показників серця великої рогатої худоби дозволяють глибше зрозуміти особливості його функціональної організації та фізіологічних процесів, що відбуваються під час кровообігу. Знання про масу, розміри та форму серця є важливими для ветеринарної діагностики, адже відхилення від цих стандартних параметрів можуть свідчити про патологічні зміни, пов'язані з серцево-судинними захворюваннями, а також допомагають оптимізувати методи лікування та профілактики серцевих розладів у тварин.

**Використані джерела:**

1. Сибірна Р.І., Сибірний А.В., Хомів О.В. Науковий вісник НУ «Львівська політехніка». Серія юридичні науки. 2016. № 850. С. 548–552.
2. Гайдєн О.С., Загребельний В.О., Новожицька Ю.М., Усаченко Н.В. Визначення видової приналежності (фальсифікації) продуктів харчування та комбикормів для тварин за допомогою ПЛР-РЧ. Ветеринарна біотехнологія. 2014. Вип. 25. С. 18–20.
3. Богатко Н.М. Ідентифікація м'яса забійних тварин за експресними методиками. Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування. 2020. № 5. С. 11–17.
4. Horalskyi L.P., Ragulya M.R., Kolesnik N.L., Sokulskyi I.M., Gutyj B.V. Peculiarities of macro- and cytometric assessment of morphological structures of the domestic pig heart. Regulatory Mechanisms in Biosystems. 2024. Vol 15, No 1. P. 55–61.
5. Богатко Н.М., Семенюк В.І., Салата В.З. Вплив санітарно-гігієнічного стану об'єктів м'ясопереробного підприємства на показники безпечності виробленої яловичини та свинини. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. 2012. Т. 11 (2), Ч. 3. С. 13–20.
6. Сенченко А. Л. Визначення фальсифікацій м'ясних та м'ясо-рослинних виробів мікроструктурним методом. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Ветеринарна медицина». 2013. Вип. 2 (32). С. 62–65.
7. Horalskyi L., Ragulya M., Kolesnik N., Sokulskyi I. Peculiarities of organometry and morphoarchitectonics of the heart of the Domestic ram (*Ovis aries* L., 1758). Ukrainian Journal of Veterinary Sciences. 2023. Vol. 14, No 4. P. 40–56.

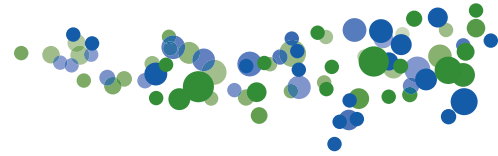
*Н.І. Данкевич, к.вет.н., асистент,*

*Є.І. Хрістенко, здобувач вищої освіти*

*Одеський державний аграрний університет*

## **КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИН CORVIDAE ТА PARIDAE: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Одним із ключових напрямків сучасних когнітивних досліджень є розширення меж порівняльного підходу. До недавнього часу основним об'єктом експериментів, спрямованих на вивчення пізнавальних здібностей птахів, залишалися голуби — представники давнього виду з відносно простою будовою мозку [1, с. 9]. Досліди на воронових, як представників більш пізніх стадій філогенезу з високоорганізованим мозком [2, с. 42] докорінно змінили існуючі у



явлення і показали, що птахи мають здатність терміново вирішувати елементарні логічні завдання і зачатки інших типів мислення.

Тенденція до вивчення когнітивних здібностей воронових поступово посилилася і в даний час впроваджується в деяких лабораторіях Європи, США та Австралії. Дослідження характеризується різноманітністю методів та їх комплексним застосуванням. Деякі з них поєднують лабораторні методи зі спостереженнями і навіть експериментами в природі.

Спочатку основним об'єктом досліджень була сіра ворона, у якої описаний повний спектр когнітивних здібностей і показано, що він відповідає такому у людиноподібних мавп [3, с. 3]. Чисельність вивчених воронових зростає і включає види з різною екологією та соціальною організацією. Поряд із сірою вороною вивчають і ворону великодзьобу *Corvus macrorhynchos* [4, с. 110]; гавайські *Corvus hawaiiensis* [5, с. 403] та новокаледонські ворони *Corvus moneduloides*, галки *Coloeus monedula* [6, с. 405]; європейські та

американські сойки *Garrulus glandarius* [7, с. 3]; *Gymnorhinus cyanocephalus*, *Aphelocoma californica*, [8, с. 387]; граки і *Corvus corax* [9, с. 1079].

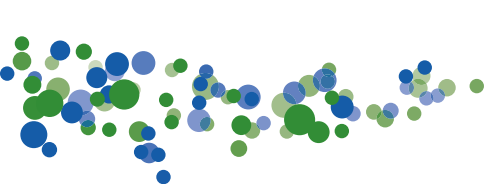
Поряд з вороновими все активніше вивчається ще одне сімейство високоорганізованих птахів - папуги. На додаток до робіт над жако Алексом [10, с. 82], в даний час систематично вивчаються також такі види, як какаду і кеа [11, с. 119].

Уміння порівнювати такі різноманітні дані про психіку вищих птахів значно збагачує і робить більш достовірними порівняльну характеристику когнітивних здібностей класу.

В цілому показано, що спектри когнітивних здібностей воронових і папуг, як і людиноподібних мавп, схожі і включають в себе вирішення найскладніших завдань (проникливість при використанні знарядь праці; символізація; операція з аналогіями). Подібність спектрів вищих пізнавальних здібностей у різних сімейств птахів і людиноподібних мавп відображає одні й ті ж тенденції розвитку психіки в процесі еволюції.

### Використані джерела:

1. Baciadonna, L., Cornero, F.M., Emery, N.J. et al. Convergent evolution of complex cognition: Insights from the field of avian cognition into the study of self-awareness. *Learn Behav* 49, 9–22 (2021). <https://doi.org/10.3758/s13420-020-00434-52>.
2. Koehler, O. 1950 The ability of birds to 'count'. *Bull. Anim. Behav.* 9, 41–45.
3. Savage-Rumbaugh, E. S., Murphy, J., Sevcik, R. A., Brakke, K. E., Williams, S. L., & Rumbaugh, D. M. (1993). Language comprehension in ape and child. *Monographs of the* 182



Society for Research in Child Development, 58(3-4), 1–222.

4. Bogale, Bezawork & Aoyama, Masato & Sugita, Shoei. (2010). Categorical learning between 'male' and 'female' photographic human faces in jungle crows (*Corvus macrorhynchos*). Behavioural processes. 86. 109-118. 10.1016/j.beproc.2010.10.002.

5. Rutz, C., Klump, B., Komarczyk, L. et al. Discovery of species-wide tool use in the Hawaiian crow. Nature 537, 403–407 (2016). <https://doi.org/10.1038/nature19103>.

6. Ujfalussy DJ, Miklósi Á, Bugnyar T. Ontogeny of object permanence in a non-storing corvid species, the jackdaw (*Corvus monedula*). Anim Cogn. 2013 May;16(3):405-416. doi: 10.1007/s10071-012-0581-z. Epub 2012 Nov 17. PMID: 23161215; PMCID: PMC4417713.

7. Yin D, Li X, Lorrilliere R, Han Z, Zhang K, Yu J, E M, Wang H. A case report of an Eurasian jay (*Garrulus glandarius*) attacking an incubating adult and depredating the eggs of the Japanese tit (*Parus minor*). Ecol Evol. 2023 Mar 26;13(3): e9931. doi: 10.1002/ece3.9931. PMID: 36993152; PMCID: PMC10040723.

8. Dally, J. M., Emery, N. J., & Clayton, N. S. (2004). Cache protection strategies by western scrub-jays (*Aphelocoma californica*): hiding food in the shade. Proceedings. Biological sciences, 271 Suppl 6 (Suppl 6), S387–S390. <https://doi.org/10.1098/rsbl.2004.0190>.

9. Stöwe, Mareike & Bugnyar, Thomas & Heinrich, Bernd & Kotrschal, Kurt. (2006). Effects of Group Size on Approach to Novel Objects in Ravens (*Corvus corax*). Ethology. 112. 1079 - 1088. 10.1111/j.1439-0310.2006.01273.x.

10. Pepperberg IM. Abstract concepts: data from a Grey parrot. Behav Processes. 2013 Feb; 93: 82-90. doi: 10.1016/j.beproc.2012.09.016. Epub 2012 Oct 23. PMID: 23089384.

11. O'Hara, Mark & Auersperg, Alice. (2017). Object play in parrots and corvids. Current Opinion in Behavioral Sciences. 16. 119-125. 10.1016/j.cobeha.2017.05.008.

*О.В. Данчук д.вет.н., професор,*

*В.В. Данчук д.с.-г.н., професор,*

*І.І. Антонік к.с.-г.н.*

*Інститут кліматично орієнтованого*

*сільського господарства НААН*

## **ПРОДУКТИВНІСТЬ МОЛОЧНИХ КОРІВ ЗА ГОСТРОГО І ХРОНІЧНОГО ТЕПЛОВОГО СТРЕСУ**





Глобальна зміна клімату на нашій планеті супроводжується підвищенням середньодобової температури, зміною агроєкосистем та структури раціонів сільськогосподарських тварин, вдосконаленням технології їх утримання, зменшенням доступності питної води, зростанням захворюваності [1]. Молочна худоба особливо чутлива до теплового стресу, оскільки виробництво молока створює підвищене метаболічне теплове навантаження [2]. Забезпечення добробуту сільськогосподарських тварин є важливою складовою у підтриманні їх здоров'я та рівня продуктивності, особливо це стає відчутним в останні роки, коли літня температура в умовах лісостепу України перевищує 30°C.

Метою даної роботи було дослідити особливості продуктивності молочних корів за умов гострого та хронічного теплового стресу.

Для виконання поставленого завдання було проведено дослід с. Калиня Кам'янець-Подільського району Хмельницької обл. На фермі розводять велику рогату худобу Української чорно-рябої породи та Української червоно-рябої породи, утримання безприв'язне на глибокій підстилці. Доступ до грубих кормів та води – вільний. Середня продуктивність по фермі – 7-8 тис. літрів молока за лактацію. Загальну продуктивність молочного стада фіксували щоденно, індивідуальну

продуктивність тварин фіксували за допомогою контрольних надойів через кожні два тижні та по потребі. Визначали частоту дихання, температуру тіла, особливості поведінки тварин. Дані про погоду із найближчої метеостанції отримували на сайті Українського гідрометеорологічного центру. Температурно-вологісний індекс (ТНІ) служив індикатором теплового стресу (HS) у корів [3].

$$\text{ТНІ} = 1.8 \times T - (1 - \text{RH}/100) \times (T - 14.3) + 32$$

Де: ТНІ – індекс температури та вологості; T – температура повітря в °C; RH – відносна вологість у %. Граничним значенням ТНІ, при якому більшість молочних корів могла відчувати HS вважали 72 одиниць. Погодні дані враховували впродовж доби під час досліджень, а також впродовж тижня, який передували дослідженням.

Як свідчать одержані результати, перші короткотривалі стрибки температури в червні місяці 2024 року (ТНІ сягав 76) супроводжувались різким зниженням молочної продуктивності корів. Не дивлячись на те, що ректальна температура не перевищувала 39°C, істотно зростала частота дихання у високопродуктивних тварин, вони більше лежали, надій по молочному стаду (196 лактуючих корів) знизився з 4,32 т молока за добу до 3,46 т. Однак, зниження температури супроводжувалось відновленням молочної





org/10.30525/978-9934-26-454-2-2

3. Kibler HH. (1964). Thermal effects of various temperature-humidity combinations on Holstein cattle as measured by eight physiological responses. Environmental physiology and shelter engineering. Res. Bull. Missouri. Agric. Exp. Stn. 862:1–42

*О.В. Івлева, к.вет.н, доцент*

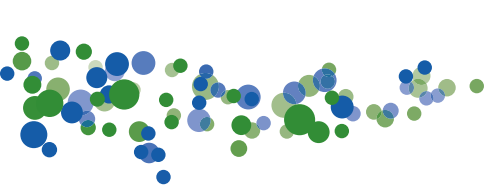
*Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

## **ВИДИ «СТРАЖДАНЬ ТВАРИН» З ТОЧКИ ЗОРУ ЗАКОНОДАВСТВА**

Огляд термінології, що зустрічається в законодавстві про благополуччя тварин у багатьох країнах, вказує на те, що не існує усталеного, єдиного або загальноприйнятого понятійного апарату юридичної мови, що стосується відчуттів тварин, а також немає узгоджених визначень ключових термінів. Такі терміни, як «страждання», «біль», «дистрес», «тривога», «страх» і «шкода» найчастіше використовуються в різних законах Європейських країн про соціальне забезпечення. Непослідовність у їх вживанні та відсутність чіткості щодо відносин між відповідними термінами можуть перешкоджати виробленню цілісних засад правового захисту тварин. Навіть якщо тлумачення права часто здатне подолати невідповідності використовуваної законодавцем мови і поліпшити зв'язність і ясність понятійного апарату закону, спосіб вживання термінів в юридичних текстах аж ніяк не є несуттєвим. Його буква завжди

є відправною точкою і орієнтиром для тлумачення і часто використовується як критерій інтерпретаційної правильності.

Для ілюстрації неузгодженості правових актів можуть служити кілька прикладів. Закон Великобританії Про благополуччя тварин використовує поняття страждання і, здавалося б, прирівнює його до страждання (ст. 18), визначаючи його як «фізичне або психічне страждання» [1]. У німецькому Законі про захист тварин (2004 року) досить послідовно використовується термін «біль, страждання або шкода» (Schmerzen, Leiden, Schäden) [2]. Аналогічні терміни запропоновані і в швейцарському законодавстві, яке, однак, у багатьох випадках замінює слово «шкода» на слово «страх» (Schmerzen, Leiden oder Ängsten) [3]. У Нідерландах окремо згадують біль, травми, фізичний та фізіологічний дискомфорт, страх та хронічний стрес. В Законі України Про



захист тварин від жорстокого поводження тільки використовується термін «жорстоке поводження з тваринами» [4].

Легко скласти враження про серйозну невідповідність, що межує з хаосом, враховуючи різні значення, що приписуються окремим термінам, і спосіб, яким слід розуміти їх взаємозв'язки. У випадку з правом це може бути небезпечно, оскільки текст і його точність часто можуть відігравати важливу роль у визначенні юридичних обов'язків та встановленні їх обсягу. Таким чином, необхідно розробити послідовну і загальноприйнятну концептуальну основу права тварин. Це може бути надзвичайно корисним для юристів, які повинні правильно тлумачити та застосовувати правові норми, доки останні залишаються викладеними в такій

нечіткій та незв'язній термінології, яку сьогодні використовують закони про тварин. Зрештою, це ще важливіше для самих законодавців, щоб відповідні закони могли стати краще розробленими, а отже, більш послідовними та науково обґрунтованими основами для поводження з тваринами. Для досягнення цієї мети правильну юридичну термінологію слід обговорювати в директивному порядку, спираючись на медичні науки (тобто фізіологію, нейробіологію та психологію). Незалежно від тонкощів і пасток законотворчого процесу, частково зумовлених політичними міркуваннями, наукова та лінгвістична точність складання законопроектів, що стосуються законодавства про тварин, є цінністю сама по собі.

### **Використані джерела:**

1. legislation.gov.uk. Animal Welfare Act 2006 URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/45/contents> (дата звернення: 10.11.2024).
2. Veterinärmedizinische Universität Wien. Bundesgesetz über den Schutz der Tiere (Tierschutzgesetz – TSchG) URL: [https://www.vetmeduni.ac.at/fileadmin/\\_migrated/content\\_uploads/TSchG\\_konsolidiert\\_07\\_2013.pdf](https://www.vetmeduni.ac.at/fileadmin/_migrated/content_uploads/TSchG_konsolidiert_07_2013.pdf). (дата звернення: 10.11.2024).
3. Bundesamt für Lebensmittelsicherheit und Veterinärmedizin. Das Tierschutzgesetz schützt das Wohlergehen und die Würde des Tieres. URL: <https://www.blv.admin.ch/blv/de/home/tiere/tierschutz.html>. (дата звернення: 12.11.2024).
4. Верховна Рада України. Про захист тварин від жорстокого поводження. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>. (дата звернення: 12.11.2024).



*Н.Я. Мех, науковий співробітник,  
Л.В. Баланчук, молодший науковий співробітник  
Лабораторія мікробіологічних досліджень  
харчових продуктів та кормів  
ДНДІЛДВСЕ*

## **АНАЛІЗ МІКРОБІОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ У РИБИ ТА РИБНИХ ПРОДУКТАХ**

Риба та рибопродукти належать до основних продуктів харчування тваринного походження. Вони відіграють важливу роль у вирішенні проблеми постачання населення планети тваринним білком. По харчовій та біологічній цінності, макро- та мікронутрієнтів м'ясо риби не поступається м'ясу теплокровних тварин, а в багатьох відношеннях навіть перевершує його. Риба є важливим джерелом повноцінних білків, вітамінів, макро- та мікроелементів а також насичених, мононенасичених та поліненасичених жирних кислот [1]. Та завдяки високій харчовій та біологічній цінності риба є не лише поживним продуктом для споживання людиною, а й живильним середовищем для розвитку мікроорганізмів усіх видів [2].

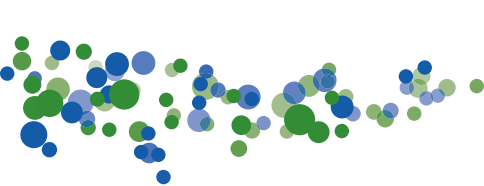
Санітарна доброякісність свіжовиловленої риби та морепродуктів в основному залежить від району та способу лову. Тому, кількісний і якісний склад мікрофлори свіжої риби практично ідентичний мікрофлорі води, з якої вона була виловлена [2]. За нормальних умов

жива та свіжоморожена риба має низький рівень обсіменіння мікроорганізмами.

Контамінація мікрофлорою риби та рибних продуктів найчастіше пов'язана, із порушенням умов їх виробництва, переробки, транспортування та зберігання, недотриманням температурних режимів на всіх етапах виготовлення [3, 4]. Як наслідок, контамінована мікроорганізмами риба і рибні продукти можуть нести загрозу здоров'ю споживачів викликаючи отруєння та харчові токсикоінфекції.

В роботі проведено аналіз дослідження риби та рибних продуктів, внутрішньоукраїнського виробництва на мікробіологічні показники, що проводились в лабораторії мікробіологічних досліджень харчових продуктів та кормів Державного науково-дослідного інституту з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи у період 2022-2024 (I-II квартал) років.

В Україні мікробіологічні критерії для риби, морепродуктів та готових рибних виробів регламентують нормативні



документи, а саме: Методичні вказівки 15.25.3001:2006 «Порядок санітарно мікробіологічного контролю виробництва продукції з риби та інших водних живих ресурсів на підприємствах та суднах», Наказ № 548 від 19.07.2012 Про

затвердження Мікробіологічних критеріїв для встановлення показників безпечності харчових продуктів та ДСТУ.

Кількість досліджень та мікробіологічні показники риби та рибних продуктів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Кількість досліджень риби та рибних продуктів по показниках проведених протягом 2022 – 2024(I-II квартал) рр.

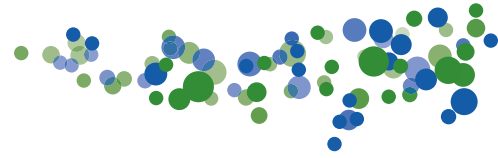
| Найменування показників     | Риба свіжа, охолоджена, морожена |           | Риба солена, копчена, в'ялена |           | Ікра, молюски, ракоподібні |           | Напівфабрикати та кулінарні вироби з риби |           |
|-----------------------------|----------------------------------|-----------|-------------------------------|-----------|----------------------------|-----------|-------------------------------------------|-----------|
|                             | К-ть досл.                       | Позитивн. | К-ть досл.                    | Позитивн. | К-ть досл.                 | Позитивн. | К-ть досл.                                | Позитивн. |
| МАФАМ                       | 295                              | 30        | 222                           | 11        | 61                         | 10        | 27                                        | 4         |
| БГКП                        | 292                              | 28        | 235                           | 18        | 63                         | 14        | 27                                        | 10        |
| St. aureus                  | 182                              | 1         | 180                           | -         | 58                         | 1         | 11                                        | -         |
| Salmonella                  | 217                              | -         | 204                           | -         | 88                         | -         | 22                                        | -         |
| Listeria monocytogenes      | 130                              | 1         | 145                           | 8         | 67                         | -         | 26                                        | 4         |
| Сульфитредукуючі клостридії | 36                               | 5         | 54                            | 5         | 33                         | 4         | 9                                         | -         |
| Vibrio parahaemolyticus     | 26                               | -         | 108                           | -         | 1                          | -         | -                                         | -         |
| Всього досліджень           | 1178                             | 65        | 1148                          | 42        | 371                        | 29        | 122                                       | 18        |
| Всього зразків              | 314                              | 49        | 242                           | 27        | 97                         | 20        | 45                                        | 13        |

Аналізуючи наведені дані, спостерігаємо, що із 698 досліджених зразків у 15,5% виділено позитивні результати по деяких показниках. У переважній більшості це БГКП (бактерії групи кишкової палички) – 45,5% випадків та МАФАМ (мезофільні аеробні факультативно анаеробні мікроорганізми) – 35,7% випадків, які є санітарно-показовими мікроорганізмами, що використовуються як індикатори дотримання санітарних правил

і норм. Проте у 18,8 % випадків виділено умовно патогенні мікроорганізми, а саме: St. aureus – 1,3%, Listeria monocytogenes – 8,4% та сульфитредукуючі клостридії у 9,1% випадків, які несуть загрозу виникнення токсикоінфекцій та їхніх ускладнень у людей.

Отже, потрібно неухильно звертати увагу на дотримання температурних режимів та санітарних норм зберігання риби і рибопродуктів.





### Використані джерела:

1. Гігієна харчування з основами нутриціології. / В.І.Ципріян та ін. Навч. посібник – К.: Здоров'я, 1999. – 568 с.
2. Кухтин М.Д., Малімон З.В. Мікрофлора замороженої риби імпортованої в Україну / Кухтин М.Д., Малімон З.В. – Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2024. – 137 с.
3. Кухтин, М. Д., Перкій, Ю. Б., Семанюк, В. І., & Мурська, С. Д. (2012). Сучасні погляди на санітарну обробку технологічного устаткування у харчовій промисловості. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені СЗ Гжицького, 14(3-3 (53)), 302307,
4. Встановлення режимів термічної обробки ікри прісноводної риби для підвищення її мікробіологічної безпеки / Т.К. Лебська А.А. Менчинська, О.В. Яблонська // Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького.—2017.— Т. 19, В. 80.—С. 119–122.

*Л.І. Наливайко, д.вет.н., професор  
Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля,  
В.С. Бойко, викладач  
Липкуватівський аграрний фаховий коледж*

## СКАЗ – ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

28 вересня світова спільнота відзначала Всесвітній день боротьби зі сказом. Метою заходів, присвячених цій події, було привернення уваги людства до проблеми розповсюдження цієї небезпечної хвороби як серед тварин, так і людей. Саме у цей день 1895 року помер французький вчений Луї Пастер, якому людство зобов'язане створенням вакцини та впровадженням щеплень проти сказу [1, с.3].

Сказ – гостра контактна зоонозна інфекційна хвороба, яку спричинює

нейротропний вірус із роду *Lyssavirus* і характеризується розвитком енцефаліту зі смертельним пошкодженням центральної нервової системи [1 – 3, с. 3].

У давньогрецькій міфології навіть був бог цієї хвороби – Арістакс, син Аполлона, а Артеміда була наділена даром зцілювати від цієї хвороби. В «Іліаді» Гомера один із персонажів поеми порівнює троянського героя Гектора зі скаженим собакою. Здавна хибно вважали, що сказ спричинює черв'як, який мешкає у людини під язиком. І у багатьох народів існувало правило – робити



надріз під язиком проти сказу. До 80-х років XIX століття люди не мали надійного засобу захисту від цієї страшної хвороби. У 1880 році Луї Пастеру після багаторазових (130) пасажів вірусу через мозок кроликів вдалося отримати «фіксований» вірус сказу, який втратив вірулентність, але зберіг імуногенні властивості. На основі цього вірусу науковець створив вакцину проти сказу, яку успішно застосували вперше у 1885 року. Завдяки створеній вакцині був врятований хлопчик, покусаний скаженим псом у 14 місцях за 2 дні до появи у Пастера вакцини. Внаслідок щеплення хлопчик не захворів на сказ. З того часу почала працювати перша в світі антирабічна станція, яка потім перетворилася на Інститут Пастера [1, 2, с.3]

В Україні, починаючи з 2010-х років, епізоотична ситуація зі сказу значно погіршилась. Активні осередки природного типу існують і зараз у всіх регіонах. Більшість випадків реєструють у Чернігівській, Сумській, Полтавській, Харківській, Хмельницькій та Луганській областях. Відзначають підвищену захворюваність на сказ серед собак, котів і сільськогосподарських тварин, що, передусім, є показником епізоотичного неблагополуччя серед диких тварин. Ускладнює ситуацію зростання кількості безпритульних собак і котів, неповне охоплення профілактичними щепленнями свійських тварин, порушення правил

утримання їх власниками. Все це є передумовою формування осередків сказу міського типу.

За даними Всесвітньої організації здоров'я сказ входить в першу п'ятірку основних небезпечних зоонозів, що завдають найбільших соціальних і економічних збитків. Джерелом і переносником вірусу найчастіше є лисиці й собаки. Але це можуть бути і кішки, кажани, різні гризуни та інші хворі тварини, які виділяють вірус із слиною. Основний шлях проникнення вірусу в сприйнятливий організм через пошкодження шкіри і слизових оболонок внаслідок укусів, ослинення та подряпин [3- 6, с.3].

В Україні вже більше 40 років триває епізоотія сказу природного типу, спостерігається циркуляція вірусу серед 23 видів диких та шести видів домашніх і сільськогосподарських тварин в різних природно-географічних зонах. Заходи боротьби зі сказом в Україні базуються на виконанні комплексу антирабічних ветеринарно-санітарних заходів які передбачають: парентеральну імунізацію домашніх тварин, собак та котів; пероральну імунізацію диких м'ясоїдних тварин, що здійснюється шляхом обробки території України через розкладання принад з вакциною; проведення епізоотологічного моніторингу, який здійснюється шляхом епізоотологічного обстеження, своєчасного виявлення спалахів хвороби та аналізу



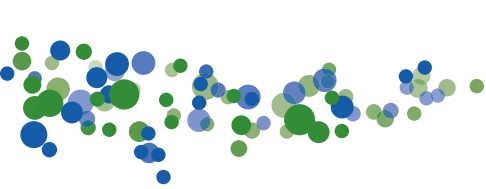
епізоотичної ситуації; інформаційно-просвітницьку роботу з населенням з питань утримання тварин та профілактики сказу. Такі заходи проводилися до 2018-го року у західних областях України, на кордоні з ЄС. Але в умовах війни неможливо здійснювати повний комплекс заходів боротьби зі сказом. Крім того, неможливо здійснити ветеринарно-санітарні заходи на окупованих територіях чи на лінії фронту. Це призводить до того, що в дикій фауні створюються сприятливі умови для розвитку сказу. Після введення військового стану на території України, збільшилась міграція диких тварин з зони бойових дій на прилеглу територію. Так, на Сумщині є випадки нападу на людей кажанів, а в Запорізькій області в 2021 році було

зареєстровано 13 випадків сказу, в 2022 році – 3 випадки, а у 2023 році захворюваність домашніх та свійських тварин на сказ зросла до 54 випадків серед котів, собак, великої рогатої худоби та інших тварин. У 2024 році у Харківській області помер чоловік від сказу після укусу за палець власної кішки, яка була інфікована сказом (тварина померла) [4, с.3].

Всесвітній день боротьби зі сказом нагадує про важливість профілактики, контролю над популяцією тварин і просвітницької роботи. Скоординовані дії ветеринарів, медиків і суспільства є ключовими для запобігання поширенню цієї небезпечної хвороби [6, с.3].

### Використані джерела:

1. В.Ю. Барштейн, М.А. Андрейчин. Віддзеркалення проблеми сказу в настільних медалях (до 150-річчя від народження Луї Пастера) / Інфекційні хвороби. 2022. 4(110). С.35-47.
2. Andreychyn, M. A., Barstein, V. Yu. (2022). The history of the fight against cholera in table medals. *Infektsiyni khvoroby – Infectious Diseases*, 2, 22-31
3. <https://phc.org.ua/news/u-kharkivskiy-oblasti-cholovik-pomer-vid-skazu>
4. <https://health.fakty.com.ua/ua/medohliad/kartatila/skaz-shlyahy-zarazhennya-symptomy-i-likuvannya/>
5. Божко Л. Сказ: шляхи зараження, симптоми і лікування / Здоров'я, 2021. С.5-7.
6. Makovska, I. F., Nedosekov, V. V., Kornienko, L. Y., Novokhatny, Y. O., Nebogatkin, I. V., & Yustyniuk, V. Y. (2020). Ретроспективний аналіз поширення сказу в Україні (1950-2019). *Theoretical and Applied Veterinary Medicine*, 8(1), 36-49.



*О.О. Павлюченко, здобувач вищої освіти,  
О.В. Івлева, к.вет.н, доцент  
Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

## ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДИРОФІЛЯРІОЗУ У СОБАК І КІШОК

Дирофіляріоз - це трансмісивне паразитарне захворювання, що спричиняється кардіонематодою роду *Dirofilaria* і характеризується серцевими, печінковими та нирковими ускладненнями. Це захворювання людей і м'ясоїдних тварин, що викликається личинковою стадією збудника. Виділяють дві форми цього захворювання - легеневий (серцевий) дирофіляріоз, який спричиняє *Dirofilaria immitis*, і підшкірний дирофіляріоз, який спричиняє *Dirofilaria repens* [1, с. 1].

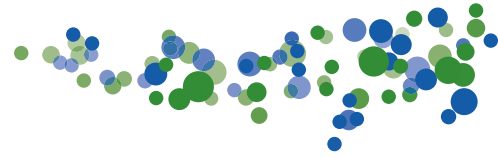
*Dirofilaria immitis*, є внутрішнім паразитом собак і кішок, який викликає патологію в серці, легеневих артеріях і паренхімі легенів. Інвазійні личинки 3-ї стадії передаються переносниками комарів і розвиваються у дорослих нематод в легеневих артеріях [2, с. 1]. Статевозрілі черви розмножуються статевим шляхом і виділяють мікрофілярії в кровообіг через 6-9 місяців після зараження, служачи джерелом інфекції для завершення життєвого циклу комарів [3, с. 2].

Собаки є єдиним значним природним резервуаром для *D. immitis*, але інші види, в тому числі люди, можуть бути випадковими

хазяями. Хоча коти від природи більш стійкі до *D. immitis*, зараження котів, ймовірно, може відбуватися скрізь, де паразит зустрічається у собак. Переважна більшість личинок L3, що передаються собакам, дозрівають до дорослих гельмінтів, тоді як більшість личинок L3, що потрапляють до котів, зазнають високої смертності в легеневих артеріях на стадії L5 приблизно через 90 днів після зараження. Це призводить до низької поширеності дорослих гельмінтів у котів.

У собак дирофіляріоз характеризуються серцево-легеневими симптомами, такими як кашель, непереносимість фізичних навантажень та аномальними серцевими тонами [2, с. 1]. З часом може розвинутися асцит, вторинний по відношенню до легеневої гіпертензії і правосторонньої серцевої недостатності [2, с. 1]. Інвазії з високою інтенсивністю [4, с. 2] можуть призвести до фізичного порушення функції тристулкового клапана, пов'язаного з гострою слабкістю та гемоглобінурією [5, с. 206].

Інвазії у кішок також можуть протікати безсимптомно, але коли



виникають клінічні ознаки, вони можуть виникнути вже через три місяці після зараження і найчастіше пов'язані із запальними реакціями в легеневій судинній системі та паренхімі, які можуть викликати періодичний кашель, задишку та хрипи [6]. Коли у кішок відбувається зараження глистами в дорослому віці, типовими є інвазії низької інтенсивності, і загибель *D. immitis* може спровокувати гостру реакцію, подібну шоку, що призводить до смерті тварини без будь-яких попередніх ознак [7, с. 626]. Лікування у кішок зазвичай обмежується придушенням легеневої запальної реакції за допомогою зниження доз глюкокортикоїдів. Затвердженої адельтицидної терапії у котів не існує; однак повідомлялося про випадки хірургічного видалення дорослих гельмінтів у кішок, що призводило до поліпшення клінічних ознак

[6].

Дирофіляріоз значно частіше зустрічається у собак, ніж у котів. Це зумовлено тим, що собаки є природними господарями для паразита *Dirofilaria immitis*, у їхньому організмі створюються кращі умови для розвитку гельмінтів, і їхня поведінка збільшує ризик контакту з комарами — основними переносниками захворювання. Коти менш схильні до дирофіляріозу через фізіологічні особливості та сильнішу імунну реакцію, що знижує кількість дорослих гельмінтів у разі зараження. Через це профілактичні заходи проти дирофіляріозу є критично важливими для собак, особливо в ендемічних регіонах, тоді як у котів потреба в профілактиці нижча, але також може бути рекомендована в умовах високого ризику.

### Використані джерела:

1. Brianti E., Panarese R., Napoli E., De Benedetto G., Gaglio G. *Dirofilaria immitis* infection in the Pelagie archipelago: The southernmost hyperendemic focus in Europe. *Transbound Emerg Dis.* 2022. Vol. 69(3). P. 1-7.
2. Lavallée-Bourget È-M., Fernandez-Prada C., Massé A. Prevalence, spatial distribution and risk mapping of *Dirofilaria immitis* in wild canids in southern Québec, Canada. *International Journal for Parasitology: Parasites and Wildlife.* 2024. Vol. 25. P 1- 10.
3. Silaghi C., Beck R., Capelli C., Montarsi F., Mathis A. Development of *Dirofilaria immitis* and *Dirofilaria repens* in *Aedes japonicus* and *Aedes geniculatus*. *Parasites & Vectors.* 2017. Vol. 94, Iss: 10. P. 1–13
4. Hays K.M., et al. Heartworm prevalence in dogs versus cats: Multiple diagnostic modalities provide new insights. *Vet Parasitol X.* 2020. Vol. 227. P. 1-7.
5. Winter R., Dillon A., Cattley R., Blagburn B., Tillson D., Johnson C., Brawner W.,



Welles E., Barney S. Effect of heartworm disease and heartworm-associated respiratory disease (HARD) on the right ventricle of cats. *Parasit. Vectors*. 2017. Vol. 10 (Suppl 2). P. 201-207.

6. National Library of Medicine. Occurrence of *Dirofilaria immitis* infection in shelter cats in the lower Rio Grande Valley region in South Texas, United States, using integrated diagnostic approaches. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10305843/> (дата звернення: 13.11.2024).

7. Vieira L., et al. Seroprevalence of heartworm (*Dirofilaria immitis*) in feline and canine hosts from central and northern Portugal. *Journal of Helminthology*. 2014. Vol. 89, Iss: 05. P. 625-629.

*А.Т. Пікаш, здобувач вищої освіти,*

*О.В. Васильян, здобувач вищої освіти,*

*Г.А. Скрипка, к.вет.н., асистент*

*Одеський державний аграрний університет*

## **ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНА ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ СВІЖОСТІ СВИНИНИ, ЯКА РЕАЛІЗУЄТЬСЯ НА РИНКАХ МІСТА ОДЕСИ**

Актуальність. В Україні свинарство є провідною галуззю сільського господарства, а свинина вважається традиційним продуктом харчування. Згідно даних Тарасова Д.О., споживання свинини на рік українцями становить в середньому 12,3 кг, що є набагато меншим, ніж у країнах Євросоюзу. В нашій державі існує постійний попит на свинину, що робить дану галузь перспективною у тваринництві [1, с. 67].

Як відомо, м'ясо свинини містить багато повноцінного білка, який легко засвоюється організмом людини і містить незамінні амінокислоти. Якщо порівняти свинину з іншими видами м'яса, вона містить менше неповноцінних білків, зокрема, таких як колаген і еластин. Щодо

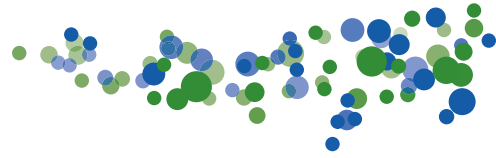
калорійності, то вона є високою завдяки тому, що м'ясо свинини має наявність жирової тканини. Також м'ясо свинини має гарний аромат та ніжність [2, с. 144].

Свіже м'ясо – це м'ясо забійних тварин охолоджене, яке не має ознак псування. М'ясо є швидкопсувним продуктом і у процесі зберігання може зазнавати різноманітних змін, які виникають як під дією власних ферментів або через життєдіяльність різноманітних мікроорганізмів [3, с. 366].

Саме тому ця продукція потребує ретельної ветеринарно-санітарної оцінки якості за фізико-хімічними показниками.

Мета досліджень. Метою нашої роботи було проведення ветеринарно-санітарної оцінки м'яса свинини, що реалізується





на ринках «Привоз» та «Черьомушки» м. Одеси.

Матеріали і методи. Об'єктом моніторингу слугували 40 зразків свинини, яка була закуплена на території ринків «Привоз» та «Черьомушки» м. Одеси на протязі літнього періоду 2024 року. Дослідження проводили на базі кафедри інфекційної патології, біобезпеки та ветеринарно-санітарного інспектування імені професора В.Я.Атамася та багатопрофільної лабораторії ветеринарної медицини Одеського державного аграрного університету. Проводили визначення наступних показників: первинний розпад білків у бульйоні (якісна реакція з сірчаною кислотою міддю); реакція на пероксидазу (бензидинова проба); реакція з формаліном (формольна реакція); водневий показник (рН). Дослідження проводилися згідно до загальноприйнятих методик.

Результати. Згідно наших досліджень було встановлено, що 40 зразків дослідної свинини під час проведення якісної реакції з сірчаною кислотою міддю відповідали вимогам для свіжого м'яса – під час додавання розчину сірчаною кислотою міді бульйон залишався прозорим. У 7 дослідних зразках виявили наявність пластівців у бульйоні, що говорить про те, що м'ясо було попередньо заморожене.

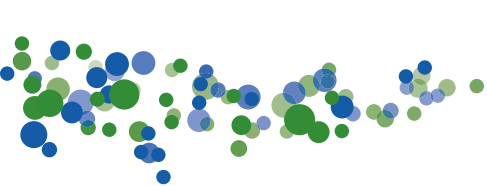
Під час проведення реакції на пероксидазу (бензидинова проба) було встановлено, що 40 дослідних зразків

свинини відповідали вимогам для свіжого м'яса: під час додавання спиртового розчину бензидину та розчину перекису водню витяжка з м'яса набувала синьо-зеленого кольору, який переходив через 1-2 хвилини у буро-коричневий (реакція позитивна). Зразки (7 проб), які згідно реакції з сірчаною кислотою міддю, відповідали замороженому м'ясу, під час реакції на пероксидазу також дали позитивну реакцію.

Згідно проведеній реакції з формаліном, було встановлено, що всі дослідні зразки свинини відповідали вимогам для свіжого м'яса: після додавання до м'ясної витяжки нейтрального формаліну, фільтрат залишився рідким, прозорим, без помутніння (10 зразків дали легке помутніння, що також допускається стандартом).

Під час визначення рН дослідних зразків було визначено, що цей показник коливався від 5,75 до 6,16, що відповідає показникам м'яса отриманих від здорових тварин.

Висновки. Згідно результатів проведених досліджень зразки свинини, які реалізуються на ринку «Привоз» та «Черьомушки» міста Одеси, за показниками свіжості відповідають вимогам нормативних документів. Але ветеринарно-санітарна оцінка на ринках потребує подальшого вдосконалення для уникання реалізації замороженої продукції.



### Використані джерела:

1. Тарасов Д.О., Кузьменко О.А. Стан та шляхи покращення виробництва свинини в Україні. Молодь – аграрній науці і виробництву: Новітні технології виробництва та переробки продукції тваринництва, харчові технології: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти. 24 квітня 2024 р. Біла Церква: БНАУ, 2024. С. 67-69.

2. Бургу Ю. Г. Показники якості м'яса свинини. Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів: матеріали X Міжна-родної науково-практичної інтернет-конференції (24 березня 2023 року). Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 144-145.

3. Ковальська, Л. Показники свіжості м'яса. Збірник студентських наукових праць Сільськогосподарські науки № 1 (5), Вінниця. 2022. С. 365-367.

*Л.В. Пероцька, к.вет.н., доцент,*

*М. Топор, здобувач вищої освіти*

*Одеський державний аграрний університет*

## АКТИВНІСТЬ ПРИРОДНИХ ДЖЕРЕЛ СКАЗУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Сьогодні сказ займає особливе місце серед відомих інфекційних захворювань. Причиною є сприйнятливість до цієї інфекції широкого спектру диких, домашніх, сільськогосподарських тварин і птиці, надзвичайно велика небезпека для людини, а також відсутність засобів лікування та найвищий рівень смертності.

Історія вивчення сказу, що нараховує кілька століть та значні досягнення, не дають можливості вважати проблему близькою до вирішення. Сказ був і залишається актуальною глобальною проблемою [1].

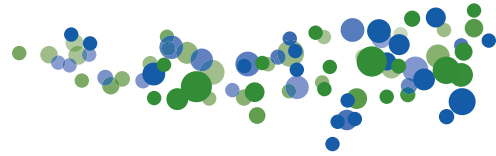
Захворювання реєструється у 113 країнах світу. Дані ВООЗ свідчать про те, що від сказу у світі щороку гине понад

60 тис. людей (40% з них - діти) і більше мільйону тварин та десятки мільйонів людей отримують антирабічні щеплення після контактів з тваринами.

Збудником хвороби є нейротропний РНК-вмісний вірус, який відноситься до ряду Mononegavirales, родини Rhabdoviridae, роду Lyssavirus. Вірус передається естафетним шляхом, до нього чутливі майже всі теплокровні [1,2].

Метою нашої роботи є аналіз природних джерел сказу в Одеській області в останнє десятиріччя.

Матеріалами слугували дані Одеської регіональної державної лабораторії Державної служби України з питань



безпеки харчових продуктів та захисту споживачів за даний період.

За результатами наших досліджень нами встановлено, що епізоотична ситуація в області достатньо напружена. Сказ набув значного поширення, особливо у 2023 та у 2024 р.р. за 9 місяців (97 і 106 зареєстрованих випадків захворювання відповідно). До порівняння, у 2022 р. кількість хворих склала 15 тварин. Основною причиною є припинення проведення пероральної імунізації диких м'ясоїдних з початку війни. Нажаль, воєнний стан впливає на економічні можливості в країні.

Основним джерелом та резервуаром збудника сказу в Одеській області є червона лисиця. Стаціонарність осередків сказу, також, підтримують інші дикі м'ясоїдні тварини – вовки, єнотовидні собаки, тхори, куниці та інші, роль яких в циркуляції збудника сказу та підтримці існування осередків захворювання зростає. Слід зазначити важливу роль свійських тварин в розповсюдженні сказу – котів й собак, що свідчить про недостатньо якісну профілактичну роботу державної служби ветеринарної медицини.

Починаючи з 2010 р. на території Одеської області було помічено типового представника малоазійсько-балканської групи видів - *Canis aureus*, що стало доволі неочікуваним явищем. Проникнення на територію області нового виду принесло із собою значний потенціал епізоотичної

загрози в якості хазяїна і носія збудників природно-осередкових зоонозних інфекцій та інвазій, найбільш небезпечним з яких є сказ. Демонструючи чітку стаціонарну залежність від зволжених і гідроморфних ландшафтів, шакал розселився по долинам Дунаю, Дністра та їх притоків, сформувавши досить щільну популяцію. Даний вид для заселення вибирає масиви густої високорослої річково-болотної та балкової рослинності, не боїться населених пунктів, але і не проявляє явного синантропізму [3-5].

Перші випадки реєстрації сказу у шакала припали на 2017 – 2018 р.р. в Ізмаїльському районі. Поступово збільшувалась кількість хворих на сказ шакалів, що свідчить про зростаючу епізоотичну роль даного виду.

За останні чотири роки кількість зареєстрованих випадків сказу у шакала склала 30 особин. Серед диких м'ясоїдних тварин, хворих на сказ, *Canis aureus* посів друге місце після лисиці, що підтверджує інформацію про високі темпи інтенсивного розмноження даного виду.

Таким чином, основним джерелом сказу в Одеській області є червона лисиця. Разом з популяцією шакала зростає його роль в епізоотичному процесі. Реєструються поодинокі випадки захворювання на сказ тхора й куниці.

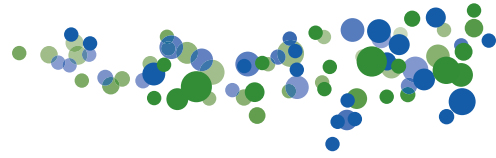
**Використані джерела:**

1. Пєроцька Л.В. Деякі особливості епізоотології сказу тварин на півдні України. / Л.В.Пєроцька // Науковий вісник Львівського Національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Т.13, № 4(50). - Ч. 1. - Львів, 2011. - С. 353-356.
2. Пєроцька Л.В., Сергєєва К., Писларь М., Макаренко С. Роль лисиці в епізоотичному процесі сказу в Болградському районі Одеської області. Аграрний вісник Причорномор'я. Ветеринарні науки. Вип. 83. - Одеса:ТЕС, 2018. - С. 42-45.
3. Рожєнко М. В. Особливості поведінки шакала (*Canis aureus* L., 1758) в зоні експансії на Півдні України. / М.В. Рожєнко // Праці Теріологічної школи. - 2017. - Т.15 - С.80–85.
4. І.В. Наконєчний, Л.В. Пєроцька, І.В. Пивоварова, В.А. Чорний. Еколого-епізоотична роль шакала звичайного *Canis aureus* у Північно-Західному Причорномор'ї. Науковий вісник Львівського Національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Т.21, № 94, 2019, С. 37- 43.
5. Пєроцька Л.В. Моніторинг процесу внесення інвазивного виду *Canis aureus* в кола циркуляції збудника сказу в Північно-Західному Причорномор'ї. /Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Освітньо-наукові аспекти контролю інфекційних хвороб тарин», 28 листопада 2019, м. Київ, с. 93-96.

*Г.А. Скрипка, к.вет.н., асистент  
Одеський державний аграрний університет,  
О.В. Найдіч, к.вет.н., доцент  
Миколаївський національний аграрний університет,  
І.В. Шлапацький, здобувач вищої освіти  
Одеський державний аграрний університет*

## **МОНІТОРИНГ ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ РИБИ СОЛОНО-СУШЕНОЇ**

Актуальність. Риба та рибна та хімічним складом м'ясо риби не продукція в раціоні людини забезпечує поступається м'ясу продуктивних тварин, а організм повноцінним білком, в тому інколи навіть має ряд переваг [1, с.240]. числі незамінними амінокислотами, На сьогоднішній день споживання жирними кислотами, вітамінами, макро- рибитарибноїпродукціїусвітімаєтенденцію та мікроелементами. За своїм поживним до зростання [2, с.167]. Але, зважаючи на



те, що дані продукти мають властивість до швидкого псування, необхідним стає постійний моніторинг показників їх якості та безпечності, особливо це стосується мікробіологічних показників [3, с.78].

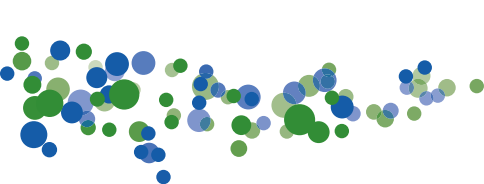
**Мета досліджень.** Метою нашого дослідження було проведення аналізу за органолептичними та мікробіологічними показниками риби солено-сушеної, яка реалізується у торгівельній мережі міста Одеси (мережа супермаркетів Сільпо, Копійка, Обжора).

**Матеріали і методи.** Об'єктом моніторингу слугували 30 зразків риби солоно-сушеної, які були закуплені в мережі супермаркетів м. Одеси (Сільпо, Копійка, Обжора) у 2024 році. Досліджували наступні види риби: бичок, мойва, анчоус (по десять зразків кожного виду). Дослідження проводили на базі кафедри інфекційної патології, біобезпеки та ветеринарно-санітарного інспектування імені професора В.Я.Атамася та багатопрофільної лабораторії ветеринарної медицини Одеського державного аграрного університету.

Проводили визначення органолептичних (зовнішній вигляд, консистенція, смак і запах) та мікробіологічних (КМАФАнМ, БГКП, наявність сальмонел, коагулазо-позитивних стафілококів, *L. Monocytogenes*, сульфит-редуючих клостридій, дріжджів, плісені) показників. Дослідження проводилися згідно до загальноприйнятих методик.

**Результати.** За результатами проведеного органолептичного дослідження відібраних зразків, встановлено, що всі проби відповідали вимогам нормативних документів. Зовнішній вигляд та колір зразків був характерний для кожного виду сушеного продукту; поверхня риби була чистою, не вологою; консистенція – щільною; смак і запах були властиві даному виду риби, без сторонніх запахів і присмаків.

Щодо мікробіологічних показників, то ми встановили, що всі вони відповідали вимогам стандарту. Ці дослідження відображено в таблиці 1.



Таблиця 1.

## Мікробіологічні показники риби солоно-сушеної

| Показники                                      | Бичок<br>солоно-сушений                     | Мойва<br>солоно-сушена                      | Анчоус<br>солоно-сушений                    | Позначення<br>НД на метод<br>випробування |
|------------------------------------------------|---------------------------------------------|---------------------------------------------|---------------------------------------------|-------------------------------------------|
| КМАФАнМ, КУО<br>в 1,0 г                        | < 1x10 <sup>2</sup> до 1,7 x10 <sup>4</sup> | < 1x10 <sup>2</sup> до 1,2 x10 <sup>4</sup> | < 1x10 <sup>2</sup> до 3,2 x10 <sup>3</sup> | ДСТУ EN ISO<br>4833-1:2006                |
| БГКП (колі форми)<br>в 0,1 г                   | Не виділено                                 | Не виділено                                 | Не виділено                                 | ГОСТ 30518-97                             |
| Коагулазо-<br>позитивні<br>стафілококи в 1,0 г | Не виділено                                 | Не виділено                                 | Не виділено                                 | ГОСТ 10444.2-94                           |
| Сальмонела в 25,0 г                            | Не виділено                                 | Не виділено                                 | Не виділено                                 | ДСТУ EN ISO<br>6579-1:2016                |
| L. monocytogenes в<br>25,0 г                   | Не виділено                                 | Не виділено                                 | Не виділено                                 | ДСТ ISO<br>11290-1:2003                   |
| Сульфит-редуючі<br>кlostридії в 0,1 г          | Не виділено                                 | Не виділено                                 | Не виділено                                 | МБ<br>15.2-5.3-004:2007                   |
| Дріжджі, КУО в<br>1,0 г                        | <10                                         | <10                                         | <10                                         | ДСТУ ISO<br>7954:2006                     |
| Плісені, КУО в 1,0 г                           | <10                                         | <10                                         | <10                                         |                                           |

Так, згідно наших досліджень вміст КМАФАнМ коливався у бичку солоно-сушеному від < 1x10<sup>2</sup> до 1,7x10<sup>4</sup> КУО в 1,0 г; для мойви та анчоуса солоно-сушених цей показник знаходився в межах від < 1x10<sup>2</sup> до 1,2x10<sup>4</sup> КУО в 1,0 г, та від < 1x10<sup>2</sup> до 3,2x10<sup>3</sup> КУО в 1,0 г відповідно.

Такі мікробіологічні показники як БГКП, коагулазо-позитивні стафілококи, патогенні мікроорганізми (в т.ч. роду *Salmonella*), *L. Monocytogenes* та сульфитредуючі кlostридії в досліджених зразках не було виділено. Вміст дріжджів

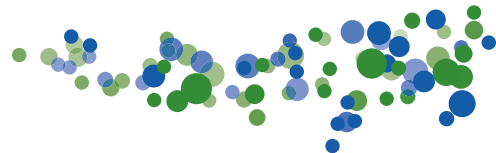
та плісень у зразках солоно-сушеної риби знаходився на рівні <10 КУО в 1,0 г, що відповідає мікробіологічним вимогам безпечності щодо дослідженої продукції.

**Висновки.** Згідно отриманих результатів досліджень можна зробити висновок, що риба солоно-сушена (бичок, мойва, анчоус), яка реалізується у мережі супермаркетів Сільпо, Копійка та Обжора м. Одеси, за органолептичними та мікробіологічними показниками відповідає вимогам стандартів.

**Використані джерела:**

1. Кравцова, О., Чечет, О., Гайдей, О., Шуляк, С., Гереймович, В., Шалімова, Л., & Баланчук, Л. Оцінка моніторингу рибних продуктів за показниками безпечності у 2021 рік. Матеріали конференцій МЦНД, (26.08. 2022; Чернівці, Україна). С. 239-246.





2. Білько Д. В., Скрипка Г. А., Найдіч О. В. Моніторинг вмісту гістаміну у скумбрії замороженій, що реалізується на ринку «Привоз» м. Одеса. Актуальні аспекти розвитку ветеринарної медицини в умовах Євроінтеграції: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17–18 жовтня, 2024 р. Одеса. С. 167-169.

3. Кухтин, М. Д., Малімон, З. В., Ярошенко, Т. Я., & Покотило, О. С. Зміна біохімічних і мікробіологічних показників замороженої риби за наявності залишкових кількостей антибактеріальних препаратів. ISSN 2410-681X. Медична та клінічна хімія. 2019. Т. 21. №3. С. 78-84.



# СЕКЦІЯ 04

---

## ПЕДАГОГІКА



*В.В. Агіляр Туклер, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ПРОВЕДЕННЯ НЕСКЛАДНИХ ДОСЛІДІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ**

У сучасному суспільстві стрімко розвивається науковий та технічний прогрес. В таких умовах освіта стає ключовим фактором для підготовки підростаючого покоління до успішної реалізації в житті. В процесі виховання дітей дошкільного віку приділяють вагомому значення проблемам розвитку пізнавальних здібностей дітей, розкриттю творчого потенціалу, розвитку основ критичного мислення, формуванню дослідницьких вмінь та навичок. Формування дослідницької компетенції дітей ефективно реалізується шляхом дослідження об'єктів та явищ природи, експериментуванням з рослинами, речовинами, сонячним світлом та інше.

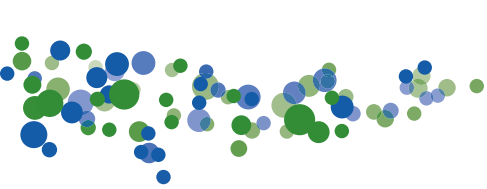
В Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція 2021 року), чинних освітніх програмах: «Впевнений старт», «Я у світі», «Дитина», «Українське дошкілля», «Соняшник» визначено, що в дітей старшого дошкільного віку необхідно формувати ціннісне ставлення до природи, формувати уявлення про природні об'єкти та явища, виховувати свідоме

дотримання природодоцільної поведінки, формувати дослідницьку компетентність, підтримувати інтерес до дослідницької діяльності та експериментуванню [1].

Серед ключових компетентностей, які мають бути усталені на етапі дошкільної освіти виділяємо дослідницьку. Основи експериментування закладаються в дошкільному дитинстві та мають продовження в початковій школі і удосконалюються впродовж життя. Важливо розпочати формування дослідницької компетентності з дошкільного дитинства, щоб забезпечити всебічний розвиток особистості та розкриття її пізнавального потенціалу.

Науковець Мерзликін О. розглядає поняття «дослідницької компетентності» як утворення особистості, що проявляється у мотивації, готовності та здатності індивіда до впровадження і реалізації власних ідей в активній дослідницькій діяльності [4]. Вважаємо, що діти старшого дошкільного віку природно прагнуть до дослідження об'єктів та явищ природи, здійснення відкриттів під час проведення дослідів.

В процесі організації дослідницької



діяльності діти опановують важливими навичками, такими як спостережливість, увага до деталей, здатність робити висновки на основі побаченого. В дослідницькій діяльності в дітей розвиваються та активізуються психічні процеси, розвивається уява та творчість. В експериментуванні діти проявляють власні пізнавальні інтереси, бажання здійснювати нові відкриття, самостійно досягати результатів. В ході проведення дослідів діти спостерігають за змінами в об'єктах, виділяють основні причинно-наслідкові зв'язки, що призвели до змін в речовинах, вчаться пропонувати нові ідеї та шукати нестандартні рішення.

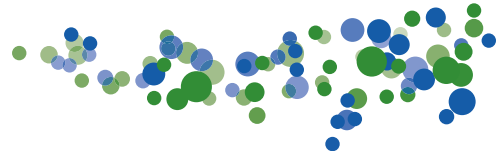
Одним з ефективних методів формування дослідницької компетентності вважаємо проведення нескладних дослідів в природі з дітьми старшого дошкільного віку [2]. Методичні засади організації дослідницької діяльності з дітьми дошкільного віку засобом проведення нескладних дослідів розкриті у працях науковців О.Гнізділової, Г. Беленької, К.Крутій, З. Плохій, Н. Яришевої та ін.[3]. Завданням педагогів закладу дошкільної освіти в процесі організації дослідів є підтримка інтересу дітей до дослідів, прагнення до нових відкриттів, створення необхідного еколого-розвивального середовища.

З метою розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку

рекомендуємо проводити нескладні досліди з об'єктами неживої природи: коштовний місток, як працює термометр, прозора вода, визначення ваги води, секрет соснової шишки, лавова лампа, досліди з магнітом, піском ґрунтом, глиною, визначення сили на пряму вітру, годин за пісочним та квітковим годинником, порівняння ваги опадів, досліди зі змішуванням кольорів та відтінків, досліди з льодом та снігом.

Досліди з об'єктами рослинного світу: дихання рослин, визначення наявності органів дихання у рослин, вплив світла на ріст рослин, розглядання листочка під лупою, висівання розсади овочевих культур, як рослини п'ють воду. Проведення нескладних дослідів з об'єктами тваринного світу: реакція акваріумних рибок на світло, органи чуття тварин, харчування тварин.

В процесі проведення дослідів варто використовувати прийоми мотивування дітей до дослідницької діяльності. В ході проведення нескладних дослідів, використовувався такий методичний прийом як запитання. Важливо заздалегідь продумувати проблемні запитання до дітей. Правильно підібрані запитання повинні бути тим логічним ланцюгом, яким рухається думка дітей дошкільного віку. В кожному запитанні вихователь продумує проблемний момент, що доступний для розуміння дітей та оснований на попередньому життєвому досвіді особистості. Пошук відповідей на запитання активізує сприймання дітей та



їх пізнавальну активність.

Отже, формування дослідницької компетентності дітей дошкільного віку одне з важливих завдань дошкільної освіти. Підтримка інтересів дітей, прогнення до самостійності, творчості в процесі дослідницької діяльності сприятиме всебічному розвитку особистості. Серед низки засобів формування дослідницької

компетентності дітей старшого дошкільного віку визначамо ефективним проведення нескладних дослідів. У ЗДО можуть проводитися такі види нескладних дослідів як дослід з об'єктами неживої природи, дослід з об'єктами рослинного світу, дослід з об'єктами тваринного світу.

### Використані джерела:

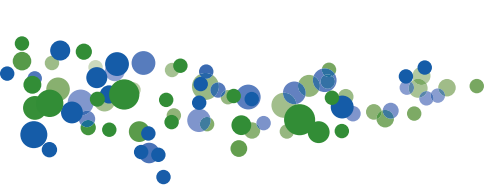
1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)
2. Беленька Г. Експериментально-дослідницька діяльність дітей у природі як технологія пізнавального розвитку. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. Вип. 11 (48). С. 10–21.
3. Беленька Г. Дослідження – крок до пізнання. 2017. 5. С. 7-10.
4. Мерзликін О. Наступність та неперервність формування дослідницьких компетентностей старшокласників та студентів у навчанні фізики. Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 81–86., с. 152

*Г.В. Афузова, к.психол.н., доцент,  
В.І. Кротенко, к.психол.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **БАТЬКІВСЬКА ПІДТРИМКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ КРИЗИ**

У кризові часи загострюється небезпека для життя, здоров'я та добробуту, пермакриза останнього десятиріччя у світі в

цілому та в Україні зокрема стала викликом і для психоемоційного благополуччя особистості. Увага суспільства, в першу



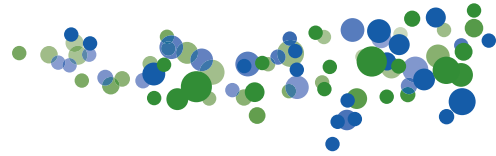
чергу, акцентується на найменш захищених верствах населення, при цьому особливою групою ризику погіршення психоемоційного благополуччя є діти, і в першу чергу – діти з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Ряд специфічних особливостей фізичного/фізіологічного, психічного, особистісного та соціального розвитку, притаманних більшості таких дітей (знижена стресостійкість, емоційна лабільність, невпевненість у собі, невиправдана залежність від оточуючих, низька комунікабельність, егоїзм, неадекватна самооцінка, труднощі у керуванні власною поведінкою тощо) [1], робить їх набагато вразливішими та безпорадними в умовах кризи. Разом з тим, безпечні стосунки варто розглядати як потужний модулятор реакцій дитини на стрес. При цьому присутності кваліфікованого дорослого-фахівця недостатньо, для дитини вкрай важливо отримувати допомогу і з боку її безпосереднього мікросоціального оточення – дорослих, які найтісніше контактують з дитиною, і можуть «екологічно допомогти їй знайти відчуття безпеки у тілі і у мозку. Тому важливою ... має стати робота з безпосереднім оточенням дитини, яка повинна спрямовуватись на навчання батьків титрувати свою взаємодію з дитиною з метою забезпечення оптимальних сигналів безпеки у відповідності з унікальними потребами кожної дитини» [2, с. 98].

В умовах кризи батькам дітей

з особливими освітніми потребами доводиться докладати максимум зусиль, щоб підтримати дитину та попередити погіршення її психофізичного та психоемоційного функціонування. Внаслідок загострення воєнної агресії з боку російської федерації багато родин, де виховуються діти з ООП, були вимушені змінювати місце проживання, зокрема і за межі України. Багато дітей з ООП у статусі біженців лишилися без звичних для них освітніх і корекційно-розвиткових послуг, що тільки поглибило їх освітні та розвиткові «втрати» внаслідок психоемоційного стресу, пов'язаного з воєнними діями і вимушеною міграцією. Також не сприяло психоемоційному благополуччю дитини з ООП такі індивідуальні проблеми родини, що були спровоковані вимушеною міграцією: 1) труднощі з влаштуванням дитини у заклад освіти; 2) труднощі комунікації дитини з фахівцями та однолітками через мовний бар'єр, що загострює соціальну дезадаптацію та посилює освітні та розвиткові «втрати»; 3) труднощі з отриманням фахової медико-психолого-педагогічної допомоги; 4) труднощі у задоволенні матеріальних і особистих потреб тощо.

Зазначене вище підкреслює важливість значущих дорослих (батьків) у збереженні та відновленні внутрішнього балансу дитини з ООП. У першу чергу, батьки такої дитини мають навчитися





надавати емоційну підтримку своїй дитині на основі розуміння її індивідуальних і вікових особливостей та потреб. По друге, батькам варто подбати про створення позитивного, безпечного та сприятливого мікросоціального середовища з метою повернення дитині фізичного та психоемоційного комфорту. Активне спілкування з дитиною з демонстрацією батьками щирої зацікавленості її життям, підтримки її у вирішенні нагальних проблем у поєднанні з розвитком навичок соціальної взаємодії виступає не менш важливим аспектом батьківської підтримки у забезпеченні психоемоційного благополуччя дітей з ООП в умовах кризи. Для збереження психоемоційного благополуччя дитини з ООП батьки також мають подбати про розвиток у неї відповідно до індивідуальних і вікових можливостей компетенцій щодо дій у складних ситуаціях – створюючи і програючи відповідні плани дій за різних несприятливих обставин, розвиваючи навички управління стресом та адаптації до змін (антистресове дихання, аутогенне тренування, медитація, заняття йогою, релаксація, комплекс кінезіологічних вправ тощо – усе, що сприяє усуненню

стресових станів, зниженню емоційної напруги та мобілізації внутрішніх ресурсів особистості). Цьому також сприяє щирість і відкритість у комунікації з дитиною, врахування її вікових та індивідуальних особливостей під час пояснення і відповідей на її питання, керуючись принципами позитивного мислення.

Важливо, щоб батьки знали про наявні ресурси, такі як психологічна підтримка, освітні програми та інші послуги, які можуть допомогти їхній дитині у складних життєвих ситуаціях. Не менш значущим є піклування батьків про своє власне психоемоційне здоров'я, приділення часу для відпочинку та самозахисту – вони мають стати прикладом для дитини з особливими освітніми потребами, носіями конструктивних копінг-стратегій з подолання кризової ситуації.

На нашу думку, зазначений вище комплексний підхід до батьківської підтримки дитини з ООП в умовах кризи є ефективним у забезпеченні її психоемоційного благополуччя та може бути покладений в основу розробки відповідних психоедукаційних програм для батьків даної категорії.

### Використані джерела:

1. Афузова Г. Доступність інформації для осіб з інвалідністю як ознака рівноправного суспільства. URL: [https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36911/Afuzova\\_7-10.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36911/Afuzova_7-10.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

2. Кротенко, В. І., Афузова, Г. В., & Мартиненко, І. В. (2024). Підтримуюча



взаємодія з батьками як умова соціально-емоційного розвитку дітей. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, (2), 91-95. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.2.19>

*Ю.М. Балаховська, к.пед.,н.  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Сучасний світ все частіше характеризується динамікою трансформацій, результати яких випереджають реальність: те, що було заплановано вчора в якості інноваційного проєкту, нині постає таким, що потребує модернізації, вдосконалення та подальшого розвитку. Перед освітою нині і перед вищою освітою, зокрема, постало завдання виховати особистість, яка вміє мислити, легко висловлювати свої думки, лаконічно розмірковувати, швидко застосовувати знання у змінених умовах, а тому постає проблема пошуку ефективних шляхів розвитку логічного мислення особистості. Інформаційно-цифрова компетенція майбутніх учителів є надзвичайно важливою під час дистанційного навчання. Цифровізація навчання у ВНЗ дозволяє студентам отримувати доступ до якісної освіти незалежно від місця проживання, покращує комунікацію між викладачами та студентами, сприяє розвитку навичок цифрової грамотності та підготовки

до майбутньої роботи в цифровому суспільстві. Однак, важливо забезпечити належну підготовку викладачів та студентів до використання цифрових технологій та забезпечити доступність необхідного обладнання та програмного забезпечення. Важливу роль для оволодіння професійним рівнем цифрової компетентності відіграє доступ до освітнього онлайн-середовища, умови й можливості для здобуття цифрових компетенцій, що оточують педагога. Оскільки навчання відбувається в онлайн-середовищі, вчителям потрібно вміти ефективно користуватися цифровими технологіями та інструментами, а також знаходити, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел.

Особливого значення набуває формування цифрової компетентності у майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Цифровізація навчання у ВНЗ – це процес впровадження та використання цифрових технологій у навчальному процесі з метою поліпшення



якості освіти та забезпечення доступу до знань для всіх студентів.

Основні аспекти диджиталізації навчання в ВНЗ включають: 1) електронні платформи та системи управління навчанням (Moodle, Blackboard, Google Classroom тощо); 2) відеолекції та вебінари, де викладачі можуть записувати відеолекції та демонструвати їх студентам через платформи для відеоконференцій (Zoom, Microsoft Teams тощо); 3) електронні підручники та матеріали.

У щоденній практиці педагога вищої школи реалізація підходу технологічної грамотності передбачає: навички використання засобів цифрових технологій; уміння обирати й використовувати готове навчальне або тренувальне програмне забезпечення, ігри та веб-вміст у комп'ютерних класах або в обмежених комп'ютерних засобах звичайного класу з метою досягнення цілей навчальної програми; упровадження стратегій оцінювання; уміння застосовувати ІКТ для управління освітнім процесом та для підвищення своєї кваліфікації.

Викладач вищої школи забезпечує використання засобів ІКТ для більш ефективного навчання студентів, застосування ними знань, здобутих у процесі вивчення навчальних предметів, для виконання реальних життєвих завдань.

Інформаційно-цифрова компетенція майбутніх вчителів під час дистанційного

навчання є ключовою для забезпечення якісної освіти та успішного навчання учнів у цифрову епоху. Вчителі повинні постійно розвивати свої навички та використовувати цифрові технології для покращення процесу навчання та досягнення найкращих результатів.

У вищих навчальних закладах для забезпечення дистанційного навчання використовуються різні засоби. Основними з них є: електронні платформи навчання (Moodle, Blackboard, Canvas, Google Classroom тощо); веб-конференції (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet тощо); електронні ресурси (веб-сайти, бази даних, електронні бібліотеки тощо); мультимедійні інструменти (Adobe Creative Cloud, Microsoft PowerPoint, Prezi тощо).

Ці засоби дистанційного навчання допомагають студентам отримувати доступ до навчальних матеріалів, спілкуватися з викладачами та співстудентами, виконувати завдання та отримувати фідбек. Вони роблять навчання більш доступним та зручним, особливо в умовах дистанційного навчання.

Модернізація освітнього середовища передбачає орієнтацію навчального процесу сучасної школи на особистісний розвиток, створення умов для самореалізації майбутнього покоління та висуває нові вимоги до змісту, форм, методів та технологій освіти. Відповідно, майбутні вчителі гуманітарних спеціальностей



мають володіти цифровими технологіями та бути готовими до їх застосування в умовах закладу вищої освіти.

### Використані джерела:

1. Гнедкова О. О. Використання дистанційного навчання під час контролю знань самостійної роботи студентів мовних спеціальностей ВНЗ. Педагогічний альманах: зб. наук. пр. / [ред. кол. В. В. Кузьменко (голова) та ін.]. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неповної освіти», 2016. Вип. 30. С. 97-105. Дата звернення: 20.10.2023.

2. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.] ; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. К.: Атіка, 2010. 88 с.

3. Устенко М.О., Руських А.О. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємств в реаліях цифрової економіки. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2019. Випуск №68. С. 181-192.

*Л.В. Барановська, д.пед.н., професор,  
Н. В. Журавель, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛІЇ

Система вищої освіти Австралії займає лідируючі позиції з надання освітніх послуг. Інноваційна спрямованість процесу реформування системи вищої освіти цієї країни дала змогу покращити рівень якості освіти, залучити до освітнього процесу студентів з усього світу. Розширені програми навчання, доступність, мобільність - всі ці фактори лише покращують і так інноваційно орієнтований вектор розвитку освіти. Сектор вищої освіти в Австралії не

лише готує майбутніх фахівців і забезпечує їх робочими місцями, але й робить вагомий внесок в економічний розвиток країни, сприяючи зміцненню культурних і торговельних зв'язків на міжнародному рівні. Він відіграє ключову роль у розвитку знань та інновацій, що формують економічно стабільну основу для держави. Наразі впровадження інноваційних освітніх технологій у процес фахової підготовки студентів усіх спеціальностей є вкрай

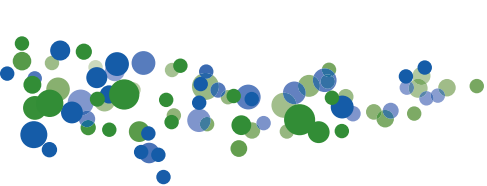


необхідним. Актуальною є ця проблема і для формування майбутніх фахівців з англійської філології, оскільки в умовах розширення глобалізаційного суспільства мова набуває статусу універсального засобу взаємодії та комунікації різних культур і народів. Цим визначається міжнародна затребуваність фахівців спеціальності «Англійська мова» [1, с.167].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження загальнотеоретичних і науково-практичних проблем інноваційної парадигми у вищій освіті представлені такими науковцями як: І. Доброскок, Г. Клімова, Г. Коцур, С. Нікітчина, В. Кремень, В. Ільїн. Дослідження І. Богданової, Р. Гуревича, М. Кадемії присвячені аналізу інноваційних технологій та методів навчання. В. Тупченко проаналізовано інноваційні технології у викладанні англійської мови у ЗВО. Дослідницею визначено, що інтерактивний і мультимедійний підходи є інноваційними підходами до навчання іноземних мов [2, с.62]. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій сприяє адаптації освітньої системи до інформаційного суспільства, вони радикально змінюють природу праці. Їх ґрунтовно проаналізовано Т. Тарнавською та Н. Глушаницею. Ті ЗВО, які їх не використовують, на думку авторів, спричиняють конфлікт між незворотнім глобальним інформаційним суспільством

і неуспішністю інформаційної грамотності [3, с.265].

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання освітніх технологій (EdTech) є найбільш динамічним процесом у стрімкому мінливому освітньому середовищі. Стосовно вищої освіти Австралії, зазначимо: очікується, що в міру розвитку цієї країни, EdTech революціонізує спосіб надання та отримання освіти. EdTech (Education Technology) є інтеграцією комп'ютерних технологій та програмного забезпечення в освітній сектор, також це освітні технології, що включають компанії, які розробляють програмне забезпечення та інші технологічні рішення для поліпшення процесу навчання. Іноді EdTech використовують як синонім до поняття «онлайн-освіта». Завдання EdTech полягають в покращенні та спрощенні навчання. Основними тенденціями та перспективами цієї концепції є: використання штучного інтелекту (AI, Artificial Intelligence) для створення адаптивних навчальних платформ, які підлаштовуються під індивідуальні потреби студентів; застосування віртуальної реальності (VR, Virtual Reality), яка перетворює класні кімнати на інтерактивне, захоплююче середовище; запровадження STEM-освіти (Science, Technology, Engineering, and Mathematics): інструменти EdTech допомагають зробити предмети



STEM більш доступними та привабливими; онлайн та змішане навчання: гнучкість і доступність курсів.

Пандемія COVID-19 прискорила впровадження онлайн-моделей і моделей змішаного навчання, які нині є постійною складовою австралійської освіти. Ці моделі забезпечують адаптивність і задовольняють різноманітні навчальні потреби та спосіб життя людей. В Австралії зарахування на онлайн-курси зросло на 30% за останні три роки. Як результат - зростає перевага гібридних моделей, що поєднують особисте та цифрове навчання. Такі навчальні заклади як Університет Дікіна пропонують поєднання онлайн-навчання та навчання у кампусі, що дозволяє студентам усіх спеціальностей адаптувати свій освітній графік [4].

Сучасні австралійці, маючи вже історично розвинену систему дистанційного навчання, з появою інтернету та глобальної мережі лише вдосконалили її та набули прогресивних ідей навчання для полегшення отримання освітніх ступенів, включаючи інтерактивні мультимедіа, комп'ютерну комунікацію, штучний інтелект (ШІ) та використання каналів соціальних мереж.

Застосування систем управління навчанням (LMS, learning management system) таких як Moodle допомогло поширенню моделі онлайн-навчання. Moodle був до недавнього часу найбільш поширеним (відкритим джерелом) LMS в австралійській вищій освіті [5, с.135].

Висновок. Система вищої освіти Австралії демонструє провідні позиції у світі завдяки своїй інноваційній спрямованості. Запровадження сучасних освітніх технологій, таких як штучний інтелект, віртуальна реальність та моделі змішаного навчання сприяє підвищенню якості освіти, глобальній доступності та адаптивності до потреб студентів. Інноваційні підходи не лише забезпечують підготовку конкурентоспроможних фахівців, зокрема в галузі англійської філології, але й роблять вагомий внесок в економіку країни та зміцнення її міжнародних зв'язків. Австралія є прикладом ефективного використання EdTech, що стає ключовим фактором розвитку сучасної освіти та відповідає викликам глобалізаційного суспільства.

### Використані джерела:

1. Baranovska L., Tarnavska T., Zhuravel N. (2023). Innovative technologies for training specialists in foreign philology: experience of higher education institutions of Ukraine. Contemporary technologies and society: innovations, artificial intelligence, and challenges. Collective Scientific Monograph. Edited by Valentyna Yuskovych-Zhukovska and Oleg Bogut





Katowice pp.167-172

2. Tupchenko V., Pasichnyk M. (2022) Innovative technologies in teaching English in higher education institutions. Ukrainian Engineering Pedagogics Academy. № 75, pp.62-69 DOI <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2022-75-62-69>

3. Tarnavska T., Glushanytsia N. (2018). Didactic Principles in the Context to the Use of Information Technology in Education. 1st International Congress on “People, Power and Politics” (October 19-21, 2018, Kırşehir, Turkey). Proceedings Book. 304 p. P. 265-277. ISBN: 978-605-68993-1-7. – <https://cutt.ly/yBh7zOE>

4. Australia’s EdTech Future: Innovations and Trends for 2024. Retrieved from <https://imspeople.com/australias-edtech-future-innovations-and-trends-for-2024/>

5. Willems, J., Adachi, C., Bussey, F., Doherty, I., & Huijser, H. (2018). Debating the use of social media in higher education in Australasia: Where are we now? Australasian Journal of Educational Technology, 34(5). P.135-149. <https://doi.org/10.14742/ajet.3843>

*Ю.В. Берегова, здобувач вищої освіти,  
О.О. Войналович, к.пед.н., доцент  
Українського державного університету  
імені Михайла Драгоманова*

## КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ

З давніх часів в Україні з повагою ставилися до сім’ї. Вона вважалася першоосновою виховання і розвитку дитини як особистості. Саме з сімейних звичаїв і традицій поступово формувалася українська культура та разом з цим культурний розвиток потенціалу сім’ї. Сім’я, як продовжувач роду, вважалася святиною, оскільки була відповідальною за становлення майбутньої людини, її соціалізацію в суспільстві і формування її як відповідального громадянина своєї держави. Першими вчителями,

наставниками і вихователями дитини від народження є батьки. Саме вони докладають багато зусиль, створюють такі умови, за яких дитина має можливість бути щасливою, життєрадісною, активною і творчою особистістю. Важливою умовою функціонування інституту сім’ї є організація дозвілля. Воно впливає на формування гармонійних відносин у сім’ї, є найкращим засобом для розвитку у дітей правильного світосприймання і світовідчуття, глибокого розуміння моральних і духовних цінностей. Важливим є спілкування із найріднішими

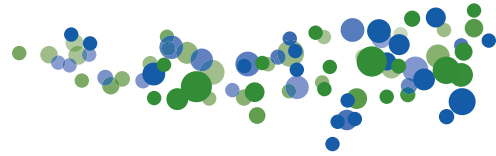


людьми на будь які теми та їх допомога у розв'язанні життєвих проблем, утверджує віру у власні сили, вселяє впевненість у виборі життєвої позиції, додає оптимізму та відкриває найкращі грані людської душі. Однак, сьогодні ми можемо спостерігати і кризу інституту сім'ї, пов'язану із глобальними проблемами людства, соціально-економічним станом у державі, що в свою чергу приводить до зниження виховної функції сім'[3].

Адже насамперед культурний потенціал виникає, через спільні культурні практики, такі як народні свята, традиції, кулінарія, забезпечується збереження національної спадщини. Родинні традиції сприяють формуванню почуття приналежності до нації. Спільні культурні заходи (відвідування театрів, музеїв, концертів) зміцнюють емоційні зв'язки в сім'ї. Активне спілкування під час дозвілля сприяє вирішенню конфліктів та розвитку взаєморозуміння між членами родини. Культурний потенціал сімейного дозвілля полягає у змозі сім'ї спільно проводити час, відкривати нові горизонти і враження, поглиблювати взаємини та контакти між рідними. Це може включати відвідування музеїв, виставок, кіносеанси, театральні постановки, музичні концерти, спортивні заходи або просто спільне читання книг чи перегляд телевізійних програм. Такі заняття сприяють спільному розвитку і вихованню дітей, а також поглибленню

родинних зв'язків. Крім того, це допомагає розширити культурний кругозір сім'ї та збагатити їхні знання і досвід. Сім'я являє собою унікальну соціальну спільноту, об'єднану спільними метою, завданнями, стилем життя, особливим колективом. Відомий педагог В. Сухомлинський так писав про сім'ю: "Життя колективу, – це тисячі й тисячі найнесподіваніших і найтонших доторкань людини до людини: серця до серця, думки до думки, радості до горя, радості до радості, щастя до сум'яття й безнадії..." [1, с. 143].

Сімейно-побутові традиції - це передані з покоління в покоління певні звичаї, ритуали та цінності, які сформувалися в родині. Вони можуть бути пов'язані з релігійними святами, національними святами, сімейними подіями або навіть щоденними ритуалами. Ці традиції допомагають створити спеціальну атмосферу, в якій родинні члени можуть відчувати почуття єдності, важливості та приналежності. Організація культурного дозвілля також розширює світогляд і знання родини. Відвідування музеїв, галерей та інших культурних закладів дозволяє розширити знання про мистецтво, історію, науку та інші сфери. Це стимулює розвиток креативного мислення, аналітичних навичок та почуття естетики у членів сім'ї. Родинне дозвілля є сферою зняття психологічної напруги, переключення на спілкування з рідними



і близькими людьми, духовної релаксації. Завдяки сім'ї вдається реалізувати багато завдань соціального характеру, пов'язаного з вихованням і культурним розвитком дітей. Саме в сім'ї формується культурно-освітній рівень дитини як особистості, її здатності використовувати свій вільний час і дозвілля. Дозвілля сприяє гармонійного розвитку кожного члена родини, формуванню сприятливого психологічного мікроклімату, зміцнення родинних стосунків, взаєморозуміння батьків і дітей. Сімейне дозвілля допомагає кожному члену сім'ї бути цікавим для своїх рідних, бути духовно близькими людьми. Сімейне дозвілля у формі спільного відвідування закладів культури має самостійну педагогічну цінність – спільна діяльність і розумне спілкування, особистий приклад батьків допомагає виховати особистість, яка засвоїть багатства духовної культури,

реалізує те краще, що є в людині [3].

Отже, сімейному дозвіллю відводиться важлива роль у вихованні та розвитку дітей. Велике значення сімейного дозвілля має налагодження довірливих стосунків у членів родини, передача сімейних цінностей і традицій, які накопичилися поколіннями і створення нових, які притаманні сучасному суспільству. Як зазначає Н. Бабенко, «організоване сімейне дозвілля сприяє оптимізації подружніх і батьківсько-дитячих стосунків; формуванню позитивних емоційних зв'язків; розвитку соціальної та емоційної ідентичності всіх членів сім'ї; відродженню традицій і моральних цінностей сім'ї; формуванню культури організації та проведення вільного часу в сім'ї» [2, с.143].

### **Використані джерела:**

1. Бабенко Н.Б. Дозвілля сім'ї. Теоретичні та емпіричні аспекти : Моногр. К., 2021. 157 с.
2. Бабенко Н.Б. Соціологія сім'ї. Навч. Посіб. К., 2021. 257 с.
3. Бочелюк В.Й. «Дозвіллезнавство». Київ, 2016. [[https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11224/#google\\_vignette](https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11224/#google_vignette) ].

*Л.Ю. Благодаренко, д.пед.н., професор,  
С.Л. Василенко, к.ф.-м.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*



## НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА М.І. ШУТА ЯК ОСНОВА ОБ'ЄДНАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ І ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Наукові школи завжди були і залишаються основою української науки як найважливіші елементи її єдиної структури, що мають свої незаперечні здобутки і усталені традиції. Виникнення і розвиток наукових шкіл є відмінною рисою нашої науки, для якої характерна спільна діяльність вчених в колективі одностайності. Наукова школа не виникає на порожньому місці, вона формується навколо справжнього вченого, самодостатньої творчої особистості, генератора ідей, який здатний не тільки висувати і реалізовувати свої власні задуми, але й дослуховуватися до своїх колег і створювати навколо себе справжнє наукове співтовариство, об'єднане єдиними цілями і пристрастю до пізнання.

В Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова така наукова школа є – це відома в Україні та за її межами школа академіка Миколи Івановича Шута «Теплові та релаксаційні явища в полімерах і композитах». До складу наукової школи входять науковці, які впродовж багатьох років плідно працюють у галузі теплофізики полімерів, а також забезпечують реальну інтеграцію освітньої і наукової складових у діяльності педагогічних університетів. Це реалізується шляхом орієнтації навчання фізики на

новітні наукові досягнення, використання результатів наукових досліджень в освітньому процесі, залученням студентів до дослідницької діяльності. Науковці працюють над такими науковими проблемами, як створення полімер-оксидних нанокompозитів з поліпшеними фізико-механічними, електрофізичними та тепловими властивостями; дослідження впливу функціоналізації та модифікації нанокarбонового компоненту на режими синтезу та теплофізичні, механічні та поглинальні властивості композитів на основі поліхлортрифторетилену, наповненого терморозширеним графітом, терморозширеним графітом модифікованим  $\text{SiO}_2$  та карбоновими нанотрубками; нанофізика полімерних матеріалів; дослідження теплових та релаксаційних явищ в полімерах та нанокompозитах на їх основі. Результатом діяльності наукової школи є вагомі спільні дослідження і розробки, опублікування результатів досліджень у виданнях з високим фаховим рейтингом, участь у міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, виставках. Науковці брали участь у спільному Українсько-німецькому проєкті «Новітні нанокarбон-полімер композити з екрануючими та тепловими властивос-



тями», яка фінансувалася спеціальною програмою Євросоюзу. Результатом цього проєкту стало отримання і дослідження композитів з унікальними електричними та поглинальними властивостями. Останнім часом науковці працювали над проєктом «Полімер-оксидні нанокompозити з поліпшеними фізико-механічними, електрофізичними та тепловими властивостями», керівником якого був академік М.І. Шут. В рамках наукової школи постійно відбувається ефективна співпраця з науковцями європейських університетів та науково-дослідними інститутами НАН України.

Учені, які входять до складу наукової школи, не лише успішно розв'язують проблеми сучасної теплофізики полімерів, у тому числі на міжнародному рівні, але й забезпечують постійне ознайомлення студентів з останніми досягненнями у цій науковій галузі шляхом упровадження в освітній процес нових спецкурсів з відповідної тематики, керують виконанням курсових, бакалаврських та магістерських робіт, а також написанням кандидатських і докторських дисертацій. Залучення студентів до наукової діяльності дозволяє застосовувати комплексний підхід у формуванні їх мотивації до вивчення фізики, здійснювати педагогічний вплив на мотиваційні процеси за різних форм організації навчання та на різних етапах навчального пізнання, що сприяє створенню

наукового потенціалу нашої країни. Слід відзначити, що діяльність наукової школи академіка М.І. Шута на базі педагогічного університету сприяє поєднанню навчання і досліджень на всіх рівнях вищої освіти, що є необхідною умовою якісної підготовки фахівців, а також вагомим чинником становлення наукового й інноваційного потенціалу нашої держави. Це можливо завдяки тому, що діяльність наукової школи забезпечує системне запровадження в освітній процес результатів наукових досягнень, а також комплексів педагогічних методів та прийомів, спрямованих на постійне залучення студентів до активної науково-дослідницької діяльності. А це, у свою чергу, дозволяє підвищити порівняно низький престиж і статус як наукової, так і педагогічної діяльності.

Отже, слід пам'ятати, що українська наука здатна забезпечити виконання фундаментальних досліджень, створення високих технологій та розвиток освіти на рівні провідних країн світу, що вона неодноразово доводила, але основою цього є наукові школи. Тому підтримка наукових шкіл є запорукою відродження вітчизняної науки, при цьому особлива увага повинна приділятися науковим школам у галузі фізико-технічних наук, оскільки сьогодні Україна відчуває нестачу молодих і талановитих наукових кадрів.

**Використані джерела:**

1. Шут М.І., Благодаренко Л.Ю. Наукові школи як основа надбань і традицій української освіти. Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 вересня 2021 р., м. Бердянськ). БДПУ. Бердянськ, 2021. С. 89-92.

2. М.І. Шут, Л.Ю. Благодаренко, Т.Г. Січкач. Забезпечення фундаментальної і прикладної інноваційно-дослідницької спрямованості освітнього процесу з фізики в педагогічних університетах. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. Випуск 27. 2021. С. 53-55.

*В.О. Бойченко, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

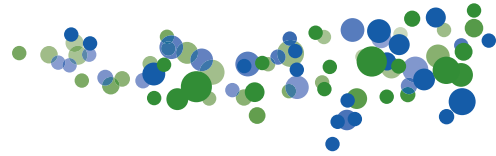
## **ДО ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ САМООЦІНКИ ТРИВОЖНОСТІ**

Актуальність вивчення самооцінки тривожності полягає у її значущості для розуміння психологічного стану людини, її здатності адаптуватися до стресових ситуацій та ефективно взаємодіяти із зовнішнім середовищем. Тривожність відноситься до базової емоції страху, яка виконує захисну функцію, однак її надмірний рівень може негативно впливати на психічне здоров'я, когнітивні процеси, поведінку та соціальну взаємодію.

Варто зазначити, що, попри значну увагу до вивчення тривожності, науковці досі не дійшли спільної думки щодо її функцій, механізмів, інтерпретації цього явища. Для більш детального розуміння тривожності

важливо проаналізувати поняття тривоги та тривожності. Отже, тривога – попереджає нас про небезпеку й мобілізує до відповідних дій, допомагає вчасно помічати загрози та запобігати неприємностей, але також може формувати страх там, де немає реальної небезпеки. Тривожність – це індивідуальна психологічна особливість, яка проявляється в частому переживанні сильної тривоги з несуттєвих приводів. Тривога – це несистематичні прояви надмірного хвилювання, а тривожність – це тривалий емоційний стан. Важливо зазначити, що тривожність може проявлятися як тимчасовий психічний стан або як стійке та всеосяжне психічне формування, яке





виникає після тривалого впливу стресових факторів.

Певна кількість тривожності є необхідною та природною особливістю продуктивної активності індивідуума, яка притаманна кожному. Проте високий рівень тривожності або навпаки низький, можуть свідчити про наявність психічних порушень, свідчити про депресивний стан та низьку мотивованість і заважати ефективній комунікації [1].

Самооцінка тривожності — це процес, у якому людина самостійно оцінює свій рівень тривожності, усвідомлюючи і визначаючи власний емоційний стан у певний момент часу або протягом певного періоду. Це суб'єктивна оцінка, яка допомагає людині зрозуміти, наскільки тривожність впливає на її життя, поведінку, думки та почуття.

До видів тривожності в контексті самооцінки(зашколоютривогиСпілбергера) відносяться: ситуативна тривожність, яка оцінює як відчуває себе людина «прямо зараз», це поточний стан тривоги з відчуттям нервозності, страху, напруження, збудження вегетативної нервової системи; особистісна тривожність, яка оцінює стійкі індивідуальні характеристики, її схильність до занепокоєння й сприйняття більшості ситуацій як загрозливі [3].

Свій оптимальний рівень тривожності існує у кожного індивіда, ще її називають корисна тривожність. Це реалістичні

переживання, які пов'язані з наявними проблемами або ризик виникнення яких є достатньо високий. Корисна тривожність попереджає про небезпеку, зміни в оточенні; допомагає зберігати пильність, зосередженість, а також мотивацію; активує пошукову активність для рішення ситуації, що викликає загрозу; необхідна, коли потрібно передбачити негативні наслідки. Не корисна тривожність - це нереалістичні переживання, викликані надуманими проблемами або проблемами ризик виникнення яких є незначний. Вона може заважати ефективній адаптації, ускладнювати засвоєння нової інформації та освоєння професії; проявляється в очікуванні несприятливого розвитку подій; забирає багато енергії та призводить до хронічної втоми; заважає здобувати новий досвід, реалізовувати плани чи мрії; змушує уникати або відмовляти собі у бажаних активностях; відволікає від важливого та корисного у теперішньому моменті. Самооцінка стану тривожності є для людини важливим компонентом самовиховання та самоконтролю. Усвідомлення, що тривожність має корисні та шкідливі переживання, допомагає людині зрозуміти, наскільки тривожність впливає на її життя, думки та поведінку. Допомагає виявити джерела своєї тривоги, сприяє глибшому самопізнанню та розробці ефективних стратегій саморегуляції.

О.Халік підкреслює, що



деструктивну тривожність можна перетворити на конструктивну і досягти цього можна завдяки психологічному супроводу, створенню корекційної програми, спрямованої на формування та покращення навичок саморегуляції. На поведінковому рівні підвищена тривожність може проявлятися різноманітно й непередбачувано, може проявлятися від стану апатії, безпорадності до агресивності, жорстокості. Тому, самооцінка тривожності як психологічної властивості особистості має важливе значення, бо багато в чому зумовлює поведінку людини [2].

Таким чином, дослідження самооцінки тривожності є актуальним у сучасному суспільстві, де вимоги до адаптивності та рівень стресу постійно зростають. Це цінний інструмент для розвитку емоційного інтелекту та ефективної адаптації до життєвих випробувань. Аналіз самооцінки тривожності дозволяє з'ясувати умови, які сприяють покращенню соціальної адаптації. Розуміння власного рівня тривожності допомагає розвивати саморефлексію, емоційну компетентність та вміння долати стрес.

### Використані джерела:

1. Амплєєва О.М., Корпань А.Ю. Особливості дослідження рівня тривожності в майбутніх психологів. Габітус. 2022. № 42. С. 22-26.
2. Головнєва О.В. Психологічна профілактика агресивності та тривожності. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/001458-1a8c.doc.html> (дата звернення 21.11. 2024).
3. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2005. С. 186-190.

*Ю.М. Босий, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ

Сучасна освіта зазнає значних трансформацій під впливом глобалізації та цифровізації. Особливої уваги заслуговує навчання іноземних мов, яке є ключовим компонентом для підготовки здобувачів

освіти до інтеграції у міжнародний освітній та професійний простір. Початкова школа відіграє важливу роль у формуванні базових мовних навичок, закладаючи фундамент для подальшого розвитку комунікативної



компетентності. У цьому контексті підготовка вчителів до впровадження інноваційних технологій є критично важливою. Застосування сучасних методів та засобів навчання іноземних мов сприяє підвищенню мотивації учнів і якості освітнього процесу.

Інноваційні технології змінюють традиційний підхід до навчання, створюючи інтерактивне, інклюзивне та гнучке освітнє середовище [3]. У початковій школі найбільш ефективними є такі технології:

- **Ігрові методики:** Використання мовних ігор, інтерактивних вправ та елементів гейміфікації (наприклад, платформи Kahoot!, Quizlet, Duolingo) допомагає учням краще запам'ятовувати нові слова та конструкції.

- **Віртуальна реальність (VR):** Віртуальні тури іноземними країнами дозволяють учням зануритися в мовне середовище, розвивати аудіо-візуальні навички та культурну обізнаність.

- **Доповнена реальність (AR):** Інтерактивні навчальні матеріали, які поєднують друковані посібники з цифровим контентом, роблять навчання більш цікавим та ефективним.

- **Хмарні сервіси:** Google Workspace, Microsoft Teams, Zoom забезпечують співпрацю вчителів, учнів і батьків, а також сприяють доступу до широкого спектра навчальних ресурсів [1].

- **Метод проєктів:** Виконання

командних завдань, пов'язаних із реальними життєвими ситуаціями, сприяє розвитку мовних навичок і критичного мислення.

- **STEM та CLIL-підходи:** Інтеграція іноземної мови у навчання природничих наук і технологій розширює можливості міждисциплінарного підходу.

Для впровадження інноваційних технологій у навчанні іноземних мов майбутні вчителі повинні володіти такими компетенціями:

- **Діджитал-компетентність:** Вміння використовувати цифрові платформи, створювати мультимедійний контент, організовувати дистанційне навчання [2].

- **Методична підготовка:** Знання сучасних методик навчання, адаптація навчальних матеріалів під різні вікові категорії та рівні знань учнів.

- **Мовна компетенція:** Високий рівень володіння іноземною мовою, включаючи розмовну, письмову та аудіовальну практику.

- **Емоційний інтелект:** Здатність налагоджувати педагогічну взаємодію, враховувати індивідуальні особливості учнів.

- **Постійний професійний розвиток:** Участь у семінарах, тренінгах, конференціях, а також освоєння нових технологій і методик навчання.

Для підготовки вчителів до використання інноваційних технологій необхідно оновлювати навчальні програми



педагогічних університетів. Основні напрямки реформування включають:

- Інтеграцію практико-орієнтованих дисциплін: Курси, присвячені роботі з VR/AR, гейміфікації, хмарними сервісами.

- Створення цифрових лабораторій: Оснащення педагогічних закладів сучасними технологіями для моделювання освітнього процесу.

- Індивідуалізацію навчання: Розробка індивідуальних траєкторій професійного розвитку, які враховують рівень підготовки студента та його потреби.

- Співпраця з освітніми платформами: Університети можуть укладати угоди з провідними компаніями, що займаються розробкою навчальних програм (наприклад, British Council, Goethe-Institut).

- Менторство та супровід: Організація наставництва для майбутніх учителів, що дозволяє ефективніше інтегрувати теоретичні знання у практичну діяльність.

Отже, інноваційні технології навчання іноземних мов відкривають нові перспективи для формування багатомовної, культурно обізнаної особистості. Успішне їх впровадження в початковій школі залежить від рівня підготовки вчителів, який повинен відповідати сучасним освітнім стандартам. Підготовка педагогів має бути спрямована на розвиток цифрових, методичних і соціально-психологічних компетенцій, що забезпечують інтеграцію інновацій у навчальний процес.

### **Використані джерела:**

1. Пługатарьова О.І. Використання Інтернет-контенту під час вивчення англійської мови (методичний аспект). Англійська мова та література. 2011. №10, с. 8–12.18.

2. Solomakha A. Preparation of future teachers for digitalization in early learning of foreign languages. Open educational e-environment of modern university. 2021. № 10. С. 203–215. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.1017>

3. Solomakha A. Application of digital technologies for formation of foreign language grammar competence in the process of early learning foreign languages (in the example of the german language). Open educational e-environment of modern university. 2020. № 8. С. 121–135. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.8.11>

*Ван Жульдун, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*



## ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна система освіти в Україні перебуває у процесі трансформацій, спрямованих на реалізацію концепції Нової української школи (НУШ). Цей підхід потребує підготовки педагогів, здатних не лише передавати знання, а й формувати в учнів ключові компетентності, необхідні для життя в умовах швидких суспільних змін. У цьому контексті педагогічна майстерність стає визначальним фактором ефективної професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів.

Педагогічна майстерність охоплює поєднання теоретичних знань, практичних умінь і особистісних якостей, що забезпечують гармонійну взаємодію вчителя з учнями, їхніми батьками та колегами [2]. Вона є інтегральним показником професійної готовності педагога до вирішення сучасних освітніх завдань.

Педагогічна майстерність є складною багаторівневою категорією, яка поєднує в собі професійно-педагогічну компетентність, емоційну зрілість, творчий підхід та здатність до самоаналізу. Науковці розглядають її як інтегральну якість, що включає такі компоненти:

- **Теоретична компетентність.** Знання методик викладання, психології та педагогіки є основою для розуміння

індивідуальних особливостей учнів і побудови ефективного освітнього процесу.

- **Практичні вміння.** Сюди входять навички планування уроків, оцінювання навчальних досягнень, організації класу та створення умов для інклюзивного навчання.

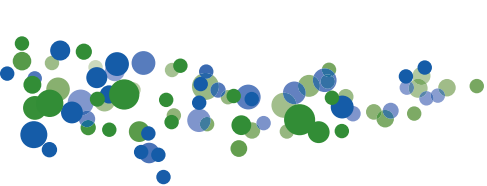
- **Педагогічна техніка.** Володіння голосом, невербальною комунікацією, емоційною регуляцією та здатність створювати комфортну атмосферу в класі.

- **Творчість і інноваційність.** Здатність знаходити нестандартні рішення та адаптувати освітній процес до потреб кожного учня.

- **Рефлексія.** Постійний аналіз власної діяльності з метою вдосконалення професійної майстерності.

Розвиток педагогічної майстерності є важливим етапом професійної підготовки вчителів початкових класів [1]. У сучасній педагогічній освіті особливий акцент робиться на практичну складову підготовки, що дозволяє студентам закріпити знання у реальних умовах.

1. **Практика в освітніх закладах.** Залучення студентів до реальної педагогічної діяльності сприяє формуванню в них педагогічної майстерності. Практика дозволяє майбутнім учителям адаптуватися до шкільного середовища, набувати досвіду взаємодії з дітьми та вдосконалювати свої



професійні навички.

2. Використання інтерактивних технологій. Інтерактивні методи навчання (майстер-класи, тренінги, кейс-методи) забезпечують розвиток творчих здібностей студентів, їх уміння працювати в команді та знаходити інноваційні рішення в освітньому процесі.

3. Інтеграція цифрових технологій. Сучасний учитель має бути готовим до роботи в цифровому середовищі. У процесі підготовки майбутніх педагогів важливо навчати їх використанню сучасних освітніх інструментів, таких як інтерактивні дошки, онлайн-платформи для навчання, цифрові ресурси для створення тестів і навчальних матеріалів.

4. Формування рефлексивної культури. Рефлексія є важливим елементом професійного розвитку педагога. Її розвиток можна забезпечити через аналіз педагогічних ситуацій, ведення педагогічних щоденників, участь у круглих столах та обговореннях.

5. Проєктна діяльність. Студенти активно залучаються до виконання педагогічних проєктів, що дозволяє їм розвивати організаторські здібності, комунікативні навички та творчий потенціал.

Педагогічна майстерність є ключовим чинником, що впливає на ефективність

навчально-виховного процесу. Вона дозволяє вчителю адаптуватися до індивідуальних потреб учнів, підтримувати позитивну атмосферу в класі та стимулювати розвиток ключових компетентностей. У контексті НУШ педагогічна майстерність сприяє впровадженню компетентнісного підходу, що є основою сучасного освітнього процесу [3].

Тож педагогічна майстерність є основою професійної діяльності вчителя початкових класів і важливим показником якості його підготовки. Її формування вимагає комплексного підходу, який включає розвиток професійних знань, практичних умінь, особистісних якостей і здатності до рефлексії.

Забезпечення високого рівня педагогічної майстерності сприятиме реалізації концепції Нової української школи, де вчитель є партнером, наставником і мотиватором для своїх учнів. Для досягнення цієї мети необхідно вдосконалювати методики підготовки педагогів, активно впроваджувати інноваційні підходи до навчання, розвивати співпрацю закладів освіти з практиками та створювати умови для професійного зростання майбутніх учителів.





### Використані джерела:

1. Кайдалова Л.Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача. Харків : НФаУ. 2009. 150 с.
2. Лавріненко О. А. Історія педагогічної майстерності. Київ : СПД Богданова А.М., 2009. 328 с.
3. Матвієнко О. В., Степаненко Л. М., Височан Л. М., Височан З. Ю., Чорна Г. В., Максимчук І. А. Модель розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія №15 Науково – педагогічні проблеми фізичної культури ( фізична культура і спорт) : зб. наукових праць / За ред. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Випуск 1 (129). С. 64-71.

*Ван Сіньюй, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

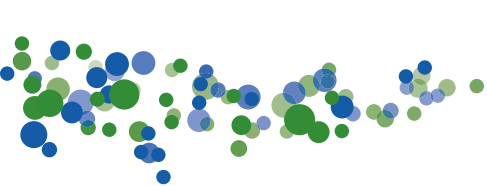
## ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК

Сучасна система початкової освіти дедалі більше орієнтується на формування особистості, здатної до самостійного мислення, аналізу та прийняття рішень. У цьому контексті розвиток критичного мислення молодших школярів стає одним із ключових завдань педагогічного процесу [2]. Формування цієї важливої компетенції залежить не лише від змісту навчання, а й від педагогічних підходів, які використовуються вчителями. Одним із найбільш ефективних засобів для досягнення цієї мети є інтерактивні методики, які дозволяють створити умови для активної взаємодії учнів, розвитку їхніх

аналітичних здібностей та здатності до самостійного висновування.

Успіх реалізації такого підходу значною мірою залежить від рівня підготовки вчителів початкової школи. Педагог має не лише володіти сучасними інтерактивними методиками, а й розуміти їхню роль у розвитку критичного мислення школярів, уміти органічно інтегрувати їх у навчальний процес, адаптуючи до індивідуальних особливостей кожної дитини.

Формування критичного мислення вимагає впровадження таких методик, які дозволяють дітям не лише засвоювати



знання, але й аналізувати інформацію, ставити запитання, робити висновки та аргументувати власну думку. Інтерактивні технології, серед яких широко використовуються групова робота, дискусії, рольові ігри, мозкові штурми, проєктна діяльність, створюють ідеальні умови для цього процесу [4]. Вони сприяють розвитку в учнів здатності до співпраці, комунікації, саморефлексії та критичного оцінювання отриманої інформації.

Підготовка вчителя до впровадження цих методик передбачає кілька важливих етапів [3]. По-перше, це оволодіння теоретичними основами критичного мислення та інтерактивних технологій. Майбутні педагоги мають розуміти, що критичне мислення передбачає не лише здатність сумніватися чи заперечувати, але й уміння логічно структурувати інформацію, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, оцінювати достовірність джерел і формувати обґрунтовані судження.

По-друге, важливим аспектом є розвиток практичних навичок. Майбутні вчителі повинні навчитися планувати уроки із застосуванням інтерактивних методик, враховуючи специфіку навчальних предметів та вікові особливості дітей. Наприклад, мозковий штурм може бути ефективним інструментом для розв'язання проблемних завдань, а метод «Шість капелюхів мислення» — для аналізу ситуацій із різних точок зору. Особливо важливо, щоб

підготовка включала моделювання уроків із залученням інтерактивних технологій, що дозволить майбутнім педагогам на практиці оцінити їхню ефективність.

По-третє, процес підготовки має бути спрямований на розвиток у вчителів гнучкості мислення та творчого підходу. Інтерактивні методики, як і будь-які інноваційні педагогічні засоби, потребують адаптації до конкретних умов навчання. Для цього необхідно формувати в майбутніх учителів готовність до експериментів, критичного оцінювання власних педагогічних практик та їхнього вдосконалення.

Проблеми, які виникають у процесі підготовки вчителів до використання інтерактивних технологій, пов'язані як із недостатнім рівнем матеріально-технічного забезпечення закладів освіти, так і з психологічними бар'єрами. Зокрема, майбутні педагоги іноді відчують труднощі в інтеграції сучасних методик через відсутність практичного досвіду або впевненість у їхній ефективності. Вирішення цих проблем можливе завдяки комплексному підходу, який включає оновлення програм педагогічних закладів вищої освіти, забезпечення їх сучасними ресурсами, підвищення кваліфікації викладачів, а також створення умов для педагогічних експериментів і творчих ініціатив.

Формування критичного мислення у



молодших школярів є важливим завданням, яке вимагає від вчителя високого рівня професійної підготовки [1]. Інтерактивні методики створюють унікальні можливості для цього процесу, але їх ефективність значною мірою залежить від здатності педагога адаптувати їх до реальних умов навчання, враховуючи індивідуальні особливості учнів та специфіку навчальних завдань.

Таким чином, підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій для

розвитку критичного мислення молодших школярів є багатогранним процесом, який охоплює теоретичну, практичну і психологічну складові. Реалізація цього підходу сприятиме створенню нової генерації педагогів, які зможуть ефективно відповідати на виклики сучасності, забезпечуючи якісну та інноваційну освіту для підростаючого покоління.

### **Використані джерела:**

1. Данилюк С. А. Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах інтерактивного навчання. Початкова освіта (Шкільний світ). 2009. № 5/7. С. 63–66.
2. Пометун О. І. Основи критичного мислення : методичний посібник. Дніпро: ЛІРА, 2016. 156 с.
3. Тесленко Т., Губарева Д. Підготовка майбутніх педагогів початкової школи до формування критичного мислення молодших школярів. Наукові інновації та передові технології. 2022. № 9(11). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9\(11\)-233-239](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9(11)-233-239)
4. Фефілова Т. В., Саєнко Ю. О. Використання сучасних інноваційних технологій у початковій школі. Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць / гол. ред. М.І. Степаненко. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава. 2015. Вип. 16. С. 274–281.

*Ван Ся, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ**



Формування ключових компетентностей молодших школярів є однією з основних задач освітньої системи. Ці компетентності включають не лише академічні знання, а й здатність працювати в команді, використовувати інформаційно-комунікаційні технології, критично мислити та адаптуватися до змінюваних умов життя. З розвитком цифрових технологій роль інтернет-ресурсів у навчанні набуває значення. Вони не лише доповнюють традиційні форми навчання, але й створюють можливості для гнучкого підходу, що відкриває горизонти для розвитку цифрової, комунікативної, інформаційної та соціальної компетентностей. Важливо розглянути, як інтернет-ресурси сприяють формуванню цих компетентностей.

Однією з основних компетентностей є комунікативна. Вона включає здатність ефективно спілкуватися, передавати свої ідеї, а також слухати та взаємодіяти. Інтернет-ресурси дають учням можливість працювати в групах, обговорювати завдання, ділитися ідеями. Віртуальні платформи для навчання, як Google Classroom, створюють умови для колективної роботи, що сприяє розвитку навичок співпраці [3].

Іншою важливою компетентністю є цифрова. Вона охоплює вміння використовувати цифрові інструменти та здатність застосовувати технології. Інтернет-ресурси дозволяють учням здобувати нові знання через мультимедійні

матеріали, інтерактивні вправи. Платформи як Khan Academy пропонують доступ до контенту, що дозволяє працювати з інформацією в інтерактивному форматі. Такі ресурси дозволяють засвоювати теоретичні знання і практикувати їх у реальному часі.

Крім того, інтернет-ресурси сприяють розвитку інформаційно-освітньої компетентності. Важливо вчити учнів не лише отримувати, а й критично оцінювати інформацію. Використання інтернет-ресурсів дозволяє учням працювати з різними джерелами, порівнювати та вибирати актуальні. Веб-квести, ресурси як Britannica Kids дозволяють школярам формувати навички пошуку та аналізу.

Серед інших важливих компетентностей, які можна розвивати за допомогою інтернет-ресурсів, — соціальна. Інтернет-простір пропонує можливості для колективної роботи, що допомагає дітям розвивати здатність співпрацювати, працювати в групах. Платформи для проєктів дозволяють школярам працювати разом, вчитися слухати один одного, проявляти терпимість та вміння домовлятися. Це важливі соціальні навички, необхідні в професійній діяльності [1].

Особливої уваги заслуговує роль інтернет-ресурсів у розвитку критичного мислення [2]. Технології дозволяють школярам не лише отримувати знання, а й формувати здатність до аналізу, оцінки. Веб-квести, інтерактивні завдання дозволяють



учням застосовувати свої знання в реальних ситуаціях, критично підходити до завдань. Цей процес дає дітям можливість розвивати важливі аналітичні навички та приймати рішення.

Використання інтернет-ресурсів у початковій школі супроводжується низкою викликів:

- Недостатня підготовка вчителів. Використання інтернет-ресурсів вимагає від педагогів специфічних знань і навичок.

- Нерівний доступ до технологій. У регіонах з низьким рівнем цифровізації учні можуть стикатися з обмеженим доступом до якісного навчання.

- Перевантаження інформацією. У школярів часто виникають труднощі у виборі достовірної інформації та її правильному використанні.

Для подолання цих проблем та ефективної реалізації інтернет-ресурсів необхідно:

1. Інтегрувати цифрову грамотність у підготовку майбутніх учителів;
2. Розробляти методичну підтримку для педагогів;
3. Забезпечувати рівний доступ до цифрових ресурсів у навчальних закладах;
4. Залучати батьків до навчання дітей безпечної поведінки в інтернеті.

Отже, інтернет-ресурси відіграють важливу роль у розвитку ключових компетентностей молодших школярів. Вони допомагають учням здобувати нові знання та сприяють розвитку аналітичних, соціальних і цифрових навичок. Використання цифрових технологій робить навчання індивідуалізованим, інтерактивним і ефективним. Однак для досягнення максимальної ефективності необхідно враховувати підготовку педагогів, доступність технологій та безпеку інтернет-середовища.

### Використані джерела:

1. Матвієнко О., Губарева Д. Діагностика соціальної компетентності та її компонентів у дітей молодшого шкільного віку. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 113 с.
2. Матвієнко О., Цзін Ч. Психологічні чинники та педагогічні передумови розвитку й формування критичного мислення майбутнього вчителя. Освітньо-науковий простір. 2024. № 6 (1). С. 97–109. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.10](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.10)
3. Соняк Н. Л. Дидактичні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом : дис.... канд. пед. наук. Луцьк-Тернопіль, 2018. 254 с.



*Ван Ці, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

У сучасному світі швидкого розвитку інформаційних технологій інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес стала не лише актуальною, а й необхідною. Особливого значення це набуває у викладанні іноземних мов у початковій школі, адже саме в цьому віці закладаються основи іншомовної компетентності. Використання інтернет-ресурсів сприяє підвищенню мотивації учнів, забезпечує доступ до автентичних матеріалів і створює можливості для інтерактивного навчання.

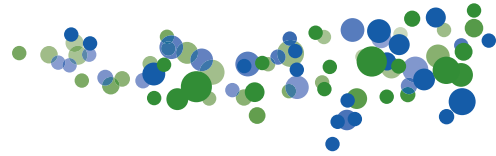
Іншомовна компетентність є одним з основних компонентів сучасної освіти, який включає в себе набір навичок і знань, необхідних для ефективного спілкування іноземною мовою в різноманітних життєвих ситуаціях. Для учнів початкової школи це означає формування базових лексичних, граматичних та комунікативних навичок, що сприяють розвитку впевненості в іншомовному спілкуванні. Важливими аспектами є не тільки навчання основам мови, але й формування позитивного ставлення до вивчення іноземної мови, а також створення умов для її практичного

застосування через гру, пісні, мультимедійні ресурси та інші інтерактивні методи [1].

Формування іншомовної компетентності в початковій школі базується на принципах комунікативного підходу, що передбачає активне використання мови в реальних життєвих ситуаціях, а також на принципах поступового ускладнення навчального матеріалу. У цьому процесі велике значення мають інноваційні методи навчання, зокрема використання інтернет-ресурсів, що дозволяють забезпечити доступ до автентичних матеріалів та створити мотиваційне середовище для учнів.

Інтернет-ресурси мають величезний потенціал для розвитку іншомовної компетентності учнів початкової школи, оскільки вони дозволяють створити інтерактивне та мотиваційне середовище для вивчення іноземної мови. Зокрема, вони відкривають доступ до автентичних матеріалів, таких як відео, пісні, фільми, що дає дітям можливість чути мовлення носіїв мови, що є важливим для розвитку навичок аудіювання та розширення словникового запасу. Крім того, через різноманітні





платформи (наприклад, YouTube, Duolingo, Kahoot) учні можуть не лише вивчати нові слова, але й активно застосовувати їх у вигляді ігор, тестів або завдань, що стимулює їх до подальшого навчання [3].

Використання інтернет-ресурсів дозволяє також диференціювати підхід до кожного учня, створюючи індивідуальні траєкторії навчання, що відповідають його рівню знань і навичок. Наприклад, платформи як Duolingo чи Memrise пропонують вправи, адаптовані до рівня учня, що сприяє його ефективному прогресу вивчення мови без перевантаження. Водночас, використання гейміфікації, як у Kahoot або Quizlet, робить навчання більш захоплюючим і менш формальним, підвищуючи мотивацію учнів.

Інтернет-ресурси також сприяють розвитку критичного мислення, оскільки вчать дітей не тільки працювати з матеріалом, але й оцінювати його достовірність та значення. Оскільки онлайн-середовище надає доступ до великої кількості інформації, важливо навчити учнів вибирати якісні ресурси та бути обережними з потенційно шкідливими чи неправдивими даними. Це особливо актуально для молодших школярів, адже формування цифрової грамотності з раннього віку стає важливою частиною загального освітнього процесу. [2]

Впровадження інтернет-ресурсів у навчання іноземних мов у початковій

школі вимагає не лише від учнів, але й від вчителів здатності інтегрувати ці технології в навчальний процес. Це включає в себе вміння вибирати відповідні онлайн-ресурси, що відповідають освітнім цілям, а також використовувати їх у поєднанні з традиційними методами навчання. Вчителі повинні бути готовими до постійного професійного розвитку в цифровому середовищі та навчати учнів працювати з різноманітними ресурсами. Крім того, важливо, щоб батьки активно підтримували процес вивчення іноземної мови вдома, використовували ті самі платформи для додаткової практики та контролю.

Інтернет-ресурси, без сумніву, можуть значно підвищити ефективність навчання іншомовної компетентності в початковій школі, надаючи учням доступ до нових форм навчання, що базуються на інтерактивності, індивідуалізації та реальному застосуванню мови. Водночас, для їх успішного використання потрібно враховувати технічні можливості учнів та шкіл, а також потребу в підготовці вчителів до роботи в цифровому середовищі. За належного підходу інтернет-ресурси можуть стати важливим інструментом у розвитку мовних і цифрових компетентностей молодших школярів.

Тож інтернет-ресурси є потужним інструментом формування іншомовної компетентності учнів початкової школи. Їх раціональне використання сприяє



створенню ефективного навчального середовища, що відповідає вимогам сучасної освіти. Для максимального результату важливо інтегрувати інтернет-ресурси у навчальні програми, забезпечувати методичну підтримку вчителів і формувати

в учнів навички критичного споживання інформації. Таким чином, використання інтернет-ресурсів стає ключовим чинником модернізації іншомовної освіти в початковій школі.

### **Використані джерела:**

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [електронний ресурс]. – URL: [http://www.khotivnvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop\\_rekom.pdf](http://www.khotivnvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf)
2. Карпа І. Використання online-ресурсів при вивченні англійської мови студентами ВНЗ / І. Карпа // Молодь і ринок. 2013. № 2. С. 62–65. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir\\_2013\\_2\\_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2013_2_15)
3. Костенко І. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови / І. Костенко // Таврійський вісник освіти. 2013. № 1. С. 170–176. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo\\_2013\\_1\\_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2013_1_31)

*І.О. Ведмеденко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ: ВИКЛИКИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Дистанційне навчання стало викликом для системи освіти в усьому світі, особливо в контексті початкової школи. Перехід до такого формату вимагав швидкого адаптування педагогів, учнів та їхніх батьків до нових умов навчання, зумовлених пандемією COVID-19, а згодом і потребою в цифровізації освіти. Особливість дистанційного навчання полягає в тому, що воно вимагає іншого підходу до управління

освітнім процесом, який включає забезпечення технічної, методичної та психолого-педагогічної підтримки всіх учасників освітнього процесу [3].

Дистанційне навчання в початковій школі спричиняє ряд складних викликів, що вимагають комплексного підходу. Однією з основних проблем є технічна забезпеченість. Багато учнів не мають доступу до стабільного інтернет-з'єднання



та сучасних пристроїв, що значно ускладнює організацію навчального процесу. Для молодших школярів важливо, щоб пристрої були не лише доступними, а й відповідали віковим особливостям [1].

Методична підготовка вчителів також є важливою проблемою. Не всі педагоги володіють необхідними навичками для роботи в онлайн-середовищі, що потребує значних зусиль для підвищення їх кваліфікації та освоєння нових цифрових інструментів.

Мотивація учнів молодшого віку в дистанційному форматі є складною, оскільки діти потребують постійної уваги та стимулів для навчання. Залучення учнів до активної участі в уроках вимагає інтерактивних підходів, які складно реалізувати без фізичного контакту.

Не менш важливою є взаємодія з батьками, які виконують роль фасилітаторів у навчанні. Однак не всі батьки мають час або необхідні знання для підтримки своїх дітей, що додає складнощів у дистанційному навчанні.

Ефективне управління навчальним процесом вимагає створення чіткого графіка занять, адаптації матеріалів під онлайн-формат і забезпечення постійного зворотного зв'язку [2]. Для цього необхідно використовувати сучасні цифрові платформи та інструменти (Google Classroom, Zoom, Kahoot), які сприяють комунікації та інтерактивному навчанню.

Підтримка педагогів через тренінги та вебінари є важливою для підвищення їх кваліфікації і адаптації до нових умов. Психолого-педагогічна підтримка учнів має включати інтерактивні заняття та ігрові методи для підтримки інтересу до навчання.

Для подолання викликів дистанційного навчання в початковій школі важливо вжити низку стратегічних кроків.

1. Інвестиції в технічне забезпечення. Першочерговим кроком є забезпечення учнів та вчителів необхідними цифровими пристроями та доступом до стабільного інтернету. Це включає в себе не лише надання техніки, але й налаштування інфраструктури для забезпечення безперебійного підключення та доступу до навчальних ресурсів. Важливо, щоб пристрої були адаптовані до вікових потреб дітей, мали зручний інтерфейс і були безпечними для використання.

2. Розробка методичних рекомендацій для адаптації навчального матеріалу до онлайн-середовища. Оскільки традиційне навчання значно відрізняється від дистанційного, необхідно створити чіткі методичні вказівки щодо того, як переробити навчальні програми, матеріали та вправи для використання в цифровому форматі. Це може включати створення інтерактивних завдань, які спрощують сприйняття матеріалу і роблять його більш доступним для молодших школярів.

3. Залучення батьків до



навчального процесу. Батьки повинні активно брати участь у навчанні своїх дітей. Для цього необхідно розробити спеціальні освітні програми, які допоможуть батькам зрозуміти, як підтримати своїх дітей у дистанційному навчанні. Це можуть бути тренінги або семінари для батьків, які навчать їх користуватися цифровими інструментами, а також розповідатимуть про новітні педагогічні підходи та методи, які можуть застосовуватись в умовах дистанційного навчання.

4. Застосування гейміфікації та мультимедійних матеріалів. Щоб підтримувати мотивацію учнів, необхідно використовувати методи, які роблять навчання більш цікавим та інтерактивним. Гейміфікація, яка передбачає використання ігрових елементів (бали, змагання, досягнення), здатна стимулювати учнів до активної участі в навчальному процесі.

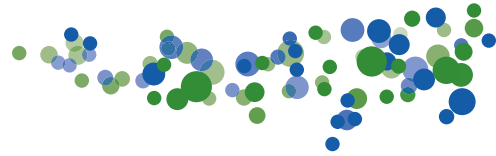
Мультимедійні матеріали, такі як відео, анімації, інтерактивні вправи, також сприяють кращому засвоєнню інформації та розвитку критичного мислення учнів.

Враховуючи вище сказане, можемо зробити висновок, що дистанційне навчання в початковій школі поставило перед системою освіти нові виклики, які потребують комплексного підходу до їх вирішення. Ефективне управління освітнім процесом у цьому контексті передбачає інтеграцію сучасних цифрових технологій, професійну підтримку педагогів, активну взаємодію з батьками та орієнтацію на індивідуальні потреби учнів. Лише за умов тісної співпраці всіх учасників освітнього процесу можна забезпечити якісну освіту навіть у дистанційному форматі.

### **Використані джерела:**

1. Бондар М. Дистанційне навчання у школах: плюси і мінуси. URL: [https://education.24tv.ua/varto-shkolah-zaprovaditi-distantsiyne-avchannyanoviniukrayini\\_n1375223](https://education.24tv.ua/varto-shkolah-zaprovaditi-distantsiyne-avchannyanoviniukrayini_n1375223)
2. Лебідь О. В. Управління початковою школою: навчальний посібник. Вінниця: Нілан, 2015. 311 с.
3. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника. Харків: Основа, 2007. 448 с.

*Н.О. Ведмеденко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*



## ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна освіта спрямована на формування ключових компетентностей, які забезпечують успішну соціалізацію особистості в умовах швидких змін суспільства. Однією з найважливіших є соціальна компетентність, яка включає здатність ефективно взаємодіяти, вирішувати конфлікти, працювати в команді та проявляти ініціативу. Для учнів середнього шкільного віку, періоду активного формування особистісних рис і соціальних зв'язків, розвиток цієї компетентності є особливо актуальним.

Проектна діяльність як сучасна освітня технологія створює сприятливі умови для розвитку соціальних навичок у процесі колективної роботи над спільними завданнями [2]. Вона поєднує практичну спрямованість, інтеграцію знань із різних галузей і можливість самостійного прийняття рішень, що відповідає потребам учнів цього віку.

Соціальна компетентність — це інтегративна якість особистості, яка визначає її здатність ефективно взаємодіяти з іншими в різних соціальних ситуаціях [1]. Вона включає:

- Комунікативні навички (уміння слухати, висловлювати думки, домовлятися).

- Емоційний інтелект (розуміння емоцій інших людей, емпатія).
- Командну роботу (розподіл ролей, спільне досягнення цілей).
- Самоорганізацію і відповідальність.

Для учнів середнього шкільного віку характерними є потреба у самоствердженні, посилення міжособистісних контактів, прагнення до співпраці. Саме в цей період ефективного використання проектної діяльності сприяє формуванню соціальної компетентності.

Проектна діяльність — це форма навчання, що передбачає самостійну або групову роботу учнів над певною проблемою чи завданням з подальшим представленням результатів [3]. Її основні переваги у розвитку соціальної компетентності:

1. Робота в команді - учасники проекту вчаться планувати спільну діяльність, розподіляти обов'язки, вирішувати конфлікти.
2. Реальна комунікація - учні ведуть діалог між собою, з учителем, представниками громади чи експертами.
3. Інтерактивність і практичність - проекти часто пов'язані з реальними життєвими ситуаціями, що підвищує мотивацію і значущість здобутих навичок.
4. Самостійність і відповіда-



льність - учні самі визначають способи вирішення завдань, аналізують результати та презентують їх.

Для ефективного формування соціальної компетентності через проєктну діяльність необхідно враховувати такі етапи:

1. Постановка проблеми. На початковому етапі вчитель разом з учнями визначає актуальну проблему, яка потребує дослідження чи вирішення. Наприклад, організація благодійної акції, дослідження екологічного стану місцевості тощо.

2. Формування команди. Учні розподіляються на групи, кожна з яких має визначити ролі учасників (координатор, виконавець, доповідач).

3. Планування роботи. Групи спільно обговорюють шляхи досягнення мети, визначають ресурси і терміни.

4. Реалізація проєкту. На цьому етапі учні виконують завдання, співпрацюють, консультуються з учителем і позашкільними експертами.

5. Презентація результатів. Групи демонструють свої досягнення у вигляді презентацій, виставок, звітів тощо.

6. Рефлексія. Учні обговорюють, що вдалося, які труднощі виникли і як їх можна було уникнути.

Для ефективного формування соціальної компетентності вчителі повинні:

- Забезпечити підтримку учнів на всіх етапах проєкту.

- Враховувати індивідуальні особливості школярів при розподілі ролей.

- Стимулювати рефлексію для усвідомлення соціального значення виконаних завдань.

- Використовувати сучасні технології (наприклад, онлайн-платформи для командної роботи).

Проєктна діяльність є потужним засобом формування соціальної компетентності учнів середнього шкільного віку. Завдяки роботі в команді, практичній спрямованості та інтерактивності учні здобувають навички ефективної взаємодії, відповідальності та емоційної гнучкості.

Для досягнення максимального результату важливо адаптувати проєктну діяльність до потреб і можливостей учнів, а також забезпечити її інтеграцію у навчальний процес. Такі підходи сприятимуть не лише особистісному розвитку школярів, але й підготовці їх до успішної соціальної інтеграції у майбутньому.

### Використані джерела:

1. Матвієнко О. В., Степаненко Л. М., Губарева Д. В. Розвиток соціальної компетентності майбутніх педагогів під час роботи у волонтерській групі «освітній





хаб». Педагогічний альманах. 2022. № 51. С. 199–206. <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.372>

2. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П., Кузьмінська О.Г. Проектна діяльність як засіб формування ІКТ-компетентності учнів // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2014. – №3 (51). – С.52-59.

3. Юрчик О.В. Впровадження проєктної технології в навчальний процес. [Навчальний посібник]. Хмельницький : НВО №5 ім. С. Єфремова, 2015. 88 с.

*А.А.Віцюк, к.пед.н., доцент  
ПВНЗ «Міжнародна академія  
екології та медицини»*

## **НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Відповідно до Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності, яка була затверджена на період до 2030 року утвердження української національної та громадянської ідентичності громадян є одним із основних елементів формування здатності держави протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам, а отже, набуває особливого значення для сфери національної безпеки і оборони. Розвиток національної свідомості суспільства повинен забезпечуватися на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), на прикладах героїчної боротьби Українського народу за утвердження суверенітету власної держави, ідеалів свободи, соборності, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та

відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України [1].

Як відомо, основними принципами національно-патріотичного виховання молоді загалом та студентів медичних закладів вищої освіти є:

– принцип національної спрямованості виховання, який означає формування національної свідомості, любові до України, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, здатності зберегти свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

– принцип культуровідповідності, який передбачає виховання як культуротворчий процес, спрямований на



формування базової культури особистості, базуючись на набутому морально-етичному досвіді людства.

–принцип гуманізації виховного процесу зосереджує увагу на особистості як вищій цінності;

–акмеологічний принцип, тобто орієнтація виховного процесу на вищі морально-духовні досягнення й потенційні можливості особистості, створення умов для досягнення життєвого успіху та розвиток індивідуальних здібностей;

–принцип толерантності, що означає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, а також формування у вихованців відкритості, толерантного ставлення до цінностей, відмінних від національних ідей, до культури, мистецтва, вірувань інших народів.

З-поміж методів і форм національно-патріотичного виховання студентів-медиків важлива роль належить активним методам,

що мають особливе значення у період кровопролитної повномасштабної війни України з російською федерацією. До таких методів належать:

1) різноманітні заходи на підтримку військовослужбовців, учасників бойових дій, сімей загиблих захисників Батьківщини (ярмарки, індивідуальні зустрічі);

2) соціально-психологічні тренінги;

3) метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером;

4) створення проблемних ситуацій;

5) створення роликів на підтримку ЗСУ;

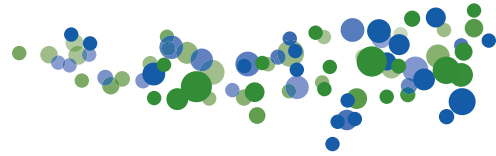
6) участь у волонтерській діяльності та акціях на підтримку військовополонених та зниклих безвісти.

Отже, виховання патріотизму, чіткої громадянської позиції та національної самобутності майбутніх працівників у галузі медицини – це одне з пріоритетних завдань та викликів сьогодення.

### **Використані джерела:**

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках» [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

*О.О. Войналович, к.пед.н., доцент  
Українського державного університету  
імені Михайла Драгоманова*



## ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗВО

Пріоритетними напрямками сучасної освітньої реформи є оновлення освітнього процесу, впровадження в традиційну систему нових напрацювань за допомогою сучасних інноваційних технологій, пошук оптимальних шляхів виховання відповідальної, комунікабельної та активної особистості. Саме тому коучинг став інтерактивною освітньою технологією для західних та українських педагогів. Ця технологія базується на побудові взаємодії між вчителем та учнем. Коучинг створює умови для розвитку та формування особистості, здатної реалізувати власний потенціал та приймати відповідальні рішення в різних життєвих ситуаціях [1, с.101].

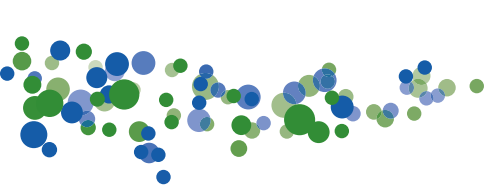
Метод кейсів – метод навчання, який використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес ситуацій. Учасники навчального процесу повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них.

Суть технології полягає в тому, що в основі його використовується опис конкретних ситуацій або випадку. Термін “ситуація” може розумітися як стан, подія, дія, повторний момент для прийняття рішення, набір певних взаємопов’язаних фактів, яке містить у собі протиріччя,

необхідність оцінки або способів виходу на новий рівень. Кейс-метод є технологією, що найбільш придатна для навчання здобувачів освіти у ЗВО. Його сутність можуть ілюструвати шість основних ідей [4].

По-перше, мета навчання відрізняється від класичної схеми – навчити, дати єдино «правильні», раз і назавжди визначені знання, сформувати вміння та навички. Освітній процес орієнтований на усвідомлення не єдиної, а багатьох істин. У закладі вищої освіти кейс-метод можна застосувати для вивчення дисциплін, істина в яких плюралістична: філософії, педагогіки, психології, історії, деяких розділів інших дисциплін, залежно від спеціалізації, тощо. Здобувачі освіти разом із викладачем розв’язують пізнавальну проблему, яка має декілька варіантів вирішення, кожна з яких претендує на істину [2,с.383].

По-друге, кейс-методу, на відміну від традиційних технологій, властивий демократичний характер процесу одержання знань. Здобувач освіти є рівноправним із іншими учасниками обговорення проблеми, у тому числі, і з викладачем. Останній є не лектором, «начитувачем», «ментором», «істиною в останній інстанції», а організатором, співбесідником. Головним у навчанні є не оволодіння готовими



знаннями, а їх вироблення у процесі співтворчості студента й викладача.

По-третє, результатом застосування кейс-методу є не лише знання, а й професійні навички. Студенту є добра нагода не лише отримати інформацію про сучасні методи, прийоми, технології, а й спробувати їх застосувати, оволодіти навичками роботи за якоюсь технологією.

По-четверте, технологія застосування кейс-методу є досить чіткою і простою. За певними правилами виробляється модель конкретної ситуації, яка має місце в реальній професійній практиці, та комплекс знань, практичних навичок, необхідних спеціалісту для її вирішення. Ця модель має вигляд тексту обсягом біля 10–50 сторінок, який і називається «кейсом». Здобувачі освіти попередньо вивчають його, залучаючи матеріали лекцій, інші різноманітні джерела інформації. Потім зміст кейсу детально обговорюється на практичних заняттях та диспутах, де викладач виконує роль диспетчера процесу співтворчості – генерує запитання, фіксує відповіді, підтримує дискусію.

По-п'яте, перевагою кейс-методу є не лише отримання знань і формування практичних навичок, а й розвиток системи

цінностей студентів, їх професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світосприймання.

По-шосте, кейс-метод дає можливість досягти омріяної класиками педагогіки «Школи Радості», отримати задоволення від пізнання нового, адже долається такий «непоборний» дефект традиційного навчання, як сухий, неемоційний виклад матеріалу [3]. Адже творча конкуренція, своєрідна ейфорія, захопленість, позитивні емоції, що закономірно виникають під час обговорення кейсу, дають насолоду мислячому креативному студенту.

Отже, коучинг – це сучасна технологія, яку створили для розвитку потенціалу людей і команд, задля досягнення заздалегідь узгоджених цілей та докорінної зміни моделей поведінки, що призводить до розкриття внутрішнього потенціалу особистості. Коучинг – це система, яка забезпечує оптимізацію людського потенціалу, переводить суб'єкт діяльності з проблемної сфери в конкретну сферу ефективного розв'язання проблем. Технологія педагогічного коучингу дозволяє пізнати, відчувати, осмислити нові ідеї, а також вірогідність їх ефективного вирішення.

### **Використані джерела:**

1. Горук Н.М. Коучинг як ефективна технологія формування самоосвітньої компетентності студентів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2015. № 11. С. 99-104.



2. Зонов Б. Коучинг як процес підтримки та розвитку нових моделей поведінки в освітньому середовищі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2021. №4. С. 380-387

3. Коновальчук М. Коучинг як ефективна технологія надання освітніх послуг у педагогічних ВНЗ. URL:

[http://econf.at.ua/publ/konferencija\\_2016\\_05\\_19\\_20/sekcija\\_6\\_socialno\\_gumanitarni\\_nauki/kouching\\_jak\\_efektina\\_tekhnologija\\_nadannja\\_osvitnikh\\_poslug\\_u\\_pedagogichnikh\\_vnz/48-1-0-998](http://econf.at.ua/publ/konferencija_2016_05_19_20/sekcija_6_socialno_gumanitarni_nauki/kouching_jak_efektina_tekhnologija_nadannja_osvitnikh_poslug_u_pedagogichnikh_vnz/48-1-0-998) . 2023.

4. Коучинг як сучасна технологія підвищення ефективності навчального процесу. URL: <https://naurok.com.ua/kouching-yak-suchasna-tehnologiya-pidvischennya-efektivnosti-navchalnogo-procesu-337732.html> (дата звернення: 18.08.2023).

*С.О. Галяс, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Інклюзивна освіта передбачає навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх закладах, де вони мають можливість взаємодіяти з однолітками та отримувати підтримку, особливо під час воєнного стану.

Принципи:

-Рівність, доступність, участь, підтримка та адаптація навчального середовища.

-Організація навчання дітей з особливими освітніми потребами передбачає:

- Індивідуалізований підхід. Важливо розробити індивідуальні навчальні плани (ІНП) для кожної дитини з урахуванням її потреб і можливостей.

Виклики під час війни:

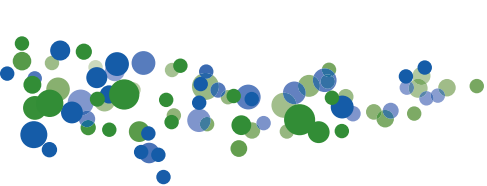
- Безпека. Першочерговим завданням є забезпечення безпеки дітей, що може призвести до закриття шкіл або переходу на дистанційне навчання.

- Психологічний стрес. Війна може викликати значний стрес у дітей, особливо у тих хто вже має особливі потреби. Психологічна підтримка стає критично важливою.

- Втрата ресурсів. Війна може призвести до втрати ресурсів, таких як спеціалізовані вчителі, психологи, терапевти, а також навчальні матеріали.

Адаптація навчання під час війни:

- Використання онлайн-платформ може допомогти забезпечити доступ до



освіти, але потрібно враховувати технічні можливості та доступність Інтернету. Навчальні програми можуть бути адаптовані для врахування нових реалій, включаючи короткі модулі або інтеграцію практичних занять.

Приклади практик:

- Групи підтримки. Створення груп підтримки для батьків та дітей, де вони можуть обмінюватися думками щодо виховання і навчання та отримувати допомогу, спеціальні хаби для обговорення досвіду і

отримання емоційної підтримки.

- Спеціальні програми і заходи. Розробка програм, які враховують психологічні потреби дітей, наприклад, арт-терапія або заняття, спрямовані на зниження стресу. Організація соціальних заходів, наприклад спортивні змагання, театральні вистави або мистецькі проекти, де діти з особливими потребами можуть проводити час разом з іншими та соціалізуватись.

- Створення спеціальних комфортних умов для дітей. Організація класних кімнат з урахуванням потреб усіх учнів, наявність зон для відпочинку, тихих куточків або простору для рухливої діяльності, безбар'єрність середовища і фізична доступність до нього тощо.

Залучення держави:

- Національна програма. Розробити комплексну національну програму, яка

б охоплювала всі аспекти життя дітей з особливими потребами, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальні послуги та інтеграцію в суспільство.

- Моніторинг і оцінка. Встановити механізми моніторингу та оцінки реалізації програми, щоб забезпечити відповідність потребам дітей і їхніх сімей.

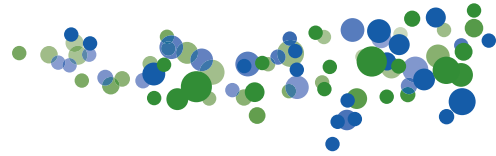
- Освітні реформи. Розвивати інклюзивну освіту на всіх рівнях, забезпечуючи навчальні заклади необхідними ресурсами, навчанням для педагогів та адаптованими навчальними планами. Проводити підготовку та перепідготовку вчителів, психологів і спеціалістів, які працюють з дітьми з особливими потребами.

- Фінансова підтримка і бюджетне фінансування. Забезпечити достатнє фінансування для програм, що стосуються дітей з особливими потребами, включаючи виділення коштів на спеціалізовані ресурси, технології та підтримку.

- Субсидії та допомога. Ввести системи фінансової підтримки для сімей, які виховують дітей з особливими потребами, щоб покрити витрати на лікування, навчання та інші потреби.

- Психологічна підтримка та соціальні послуги. Забезпечити доступ до психологічних послуг для дітей і їхніх сімей, щоб допомогти їм справлятися з емоційними і психологічними викликами. Розвивати соціальні служби, які б підтримували





родини, що виховують дітей з особливими потребами, включаючи консультування та соціальні програми.

- Інформаційні кампанії. Провести інформаційні кампанії, щоб підвищити обізнаність суспільства про права дітей з особливими потребами та важливість інклюзії.

- Ресурси для батьків. Створити інформаційні ресурси для батьків, які б допомагали їм розуміти свої права та можливості для підтримки своїх дітей.

- Співпраця з НУО та міжнародними організаціями.

- Залучити неурядові організації до реалізації програм підтримки дітей з особливими потребами, забезпечуючи доступ до ресурсів та експертизи. Співпрацювати з міжнародними організаціями для отримання фінансової та

технічної допомоги у реалізації програм.

- Адаптація законодавства. Внести зміни до законодавства, щоб забезпечити захист прав дітей з особливими потребами, включаючи доступ до освіти, медичних послуг та соціальних гарантій. Створити механізми контролю за виконанням законодавства, щоб гарантувати дотримання прав дітей з особливими потребами.

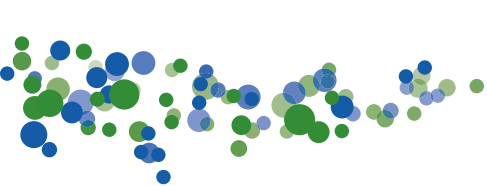
- Інфраструктурні зміни. Забезпечити доступність навчальних закладів, медичних установ та інших громадських місць для дітей з обмеженими можливостями.

- Залучення держави до цих питань вимагає комплексного підходу та спільних зусиль на всіх рівнях суспільства. Важливо, щоб державні органи, громадські організації та батьки працювали разом для створення комфортного та безпечного середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

### Використані джерела:

1. “Інклюзивна освіта: теорія і практика” / О. В. Пономаренко, І. В. Мартинюк. - Київ: Видавничий дім “Освіта”, 2018.
2. “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2019-2025 роки” - затверджена Кабінетом Міністрів України.
3. Веб-сайти osvita.ua, edcamp.org.ua, www.wikipedia.org

*Р.О. Голяд, викладач,  
Відокремлений структурний підрозділ  
«Київський фаховий коледж міського господарства  
Таврійського національного університету  
імені В.І. Вернадського»,  
О.В. Звєздогляд, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*



## СУЧАСНА ОСВІТА В УМОВАХ ДИНАМІЧНИХ ЗМІН: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ

Сучасний освітній процес перебуває під впливом стрімких змін, обумовлених розвитком інформаційних технологій, глобалізацією суспільства, інтенсифікацією комунікацій та постійним зростанням вимог до професійної підготовки кадрів. У цих умовах ефективність освітньої діяльності залежить від здатності педагогів адаптувати інноваційні підходи, інтегрувати цифрові технології, модернізувати методи навчання та забезпечувати його практичну спрямованість.

Одним із найперспективніших шляхів вирішення зазначених завдань є кластерний підхід. Його сутність полягає у створенні партнерської екосистеми, що об'єднує освітні заклади, наукові установи, виробничі підприємства та інші зацікавлені сторони для досягнення спільних цілей. Така модель дозволяє формувати освітньо-науково-виробниче середовище, де здобувачі освіти отримують фундаментальні теоретичні знання й практичні навички, необхідні для успішної професійної діяльності в умовах сучасного ринку праці.

Використання цифрових технологій для створення освітніх кластерів забезпечує синергію між освітою, наукою та промисловістю, що сприяє підвищенню якості навчання і підготовці висококваліфікованих фахівців. Для

України, яка знаходиться на етапі повоєнної відбудови, цей досвід є особливо цінним, оскільки може допомогти уникнути помилок і впровадити ефективні підходи для модернізації освіти [1, с. 62].

Кластерний підхід відкриває широкі можливості для інтеграції інноваційних педагогічних технологій, таких як проєктне навчання, проблемно-орієнтований підхід, цифрові сервіси та інструменти дистанційного навчання. Ці методики сприяють:

- підвищенню якості освіти через розвиток ключових компетентностей, таких як критичне мислення, комунікативні навички та здатність до командної роботи;
- формуванню практичних навичок для застосовувати в реальних умовах професійної діяльності;
- підготовці конкурентноспроможних фахівців, адаптованих до сучасних вимог ринку праці.

Наприклад, метод проєктного навчання у кластерній моделі інтегрує реальні виробничі завдання, які надають партнерські підприємства. Це дозволяє здобувачам освіти вивчати та вирішувати кейси, що максимально відповідають сучасним виробничим викликам. У свою чергу, проблемно-орієнтований підхід дозволяє зосередитися на конкретних



проблемах і розробляти рішення, які мають практичну цінність.

Інтеграція інноваційних методик є ключовим чинником ефективності кластерного підходу. Використання цифрових платформ, таких як електронні сервіси для моніторингу та оцінювання навчальних досягнень, забезпечує безперервний контроль за освітнім процесом і сприяє своєчасному коригуванню програм підготовки. Крім того, такі сервіси створюють можливість для персоналізації навчання, враховуючи індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного здобувача.

Впровадження інновацій потребує оновлення технічної бази й відповідної підготовки педагогічних працівників. Це включає:

- розроблення інтегрованих програм навчання, які поєднують теоретичний і практичний аспекти;
- підвищення кваліфікації педагогів у сфері цифрових технологій, сучасних методик викладання та проєктного менеджменту;

- використання інструментів для моніторингу та аналізу результатів навчання у реальному часі.

Кластерна модель створює унікальні умови для тісної співпраці між закладами освіти, науковими інституціями, громадськими організаціями та виробничими підприємствами. Така співпраця дозволяє вирішувати одразу кілька ключових завдань:

- забезпечення високої якості освіти через адаптацію освітніх програм до сучасних вимог;
- синергія між теорією та практикою;
- підвищення мотивації до навчання завдяки використанню реальних прикладів і створенню перспектив для професійного розвитку.

Кластерний підхід у поєднанні з інноваційними педагогічними методиками є дієвим інструментом підготовки фахівців нового покоління, які зможуть ефективно працювати у високотехнологічному, глобалізованому середовищі.

### Використані джерела:

1. Сліпчишин Л., Голіяд І., Якимович Т., Дубовик О., Тропіна М. Повоєнна модернізація освіти: цифрове освітнє середовище як ключовий елемент інноваційно-освітнього кластеру. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2024. (2(12), С. 56–67. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(12\).2024.315010](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.315010)



*М.І. Григорова, здобувач вищої освіти,  
В.І. Саюк, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

В Україні здійснюється підготовка сучасного педагога до ефективної освітньої діяльності, який має бути і мобільним, і здатним творчо використовувати всю інформацію, використовуючи різні інноваційні педагогічні технології, визначаючи їх дієвість на практиці [3, с. 12]. Педагог нового типу повинен прагнути до професійного розвитку та безперервно підвищувати якість фахової діяльності в освітньому процесі.

Питання впровадження інноваційних педагогічних технологій у освітній діяльності педагога досліджували такі вчені, як І. Бех, К. Бондарева, О. Козлова, О. Пехота, В. Саюк, О. Войналович, І. Дичківська тощо, які намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Інноваційні педагогічні технології сприятимуть впровадженню в освітній процес оригінального, новаторського підходу та дозволять педагогу досягти запланованих цілей та поставлених завдань, тобто результативності в навчанні школярів.

Сучасні інноваційні технології потрібні, насамперед, освітянам, які працюють над забезпеченням позитивного іміджу закладу освіти та завжди підвищують власний рівень самоосвіти, активні у використанні найновіших ідей, втіленні задумів та проєктів на практиці. Педагоги-новатори мають вміння розв'язувати нестандартні завдання та своїм прикладом надихають колег до наслідування педагогічних успіхів [1, с.85]. Тому без інноваційних підходів у освітній діяльності педагогів і відповідно інноваційної компетентності наразі не обходиться жодна освітня установа.

Інноваційна компетентність учителя – здатність педагога систематично втілювати нове в освітній процес та забезпечувати ефективність використання нових технологій у професійній діяльності. Інноваційна компетентність сучасного педагога включає його поінформованість про різні інноваційні методики, системи, підходи, технології в освітній діяльності [2, с. 64]. Водночас це висока культура педагога, обізнаність у використанні інновацій в освітній діяльності. Не менш важливою



якістю для сучасного освітянина є здатність переконувати колег підтримувати інновації та впроваджувати їх в свою освітню діяльність. Тому логічно буде розглянути деякі із педагогічних технологій, які успішно, на наш погляд, запроваджуються у освітньому середовищі закладу освіти.

Однією із важливою інноваційною технологією можна вважати «технологію формування критичного мислення». Розвивати критичне мислення, творчість та розвивати в собі креативність – це вірний шлях професійного вдосконалення та саморозвитку, це вміння розв'язувати різноманітні проблемні ситуації та задачі, аналізувати їх, формулювати висновки, здійснювати оцінювання та приймати рішення.

Друга технологія – «інтерактивне навчання», завдяки якій кожен учасник освітнього процесу відчуватиме свою успішність та інтелектуальну спроможність. Сутність такого навчання полягає в тому, що відбувається завжди активна взаємодія всіх учасників освітнього процесу, як вихованців, так і педагогів, які є рівноправними партнерами у навчанні.

Третя технологія – це «ігрова технологія навчання», яка мотивує працювати, вирішувати різноманітні завдання, завдяки яким відбувається активізація знань, вмінь, навичок і результатів і це є досягненням чітко поставленої мети та, в кінцевому випадку,

матиме відповідний якісний педагогічний результат.

Четверта «технологія особистісно-орієнтованого навчання» спрямована на особистість, тобто максимально враховує індивідуальні особливості та організовує освітній процес диференційовано до кожного школяра. Завдяки цьому відбувається хороша динаміка розвитку творчого потенціалу учнів, учителю вдається налагодити і створити таку атмосферу пізнання на заняттях, щоб діти якнайглибше пізнавали суть нового знання, вирішували різні проблеми, поставлені перед ними і розвивали в собі ініціативність, креативність, використовуючи нестандартні підходи до виконуваних завдань.

П'ята технологія – «проектна технологія», яка є дієвою при розв'язанні з усіма учасниками освітньої діяльності поставлених завдань. Завдяки цьому відбувається інтеграція знань і вмінь у практичну площину, де на досвіді апробуються всі поставлені задачі.

Шоста технологія – це «проблемне навчання», яка застосовується педагогами для самостійної пошукової діяльності або розв'язанні певної проблеми. У таких випадках, де застосовується саме така технологія в учасників формуються нові знання, вміння, навички і також розвиваються здібності, діти стають активніші, творчі, досвідченіші.

Сьома

технологія



– це «інформаційно-комп'ютерна». Вона пронизує інформацією всі методи і прийоми подання, передачу та отримання нових знань чи умінь за допомогою комп'ютерних технологій. Цифрові технології проникають у всі сфери навчання та професійної діяльності людини та створюють зручні умови щодо комунікації, навчання, документообігу тощо. Звичайно, що поєднання сучасних інноваційних методів та прийомів із традиційними засобами

має відбуватися в освітньому середовищі поступово та злагоджено.

Отже, запропоновані нами інноваційні педагогічні технології є інструментом професійної діяльності сучасного педагога, його творчості, здатності до змін і освітніх викликів.

### **Використані джерела:**

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ, 1998. 220 с.
2. Бондарева К. І., Козлова О. Г. Педагогічний аналіз інноваційної діяльності вчителя: науково-методичний посібник. Суми, 2001. 180 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

*І.П. Даниленко, здобувач вищої освіти  
В.В. Агіляр Туклер, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

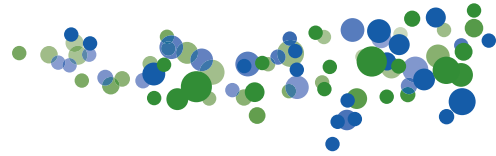
## **ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ ДОРΟΣЛИХ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Праця – основа життя людини. Працьовитість і працездатність не вроджені, а виховуються з дитинства. Діяльність має бути творчою, бо має розвивати не лише фізичні здібності, але й духовні, інтелектуальні; приносити дитині радість, яка у подальшому житті приносить щастя і достаток.

Праця є одним з найважливішим засобів дошкільної освіти.

Науковці і практики дискутували про те, що є найважливішим у вихованні дітей: праця та гра (А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, та інші). У ході обговорення було зроблено висновок, що ці види діяльності у дітей не повинні





бути протилежними: гра, діти працюють і грають. Так, на думку С. Русової до фізичної роботи треба залучати дитину, яка уже фізично зміцніла та навчилася самостійно пересуватися в навколишньому середовищі. Оволодіння професійними навичками є передумовою для того, щоб давати молоді хліб, а отже – незалежність і свободу [5, с. 255]. Вітчизняні дослідники з проблеми трудового виховання (З. Борисова, В. Павленчик, Г. Беленка, О. Літіченко, М. Машовець, І. Улюкаєва та інші) досліджують виховну цінність дитячої праці в дошкільній освіті і сім'ях.

Основними видами дитячої праці є самообслуговування, домашня праця, праця в природі, побуті та ручна (художня) праця. Усі вони мають специфічні шляхи вирішення навчальних завдань. Розглянемо деякі з цих видів детальніше.

Самообслуговування або догляд за собою – це постійне прагнення до чистоти тіла, охайності одягу, виконання всього необхідного для цього, зовнішніх і внутрішніх потреб, дотримання правил гігієни, але такого ставлення до самообслуговування дітей можна досягти шляхом систематичної роботи в сім'ї.

Праця в природі дуже важлива для фізичного, інтелектуального та сенсорного розвитку дитини, зміцнює нервову систему дитини зазначеного віку.

Фізична праця – здатність розвивати у дітей конструктивні здібності, корисні

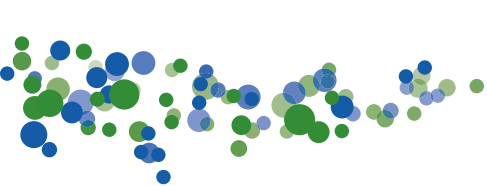
практичні навички та орієнтацію у просторі, розвивати інтереси, цінувати потенціал, виконувати якнайкраще, стабільніше, більш вимогливо та точніше.

Діти старшого дошкільного віку навчаючись виготовляти корисні предмети з щільного паперу, природніх матеріалів тощо дізнаються, що його можна складати, вирізати та склеювати. Під час праці діти в умовах закладу дошкільної освіти та сім'ї починають краще розуміти дорослих у їх повсякденній праці, виховується позитивне ставлення дошкільників до праці дорослих.

Важливо зазначити, що залучення дітей до трудового процесу добре впливає на їх поведінку та дисциплінованість. Процес, коли дітей залучають до різноманітних видів навчально-організованої та суспільно позитивної діяльності забезпечує набуття учнями конкретного виробничого досвіду, критичного і креативного мислення, працьовитості та розвитку людської свідомості [4, с. 53].

Отже, трудове навчання є важливою ланкою в системі загальної дошкільної освіти. Трудове навчання визначається багатьма факторами і здійснюється через систему засобів, що включає не лише всі знання про навчальну діяльність, а й зовнішню діяльність дошкільників, сімейних об'єднань, виробничих колективів та засобів масової інформації.

Трудове навчання дітей дошкільного віку ґрунтується на таких принципах:



уніфікація трудового виховання і загального розвитку особистості (морального, розумового, інтелектуального, естетичного та фізичного); виявлення та розвиток індивідуальності в роботі; високий моральний дух праці, її суспільно корисне спрямування; участь дітей у різних видах продуктивної праці; творчий характер роботи; союз праці та різноманітності життя та інші.

На всіх рівнях трудового навчання дітей формується потреба в праці, творче ставлення до неї, втручається в актуальні виробничі відносини, формується розробки, які орієнтовані на ринкове мислення. Праця дуже часто носить загальний (інтелектуальний) характер, психофізіологічні, фізичні навички, які потрібно обов'язково розвивати та вдосконалювати. А особливі (художні, технічні, математичні тощо) здібності, національні традиції, народні промисли, ремесла оживляють і підтримують особистісну культуру у всіх її ознаках [1, с. 185].

Важливо зазначити, що в порівнянні з працею для дорослих, праця дітей старшого дошкільного віку має такі характеристики:

1. Дитяча праця зазвичай не створює жодної матеріальної чи культурної цінності і ще не пов'язана з будь-якими соціально значущими наслідками, однак дієвий, і результатом тут є не лише його матеріальне утілення (виращування рослин,

виготовлення іграшок, сервірування столів тощо); моральні чинники (діти відчувають важливість зусиль); застосування елементів праці в грі. 2. Поступовий розвиток навичок мотивації праці. Діти дошкільного віку ще не вміють сформулювати мотивацію, і так само, як їх приваблює спільна гра, їх приваблює участь у заходах з дорослими з бажанням допомогти, бажанням отримати позитивну оцінку від допомоги дорослим, бажанням перевірити свої сили (мотив самоствердження). У них також є соціальна мотивація допомагати іншим [3, с. 8]. При цьому результати своєї роботи дуже корисно використовувати в іграх для старших дошкільників (шиття лялькового одягу, виготовлення корабликів тощо) [2, с. 55]. 3. Швидкий розвиток елементів трудової діяльності дітей дошкільного віку, коли до дитини поступово приходить усвідомлення, що будь-яка праця повинна мати конкретну мету та завдання і закінчуватися конкретним результатом. 4. Педагогічне значення як найвища цінність дитячої праці, завдяки якій формуються самостійність, відповідальність, трудові звички, бажання допомагати друзям, ініціативність та інші якості.

Висновок: праця у житті дитини старшого дошкільного віку відіграє надзвичайно велику роль : 1) дитина усвідомлює, як добре за собою доглядати та як доглядати за іншими; 2) починає гармонійно розвиватися, розуміє як саме



користуватися тими чи іншими знаряддями праці та вдосконалює свою техніку володіння ними; 3) позитивно ставиться до праці дорослих та звикає до цього та стає здатною нести певні соціальні виклики, що дає можливість зрозуміти свою роль та місце у суспільстві. Отже, формування

позитивного ставлення дітей зазначеного віку до праці в процесі трудового виховання забезпечує повноцінний, гармонійний та всебічний розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку

### **Використані джерела:**

1. Вербицький В. В. Формування практичного розуму цілеспрямованого учня (з досвіду розвитку позашкільної еколого-натуралістичної освіти). Київ.: Деміур, 2002. 232 с.
2. Гупан Н. М. Актуальні проблеми методології історико-педагогічних досліджень. Рідна школа. 2013. № 4 – 5. С. 53–56.
3. Медвідь К.Л. Трудове виховання в учнівських об'єднаннях // Рідна школа. Луцьк, 1991, №3. 13 с.
4. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ.: А.П.Н., 2003. 67 с.
5. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки : підручник. Київ.: Слово, 2016. 424 с.

*О.В. Денисенко, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

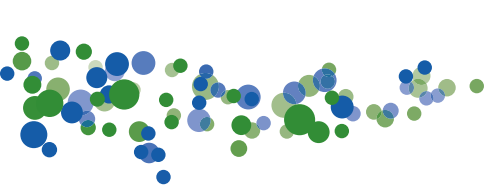
## **НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ – ШЛЯХ ДО УСПІХУ В НІВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ**

«Нудні уроки придатні лише на те, щоб вселити ненависть і до тих, хто їх викладає, і до усього, що викладається».  
Жан Жак Руссо

Гарна школа починається з уроку, від якого залежить усе: знання, культура поведінки, доброзичливість у взаєминах між усіма учасниками навчального процесу: учнями, вчителями й батьками. Час вносить

корективи у структуру й типологію уроку, в методи та засоби навчання...

Урок – це не тільки основна організаційна форма навчання в школі, а також педагогічна одиниця процесу навчання і виховання. Завданням учителя є не припиняти спроби знайти ті стимули, які допомогли б залучити школярів до навчання, зацікавити, заохотити та сприяти

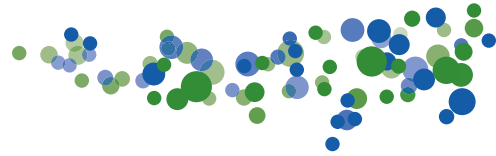


ефективній самореалізації, але, часом, зусилля вчителів не дають належних результатів, а навчальний процес нагадує справжні бойові дії: учителі наступають на учнів зі знаннями, які ті повинні засвоїти, а учні відбиваються, ховаючись за стіну байдужості, бо бажають жити сьогоднішнім днем, часто не замислюючись про те, що чекає на них завтра. Тому, виходячи з нових реалій і потреб суспільства, потрібно вносити в застарілі правила, нові пріоритети, цікаві корективи, які б спонукали дітей пізнавати все нове й нове, самостійно та за допомогою учителя, вміти структурувати свій життєвий простір і вчитися протягом життя, бо не просто так писав Ейнштейн: «якщо вчитель поширює навколо себе подих нудьги, то в такому оточенні все зачахне; зуміє навчити той, хто навчає цікаво»...

Саме тому, я вважаю, що нестандартні уроки – шлях до успіху в навчанні та вихованні теперішнього часу. Саме вони сприяють формуванню нетрадиційного мислення, цілеспрямованому розвитку інтелектуальних вмінь, навчанню прийомів пізнавального пошуку.

Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну (невстановлених) структуру; - це урок, позбавлений шаблону, трафарету в його організації, він ґрунтується на оригінальному, творчому підході у визначенні змісту, методів, засобів навчання. Урок, проведений нестандартно,

стимулює творчість учителя і його вихованців, створює сприятливі умови для співробітництва учнів один з одним і з учителем. Їх мета – на основі використання інноваційних технологій в освітньому процесі активізувати пізнавально-дослідницьку діяльність школярів, поживати нудне, захопити творчістю, зацікавити буденним, оскільки інтерес – це каталізатор всієї учбової діяльності. Нестандартні уроки – це завжди свято, коли активні всі учні, коли кожен має можливість проявити себе в атмосфері успішності й клас стає творчим колективом. Розробка нестандартних уроків відбувається в поєднанні різних форм навчання (урок-гра, урок-диспут, урок-семінар, урок-лекція, урок-дослідження, урок-екскурсія, тощо). Такі уроки містять елементи традиційних методик сприймання нового матеріалу, його засвоєння, осмислення, узагальнення, застосування, але в незвичайних формах. Отже, нестандартний урок як педагогічна інновація – це результат модифікації й удосконалення традиційного уроку шляхом внесення змін у його структурну побудову, методичне орієнтування, форму взаємодії учителя й учнів, що сприяє підвищенню пізнавальної активності й самостійності учнів, посиленню їхньої суб'єктної позиції в навчальному процесі. Саме нестандартні уроки є запорукою успіху виховання і становлення творчої і успішної особистості. Адже успіх гарантований лише для тих,



хто прикладає для його здійснення власні можливості. Важливо кожному вчителю докладати великих зусиль, щоб успіх і бажання до навчання був у кожного учня, тому готуючись до нестандартних уроків вчитель має продумати:

- які вміння і навички вони повинні формувати у дітей;
- які виховні завдання вони мають реалізувати;
- який матеріал краще використати для уроку;
- чітко визначити організацію проведення уроку;
- підбиття підсумків.

Підсумовуючи, можна зробити деякі висновки.

1. Нестандартні уроки дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та

індивідуальні особливості кожної дитини.

2. Використання нестандартних форм уроків сприяє формуванню пізнавальних інтересів школярів, діти безпосередньо беруть участь у процесі навчання. Пізнавальна діяльність учнів переважно має колективний характер, що створює передумови для взаємодії суб'єктів навчання, дає можливість для обміну інтелектуальними цінностями, порівняння й узгодження різних точок зору про об'єкти, які вивчаються на уроці.

3. Ефективність нестандартних уроків забезпечується за умови володіння вчителем методикою їх проведення та умілого використання таких уроків у певній системі в поєднанні з традиційними формами роботи.

“Урок – це сонце, навколо якого, як планети, обертаються всі форми навчальних занять». Верзіліна Н.М.

### **Використані джерела:**

1. Дидактика середньої школи під ред. М.Н.Скаткіна: 2-ге вид. - М., 1982.
2. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання. Навчальний посібник. - Харків, 2002. - С. 335-343.
3. Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект / Посібник для вчителів і студентів. – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 220 с.
4. Нетрадиційні типи уроків. URL: <http://infosvit.if.ua/netradytsijni-typy-urokiv/> (дата звернення: 07.03.2018)
5. Прошкураторова П. Від творчих вчителів до творчих учнів / П. Прошкураторова // – 1998.



6. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андреева В.М., Григораш В.В. - Х.: Вид. група "Основа", 2009. - 352 с.

*С.О. Довбня, к.пед.н., доцент,  
С.С. Грищенко, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

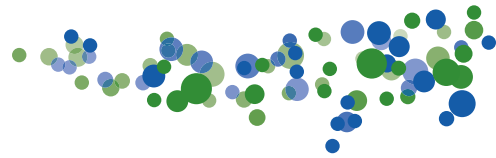
Вступ. У ритмах сучасного світу вміння ефективно спілкуватися стає одним із найважливіших навичок. І саме в дитинстві закладаються основи цього вміння. Одним із найефективніших інструментів розвитку мовлення та комунікативних навичок у старшому дошкільному віці є сюжетно-рольова гра. Вона виступає як потужний інструмент для розвитку мовлення, вміння ефективно спілкуватись, адже включає в себе елементи творчості, фантазії та співпраці. Це не просто забавка, а справжній театр життя, де маленькі актори втілюють різноманітні ролі, від лікарів до космонавтів, від принцес до піратів. Занурюючись у світ гри, діти старшого дошкільного віку не просто повторюють дії дорослих, а й створюють власні унікальні історії, висловлюють свої думки, почуття, бажання, розвивають уяву та творчість. Кожна вигадана ситуація – це можливість для дитини відпрацювати різні мовні конструкції, розширити свій словниковий запас та вдосконалити

граматичну будову мови [2]. Проблема розвитку комунікативних навичок через ігрові методи була предметом досліджень багатьох педагогів та психологів, серед яких Л. Савенкова, І. Синиця, Н. Кузьміна, Г. Рогова та ін.

Мета. Розкрити значення сюжетно-рольових ігор як засобу розвитку комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку.

Основна частина. В процесі гри діти мають змогу зануритися в різноманітні соціальні ролі, що дозволяє їм експериментувати з мовленням, відпрацьовувати різні стилі спілкування і вчитися адаптувати свої висловлювання до контексту. Це є особливо важливим у старшому дошкільному віці, коли діти активно формують свої мовленнєво-комунікативні навички та соціальні зв'язки. В умовах швидко змінюваного інформаційного середовища, де вміння ефективно комунікувати стає ключовою





компетенцією, сюжетно-рольова гра дозволяє дітям практикувати ці навички в безпечному і підтримуючому середовищі. І. Тригуб та Л. Власенко визначають комунікативні навички як «здійснення безпосередньої й опосередкованої взаємодії, уміння правильно і грамотно пояснювати свою думку й адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування» [3, с.138]. Саме в грі, спілкуючись між собою, діти вчаться висловлювати свої думки, слухати інших, ставити запитання та відповідати на них, що безумовно є основою успішного розвитку комунікативних навичок. І сюжетно-рольова гра в даному випадку виступає одним із найефективніших способів, які спонукає дітей до активної взаємодії, а відтак, і до розвитку комунікативних навичок. Гра створює унікальне середовище, де дитина старшого дошкільного віку може приміряти на себе різні ролі, випробувати різні соціальні ситуації та вдосконалити своє вміння ефективної комунікації. Крім того, сюжетно-рольова гра щодня присутня в житті дитини старшого дошкільного віку, що робить її універсальним інструментом для розвитку комунікативних навичок. Саме в процесі гри закладаються основи мовленнєвого розвитку, формуються навички, необхідні для успішної взаємодії з оточуючими. Коли дитина грає в «лікаря», в «магазин», в «перукарню» вона не просто імітує дії дорослого, а й активно використовує мову,

перевтілення в роль вимагає від дитини цього віку вміння ефективної комунікації з іншими учасниками гри. Таким чином, у неї активно поповнюється словниковий запас, природним чином вдосконалюється граматики. Діти старшого дошкільного віку навчаються ставити запитання, слухати відповіді, висловлювати свою думку та відстоювати її. Це сприяє розвитку таких важливих навичок, як уміння вести розмову, будувати логічні твердження та виражати емоції. Вони вчаться співпрацювати, вирішувати конфлікти, адаптуватися до різних соціальних ситуацій що, безумовно, сприяє розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Успішність такого розвитку великою мірою залежить від правильної і цілеспрямованої роботи вихователя. Адже саме вихователь створює сприятливе ігрове середовище, виступає організатором, фасилітатором і безпосереднім учасником ігрового процесу, де діти вчаться взаємодіяти, спілкуватися та розуміти один одного [1]. Важливо не допускати байдужого ставлення дорослого до сюжетно-рольової гри, пускання дитячих ігор на «самотік», оскільки в цьому випадку часто губиться сюжетна лінія і гра сходиться на нівець. Роль вихователя у збагаченні дитячої ігрової діяльності, розвитку сюжетної лінії полягає у підтримці ініціативи дітей, дозволяючи їм проявляти фантазію у створенні сценаріїв і ролей, та, водночас, вмінням ненав'язливо



скеровувати ігрову діяльність, вводити нові ролі для логічного продовження сюжетної лінії, розвитку чи зміни подій, підведення гри до логічного завершення, тощо.

Висновок. Таким чином, завдяки природньому прагненню дитини до гри та розумному керівництву вихователя сюжетно-рольовою грою, вона стає для

дітей старшого дошкільного віку не просто розвагою, а й ефективним засобом розвитку комунікативних навичок, цінним досвідом соціального навчання, який допомагає їм гармонійно взаємодіяти з однолітками та дорослими, бути відкритими до спілкування і готовими до викликів, які їх чекають у подальшому житті.

### Використані джерела:

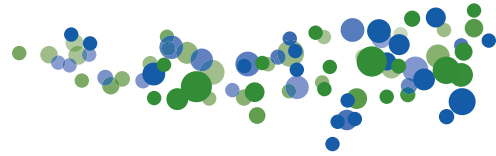
1. Денисенко О. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПООП, 2012. 32с.
2. Піроженко Т.О. Комунікативно – мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 152 с.
3. Тригуб І., Власенко Л. Комунікативні навички та вміння для ефективного вивчення англійської мови самостійно. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 40 том 2. С.137-140.

*О. В. Довгань, к.філол.н., викладач  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Побутування демократичного, інформаційного тощо суспільства нерозривно пов'язано з низкою складників: інклюзивністю, рівністю та різноманітністю. Кожен з них має самобутню роль і вплив на функціонування останнього: так, інклюзивність знаменує виформування особливого типу середовища, безпечного простору, побудованого на довірі, повазі до

унікальності кожної особистості. Натомість рівність, забезпечувана й актуалізована у низці ціннісних імперативів такого суспільства, затребувана у його межах, дозволяючи враховувати різноманітність. Остання актуалізована у широкому спектрі: від прийняття та поваги Я до Іншого/Інших, разом з унікальністю його/їх досвіду, національної і мовної картин



світу, ідентичностей та поглядів, уподобань й іншого.

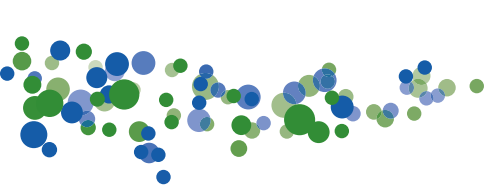
Таким чином, вибудовування сучасного освітнього процесу, першою чергою, передбачає повагу, розуміння та врахування індивідуальних особливостей здобувачів. Своєю чергою, це означає створення особливої культури рівних можливостей, у межах якої чільне місце посідає безбар'єрність у найширшому розумінні. Згадаймо ініціативу «Без бар'єрів», що була започаткована першою леді України Оленою Зеленською: зокрема, вагомими є схвалена урядом у 2021 році Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору до 2030 року, а також затверджений План заходів на 2023–2024 роки з реалізації Стратегії безбар'єрності. У межах вищезазначеної ініціативи та відповідної нормативно-правової бази окреслене поняття є не лише формальним дотриманням вимог, стандартів та іншого у різних сферах (зокрема, освітній).

Відтак, мовиться про формування особливого середовища, у якому люди з інвалідністю та інші почуватимуться органічно, рівнозначно й затребувано: більше того, у такому розумінні інклюзивна освіта втрачає свою націленість на певні шари населення, груп, осіб і тому подібних. Відповідно, інклюзивність постає інтегративною рисою сучасного освітнього процесу, у якому всі його учасники («кожна» і «кожний» – як говорять українські політики)

почуватимуться комфортно, актуалізовано у його практиках та підходах й доцільно (вписаність у контекст, суголосність тощо).

Вищезазначене переосмислення усталених поглядів на освітній процес продукowane, першою чергою, практичними потребами українського суспільства, яке переживає гібридну російсько-українську війні. Природно, що результатом численних ракетних, дронівих та інших атак, бойових дій стає експоненційне зростання кількості людей з інвалідністю, забезпечення стабільного розвитку, права на освіту та іншого яких є базовим. Саме тому на українському підґрунті розмова про інклюзію, інклюзивність (зокрема, інклюзивну освіту) є доволі болючою: так, більшість українських центрів надання послуг не завжди мають туалет для людей на кріслах колісних та інше.

Саме тому доцільним вважаємо подальшу диджиталізацію української освіти: оскільки саме інноваційні технології відіграють стрижневу роль у подальшому еволюційному розвитку ідей останньої, забезпеченні прав і свобод її здобувачів. Так, перспективними у цьому плані є великі мовні моделі, які дозволяють адаптувати навчальний процес до потреб всіх його учасників: першою чергою, мовиться про використання ChatGPT (компанія «OpenAI»), Gemini (компанія «Google»), BERT та інших. Останні здатні аналізувати, розпізнавати, розуміти та



продувати текстові дані багатьма мовами, перекладати, резюмувати, унаочнювати та інше навчальний матеріал [1].

У контексті представленої проблематики йдеться про: а) персоналізацію навчання: створення навчального матеріалу може корелювати з конкретними особливостями, потребами й самотністю роботи кожного здобувача (до прикладу, для слабочуючих людей можна унаочнити аудіальний матеріал, для слабозорих – озвучити текстові дані, для людей з дислексією – самотньо переструктурувати (адаптувати) матеріал та тому подібне); б) актуалізацію мультикультурності й доступності: усунення мовних, культурних та інших бар'єрів завдяки автоматичному субтитруванню, перекладу тощо, що дозволяє використати корпуси англійськомовних та інших даних у навчальному процесі, вибудувати реальну комунікацію з носіями мови або навіть створити міжнародну за складом групу людей з певними освітніми потребами та тому подібне.

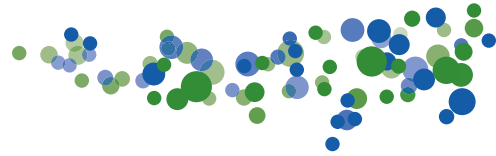
Таким чином, перспективи використання інноваційних технологій у освітньому процесі України, першою

чергою, пов'язані з підвищенням доступності матеріалів, форм, типів та видів навчальних даних. Окрім того, мовиться про значне полегшення роботи педагогічних працівників: великі мовні моделі здатні сприяти оцінюванню (генерація текстових завдань), адаптувати різні матеріали під ті чи ті групи осіб з інвалідністю. Вагомою також вважаємо можливість автоматичного аналізу прогресу/регресу здобувачів, що дозволяє оперативно корегувати навчальний процес, сприяючи оптимізації засвоєння ними знань.

Також доцільно згадати можливість моделювання останніми сценаріїв навчальних занять, їх удосконалення через імплементацію інтерактивних елементів, ігор та іншого. Отже, інноваційні технології (зокрема, великі мовні моделі) мають великий потенціал для використання у навчальному процесі, суттєво динамізуючи його ефективність, доступність, рівність й полікультурну природу. Останнє дозволяє спрогнозувати їх майбутню імплементацію як базову для подальшого виформування суспільства рівних можливостей в Україні.

### Використані джерела:

1. When large language models meet personalization : Perspectives of challenges and opportunities / J. Chen et al. World Wide Web. 2024. Volume 27, Issue 4. <https://doi.org/10.1007/s11280-024-01276-1> Springer Link : website. URL: <https://goo.su/vUPc7> (date of application: 20.11.24).



*А. Дорохін, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ**

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена рядом чинників, які відображають сучасні тенденції та питання розвитку освіти і будівельної галузі, і підготовкою кваліфікованих кадрів. Дефіцит найманих працівників на ринку праці, особливо в освітній і будівельній галузях, був відчутним завжди, а в період війни, яку веде російська федерація проти України, дефіцит кадрів стає ще раз відчутнішим.

До питання аналізу виробничої практики звертались різні науковці, зокрема: Шахматова Т.В., Шевчук С.С., Кулішов В.С., Уйсімбаєва Н.В., Курепін В.М., Якимович Т.Д., Симонова Л.М., але питання формування компетентнісного підходу до підготовки педагогів професійної навчання, зокрема будівельного профілю, розкрито не повністю.

Традиційно система освіти часто орієнтована на теоретичну підготовку. Однак, для успішної професійної діяльності необхідною є тісна інтеграція теоретичних знань з практичними навичками. Практика на виробництві виконує роль своєрідного містка між теорією та практикою [1].

Одним із підходів до виробничої практики є застосування принципу активного навчання, в процесі якого здобувачі освіти не лише спостерігають за виробничими процесами, а й беруть у них участь. Це сприяє глибшому засвоєнню та розвитку практичних навичок. Також виробнича практика є частиною безперервного процесу навчання протягом усього життя, дозволяючи оновлювати свої знання та навички відповідно до змін у виробництві [2].

Виробнича практика відіграє важливу роль у формуванні компетентностей майбутнього фахівця, які можна поділити на три основні групи: загальні, особистісні та професійні. До загальних компетентностей відносять: самостійність; організованість; адаптивність; стресостійкість; комунікативність; критичне мислення; креативність. До особистісних компетентностей відносять: відповідальність; мотивацію; професійну етику. Здобувачі освіти в процесі самостійної практичної діяльності повинні усвідомлювати важливість виконання своїх обов'язків та відповідальності за результати



своїї роботи [2].

Професійними компетентностями, здобутими в процесі проходження виробничої практики, є: практичні навички; знання технологічних процесів; уміння вирішувати виробничих завдань; уміння працювати в команді [2].

З метою належного оцінювання ефективності проходження практики доцільно використовувати наступні критерії: ступінь досягнення мети практики (оцінюється повнота досягнень, поставлених програмою практичної підготовки); рівень засвоєння теоретичних знань (оцінюється можливість самостійного застосування отриманих теоретичних знань на практиці); розширення кругозору та професійних інтересів (на скільки практика збільшила кругозір, знання за обраною професією чи спеціальністю); формування практичних навичок (оцінка набутих на практиці навичок); розвиток особистісних якостей (оцінка розвитку відповідальності, самостійності, комунікабельності); задоволеність здобувача освіти (оцінка задоволеності здобувачем освіти результатами своєї практики).

Для якісної підготовки педагога професійного навчання, в тому числі будівельного профілю, слід додати ще й педагогічні, предметні, методичні, інформаційні і соціальні компетентності.

Таким чином можна сформулювати думку, що саме ступенева підготовка

дасть змогу з кваліфікованого робітника, сформувати якісного педагога професійної підготовки будівельного профілю, шляхом додавання додаткових педагогічних компетентностей за допомогою впровадження педагогічної практики [2].

Оскільки в сучасних умовах реформування освіти, економіки України і військового стану потреба в працівниках стрімко зростає, а тим більше будівельного профілю, які вкрай необхідні для відбудови соціально важливих та інфраструктурних об'єктів, то майбутнім педагогам професійного навчання необхідно впроваджувати в навчальний процес, в тому числі при проходженні практики, додаткові компетентності, які формуватимуть вміння адаптування до стрімких змін технологій та умов життя, нестандартність мислення і застосування знань і навичок, гнучкості в професійній діяльності, усвідомлення особистої відповідальності.

#### Висновки:

1. Ефективно спланована і проведена виробнича практика надасть змогу здобувачам освіти застосувати і перетворити раніше отримані теоретичні знання на практичні навички, формуючи при цьому необхідні компетенції для подальшої успішної професійної діяльності.
2. Організація практики, її тривалість, індивідуальні особливості здобувача освіти та його попередня теоретична підготовленість мають значний





вплив на якість і ефективність подальших результатів практики.

3. Проведення педагогічної практики педагогів професійного навчання на будівельних майданчиках, дасть їм змогу виконувати функцію керівників практики і виробничого навчання за дуальною

формою навчання, що дозволить розвинути як педагогічні, так і спеціально-професійні (будівельні) компетентності за короткі терміни та з мінімальними втратами для економіки.

### Використані джерела:

1. Якимович Т.Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки: навчально-методичний посібник. Львів, 2013. С. 73–81.
2. Курепін В.М. Роль виробничого навчання у системі підготовки майбутніх фахівців технічного профілю. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6413/1/Тези%20Курепін%20Причорномор.%20конференція.pdf>.

*Ю.В. Дума, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ КОМУНІКАЦІЙНИХ КАНАЛІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

У сучасному суспільстві спостерігається збільшення кількості вразливих груп населення, таких як люди, що пережили війну, внутрішньо переміщені особи, сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти-сироти тощо. Ефективна комунікація є ключовою для оперативного реагування на їхні потреби. У епоху цифровізації виникає необхідність впровадження сучасних комунікаційних засобів. Інтернет, соціальні мережі, месенджери відкривають нові можливості

для взаємодії з отримувачами послуг, розширюючи доступ до отримання та надання соціальних послуг. Вдосконалення роботи Центрів соціальних служб вимагає впровадження прозорих, зрозумілих і доступних каналів спілкування. Це сприяє підвищенню довіри населення до установ соціального захисту. В умовах воєнного стану, економічних труднощів або інших надзвичайних ситуацій швидка передача інформації через ефективні канали зв'язку має критичне значення для надання



допомоги людям, які потрапили у складні життєві обставини [2, с.].

Через канали комунікації Центри соціальних служб проводять інформування та просвітницьку роботу, спрямовану на профілактику насильства, залежностей, правопорушень та інших соціальних явищ. Це допомагає формувати у суспільстві свідоме ставлення до даних питань. У складних соціальних випадках ефективна комунікація з іншими органами, такими як медичні заклади, поліція, освітні установи, сприяє комплексному вирішенню проблем отримувачів послуг. Центри соціальних служб використовують різноманітні комунікаційні канали для забезпечення ефективного інформування, взаємодії та надання послуг населенню. Основні види комунікаційних каналів, які використовуються в діяльності Центрів можуть бути особисте спілкування, яка дає можливість забезпечити консультативну роботу в Центрі, що дозволяє налагодити прямий контакт фахівця з отримувачем послуг для вирішення проблемних питань. Виїзді консультації, як вид комунікації найчастіше використовується для роботи з тими отримувачами послуг, які не можуть звернутись самотійно до Центру. І групова комунікація у Центрах здійснюється через організацію тренінгової роботи, семінарів, роботи груп взаємопідтримки та самодопомоги [3, с. 45].

Більш традиційним комунікаційним

каналом все таки залишається телефонний зв'язок, що забезпечує роботу гарячих ліній, для оперативної допомоги чи консультування, звичайні телефонні дзвінки для запису на прийом чи уточнення інформації.

Популярною сьогодні і досить поширеним є використання у роботі Центрів електронна комунікація, що здійснюється через електронні пошти. Вони використовуються для прийому заяв, скарг або уточнення певних деталей. Для організації швидкого спілкування з отримувачем послуг Центри використовують різноманітні месенджери (Viber, Telegram).

В Центрах соціальних служб використовують для комунікації інтернет-ресурси. Для розміщення інформації про послуги, новини, про контакти центру використовуються офіційні веб сайти. Для поширення інформації, здійснення просвітницької роботи та анонсів частіше за все Центрами використовуються соціальні мережі (Facebook, Instagram).

Для розповсюдження інформації найчастіше в Центрах використовують друковані матеріали, а саме: листівки, буклети, плакати з метою інформування населення про послуги та форми роботи, що проводяться у Центрах [1, с.121].

Важливим комунікаційним каналом Центрів соціальних служб є засоби масової інформації. Розповсюдження інформації



про основні події, які будуть відбуватися чи організовуватись у Центрі, про важливі соціальні питання та можливості їх вирішення. Це комунікація здійснюється у тісній співпраці з радіо, телебаченням, через публікацію статей.

Важливим аспектом комунікації Центрів соціальних служб слугують різні онлайн-сервіси, які використовуються для віддаленої роботи, для ведення документів, обміну інформацією з іншими установами.

Також для налагодження комунікації можуть використовуватись партнерські мережі, що дозволяють налагодити комунікацію з медичними, освітніми, культурними установами через обмін досвідом, спільну організацію форм роботи.

Такі різнопланові канали дозволять Центрам соціальних служб охоплювати широку аудиторію, забезпечити доступність послуг і підвищити ефективність роботи.

### **Використані джерела:**

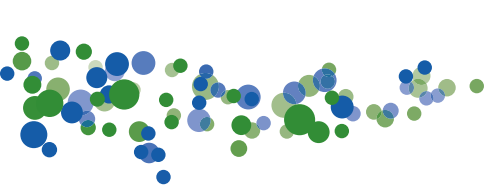
1. Соціальні комунікації: теорія та практика. За ред. О. Кравченко. Кривий Ріг, 2023. С. 22
2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компрінт, 2022. 558 с. С.121.
3. Соціальні комунікації: теорія і практика: Підручник / Г. П. Почепцов. Київ: Видавництво КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С.45.

*М.М. Євдокимов, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

У сучасній педагогіці особлива увага приділяється розвитку комунікативних навичок у дітей початкової школи, адже ефективна комунікація є основою для формування соціальних зв'язків, успішного навчання та адаптації у суспільстві. Враховуючи індивідуальні особливості учнів, важливим аспектом є застосування

інтерактивних методів, зокрема ігрових технологій, що сприяють розвитку комунікативної компетентності в доступній та мотиваційній формі. Ігрові методи навчання стимулюють у дітей інтерес до спілкування, розвивають здатність до взаємодії, слухання і вираження своїх думок.



Комунікативна компетентність є важливою складовою загальної розвитку особистості дитини. Вона охоплює як вербальні, так і невербальні компоненти спілкування, здатність до активного слухання, правильного вираження думок, уміння працювати в групі, домовлятися і досягати компромісу. У молодшому шкільному віці формуються основи цих навичок, оскільки дитина активно вступає у взаємодію з однолітками, вчителями та дорослими.

Ігрові технології, як метод навчання, використовуються для розвитку цих навичок, забезпечуючи природний процес засвоєння соціальних ролей, норм і правил спілкування. Ігри стимулюють дітей до активної участі в комунікації, дозволяючи легко засвоювати нові правила і вчитися висловлювати свої думки у формі, яка зрозуміла оточуючим [2].

Ігрові технології можна класифікувати за різними ознаками: від рольових ігор до інтерактивних занять із використанням цифрових засобів [3]. Кожен з цих методів має свої особливості й ефективність у розвитку певних аспектів комунікації.

1. Рольові ігри. Рольові ігри є основним інструментом для розвитку комунікативних навичок, оскільки вони дають змогу дітям спробувати себе в різних соціальних ролях. Через створення ситуацій, де діти мають взаємодіяти, вони вчаться висловлювати свої думки, домовлятися,

вирішувати конфлікти та працювати в команді. У таких іграх діти вчаться не тільки говорити, а й активно слухати, що є важливою складовою комунікації.

2. Ігри з елементами творчості та уяви. Такі ігри сприяють розвитку невербальної комунікації, оскільки вимагають від дітей вираження своїх емоцій через рухи, міміку та жести. Творчі ігри дозволяють дітям відкривати нові способи спілкування і взаємодії, що важливо для розвитку їхньої здатності до адаптації в різних ситуаціях.

3. Цифрові ігри та інтерактивні платформи. Сучасні технології дозволяють створювати ігри, в яких діти можуть взаємодіяти з навчальними матеріалами, виконувати завдання, обговорювати рішення з іншими учасниками віртуальних груп. Це розвиває не тільки вербальні, але й цифрові комунікативні навички. Діти вчаться працювати в команді онлайн, що має важливе значення для соціалізації у сучасному світі.

4. Ігри на базі соціальних ситуацій. Ігри, побудовані на реальних або змодельованих соціальних ситуаціях (наприклад, рольові ігри "У магазині", "В лікарні", "На пошті"), дають можливість дітям навчитися правильному поведінню в різних життєвих обставинах, а також розвивають навички вирішення конфліктів, ухвалення рішень [1].

Для ефективного використання



ігрових технологій у розвитку комунікативних навичок необхідно застосовувати різноманітні методичні підходи. Зокрема:

- Індивідуалізація ігрових завдань: урахування індивідуальних особливостей дітей, їхнього рівня розвитку та інтересів дозволяє зробити навчання більш ефективним.

- Поєднання ігор з іншими методами: інтеграція ігрових технологій із традиційними методами навчання, такими як читання, обговорення або практичні завдання, сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу.

- Активне включення вчителя у гру: педагог виступає не тільки організатором, а й активним учасником, що сприяє створенню підтримуючої атмосфери для учнів.

- Рефлексія та обговорення після гри: важливо провести аналіз того, що діти зробили під час гри, обговорити, як вони вирішували конфлікти, спілкувались та взаємодіяли. Це допомагає дітям осмислити досвід і вчити їх робити висновки.

Таким чином, ігрові технології Ігрові технології є ефективним засобом розвитку комунікативних навичок учнів початкової школи. Вони сприяють взаємодії, вираженню думок, вирішенню конфліктів і командній роботі, створюючи позитивну атмосферу та враховуючи індивідуальні особливості дітей. Інтеграція ігор у навчання допомагає формувати успішну й соціально адаптовану особистість молодшого школяра.

### **Використані джерела:**

1. Богінська Ю. В. Соціалізація особистості молодшого школяра в процесі ігрової діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Ю. В. Богінська; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2004. – 20 с.

2. Колток Л., Грицишин М. Використання ігрових педагогічних технологій в освітньому процесі початкової школи. *Acta paedagogica volyniensis*. 2023. № 1. С. 75–80. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.1.11>

3. Stakhiv M., Kovalska O., Marko H. Didactic game as a means of shaping key competencies in primary school children. *Young scientist*. 2019. Т. 9, № 73. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-22>



*А.Р. Жукова, доктор філософії у галузі педагогіки, викладач*

*Національна академія сухопутних військ  
імені гетьмана Петра Сагайдачного,*

*Ю.В. Матіїв, викладач  
Національна академія сухопутних військ  
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

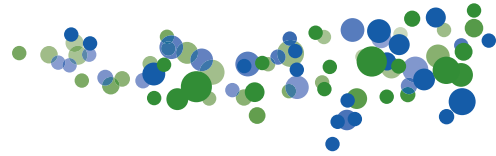
## **ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

В умовах глобальних викликів та інтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, зокрема щодо її прагнення до євроатлантичної інтеграції, постає необхідність вивчення іноземних мов серед військовослужбовців. Це важливо для забезпечення ефективної комунікації та співпраці в рамках міжнародних операцій, особливо у контексті співпраці з НАТО. На сучасному етапі розвитку збройних сил особливо важливою стає підготовка військових кадрів, здатних спілкуватися англійською мовою як основним засобом міжнародної військової комунікації. Тому оптимізація лінгводидактичних підходів до навчання іноземних мов у військових закладах є актуальною задачею.

Проаналізувати та обґрунтувати інноваційні лінгводидактичні підходи до викладання іноземних мов у військових навчальних закладах України, спрямовані на розвиток професійно орієнтованої комунікативної компетентності курсантів,

підвищення їхньої мовної готовності до виконання службових обов'язків у міжнародному середовищі. [2.с.305-306]. Серед ефективних, на наш погляд, вважаємо і виділяємо такі методи та підходи до навчання: 1. Комунікативно-орієнтований підхід, де основою підготовки є розвиток здатності курсантів спілкуватися іноземною мовою в реальних умовах служби. Особливий акцент робиться на тренуваннях розмовної мови та навичках розуміння військової термінології. 2. Контекстно-залежний підхід з використання ситуацій, максимально наближених до реальних умов служби, дозволяє курсантам краще адаптуватися до комунікативних викликів, з якими вони можуть зіткнутися під час службових відряджень за кордон. 3. Прагматичний підхід, котрий приділяє увагу розвитку практичних навичок, орієнтованих на виконання конкретних завдань (наприклад, участь у брифінгах, складання рапортів, спілкування з колегами з інших





країн). 4. Інтенсивний метод "армійського" навчання: заснований на інтерактивних заняттях, де курсанти відпрацьовують навички ведення діалогу, моделюють типові службові ситуації та виконують вправи на швидке засвоєння нової лексики [4.с.288]. З погляду педагогічної науки виводимо такі лінгводидактичні принципи: 1. Принцип системності. 2. Принцип професійної спрямованості. 3. Принцип індивідуалізації. 4. Принцип активації комунікативної діяльності [1.с.114]. Використовуючи вищенаведені методи, прийоми та лінгводидактичні принципи можемо узагальнити щодо основних методів навчання: 1. Метод кейс-стаді- використання реальних або вигаданих ситуацій для аналізу та обговорення можливих дій та рішень. 2. Метод рольових ігор-створення ситуацій, у яких курсанти грають певні ролі, що дозволяє їм відчувати себе в реальних умовах виконання службових обов'язків.

3. Інтерактивні лекції та семінари. 4. Тренінги та моделювання ситуацій – Ситуаційні вправи, що відтворюють реальні події (комунікація з іноземними військовими, участь у міжнародних операціях тощо) [3.с.144].

Таким чином, у підсумку вважаємо, що навчання іноземних мов у військових навчальних закладах має забезпечувати всебічну підготовку майбутніх офіцерів для роботи у міжнародному військовому середовищі. Інноваційні методи та підходи, такі як комунікативний, контекстний та прагматичний підходи, сприяють швидшому та ефективнішому засвоєнню іноземної мови, особливо англійської [2.с. 305-306]. Цей комплексний підхід дозволить підвищити рівень комунікативної компетентності курсантів та підготувати їх до взаємодії з колегами з інших країн на професійному рівні.

### **Використані джерела:**

1. Боса В. П., Сулим, В.Т. ,Байдюк, Л.М. (2023) Використання сучасних методик викладання у процесі вивчення іноземних мов Наукові записки Серія: Педагогічні науки (209). с. 114-118.
2. Жукова А. Р. (2024) Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов для військових навчальних закладів. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2024. Вип. 61. С. 304-313.
3. . Пащук, Ю. М., Каменцев, Д. С., Пасічник, С. М., Сергієнко, Т. М. (2020). Щодо проблем навчання англійської мови курсантів вищих військових навчальних закладів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, 78, 173–177.
4. Яковенко, Н. (2022). Теоретико-методичні засади забезпечення самостійної



роботи з іноземної мови курсантів вищих військових закладів освіти. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 48, 287–299.

*М.А. Зборовська, здобувач вищої освіти  
Таврійський національний університет  
імені В.І. Вернадського*

## **«ПЕРШИЙ НА МІСЦІ ПОДІЇ»- ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ДО ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ**

За оперативною інформацією органів управління освітою у 2022 році зафіксовано 1379 нещасних випадків із здобувачами освіти під час освітнього процесу, у тому числі 5 випадків із смертельними наслідками. [1] У 2023 році - 3879 нещасних випадків, у тому числі 9 із смертельними наслідками. [2] По даним Головного управління ДСНС України у м. Києві в період з 2022 по листопад 2024 в закладах загальної освіти сталося 9 пожеж. [3]

Першим хто бере на себе відповідальність за здобувачів освіти у надзвичайній ситуації до приїзду професійної допомоги це викладач, який повинен не тільки надати першу допомогу а й заспокоїти учнів.

Викладачі часто першими реагують на пожежі в класі чи школі. Знання того, як користуватися вогнегасником і дотримуватися правил евакуації може врятувати життя. Викладачі вчать скеровувати учнів зберігати спокій і дотримуватися правил безпеки, запобігаючи

паніці та хаосу.

Нещасні випадки, як-от падіння, порізи або задуха, загострення хронічних захворювань можуть статися будь-коли. Викладач, навчений надавати першу допомогу, може стабілізувати стан дитини до прибуття професійної допомоги.

В умовах війни викладачі стикаються з безпрецедентними викликами, які вимагають адаптивності, стійкості та вміння керувати незвичними та потенційно травматичними ситуаціями. Сьогодні не лише діти, а й викладачі відчувають підвищений стрес, тривогу та психічне навантаження. Тому потрібні навички, щоб:

- надати емоційну підтримку здобувачам освіти при гострому стресі,
- розпізнати ознаки травми чи посттравматичного стресу та знати, як направити дітей до професійної психологічної допомоги,
- створити атмосферу безпеки, навіть якщо зовнішнє середовище нестабільне.

Реагування на ці виклики вимагає



спеціальної підготовки, тому у співпраці з Головним управлінням ДСНС України у м. Києві, Науково-дослідним інститутом соціально-економічного розвитку міста та Інститутом післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка було розроблено проєкт програми підвищення кваліфікації для викладачів закладів освіти «Перший на місті події». Результатом спільної роботи експертів став якісний курс, що відповідає актуальним викликам сьогодення. Програма охоплює міну, пожежну та хімічну безпеки, а також надання першої домедичної і психологічної допомоги. Вже перша група фахівців Інституту післядипломної освіти Київського університету імені

Бориса Грінченка успішно завершила комплексну тренінгову програму з базових аспектів безпеки та екстреної допомоги. В ході тренінгів фахівці набули знань та вдосконалили навички ефективної протидії різноманітним загрозам та, найголовніше, – відтепер навчатимуть цьому інших.

Але на цьому не треба зупинятись. Наступним кроком має бути розробка освітньої програми для здобувачів освіти як молодшої, середньої, так і старшої школи для відпрацювання неймовірно важливих навичок виживання та стійкості, не лише у час військових дій, а й у повсякденному житті.

### Використані джерела:

1. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/661/696/0b9/6616960b9a5e8926969088.pdf>
2. <https://osvita.ua/legislation/other/91853/>
3. <https://idundcz.dsns.gov.ua/statistika-pozhezh/analitichni-materiali>

*Л.О. Зозуля, викладач - методист  
Відокремлений структурний підрозділ  
«Донбаський аграрний фаховий коледж  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля»*

## СУЧАСНА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Методика викладання спеціальних фахових дисциплін у системі вищої та перед вищої освіти поступово вдосконалюється і

трансформується під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Базуючись на класичних та



інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, технологія викладання спеціальних фахових дисциплін інтенсифікується, здійснюється процес її оптимізації з урахуванням економічних і соціальних змін в Україні.

Як показує практика, якісна система підготовки фахівців забезпечується виконанням сучасних та прогресивних методів навчання. А саме ці фактори формують готовність фахівця до професійної діяльності і гарантують його успішність. При цьому у студентів формуються здібності орієнтуватися в сучасному виробництві, вміння вирішувати конкретні виробничі завдання, пов'язані з виконанням робіт, типових для відповідних професій або спеціальностей.

Отже, провідними функціями викладання спеціальних дисциплін можна вважати: інтенсивний розвиток особистості студента і педагога; демократизація їх спільної діяльності та спілкування; орієнтація на творче викладання і активне навчання, ініціатива студента у формуванні себе як майбутнього професіонала; модернізація засобів, методів, технологій і матеріальної бази навчання, що сприяють формуванню інноваційного мислення майбутнього професіонала.

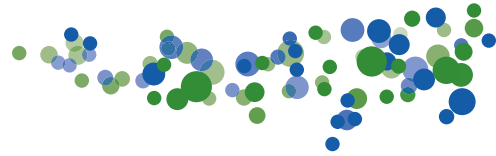
Діяльність викладача спеціальних дисциплін багатогранна і пов'язана з постійною необхідністю передбачати,

прогнозувати та планувати різноманітні аспекти своєї діяльності. Очевидно, щоб навчальний процес був ефективним і успішним, треба звернути увагу на форми та методи роботи викладача зі студентами. Тому, постає питання вибору такої методики викладання спеціальних дисциплін, яка зможе суттєво поліпшити якість засвоєння студентами знань.

Серед великого числа інновацій, що застосовуються у системі освіти, особлива увага приділяється тим технологіям, де викладач виступає не лише джерелом навчальної інформації, а й є організатором і координатором творчого навчального процесу, спрямовує діяльність кожного студента у потрібне русло, враховуючи індивідуальні здібності кожного.

Застосування технологій інтерактивного навчання є доцільним і ефективним у процесі викладання спеціальних дисциплін [2, с. 12].

Заняття з використанням мультимедійної презентації або відеоряду дозволяє перетворити будь-який складний для сприйняття матеріал в цікаве дійство. Зокрема, стає більш швидким процес запису визначень, термінології та інших важливих частин матеріалу, тому що викладачу не доводиться повторювати текст кілька разів, оскільки він відображений на екрані. Потрібно зауважити, що при цьому розвиваються не тільки студенти, а й викладачі підвищують свої знання у



використанні технічних засобів навчання. За допомогою таких уроків активізуються психічні процеси студентів: сприйняття, увага, пам'ять, мислення; набагато активніше і швидше відбувається збудження пізнавального інтересу [1, с. 25].

Веб-квест в педагогіці — це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету.

Технологія веб-квест, при використанні інформаційних ресурсів Інтернет і інтеграції їх у навчальний процес, допомагає ефективно вирішувати цілий ряд компетенцій:

- використання інформаційних технологій для вирішення професійних завдань (в т.ч. для пошуку необхідної інформації, оформлення результатів роботи у вигляді комп'ютерних презентацій, веб-сайтів, баз даних тощо);
- робота в команді (планування, розподіл функцій, взаємодопомога, взаємоконтроль), тобто навички командного рішення проблеми;
- навички публічних виступів.

При використанні веб-квесту у навчанні підвищується мотивація студентів

до вивчення спеціальних дисциплін, з одного боку, і до використання комп'ютерних технологій у навчальній діяльності, з іншого.

Застосування на занятті комп'ютерних тестів і діагностичних комплексів дозволяє викладачу за короткий час отримати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, що вивчається усіма студентами і своєчасно його скоригувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для конкретного студента. Для студента важливо те, що відразу після виконання тесту він отримує об'єктивний результат із зазначенням помилок.

Отже, у навчально-виховному процесі необхідно поєднувати традиційні класичні заняття з нестандартними сучасними формами викладання. В цьому сенсі інноваційні методи та засоби викладання мають значні переваги, порівняно із традиційними технологіями. Адже немає сумніву, що більш нове та сучасне викликає у студентської аудиторії зацікавленість, тому спостерігається досить швидке покращення показників швидкості дії і якості.

### **Використані джерела:**

1. Акімова Н. С. Діалог як метод інтерактивної взаємодії викладача та студентів у процесі навчання / Н. С. Акімова, О. О. Безпалова // VIII Всеукр. наук.-метод. конф., 23 вересня 2020 р. - Х. : ХДУХТ, 2010. – 12 с.
2. Доброскок І. І., Коцур В. П., Нікітчина С. О. [та ін.]. Інноваційні педагогічні



технології: теорія та практика використання у вищій школі : монографія / Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – Переяслав-Хмельниць. : Вид-во С. В. Карпук, 2018. –284 с.

3. Лещук Ю., Лукашевич І.М. Формування методики і технології викладання спеціальних дисциплін ( <http://oldconf.neasmo.org.ua/>).

*Т.О. Золотаренко, аспірант*

*Т.М. Васютіна, д.пед.н., професор*

*Український державний університет*

*імені Михайла Драгоманова*

## **АНАЛІЗ РОЛІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ**

У сучасному світі громадянська освіта виступає важливим компонентом підготовки вчителів, які мають не лише навчати, а й формувати активних і відповідальних громадян. У процесі підготовки майбутніх педагогів громадянська освіта спрямована на розвиток демократичних цінностей, критичного мислення, соціальної відповідальності та толерантності.

Сьогодні в Україні, яка впроваджує європейські освітні стандарти, досвід інших країн, може бути надзвичайно цінним. Для дослідження закордонного досвіду, у цьому контексті, нами було обрано Королівство Норвегія. Такий вибір не випадковий, оскільки відповідно до міжнародного рейтингу Democracy Index (Індекс демократії) [2] ця держава багато років очолює даний список, що характеризує її як країну з повноцінною демократією з

найвищим рівнем розвитку громадянської освіти у світі. На практиці це проявляється шляхом її інтеграції у всі сфери суспільного життя, а також акцентуванням уваги на розвитку емпатії, уміння працювати в мультикультурному середовищі та вирішення конфліктів мирним шляхом [1].

Норвезька освітня система, загалом, базується на ідеях соціальної рівності, інклюзії та активної громадянської позиції. У педагогічних університетах країни, громадянська освіта включена як в навчальні плани, так і у якості окремих дисциплін та інтегрованих курсів. Майбутні педагоги обов'язково проходять практику в школах, де залучаються до проєктів із формування громадянських компетентностей у дітей.





Таблиця 1

Основні напрями реалізації громадянської освіти в Королівстві Норвегія

|                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Включення громадянського навчання в освітній процес закладів освіти різних рівнів | Освіта базується на міжнародних стандартах прав людини. Здобувачі освіти вивчають основні принципи рівності, недискримінації, права на свободу слова та віросповідання під час навчання в усіх закладах освіти.                      |
| Демократичне суспільство та свобода вибору                                        | Освітні заклади зосереджені на тому, щоб навчити молодь брати активну участь у суспільному житті. Здобувачі освіти проходять курси, які стимулюють їхню активну громадянську позицію та участь у процесах прийняття рішень.          |
| Інклюзія та рівність                                                              | Особлива увага приділяється забезпеченню рівних можливостей для всіх, незалежно від етнічної, соціальної чи культурної належності. Інклюзивна освіта спрямована на інтеграцію різних груп населення.                                 |
| Діяльнісний підхід до навчання                                                    | Здобувачів освіти залучають до проєктів, які включають симуляції демократичних процесів, дискусії, дебати та участь у молодіжних організаціях. Це допомагає розвивати соціальні навички та розуміння ролі громадянина в суспільстві. |
| Підтримка освіти для дорослих                                                     | У Норвегії активно розвивається система громадянської освіти для дорослих, що включає курси для нових іммігрантів, спрямовані на їхню інтеграцію в суспільство.                                                                      |

У контексті цього варто зазначити, що українська система педагогічної освіти може успішно інтегрувати деякі елементи норвезького досвіду. Зокрема: створення умов для активного залучення студентів до громадських ініціатив; розробка міждисциплінарних курсів, що поєднують громадянську освіту з іншими дисциплінами; організація навчальних модулів на основі демократичних принципів.

У підсумку зазначимо, що роль громадянської освіти у підготовці

майбутніх учителів є надзвичайно важливою. Норвезький досвід демонструє, що її впровадження сприяє формуванню педагогічного покоління—відповідальних, демократичних, готових до викликів сучасності. Адаптація цих підходів в українських реаліях дозволить зміцнити основи демократичного суспільства та забезпечити високу якість початкової освіти.

**Використані джерела:**

1. Матвієнко О. В., Цихмейструк О. М. Громадянські цінності як складова громадянської компетентності демократичного майбутнього вчителя. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Випуск 31 : збірник наукових праць / за науковою ред. Академіка В. І. Бондаря. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 111-116. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/30866>

2. Democracy Index. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

*Р.Г. Кемза, спеціаліст, викладач  
Відокремлений структурний підрозділ  
«Донбаський аграрний фаховий коледж  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля»*

## **ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

На сьогоднішній день, штучний інтелект вже активно використовується в навчальному процесі. Він допомагає як здобувачам, так і викладачам. Безумовно, цей інструмент має багато переваг, але поряд з цим, багато освітян стверджують, що він негативно впливає на академічну доброчесність та на якість навчання здобувачів.

Під штучним інтелектом (ШІ) (artificial intelligence – AI) слід розуміти властивість автоматичних систем брати на себе окремі функції інтелекту людини, наприклад, вибирати й ухвалювати оптимальні рішення на основі раніше одержаного досвіду й раціонального аналізу зовнішніх дій [1].

Основні властивості штучного інтелекту включають:

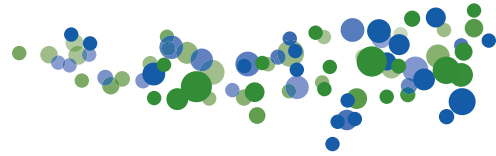
– Самонавчання: ШІ може вдосконалювати свої здібності, збираючи та аналізуючи дані, здійснюючи прогнози та підбираючи найбільш оптимальні рішення.

– Розуміння мови: ШІ може розуміти людську мову та взаємодіяти з людьми, включаючи голосові та текстові команди.

– Сенсорна сприйнятливність: ШІ може збирати та аналізувати інформацію з різних джерел, включаючи зображення, звук та сенсорні дані.

– Можливість прийняття рішень: ШІ може приймати рішення на основі зібраної інформації та розуміння контексту.

– Креативність: ШІ може генерувати



нові ідеї та рішення, які раніше не були знайдені.

–Швидкість і точність: ШІ шукає, аналізує, синтезує та створює нову інформацію майже миттєво [1].

Технологія ШІ не керується поняттями моралі чи доброчесності, а відтак, всю відповідальність покладено на користувача. Відтак, здобувач освіти може легко згенерувати відповідь на поставлене перед ним завдання та видати її за власну.

На сьогодні, проблема полягає в тому, що здобувачі копіюють відповіді штучного інтелекту, не вдаючись в деталі. Так, при вивченні, наприклад, дисципліни «Економічний аналіз» здобувачі пишуть висновки під аналітичними таблицями за допомогою використання штучного інтелекту. Якщо таким здобувачам задати питання по їхнім же висновкам, то вони не розуміють змісту. Важливим є те, щоб викладач вмів розпізнавати такі ситуації.

Отже, освітнє середовище в ЗВО, беручи за основу сучасні тенденції, має сприяти підвищенню кваліфікації викладачів та освіти здобувачів щодо можливостей технології ШІ. Кожен учасник освітнього процесу, використовуючи технологію ШІ, має розуміти, що вона собою являє, як побудована, які має можливості та умови застосування в конкретному контексті.

Здобувач освіти несе персональну відповідальність за виконанням завдання за допомогою технології ШІ. Відповідальність за неточності, помилки і недостовірну інформацію покладено на здобувача. Він має критично оцінювати коректність оформлених штучним інтелектом запитів при виконанні завдань.

ШІ не повинен прирівнюватись до удосконаленого калькулятора, а повинен бути для здобувачів помічником в отриманні сучасної якісної освіти.

### **Використані джерела:**

1. Коломієць А.М., Кушнір О.І. Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 70. 2024. С. 45-57.
2. Андрощук А.Г., Малюга О. С. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. Vol. 3, № 2. 2024. С. 27-35.



*Д.Е. Кільдеров д.пед.н., професор,  
В.Б. Харламенко к.пед.н., доцент,  
О.В. Шатова старший викладач  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ІНТЕГРАЦІЯ ПРИКЛАДНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ**

Міністерство освіти і науки України розробило проєкт Стратегії цифрової трансформації освіти і науки, однією з ключових цілей якої є підвищення цифрових компетентностей педагогічних працівників. "Наша стратегія цифрової трансформації освіти і науки націлена на те, щоб створити єдину освітню екосистему, яка допоможе здобувачам освіти та педагогічним працівникам розвиватись, опановувати цифрові компетентності й мати постійний доступ до якісного цифрового контенту", – наголосив Артур Селецький [3].

Згідно із Законом України «Про освіту», інформаційно-комунікаційна компетентність є однією з базових компетентностей, необхідних сучасній людині для ефективної діяльності та інтеграції в суспільство.

Забезпечення ефективного використання цифрових інструментів у професійній педагогічній діяльності взаємопов'язана з інформаційно-комунікаційною компетентністю (ІК-компетентність).

Проводячи паралель між

ІК-компетентністю та прикладною цифровізацією необхідно розглянути наступне:

1. Сутність компетентності та прикладної цифровізації, де перше – це здатність використовувати інформаційні технології для пошуку, обробки, збереження інформації та комунікації, а друге – це впровадження цифрових інструментів в педагогічній практиці вчителів технологій і трудового навчання для реалізації освітніх завдань через використання симуляторів, програмного забезпечення, цифрових платформ, роботизованих конструкторів тощо для практичних занять.

2. Роль у педагогічній діяльності, де ІК-компетентність – це основою для ефективного впровадження цифрових технологій, оскільки вчитель, який володіє компетентністю, здатний обирати, адаптувати та інтегрувати технології у процес навчання, а прикладна цифровізація є практичним вираженням цієї компетентності, що дозволяє використовувати прикладні інструменти



для створення інтерактивних уроків і лабораторних робіт.

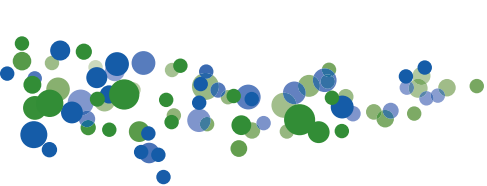
3. Відповідність викликам сучасності, де ІК-компетентність відповідає загальним вимогам цифрового суспільства, тоді як прикладна цифровізація адресує специфічні виклики у підготовці майбутніх фахівців із трудового навчання та технологій.

У Постанові Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» одним із ключових напрямів підвищення кваліфікації визначено впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій в освітній процес, що охоплює електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку [2]. У свою чергу Закон України «Про освіту» визначає інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових компетентностей сучасної людини. Для учителів технологій це означає необхідність оволодіння не лише загальними навичками роботи з інформаційними технологіями, але й специфічними прикладними інструментами. Саме Закон закладає основу для розуміння важливості інтеграції цифрових технологій у професійну діяльність учителів технологій, адже їх компетентність є визначальним чинником для реалізації концепції Нової української

школи. Стратегія цифрової трансформації освіти і науки включає розвиток цифрової компетентності педагогів як один із пріоритетів, акцентуючи увагу на інтеграції сучасних технологій у процес навчання. Для учителів технологій це означає впровадження нових підходів до викладання, таких як використання робототехнічних конструкторів, віртуальних лабораторій та платформ для моделювання тощо. Стратегія формує загальну мету — інтеграцію цифрових технологій у всі рівні освіти, що містить підготовку учителів технологій до впровадження цих технологій у навчальний предмет.

Методичні рекомендації щодо формування цифрової компетентності насамперед це використання тестування та інструментів самооцінювання для визначення рівня цифрової компетентності, це дає можливість виявити прогалини у своїх знаннях, зокрема у використанні спеціалізованого ПЗ та прикладних цифрових інструментів, і спланувати підвищення кваліфікації. Дані рекомендації допомагають визначити, як учителі технологій можуть поступово інтегрувати прикладні цифрові технології у свою практику, що є ключовим для реалізації концепції Нової української школи [1].

Нормативні документи забезпечують юридичну та методичну базу для впровадження прикладних цифрових технологій у педагогічну практику.



Вони акцентують увагу на необхідності формування цифрових компетентностей, що безпосередньо пов'язано з темою інтеграції цифрових технологій у навчальні предмети. Для учителів технологій це означає створення сучасного освітнього середовища, що відповідає вимогам

цифрового суспільства та готує учнів/учениць до реалій технологічного майбутнього.

### Використані джерела:

1. Методичні рекомендації щодо формування інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників. URL: [https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/metodychni-rekomendacziyi-z-rozvytku-cyfrovoyi-kompetentnosti.pdf?utm\\_source=chatgpt.com](https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/metodychni-rekomendacziyi-z-rozvytku-cyfrovoyi-kompetentnosti.pdf?utm_source=chatgpt.com)

2. Постанова від 21 серпня 2019 р. № 800 питання підвищення кваліфікації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>

3. Селецький А. Проєкт Стратегії цифрової трансформації освіти і науки направлений на створення єдиної екосистеми URL: [https://mon.gov.ua/news/artur-seletskiy-proekt-strategii-tsifrovoyi-transformatsii-osviti-i-nauki-napravleniy-na-stvorennya-edinoi-ekosistemi?utm\\_source=chatgpt.com](https://mon.gov.ua/news/artur-seletskiy-proekt-strategii-tsifrovoyi-transformatsii-osviti-i-nauki-napravleniy-na-stvorennya-edinoi-ekosistemi?utm_source=chatgpt.com)

*Т.В. Коваль, к.пед.н., доцент,*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

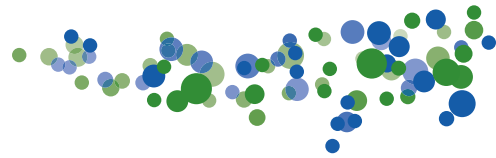
## **КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ШКОЛИ ПЕРШОГО СТУПЕНЯ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Актуальною проблемою загально-освітніх навчальних закладів сьогодення є здоров'я учнів початкової школи. Адже розуміння механізму формування здоров'язберігаючих навичок у школярів допомагає не тільки виявити причини проблем зі здоров'ям школярів, а й знайти

шляхи їх покращення, з'ясувати основні напрями профілактики вже в початковій школі.

Перед сучасним вчителем початкової школи стоїть завдання оволодіти і вільно орієнтуватися в широкому арсеналі прийомів, технологій і методів роботи з





дітьми з особливими освітніми потребами. Це казкотерапевтичний метод, який здавна використовувався в народній педагогіці і сьогодні виділився в окремий науковий напрямок.

Казка – це образне відображення реалій життя. Дії, які відбуваються в казках, можуть відбуватися і в реальному житті, але не в прямому сенсі. За допомогою казок учні пізнають основні принципи життя, можуть порівнювати добрі та погані вчинки. Діти можуть самостійно визначити, хто позитивний герой, а хто негативний.

Ефективність використання казкотерапії в роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби, визначається специфікою діяльності дитини в цьому віці, а також привабливістю цього літературного жанру, який дозволяє вільно мріяти і фантазувати. Казка дозволяє вийти за межі повсякденності, доступно зрозуміти складні явища і почуття, досягнути світ почуттів і переживань. Це дає можливість дитині ідентифікувати себе з близьким їй персонажем, порівняти себе з героєм, зрозуміти, що у нього ті ж проблеми, що й у героя казки. За допомогою казкових образів та їхніх дій дитина може знаходити вихід із різних складних ситуацій, бачити шляхи вирішення конфліктів, засвоювати моральні норми та цінності, розрізняти добро і зло.

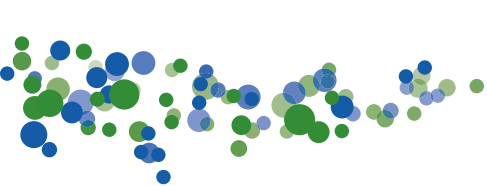
У сучасній казкотерапії виділяють такі види казок: терапевтична;

релаксаційна; психологічно-повчальна; психотерапевтична.

Терапевтична казка перегукується зі сприйняттям дитини відповідного віку. Ваш головний герой схожий на дитину – він переживає схожі проблеми та емоції. Вплив лікувальної казки на психіку дитини полягає в можливості через певні звичайні чи надзвичайні події показати способи дій у різних життєвих ситуаціях, виховуючи таким чином готовність до дорослого життя.

Релаксаційна казка може вплинути на дитину, викликаючи тимчасове розслаблення і спокій. Це короткий твір, розрахований на читання від 3 до 7 хвилин. Основним механізмом впливу релаксаційної казки є внутрішня візуалізація: маленький слухач ніби бачить себе головним героєм – учасником описуваних подій. Головна особливість сюжету полягає в тому, що герой періодично відпочиває, а решта відновлює його сили. Таким чином, казка показує дитині, де і як брати енергію для виконання життєвих завдань.

Психологічно-повчальна казка стимулює розумовий розвиток дитини, виконує дидактично-виховну, виховну та пізнавальну функції. Такі твори орієнтовані на дітей, які мають труднощі у пізнанні світу, наприклад, внаслідок нерівномірного психологічного розвитку. Сюжетні психолого-повчальних казок відтворюють



різноманітні ситуації, характерні для реального життя: розлука, перебування в школі, в укритті під час повітряної тривоги, конфліктні ситуації, булінг тощо.

Психотерапевтична казка має розгорнутий і складний сюжет. Незважаючи на те, що події відбуваються у фантастичному світі, вони зведені до цілком реальних ситуацій: розлучення батьків, смерть рідних, хвороба коханої людини чи самого головного героя, різноманітні негативні моменти суспільного життя тощо. Казки цього різновиду здатні діяти в площині дитячої психіки таким чином, що зміцнюють адаптаційні можливості дитини,

усувають джерела страху, знижують нервову напругу, що дуже важливо при взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами.

Отже, казкотерапію, може бути надзвичайно ефективною для підтримки психічного та емоційного здоров'я дітей з особливими потребами. Казкотерапія не тільки допомагає дітям виражати свої переживання, але також сприяє їхньому розвитку, даючи можливість зрозуміти і прийняти себе, а також розвивати емпатію й соціальні навички.

### **Використані джерела:**

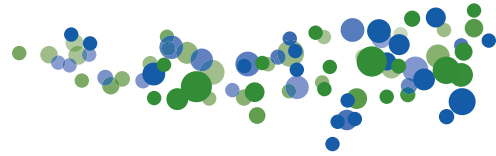
1. Василевська О. І. Психічне здоров'я особистості та його підтримка засобами казкотерапії // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2017. Вип. 1 (2). С. 29–34.

2. Казачінер О. С., Гордієнко І. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників і молодших школярів з особливими освітніми потребами засобами казкотерапії. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. 3 70. Т.2. С. 59–63.

3. Теорія і практика арт-терапії : навчально-методичний комплекс / Уклад. І. В. Бабій. Умань, Алмі – 2014. 82 с.

*О.М. Ковальчук, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛІВ З БАТЬКАМИ: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**



Сучасна система освіти України перебуває в умовах трансформаційних змін, спрямованих на впровадження принципів Нової української школи (НУШ). Одним із ключових аспектів освітньої реформи є налагодження партнерських стосунків між учителем, учнем і батьками. Успіх такого співробітництва значною мірою залежить від професійної підготовки майбутніх педагогів, їхньої готовності до комунікації, співпраці та взаємодії з родинami учнів [1].

Співпраця між учителем і батьками є важливою умовою забезпечення повноцінного розвитку дитини. Вона сприяє:

- підвищенню успішності учнів;
- формуванню позитивного ставлення дитини до навчання;
- забезпеченню емоційного комфорту та підтримки школяра.

Дослідження доводять, що активна взаємодія школи та сім'ї сприяє гармонійному розвитку дитини, покращує її соціальну адаптацію та знижує ризики конфліктів у навчальному середовищі [2]. Однак успіх співпраці залежить від педагогічної майстерності вчителя та його здатності будувати конструктивний діалог із батьками.

Підготовка педагогів до взаємодії з батьками вимагає формування таких професійних компетенцій:

- Комунікативної компетентності, що включає навички ефективного спілкування,

вміння слухати й переконувати.

- Емоційної компетентності, яка передбачає здатність до емпатії, самоконтролю й розв'язання конфліктів.

- Організаційної компетентності, яка охоплює планування та проведення спільних заходів із залученням батьків.

- Цифрової компетентності, необхідної для використання сучасних інструментів комунікації, таких як електронні щоденники, онлайн-конференції тощо.

Заклади вищої освіти повинні адаптувати свої програми до потреб сьогодення [3], впроваджуючи:

- Практико-орієнтовані модулі, що забезпечують майбутніх учителів реальними інструментами для взаємодії з батьками.

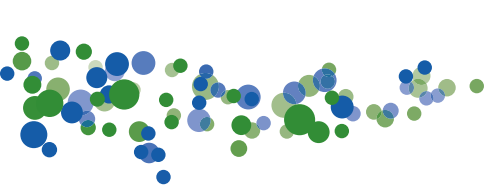
- Тренінги з комунікації та конфліктології, що допомагають розвивати навички конструктивної взаємодії.

- Інтеграцію цифрових технологій у процес підготовки, які дозволяють студентам моделювати сценарії співпраці в онлайн-форматі.

- Проектну діяльність, орієнтовану на створення інноваційних моделей взаємодії з батьками.

Значущу роль відіграє педагогічна практика, під час якої студенти мають можливість безпосередньо спілкуватися з батьками учнів, набуваючи необхідного досвіду.

Серед основних викликів підготовки



майбутніх педагогів слід виокремити:

- недостатню увагу до теми співпраці з батьками у програмах вищої педагогічної освіти;
- низьку мотивацію частини студентів до вивчення питань комунікації;
- складність побудови партнерських відносин у полікультурному середовищі.

Перспективи розвитку включають впровадження інтегрованих курсів, розвиток міжнародного співробітництва у сфері педагогічної освіти, а також активне використання цифрових ресурсів для підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів.

Отже, ефективна співпраця між учителем і батьками є ключовою умовою

успішної освітньої діяльності. Професійна підготовка майбутніх педагогів має бути спрямована на формування комунікативних, організаційних та емоційних компетенцій, що забезпечують якісну взаємодію з родинами учнів.

Заклади вищої освіти відіграють вирішальну роль у цьому процесі, надаючи студентам можливість отримувати як теоретичні знання, так і практичні навички. Лише через цілеспрямовану й системну підготовку майбутніх педагогів можна забезпечити реалізацію партнерської моделі співпраці, що відповідає викликам сучасної освіти.

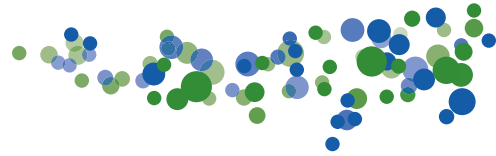
### Використані джерела:

1. Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули НУШ. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010077i2-8d30.docx.html>
2. Матвієнко В. Педагогіка партнерства як умова ефективної реалізації завдань Нової української школи. Освітньо-науковий простір. 2024. Т. 2, № 6 (1). С. 15–22. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\)/2.2024.02](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1)/2.2024.02)
3. Matviienko O. Pedagogy of partnership in the process of setting new ukrainian school Challenges and opportunities of scientific thought development: Collection of scientific articles. - GPG Publishing Group, Pretoria, South Africa, 2017. – P. 151-156

*М.Б. Коломієць, к.пед.н., доцент*

*Український національний університет імені Михайла Драгоманова*

**КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА НАПРАВЛЕНІ НА  
ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ:  
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**



Сучасний стан розвитку цивілізації, що стрімко посилює техногенний вплив на природне середовище існування людини, спонукає до пошуку шляхів розвитку цивілізації на нових концептуальних засадах. Такою концепцією політики і науковці вбачають стратегію сталого розвитку [1; 2; 3; 4] зазначаючи про її безальтернативність для існування цивілізації.

Реалізація цілей сталого розвитку неможлива без формування у молодого покоління українців екоцентричного типу світогляду, навички сталої поведінки у довкіллі, системи мотивів та ціннісних орієнтирів особистості, почуття природовідповідної поведінки, особистої відповідальності за свої вчинки тощо [4]. Тому на педагогів покладається важлива роль провідника ідей сталого розвитку в молодіжну свідомість. До цього спонукає і новий Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». У ньому визначено, що вчитель закладу загальної середньої освіти повинен знати «зміст основних актів міжнародного й національного законодавства щодо прав людини і дитини, цілей сталого розвитку та вміти урахувувати в освітньому процесі підходи, визначені цілями сталого розвитку; розкривати потенціал учасників освітнього процесу для креативних колективних рішень щодо подолання проблем» [5, с.19-20]. Науковці вже пропонували формувати у майбутніх педагогів компетентність

«здатність розуміти і реалізовувати стратегію сталого розвитку суспільства у процесі фахової діяльності» [3].

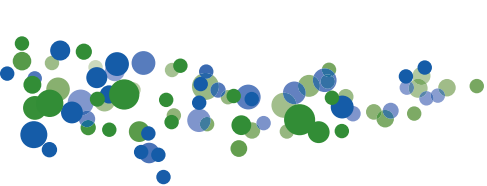
Проте реалізація даної ідеї відбувалася повільно, можливо через відсутність стандарту вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта. Зазначимо, що наявні нормативно-правові акти зобов'язують заклади вищої освіти до формування відповідних компетентностей, що забезпечать здатність випускника ЗВО відповідати вимогам стандартів та реалізовувати в педагогічній діяльності глобальні цілі сталого розвитку.

На наш погляд вирішення окресленої проблеми можливе при поєднанні зусиль держави, ЗВО та педагогічної громадськості.

На державному рівні необхідно забезпечити розробку та оновлення стандартів вищої освіти з урахуванням означених компетентностей.

На рівні закладу вищої освіти:

- забезпечити включення відповідних прогнозованих результатів навчання в освітні програми підготовки фахівців;
- забезпечити включення відповідного змістовного наповнення в освітні компоненти, запропонувати здобувачам освіти вибіркові освітні компоненти з проблем впровадження глобальних цілей сталого розвитку в українське суспільство;
- забезпечити науково-педагогічним працівникам можливість підвищення кваліфікації з проблем імплементації ідей



сталого розвитку в освітню діяльність закладу;

- розбудовувати освітній простір закладу на принципах сталого розвитку.

Педагогічна громадськість: пропагує шляхи досягнення цілей сталого розвитку серед населення й молоді; підвищує рівень обізнаності з проблематикою сталого розвитку; реалізовує освітній процес на принципах сталого розвитку (взаємозалежності, різноманітності, усвідомлення прав і обов'язків тощо).

Вважаємо, що таке поєднання зусиль дасть змогу забезпечити якісну підготовку майбутніх педагогічних працівників до організації освітнього процесу з урахуванням підходів визначених цілями сталого розвитку.

Подальших досліджень потребує визначення освітніх компонентів, які здатні формувати компетентності педагога направлені на досягнення глобальних цілей сталого розвитку.

### Використані джерела:

1. Мельник О. С., Коренева І. М., Загородня Л. П., Данильченко І. Г. Досвід європейських країн у вирішенні питань екологічної безпеки: навчальний посібник. Суми, 2017. 400 с.

2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 22.11.2024)

3. Рудишин С. Д., Коренева І. М., Самілик В. І. Здатність розуміти та реалізовувати стратегію сталого розвитку суспільства у процесі професійної діяльності – необхідна компетентність майбутніх педагогів. VII-й всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю (Екологія/Ecology–2019), 25–27 вересня, 2019. [Електронне мережне наукове видання] :збірник наукових праць. Вінниця: ВНТУ, 2019. С. 188. URL: [http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14179/1/7vze\\_2019.pdf](http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14179/1/7vze_2019.pdf) (дата звернення 12.11.2024)

4. Цілі Сталого Розвитку: Україна: Національна доповідь / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalnadopovid-csr-Ukrainy.pdf> (дата звернення 07.09.2024)

5. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Затверджений наказом МОН України від 29.08.2024 № 1225.





*О.П. Конарев, аспірант,  
О. Д. Трегуб, к.пед.н, доцент  
Українського державного університету  
імені Михайла Драгоманова*

## **ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ З НАРОДНИМ МИСТЕЦТВОМ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ МАТЕРІАЛОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ**

Інтеграція технічної творчості з народним мистецтвом на уроках трудового навчання є важливим аспектом сучасної освіти, що дозволяє поєднати традиції та інновації, виховуючи в учнів не лише технічні навички, а й глибоке розуміння культурної спадщини. Використання матеріалозберігаючих технологій у цьому контексті сприяє ефективному використанню ресурсів та збереженню навколишнього середовища. Застосування таких технологій у поєднанні з елементами народного мистецтва допомагає учням створювати сучасні вироби, що мають естетичну та практичну цінність, водночас розвиваючи у них творчі та екологічні навички.

Інтеграція технічної творчості та народного мистецтва на уроках трудового навчання є важливою не лише з педагогічної, але й культурної точки зору. Поєднання цих двох аспектів допомагає учням краще розуміти взаємозв'язок між сучасними технологіями та традиціями своєї культури.

Народне мистецтво є безцінним джерелом досвіду, що відображає

естетичні та технологічні досягнення попередніх поколінь. Водночас технічна творчість сприяє розвитку інженерних та конструкторських навичок, формуючи в учнів здатність до створення нових, оригінальних виробів. Така інтеграція стимулює розвиток критичного мислення, підвищує інтерес до ручної праці та формує глибше розуміння цінності народних ремесел у сучасному світі [1].

Матеріалозберігаючі технології в народному мистецтві є важливим аспектом збереження природних ресурсів та екології. Традиційне народне мистецтво завжди відзначалося раціональним використанням матеріалів, що дозволяло виготовляти витвори мистецтва без зайвих витрат.

Народним майстрам вдавалося створювати красиві та функціональні предмети з обмеженої кількості природних матеріалів, таких як дерево, глина, вовна, бавовна, та інші. Використовувалися залишки матеріалів, що залишалися після основного виробництва, тим самим зменшуючи відходи. Це дозволяло зберігати ресурси та забезпечувати сталий розвиток



місцевих ремесел.

Сучасні матеріалозберігаючі технології дозволяють не лише зберігати традиції народного мистецтва, а й адаптувати їх до нових умов. Наприклад, використання екологічно чистих матеріалів, вторинної сировини або впровадження сучасних методів обробки природних матеріалів дає можливість зменшити витрати й збільшити ефективність виробництва. Інтеграція таких технологій у традиційні ремесла не лише сприяє збереженню природних ресурсів, а й допомагає розвивати нові форми мистецтва, що відповідають вимогам сучасного екологічного та економічного контексту [3].

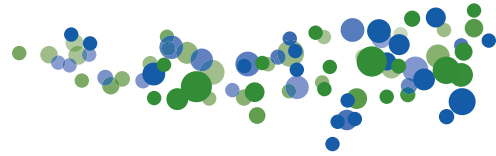
Стимулювання екологічного мислення через народну творчість є важливим аспектом виховання екологічної свідомості у молоді. Народне мистецтво, що традиційно використовує природні матеріали та мінімізує відходи, формує у школярів розуміння важливості раціонального використання ресурсів і поваги до природи.

Через вивчення народних ремесел учні не тільки знайомляться з культурною спадщиною, а й усвідомлюють необхідність збереження довкілля. Використання матеріалозберігаючих технологій на уроках трудового навчання дозволяє поєднувати практичні навички з екологічними знаннями, мотивуючи учнів до створення виробів, що відповідають принципам сталого розвитку та екологічної відповідальності.

Створення сучасних виробів на основі традиційних технік народного мистецтва дозволяє поєднати стародавні ремесла з інноваційними підходами та сучасними матеріалами. Це сприяє збереженню культурної спадщини, водночас даючи можливість створювати нові оригінальні предмети, що відповідають вимогам сьогодення [2]. Використання традиційних технік у сучасному дизайні дозволяє зберігати унікальність народних ремесел, при цьому адаптуючи їх до нових функцій та естетичних вимог. Завдяки такому підходу, вироби набувають не лише художньої та культурної цінності, а й практичної, стаючи частиною сучасного побуту та екологічно відповідального виробництва.

Інтеграція народного мистецтва та технічної творчості на уроках трудового навчання, з використанням матеріалозберігаючих технологій, є важливим кроком до розвитку творчих здібностей учнів, формування їхнього екологічного мислення та патріотичних почуттів [3].

Залучення до народних ремесел не тільки збагачує культурний досвід учнів, але й сприяє розвитку їхньої творчої самореалізації через використання традиційних технік і сучасних матеріалів. Цей підхід допомагає зберегти культурну спадщину, формуючи у молоді глибоке розуміння цінності природних ресурсів та важливості їх раціонального використання.



### Використані джерела:

1. Лісецька Л. М. "Народне мистецтво як складова національної культури України". – Київ: Наукова думка, 2019. – 212 с.
2. Коваленко В. М. "Технічна творчість і народні ремесла на уроках трудового навчання". – Харків: ХДПУ, 2018. – 198 с.
3. Журба О. І. "Екологічні аспекти народного мистецтва: матеріалозбереження та сталий розвиток". – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2020. – 185 с.

*В. М. Корх, к.псих.н., старший викладач  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

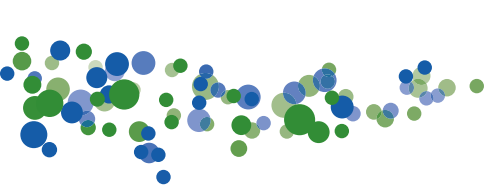
## ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Оцінюючи психоемоційний і психофізіологічний стан дітей, які пережили психотравмівні події в умовах війни в Україні, можна зробити висновок, що для них найбільш важливим є психологічний супровід, отримання психокорекційної та психотерапевтичної допомоги. Дослідженням цих питань та розробкою відповідних психотерапевтичних технологій займаються українські науковці і практики у галузях педагогіки та психології: А. Богущ, Н. Булатевич, Л. Бейкун, Г. Братасюк, О. Вознесенська, Т. Василюшина, Л. Галіцина, Ю. Губарева, Л. Калмикова, В. Кузьменко, Т. Курганська, І. Литвинова, І. Луценко, К. Мілютіна, А. Нестер, Н. Опришко, С. Поворознюк, С. Ройз, О. Тараріна, О. Рейпольська, В. Хромець, Ю. Хмелівська та інші.

Основними психоемоційними станами, з якими психологи та педагоги

зустрічаються у дітей, постраждалих від війни, є: тривога, страх, стрес, травматичний стрес, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), психотравма. Виділяють такі прояви ПТСР у дітей: нав'язливі спогади, про які дитина може не зізнаватись дорослим, і водночас уникання всього, що нагадує про пережите; емоційне напруження, вияви агресії або ж навпаки, апатичність, депресивність, емоційна відстороненість; порушення сну, страшні сновидіння, тривожність та постійне очікування повторення подій; порушення когнітивних функцій; зацикленість на сюжеті пережитого, його повторення у грі [2].

Дорослим (батькам, педагогам, вихователям) рекомендовано спочатку стабілізувати власний психоемоційний стан, пояснювати дітям свої реакції та наголошувати на тому, що з часом стане



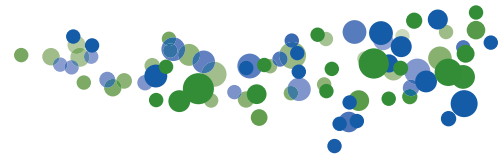
легше і ви разом впораєтесь; дозволити собі просити про допомогу і приймати її; налагодити режим дня та повернути за можливості частину звичних справ; заручитися підтримкою близьких; включатися у фізичну активність; обмежити перегляд новин та сортувати інформацію; черпати енергетичний ресурс із допомоги іншим людям. Схожими є рекомендації для дітей: відновлення почуття безпеки, турбота про власні потреби, фізична активність, режим дня, близькість та підтримка батьків, висловлювання емоцій та почуттів, спілкування з ровесниками, формування здорових поведінкових рамок у взаємодії.

Дитяча та сімейна практикуюча психологиня С. Ройз пропонує працювати з дітьми з метою психоемоційної стабілізації за допомогою дихальних технік: діафрагмального дихання (животом) для старших дітей та техніки «Долонька» для молодших дітей. Техніка полягає у тому, що треба обвести вказівним пальцем одної долоні пальчики іншої долоні і при цьому одночасно робити вдих, коли палець піднімається вгору і видихати повітря, коли палець опускається. Так по черзі обвести пальчики спочатку однієї долоньки, а потім іншої (всього 10 вдихів та видихів). Друга психотерапевтична вправа «Дай п'ять» (5 кіл підтримки, 5 кіл турботи). Інструкція: «Покажіть долоню і подумки згадайте людей, які вас підтримують у житті, загинаючи по черзі пальчики: на перший

великий пальчик згадайте людину, яка може вас обійняти, на другий вказівний пальчик – людину, яка може пояснити вам щось незрозуміле, на третій середній пальчик – людину, яка може допомогти щось зробити, на четвертий безіменний пальчик – людину, яка може вам поспівчувати, на п'ятий пальчик мізинець – людину, яка може вас розсмішити. Потім образи всіх цих людей помістіть у своєму серці. Це є 5 кіл вашої підтримки і турботи» [1; 3].

Одна з базових форм арт-терапії для формування дитячої БЕЗПЕКИ є тема дому. По-перше, це базова форма, яка викликає у дитини почуття безпеки. Навіть якщо дома відбувались якісь жахливі події. Ми так влаштовані, що тема укриттів, контейнерів, коконів, всього, де можна сховатись, створити собі якусь «халабуду» безпеки – це завжди для нас дуже важливий момент. Рекомендовано малювати будиночки для тривоги і щастя, уявляти їх та поміщати туди свої спогади, емоції, почуття, мрії [4].

Ефективними для відновлення психоемоційного балансу є практичні медитативні техніки mindfulness. Рекомендуємо проводити з дітками психокорекційну вправу «Релаксацію-медитацію». Інструкція: «Сядьте рівно та зручно. Ноги поставте на підлогу для відчуття опори. Спиною знайдіть опору на стільці або дивані. Руки покладіть на коліна і відкрийте долоні. Очі закрийте. Подумки уявіть, що в основі вашого хребта є квітка



з чотирма пелюстками. Проверніть її подумки вправо, ніби заводите годинника. Потім уявіть що ваша внутрішня світла енергія піднімається знизу вгору, заповнює животик приємним теплом, далі вище розливається по серцю, заповнюючи його любов'ю та безстрашшям, силою Духу, далі енергія піднімається вище до голови (тут скажіть «Я всіх прощаю») і виходить через тім'ячко як прохолодний вітерець. Ручкою над голівкою можна відчутти приємну прохолоду, схожу на легкий подих вітерця». Тримаємо увагу над головою і розслабляємось під приємну медитативну музику. Ця вправа балансує психоемоційний стан. Також корисно в кінці дня висолювати ноги у солоній воді комфортної температури [1]. Корисно дивитися на свічку, слухати

класичну релаксаційну музику або звуки природи, частіше гуляти на свіжому повітрі, заземлятися в теплу пору року (заземлятися, ходити босоніж), дивитися на воду (річку, озеро), зелень (дерева, квіти), блакитне чисте небо. Рекомендуємо психокорекційну вправу «Веселка»: подумки або правою рукою і відкритою долонею «малювати» над собою куполи-арки як енергетичний захист. Можна так колективною увагою захищати своїх рідних, свій будинок, місто, всю країну, тому що колективна увага формує колективну свідомість. Важливо спрямувати колективну свідомість людей на добротворення.

### Використані джерела:

1. Корх В. М. Особливості психотерапевтичної роботи з психоемоційними станами дітей війни. Освітньо-науковий простір. (5 (2)). 2023. С.103-114. [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.5\(2\).2023](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023)
2. Ройз С., Булавінова К., Побережна Ю. Ментальне здоров'я дітей під час війни: поради батькам та опікунам: методичні рекомендації. Всеукраїнська програма ментального здоров'я за ініціативою О. Зеленської «Ти як?». (Я. Дзюбенко, Ред.). 2023. <https://howareu.com/storage/app/media/2%20Selfhelp/zdorovyaditeipidchasviiniaptechka-1.pdf>
3. Ройз С. Антистресові техніки відновлення. 2023. [https://megogo.net/ua/view/22559076-vseukrains-kiy-urok-z-mental-nogo-zdorov-ya-1-6-klasi-ti-yak-povertaiemos-do-shkoli.html?fbclid=IwAR0eDa586nF\\_dR4\\_7wRcKnR6D8321jMXGUrkgVNkaciXJag\\_WsHTbn-8Iw](https://megogo.net/ua/view/22559076-vseukrains-kiy-urok-z-mental-nogo-zdorov-ya-1-6-klasi-ti-yak-povertaiemos-do-shkoli.html?fbclid=IwAR0eDa586nF_dR4_7wRcKnR6D8321jMXGUrkgVNkaciXJag_WsHTbn-8Iw)
4. Тарарина Е. Практикум по арт-терапии в работе с детьми (2-е изд.) Киев: АСТАМИР-В. 2019. 256 с.



*С.В. Котляренко, к.філол.н, доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

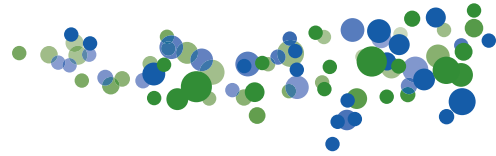
Сучасний світ все частіше характеризується динамікою трансформацій, результати яких випереджають реальність: те, що було заплановано вчора в якості інноваційного проєкту, нині постає таким, що потребує модернізації, вдосконалення та подальшого розвитку. Трансформаційні процеси торкаються не лише сфери технологій у виробництві, але й проблеми організації діяльності мислення. Перед освітою нині і перед вищою освітою, зокрема, постало завдання виховати особистість, яка вміє мислити, легко висловлювати свої думки, лаконічно розмірковувати, швидко застосовувати знання у змінених умовах, а тому постає проблема пошуку ефективних шляхів розвитку логічного мислення особистості. Інформаційно-цифрова компетенція майбутніх вчителів є надзвичайно важливою під час дистанційного навчання. Оскільки навчання відбувається в онлайн-середовищі, вчителям потрібно вміти ефективно користуватися цифровими технологіями та інструментами, а також знаходити, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел. інформаційна компетентність – це інтегративне

утворення, яке віддзеркалює здатність особистості до визначення інформаційної потреби, пошуку інформації та ефективної роботи з нею в усіх її формах та представленнях як у традиційній, друкованій формі, так і в електронному вигляді; вмінь працювати з комп'ютерною технікою та мультимедійними технологіями, навичок застосувати їх у професійній діяльності та повсякденному житті.

Важливу роль для оволодіння професійним рівнем цифрової компетентності відіграє доступ до освітнього онлайн-середовища, умови й можливості для здобуття цифрових компетенцій, що оточують педагога. Значну увагу питанням дистанційного навчання, хмарним технологіям приділяли багато науковців, серед яких В. Биков, С. Літвінова, Є. Полат, А. Хуторський, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Саган, Є. Смирнова-Трибульська, О. Спирин. Вони зосереджують увагу на необхідності вивчення освітніх можливостей та застосування різних інформаційно-комунікаційних засобів навчання.

Нині можна виокремити такі вже сповна оформлені напрями цифровізації





системи неперервної освіти, як, скажімо: різноманітні форми дистанційної освіти, що створені на базі певної операційної системи та якнайкраще задовольняють потреби як викладача, так і студента; алгоритмічно структуровані практики зберігання та швидкого пошуку освітнього контенту та іншої інформації, що має відношення до освітньої діяльності; цифрова візуалізація (фотографія, відеофрагменти, презентації, можливість “поділитись” своїм екраном під час онлайн заняття); інтерактивне моделювання реальних явищ (що можливо, у форматі доповненої реальності); віртуальне моделювання й інфографіка суті явищ і об’єктів оточуючого світу; цифрове вимірювання, оцифрування властивостей реальних і навчальних об’єктів.

Мова йде про те, що розширення можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій уже в найближчій перспективі вплине на процеси формування попиту та пропозицій на ринкові праці, скоригує вимоги до навичок і кваліфікації працюючих людей.

### **Використані джерела:**

1. Биков В. Ю. Технологія створення дистанційного курсу : навч. посіб. Київ. : Міленіум, 2008. 324 с.
2. Волкова Н. П., Лебідь О. В. Формування цифрової компетентності у майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2021, № 78. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.78.28> Дата звернення: 24.10.2023)
3. Овчарук О. Цифрова компетентність учителя: міжнародні тенденції та рамки.

Цифровізація сучасної педагогічної освіти має забезпечити підготовку висококваліфікованих кадрів, здатних застосовувати сучасні інформаційні технології, володіти високим рівнем цифрових умінь, навичок та компетенцій, що відповідають соціальному замовленню та вимогам цифрової економіки. Таким чином, важливим завданням професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей є формування цифрової компетентності, оскільки сучасне покоління учнів вільно володіє будь-якими гаджетами й навчання з використанням учителями цифрових технологій слугуватиме потужним механізмом підвищення загальної мотивації та рівня засвоєння навчального матеріалу. У процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей необхідно, на нашу думку, акцентувати увагу здобувачів на необхідності засвоєння сучасних та перспективних програмно-апаратних засобів інформаційних технологій.



Нова педагогічна думка. 2019. № 4 (100). С.52 – 55.

4. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг. ред. О.Е. Коневщинської, О.В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018.

*О.П. Круглик, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

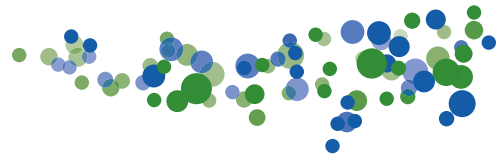
## **БЕЗБАР'ЄРНА ВЗАЄМОДІЯ З ЛЮДЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ**

Рівень суспільства відображає колективну свідомість його громадян. Розуміння приналежності не тільки до певної спільноти людей, але й до нації – є свідченням про високий соціально-інтелектуальний рівень розвитку громади. Будь-який розвиток потребує подальшої ієрархічної висхідної структури, в основі якої завжди буде Людина як багатогранний індивід соціально-культурної частини природи.

Саме відмова від стереотипних суджень, узагальнень, висновків в свідомості кожного члена суспільства і створює вищий щабель розвитку громадянського суспільства, побудований на новій суспільній нормі – філософії безбар'єрності. В розвитку свідомості нації слід розуміти про індивідуальність кожного члена суспільства, про кожену особистість, про можливості життєдіяльності кожної окремої людини. І в такому підході слід

враховувати і психічне здоров'я нації, громади, і діяльність соціуму через людяність, толерантність, емпатійність. Тому, для ствердження в громаді поняття «безбар'єрність» важливо враховувати умови міжособистісної взаємодії, проводити інформаційні, просвітницькі та заохочувальні заходи, які, на думку багатьох фахівців, допоможуть покращити існуючу комунікативну етику, професійні компетентності [1].

В даному повідомленні ми хочемо зупинитися більш конкретно на сприйнятті та розумінні людини з порушеннями слуху. В «Довіднику безбар'єрності» [2] ми знаходимо поради щодо етики спілкування з людьми з інвалідністю різних нозологій. Зокрема, зазначено, що під час спілкування з людиною з порушеннями слуху, яка користується послугами помічника-компаньйона чи, наприклад, перекладача жестової мови, звертатись слід особисто до



самої людини, а не до супроводжуючого помічника чи сурдоперекладача. Інколи, люди з порушеннями слуху можуть звернутись до вас із проханнями вести розмову більш гучніше і будуть вслуховуватися в зміст повідомлення. А деякі люди з порушеннями слуху взагалі можуть не знати жестової мови, але вміють читати по губах. Тоді вас можуть попросити артикулювати чіткіше. Не гучніше, а саме – чіткіше промовляти слова чи фрази [3].

Далі наголошено, що важливо «не ховати своє обличчя, не відвертатись убік, щоб ваші слова не втрачали емоційного забарвлення і інтонації» в процесі комунікації з людиною з порушеннями слуху. І «якщо у вашого співрозмовника є труднощі з промовлянням слів, не поспішайте і дочекайтесь доки людина завершить думку. Не намагайтесь договорити за неї чи виправляти її фрази». Як завершення розмови наголошено, що якщо ви, як комунікатор, чогось не розумієте з говоріння з людиною з порушеннями слуху, не слід робити вигляд, що все ясно і зрозуміло, «не бійтесь перепитати чи уточнити відповідь» [3].

Ми зараз проговорили проголошені нові етичні норми комунікації з людьми з порушеннями слуху, які прописані в законодавчо-правовій документації. Тому, вважаємо за необхідне більш детально зупинитися і пояснити саме описані вище постулати.

По-перше, помічник чи сурдоперекладач, що супроводжують людину з порушеннями слуху також особистості, які вступили в цей процес комунікації й мають право на безбар'єрність власного життєвого простору. Тому, слід враховувати факт паралельної комунікації як запоруки успішної взаємодії.

По-друге, чому люди з порушеннями слуху просять говорити гучніше або артикулювати чіткіше, чіткіше промовляти слова, фрази, висловлювання? Тому, що однією з умов успішної соціалізації такої категорії людей в суспільство чуючих – є командна робота фахівців різних галузей щодо оптимального слухопротезування та подальшої тривалої слухо-мовленнєвої реабілітації кожного індивіда в його особистісному розвитку. Це значить, що ви вже приєдналися до командної роботи багатьох фахівців і вступили в ту взаємодію з людиною, яка має порушення слуху, що призведе до успішного занурення в усвідомлення нею своєї приналежності до певної нації людей, її мовного феномену, незалежного від дизонтогенетичного розвитку.

І, по-третє, досить часто в силу різних обставин, люди з порушеннями слуху погано вимовляють слова, не можуть побудувати граматично правильно речення, сформулювати власне висловлювання. Більш за все така людина, а вона інтелектуально розвинена і знає свою



особливість мовлення, не буде вступати в усний контакт з навколишніми людьми. Але, з людьми з порушеннями слуху з раннього віку працювала команда різних фахівців, такі люди навчалися в школі, завдяки спеціально організованій системі отримували знання і навички з опанування мови й мовлення, вони вміють читати та писати. Нажаль, саме цей факт не врахований в порадах безбар'єрної етики спілкування з людьми з порушеннями слуху, а він є досить вагомий. Запропонуйте людині написати, або зрозумійте ситуацію та прочитайте,

що написала або пише вам людина з порушеннями слуху. Не бійтесь перепитати, уточнити, написати відповідь. Саме в таких життєвих ситуаціях з урахуванням етики взаємодії й розуміння особистості людини, яка в силу різних обставин втратила слух і відбувається саме безбар'єрна взаємодія, яка зберігає не тільки ментальне здоров'я спільноти, її життєдіяльність членів, але й зміцнює націю, її стратегію на перемогу і визнання.

#### **Використані джерела:**

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
2. <https://bf.in.ua/>
3. <https://bf.in.ua/ethics/iak-spilkuvatys-z-liudynoiu-iz-porushenniamy-vtratoiu-slukhu-chy-movlennia/>

*А.О. Кузьменко, к.філол.н., доцент, докторант  
Херсонський державний університет*

## **НАВЧАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ОБІЗНАНОСТІ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ НА ІІІ ОСВІТНЬО- НАУКОВОМУ РІВНІ**

На ІІІ освітньо-науковому рівні (доктор філософії) академічна доброчесність відіграє ключову роль у формуванні наукової репутації майбутніх науковців. Дотримання етичних норм і стандартів в освітньо-науковій діяльності сприяє розвитку наукової культури, підвищенню якості досліджень та зміцненню довіри до наукових результатів [3; 4; 5].

У контексті сучасних викликів академічної доброчесності аспіранти часто стикаються з питаннями, що стосуються плагіату, фабрикації даних, самоплагіату та належного оформлення наукових робіт [1, с. 261-268]. Недостатня обізнаність із принципами доброчесності може призвести до ненавмисних порушень, що негативно впливає на наукову кар'єру аспіранта та



імідж академічної установи.

Освітні стратегії повинні включати інтерактивні методи навчання, кейс-стаді (розгляд реальних прикладів порушень), обговорення етичних дилем, а також роз'яснення правових аспектів використання інтелектуальної власності. Такі підходи дозволяють аспірантам глибше зрозуміти важливість доброчесності у науковій діяльності.

Запровадження обов'язкових курсів з академічної доброчесності, які охоплюють основи етики, принципи відповідальності та професійної поведінки, сприяє формуванню стійких етичних переконань у майбутніх науковців. Ці курси можуть бути частиною навчальних програм аспірантів і пропонувати практичні інструменти для дотримання академічних стандартів.

Підтримка і настанови з боку наукових керівників є невід'ємним компонентом розвитку академічної доброчесності. Керівники можуть слугувати прикладом дотримання етичних норм [2, с. 24-26], а також надавати аспірантам необхідну допомогу в питаннях, що стосуються етики досліджень.

Технологічні інструменти, такі як програмне забезпечення для перевірки

на плагіат та системи для збереження та захисту даних, допомагають аспірантам уникати порушень і забезпечувати прозорість досліджень. Рекомендовано навчати аспірантів користуватися такими інструментами, що сприятиме запобіганню неусвідомлених порушень.

Важливою стратегією є створення середовища, де аспіранти можуть обговорювати та розв'язувати питання академічної етики. Дискусійні клуби, воркшопи та конференції з академічної доброчесності сприяють обміну досвідом, розгляду практичних аспектів етики та формуванню стійкої спільноти, що підтримує етичні стандарти.

Підвищення обізнаності про академічну доброчесність на III освітньо-науковому рівні вимагає інтегрованого підходу, що включає освітні програми, наставництво, використання цифрових інструментів і створення академічної спільноти. Ці заходи сприятимуть формуванню високих стандартів етичної поведінки у майбутніх науковців, підвищенню якості наукових досліджень і довіри до них у суспільстві.

### Використані джерела:

1. Кузьменко А.О. Прояви академічної недобросовісності в наукових дослідженнях і публікаційній діяльності аспірантів. Moderní aspekty vědy: XL. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní



Ekonomický Institut s.r.o.. 2024. С. 259-270.

2. Ромакін В.В. Академічна чесність у вищій освіті. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Педагогіка. 2002. Вип.7. С. 23-28.

3. Сопова Д.О. Поняття академічної чесності: науковий дискурс. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Педагогічні науки. Вип 3-4 (52-53). 2017. С.26-31

4. Фінікова Т.В., Артюхова А.Є. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики». К. Таксон. 2016. 234с.

5. Kuzmenko A., Solodiuk N., Petrova Ya., Kozinets I. Culture of academic integrity of postgraduate students in Ukraine: peculiarities of development and formation. Revista on line de politica e Gestao Educacional, Araraquara. 2023. V.27. №2. DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18782>

*А.О. Куценко, здобувач вищої освіти,*

*А.Г. Ремньова, к.пед.н., доцент*

*Український державний університет*

*імені Михайла Драгоманова*

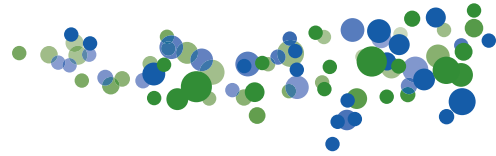
## **СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Ми не можемо уявити своє життя без освіти на сьогодення. Беззаперечним є факт, що навчання відіграє дуже вагомую роль у долі кожної людини. Учні у процесі навчання не лише запам'ятовують якісь наукові поняття, визначення або закони, вони також вчаться мислити, аналізувати та знаходити правильні рішення у кожній ситуації. Відомий американський науковець Томас Едісон казав: «Найважливіше завдання цивілізації – навчити людину мислити» [4, с. 1]. Це абсолютна правда. Однак, забезпечити рівні умови навчання

з урахуванням потреб та особливостей кожного дуже складно. «Інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей», - визначає Закон України «Про освіту» [1].

Відомий український педагог Василь Сухомлинський писав: “У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують





енергію для переборення труднощів, бажання вчитися” [3]. Вчитель це людина, яка має розуміти своїх учнів, знати їх. Лише такий підхід може забезпечити якийсь результат. Освіта впливає на ціннісні орієнтири майбутніх поколінь. Створення безпечного інклюзивного освітнього середовища сприяє розвитку емпатії, розуміння різноманітності та толерантності учнів, що є важливими ознаками гуманізації всього українського суспільства.

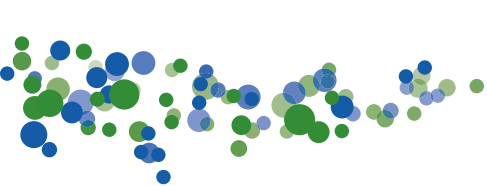
Важливо згадати й про навчання дітей з особливими потребами. Інклюзивне середовище передбачає те, що кожна дитина може отримати якісну освіту незалежно від своїх особливостей. Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії. Серед основних принципів інклюзивної освіти можна виокремити забезпечення навчання всіх дітей разом, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними [2, с. 9]. Це допомагає не лише позбутися певних стереотипів та упереджень, але й виховати такі риси як толерантність, згуртованість та взаємоповагу. Діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, але не слід

виконувати все за них. Треба вірити у своїх учнів, підводити до правильного рішення, а не давати одразу готові відповіді. «Не можна людині дати знання, можна їй тільки допомогти відкрити ці знання», - казав Галілео Галілей [4, с.1]. Слід створити комфортні та безпечні умови для дітей з фізичними вадами. Звичайно, перед цим варто проконсультуватися з батьками та отримати певні рекомендації. Навчання не повинно ускладнити вже наявні проблеми, а навпаки, має допомогти вирішити їх, якщо це можливо.

Отже, створення безпечного інклюзивного освітнього середовища є важливим кроком до гуманізації українського суспільства. Освіта, що враховує потреби кожної дитини, сприяє розвитку важливих якостей, так як толерантність та взаємоповага. Крім того, воно має бути безпечним. Слід дотримуватися рекомендацій від лікаря, щоб не ускладнити наявні проблеми. Розвиваючи інклюзивну освіту, ми робимо вклад у наше майбутнє, де кожна людина буде мати можливість для самореалізації та зробити свій внесок у розвиток нашої країни.

### Використані джерела:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>



2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: науково-методичний посібник. Київ: Видавнича група АТОПОЛ, 2011.-С.9.

3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: у 5 т. К.: Рад. школа, 1977. Т. 3. С. 9-300.

4. Цитати та афоризми про навчання, розвиток, мотивацію. «Подільський державний університет». URL: <https://pdatu.edu.ua/images/vihovna-robota/psiholog/ps03.pdf> (дата звернення: 26.11.2024).

*Лан Фуань, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ОСОБИСТІСНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ: РОЗВИТОК У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ**

Розвиток особистісної ідентичності є одним із ключових аспектів професійної підготовки майбутніх учителів музики. В умовах динамічних змін сучасної освіти важливість ідентичності педагога, його усвідомлення себе як професіонала та творчої особистості набуває особливого значення. Музичне мистецтво, що є основою їхньої професійної діяльності, має унікальний потенціал для формування особистісної самосвідомості, емоційної зрілості та ціннісної орієнтації. Ця стаття спрямована на визначення педагогічних умов, методів і засобів, що сприяють розвитку особистісної ідентичності майбутніх учителів музики у процесі професійної підготовки.

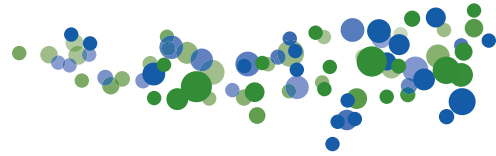
Особистісна ідентичність — це динамічний процес самовизначення особистості, що включає усвідомлення своєї унікальності, цінностей і ролі у

соціумі [1]. Для майбутніх учителів музики ідентичність пов'язана із професійною ідентифікацією, яка включає:

- Культурно-мистецьку складову: розуміння місії музичного мистецтва в сучасному суспільстві;
- Педагогічну складову: усвідомлення своєї ролі як наставника, що виховує не лише музичні здібності, а й формує естетичний смак, цінності та духовність учнів;
- Емоційно-психологічну складову: здатність до рефлексії, саморегуляції та емоційної стійкості.

Професійна підготовка майбутніх учителів музики має інтегративний характер, що поєднує спеціалізовані знання, педагогічні технології та особистісний розвиток [2]. Університетське навчання створює можливості для:

1. Формування професійного



"Я-образу" через участь у творчих і педагогічних проектах.

2. Розвитку рефлексивних навичок за допомогою аналізу власних музичних і педагогічних досягнень.

3. Стимулювання емоційної саморегуляції через практику сценічних виступів та педагогічних ситуацій.

Важливу роль у підготовці майбутніх учителів музики відіграють методичні підходи, що стимулюють розвиток особистісної ідентичності та професіоналізму [2].

1. Інтерактивні методи навчання: Рольові ігри, кейс-стаді та проєктна діяльність є потужними інструментами для розвитку творчого мислення і педагогічної рефлексії. У цих методах студенти мають змогу відчувати себе в різних ролях, наприклад, у ролі учителя, учня чи організатора, що дозволяє їм краще зрозуміти різноманітність ситуацій і педагогічних підходів, а також адаптувати свої стратегії відповідно до контексту.

2. Інтеграція психологічних тренінгів: Для розвитку самосвідомості майбутніх учителів важливими є психологічні тренінги, що сприяють не лише покращенню емоційного стану, але й допомагають сформувати більш глибоке розуміння власних сильних і слабких сторін. Це важливо для розвитку впевненості в собі, збереження здорового психологічного стану в умовах стресу, що неминуче виникає під

час педагогічної практики.

3. Творча самореалізація через виступи: Створення умов для творчої самореалізації є важливою частиною професійної підготовки. Майбутні вчителі музики повинні мати можливість реалізувати свої музичні ідеї через сольні виступи, ансамблеві проєкти або колективні заходи. Це дозволяє не лише проявити свої музичні здібності, але й усвідомити значення колективної праці та взаємодії в музичному контексті. Творча самореалізація через такі активності сприяє розвитку почуття особистісної цінності та важливості власної діяльності.

Музика володіє потужним потенціалом впливу на внутрішній світ особистості. Через занурення у музичне середовище студенти формують глибоке розуміння естетичних цінностей, що допомагає їм усвідомити власну унікальність і роль у музичній культурі. Крім того, практична діяльність (викладання, концерти, участь у культурних подіях) сприяє інтеграції особистісних і професійних складових ідентичності.

Основними викликами є:

- Невизначеність у виборі професійних пріоритетів;
- Психоемоційне навантаження під час навчання та сценічних виступів;
- Недостатній рівень мотивації до саморозвитку.

Перспективи розвитку особистісної



ідентичності вбачаються у створенні інноваційних програм підготовки, які поєднують мистецькі, педагогічні та психологічні компоненти [1].

Отже, розвиток особистісної ідентичності майбутніх учителів музики є важливим завданням професійної підготовки, що забезпечує їхню готовність до педагогічної діяльності та гармонійної самореалізації. Для досягнення цієї мети необхідно створити умови для інтеграції

теоретичних знань, практичних навичок і самосвідомості студентів. Музика як універсальний засіб впливу на емоційний і духовний світ особистості відіграє ключову роль у цьому процесі, сприяючи формуванню гармонійної та професійно зрілої особистості.

### Використані джерела:

1. Melnyk I. Peculiarities of formation of the affective component of professional identity of future primary schools. Scientific notes of ostroh academy national university: psychology series. 2020. T. 1. С. 8–16. URL: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2020-11-8-16>

2. Siao L. Characteristic features of self-expression during preparation future teachers of musical art. Educological discourse. 2021. T. 35, № 4. С. 196–209. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.412>

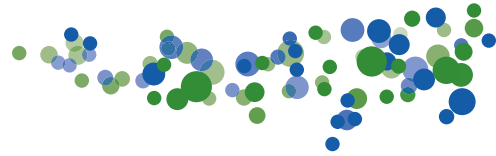
*І.О. Лисоконь, доктор філософії*

*Криворізький державний педагогічний університет*

## СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ІНВЕСТИВАННЯ В СУЧАСНІ УНІВЕРСИТЕТИ

У сучасному світі система вищої освіти стала однією з головних складових соціально-економічного розвитку суспільства. Підвищення рівня обізнаності населення має прямий зв'язок із соціальним та науково-технічним прогресом, а розвиток безпосередньо галузі вищої освіти сприяє гармонізації взаємовідносин між закладом вищої освіти та ринком праці у реалізації соціального

замовлення на кадри, підвищенню рівня конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, розвитку інтелектуального потенціалу та розширенню академічної співпраці. В умовах пришвидшеної цифровізації та глобалізаційним викликам сучасності університетам відводиться окреме місце в системі. Не лише як освітнім інституціям, а й як окремим соціальним та економічним інститутам, які потребують



вкладання сторонніх ресурсів (інвестицій) задля забезпечення на відповідному рівні розвитку освіти та науки.

Висхідна тенденція до розвитку закладів вищої освіти, як освітньо-наукових та соціокультурних осередків, ставить перед ними нові виклики, включаючи необхідність модернізації інфраструктури, адаптації до потреб сучасного ринку праці та впровадження інновацій. Інвестування в університети, таким чином, стає не тільки економічною потребою, а й соціальним запитом, який має значний вплив на розвиток суспільства.

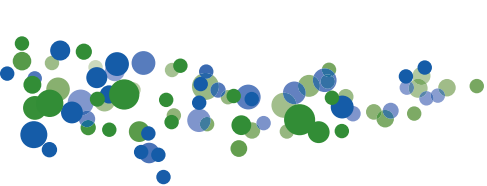
Нажаль питання інвестиційної діяльності в системі освіти, зокрема вищої, не має великого наукового доробку. Науково-теоретичний аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що теоретично досліджують питання освітнього інвестування галузі вищої освіти В. Бобрицька [1], І. Вахович [2], Л. Іщук [3], Д. Коваленко [4], І. Лисоконь [5], В. Савіщенко [7], Т. Яровенко [8]. З точки зору економіки освіти під інвестуванням в заклади вищої освіти слід розуміти «покриття витрат розвитку освітньої сфери на різних рівнях, результатом яких є розвиток особи (індивіда), суб'єктів господарювання (в тому числі навчальних закладів), економічного розвитку держави та суспільства» [8, с. 86].

Якщо визначати роль університетів у соціальному розвитку суспільства, то

вони стають платформами мобілізації соціального капіталу, формуючи умови для кроссекторальних досліджень міжкультурного діалогу, міжнаукової комунікації та пошуку нових дієвих механізмів для трансферу інновацій. Саме тому інвестування в заклади вищої освіти є не просто вкладанням ресурсів в розвиток національної економіки, а й джерелом розвитку. Важливо зазначити, що соціальний ефект від інвестування у вищу школу часто має перспективний характер і сприяє підвищенню рівня іміджу як інвестора, так і закладу освіти.

Одночасно перевагою та загрозою до інвестування у заклади вищої освіти є недостатнє фінансування з боку держави, що призводить до обмежених можливостей для розвитку інфраструктури, утримання відповідних кадрів та підвищення якості освіти. В умовах дефіциту державних коштів університети змушені залучати приватні інвестиції, що може призвести як до позитивної комерціалізації освіти (врахування потреб бізнес-сектору у підготовці фахівців та проведення спільних наукових досліджень), так і до негативної (зниження доступності вищої освіти для малозабезпечених верств населення).

На нашу думку, для того щоб інвестиції в університети мали максимальний соціальний ефект, необхідно забезпечити збалансований підхід до їх розподілу та використання. Одним із



шляхів досягнення цього є створення чіткої стратегії розвитку університетів та впровадження інвестиційних програм розвитку, що передбачають не тільки економічні, а й соціальні цілі [6, с. 174].

На підставі вище викладеного можемо зробити висновок, що інвестування в заклади вищої освіти має значний соціальний вимір, оскільки впливає не лише на розвиток освіти, але й на прогрес. Університети, які інвестиційно співпрацюють з бізнес-сектором та міжнародними неурядовими організаціями можуть стати потужними

рушіями для покращення рівня життя, розвитку інновацій та інтеграції вищої освіти у Європейський освітній простір. Водночас, щоб інвестиційна діяльність мала реальний соціальний ефект необхідно враховувати думку стейкхолдерів та їх потреби, а забезпечення ефективного управління та прозорості в розподілі інвестицій дозволить досягти максимального соціального впливу від інвестування в університети на рівні громад, де вони розташовані.

### Використані джерела:

1. Бобрицька В. Ціннісні орієнтири та ідеали сучасної освіти України. Освітній дискурс. 2018. Вип. 9 (12). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 7-18.
2. Вахович І., Іщук Л., Пиріг С. Стан і проблеми вищої освіти в Україні. Економіка та управління національним господарством. 2014. № 1/151. С. 63-69.
3. Іщук Л. Західноєвропейський досвід диверсифікації джерел фінансування вищої освіти. Науковий вісник НЛТУ України. 2007. Т. 17, № 2. С. 320-327.
4. Коваленко Д. Фінансування інвестиційної діяльності вищих навчальних закладів. Науковий вісник Мукачевського державного університету. Серія: Економіка. Мукачево, 2016. Вип. 2. С. 168-173.
5. Лисоконь І. Інвестиційна політика в галузі вищої освіти України: стан розробленості питання в науковій площині. Інноваційна педагогіка. Одеса, 2021. Вип. 32, т. 2. С. 133-139. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.27>
6. Лисоконь І. О. Організація управління інвестиційною діяльністю закладу вищої освіти : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки / наук. керівник - д-р пед. наук, проф. В. І. Бобрицька ; Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2023. 255 с.
7. Савіщенко В. Інвестиції в освіту та науку України: проблеми теорії та практики. Jurnalul juridic national: teorie și practică. Молдова. 2016. Вип. 1/2. С. 62-67.
8. Яровенко Т. Інвестиції у сферу освіти України: теоретико- методологічний





аспект : дис. ... д-р. екон. наук : спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством Полтава, 2017. 529 с.

*Д.С. Литвиченко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

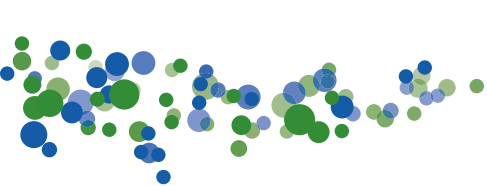
Сучасна українська логопедія має багату історію підготовки фахівців спеціальної освіти, зокрема вчителів-логопедів. Сьогодні спеціальність активно адаптується до викликів цифровізації та переходу на дистанційні форми навчання. Впровадження новітніх концепцій освіти та використання цифрових технологій створює нові можливості для вдосконалення теорії і практики підготовки фахівців. Водночас, ці процеси супроводжуються низкою викликів, які потребують системного вирішення на основі вітчизняного та міжнародного досвіду.

Додатковим чинником, який ускладнює та трансформує освітній процес, стала повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією проти України. Війна спричинила значні соціальні, економічні та психологічні потрясіння, які безпосередньо вплинули на освітню сферу.

Водночас, ці обставини стимулювали стрімкий розвиток дистанційного навчання при закладах вищої освіти, яке стало не

лише вимушеним заходом, а й важливим інструментом підтримки безперервності освітнього процесу. У цих умовах особливого значення набуває формування лідерських якостей майбутніх вчителів-логопедів, які мають бути готовими до реалізації своїх професійних обов'язків у складних і нестандартних умовах.

У 2020 р. був затверджений новий Стандарт вищої освіти України щодо підготовки фахівців зі спеціальності 016 Спеціальної освіти для першого (бакалаврського) рівня, а у 2021 р. для другого (магістерського) рівня [1;2]. Метою підготовки фахівців визначено формування в майбутніх спеціалістів «здатності розв'язувати складні задачі і практичні проблеми спеціальної освіти з метою корекції й компенсації порушень психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами різних вікових груп» на першому (бакалаврському) рівні та «розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері



спеціальної та інклюзивної освіти» на другому (магістерському) рівні [1; 2]

Здобувачам вищої освіти необхідно розвивати цифрові навички, щоб ефективно жити і працювати та робити свій внесок у розвиток суспільства. Ці цифрові навички включають творчість, інновації, комунікацію, співпрацю, інтерактивність, інформаційні потоки, прийняття рішень, критичне мислення, вирішення проблем та технологічні процеси в майбутній професійній діяльності. [3]

Особливої уваги заслуговує розвиток лідерських якостей майбутніх вчителів-логопедів, оскільки саме лідерство стає ключовим чинником їхньої професійної реалізації та формування соціальної відповідальності.

Лідерські якості є однією з базових компетентностей сучасного вчителя-логопеда. В умовах дистанційного навчання вони набувають особливого значення, оскільки дозволяють фахівцям не лише організовувати власний навчальний процес, але й створювати інноваційні моделі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Лідерство логопеда полягає в усвідомленні значущості їхньої професійної діяльності для суспільства. Це передбачає створення інклюзивного середовища, підтримку дітей з особливими освітніми потребами та просування інновацій у сфері логопедії.

Інтеграція інноваційних технологій

у підготовку вчителів-логопедів відкриває широкі перспективи для їхнього професійного розвитку. Зміна традиційних підходів до навчання, викликана цифровізацією та сучасними суспільними викликами, сприяє створенню інноваційних форм організації освітнього процесу.

Освітні платформи, такі як Moodle, Google Classroom та Zoom, забезпечують не лише зручний доступ до навчальних матеріалів, але й можливість організації інтерактивних занять, дискусій та групових проєктів. Це сприяє формуванню навичок командної роботи, які є важливими у професійній діяльності вчителів-логопедів.

Однією з ключових складових підготовки логопедів є практичне навчання. Завдяки впровадженню віртуальних тренажерів, симуляторів та інтерактивних вправ студенти можуть відпрацьовувати практичні навички в онлайн-форматі. Такий підхід дозволяє здобувати цінний досвід навіть за відсутності фізичного доступу до ресурсів або практичних баз..

Дистанційний формат відкриває доступ до глобального освітнього простору. Участь у міжнародних вебінарах, конференціях та онлайн-курсах дозволяє майбутнім фахівцям інтегруватися у світову професійну спільноту, переймати передовий досвід та розширювати професійні горизонти. Це сприяє підвищенню якості навчання та формуванню сучасного бачення професії.



Сучасні виклики в галузі підготовки вчителів-логопедів вимагають комплексного підходу до організації освітнього процесу. Дистанційне навчання виступає не лише інструментом забезпечення безперервності освіти в умовах надзвичайних ситуацій, але

й платформою для реалізації інноваційних підходів до професійної підготовки.

### Використані джерела:

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf>
2. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта для другого (магістерського) рівня. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
3. Лидіна Є.Л. Сучасний стан та перспективи підготовки логопедів в Україні. «Перспективи та інновації науки», № 6(40) 2024. С. 254–267

*К.В. Лісовенко, вчитель*

*Ліцей №214, м. Київ,*

*Т.М. Гребенюк, к.психол.н., доцент*

*Український державний університет*

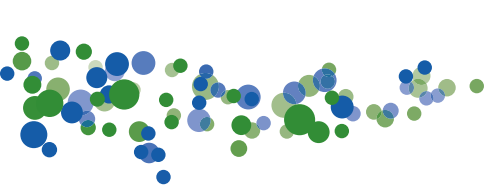
*імені Михайла Драгоманова*

## МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Успішність формування іншомовного мовлення обумовлена цілою низкою факторів серед яких особливе місце займає мовлення вчителя. Оволодіння англійською мовою відбувається в процесі спілкування і в першу чергу з вчителем. Відповідно мовлення вчителя виконує дві важливі функції – організація освітнього процесу та засіб навчання. Методичній підготовці

вчителів іноземної мови, в тому числі і їх мовленнєвій готовності до професійної діяльності присвячені дослідження О. Бігич, Ю. Маринич, С. Роман, Н. Христи та ін.

Особливості мовлення учителя англійської мови на різних етапах навчання була визначені Ю. Маринич та Н. Христич. При цьому автори вказують на те, що мовлення вчителя, його стиль та методи



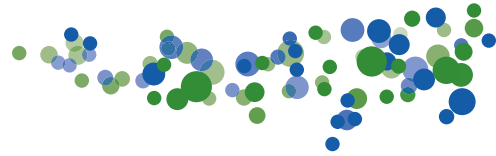
роботи необхідно підбирати відповідно вікової категорії учнів. У роботі з учнями молодшого шкільного віку необхідно основну увагу зосередити на розвитку навичок вимови та аудіювання при цьому мовлення вчителя має бути правильним та зрозумілим. Щодо мовлення вчителя базової та старшої школи, автори відмічають певну різницю у реалізації методів, які він буде використовувати, але висуюють єдині вимоги до мовлення: граматично правильне; чітке та зрозуміле; адаптоване до рівня учнів; із використанням різних видів мовленнєвої діяльності; мотиваційним; розвиваючим та коректним [2, с. 2]

Сьогодні практика навчання іноземної мови учнів закладів загальної середньої освіти дає підстави визначити певні особливості використання іноземної мови вчителем англійської мови, які часто негативно впливають на процес засвоєння іноземної мови учнями. Так, вчитель досить часто використовує англійську мову під час уроку, але разом з тим постійно супроводжує своє мовлення перекладом на рідну мову. На жаль, такий підхід до організації уроку не сприяє формуванню навичок усного мовлення учнів адже учні не докладають зусиль до того щоб зрозуміти, що саме повідомив їм вчитель і чекають перекладу. Як результат учні не розмовляють англійською мовою, а українською, перекладаючи її за необхідності знову англійською. В процесі такої роботи на

уроці учні не сприймають англійську мову, як предмет, який має прикладне значення, що відповідно перешкоджає оволодінню іноземною мовою.

Крім того, використання вчителем під час уроку в своєму мовленні лише того мовного матеріалу, який учні вже засвоїли звичайно сприяє тому, що учні його розуміють, але вчитель ще досить довго не зможе вести урок іноземною мовою. Тобто щоб створити для учнів середовище іноземної мови необхідні слова та вирази, які учні ще не вивчали, яких часто не має в підручниках або вони з'являються дуже нерегулярно. Вживання лише знайомих слів та виразів затримує процес формування усного мовлення.

Ще один підхід до організації процесу уроку, коли учні мають можливість чути від вчителя іноземну мову, яку вони вивчають. Проте, необхідно звертати увагу на те, щоб в спілкуванні вчителя та учнів вирішальна роль належала слову, а не невербальним засобам спілкування (жести, міміка) та іншим чинникам, наприклад, сталий порядок на уроці. Оскільки, учень вчиться правильно реагувати на вказівки вчителя англійською мовою, якщо вони супроводжуються тими чи іншими жестами і не розуміє його, якщо вчитель не використовує невербальні засоби спілкування. Такий підхід затримує свідоме оволодіння учнями розмовними кліше, адже учень діє неусвідомлено.



Усний мовний матеріал, який вчитель використовує на уроці буде залежати від тих цілей, яких він намагається досягнути в процесі вивчення тієї чи іншої теми [1; 3; 4]. Тобто розвиток в учнів умінь слухати та розуміти іноземну мову, розширення пасивного словникового запасу учнів. Крім того розвиток умінь в процесі слухання здогадуватись про зміст висловлювання за контекстом. В основі здогадки за контекстом лежить інтерференція. Вона може бути внутрішньомовною (нове невідоме слово стає зрозумілим зарахунок слів, що вжиті разом з ним), міжмовною (як правило це запозичені іншомовні слова, які є калькою) та позамовні (нові невідомі слова розуміються через певні факти або історичні події). Важливо, щоб під час

усного мовлення вчителя всі ці підказки були присутні. Така організація мовленнєвої діяльності вчителя дозволить позитивно впливати на розвиток мовної здогадки учнів, семантизацію невідомих слів та загалом сприяє подоланню труднощів, які пов'язані з характером мовного матеріалу.

Таким чином, мовлення вчителя англійської мови є носієм зразку іноземної мови, засобом навчання і відповідно має відповідати певним вимогам, тобто бути граматично правильним, чітким, зрозумілим, адаптованим до рівня можливостей учнів, урізноманітнене різними формами, мотиваційним та коректним.

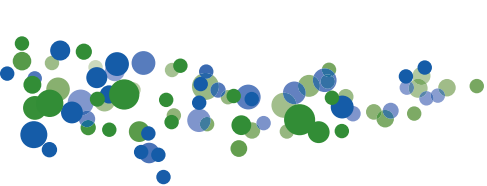
### **Використані джерела:**

1. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. К.: Ленвіт, 2006. 200 с.
2. Маринич Ю., Христич Н. Особливості мовлення учителя англійської мови на різних етапах навчання. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/36426/1/B8.pdf>
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. К.: Ленвіт, 2005. 208 с.

*О.В. Лоб, викладач-стажист*

*Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія*

## **РОЛЬ БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРУВАННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**



Одним із важливих завдань інклюзивної освіти в Україні – не лише засвоєння системи знань, але й формування практичних умінь і навичок у дитини з особливо освітніми потребами в умовах сім'ї, необхідних для її подальшої соціалізації.

Питання соціалізації дітей з особливо освітніми потребами розкриті в працях І. Бех, Т. Коломоець, А. Колупаєва, О. Кононко, Т. Кончанін, Т. Поніманська, та інші.

Вплив соціального оточення та сімейної атмосфери на особливості розвитку хворої дитини описується в публікаціях Т. Богданова, Н. Мазурова, В. Ткачова та ін.

Важливим інститутом соціального виховання є сім'я, оскільки вона відтворює людину не тільки як біологічну істоту, а і як громадянина, в її середовищі відбувається соціалізація особистості. Особливості сім'ї, її активність у процесі розвитку й освіти дитини визначає її психофізичний і соціокультурний статус в майбутньому, рівень реабілітаційного та соціально-інтеграційного потенціалу, міру готовності до інклюзивного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі. Сучасна сім'я дитини з особливими потребами поряд з традиційними функціями має виконувати і низку специфічних, у зв'язку з наявністю у дитини порушення розвитку (абілітаційно-реабілітаційну, корекційну, компенсаторну)[1].

На психічному рівні сім'я проходить декілька стадій по сприйняттю дитини з особливими потребами:

Перша стадія – розгубленість, страх. Батьки відчують безпорадність, тривогу за долю дитини. У цей час формуються передумови для встановлення соціально-емоційного зв'язку між батьками і дитиною з ООП.

Друга стадія – стан шоку трансформується в заперечення поставленого діагнозу. Крайня форма, що негативно впливає на освітній процес – відмова від проходження комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини і надання їй будь-якої психолого-педагогічної допомоги.

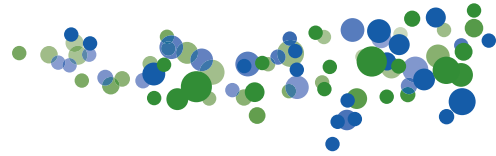
Третя стадія – депресія у міру прийняття наявності у дитини ООП і правильної оцінки ситуації.

Четверта стадія – психічна адаптація на основі повного прийняття ООП у дитини.

П'ята стадія – характерна вмотивована поведінка батьків дитини з ООП, вони активно шукають допомоги для дитини, будують плани на її майбутнє. Варто зазначити, що незначна частина сімей досягає останніх двох відносно благополучних стадій [2, с. 133 ].

Серед чинників, які найбільш впливають на успішність соціалізації дитини з особливо освітніми потребами в сім'ї, є: повага до дитини; сприйняття її такою, якою вона є; похвала і заохочення





дитини; розмова з дитиною, вислуховування її, спостереження за нею; підкреслення її сильних сторін; вплив на дитину проханням – найефективніший спосіб давати їй інструкції [1].

Сім'я в процесі виховання, соціального інтегрування дитини з особливими потребами стикається з багатьма труднощами. Передусім: відсутність психолого-педагогічного супроводу та необхідного медичного лікування, реабілітаційна допомоги дітям тощо. Часом найближчі для дитини люди самі перебувають у стані хронічного стресу, зумовленого недугою дитини, обставинами лікування, виховання, навчання, професійного становлення своєї особливої дитини. Все це ускладнює соціальну інтеграцію дитини з особливими потребами в середовище її однолітків. Інклюзія має сприяти залученню батьків до вирішення цих проблем, а батьки, відповідно, мають навчатися співробітництву задля максимально комфортного процесу виховання та навчання дитини з особливими потребами.

Надзвичайно важливим аспектом ефективного процесу інтегрування дитини з особливо освітніми потребами є співпраця

з батьками, залучення їх до навчально-виховного процесу, психологічна підтримка сімей (консультації, тренінги, зустрічі з іншими батьками, групи підтримки тощо).

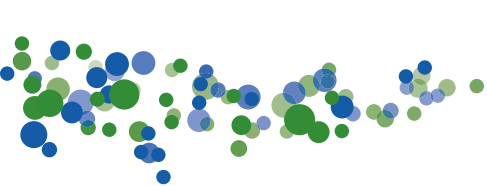
На педагогах лежить велика відповідальність до впровадження основних форм роботи педагога з батьками в умовах інклюзивного навчання, це можуть бути: батьківські збори, бесіди (колективні, індивідуальні, групові), консультації, семінари, проведення тренінгів, організація ділових ігор, відвідування родин, дні відкритих дверей, відкриті уроки для батьків, оформлення куточків для батьків, випуск тематичних газет тощо [2].

Отже, важливо, щоб сім'я дитини відчувала увагу з боку педагогічних працівників, зацікавленість учителів у розвитку дитини, їхню готовність допомогти батькам у вихованні дитини. Таким чином, необхідно максимально інтегрувати дітей з ООП в загальну систему освіти, залучати батьків до активної участі у їхньому вихованні на всіх етапах підготовки до самостійного життя, до засвоєння культурних цінностей, навичок спільного життя.

### **Використані джерела:**

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: монографія. Київ. ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.

2. Тарабасова Л. Г. Соціалізація дітей з особливими потребами. Теоретико-методологічне дослідження. Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови. 2015. Вип. 9. С. 132-139.



*В.О. Матвієнко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІНТЕГРАЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ І СУЧАСНИХ МЕТОДІВ**

В умовах реформування української освіти, особливо в контексті Нової української школи (НУШ), педагогічне партнерство стає ключовим принципом освітнього процесу. Його ефективність базується на тісній співпраці між учителем, учнями та їхніми батьками, спрямованій на створення комфортного середовища для навчання та виховання [2].

Сьогодні особливого значення набуває підготовка майбутніх учителів до реалізації цього принципу. Важливо забезпечити баланс між традиційними методами навчання, які перевірені часом, і сучасними технологіями, що відповідають викликам сучасного суспільства. Інтеграція цих двох підходів дозволяє майбутнім педагогам ефективно налагоджувати партнерські стосунки з усіма учасниками освітнього процесу, сприяючи формуванню професійної готовності до викладання у школі.

Педагогічне партнерство в НУШ розглядається як інтерактивна співпраця, що базується на рівноправності, взаємоповазі та спільній відповідальності за результат

освітнього процесу [3]. Готовність учителя до партнерства включає такі аспекти:

- Комунікативна компетентність: здатність встановлювати відкритий діалог з учнями та батьками.
- Емоційна стійкість: вміння ефективно працювати у стресових ситуаціях і створювати сприятливу атмосферу.
- Інноваційна готовність: бажання використовувати сучасні методи і технології у професійній діяльності.

Для формування цієї готовності важливо враховувати як досягнення класичної педагогіки, так і можливості, які надають сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Традиційні методи навчання залишаються актуальними завдяки їхній практичності та універсальності. Серед них:

1. Лекції та семінари: забезпечують теоретичну базу для розуміння принципів педагогічного партнерства.
2. Педагогічна практика: дозволяє студентам оволодіти навичками взаємодії з



учнями та батьками в реальних умовах.

3. Кейс-методи: аналіз конкретних ситуацій допомагає майбутнім учителям моделювати поведінку у складних педагогічних обставинах.

4. Індивідуальні консультації: сприяють розвитку саморефлексії та аналізу власної готовності до партнерства.

Однак традиційні методи часто не враховують потреби сучасних дітей та батьків, які активно користуються цифровими технологіями.

Сучасні методи навчання забезпечують нові можливості для підготовки майбутніх учителів до педагогічного партнерства [1]. Серед них:

1. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ): використання платформ для онлайн-спілкування, наприклад, Google Classroom або Zoom, дозволяє моделювати реальні ситуації взаємодії з батьками та учнями.

2. Гейміфікація: інтеграція ігрових елементів у навчальний процес сприяє розвитку комунікації та навичок співпраці.

3. Тренінги з розвитку емоційного інтелекту: навчають студентів контролювати власні емоції та розуміти потреби інших.

4. Проєктна діяльність: залучення студентів до спільної роботи над освітніми проєктами допомагає розвивати партнерські навички.

Інтеграція цих методів дозволяє майбутнім учителям підготуватися до викликів, пов'язаних із забезпеченням педагогічного партнерства в умовах НУШ.

Ефективна підготовка майбутніх учителів передбачає поєднання традиційних та сучасних підходів. Наприклад:

- Лекційні заняття можуть включати мультимедійні презентації та відеоматеріали.

- Педагогічну практику можна доповнити аналізом записаних відеоуроків із подальшим обговоренням.

- Проведення тренінгів може бути поєднане з використанням онлайн-симуляторів педагогічних ситуацій.

- Використання кейс-методів разом із груповими онлайн-дискусіями сприяє поглибленню практичних знань і навичок.

Таким чином, інтеграція методів дозволяє створити більш гнучку й адаптовану до сучасних реалій модель підготовки педагогів.

Отже, формування готовності майбутніх учителів до педагогічного партнерства — це багатогранний процес, що потребує поєднання традиційних і сучасних методів. Такий підхід розвиває професійні навички й готовність до ефективної взаємодії з учнями та їхніми батьками, що є важливим для Нової української школи. Збалансоване використання перевірених методів і інновацій сприяє підготовці педагогів, здатних адаптуватися до



сучасних викликів, розвивати партнерські відносини та створювати позитивну атмосферу в школі, забезпечуючи успішне впровадження принципів педагогічного партнерства.

### Використані джерела:

1. Майструк Т. Інноваційні технології навчання, як умова досягнення оптимізації освітніх результатів молодших школярів. Нові технології навчання. 2022. № 96. С. 125–132. URL: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.17>
2. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з батьками – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-yak-uspishno-vzaemodiyati-z-batkami>
3. Цуркан Т. Сучасні проблеми взаємодії школи і сім'ї у процесі формування особистості молодшого школяра URL: [http://www.rusnauka.com/39\\_VSN\\_2014/Pedagogica/4\\_182984.doc.htm](http://www.rusnauka.com/39_VSN_2014/Pedagogica/4_182984.doc.htm)

*О.В. Матвієнко, д.пед.н., професор,  
М.А. Химич, здобувачка вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному світі глобалізації та цифровізації формування іншомовної компетенції учнів початкової школи стає важливим завданням освіти. Володіння іноземними мовами відкриває можливості для інтеграції у міжнародний простір, а раннє навчання мовам сприяє розвитку когнітивних здібностей та комунікативних

навичок. Використання інформаційних технологій (ІТ) у навчанні стає не лише засобом урізноманітнення освітнього процесу, а й важливим інструментом, який робить навчання інтерактивним, персоналізованим і доступним для дітей різних рівнів підготовки.

Іншомовна компетенція включає



здатність учнів розуміти, сприймати та використовувати іноземну мову в реальних комунікативних ситуаціях. Вона базується на розвитку лексичних, граматичних, фонетичних і соціокультурних знань. У початковій школі важливо закласти основи цієї компетенції через цікаві й зрозумілі дітям форми роботи, які активізують їхню увагу та мотивацію [2].

Сучасні інформаційні технології пропонують численні ресурси для розвитку іншомовних навичок [3]. Їх використання в освітньому процесі має такі переваги:

- **Мультимедійність:** поєднання текстів, зображень, звуків і відео сприяє кращому засвоєнню інформації.

- **Інтерактивність:** технології дозволяють учням брати активну участь у навчанні через інтерактивні ігри, завдання й симуляції.

- **Персоналізація навчання:** адаптація завдань до рівня підготовки кожного учня.

- **Мотивація:** використання цікавих платформ і застосунків (наприклад, Duolingo, LinguaLeo, Quizlet) підвищує зацікавленість дітей у вивченні мови [1].

Практичні підходи до використання ІТ у початковій школі:

1. **Онлайн-платформи** для вивчення мов: інтеграція програм, таких як Wordwall чи Kahoot!, допомагає проводити цікаві уроки та закріплювати матеріал через ігрові вправи.

2. **Мобільні додатки:** мобільні

пристрої дозволяють виконувати завдання на закріплення лексики чи граматики у будь-якому місці. Наприклад, застосунки Starfall чи Mondly Kids пропонують адаптовані вправи для дітей.

3. **Інтерактивні дошки:** використання інтерактивних панелей дозволяє реалізовувати різноманітні сценарії уроків з демонстрацією відео, аудіозаписів та інтерактивних завдань.

4. **Проектна діяльність:** створення учнями мультимедійних презентацій чи відеороликів іноземною мовою сприяє розвитку їхньої креативності та навичок роботи з цифровими інструментами.

5. **Віртуальна реальність (VR):** занурення у штучно створені мовні середовища через VR-додатки дозволяє учням взаємодіяти з мовою у реальних умовах.

Використання ІТ також має свої виклики, серед яких технічні обмеження, недостатня підготовка вчителів і необхідність адаптації програмного забезпечення до вікових потреб учнів [4]. Однак, розвиток цифрової грамотності серед педагогів та інтеграція нових методик дозволяють подолати ці труднощі.

Отже, використання сучасних інформаційних технологій у формуванні іншомовної компетенції учнів початкової школи відкриває нові горизонти для освіти. ІТ сприяють підвищенню ефективності навчання, розвитку критичного мислення



та адаптації учнів до умов сучасного світу. Для досягнення оптимальних результатів необхідно вдосконалювати цифрову грамотність учителів, оновлювати матеріально-технічну базу закладів освіти та забезпечувати учнів доступом до якісних

цифрових ресурсів. Інноваційний підхід до використання ІТ у викладанні іноземних мов стане важливим внеском у розвиток освітньої системи України.

### **Використані джерела:**

1. Коломінова О. О. Сучасні технології навчання англійської мови у початковій школі / О. О. Коломінова, С. В. Роман // Іноземні мови: наук.-метод. журн. – 2010. – № 2. – С. 40–47
2. Криворучко Т. В. Використання інтерактивних технологій при навчанні іншомовного комунікативного читання соціокультурних текстів у початковій школі [Електронний ресурс] / Т. В. Криворучко. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1342/1/1.pdf>
3. Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». – Херсон, 2011. – 267 с.
4. Фоміних Н. Ю. Дидактичні можливості ІКТ щодо формування комунікативної компетенції учнів // Горизонти освіти. – № 1 (31). – 2011. – С. 74–79.

*І.М. Матійків, к.психол.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

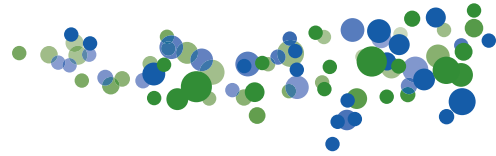
## **ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ**

Сучасна система освіти стикається з викликом психологічної підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах воєнних дій. Це потребує перегляду та удосконалення компетентнісного профілю сучасного вчителя. Такий профіль має відповідати не лише європейським стандартам якості освіти,

загальноприйнятим гуманістичним цінностям та національно-культурним особливостям, а й враховувати соціально-економічні реалії воєнного часу.

В умовах війни педагогічна діяльність стає особливо складною і вимагає від викладача високого рівня особистісної стійкості та емоційного інтелекту. Педагог



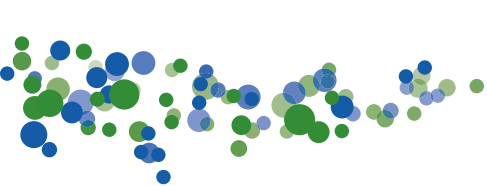


має бути здатним зберігати внутрішню рівновагу в стресових ситуаціях, швидко приймати рішення та реагувати на небезпеку. Крім того, він повинен розуміти емоційний стан учнів і надавати їм психологічну підтримку при необхідності. Таким чином, успішна педагогічна діяльність передбачає поєднання глибоких професійних знань та вмінь з такими особистісними якостями, як відповідальність, цілеспрямованість, сформованість ціннісно-мотиваційної сфери, інтерес і позитивне ставлення до майбутньої діяльності, емоційна стійкість, резильєнтність, комунікабельність, готовність до співпраці з іншими, емпатійні й рефлексивні здібності, творче ставлення до завдань та ін.

Найважливіші універсальні компетентності, які є фундаментальними для успіху як у професійній, так і в позапрофесійній сфері, називають ключовими. Згідно з переліком Європейського Союзу, ключові компетентності становлять основу будь-якої діяльності та тісно пов'язані з довкіллям, суспільним життям та соціальною активністю особистості. Саме ці компетентності відображають психологічні особливості особистості, які забезпечують ефективність виконання професійних обов'язків та життєву самореалізацію. Вони є значною мірою спільними для фахівців, діяльність яких передбачає тісну взаємодію з людьми.

Отже, професія педагога вимагає від фахівця не лише функціональної готовності (володіння психолого-педагогічними технологіями, техніками, методами, необхідними для виконання різних видів професійної діяльності), а й особистісної. Враховуючи вищевикладене, під час підготовки майбутніх педагогів необхідно зосередитись як на формуванні загальнопрофесійних, спеціальних та методичних умінь, так і на розвитку ключових компетентностей. Цей чинник є більш стабільним і довготривалим, ніж знання з предметної області, які з часом можуть застаріти та втратити свою актуальність [1, с. 102]. На значущості психологічної підготовки фахівців наголошує І. Зязюн, висловлюючи думку, що «професійна школа готує випускника до різнобічної творчої діяльності: професійної, соціально-культурної; закладає не просто конкретні знання певного діапазону і обсягу, а фундамент соціальної ініціативи, здатність працювати з людиною і для людини» [2, с. 12].

Проведено емпіричне дослідження спрямоване на визначення профілю ключових компетентностей сучасного педагога в умовах воєнних дій. У ході дослідження уточнено зміст ключових компетентностей, які забезпечують ефективність професійної діяльності зазначеної категорії фахівців. Результати експертного опитування засвідчили, що



психологічними домінантами педагогічної діяльності в умовах війни є такі ключові компетентності: соціальної взаємодії та спілкування; самопізнання, саморозвитку, саморегуляції.

Компетентності соціальної взаємодії та спілкування виявляються в здатності налагоджувати екологічне спілкування, вибудовувати стосунки на засадах співпраці, володіти технологіями владнання конфліктів, формувати у здобувачів освіти мотивацію досягнення тощо.

Компетентності самопізнання, саморозвитку, саморегуляції педагога розглядаємо як здатність до самоаналізу, готовність зберігати психологічну рівновагу, контроль та упевненість у собі у непередбачуваних ситуаціях, прагнення до безперервного особистісно-професійного зростання.

Вкрай важливими компетентностями в умовах воєнного часу більшість експертів вважають саморегуляцію, вміння управляти своїми емоціями; вміння надавати дієву емоційну підтримку, особливо в ситуаціях втрати, горя й невизначеності (вислухати, поспівчувати, зрозуміти і підібрати

слова, які полегшують емоційний стан співрозмовника, допомогти при потребі). Результатами дослідження є конкретизація переліку ключових компетентностей педагога з врахуванням особливостей воєнного часу. Також виявлено дефіцит знань з важливих психологічних питань.

До перспективних напрямів подальших досліджень належить вдосконалення навчальних програм та впровадження соціально-психологічних тренінгів для майбутніх педагогів з акцентом на отримання психологічних знань, важливих в умовах війни (про стресостійкість, резильєнтність, управління емоціями в стресових ситуаціях, самотурботу, тілесні практики для самовідновлення, способи допомоги іншим й надання емоційної підтримки тощо).

Формування у майбутніх педагогів ключових компетентностей забезпечує результативність діяльності в умовах війни, гнучкість поведінки в ситуаціях нестабільності та сприяє зростанню їх професіоналізму й готовності до безперервного професійного розвитку.

### Використані джерела:

1. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині: Монографія. Київ . : Вища шк., 1998.
2. Зязюн І. А. Культура в контексті політики й освіти // Педагогіка і психологія проф. освіти. 1997. № 3-4. Ч.1. С. 5-16.



*А.С. Миколенко, здобувач вищої освіти,  
А.Г. Ремньова, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **РОЛЬ STEM-ПРОЄКТІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Сучасна освіта все більше зосереджується на підготовці учнів до вирішення реальних проблем, які стоять перед людством. Одними з ключових викликів сьогодення є екологічні проблеми та потреба в інноваційних рішеннях для їх подолання.

В умовах війни в Україні актуальність проблемно-орієнтованого навчання набуває особливого значення. Війна ставить перед нами не лише питання збереження довкілля, але й забезпечення стійкого розвитку. Руйнування інфраструктури та переміщення населення вимагають від молодого покоління здатності знаходити нестандартні рішення. У цьому контексті роль STEM-освіти стає особливо важливою.

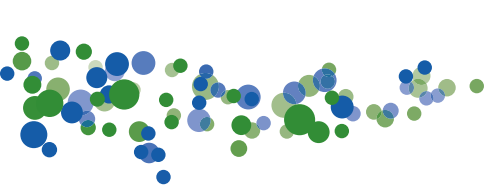
Багато людей сьогодні чують термін "STEM", але не завжди розуміють його. STEM означає «наука» (Science), «технології» (Technology), «інженерія» (Engineering) та «математика» (Mathematics) [1].

У сучасному освітньому просторі універсальним методом формування

екологічної культури та інноваційного мислення є використання STEM-проектів. У процесі виконання яких, учні розробляють самостійні дослідження під керівництвом учителя. Обирають тему, визначають мету і завдання проекту, шукають інформацію та обирають форму представлення результатів [2].

Інноваційне мислення є ще одним важливим компонентом STEM-освіти. Воно спонукає здобувачів освіти до критичного мислення, аналізу й оцінювання різних аспектів проблеми. STEM-освіта надає змогу зануритися у реальні практичні ситуації, де здобувачі освіти розв'язують завдання, що потребують застосування знань і вмінь із різних галузей науки, технологій, інженерії та мистецтва [4].

У навчанні англійської мови важливо змістити акцент із виконання стандартних вправ на творчу й осмислену діяльність учнів, що сприяє опануванню ними мовних засобів у реальних ситуаціях. Використання методу STEM-проектів допомагає вирішити це дидактичне завдання, трансформуючи



уроки англійської мови у своєрідний дискусійний і дослідницький клуб. У такому форматі учні зосереджуються на обговоренні актуальних, цікавих і практично значущих для них проблем, що стимулює розвиток мовних навичок у контексті реального спілкування. [3]

Тематика робіт може бути різноманітною. Все залежить від навчальної програми, оточення, інтересів, досвіду, рівня підготовки, потреб та очікувань учнів. Для формування екологічної свідомості учнів учителі можуть обирати різні теми, пов'язані з екологією, наприклад, “Climate Change,” “Sustainable Energy,” “Plastic Pollution,” “Renewable Energy,” “Endangered

Species” тощо.

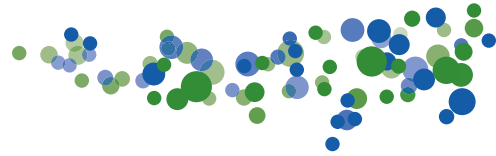
Наприкінці будь-якого STEM-проєкту слід провести певне обговорення з учнями і обов'язково дізнатися, чи сподобалося їм працювати на задану тему, що цікавого та нового вони вивчили. Важливою умовою ефективної роботи над проєктом є підтримання доброзичливої атмосфери, яка спонукає до спілкування і дозволяє учням відчувати почуття успіху [3].

У таких умовах уроки англійської мови стають більше, ніж просто навчання — вони стають майданчиком для розвитку екологічної свідомості та інноваційного мислення учнів.

### Використані джерела:

1. Іваненко. С. С. Екологічне виховання як засіб формування життєвих компетенцій особистості школяра з елементами впровадження STEAM-освіти. Наукові записки Малої академії наук України. Серія : Педагогічні науки. Вип. 13. С. 73. 2018 р.
2. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх школах та позашкільних навчальних закладах України на 2017-2018 навчальний рік (Лист ІМЗО № 21.1/10-1470 від 13.07.17 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1470777-17#Text> (дата звернення: 26.11.2024).
3. Олійник І. П. Використання методу проєктів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня. Котовськ. С.17. 2012 р.
4. Шевченко О. М., Андрущенко Н. В., Сірик, Е. П. Роль STEAM-освіти у формуванні креативності й інноваційного мислення здобувачів освіти. Наукові інновації та передові технології. Вип. № 7(21). С. 490. 2023 р.

*Н.О. Мирошніченко, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*



## СУПЕРВІЗІЯ ФАХІВЦІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З ДІТЬМИ, ЩО ЗАЗНАЛИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА: ВИКЛИКИ, ПІДХОДИ ТА ЗНАЧЕННЯ

Супервізія є невід'ємною частиною професійного розвитку соціальних працівників, особливо тих, хто працює з уразливими категоріями, як-от діти, що зазнали сексуального насильства. Вона включає професійний супровід, підтримку та контроль з боку досвідченого фахівця (супервізора), який допомагає працівнику ефективніше виконувати свої обов'язки, аналізувати складні ситуації та зберігати емоційну стійкість. Як зазначає Hawkins & Shohet (2012), супервізія виконує не лише освітню функцію, а й є важливим засобом підтримки професійного благополуччя.

Функції супервізії в роботі соціальних працівників:

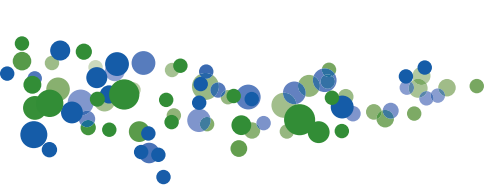
1. Освітня функція. Супервізія дає можливість соціальним працівникам розширити свої знання та навички. Це особливо важливо в роботі з дітьми, які зазнали травм, де потрібен комплексний підхід. Працівники під час супервізійних сесій отримують інструменти для роботи з емоційним станом дитини, вчать розпізнавати приховані сигнали насильства та забезпечувати психологічну підтримку. Як зазначено в посібнику «Організація роботи психолога із випадками сексуального насильства щодо дитини» (UNICEF,

2021), освітня функція супервізії дозволяє соціальним працівникам інтегрувати найкращі практики у свою діяльність.

2. Емоційна підтримка. Робота з дітьми, які постраждали від насильства, викликає у фахівців сильний емоційний стрес, що може призвести до професійного вигорання або вторинної травматизації. Супервізія забезпечує безпечний простір для соціальних працівників, де вони можуть поділитися своїми емоціями, отримати підтримку та розробити стратегії подолання стресу.

3. Рефлексивна функція. Супервізія дає змогу працівникам аналізувати свою діяльність, виявляти помилки та знаходити ефективні рішення для майбутньої роботи. Як зазначає Corey (2018), рефлексія є ключовим елементом у забезпеченні професійного зростання та підвищенні якості послуг.

4. Контрольна функція. Супервізор контролює дотримання етичних норм та стандартів професійної діяльності, що є критично важливим у роботі з дітьми, які пережили сексуальне насильство. Це допомагає уникнути помилок, що можуть нашкодити дитині або знизити ефективність допомоги.



Значимість супервізії в підвищенні ефективності роботи:

1. Запобігання професійному вигоранню. Регулярна супервізія знижує ризик професійного вигорання. Як зазначено в «Звіті Центру допомоги постраждалим дітям у Львові» (2023), супервізія знизила рівень вигорання серед працівників на 35%. Це особливо важливо для соціальних працівників, які щодня стикаються з емоційно виснажливими ситуаціями.

2. Підвищення якості допомоги. Завдяки супервізії соціальні працівники отримують зворотний зв'язок щодо своєї роботи, що дозволяє їм швидко коригувати свої дії та підвищувати якість допомоги дітям. За даними дослідження Паращенко (2021), працівники, які проходять супервізію, демонструють кращі результати у вирішенні складних ситуацій.

3. Формування професійної стійкості. Супервізія сприяє формуванню емоційної та професійної стійкості. Це дозволяє соціальним працівникам працювати ефективно навіть у складних обставинах, зберігаючи високу мотивацію до роботи.

4. Розвиток міждисциплінарної співпраці. Супервізія часто передбачає взаємодію з іншими фахівцями: психологами, юристами, соціальними працівниками. Це сприяє обміну досвідом та створенню комплексного підходу до вирішення проблем дітей, які зазнали

насильства.

Рекомендації щодо впровадження ефективної супервізії.

1. Інституційна підтримка. Організації повинні забезпечувати регулярну супервізію для всіх працівників. Це може включати групові та індивідуальні сесії з досвідченими супервізорами.

2. Навчання супервізорів. Як зазначає Hawkins & Shohet (2012), супервізори повинні проходити спеціальне навчання для роботи з травматичними випадками, що дозволяє їм надавати ефективну підтримку.

3. Інтеграція супервізії в систему професійного розвитку. Супервізія має бути частиною системи безперервного навчання соціальних працівників. Це сприятиме підвищенню їхньої професійної компетентності.

Отже, супервізія є не лише інструментом професійної підтримки, а й важливим фактором у підвищенні ефективності роботи соціальних працівників. Її значимість особливо проявляється в роботі з дітьми, які зазнали сексуального насильства, де від професійної компетентності та емоційної стійкості фахівця залежить благополуччя дитини. Систематична супервізія сприяє збереженню емоційного балансу, покращенню якості допомоги та забезпеченню професійного розвитку працівників.





### Використані джерела:

1. Corey, G. (2018). Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy. Cengage Learning.
2. Hawkins, P., & Shohet, R. (2012). Supervision in the Helping Professions. Open University Press.
3. UNICEF (2021). Організація роботи психолога із випадками сексуального насильства щодо дитини.
4. Український фонд «Благополуччя дітей» (2020). Сексуальне насильство над дітьми: причини, наслідки, профілактика.
5. Звіт Центру допомоги постраждалим дітям у Львові (2023).
6. Паращенко, О. В. (2021). Вплив супервізії на ефективність роботи працівників. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, 5(15), 124–132.

*Ю.Б. Мирошніченко, к.пед.н., доцент,  
В.О. Ігнатенко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Використання електронної інформаційної мережі стало невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Усі організації, установи, в тому числі і освітні, використовують інформаційну мережу для ефективної роботи, навчання та дозвілля. Відомо, що електронна інформаційна мережа використовується для збору, обробки, зберігання та обміну великою кількістю цифрової інформації. Чим більше цифрової інформації збирається і чим частіше вона спільно використовується, тим важливішим стає захист цієї інформації забезпечення національної безпеки та економічної стабільності.

Застосовуючи інформаційні технології в освітньому процесі педагог може у своїй професійній діяльності зіткнутися зі спамом, з вірусами, зі зломом комп'ютера та з багатьма іншими проблемами, на які потрібно не тільки оперативно реагувати, а й вміти запобігати їх появі, а значить постійно згадувати в контексті уроку різні аспекти організації інформаційної безпеки [4].

У сучасних закладах освіти комп'ютерні технології використовуються майже при вивченні всіх навчальних предметів. Саме тому, необхідно вдосконалювати сучасну професійну



підготовку педагогів у сфері інформаційних технологій, а отже, і у сфері кібербезпеки. Отже, педагог повинен мати уявлення про сучасний рівень розвитку інформаційних цифрових технологій.

При розгляді безпеки інформаційних систем звичайно виділяють дві групи проблем: безпека комп'ютера і мережева безпека.

До безпеки комп'ютера відносять всі проблеми захисту даних, що зберігаються і обробляються комп'ютером, який розглядається як автономна система. Ці проблеми вирішуються засобами операційних систем та програм, таких як бази даних, а також вбудованими апаратними засобами комп'ютера [6]. Під мережевою безпекою розуміють всі питання, пов'язані з взаємодією пристроїв в мережі, це перш за все захист даних у момент їх передачі по лініях зв'язку та захист від несанкціонованого віддаленого доступу в мережу. І хоча часом проблеми комп'ютерної і мережної безпеки важко відокремити один від одного, настільки тісно вони пов'язані, цілком очевидно, що мережева безпека має свою специфіку [4].

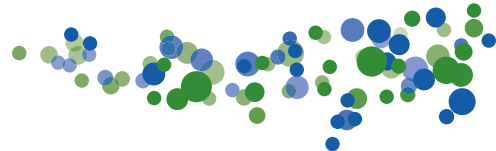
Комп'ютер, що працює в мережі, за визначенням не може повністю відгородитися від світу, він повинен обмінюватися інформацією з іншими комп'ютерами, навіть віддаленими від нього на велику відстань, тому забезпечення безпеки в мережі є завданням значно складнішою.

Логічний вхід чужого користувача у ваш комп'ютер є штатною ситуацією, якщо ви працюєте в мережі. Забезпечення безпеки в такій ситуації зводиться до того, щоб зробити це проникнення контрольованим – кожному користувачеві мережі повинні бути чітко визначені його права щодо доступу до інформації, зовнішніх пристроїв та виконання системних дій на кожному з комп'ютерів мережі.

Крім проблем, що породжуються можливістю віддаленого входу в мережеві комп'ютери, мережі за своєю природою схильні до ще одного виду небезпеки – перехоплення та аналізу повідомлень, переданих по мережі, а також створення «помилкового» трафіку. Більша частина коштів забезпечення мережної безпеки спрямована на запобігання саме цього типу порушень [5].

Питання мережевої безпеки набувають особливого значення зараз, коли при побудові корпоративних мереж спостерігається перехід від використання виділених каналів до публічних мереж (Інтернет, frame relay). Постачальники послуг публічних мереж поки рідко забезпечують захист даних користувача при їх транспортуванні по своїх магістралях, покладаючи на користувачів турботи по їх конфіденційності, цілісності та доступності.

Запровадження дистанційного навчання на початку пандемії спонукало педагогічних працівників швидко шукати



способи, інструменти та електронні канали комунікації для його проведення і взаємодії з здобувачами освіти та батьками [4].

Цифровізація освітнього процесу й робота з технологіями дистанційного навчання вже помітно вплинула на те, як відбувається освітній процес. З одного боку значно розширилися і продовжують розширюватися можливості педагогів

проводити навчання, а здобувачів освіти – навчатися. З іншого – використання цих методів, технологій та інструментів тісно пов'язане з безпекою роботи, зокрема, використанням та обробкою персональних даних учасників освітнього процесу.

### Використані джерела:

1. Про національну безпеку України: : за станом на 15.06.2022 р. / Закон України, затверджений ВР України 21.06.2018 р., № 2469-VIII [Електронний ресурс].— Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: За станом на 17.08.2022 / Закон України, затверджений ВР України 05.10.2017 р. № 2163-VIII [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>
3. Про захист персональних даних: за станом на 19.08.2022 / Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI [Електронний ресурс].— Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
4. Про Національну програму інформатизації: за станом на 01.01.2022 / Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>
5. Ігнатушко Ю.І. Правові засади регулювання забезпечення кібербезпеки в Україні VIII [Електронний ресурс].— Режим доступу: [http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/471/1/ilovepdf\\_com-18-19%5B1%5D.pdf](http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/471/1/ilovepdf_com-18-19%5B1%5D.pdf)
6. Курс мережевої академії Cisco: Cybersecurity Essentials, 2020. Режим доступу: <https://www.netacad.com/courses/cybersecurity/cybersecurity-essentials>
7. Захист дітей у цифровому середовищі: рекомендації для батьків та освітян, 2020. Режим доступу: [https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news\\_post/2021/1/za-initsiativi-mintsifri\\_pidgotuvali-rekomendatsii-shchodo-zakhistu-ditey-u-tsifrovomu-seredovishchi/COP-Guidelines for-Parents-Educators-UAfin.pdf](https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/1/za-initsiativi-mintsifri_pidgotuvali-rekomendatsii-shchodo-zakhistu-ditey-u-tsifrovomu-seredovishchi/COP-Guidelines for-Parents-Educators-UAfin.pdf)



*М.М. Михайлюк, к.вет.н., доцент  
Приватний вищий навчальний заклад  
«Київський медичний університет»*

## **ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО**

Студентські роки – це час максимального розвитку здібностей молоді особистості для здобуття фаху та освоєння професійних навичок. Це один із найважливіших періодів, що закарбовується в тенетах свідомого на все життя.

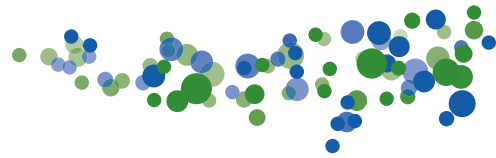
Проте нині, в умовах невизначеності та повномасштабної війни, більшість студентів не розуміє навіщо вчитися, якщо навколо тривають обстріли та руйнації, гинуть люди, втрачається зв'язок з рідними та близькими. Це, в свою чергу, призводить до нездатності повноцінно вчитися, сприймати та запам'ятовувати нову інформацію, аналізувати та відтворювати її. Більшість студентів усвідомлює, що майбутнє в таких умовах стає невизначеним, невідомим та примарним [1].

Ефективність навчання здобувачів вищої освіти має пропорційну залежність від багатьох дидактичних та психологічних факторів, провідним із яких, безумовно, є комунікативна культура взаємодії викладача та студента. І, як правило, далеко не кожен викладач приділяє увагу комунікативним взаємодіям, що породжує

певні складнощі під час навчання. Власне необхідність детермінації поняття “комунікативна культура” з'явилося на початку 90-х років ХХ століття. Саме тоді почали активно говорити про ефективність комунікативної культури крізь призму педагогічної майстерності.

На сьогодні існує безліч визначень комунікативної культури: від дуже простих (вміння слухати й розуміти почуте) до надто складних («комунікативна культура – це інтеріоризовані патерни рапортних взаємодій на вербальному й невербальному рівнях репрезентації особистісних потреб»). [2].

Комунікативність – одна з найвагоміших професійних якостей сучасного викладача. Загалом якісна комунікативна культура призводить до встановлення гуманістичних, особистісно-орієнтованих взаємовідносин, орієнтацію на позитивні, сильні сторони та уважність до студента; здатність до розуміння та врахування емоційного стану; вміння мотивувати людей на досягнення поставленої мети тощо.



До проблем сучасної молоді вчені відносять дегуманізацію емоційно-почуттєвої сфери цифрового покоління, оскільки реальна комунікація вимагає від людини глибини переживань, щирості тощо. Це вимагає від викладачів особливої уваги у вибудовуванні сценаріїв комунікації зі студентською спільнотою, створенні комфортного середовища навчання, яке сприятиме скороченню «цифрової» нерівності викладача і студента, скасуванню бар'єрів у стосунках представників різних поколінь. До того ж необхідно враховувати, що сучасні студенти цінують рівноправну співпрацю, партнерські стосунки, відкритий обмін інформацією, прийняття рішень на основі обговорень, а не покірне виконання вказівок [3].

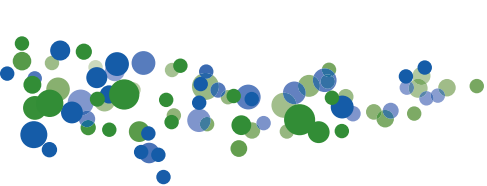
Ключовою умовою успішної роботи викладача є його здатність орієнтуватися на спілкування як основну потребу особистості та враховувати пріоритети, які забезпечують ефективну взаємодію в студентському колективі (інтереси, оцінки, ціннісні орієнтації окремих студентів і групи загалом). Від того, наскільки грамотно організовано це спілкування, залежить результат навчання та виховної роботи в цілому. У цьому процесі викладач є центральною фігурою. Яку б форму чи метод не вибрав викладач для своєї діяльності, найважливішим залишається вміння вести діалог, ефективно організовувати комунікацію, слухати,

розуміти, пояснювати, ставити правильні запитання, відповідати, переконувати, створювати атмосферу довіри та взаєморозуміння, вирішувати конфліктні ситуації та знаходити індивідуальний підхід до студентів.

Сучасний педагог також повинен мати ряд особистісних характеристик, таких як: відкритість, об'єктивність, розвинене мислення та судження, виваженість, витримка та тактовність, рішучість, стійкість до стресу, здатність до абстрактного мислення, вміння аналізувати прийняті рішення, сильна мотивація досягати поставлених цілей, креативність, лідерські якості, практичні навички, презентабельність, а також здатність захоплювати і утримувати увагу аудиторії.

В професійному аспекті сучасний викладач має бути всебічно розвинутою культурною особистістю, професійним грамотним фахівцем, що здатний застосовувати свої знання та уміння для подолання викликів і конфліктних ситуацій, толерантним, з певним рівнем емпатії, духовно багатим та патріотично налаштованим громадянином українського суспільства.

Аналіз проблеми комунікативної взаємодії викладачів і студентів дає можливість констатувати, що правильно побудовані комунікативні взаємодії викладача і студента в умовах невизначеності щодо майбутнього є запорукою підвищення



ефективності навчального процесу у ВНЗ, створенню умов для самоактуалізації та самореалізації кожного студента, розкриттю його творчого потенціалу, формуванню ціннісних орієнтацій всебічно розвиненої гармонійної особистості, здатної долати виклики та реалії сьогодення.

### **Використані джерела:**

1. Михайлюк М.М. Деякі аспекти психолого-педагогічної адаптації здобувачів вищої освіти до навчання в умовах невизначеності // «Розвиток природничих наук як основа новітніх досягнень у медицині»: Зб. тез допов. VI Науково-практичної інтернет конф. – Чернігів, 2024 р. – С. 280-282.
2. Пищик О. В. Особливості формування комунікативної культури педагогічних працівників засобами дискурсивного спілкування // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2017. Вип. 142. С. 137-141.
3. Дзундза А., Моїсеєнко І., Селяков К., Селякова Л. Комунікативна культура як прояв професійної культури сучасного викладача // Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД» // Збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький – 2013. – С.146-148.

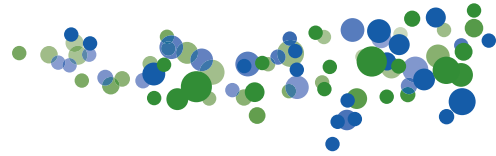
*Л.В. Мірошніченко, викладач-методист  
Відокремлений структурний підрозділ  
«Донбаський аграрний фаховий коледж  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля»*

## **СУЧАСНА ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В КОЛЕДЖІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ**

У зв'язку з початком повномасштабного вторгнення з боку російської федерації, всі сфери життя суспільства змінились, в тому числі й освітня сфера.

Через загрозу життю, бойові дії та тимчасову окупацію окремих територій деякі учасники навчального процесу були змушені переїхати на територію України





чи за кордон. Багато викладачів і студентів залишаються на тимчасово окупованих територіях і потребують особливої підтримки з боку держави. Деякі навчальні заклади були фізично знищені [1].

Освіта в Україні переживає найважчий період. Навчальні заклади здійснюють освітній процес у дистанційному або змішаному форматі, в залежності від того як дозволяє безпекова ситуація. Для української освітньої системи це випробовування стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив вікно нових можливостей, ставши каталізатором давно назрілих модернізаційних змін в освіті. Передусім ідеться про розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайнової. Але перспективи трансформації освіти не обмежено лише цими напрямками. Потребують пильної уваги також розвиток неформальної та інформальної освіти, створення механізмів визнання її результатів у системі формальної освіти. На часі апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням інформаційних технологій [2].

Поряд із тим, на сьогодні, коли освітній процес здійснюється в дистанційному форматі, є ряд проблем, а саме:

1. Відсутність інтернету, або неможливість підключитись до інтернету учасникам освітнього процесу;
2. Здобувачі, які здійснюють волонтерську діяльність, або служать в

Збройних Силах України, або працюють для забезпечення своєї сім'ї;

3. Недобросовісні здобувачі, які користуються складною ситуацією в Україні та без причин пропускають заняття, і з'ясувати обставини за яких вони пропускають заняття немає можливості;

4. Здобувачі, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях російською федерацією. Тут багато питань виникає щодо навчання таких здобувачів та завершення навчального року чи навчання взагалі, та отримання диплому.

5. Науково-педагогічні працівники, які не вміють використовувати сучасні інноваційні методи навчання. Через це знижується якість підготовки майбутніх фахівців. Через це, необхідно проводити заняття, майстер-класи, з метою навчання науково-педагогічних працівників ВНЗ застосовувати інноваційні методи навчання під час дистанційного освітнього процесу.

Отже, дистанційне навчання в коледжі в умовах сьогодення має багато проблем, які впливають на якість освіти. Поряд з недоліками, сучасна освіта є більш доступною. Але вища освіта має бути доступною для всіх на основі здібностей кожного. Вона має зміцнювати у здобувачів навички та здібності, які будуть необхідними для їхнього професійного розвитку, для формування в них професійних компетенцій. Найголовніше, вони повинні навчитися вчитися.

**Використані джерела:**

1. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>
2. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voyennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y>

*О.Ю. Міхєєва, к.пед.н. доцент,  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

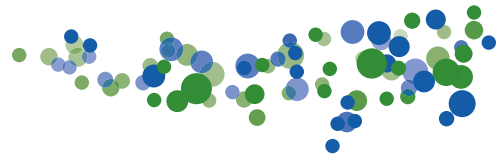
## **ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН**

Соціальна адаптація різних груп населення - це процес пристосування до змін, що відбуваються у суспільстві, що можуть включати економічні, соціальні, культурні та політичні аспекти. Цей процес залежить від особливостей кожної соціальної групи, таких як їхній вік, професійна діяльність, економічний статус, професійний досвід, регіону проживання, наявності соціальних зв'язків та рівень освіти.

Тому вважаємо за доцільне представити аспекти соціальної адаптації різних категорій населення. Якщо говорити про молодь, то дана категорія населення досить гнучкі та мають швидкий процес адаптації. Молоді люди, як правило, швидше адаптуються до змін завдяки своїй гнучкості та схильності до нового досвіду. Молодь досить активно використовує цифрові технології, що полегшує процес адаптації до соціальних змін, таких як нові

форми комунікації або навчання онлайн. Але незважаючи на гнучкість та швидкість адаптаційного процесу у молоді у них можуть виникати певні проблеми з адаптацією, в більшості випадків вони пов'язані з нестабільною економічною ситуацією та труднощами з працевлаштуванням, що і може ускладнювати їх соціальну адаптацію [2, с.12].

Для осіб середнього віку характерним є стійкість до змін, вони мають більший життєвий досвід і, як правило, більш стійкі до стресових ситуацій, що допомагає їм адаптуватися до змін. Часто труднощі з адаптацією у цієї групи виникають при потребі в перекваліфікації чи освоєнні нових технологій, особливо якщо їхній професійний досвід пов'язаний із старими технологіями чи спеціальностями. Особам середнього віку часто доводиться відповідати за родину, що може або сприяти,



або ускладнювати адаптацію в залежності від обставин.

Літні люди, як правило, важче адаптуються до швидких соціальних змін через консервативніші погляди та обмежені можливості для навчання новому. Часто ця група населення стикається з соціальною ізоляцією, що може ускладнити адаптацію до нових реалій, особливо в умовах швидкої цифровізації. Важливим фактором для адаптації літніх людей є наявність підтримки з боку близького оточення чи соціальних служб.

Також важливим фактором є те, що соціальна адаптація сільського та міського населення проходить по різному. Сільське населення часто має більше зв'язків у місцевій громаді, що сприяє соціальній підтримці, але їм важче адаптуватися до технологічних та економічних змін через менший доступ до ресурсів. Міське населення більш динамічне та мобільне, що спрощує адаптацію до економічних змін, однак може стикатись з соціальною ізоляцією в умовах швидкого темпу життя в мегаполісах [3, с.112].

Особи з високим рівнем освіти та спеціалізованими навичками, як правило, легше адаптуються до змін на ринку праці завдяки своїй мобільності та можливості перекваліфікуватись. Працівники з низьким рівнем кваліфікації мають більше труднощів із адаптацією до економічних змін, таких як автоматизація або зміни в

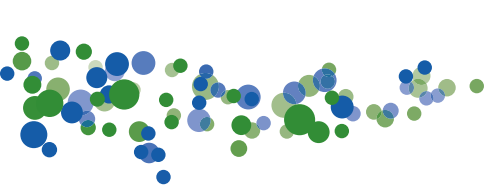
галузях промисловості.

Безробітні, малозабезпечені та люди з інвалідністю мають потребу в додатковій підтримці, щоб адаптуватися до змін у суспільстві. Такими формами роботи, що сприятимуть їх адаптації можуть бути освітні програми, тренінги або надання соціальної допомоги [1, с.124].

Переселенці та мігранти стикаються з викликами соціальної адаптації через мовний бар'єр, культурні відмінності та необхідність інтеграції в нове середовище.

Сім'ї з дітьми часто мають більший ресурс для соціальної адаптації. Наявність дітей може стимулювати батьків швидше адаптуватися до соціальних змін, оскільки вони прагнуть забезпечити дітям стабільне та безпечне майбутнє. Сім'ї часто мають розвинені соціальні мережі підтримки (школи, дитячі садки, батьківські спільноти), що можуть допомагати у процесі адаптації.

Отже, соціальна адаптація до змін залежить від багатьох факторів, і кожна група населення має свої унікальні виклики та можливості. Дослідження цих процесів є важливим для формування соціальної політики, яка враховує потреби різних верств суспільства.

**Використані джерела:**

1. Камбур А. Соціальна адаптація особистості. Чернівці: «Золоті литаври», 2012. С.120-125.
2. Лучко Ю.І. Соціальна адаптація студентів з обмеженими фізичними можливостями в умовах інклюзивного освітнього простору: монографія. К. ТАЛКОМ, 2019. С.8-25.
3. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компрінт, 2022. 558 с. С.112.

*Л.П. Мостовий, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

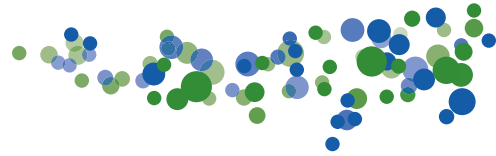
## **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Актуальність даної теми зумовлена важливим питанням забезпечення якісної підготовки кадрів, що є ключовим елементом в успішному наданні спеціальної освіти та корекційно-реабілітаційних послуг дітям з особливими потребами, особливо в умовах воєнного стану.

Підготовка кадрів для системи спеціальної освіти в умовах воєнного стану в Україні має особливі вимоги, які враховують специфіку роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). В Україні підготовка кадрів для системи спеціальної освіти в умовах воєнного стану має низку ключових напрямків. Освітні заклади адаптують свої програми під потреби сучасності, беручи до уваги виклики, пов'язані з війною. Сюди входить оновлення курсів з психології, спеціальної

педагогіки та реабілітації. У зв'язку з безпековою ситуацією багато закладів освіти перейшли на дистанційне навчання. Це дозволяє залучити фахівців з різних регіонів, забезпечуючи доступ до знань і методик незалежно від місця проживання. Організуються курси та тренінги, які зосереджені на специфічних аспектах роботи з дітьми з ООП. Це може включати навчання новим методам корекції, психологічної підтримки та роботи в умовах стресу [1, с. 264].

Багато українських закладів освіти співпрацюють з міжнародними організаціями, що спеціалізуються на спеціальній освіті. Це забезпечує доступ до кращих практик та ресурсів та допомагає підтримувати високі стандарти в роботі, а також використання сучасних технологій,



таких як адаптивне навчання, онлайн-платформи для взаємодії з учнями, розробка навчальних матеріалів, що враховують специфіку дітей з ООП [2, с. 403].

В Україні функціонують активні професійні спільноти, які діляться досвідом, ресурсами і методиками, допомагаючи фахівцям залишатися в курсі нових тенденцій у спеціальній освіті. Варто зазначити, що підготовка кадрів для системи спеціальної освіти в Україні адаптується до нових умов і викликів, зосереджуючи зусилля на забезпеченні високої якості освіти та підтримки дітей з особливими потребами в період воєнного стану [3, с. 73].

Отримання спеціальної освіти та корекційно-реабілітаційної допомоги дітьми з ООП в умовах воєнного стану є надзвичайно важливими, адже у ситуаціях конфлікту або воєнного стану зростає кількість осіб, які потребують корекційної та реабілітаційної допомоги через стрес, травми або інші психофізичні розлади. Тому важливо мати підготовлених фахівців, які здатні впоратися з цими викликами [4, с. 304].

Важливо зазначити, що сфера психології, медицини та педагогіки постійно розвивається. Для фахівців важливо отримувати актуальні знання та навички, які відповідають сучасним вимогам і методикам, щоб ефективно підтримувати дітей з ООП. Проведення навчальних курсів щодо адаптованого навчання та реабілітації

допомагає фахівцям засвоїти специфічні методики, які здатні покращити якість життя цільової аудиторії. Вони мають включати навчання методик адаптивної фізичної культури та психологічної підтримки, а використання інноваційних технологій у навчанні та корекції може значно підвищити ефективність навчального процесу. В умовах воєнного стану важливо використовувати дистанційні навчальні платформи, щоб досягти більшої доступності для всіх учасників. Необхідно заохочувати серед фахівців безперервну освіту та розвиток, адже зростаючі вимоги та різноманітні випадки потребують гнучкості, креативності й готовності до роботи в умовах нестандартних ситуацій [5, с. 29].

Відповідно для надання корекційно-реабілітаційної допомоги дітям з ООП в умовах воєнного стану важливо мати якісну підготовку кадрів. Це передбачає оновлення знань та навичок фахівців з психології, медицини, педагогіки та інших відповідних галузей. Крім того, важливо проводити навчальні курси з адаптованого навчання та реабілітації для цільової аудиторії, які будуть включати навчання методик адаптивної фізичної культури, психологічної підтримки та індивідуальної корекції.

Таким чином, правильна організація навчального процесу, використання сучасних технологій у навчанні та



реабілітації, а також постійне професійне самовдосконалення фахівців є ключовими складовими успішного розвитку системи спеціальної освіти та корекційно-реабілітаційної допомоги дітям з ООП в умовах воєнного стану.

### **Використані джерела:**

1. Малишевська І.А. Підготовка спеціальних педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. Суми. Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2016. № 8 (62). С. 264–274.
2. Дегтяренко Т.М. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії управління: монографія. Суми. Університетська книга. 2011. 403 с.
3. Липа В.О. До питання про загальний стан державної підтримки дітей з особливими потребами в Україні. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський. Медобори. 2006. 2011. С. 73 – 83.
4. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: монографія. Кам'янець-Подільський. Абетка НОВА, 2007. 304 с.
5. Трансформація змісту післядипломної підготовки керівників закладів загальної середньої освіти України в історичній ретроспективі: психолого-педагогічний аспект. Віталія Примакова. Молодь і ринок. 2023. № 6/7. С. 29-33.

*П.С. Омельченко, к.фарм.н., докторант  
Харківський національний педагогічний  
університет імені Г. С. Сковороди*

## **ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ: РОЗРОБКА І ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ**

Сучасне суспільство має на меті динаміки, технологічного прогресу та здійснення «освіти майбутнього». Під впливом суттєвих життєвих змін, а саме соціально-культурних реалій, які постійно змінюються, сучасне освітнє середовище воєнного стану в Україні, глобальної зазнає глибоких змін. Це вимагає





перетворень і в педагогічній галузі, де інноваційні підходи набувають особливої актуальності та значущості та стають невід'ємним інструментом для адаптації до цих нових викликів. Ефективне навчання вже давно не зводиться до простого заучування інформації; воно має стимулювати критичне мислення, сприяти розвитку навичок самостійного навчання та формувати вміння застосовувати отримані знання на практиці. Це створює потребу у пошуку, розробці та впровадженні нових педагогічних підходів, які можуть змінити процес навчання та зробити його більш адекватним сучасним вимогам. Відмінності між традиційною та інноваційною системами освіти полягають, насамперед всього, в цільовій установці, що реалізується за допомогою різних освітніх технологій. Необхідно не тільки випустити спеціаліста, який отримав підготовку високого рівня, але і вже на стадії навчання підключити його до розробки нових технологій, адаптувати до умов певного виробничого середовища, зробити його провідником нових рішень.

Кейс-технологія є однією з інноваційних в освіті та є гібридом академічної та практико-орієнтованої освіти. При використанні даної технології студенти поринають у вирішення конкретних ситуаційних завдань. Використання кейс-методів розвиває творче мислення, здатність висувати нові несподівані рішення, встановлювати

асоціативні зв'язки та ін. Слід зазначити також високий рівень розвитку логічного мислення студентів, продуктивності мислення, здатності логічної та механічної пам'яті, спостережливості та уяви. З метою успішного розвитку здібностей студентів у сфері засвоєння знань, можливе використання кейс-методів. У кейс-технології важливий процес отримання знань. У рамках традиційного методу викладач переважно грає роль ментора, наставника, а при застосуванні кейс-технологій він виступає як спостерігач. Ця технологія ставить студента та викладача у позицію учасників ситуації, студент діє у реальних умовах і стикається з необхідністю приймати рішення та розробляти на їх основі план дій.

Кейс може розглядатися як ефективний метод викладання хімічних наук у закладах вищої освіти медичного, фармацевтичного, політехнічного профілів. Метод може застосовуватися як для проведення практичних, так і лабораторних занять. Кейс-метод дозволяє бачити причинно-наслідкові зв'язки, поєднувати теорію з практикою, підтверджувати знання демонстрацією дослідів, складати схеми переходу одних класів сполук до інших, робити висновки. Необхідно акцентувати увагу на той факт, що застосування цієї технології при вивченні хімічних наук повинно охоплювати обов'язково і аспекти вивчення екологічних проблем хімії,



тому що набуття екологічної компетенції здобувачем вищої освіти, є однією зі складових професійних компетенцій.

Таким чином, традиційний підхід до вивчення хімії, що базується на простому запам'ятовуванні фактів і формул, змінюється на інтерактивний, який навчає аналітичному та критичному мисленню.

Цей метод також окреслює важливість набуття дослідницьких компетенцій у сучасній системі освіти. Дослідницький метод є інноваційним підходом до навчання, який активно використовує практичні експерименти та дослідження.

*Р.Ю. Полевик, викладач,  
В.Б. Харламенко к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна система освіти переживає кардинальні зміни, зумовлені глобалізацією, цифровізацією та інтеграцією інноваційних технологій. Особливо актуальним є питання підготовки майбутніх учителів технологій, які повинні стати носіями інноваційних підходів у освітньому процесі сучасної школи. Ці зміни вимагають нового погляду на педагогічну діяльність, орієнтовану на розвиток критичного мислення, креативності та здатності адаптуватися до постійних змін. У цьому контексті важливо обґрунтувати роль інноваційних підходів у підготовці учителя технологій та визначити ключові аспекти.

Сучасні умови потребують педагогічну освіту, що зорієнтована на

інноваційні рейки. Традиційні методи навчання вже не відповідають вимогам часу, саме тому необхідно впроваджувати сучасні технології, що забезпечують гнучкість, доступність і практичну спрямованість освіти. Зокрема, електронне навчання (eLearning) надає можливість організовувати дистанційне та змішане навчання, дозволяючи здобувачам/здобувачкам освіти набувати знань у зручному темпі та форматі. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) сприяють інтеграції цифрових інструментів у процес викладання, що розвиває технологічну грамотність та адаптивність здобувачів [3].

Використання інноваційних підходів допомагає майбутнім учителям



технологій не лише розширювати свій кругозір, але й удосконалювати професійні компетентності: уміння аналізувати сучасні освітні тенденції, адаптувати технології до конкретних освітніх завдань і використовувати їх у повсякденній педагогічній практиці.

Ефективна підготовка майбутніх учителів неможлива без використання новітніх методів та форм організації навчального процесу. Серед найперспективніших підходів можна виділити [1]:

1. Проєктну діяльність, яка дозволяє здобувачам працювати в групах над реальними освітніми чи технологічними проблемами, розвиваючи тим самим навички командної роботи, аналітичного мислення та креативності.

2. Ігрові методики, що містять різноманітні симуляції, бізнес-ігри та інтерактивні завдання. Ці методи сприяють створенню емоційного залучення студентів у процес навчання, що стимулює їхню мотивацію.

3. Інтерактивні тренінги, спрямовані на розвиток практичних умінь, таких як управління класом, вирішення конфліктів та створення інноваційних освітніх програм.

4. Дискусійні формати, круглі столи чи дебати, допомагають студентам критично оцінювати інформацію, висловлювати та захищати власну думку.

Інтеграція цих методів у процес навчання дозволяє здобувачам освіти не лише опановувати теоретичні знання, а й розвивати практичні навички, необхідні для інноваційної діяльності.

Ефективність інноваційних підходів у підготовці майбутніх учителів технологій підтверджується експериментальними дослідженнями, проведеними у освітніх закладах України. Результати таких досліджень демонструють важливість поступового впровадження інноваційних педагогічних технологій, адаптації здобувачів до інноваційного середовища та їхньої активної участі в освітньому процесі.

Моделювання освітнього середовища: у рамках експериментів створювалися структурно-функціональні моделі освітнього середовища, що стимулювали професійний розвиток здобувачів. Наприклад, використання елементів змішаного навчання та електронних платформ сприяло підвищенню мотивації до навчання, а також формуванню у здобувачів компетентностей, необхідних для інноваційної педагогічної діяльності [2].

Отже, соціальна значущість інноваційних підходів полягає у формуванні конкурентоспроможних фахівців, здатних працювати в умовах глобалізації. Майбутні учителі технологій, підготовлені за інноваційними програмами, зможуть забезпечувати якісну освіту, спрямовану



на розвиток учнів/учениць, їх професійну орієнтацію та підготовку до життя в умовах інформаційного суспільства.

### Використані джерела:

1. Онищенко Н. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики: дослідно-експериментальна робота. Теоретична і дидактична філологія. 2023. Вип. 35. С. 51–67.
2. Шевченко Л.С. Підготовка майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності: монографія. Вінниця. ТОВ "Друк плюс", 2018. С. 396.
3. Shevchenko L., Makhynia N., Polishchuk G., Sotska H., Koval V., Grygorenko T. The Training of Future Teachers for Innovative Teaching Activities. Postmodern Openings. 2021. Т. 12. Вип. 1. С. 21–37.

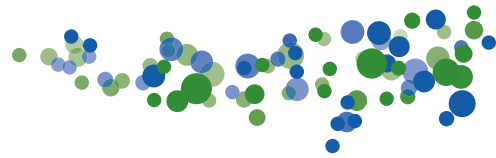
*Н.О. Полуйко, здобувач вищої освіти,  
А.О. Ярошенко, д.філос.н., професор  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ

Сучасний світ стикається з численними викликами, серед яких воєнні дії займають особливе місце, залишаючи глибокий слід у житті мільйонів людей. Воєнні дії не лише призводять до фізичних втрат, але й впливають на емоційний та психічний стан сімей, які втрачають близьких, домівки та звичний ритм життя. У таких умовах особливого значення набуває психосоціальна підтримка, що спрямована на допомогу родинам у подоланні наслідків травматичних подій, збереженні

їхнього психічного здоров'я та соціальної стабільності.

Сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах внаслідок воєнних дій, мають право на отримання допомоги відповідно до чинного законодавства. Згідно із Законом України “Про соціальні послуги”, складні життєві обставини - це обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно [1]. Одним із



чинників, що зумовлює такі обставини, є шкода, заподіяна бойовими діями, збройними конфліктами, терористичними актами або тимчасовою окупацією.

Надання допомоги сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах вкрай важливо, особливо психосоціальної підтримки, оскільки діти та дорослі, які стали свідками війни, часто стикаються із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), депресією, тривожністю та іншими розладами.

Насамперед важливо визначити сутність поняття психосоціальної підтримки.

Психосоціальна підтримка – це дії спрямовані на задоволення як психологічних, так і соціальних потреб окремих осіб, сімей та спільнот. Це також дії, спрямовані на полегшення страждань осіб, які перебувають у складній життєвій ситуації, та відновлення їхнього психосоціального добробуту [2].

Війна торкається всіх сфер життя, завдаючи значної шкоди психічному здоров'ю людей, тому психологічна підтримка є незамінним інструментом для адаптації та відновлення [3].

Допомога фахівців соціальної сфери, які працюють з сім'ями з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, має бути спрямована на реалізацію таких завдань, а саме: гармонізація емоційного фону і психофізичного стану

дітей та їх сімей, які опинились у складних життєвих обставинах; зниження тривоги та подолання страху травматичних ситуацій, соціофобії; покращення самооцінки; зниження рівня конфліктності, подолання перешкод у процесі комунікації; формування навичок адаптивної і результативної моделі поведінки; удосконалення правового, соціально-психологічного захисту; професійне самовизначення [4].

Психосоціальна підтримка включає різні методи роботи, які застосовуються залежно від ситуації та потреб сімей. Більшість з них часто не усвідомлюють, якої саме допомоги потребують. Особливо, коли це стосується психологічної підтримки. Тому на початкових етапах реабілітаційні та адаптаційні заходи доцільно проводити у формі навчання корисним навичкам, бесід або підтримуючих зустрічей. Психологічна підтримка може бути організована в таких формах: 1. Індивідуальна робота. 2. Сімейне консультування. 3. Тренінги з розвитку життєвих навичок. 4. Групи взаємодопомоги і взаємопідтримки [5].

Таким чином, психосоціальна підтримка сімей з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах через воєнні дії, є основою для їхньої адаптації та відновлення. Вона дозволяє не лише подолати наслідки травмуючих подій, але й створити фундамент для їхнього майбутнього благополуччя.

**Використані джерела:**

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII : станом на 20 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 24.11.2024).

2. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка – Товариство Червоного Хреста України. Товариство Червоного Хреста України. URL: <https://redcross.org.ua/mhpss/> (дата звернення: 24.11.2024).

3. Психологічна допомога в контексті війни. Простір психологів. URL: <https://psychology.space/psypedia-post/psychologichna-dopomoga-v-konteksti-vijny/> (дата звернення: 24.11.2024).

4. Технології психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (з досвіду роботи) / авт. кол: В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук; за наук. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. Київ : Ніка-Центр, 2021. 118 с.

5. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.

*М.О. Попов, к.пед.н.*

*Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

У сучасному інформаційному суспільстві медіаграмотність стає не лише важливою навичкою для пересічної людини, а й невід'ємною складовою професійної діяльності педагогів. Учителі початкової школи, які працюють із наймолодшою аудиторією, відіграють ключову роль у формуванні критичного мислення та медійної культури своїх учнів.

Для цього вони самі повинні володіти медіаграмотністю, що включає вміння аналізувати, створювати, використовувати й критично оцінювати інформацію з різних джерел. Враховуючи швидкий розвиток цифрових технологій, медіаграмотність у професійній підготовці вчителів є не розкішшю, а необхідністю [3].

Медіаграмотність для вчителя





початкової школи є критично важливою через кілька аспектів:

1. Освітній: педагог має навчати учнів критично сприймати інформацію, відрізняти правду від маніпуляцій, розуміти основи безпечної поведінки в інтернеті.

2. Комунікативний: вчитель, який володіє медіаграмотністю, ефективніше комунікує з учнями, батьками та колегами, використовуючи сучасні засоби зв'язку й платформи.

3. Соціальний: педагог стає провідником цінностей, навчаючи дітей бути відповідальними споживачами інформації та активними громадянами.

Формування медіаграмотності вчителів початкових класів забезпечує підвищення їхньої професійної компетентності, адаптацію до викликів цифрового світу й ефективну взаємодію з сучасним поколінням учнів [2].

Медіаграмотність включає такі ключові елементи:

- Критичне мислення: здатність аналізувати інформацію з різних медіа, виявляти упередження чи маніпуляції.

- Інформаційна грамотність: уміння шукати, перевіряти та використовувати надійні джерела інформації.

- Технологічна компетентність: навички використання сучасних цифрових інструментів і платформ для створення та поширення контенту.

- Етичні аспекти: усвідомлення

важливості дотримання авторських прав, захисту персональних даних і відповідального ставлення до інформації.

Ефективне формування медіаграмотності вчителів початкової школи вимагає системного підходу [1], який включає такі напрями:

1. Навчальні програми. У педагогічних університетах необхідно включити курси з медіаграмотності, де студенти опануватимуть основи роботи з інформацією, цифрові інструменти та етичні стандарти.

2. Практичні заняття. Організація воркшопів, тренінгів і проєктної роботи сприятиме закріпленню отриманих знань. Наприклад, студенти можуть створювати навчальні відео або розробляти інтерактивні уроки, використовуючи сучасні медіатехнології.

3. Моделювання освітніх ситуацій. Симуляція реальних викликів, наприклад, аналіз фейкових новин чи організація уроку з медіаграмотності для молодших школярів, допоможе студентам застосувати знання на практиці.

4. Підвищення кваліфікації діючих педагогів. Для вчителів, які вже працюють у школах, необхідно організовувати онлайн-курси, семінари й обмін досвідом щодо використання медіаграмотності в освітньому процесі.

Попри важливість медіаграмотності, існують певні перешкоди:



- Нестача кваліфікованих викладачів для навчання майбутніх учителів.

- Обмеження доступу до сучасних цифрових технологій у педагогічних університетах.

- Недостатня мотивація серед педагогів до освоєння нових компетенцій.

Подолання цих викликів можливе через державну підтримку, створення якісних навчальних матеріалів і популяризацію ідей медіаграмотності.

Таким чином, медіаграмотність є ключовою складовою професійної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційного суспільства. Формування цієї компетенції дозволяє

педагогам ефективно працювати в цифровому середовищі, навчати учнів критичного мислення та відповідального ставлення до інформації. Для забезпечення системного підходу до розвитку медіаграмотності необхідно оновлювати педагогічні програми, проводити практичні заняття й удосконалювати кваліфікацію діючих педагогів.

Інтеграція медіаграмотності в підготовку вчителів початкової школи є важливим кроком до створення якісного освітнього середовища, що відповідає викликам сучасного світу.

### **Використані джерела:**

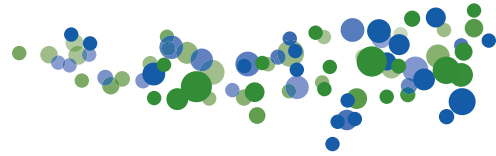
1. Матвієнко О., Степанчук О. Штучний інтелект у підготовці майбутніх учителів початкової школи до роботи з освітнім медіаконтентом. Освітньо-науковий простір. 2023. № 4 (1). С. 112–121. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.4\(1\).2023.12](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.4(1).2023.12)

2. Чемоніна Л. Медіаграмотність майбутніх учителів початкової школи: практичний аспект. Молодь і ринок. 2022. № 3/201. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.259954>

3. Hubarieva D., Polisuchenko A., Matviienko O., Savenko O., Hrebnieva I. Information And Communication Technologies In The System Of Distance Education. International Journal of Computer Science and Network Security, 21(11), p. 287-293 [http://paper.ijcsns.org/07\\_book/202111/20211139.pdf](http://paper.ijcsns.org/07_book/202111/20211139.pdf)

*О.А. Попов, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**



Сучасна система освіти потребує від педагогів не лише професійних знань і навичок, а й здатності ефективно взаємодіяти з дітьми, виховуючи у них цінності толерантності, поваги та взаєморозуміння. Особливо це актуально для вчителів початкової школи, адже саме в цей період закладаються основи світогляду, поведінки та етичних норм дитини.

Однією з ключових характеристик майбутнього вчителя, яка забезпечує його готовність до виховання толерантності у молодших школярів, є емоційний інтелект. Ця здатність не лише допомагає педагогу розуміти та регулювати власні емоції, а й сприяє ефективному спілкуванню, емпатії та вирішенню конфліктів у дитячому середовищі [1].

Емоційний інтелект (ЕІ)—це здатність людини усвідомлювати, аналізувати, контролювати власні емоції та розуміти емоції інших [3]. Згідно з концепцією Д. Гоулмана, емоційний інтелект складається з таких компонентів:

1. Самоусвідомлення: здатність розпізнавати власні емоції та розуміти їхній вплив на поведінку.
2. Саморегуляція: уміння контролювати емоції та адаптуватися до змін.
3. Мотивація: внутрішня здатність досягати цілей, незважаючи на труднощі.
4. Емпатія: розуміння емоцій,

потреб і точок зору інших людей.

5. Соціальні навички: ефективне спілкування та взаємодія з іншими.

Для майбутніх учителів розвиток цих компонентів є необхідним, оскільки їхня професійна діяльність пов'язана зі створенням комфортного емоційного середовища для дітей.

Толерантність є однією з базових моральних цінностей, що формуються у дітей у процесі виховання. Майбутній учитель має не лише володіти цим якістю, а й бути здатним прищепити її своїм учням [2]. Емоційний інтелект виступає ключовим чинником у цьому процесі завдяки таким аспектам:

- Формування емпатії: розвинений емоційний інтелект дозволяє педагогу краще розуміти почуття дітей, вчасно реагувати на їхні потреби й створювати атмосферу довіри.
- Моделювання толерантної поведінки: учитель із високим рівнем ЕІ є прикладом для дітей, демонструючи конструктивну взаємодію та повагу до інших.
- Управління конфліктами: у початковій школі часто виникають ситуації, які потребують втручання педагога. Емоційно інтелектуальний учитель здатний знайти оптимальний підхід до вирішення таких проблем, зберігаючи гармонійне середовище в класі.

Формування емоційного інтелекту майбутніх учителів має стати одним із



пріоритетних завдань педагогічної освіти. Для цього необхідно впроваджувати такі заходи:

1. Спеціальні навчальні курси: наприклад, тренінги з розвитку емоційного інтелекту, управління емоціями та навички активного слухання.

2. Психологічна підтримка: створення умов для саморефлексії студентів через індивідуальне консультування або групові заняття з психологом.

3. Практичні завдання: моделювання педагогічних ситуацій, у яких необхідно вирішувати конфлікти, проявляти емпатію або організовувати толерантну взаємодію між дітьми.

4. Інтеграція ЕІ у педагогічну практику: під час проходження практики студенти можуть отримувати завдання, які допомагають відстежувати й аналізувати їхню емоційну взаємодію з учнями.

Попри очевидну важливість ЕІ, його формування в педагогічній освіті стикається з певними труднощами:

- Відсутність систематичного підходу до розвитку ЕІ у навчальних програмах.

### Використані джерела:

1. Матвієнко О., Олефіренко Т. Емоційне благополуччя дітей та педагогів: проблеми та практика підтримки в умовах військової агресії. Освітньо-науковий простір. 2023. № 3 (2). С. 71–79. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.08)

2. Попов О. Толерантність у сучасному суспільстві: виклики та педагогічні підходи. Освітньо-науковий простір. 2024. Т. 2, № 6 (1). С. 32–39. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\)/2.2024.04](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1)/2.2024.04)

- Низька мотивація деяких студентів працювати над власними емоційними навичками.

- Обмежений доступ до професійної психологічної допомоги у закладах педагогічної освіти.

Подолання цих викликів можливе завдяки інтеграції концепції емоційного інтелекту в усі аспекти професійної підготовки педагогів.

Отже, емоційний інтелект є ключовим елементом готовності майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів. Він сприяє розвитку емпатії, вирішенню конфліктів і формуванню толерантної поведінки. Для якісної підготовки педагогів необхідно розвивати емоційний інтелект як під час навчання у педагогічному університеті, так і у процесі професійного зростання. Лише системний підхід до виховання емоційної культури педагогів забезпечить ефективне толерантне виховання учнів у сучасних умовах.



3. Basiuk N. Technology of social-emotional learning in the development of emotional intelligence of future primary class teachers and educators extended day groups. Problems of modern teacher training. 2024. № 2(30). С. 6–14. URL: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(30\).2024.313990](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(30).2024.313990)

*М.В. Ребрина, аспірант,  
І.С. Голяд, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬО-НАУКОВО- ВИРОБНИЧОМУ КЛАСТЕРІ**

Сучасна система підготовки майбутніх учителів технологій вимагає інтеграції інноваційних підходів, що враховують специфіку професійної діяльності та швидкий розвиток інформаційних технологій. Інтерактивні технології виступають ключовим інструментом формування професійних компетентностей, забезпечуючи активну участь майбутніх педагогів в освітньому процесі, розвиток їх комунікативних, аналітичних та практичних навичок. До таких технологій належать, мобільні додатки, платформи для дистанційного навчання, сервіси віртуальної і доповненої реальності, а також цифрові симулятори.

У кластерному підході інтерактивні технології стають основою для створення інтегрованого освітньо-науково-виробничого середовища, яке готує майбутніх учителів до реальних

професійних викликів. Використання віртуальних лабораторій в освітньому процесі дозволяє здобувачам моделювати технологічні процеси, експериментувати з матеріалами та обладнанням, аналізувати результати та ухвалювати рішення, що імітують реальні виробничі ситуації. Такі технології забезпечують можливість виконання завдань, недоступних у традиційному освітньому середовищі через фінансові та безпекові обмеження.

Інтерактивні симуляції мають важливе значення для підготовки майбутніх учителів технологій, оскільки вони дозволяють відтворювати виробничі процеси, розвивати практичні вміння та навички управління технологічними операціями. Наприклад, завдяки симуляторам, здобувачі можуть проводити зварювальні роботи чи налаштовувати CNC-станки в безпечному цифровому



середовищі. Це дозволяє оволодіти технологіями й сформувати методичні підходи для їх викладання.

Інтерактивні технології сприяють залученню майбутніх педагогів до творчого та проблемно-орієнтованого навчання. Використання гейміфікації та інтерактивних сценаріїв, наближених до реальних виробничих чи освітніх ситуацій, стимулює їх до самостійного пошуку рішень, розвиває критичне мислення і формує навички ефективної роботи в команді. У рамках кластерної співпраці здобувачі залучаються до розробки проєктів для місцевих підприємств, що передбачають розв'язання практичних завдань, зокрема оптимізацію виробничих процесів або впровадження нових технологічних рішень.

Для підготовки майбутніх учителів технологій в освітньо-науково-виробничому кластері особливо важливо забезпечити їх здатність використовувати інтерактивні технології у власній педагогічній діяльності. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, військових дій в країні дистанційне навчання набуває ще більшої актуальності. Майбутній педагог має володіти на високому рівні сучасними технологічними інструментами, уміти інтегрувати їх в освітній процес, створюючи динамічне, інноваційне та доступне освітнє середовище.

Це вимагає розробки спеціальних програм навчання, які включають практичне

опанування цифрових інструментів, таких як платформи для онлайн-комунікації, сервіси для створення інтерактивних завдань (Kahoot, Quizlet, Plickers) та інструменти моніторингу й оцінювання навчальних досягнень у реальному часі. Дистанційне навчання відкриває нові можливості для формування педагогічної майстерності. Майбутні вчителі технологій мають всі можливості на практиці вивчати методики управління цифровим класом, розробляти навчальні ресурси, які враховують індивідуальні потреби кожного здобувача, і впроваджувати інтерактивні елементи, такі як відеоуроки, симуляції, тестування чи віртуальні лабораторії. Завдяки цьому вони здобувають навички, необхідні для адаптації до швидкозмінних умов освіти, зокрема в кризових ситуаціях, таких як пандемії, воєнний стан або інші обмеження, що унеможлиблюють традиційне навчання [1].

Інтеграція дистанційних технологій у підготовку педагогів сприяє також розвитку ключових професійних компетентностей. У рамках кластерного підходу такі сучасні інтерактивні програми підтримуються співпрацею між освітніми закладами, науковими установами та підприємствами, що забезпечує доступ до передових інноваційних технологій.

Завдяки впровадженню цифрових і дистанційних технологій в освітньо-науково-виробничому кластері майбутні





педагоги отримують змогу створювати освітні процеси, які відповідають сучасним вимогам суспільства, забезпечуючи якісну підготовку здобувачів освіти та формуючи в них інноваційний підхід до вирішення професійних завдань. Інтерактивне та дистанційне навчання стає платформою для розвитку інноваційної культури, що є необхідною умовою успішного функціонування освітньої системи в цифрову епоху.

Таким чином, інтерактивні технології стають не лише засобом передачі знань,

але й платформою для професійного становлення майбутніх учителів технологій. У кластерному середовищі вони забезпечують ефективне поєднання теорії та практики, сприяють формуванню професійних компетентностей і створюють умови для адаптації до сучасного ринку праці. Завдяки інтерактивним технологіям майбутні педагоги отримують можливість навчати здобувачів сучасним технологіям й формувати в них інтерес до інновацій, творчості, креативності та саморозвитку.

### Використані джерела:

1. Голіяд І., Динько В., Тропіна М. Практичний досвід розвитку творчого потенціалу і креативності майбутніх учителів трудового навчання та технологій в умовах дистанційного навчання. Наукові записки Малої академії наук України. 2022. (3(25), С. 60–71. <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-25-07>

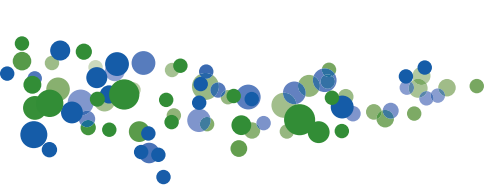
*А.Г. Ремньова, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному суспільстві відбуваються постійні трансформації в сфері освіти, пов'язані з новими викликами та швидким розвитком інноваційних технологій. Формування лідерських якостей у майбутніх викладачів – це вимога часу і запорука здатності до генерації прогресивних ідей, що в свою чергу сприятиме успішній

професійній діяльності. В реаліях сьогодення лише педагог-лідер зможе забезпечити модернізаційні перетворення в системі вищої освіти, впровадити нові технології, організувати ефективний освітній процес в умовах воєнного стану, надати психологічну підтримку студентам.

Проблему виховання лідерських



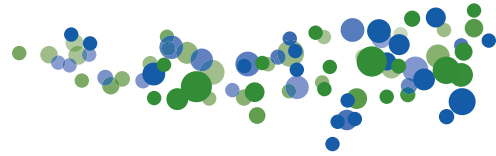
якостей особистості досліджували багато науковців і педагогів-практиків: О. Дубасенюк, В. Жигір, Л. Кайдалова, О. Киричук, А. Макаренко, Н. Мараховська, В. Сухомлинський, Т. Харісова, В. Ягоднікова та інші. Визначити універсальні, притаманні всім лідерам, якості, досить складно, тому що вони виконують роль засобів у діяльності лідера. Проте можна виокремити якості, які необхідні лідеру певної професійної спрямованості, зокрема, педагогу.

Більшість науковців вважають, що лідерські якості педагога – це інтегративне утворення, «яке може включати стійкість лідерської позиції, мотивацію, знання, лідерські уміння» [4, с.22] або «когнітивно-емоційний інтелект, впевненість, мотивацію, психологічну стабільність, надійність, адекватну самооцінку, розвинуту самосвідомість та саморегуляцію, лідерський потенціал, відповідальність, прагнення до успіху, гнучкість та готовність до змін, бажання та прагнення отримання соціального визнання, реального задоволення від роботи, задоволення від реалізації соціального впливу, впливовість, самовдосконалення, тощо» [2, с.35].

Вважаємо, що лідерські якості майбутнього викладача є інтегральним, професійно-особистісним, динамічним утворенням, яке є сукупністю індивідуально-особистісних та соціально-психологічних властивостей особистості,

що дозволять йому організувати, управляти та спрямовувати здобувачів освіти на досягнення мети. Складовими цього інтегрального утворення є: мотивація, бажання реалізуватися та досягти високого рівня професіоналізму у педагогічній професії, культура поведінки, критичне мислення, гнучкість, креативність, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, активна діяльність у освітньому просторі ЗВО, бачення перспективи та проєктування власної професійної індивідуальної траєкторії розвитку у майбутньому, здатність вести за собою та надихати на подолання перешкод і звершення планів.

Науковці акцентують увагу на тому, що якості особистості можливо повноцінно сформувати лише в рамках єдиної, цілеспрямованої, цілісної виховної системи. Виховання лідерських якостей особистості у майбутнього викладача – це цілеспрямований, спеціально педагогічно організований, систематичний процес формування рис особистості, притаманних лідеру. Для успішної організації такого процесу варто використовувати інноваційні технології, які є важливою складовою сучасного освітнього простору закладів вищої освіти. Зокрема, Л. Кайданова зазначає, що у навчальній діяльності формування лідерських якостей відбувається під час упровадження творчих, нестандартних, інноваційних методів навчання [3].



Інноваційність, як принцип педагогіки забезпечує активний розвиток особистості і сприяє формуванню важливих якостей особистості – моральності, відповідальності, внутрішньої свободи, налаштованості на максимальну самореалізацію, здатність досягати високої мети раціональним шляхом [1, с.8-14]. Саме такі якості необхідні майбутньому викладачу-лідеру, який зможе проявити ініціативу в організації й спрямуванні студентського колективу для досягнення спільних цілей, вплинути на свідомість і поведінку здобувачів освіти в процесі вирішення спільних завдань, взяти на себе відповідальність за наслідки колективної діяльності.

Наприклад, технологія проблемного навчання, яка зосереджена на навчанні

шляхом залучення студентів до дослідження певної проблеми і створення власного продукту, як результату дослідження, має цілий ряд переваг у порівнянні з традиційним навчанням. Зокрема, можна виокремити такі: підвищення активності у здобувачів освіти; глибину розуміння змісту окресленої проблеми, використання більш широкої бази знань, вдосконалення навичок міжособистісного спілкування, розвиток креативності та покращення лідерських навичок.

Таким чином, впровадження інноваційних технологій в освітній процес ЗВО сприятиме не тільки покращенню якості навчання, підвищенню ефективності взаємодії між викладачами та здобувачами освіти, а й вирішенню проблеми формування лідерських якостей у майбутніх викладачів.

### **Використані джерела:**

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навч. посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Жигірь В. Сутність і зміст лідерської компетентності майбутнього менеджера освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах Чернігівського національного педагогічного університету. 2015, № 130. С. 34-37. .
3. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Альохіна Н. В. Формування лідерських якостей студентів на основі інноваційних методів навчання. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. 2016. № 7. Р. 34–37.
4. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Харків, 2009. 22 с.



*Ю.Ю. Русин, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ У КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПРОГРАМ**

Сучасна соціокультурна сфера потребує висококваліфікованих менеджерів, здатних реалізовувати інноваційні рекреаційні програми, які відповідають запитам суспільства. Інтеграція освітніх, культурних та рекреаційних компонентів стала визначальним трендом у галузі, що зумовлює необхідність формування професійно-просвітницької компетентності [3]. Вона передбачає поєднання організаційних навичок, комунікаційних умінь, інноваційного мислення та просвітницької діяльності.

Професійно-просвітницька компетентність включає знання, уміння та навички, які забезпечують ефективну організацію соціокультурних заходів із врахуванням інноваційних тенденцій [2]. Вона охоплює такі компоненти:

- Когнітивний – володіння знаннями про соціокультурні процеси, тенденції та методи організації рекреаційних програм.

- Операційний – здатність використовувати сучасні технології, впроваджувати інтерактивні методи роботи,

розробляти та реалізовувати проекти.

- Комунікативний – ефективна взаємодія з аудиторією, побудова діалогу з різними соціальними групами.

- Інноваційний – уміння адаптувати новітні ідеї, методики та технології до практичної діяльності.

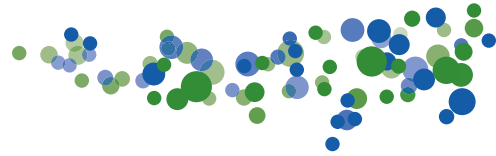
Інноваційність у рекреаційній діяльності проявляється через застосування сучасних технологій, персоналізований підхід і креативність у створенні програм [1]. До основних видів інноваційних програм належать:

- Інтерактивні заходи: використання віртуальної та доповненої реальності для організації квестів, екскурсій чи культурних подій.

- Екологічні ініціативи: програми, спрямовані на популяризацію сталого розвитку та екологічного виховання.

- Міжкультурні проекти: заходи, що сприяють культурному обміну, толерантності та взаєморозумінню.

Застосування таких програм потребує високого рівня підготовки менеджерів,



здатних враховувати сучасні виклики й адаптувати програми до потреб аудиторії.

Ефективне формування професійно-просвітницької компетентності можливе за умови застосування таких підходів:

1. Освітній компонент. Навчальні програми для менеджерів мають включати:

- Вивчення інноваційних методик організації соціокультурних заходів.

- Інтеграцію цифрових технологій у навчальний процес.

- Проєктну діяльність як форму набуття практичних навичок.

2. Практична підготовка. Стажування у провідних соціокультурних організаціях, участь у розробці та реалізації реальних проєктів.

3. Інтерактивні методи навчання. Симуляції, кейс-стаді, рольові ігри сприяють розвитку креативності, комунікативних умінь і здатності до командної роботи.

4. Міждисциплінарний підхід. Залучення знань з психології, менеджменту, педагогіки для розуміння особливостей роботи з різними соціальними групами.

Отже, формування професійно-просвітницької компетентності менеджерів соціокультурної сфери є необхідною умовою для реалізації інноваційних рекреаційних програм. Ця компетентність забезпечує інтеграцію інноваційних технологій, культурної просвіти та організаційної майстерності в сучасні соціокультурні заходи.

Для її ефективного розвитку потрібна модернізація освітніх програм, упровадження практикоорієнтованих підходів та міждисциплінарний розвиток. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення впливу конкретних інноваційних технологій на успішність рекреаційних програм.

Формування компетентних менеджерів у цій сфері сприятиме розвитку соціокультурного середовища та забезпеченню якісного дозвілля для різних соціальних груп.

### Використані джерела:

1. Андрєєва О. Theoretico-methodological bases of recreative activity of different population groups. Theory and methods of physical education and sports. 2015. № 2. С. 29–43. URL: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2015.2.29-43>

2. Волкова Н. В. Соціокультурний контекст професійної підготовки майбутніх педагогів в епоху інформаційної комунікації. Educational dimension. 2022. Т. 30. С. 417–422. URL: <https://doi.org/10.31812/educdim.4877>

3. Любарець В. В. Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної



діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія. Суми: П.Ф «Видавництво «Університетська книга»», 2018. 382 с.

*К.Є. Руссо, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

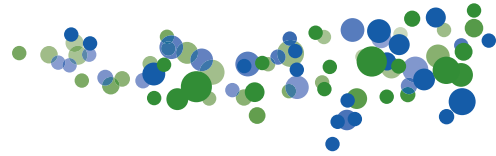
## **ХАРАКТЕРИСТИКА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Волонтерська діяльність під час війни має надзвичайно важливе значення для підтримки армії, цивільного населення та відновлення нормального життя в умовах конфлікту. Волонтерська діяльність в умовах війни носить специфічний характер. Волонтерська діяльність в умовах війни має широкий спектр напрямів допомоги та охоплює різні сфери. Одним із видів допомоги, яку надають волонтери є матеріальна, що полягає у забезпеченні військових та цивільного населення одягом, їжею, медикаментами, технікою та іншими необхідними речами. Надання медичної допомоги волонтерами, передбачає організацію зборів коштів на медичне обладнання та ліки, надання медичних послуг, навчання першій медичній допомозі. Значна кількість волонтерів та волонтерських організацій забезпечує потреби у логістиці та транспортних перевезеннях. Вони доставляють гуманітарну допомогу на деокуповані території та території наближені до лінії фронту, здійснюють евакуацію населення та

перевезення необхідних ресурсів до фронту. Важливою є інформаційна підтримка, яка організовується волонтерами, що передбачає поширення достовірної інформації про події на фронті, висвітлення діяльності волонтерів, боротьба з дезінформацією. Значна кількість волонтерських організацій працює та орієнтована на здійснення психологічної підтримки населення і учасників бойових дій, вона передбачає допомогу з боку волонтерів психологів та соціальних працівників, організації реабілітаційних заходів для ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, соціально-психологічна підтримка для родин військових.

В умовах війни волонтери часто об'єднуються у групи чи благодійні фонди для більш ефективної роботи. Виникають нові ініціативи, які оперативно реагують на виклики війни. Значна частина волонтерів працює без офіційного статусу, організовуючи допомогу «знизу», що свідчить про високий рівень самоорганізації суспільства. Волонтери часто





використовують сучасні технології для збору коштів (платформи краудфандингу), координації дій (месенджери, соціальні мережі) та відстеження потреб армії і цивільного населення (онлайн-додатки, бази даних). В умовах війни інноваційні підходи стають критично важливими для швидкого реагування на змінюванні потреби [2, с.181].

Волонтери, які працюють у зонах ведення бойових дій, стикаються з підвищеним ризиком для власного життя та здоров'я. Вони часто виконують функції, які є надзвичайно важливими для виживання людей у важких умовах. Це включає не лише фізичний ризик, але й емоційне виснаження через постійний стрес та роботу з постраждалими [3, с. 37].

Волонтерська діяльність під час війни часто ґрунтується на патріотичних переконаннях, бажанні підтримати армію, родини військових та потерпілих від війни. Це виражається в єдності народу, готовності допомогти навіть незнайомим людям та у відданості спільній меті.

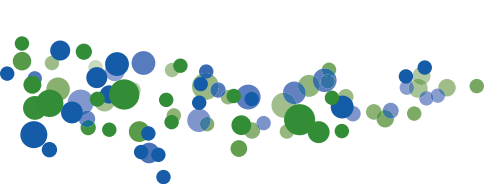
Діяльність волонтерів часто носить фандрайзингові функції та забезпечення фінансової підтримки. Волонтери активно

займаються збором коштів на допомогу армії та постраждалим від війни. Фандрайзинг став одним із ключових елементів волонтерської діяльності, який забезпечує фінансову підтримку для закупівлі необхідних ресурсів, ремонту техніки та організації гуманітарних місій. Українські волонтери під час війни налагодили активні зв'язки з міжнародними організаціями та волонтерами з інших країн. Це дозволяє залучати міжнародну допомогу, технічну підтримку та ресурси, що значно підсилює спроможність волонтерського руху в Україні [1, с.144-150].

Волонтерська діяльність в умовах війни є важливим фактором для підтримки суспільства та армії. Вона демонструє силу людської солідарності, патріотизм та здатність до самоорганізації. Завдяки волонтерам, багато людей отримують життєво необхідну допомогу, а армія – додаткові ресурси для боротьби. Волонтерський рух під час війни стає не лише допоміжним, а й стратегічним елементом у боротьбі за незалежність та відновлення України.

### **Використані джерела:**

1. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження. Київ. 2022 рік. С. 144-150.
2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компрінт, 2022. 558 с. С.181.
3. Щотова Ю., Івженко І. Волонтерські практики в умовах воєнних дій. Науковий часопис. НПУ ім. Драгоманова, 2022. С.34-40.



*А.М. Савицький, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Ряд науковців своїми дослідженнями підтвердили, що діти із синдромом Дауна можуть оволодіти відносно складними навчальними навичками. Так, А. Dalton у співавторстві, констатував достатньо високий ступінь володіння математичними навичками, який показали досліджувані ним діти з синдромом Дауна. Хоча, за загально визнаною думкою, такі вміння вважаються за межами сфери їхніх можливостей. Автор експериментально підтвердив ефективність системи накопичення жетонів в процесі оволодіння навичками лічби дітьми з синдромом Дауна.

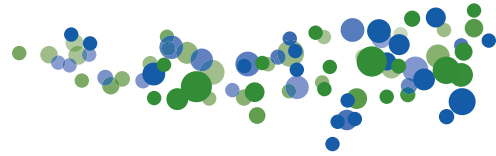
Дж. Морсс вказує на необхідність врахування індивідуальних відмінностей прояву синдрому Дауна в процесі навчання таких осіб. В.О. Галкін пропонує системний підхід до здійснення процесу навчання з опорою на актуальний рівень активності хворих з глибоким ступенем розумової відсталості.

В осіб із синдромом Дауна відзначається майже повна відсутність здатності до переносу раніш засвоєних знань, вмінь і навичок з одного дискретного предмета (елемента) на інший, побудований за спорідненими або подібними принципами

та ознаками. Це вказує на відсутність в них здатності до екстраполяції. Значні труднощі викликають також операції, які потребують узагальнення інформації. Тому, ті знання та навички, які здорові діти набувають, переважно, в процесі біологічного дозрівання та соціального досвіду, діти із синдромом Дауна опановують тільки за умови активного корекційного навчання. [2]

Для забезпечення корекційної спрямованості навчання, всебічного розвитку підлітків із синдромом Дауна, необхідно використовувати практичні дії, які виконуються самою дитиною. Так, дослідження Б.І. Пінського показали, що під час навчання, спрямованого на формування процесів мислення у розумово відсталих дітей, провідна роль повинна відводитися зовнішнім опорам, які в подальшому допомагають у здійсненні переходу до вирішення відповідних розумових задач. Автор підкреслює, що виконання дії допоможе зосередити інтерес на заданому об'єкті більш тривалий час, спрямовуючи діяльність у необхідне русло.

Дослідження останнього десятиріччя дозволили встановити, що в більшості



випадків синдрому Дауна розумова відсталість ускладнюється недорозвитком декількох сенсорних систем: неускладнена розумова відсталість спостерігається у 18% осіб; у 42% випадків синдрому Дауна розумова відсталість сполучається з вадами слуху, в 12% - зору, в 22% - з неповноцінністю двох сенсорних систем (Б. Девіс, Е. Мілліс ). Ігнорування зорових і слухових аномалій негативно відбивається на формуванні психічних функцій осіб із синдромом Дауна, поглиблюючи, і без того тяжкі порушення розвитку. [3]

У практиці спеціальної психології та корекційної педагогіки існують позитивні приклади задовільного розвитку мовленнєвих функцій у дітей із синдромом Дауна, прояву зацікавленості шкільними заняттями, читанням книжок. Такі діти, як правило, виховуються в сім'ях батьків-педагогів, які, в свою чергу, приділяють значну увагу розвитку та вихованню дитини (С. Баклі, С. Cunningham ). Дослідники вказують, що затримка розвитку мовлення, характерна для даної групи дітей із синдромом Дауна, сполучається з порушенням артикуляції і тому потребує обов'язкового логопедного втручання (П. Ганн). Автори засвідчують, що практичні дії можуть сприяти розвитку різних сторін їхньої мови. Найбільш суттєвим є вплив дій, які мають пізнавальне значення (Р. Брінкворт, Т. Вейс та ін.).

на особливість дітей із синдромом Дауна, у порівнянні з дітьми, відхилення психофізичного розвитку яких викликані іншими причинами, а саме: в них спостерігається більше розходження між активним і пасивним словниковим запасом. На думку П. Ганн, недорозвиток мовлення у дітей із синдромом Дауна часто не дає можливості з'ясувати справжній стан їхнього мислення. В процесі виконання невербальних завдань розходжень в успішності між різними клінічними групами глибоко розумово відсталих не спостерігається. [1, 2,3]

Один із можливих шляхів розвитку мовлення розумово відсталих дітей з синдромом Дауна - через розвиток дрібної моторики. Так, М.П. Вайзман відмічає, що при розумовій відсталості найбільше проявляється недостатність розвитку дрібної моторики. Автор підкреслює, що проєкційні зони діяльності рук займають в корі головного мозку найбільшу площу. Із метою перевірки функціональної рухливості рухового апарату рекомендується використовувати ізольовані рухи окремих пальців і серії пальцевих рухів, а також таку просту пробу, як стискання кисті в кулак у повільному, швидкому та знову повільному темпі. Основу спільних патогенетичних розладів руки і мови складає зниження аналітико-синтетичної діяльності в складі кожної функціональної системи, а також порушення цілісності та



морфофункціональної зрілості мозкових структур, які й визначають функціональну працездатність мозку. Так як рівень розвитку мовних функцій знаходиться в безпосередній залежності від ступеня сформованості дрібних рухів пальців рук. Саме тому таку залежність необхідно використовувати для стимулювання розвитку мовлення у дітей із синдромом Дауна. (П. Лаунтеслагер, 2006) [1, 2]

Маємо зазначити, що дитина з глибокими відхиленнями психофізичного розвитку відрізняється яскраво вираженим прагненням до дії. Стосовно осіб із синдромом Дауна, прояв і реалізація прагнення до дії обумовлена та лімітована, перш за все,

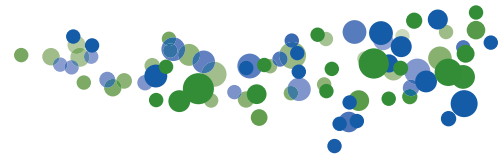
соматичним станом, рівнем працездатності (як розумової, так і фізичної) і залежить від соціального середовища в якому зростає дитина (наявності чи відсутності корекційного навчання). Також констатуємо, що першочергове значення у навчанні дітей із порушеннями психофізичного розвитку повинно надаватись розвитку та корекції загальної, а також дрібної моторики, просторової уваги і координації рухів. На нашу думку це дозволить сформувати у дітей з синдромом Дауна необхідну кількість умовно-рефлекторних зв'язків із метою подальшого оволодіння ними складними психомоторними діями.

### **Використані джерела:**

1. Савицький А.М. Психомоторна готовність до шкільного навчання дітей з синдромом Дауна // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. - №23. – С.209-212.

2. Савицький А.М. Особливості індивідуалізації навчання дітей з синдромом Дауна у гомогенних класах. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. - № .33 – С.57-65.

3. Савицький А.М. Індивідуальні психофізичні особливості розвитку дітей з синдромом Дауна як провідний фактор в організації індивідуалізованого навчання Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. - № .38 – С.138-145.



*І.О. Сасіна, к. психол.н., доцент,  
Л.Г. Медведок, к.пед.н., доцент,  
К.В. Ільїних, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ЗДОБУВАЧАМ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Забезпечення рівного доступу до якісної освіти впродовж життя є пріоритетним напрямом освітньої політики в Україні. Це право закріплене в Законі України «Про освіту», що зобов'язує державу створювати умови, в яких кожна людина може реалізувати своє право на освіту без обмежень і дискримінації.

З метою реалізації права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти з урахуванням їх можливостей та індивідуальних освітніх потреб у березні 2024 року було створено Центр супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова [2], який координує організацію інклюзивного навчання в університеті та забезпечує супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (далі – ООП).

Центр супроводу у своїй діяльності керується Порядком організації інклюзивного навчання у закладах вищої

освіти (постанова КМУ від 10.08.2019 № 635), Національною стратегією із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 14.04.2021 №366), Методичними рекомендаціями щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладі вищої освіти (лист МОН України від 23.06.2023 р. № 1/9075-23), Національною стратегією розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року (розпорядження КМУ від 7 червня 2024 р. № 527-р) та ін.

Серед інших завдань, зазначених у Положенні [2], Центр супроводу організовує підготовку волонтерів до роботи із здобувачами освіти з ООП шляхом проведення семінарів та тренінгів, а також проводить інформаційно-просвітницьку діяльність серед усіх учасників освітнього процесу з формування толерантного ставлення до здобувачів освіти з ООП. Центр супроводу діє у тісній співпраці з органами студентського самоврядування університету, а саме з його соціальним



сектором [1].

Супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в УДУ імені Михайла Драгоманова здійснюється відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти, і він передбачає надання: навчально-організаційного, психолого-педагогічного (психолого-андрагогічного) та соціального супроводу [2]. Після проведення фахівцями Центру супроводу оцінки потреб та можливостей здобувача освіти з ООП, визначається потреба у наданні того чи іншого виду супроводу.

Члени студентського самоврядування активно долучаються для надання соціального супроводу, який включає:

- заходи щодо створення умов для соціальної та соціально-побутової підтримки студентів з особливими освітніми потребами, зокрема надання інформації та допомоги у влаштуванні в гуртожиток,
- надання фізичного супроводу студентам з порушеннями зору та порушеннями опорно-рухового апарату;
- надання послуги перекладу жестової мови для вирішення завдань, пов'язаних з організацією освітнього процесу,
- організація цільової волонтерської допомоги здобувачам освіти з ООП.

Вже під час вступної кампанії представниками соціального сектору студентського самоврядування факультету спеціальної та інклюзивної освіти за запитом

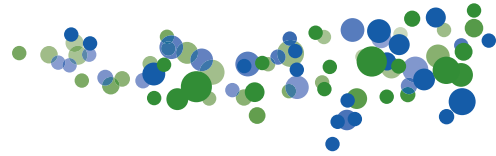
надавалась індивідуальна підтримка абітурієнтам з ООП та/або інвалідністю. Щодо можливості отримати таку підтримку абітурієнти ознайомлювались технічними секретарями приймальної комісії.

З початку 2024-2025 навчального року Центр супроводу у співпраці з соціальним сектором студентського самоврядування факультету спеціальної та інклюзивної освіти розпочав апробацію надання соціального супроводу здобувачам освіти з ООП, які навчаються на даному факультеті, відповідно до оформленого від них звернення. У 1 семестрі 2024-2025 н.р. соціальний супровід отримували 8 студентів, серед яких: 4 - з інвалідністю по зору, 3 - з інвалідністю по слуху, 1 - з порушеннями опорно-рухового апарату.

Для удосконалення навичок взаємодії зі студентами, які мають порушення зору та слуху, та за ініціативи соціального сектору факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Центр супроводу організував: «Клуб міміко-жестового мовлення», який діє щотижня в очному форматі; цикл практичних тренінгів з формування навичок надавати послугу фізичного супроводу людям з порушеннями зору.

Досвід надання соціального супроводу студентам з ООП членами студентського самоврядування факультету спеціальної та інклюзивної освіти важливо поширювати серед інших факультетів університету.





### Використані джерела:

1. Положення про органи студентського самоврядування в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, затвердженого на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова 22.12.2022 р. (протокол № 1). URL: <https://udu.edu.ua/universytet/antykoriupsiina-diialnist/nakazy-ta-polozhennia/polozhennia-pro-orhany-studentskoho-samovriaduvannia>

2. Положення про Центр супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, затвердженого на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова 30.11.2023 р. (протокол № 4). URL: [https://drive.google.com/file/d/1-n8TS18xmv2PHhcy60TgjQVPeq\\_MXJLS/view](https://drive.google.com/file/d/1-n8TS18xmv2PHhcy60TgjQVPeq_MXJLS/view)

*В. Ю. Свірідов, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Політична освіта є важливим компонентом в сучасній освітній програмі. Саме завдяки їй громадяни дізнаються закони та пізнають взаємодію з державою. Зараз це є актуально для всіх вікових категорій, адже політична освіта формує політичне світобачення, політичну культуру та наставляє на вірний шлях й формує громадянина нового «демократичного зразка», який усвідомлює своє місце і роль у світі, та обізнаний із політичною дійсністю [1, с. 235].

У сучасному світі технології розвиваються дуже швидко, що робить не актуальним попередні здобутки та призводить до альтернативних шляхів

пошуку вирішення проблем. Освіта не стала винятком з цього списку. Хоча старі здобутки та шляхи впровадження навчального процесу все ще діють, але зараз їх поступово почали витісняти інноваційні методи. Це створило нові шляхи для впровадження політичної освіти.

Політична освіта має значний вплив в нашому сьогоденні. Її професійне впровадження в освітній процес має починатись ще з початкової школи, де дитина зможе освоїти ази та здобути необхідні навички для подальшого розвитку. Важливим компонентом тут є роль вихователя, який за допомогою раніше здобутих навичок зможе передати свої



знання юнакам.

Підготовка високоякісних спеціалістів у цій сфері має стати однією з провідних на цьому шляху. Це досягається за допомогою залучення молоді до дослідження самої політики та політичної культури, і як результат – їхнє розуміння у необхідності передачі отриманих знань іншим. Визначитись з такою роллю майбутньому викладачу необхідно ще з останніх класів школи, де він має отримати остаточні знання про політичну культуру, права та обов'язки громадян, роль політики в житті людини та взаємодію з державою.

В вищих навчальних закладах надання політичної освіти має стати процесом самоорганізації молоді, її інтеграції у політичне життя та глобальний світ, а також розуміння відповідальності за майбутнє своєї країни [2, с. 319]. Для цього необхідно забезпечити практичними фахівцями освітні заклади. Отже,

необхідно залучити державну політику до педагогічного процесу, а політичну освіту зробити складовою урядової політики [3, с. 28].

Одним зі шляхів впровадження політичної освіти у навчальних закладах є цифровізація освітнього процесу. Більшість часу юнаки проводять у Інтернеті та дивляться різні розважальні програми. Для забезпечення держави кваліфікованими кадрами необхідно створити на базі розважального контексту різні освітні курси, які могли б стати додатковим джерелом отримання знань.

Як висновок та підведення результатів можна сказати, що тільки за допомогою комплексного підходу до реалізації шляхів надання якісного освітнього процесу можливо забезпечити необхідними знаннями про політику майбутніх спеціалістів.

### **Використані джерела:**

1. Сергієнко Т. І. Інновації у контексті становлення політичної освіти. Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти. 2021. № 1. С. 233–235. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.15792>
2. Андрущенко Т. В. Політична освіта як чинник формування демократичних політичних цінностей у молодіжному середовищі сучасної України. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 92. С. 318–319. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya\\_2015\\_92\\_79](http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_92_79)
3. Береза В. Політична освіта як предмет сучасного політологічного дискурсу. Вища освіта України. 2015. № 2. С. 21–29. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou\\_2015\\_2\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2015_2_6)



*С.Р. Севретник, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Сучасна освіта вимагає від майбутніх учителів початкової школи не лише володіння педагогічними знаннями, а й здатності проводити дослідження для вдосконалення професійної діяльності. Педагогічне дослідження є інструментом для аналізу, систематизації та впровадження новітніх підходів до організації навчального процесу. У контексті Нової української школи (НУШ) актуальним є формування в майбутніх учителів компетенцій, необхідних для критичного оцінювання освітніх методик, збору емпіричних даних та їх практичного застосування.

Педагогічне дослідження — це систематичний процес вивчення, аналізу та вдосконалення освітніх явищ і процесів. Воно спрямоване на розв'язання конкретних педагогічних проблем, адаптацію нових методів навчання та виховання, а також впровадження інновацій [2]. Для майбутніх учителів початкової школи участь у дослідницькій діяльності сприяє:

- розвитку аналітичного мислення;
- формуванню навичок збору, обробки та інтерпретації даних;
- усвідомленню значення наукового

підходу до організації освітнього процесу.

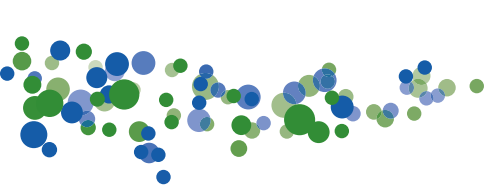
У процесі підготовки важливо розвивати в студентів здатність застосовувати дослідницькі методи, такі як спостереження, анкетування, тестування, моделювання педагогічних ситуацій, а також проводити експерименти для перевірки ефективності нових методик [1].

Підготовка до педагогічних досліджень включає такі основні етапи:

1. Теоретична підготовка. Вивчення основ педагогічного дослідження, методології, типів та методів наукового пошуку. Це забезпечує студентів необхідними теоретичними знаннями про планування досліджень, формулювання проблем і гіпотез.

2. Практичне застосування. Організація проєктних робіт, під час яких студенти отримують практичний досвід у проведенні досліджень. Наприклад, виконання дослідницьких завдань на базі шкіл-партнерів університету.

3. Розвиток критичного мислення. Залучення студентів до аналізу наукових статей, рефлексії над власними результатами дослідження та формування



пропозицій щодо вдосконалення освітньої практики.

4. Методичне забезпечення. Забезпечення майбутніх учителів інструментарієм для проведення досліджень (опитувальники, тестові завдання, програми для статистичного аналізу даних).

У процесі підготовки майбутніх учителів важливо ознайомити їх із сучасними методами досліджень, такими як:

- Кількісні методи: статистичний аналіз, анкетування, тестування.
- Якісні методи: інтерв'ю, спостереження, контент-аналіз.
- Експериментальні підходи: моделювання навчальних ситуацій, використання інтерактивних технологій, проведення уроків за інноваційними методиками.

Інтеграція цифрових технологій, таких як онлайн-опитувальники, платформи для обробки даних (Google Forms, SPSS), а також використання віртуальних середовищ для симуляції педагогічних процесів, дозволяє майбутнім учителям розширити свої дослідницькі можливості [3].

Основними викликами у підготовці майбутніх учителів до педагогічних досліджень є:

- недостатній рівень мотивації до дослідницької діяльності;
- обмежений доступ до інноваційного інструментарію;
- недостатня кількість практичних завдань, що передбачають проведення реальних досліджень.

Проте впровадження дослідницьких проєктів, використання кейс-методу, а також міждисциплінарний підхід можуть значно підвищити ефективність підготовки.

Таким чином, проведення педагогічних досліджень є важливим елементом підготовки майбутніх учителів початкової школи, оскільки сприяє розвитку їхніх професійних компетентностей, критичного мислення та здатності до інноваційної діяльності. Для ефективної підготовки необхідно інтегрувати теоретичні знання з практичним досвідом, забезпечити студентів сучасними методами та інструментами досліджень, а також створити умови для систематичного вдосконалення їхніх дослідницьких умінь.

Розвиток дослідницької культури серед майбутніх педагогів сприятиме підвищенню якості освітнього процесу в початковій школі та відповідає сучасним вимогам освітньої системи України.

### Використані джерела:

1. Горкуненко П. П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідної роботи. Рівненський державний гуманітарний університет. 2007.



2. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення науково-педагогічних досліджень / І. Коновальчук та ін. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 7(22). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-7\(21\)-348-359](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-7(21)-348-359)

3. Kozihora M. A. Preparing future elementary school teachers to implement learning technology through research. Academic studies. series “pedagogy”. 2021. № 2. С. 53–58. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.2.8>

*А.А. Силенко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## ОСОБЛИВОСТІ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ УЧНІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Позаурочна робота в загальноосвітніх закладах відповідає концепції виховної роботи й інтересам учнів. Система позаурочної роботи орієнтована на реалізацію наступних функцій: виховної, розвиваючої, адаптивної, оцінної.

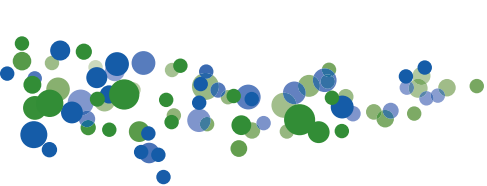
Виховна функція сприяє формуванню соціально - зрілої особистості. Розвиваюча функція, в свою чергу, створює умови для творчого росту учня та задовольняє його духовні потреби. Адаптивна функція готує учня до швидко мінливих умов життя, що має велике значення. Оцінна функція розглядає системну цінність отриманих знань, вмінь та навичок.

Першочерговою метою я завжди ставлю розвиток дитини та її творчих можливостей. А це потребує, звичайно, великої систематичної роботи, в яку обов'язково включаю позакласні заходи.

Організація позаурочної роботи зі

свого предмета дає мені можливість: [1].

- залучати учнів до праці, включати їх в різноманітні практичні справи;
- формувати в учнів розуміння ролі праці в житті людини і суспільства;
- формувати творчу особистість, активну життєву позицію, виховувати цивілізованого господаря;
- розвивати потреби у творчій праці, діловитості, підприємливості;
- виховати дисциплінованість, організованість, вміння включатися у виробничі відносини;
- формувати розуміння загальних основ сучасного виробництва. Розширювати свій кругозір, оволодіти загальною трудовою культурою;
- ознайомити учнів із різноманітними професіями і надавати їм допомогу у професійному самовизначенні.



Плануючи позаурочну роботу та залучаючи учнів до участі в ній, я намагаюся розвивати в них потребу в глибокому і творчому оволодінні знаннями та створювати умови для самореалізації.

Позаурочні заняття поліпшують наукову організацію праці учнів. Вони є формою різноманітної добровільної роботи учнів поза навчальним процесом під керівництвом учителя для збудження й виявлення їх пізнавальних інтересів і творчої самостійності та доповнення навчальної програми з трудового навчання.

Незамінним засобом впливу на фізичний, психічний, соціальний і духовний

розвиток особистості школяра є продумана і цілеспрямована організація виховної роботи у поза навчальний час, таку роботу називають позаурочною.

Обов'язок вчителя трудового навчання та технологій – проводити не тільки навчальні заняття, а й організовувати різноманітну позаурочну роботу з учнями. Саме в позаурочній роботі інтерес, що зародився на уроці, трансформується та посилюється.

### **Використані джерела:**

1. Щирбул О. М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до організації технічної творчості учнів основної школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. М. Щирбул. – Умань, 2012. – 19,[1] с.

*Д.А. Силенко, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

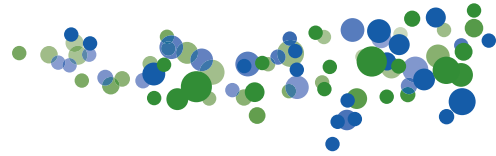
## **ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

Під самоосвітньою компетентністю ми розуміємо таку об'єктивно-суб'єктивну форму прояву активного ставлення особистості до пізнання, яка спрямована не тільки на оволодіння новими знаннями, вміннями, навичками, але й на поглиблення

і вдосконалення наявних, на розвиток розумових сил і здібностей, на перетворення власного інтелектуального рівня.

Самоосвітня компетентність є особливо важливою складовою в арсеналі учня, забезпечуючи змістовну і технологічну





сторони його особистісного зростання зокрема на уроках трудового навчання. [1].

У сучасних умовах формування самоосвітньої компетентності учнів на уроках трудового навчання та технологій є невід'ємною складовою підвищення якості освіти і стало однією з багатоаспектних проблем, що стоять перед державою.

Щоб знайти своє місце в житті, ефективно освоїти життєві та соціальні ролі, випускник школи має володіти певними якостями, вміннями:

- бути гнучким, мобільним, конкурентноздатним, уміти інтегруватись у динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці;

- критично мислити;
- використовувати знання як інструмент розв'язання життєвих проблем;

- генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;

- володіти комунікативною культурою, вміти працювати в команді;

- вміти запобігати та виходити з

будь-яких конфліктних ситуацій;

- цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави;

- уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення;

- бережливо ставитись до свого здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності;

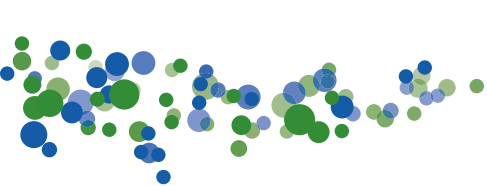
- бути здатним до вибору численних альтернатив, які пропонує сучасне життя.

Отже, статус людини в суспільстві залежить від неї самої. Швидкоплинність соціального прогресу, динамічних змін викликає необхідність постійної роботи над собою, розвиток життєвої компетентності, посилення відповідальності молодій людині за своє майбутнє, за можливість досягнення життєвого успіху.

### Використані джерела:

1. Воропай Н. А. Формування самоосвітньої компетентності у майбутніх учителів початкових класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Воропай Наталія Анатоліївна. Херсон, 2011. 240 с.

*Н.І. Силенко, к.пед.н.,  
вчитель початкових класів  
СЗШ №35 м. Києва*



## ПОЗАШКІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах реформування освіти України, визначених концепцією Нової української школи (НУШ), особливого значення набуває розвиток ключових компетентностей учнів. Вони охоплюють не лише академічні знання, а й здатність ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях. Позашкільна діяльність є важливим компонентом цього процесу, адже створює додаткові можливості для гармонійного розвитку дитини, розширення її кругозору, соціалізації та формування ціннісних орієнтирів.

НУШ передбачає переорієнтацію освітнього процесу на дитину, врахування її індивідуальних потреб та здібностей. Позашкільна діяльність як невід'ємна частина освітньо-виховного середовища реалізує ці принципи через використання інтерактивних форм, залучення дітей до творчої, дослідницької та командної роботи [2].

Серед ключових компетентностей, формування яких забезпечується у позашкільній діяльності, можна виділити:

- Комуникативну компетентність. Через участь у театральних гуртках, літературних студіях чи клубах дебатів діти вдосконалюють навички спілкування, аргументації та презентації власних ідей.

- Соціальну і громадянську

компетентність. Участь у благодійних акціях, екологічних проєктах або волонтерській діяльності допомагає дітям розвивати емпатію, відповідальність і співпрацю.

- Культурну обізнаність і самовираження. Заняття у гуртках декоративно-прикладного мистецтва, музики чи хореографії сприяють розвитку естетичного смаку, креативності та самопізнання.

Сучасна позашкільна освіта активно використовує цифрові інструменти, інтегруючи їх у традиційні форми роботи [3]. Наприклад, віртуальні гуртки програмування або робототехніки допомагають розвивати математичну грамотність, логіку та критичне мислення. Онлайн-платформи дозволяють організовувати інтерактивні майстер-класи, віртуальні екскурсії, які розширюють пізнавальний досвід дітей.

Також ефективними є проєктні методи, коли діти спільно створюють проєкти, що мають практичну цінність, наприклад, організовують виставки, створюють локальні медіа або розробляють екологічні ініціативи.

Участь у позашкільних активностях сприяє розвитку мотивації до навчання, підвищує самооцінку дітей, формує



відчуття успіху [1]. За даними педагогічних досліджень, учні, які регулярно займаються у гуртках, демонструють кращі результати в академічному навчанні та соціальній адаптації.

Крім того, позашкільна діяльність є ефективним засобом профілактики негативних явищ, таких як булінг, оскільки створює умови для позитивної взаємодії та співпраці між дітьми.

Отже, позашкільна діяльність є потужним інструментом формування ключових компетентностей молодших школярів, оскільки забезпечує умови для всебічного розвитку дитини, сприяє розкриттю її потенціалу, зміцненню морально-етичних цінностей та соціальних навичок.

У контексті Нової української школи позашкільна діяльність виконує важливу роль у реалізації концепції компетентнісного підходу, гармонійно доповнюючи навчальний процес. Для подальшого розвитку цієї сфери важливо впроваджувати інноваційні форми та методи роботи, інтегрувати цифрові ресурси та створювати умови для широкої участі дітей у різноманітних активностях.

Таким чином, позашкільна діяльність стає не лише важливим засобом виховання, але й інструментом підготовки молодших школярів до викликів сучасного світу, формуючи в них компетентності, необхідні для успішного життя.

### Використані джерела:

1. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти: методичний посібник / [А.Е. Бойко, В.В. Вербицький, А.В. Корнієнко, О.В. Литовченко; за ред. В.В. Мачуського]. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 223 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723075>
2. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Філатьєва Т. В. Позашкільна освіта як історико-педагогічна проблема. Науковий вісник Донбасу. 2014. № 4. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd\\_2014\\_4\\_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2014_4_21)

*К.Д. Скомська, здобувач вищої освіти,  
О.О. Войналович, к.пед.н., доцент  
Українського державного університету  
імені Михайла Драгоманова*



## СІМЕЙНО-ПОБУТОВІ ТРАДИЦІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ДОЗВІЛЛЯ

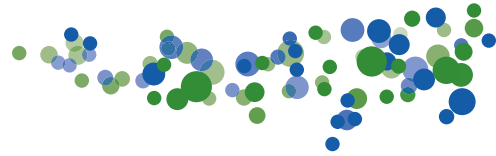
В сучасному суспільстві, де зростає темп життя і постійно змінюються технології, сімейно-побутові традиції та організація культурного дозвілля відіграють важливу роль у збереженні зв'язку між родинними членами та створенні незабутніх моментів. Ці традиції та дозвілля відображають культурну спадщину сім'ї, сприяють зміцненню зв'язків із нащадками та сприяють створенню гармонійного і щасливого родинного середовища.

Сімейно-побутові традиції – це передані з покоління в покоління певні звичаї, ритуали та цінності, які сформувалися в родині. Вони можуть бути пов'язані з релігійними святами, національними святами, сімейними подіями або навіть щоденними ритуалами [2]. Наприклад, святкування Різдва разом зібраною родиною, спільні недільні сніданки або щотижневі сімейні вечери. Ці традиції допомагають створити спеціальну атмосферу, в якій родинні члени можуть відчувати почуття єдності, важливості та приналежності.

Організація культурного дозвілля також розширює світогляд і знання родини. Відвідування музеїв, галерей та інших культурних закладів дозволяє розширити знання про мистецтво, історію, науку та інші сфери. Це стимулює розвиток креативного

мислення, аналітичних навичок та почуття естетики у членів сім'ї. Культурного дозвілля в сім'ї може починатися із планування подій та заходів, які відповідають інтересам всіх родинних членів. Важливо включити дітей у процес планування сімейного дозвілля. Дозволити їм вибирати активності та пропонувати ідеї допоможе їм почуватися важливими та підвищить інтерес до спільного проведення часу. Тому основним принципом організації сімейного відпочинку є орієнтація на всіх членів сім'ї з урахуванням віку, психофізіологічних особливостей та інтересів та цінностей кожного покоління. Адже це позитивно впливає на зміцнення та згуртування сім'ї [1, с.29]. Спільне обговорення та вибір заходів допомагає кожному відчувати себе важливим і включеним. Для досягнення рівноваги між індивідуальними і спільними заходами, можна встановити регулярні сімейні дні, коли всі члени сім'ї мають можливість обирати активності, які бажають спробувати [3].

Помічний інструмент у створенні сімейно-побутових традицій та організації культурного дозвілля – це створення спеціальних ритуалів і обрядів. Наприклад, можна вводити щотижневий вечір, коли всі члени сім'ї збираються разом, готують спільну вечерю, діляться своїми враженнями



про минулий тиждень та планують події на майбутній тиждень. Це створює час і простір для розмов і обміну думками, а також сприяє зближенню родини.

Організація культурного дозвілля може також включати походи до природи, пікніки, спортивні змагання або навіть сімейні подорожі. Це створює можливість для сім'ї провести час разом, насолоджуючись природою, активною діяльністю та взаємодією.

Збереження сімейно-побутових традицій і організація культурного дозвілля мають безліч переваг для родини. Вони сприяють зміцненню зв'язків між родинними членами, створюють сприятливу атмосферу для спілкування та розвитку, сприяють формуванню позитивних спогадів і незабутніх моментів [ 4].

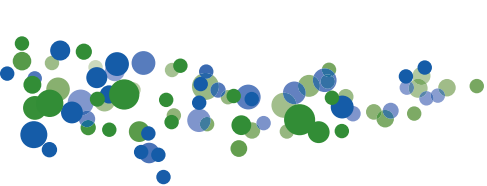
Крім того, сімейно-побутові традиції і організація культурного дозвілля допомагають передавати цінності, історію та культуру з покоління в покоління. Вони забезпечують стабільність і спокій в сімейному житті, дозволяють кожному родинному члену відчувати себе важливим і включеним.

Сімейно-побутові традиції і організація культурного дозвілля також сприяють розвитку різних навичок і цінних якостей у членів сім'ї. Наприклад, через спільне готування їжі або проведення різних ритуалів, діти можуть навчитися взаємодії, співпраці та виконанню певних обов'язків.

Вони також можуть розвивати творчість та виражати свої почуття через участь у художніх проєктах, співі та танцях. Також, сімейні традиції і культурні заходи можуть мати позитивний вплив на психологічний стан родини. Вони створюють можливість для відпочинку, релаксації та відведення часу від повсякденних справ. Відвідування культурних подій і спільне проведення часу допомагають зняти стрес, покращити настрій та стимулювати позитивні емоції [2 ].

Навчання та виховання через сімейно-побутові традиції і культурне дозвілля також сприяють підтримці і розумінню культурної спадщини своєї родини. Це може включати знайомство з національними традиціями, мовою, кулінарією та іншими аспектами культури своїх предків. Це допомагає дітям розуміти своє коріння, цінити і поважати свою культуру і сприяє формуванню позитивної самоідентифікації [ 3 ].

Отже, збереження сімейно-побутових традицій та організація культурного дозвілля є невід'ємною частиною формування міцної і злагодженої родини. Це дозволяє створювати особливі моменти і спогади, розвивати взаєморозуміння і підтримку, а також передавати цінності і культурну спадщину наступним поколінням.

**Використані джерела:**

1. Мокосєєва О. Сім'я – основа психічного здоров'я дитини. Семінар-практикум для батьків. Психолог дошкілля. 2021. черв. (№ 6). С. 27–33.
2. Педагогічна культура батьків: зміст та структурні компоненти URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-07/08gyvcsc.pdf> (дата звернення 22.10.2024)
3. Роль культурно – дозвілєвої діяльності у процесі соціалізації дитини. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/19189/1/Grinkiv.pdf> (дата звернення 22.10.2024).
4. Шляхи і засоби підвищення психолого– педагогічної культури батьків URL: <https://studfile.net/preview/5186429/page:4/> (дата звернення 09.10.2024)

*В.В. Скринник, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ІНКЛЮЗИВНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ УМОВ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ**

1. Визначення інклюзії та її значення в сучасній освіті.

Інклюзія — це процес створення рівних можливостей для навчання та розвитку всіх учнів, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Інклюзивна освіта сприяє соціальній інтеграції, формуванню толерантності та взаєморозуміння серед учнів [Петренко Л.Ю., "Основи інклюзивної педагогіки", 2020, 320 с.].

2. Законодавчі основи інклюзивної освіти в Україні.

Законодавство України передбачає впровадження інклюзії у загальноосвітніх закладах, зокрема через Закон України "Про освіту", "Про загальну середню освіту" та

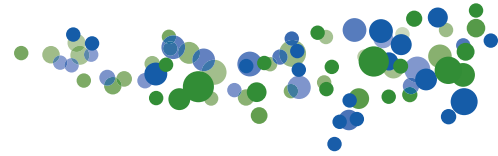
низку підзаконних актів. Ці документи регламентують права дітей з особливими потребами на якісну освіту та надання їм необхідної підтримки [Коваль О.С., "Інклюзивна освіта: правовий аспект", 2022, 150 с.].

3. Основні підходи до впровадження інклюзивної освіти.

В освітній практиці виділяють кілька підходів до впровадження інклюзії:

- Індивідуальний підхід: адаптація навчальних програм до потреб конкретного учня.
- Командна робота: співпраця педагогів, психологів, логопедів, соціальних працівників.
- Соціальна адаптація: організація





взаємодії між дітьми з особливими потребами та їх однолітками [Шевченко М. А., "Інклюзивна освіта в сучасній школі", 2021, 280 с.].

4. Практичні аспекти реалізації інклюзивного навчання.

Інклюзивні класи вимагають особливої організації: інклюзивний ресурсний центр (ІРЦ) як осередок допомоги дітям з особливими потребами. Педагогічний супровід: асистент вчителя, який допомагає реалізувати навчальні завдання. Спеціальні технічні засоби для полегшення процесу навчання [Гринько Т.І., "Практика інклюзивної освіти: досвід і перспективи", 2023, 230 с.].

5. Виклики, з якими стикаються школи в процесі впровадження інклюзії.

- Недостатня підготовка педагогів: більшість учителів не мають досвіду роботи з дітьми з особливими потребами.

- Відсутність матеріальної бази: технічне забезпечення класів часто не відповідає вимогам інклюзії.

- Суспільні стереотипи: негативне ставлення з боку батьків або учнів [Іваненко Л.М., "Інклюзія в Україні: виклики сьогодення", 2022, 180 с.].

6. Роль педагогів у створенні інклюзивного середовища.

Педагог є ключовою фігурою в процесі

інтеграції дітей з особливими потребами. Від нього залежить ефективність адаптації учнів, мотивація до навчання та успішність у соціалізації. Важливими є курси підвищення кваліфікації та залучення педагогів до обміну досвідом [Сидоренко В.О., "Інклюзія: роль учителя в сучасній школі", 2020, 250 с.].

7. Приклади успішних практик інклюзивної освіти.

У закладах, які впровадили інклюзію, спостерігається підвищення рівня соціальної інтеграції та покращення результатів навчання. Наприклад, програми "Inclusive Education for All" у країнах ЄС слугують прикладом системного підходу до створення інклюзивного середовища [Дмитренко Ю.М., "Європейський досвід інклюзії", 2021, 200 с.].

8. Перспективи розвитку інклюзивної освіти.

Подальший розвиток інклюзії вимагає:

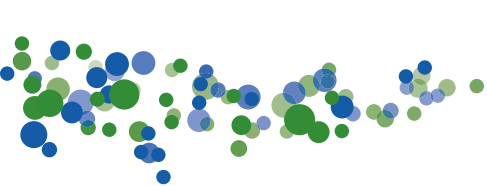
- Підвищення фінансування інклюзивних програм.

- Створення умов для розвитку інфраструктури шкіл.

- Формування інклюзивної культури в суспільстві [Кравчук П.О., "Перспективи інклюзивної освіти", 2023, 210 с.].

### Використані джерела:

1. Петренко Л.Ю., "Основи інклюзивної педагогіки", 2020, 320 с.



2. Коваль О.С., "Інклюзивна освіта: правовий аспект", 2022, 150 с.
3. Шевченко М.А., "Інклюзивна освіта в сучасній школі", 2021, 280 с.
4. Гринько Т.І., "Практика інклюзивної освіти: досвід і перспективи", 2023, 230 с.
5. Іваненко Л.М., "Інклюзія в Україні: виклики сьогодення", 2022, 180 с.
6. Сидоренко В.О., "Інклюзія: роль учителя в сучасній школі", 2020, 250 с.
7. Дмитренко Ю.М., "Європейський досвід інклюзії", 2021, 200 с.
8. Кравчук П.О., "Перспективи інклюзивної освіти", 2023, 210 с.

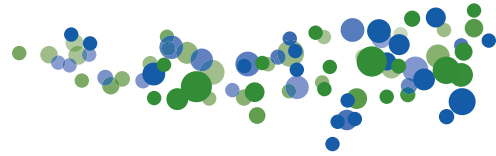
*Л.В. Сліпчишин, д.пед.н., професор  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **РОБОТА НАД ПОМИЛКАМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

Аналіз наукової літератури і практичного досвіду показує, що компетентний педагог поєднує в собі фахівця-професіонала та вихователя. Це дозволяє йому засобами своєї дисципліни формувати майбутнього професіонала, який володіє комплексом необхідних компетентностей (методологічної, методичної, науково-дослідної, цифрової тощо). Уміння створювати позитивне середовище для навчання є однією з найбільш важливих компетентностей педагога, яка пов'язана з умінням керувати аудиторією, виявляти труднощі та спільними зусиллями шукати шляхи їх подолання. Будь-який процес учіння неможливий без допущення помилок, тому важливо не тільки їх виявляти, але й використовувати як приклади для навчання.

Ця проблема не нова, її намагаються досліджувати науковці у різних аспектах: психологічному, в якому відсутність помилок пов'язується з життєвим успіхом; педагогічному, де помилки є індикаторами проблем в освітньому процесі; професійному, коли помилка може стати причиною аварій, нещасних випадків. Тому роботу над помилками потрібно розглядати як важливу складову професії.

Підготовка майбутнього педагога в закладі вищої освіти спрямована на те, щоб набутий рівень професійної компетентності дозволив йому досить легко адаптуватись на робочому місці в освітньому закладі. Недостатність практичного досвіду призводить до зменшення ефективності проведених занять в супереч сподіванням. На нашу думку, яка збігається з дослідженнями



по цій тематиці, до основних причин цього явища можна віднести: теоретичне володіння знаннями про методи, форми і засоби навчання та невміння їх ефективно поєднати; недостатнє уміння оперувати різноманітністю видів і типів уроків без порушення психологічної, дидактичної та методичної структур занять; недостатня педагогічна майстерність щодо управління класом/групою; допущення помилок професійного характеру в освітньому процесі та відсутність звички опрацьовувати їх. Часто трапляються випадки, коли через боязнь критики або осуду більш досвідчених колег, молодий педагог залишається зі своїми професійними проблемами наодинці, замість того, щоб звернутись до компетентної особи.

З педагогічної психології відома теорія П. Гальперіна, на основі якої сформувались три типи навчання, пов'язані з орієнтовною основою дій: перший – навчання через проби і помилки (неповна орієнтовна основа дії); другий – навчання без проб і помилок (побудова дії на повній орієнтовній основі засвоєння в спеціально організованих умовах); третій – орієнтовна основа дії будується здобувачем відразу для цілої системи об'єктів (понять), під контролем педагога. Саме третій тип як найефективніший, спрямований на діяльнісний підхід. Основними джерелами його успіху є розвиток пізнавального інтересу, підвищення навчальної мотивації

і відсутність боязні зробити помилку. У цьому контексті роботу над професійними помилками на перших етапах трудової діяльності можна розцінювати як важливий інструмент підвищення педагогічної майстерності.

У дослідженні М. Цимбал встановлено, що на порушення мисленнєвої діяльності і відповідно допущення помилок впливають особливості структурних компонентів мислення, а саме когнітивного, операційного та регулятивно-особистісного. Кожен з компонентів складається з елементів, які спроможні призвести до помилок. Вона доходить висновку, що причинами помилок можуть бути: недоліки власного мисленнєвого процесу, які залежать від якості розумової та пізнавальної діяльності; перевтома; вплив емоційного стану; вплив несприятливих зовнішніх чинників; недостатній рівень професійної підготовки до складних умов праці тощо. Дослідження проводилось поетапно, що дозволило виявити стереотипи мислення і визначити способи їх мінімізації. Найкращий спосіб уникнення помилок - розв'язування творчих задач [1].

Інший приклад стосується діяльності Школи Едукації польсько-американської Фундації Свободи і Варшавського університету. Ця школа є єдиною у Польщі структурою, яка проводить безоплатне навчання для майбутніх і працюючих педагогів. У Школі розроблено менторські



педагогічні стандарти розвитку вчителів, які поєднують чотири напрями: створення середовища навчання, відомості про педагогічну галузь та її навчання, планування навчального процесу, керування навчальним процесом. Важливим завершенням є рефлексійна практика. Стандарти описують хороші практики навчання, які показують, що вчитель-професіонал реалізує у своїй роботі. Кожен із студентів Школи використовує ці Стандарти для оцінювання свого навчання на усіх етапах розвитку. Ментори працюють зі студентами індивідуально і групою для відстеження динаміки розвитку педагогічної майстерності. Особлива увага звертається на категорію «атмосфера

безпеки, яка сприяє експериментуванню та ризику здійснення помилок». Ця категорія передбачає використання помилок студентів/учнів для модифікації процесу навчання з метою поглиблення розуміння теми [2].

Таким чином, на основі викладеного вище доходимо висновку про те, що робота педагога пов'язана з доцільним експериментуванням, яке неможливе без допущення помилок. Важливим інструментом підвищення педагогічної майстерності є робота над помилками професійного характеру, відхід від стереотипів та урахування особливостей власного мислення.

### **Використані джерела:**

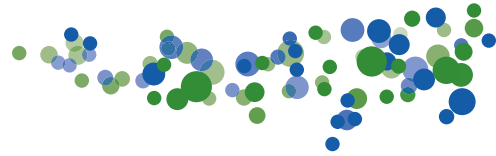
1. Цимбал М.В. Особливості та специфіка помилок при розв'язанні економічних творчих задач студентами-фінансистами. Наука і освіта. 2012. №9. С.226-231.
2. Cyborań A, Kołodziejek I., Sekulska-Gładysh G. Podstawy kierowania klasą. Warszawa: Fundacja Dobrej Edukacji, 2023. 122 s.

*А.В. Сопілка, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПІДГОТОВКА ДО ЇХ РОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ**

Розвиток творчих здібностей є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти, адже креативність стає важливою компетентністю для життя в умовах

швидких соціально-економічних змін. У концепції Нової української школи (НУШ) акцентується увага на необхідності формування в учнів здатності до творчого



мислення та самовираження, що вимагає від учителів ґрунтовної підготовки до створення умов для розвитку творчості. Особливо важливим є інтегрування таких підходів у процес навчання грамоти, адже цей період формує базові мовленнєві, когнітивні та творчі навички [1].

Творчі здібності визначаються як здатність особистості до генерування оригінальних ідей, створення нових продуктів діяльності або підходів до розв'язання завдань. У молодшому шкільному віці ці здібності мають специфічні прояви:

- образність і нестандартність мислення;
- здатність до імпровізації у мовленнєвих ситуаціях;
- розвиток мовленнєвої креативності через створення римованих текстів, казок тощо.

Творчі здібності розвиваються у трьох основних аспектах: когнітивному (гнучкість і оригінальність мислення), емоційному (уявлення, фантазія) та комунікативному (вміння виражати ідеї у словесній формі).

Процес навчання грамоти створює унікальні можливості для розвитку творчих здібностей, адже опанування читання та письма формує основу для мовленнєвої творчості. Зокрема:

- Читання сприяє розвитку уяви через ознайомлення з художніми текстами;
- Письмо дозволяє дітям

експериментувати з текстами, створювати власні твори, що стимулює мовленнєву креативність;

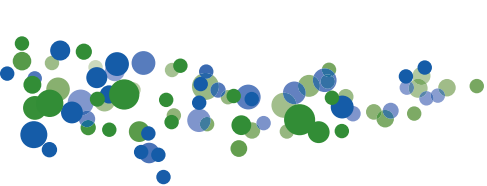
- Грамотність розширює словниковий запас, необхідний для формування оригінальних ідей.

Для розвитку творчості учнів важливим є використання інтерактивних методів навчання, таких як створення казок, віршів, коміксів, драматизація сюжетів [2].

Ефективність розвитку творчих здібностей залежить від педагогічної майстерності вчителя, його готовності використовувати інноваційні методики та креативні підходи [3]. Основними складовими підготовки вчителя є:

- Теоретична підготовка. Майбутні педагоги мають опановувати теорію творчості, методики її розвитку та принципи інтеграції творчих завдань у процес навчання грамоти.
- Практична підготовка. Під час педагогічної практики студенти мають опановувати інструменти для стимулювання творчого мислення школярів, наприклад, технології казкотерапії, методики ТРВЗ (теорії розв'язання винахідницьких завдань).
- Рефлексія. Важливим є вміння аналізувати власну педагогічну діяльність та вплив на розвиток творчих здібностей учнів.

Сучасна педагогіка пропонує низку інноваційних підходів для стимулювання творчості у процесі навчання грамоти,



серед яких:

- використання цифрових ресурсів (створення інтерактивних історій, онлайн-платформ для написання текстів);
- впровадження ігрових технологій (рольові ігри, мовленнєві квести);
- інтеграція з мистецькою діяльністю (створення ілюстрацій до текстів, розігрування власних сценаріїв).

Отже, розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання грамоти є важливим аспектом формування ключових компетентностей, що сприяє всебічному розвитку особистості. Для реалізації цього завдання необхідна

грунтовна підготовка вчителів, яка передбачає опанування теоретичних знань, практичних навичок і сучасних технологій розвитку творчості. Інноваційні методи навчання, інтеграція цифрових та мистецьких підходів дозволяють створити сприятливе середовище для формування у школярів креативного мислення.

Розвиток творчих здібностей у процесі навчання грамоти не лише сприяє успішному засвоєнню навчального матеріалу, а й формує у дітей здатність до самовираження, вирішення проблем та адаптації до викликів сучасного світу.

### **Використані джерела:**

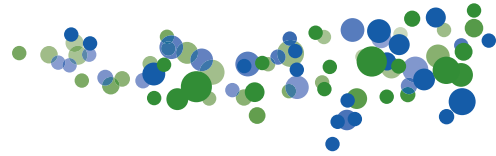
1. Вашуленко М. С. (2012). Навчання грамоти в 1 кл. Посіб. для вчителя. – Київ. Видавничий дім «Освіта», с. 12 – 15.
2. Любчак І. О. (2019). Компетентнісно-орієнтований урок – шлях до набуття школярами життєвих компетентностей, формування в них творчої особистості. Експрес-бюлетень фахової інформації. Вінниця, 14.
3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.

*К.М. Степанович, старший науковий співробітник  
Педагогічний музей України*

## **ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ ДЛЯ ВІДВІДУВАЧІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ**

Вільний доступ до інформації та відвідування музею має бути, доступним освіти — це право кожної людини. А для всіх, варіантом відпочинку, джерелом





додаткових знань та ін. Тому важливо, щоб ці заклади культури ставили пріоритетом доступність [3].

Найбільшої уваги потребує створення змістової доступності музейних експозицій для відвідувачів з порушеннями зору. Далі окреслимо особливості адаптації музейної експозиції для відвідувачів з порушеннями зору. Матеріал який буде подано — це свого роду підсумок створених проектів різних музеїв України.

Для початку маємо розділити відвідування музею на 2 підкатегорії:

- самостійне відвідування;
- організоване відвідування (групи) у супроводі працівника музею.

Для кожної з цих підкатегорій необхідні відповідні засоби змістової доступності. Окремо має розглядатися питання кваліфікованого супроводу осіб з числа МГН, зокрема, осіб з інвалідністю різних нозологій, працівниками музею, і умови надання такого супроводу. Самостійне відвідування музею не потребує участі працівника (екскурсовода чи куратора).

Засоби змістової доступності самостійного відвідування поділяються на засоби візуальної та невізуальної доступності. Засоби невізуальної доступності це тактильні та аудіозасоби забезпечення доступності.

Зокрема, це можуть бути спеціально розроблені:

- мнемосхеми, тактильні плани

поверхів музею;

- інформаційний кіоск (інформаційна підтримка, план розміщення тематичних зон, основні об'єкти та ін.); інформаційний кіоск може включати також тактильний план або мнемосхему.

- інформаційні таблички в універсальному дизайні (плоскодрукований шрифт тарельєфно-крапковий) з тактильним зображенням (за необхідності), у тому числі біля окремих розділів експозиції, встановлені відповідно до норм ДБН 2.2.40-2018 (Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення) [1];

- дублювання інформаційних стендів аудіо- або текстовим форматом (розміщення QR-кодів за навантаження відповідних матеріалів);

- відео матеріали повинні мати аудіодискрипцію (звуковий опис візуального контенту);

- розміщені у вільному доступі в експозиції тактильні моделі, тактильна графіка, копії, або репліки інструментів, матеріалів тощо; моделі повинні супроводжуватись відповідними описами;

- аудіогіди з аудіодискрипцією (описом візуальної частини, а також навігацією по території) [2];

- путівники, довідники виготовлені за принципами універсального дизайну; цей засіб може бути як самостійним, так і доповнюючим елементом; сюди можна винести частину інформації, тактильну



графіку, для якої відсутнє фізичне місце в експозиції; оптимальний варіант - путівники/довідники по тематичним блокам, або поверхам [2];

- матеріали в інтерактивних панелях, тачскрінах мають бути озвучені. Інтерактивні ігри – озвучені, або створені у фізичному форматі;

- біля деяких видів інтерактивностей має перебувати помічник від музею, оскільки не всі елементи можуть бути адаптовані для повністю самостійного використання (наприклад, частина де можна зробити власне фото для банкноти).

Організоване відвідування під керівництвом працівників (науковців та екскурсоводів) музею. Весь персонал, дотичний до роботи (екскурсії, заняття, квести та ін.) з організованими групами має отримати знання основ супроводу МГН, а також знання з аудіодискрипції та особливостей роботи з аудиторією з порушеннями зору, слуху та опорно-рухового апарату, основ супроводу відвідувачів з когнітивними порушеннями,

а також використанню засобів змістової доступності [2].

Засоби змістової доступності організованого відвідування під керівництвом працівників [4]:

- адаптовані екскурсії, заняття, квести та ін. (з аудіодискрибованими описами);

- тактильна наочність (муляжі, репліки, тактильна графіка та інше);

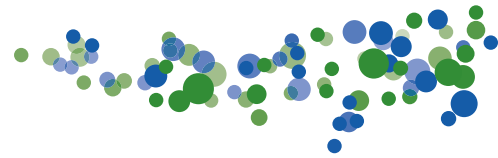
- роздаткові матеріали, виконані в універсальному дизайні (плоскодрукований текст та рельєфно-крапковий).

Як вже зазначено вище, деякі тактильні наочності можуть бути як засобом організованого, так і самостійного відвідування музею.

Створення повного комплексу як для самостійного, так і для організованого відвідання у максимальній кількості варіантів дозволить розширити аудиторію відвідувачів, а також сприятиме максимально комфортному перебуванню кожного відвідувача у музеї.

### **Використані джерела:**

1. ДБН 2.2.40-2018 (Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення) URL: [https://e-construction.gov.ua/laws\\_detail/3192362160978134152?doc\\_type=2](https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3192362160978134152?doc_type=2)
2. How to Make Museums More Accessible for People with Disabilities? URL: <https://www.inclusivecitymaker.com/how-to-make-museums-more-accessible-for-people-with-disabilities/>
3. What is Accessibility? URL: <https://www.seewritehear.com/learn/what-is-accessibility/>
4. The Role of Experience Museums in the Future of Accessible Museum Experiences URL: <https://www.demmuseums.com/the-role-of-experience-museums-in-the-future-of-accessible-museum-experiences/>



*В.В. Стрілець, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ**

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), спричиняє стрімкі зміни в житті суспільства. Новітні технології значно пришвидшили темп розвитку науки. Розповсюдження комп'ютерної техніки та доступність всесвітньої інтернет мережі, значно розширюють можливості підвищення якості освіти. Впровадження новітніх технологій може суттєво урізноманітнити освітній процес, зробити навчання цікавішим чим сформувати, чи значно підвищити позитивну мотивацію до навчання у здобувачів освіти. Одним з таких шляхів є залучення можливостей технології віртуальної реальності.[1]

У дослідженні проведеному Jiang J. та Fryer L.K. встановили, що при застосуванні технологій віртуальної реальності в навчанні покращувало мотивацію до навчання у здобувачів освіти. Формування позитивної мотивації до навчання – це одне з провідних завдань в закладах освіти. Було встановлено, що позитивна мотивація до навчання тісно пов'язана не лише з академічними досягненнями, а й із психологічним благополуччям. [5]

Віртуальна реальність – надає

можливості користувачу заглибитися у штучний світ за допомогою спеціальних сенсорних пристроїв. Генерація штучної імітації слухових, зорових, моторних відчуттів користувача створює ефект занурення в середовище.

Залучення технології віртуальної реальності в освіті осіб з ООП, в певних випадках, дозволяє створювати доступ і використовувати такі ж самі навчальні матеріали з дому, як і у реальному навчальному закладі, певною мірою нівелюючи фізіологічні перешкоди. Це значно підвищує ефективність навчання; формує позитивну мотивацію надаючи нові можливості для навчання людей з обмеженими можливостями; дозволяє здобути навички дій в небезпечних ситуаціях у найрізноманітніших галузях не наражаючись на саму небезпеку. [2]

Попередні дослідження показали, що навчання за допомогою віртуальної реальності може бути дуже мотивуючим для студентів через його унікальні особливості навігації, інтерактивність та занурення, що тісно пов'язано з психологічною присутністю, яка визначається як загальне суб'єктивне



відчуття «перебування» у віртуальному світі до точки, до якої віртуальність середовища залишається непоміченим і здається домінуючою реальністю, і таким чином спонукає студентів залучатися до навчального матеріалу. [5]

В сучасних умовах освітній процес стає дедалі більш цифровим, і дедалі різноманітнішим в інструментальному плані. Одним з інструментів є залучення штучного інтелекту – а саме AI репетитора. Розробники створюють велику кількість різних AI репетиторів, кожен з яких має певні завдання та функціонал. Вибір може базуватись як на цілях навчання, так і на вікових особливостях здобувачів освіти чи предметній галузі.

Беззаперечно, AI репетитори значно розширюють можливості традиційних методів навчання, хоча, варто зазначити, що вони далекі до того щоб скласти конкуренцію кваліфікованим та досвідченим викладачам, а скоріше можуть допомогти створити більш гнучке і різноманітне навчання. Зробивши

його більш цікавим і підвищуючи позитивну мотивацію до навчання у здобувачів освіти. [4]

Ще одним інструментом, який може значно підвищити зацікавленість і формувати позитивну мотивацію до навчання у здобувачів освіти, є гейміфікації, або ігрофікації навчального процесу.

Все більшої практики набуває застосування в навчанні застосування ігрових методів. Поки найчастіше навчання в ігровій формі проходить під час проведення тренінгів. [3]

Гейміфікація - потенційно ефективний підхід до покращення навчальних досягнень та позитивної мотивації до навчання, який поєднує елементи гри і навчальні цілі. З'являється все більше мобільних додатків з іграми спрямованими на засвоєння нових знань. Такі методики навчання сприяють підвищенню залученості здобувачів освіти в процес, вони більше мотивовані до дискусії, обговорення та співпраці з колегами. [6]

### **Використані джерела:**

1. Гриб'юк О. О., Віртуальне освітнє середовище як інноваційний ресурс для навчання і дослідницької діяльності студентів, <http://lib.iitta.gov.ua/1115/1/Grybyuk-tezy.pdf>
2. Климнюк В.Є., ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ, DOI: 10.30748/zhups.2018.56.28
3. Тріщук О.В., Фіголь Н.М., Волик Н.С., Гейміфікація в освітньому процесі, DOI:10.20535/2077-7264.3(65).2019.202000
4. Bearman M., Ryan J., Ajjaw R., The impact of AI-tutors on the motivation and learning



effectiveness of students, DOI:10.31649/2524-1079-2024-9-1-043-049

5. Jiang J., Fryer L.K., The effect of virtual reality learning on students' motivation: A scoping review, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcal.12885>

6. Sappaile B.I., Xu S., Oci M., Murphy X., The Influence of Gamification Techniques on Students' Learning Performance and Motivation in Learning An Experimental Study, DOI:10.55849/jnhl.v2i1.935

*Г.М. Строганова, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ**

Глобальний вплив штучного інтелекту (ШІ) кардинально змінює підходи до навчання та управління освітніми процесами. Нові технології стають не просто опцією, а необхідністю для підвищення ефективності навчання на рівні окремих занять, у масштабі освітніх систем. Сучасні системи ШІ здатні аналізувати значні обсяги даних, навчатися на їх основі та використовувати це навчання для точного прогнозування або прийняття рішень. Сьогодні такі технології, як адаптивні системи навчання, платформи для створення інтерактивного контенту й аналітика поведінкових даних, стали важливими компонентами освітнього процесу, сприяючи його ефективності та доступності.

Особливості використання можливостей ШІ в освіті вивчають закордонні (Holmes W., Porayska-Pomsta K., Holstein K., Cukurova M., Sutherland E., Shum S.B., 380

Santos O.C. та ін.) та вітчизняні (Ничкало Н.Г., Лазаренко Н.І., Гуревич Р.С., Ковачов С., Сичікова Я., Драч І., Петроє О., Бордієнко О., Регайло І., Базелюк О., Базелюк Н., Слободянюк О. та ін.) науковці.

Метою дослідження є аналізування переваг та ризиків використання ШІ на уроках української мови.

Однією з важливих підгалузей ШІ є обробка природної мови (NLP), яка дає змогу програмам розуміти, створювати, перекладати та аналізувати текстовий або голосовий контент. Наприклад, голосові помічники та інструменти ШІ вже використовуються для діагностики читання, виявлення мовленнєвих проблем і надання індивідуальних рекомендацій. Такі можливості ШІ дуже важливі під час вироблення навичок читання, розуміння, аналізування чужих та створення власних текстів різних типів, стилів та жанрів.



Для результативного використання інструментів ШІ важливо створити рівні умови доступу для всіх учнів. Завдання мають урахувати різний рівень складності, щоб відповідати індивідуальним можливостям. Важливо підкреслювати цінність будь-яких зусиль, навіть якщо вони не одразу дають позитивний результат. Такий підхід допомагає учням усвідомити, що невдачі є невіддільною частиною освітнього процесу та сприяють їхньому розвитку.

На основі технології ШІ з'явилося багато інструментів, що дають змогу покращити ефективність формування та вдосконалення мовленнєвої компетентності. Наприклад, ChatGPT допомагає учням проведенні лінгвістичних досліджень, підготовці до доповідей на різні теми, Caktus, Gradescope, Alta, Querium та Educationcopilot надають персоналізовані рекомендації, допомагають добирати індивідуальні та диференціальні завдання, автоматизують оцінювання та створюють персональні навчальні плани, а сервіси Quizizz, Kahoot!, QuestionWell генерують опитування та вікторини. Це дає змогу учням навчатися ефективніше, а вчителям – зосередитися на більш творчих аспектах своєї роботи.

Хоча ШІ пропонує багато переваг для освіти, його використання на уроках української мови пов'язане з певними ризиками, а саме:

- безпосередня залежність від

технології може призвести до зменшення критичного мислення та творчості учнів, якщо вони будуть надмірно покладатися на ШІ;

- недоліки в розумінні контексту, ШІ може не завжди правильно інтерпретувати нюанси української мови, особливо в контексті ідіоматичних виразів, фразеологізмів тощо;

- можливі помилки в граматиці та лексиці;

- проблеми з авторським правом, бо використання ШІ для створення текстів може порушувати авторські права, якщо він генерує контент, заснований на вже наявних матеріалах;

- можливість виникнення труднощів у разі відсутності доступу до інтернету або технічних збоїв.

Щоб мінімізувати зазначені ризики, необхідно комбінувати використання ШІ з традиційними методами навчання, ретельно відбирати інструменти ШІ та перевіряти їхню точність, навчати учнів критично мислити та оцінювати інформацію, отриману від ШІ, запропонувати учням чіткі правила використання ШІ в освітньому процесі.

Отже, розвиток і вдосконалення ШІ в освіті набуває ключового значення для трансформації сучасного освітнього процесу. Використання ШІ має багато переваг, зокрема його інтеграція в програмне забезпечення для навчання,





що дає змогу автоматизувати рутинні індивідуальних дидактичних підходів, завдання педагогів. Це дає змогу вчителям вдосконалення методик викладання та зосередитися на творчих і професійних забезпечення якісного зворотного зв'язку аспектах роботи, таких як розробка для учнів.

### Використані джерела:

1. Карташова Л., Сорочан Т., Шеремет Т. Штучний інтелект як засіб формування освітнього досвіду майбутнього. Хмельницький. 2022. С. 59–63.
2. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. Фізико-математична освіта. 2023. Т. 38. № 1. С. 48–53. URL: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-007>
3. Мар'єнко М.В., Шишкіна М.П., Коновал О.А. Методологічні засади формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах вищої педагогічної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2022. № 89 (3). С. 209–232. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4981>
4. Освіта.UA. Штучний інтелект в освіті: три аспекти. Освіта.UA. (2024, January 26). URL: [https://osvita.ua/school/method/91077/#google\\_vignette](https://osvita.ua/school/method/91077/#google_vignette)
5. Тітова Л.О. Добір сервісів на основі штучного інтелекту для створення візуального навчального контенту. International Science Journal of Education & Linguistics. 2024. № 2. Т. 3. С. 114–125. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240302.13>

*О.Д. Трегуб, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ПЛАТФОРМ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ВИКЛАДАННІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання стало важливим компонентом сучасної освітньої системи, зокрема в умовах глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні. Ці обставини спонукали до пошуку ефективних рішень для забезпечення доступу до якісної освіти в онлайн-форматі. Особливо актуальним це питання є для трудового навчання, яке передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, але й розвиток практичних навичок.

Роль інтернет-платформ у



дистанційному викладанні трудового навчання в умовах воєнного стану є надзвичайно важливими. Вони забезпечують учням можливість продовжувати навчання навіть у кризових ситуаціях, підтримуючи доступ до знань і практичних завдань [2]. Завдяки інструментам цифрової взаємодії такі платформи допомагають зберегти сталість освітнього процесу, підвищують його ефективність і адаптуються до нових викликів.

Інтернет-платформи, що використовуються для дистанційного викладання трудового навчання, мають відповідати низці специфічних вимог. Однією з ключових є інтерактивність. Платформи повинні підтримувати інтеграцію з інструментами для моделювання процесів, такими як симулятори технологічних операцій, 3D-моделі виробів або інтерактивні відеоінструкції. Це дозволяє забезпечити максимально наближене до реального виконання завдань середовище, що є важливим для формування практичних навичок [3].

Для ефективної організації дистанційного викладання трудового навчання використовуються різні інтернет-платформи, які забезпечують як теоретичну, так і практичну частини навчального процесу. Однією з найпоширеніших є Google Classroom, яка дозволяє організовувати уроки, роздавати завдання, збирати результати роботи учнів і забезпечувати

зворотний зв'язок. Завдяки інтеграції з іншими сервісами Google, такими як Google Docs, Sheets, та Slides, ця платформа надає широкі можливості для роботи з текстовими, графічними і табличними матеріалами.

Для проведення інтерактивних занять у режимі реального часу активно використовуються Zoom та Microsoft Teams. Ці платформи надають можливість демонструвати екран, що є надзвичайно зручним під час пояснення технологічних операцій, або транслювати процес виготовлення виробів у форматі відеоконференцій. Крім того, такі спеціалізовані програми, як Tinkercad та Autodesk Fusion 360, стають незамінними для навчання дизайнерським і конструкторським навичкам, особливо під час вивчення 3D-моделювання [1].

Ці платформи дозволяють гнучко адаптувати навчальний процес під потреби як вчителів, так і учнів, забезпечуючи доступ до якісних освітніх ресурсів навіть у дистанційному форматі.

Інтернет-платформи відкривають нові можливості для організації навчального процесу, роблячи його більш гнучким та доступним [4]. Однією з ключових переваг є персоналізація навчання. Учні можуть працювати у власному темпі, переглядати відеоінструкції, виконувати завдання у зручний для себе час та отримувати зворотний зв'язок від учителя. Це особливо



важливо для трудового навчання, де освоєння практичних навичок потребує повторюваних дій і засвоєння послідовності технологічних операцій.

Попри значний потенціал інтернет-платформ, їх впровадження у викладання трудового навчання супроводжується низкою викликів. Насамперед це недостатнє технічне забезпечення частини учнів і вчителів, зокрема відсутність стабільного доступу до Інтернету чи необхідного обладнання. Крім того, багато педагогів потребують додаткового навчання для ефективного використання цифрових інструментів.

Інтернет-платформи відіграють важливу роль у забезпеченні доступності

та ефективності дистанційного навчання, зокрема у викладанні трудового навчання. Вони створюють умови для інтерактивного засвоєння знань, розвитку практичних навичок і формування цифрової компетентності учнів. Однак успішне впровадження таких платформ вимагає подолання технічних, методичних та організаційних викликів, а також підвищення кваліфікації педагогів.

Поєднання сучасних технологій із творчим підходом до викладання здатне значно підвищити якість освітнього процесу та забезпечити його адаптивність до сучасних умов і потреб суспільства.

### **Використані джерела:**

1. Биков В. Ю. Дистанційне навчання: теорія, методика, технології / В. Ю. Биков. – Київ: Академія, 2021. – 240 с.
2. Плахотнік О. В. Інтернет-платформи у сучасному освітньому середовищі: переваги та виклики / О. В. Плахотнік // Науковий вісник освіти. – 2023. – № 4. – С. 45–52.
3. Серєда Г. М. Цифрові технології в освіті: методичні рекомендації / Г. М. Серєда. – Київ: Освіта, 2022. – 120 с.
4. Федоренко С. І. Застосування цифрових платформ у трудовому навчанні / С. І. Федоренко, Л. М. Коваленко // Інновації в освіті. – 2022. – № 6. – С. 18–24.

*А.М. Фомічова, здобувач вищої освіти  
Державний університет інфраструктури та технологій*

## **«СТАНЬ СТУДЕНТОМ НА 1 ДЕНЬ – ТВІЙ ПОМІЧНИК У ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ»**



В Україні молодь приймає рішення щодо професійної освіти в молодому віці, тому часто змушені вибрати шлях, заснований на суспільних або сімейних очікуваннях, а не на власних інтересах, і, як наслідок, розчарування, втрата часу та пошук іншої освіти. Також стає питання нерозуміння своїх сильних й слабких сторін, практичної складової майбутньої професії, можливості працевлаштування, і, як наслідок, робота не за освітою. З пошуком закладів вищої освіти також може виникнути багато проблем, які ускладнюють процес прийняття рішень. Ці проблеми часто пов'язані з величезним обсягом доступної інформації, різноманітністю установ, а також особистими фінансовими факторами, які необхідно зважити.

Вже існує декілька пошукових ресурсів, що допомагають в виборі закладів освіти в Україні. Розглянемо сильні та слабкі їх сторони:

1. <https://osvita.ua>. На цьому порталі завжди є актуальні новини освіти та інформація регулярно оновлюється, але інтерфейс важкий для сприйняття за рахунок великої кількості посилань. [1]

2. Портал <https://osvitoria.media> зосереджений на початковій та середній освіті, підготовці до вступу. Інтерфейс зрозумілий, однак немає чітких розподілів по закладах та детальної інформації про них. [2]

3. <https://mon.gov.ua> – офіційний

сайт Міністерства освіти та науки України, де можна знайти інформацію по всіх закладах освіти по областях. Однак інформація загальна, немає описів спеціальностей. Щоб дізнатись детальніше про заклад треба перейти на його сайт. А сайти не уніфіковані, різні інтерфейси та обсяги інформації про освітні послуги.[3]

Проаналізувавши існуючі пошукові системи та сайти нами було розроблено проєкт «Стань студентом на один день». [4] Ідея полягає у створенні можливості на один день відчувати себе студентом того чи іншого закладу освіти. Відвідати заняття, познайомитися з викладачами, оглянути навчальний заклад, побувати в аудиторіях та бібліотеці. Познайомитися та поспілкуватися з студентами цього навчального закладу, дізнатися їх враження та думку.

Як працює портал: 1. Необхідно зайти на сайт стань студентом на один день 2. Обрати вкладку «заклади освіти» 3. За допомогою фільтрів обрати параметри навчання, наприклад спеціальність, форма власності. 4. На екрані з'явиться перелік закладів освіти, що відповідають заданим параметрам. 5. Перейшовши в профіль закладу можна переглянути більш детальну інформацію про нього та зробити заявку на відвідування. 6. Далі чекаємо на лист запрошення в якому буде вказано день, час та інформацію про контактну особу, яка буде супроводжувати в навчальному закладі.



7. Навчальний заклад отримує заявку на відвідування й визначає день та групу, щоб була можливість відвідати профільні лекції та практичні заняття відповідно до обраної спеціальності.

Наступним кроком має стати популяризація та розповсюдження сайту серед майбутніх абітурієнтів. Для цього потрібно: проводити лекції та консультації

в закладах освіти; розробити рекламні пости; додати інформацію на офіційні сайти закладів вищої освіти; робити публікації в популярних соціальних мережах.

### Використані джерела:

1. <https://osvita.ua>.
2. <https://osvitoria.media>
4. <https://mon.gov.ua>
5. <https://kyivstudent.website/>

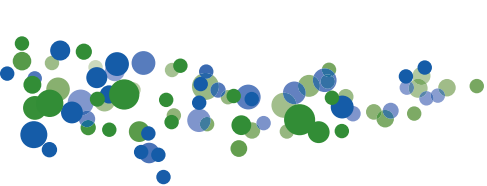
*Чжан Мен, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## РОЗВИТОК НЕВЕРБАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА: ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ

Розвиток невербального інтелекту є важливим аспектом формування творчих і пізнавальних здібностей молодших школярів. У контексті Нової української школи акцент зроблено на формуванні ключових компетентностей, серед яких здатність до творчості, емоційного інтелекту та ефективної комунікації. Невербальний інтелект, як частина загальної інтелектуальної структури, охоплює здатність до сприйняття,

розуміння та передачі інформації через зорові, слухові та рухові канали. Уроки мистецтва є унікальним середовищем для стимулювання невербальних навичок завдяки використанню художніх образів, кольорів, форм і ритмів [1].

Головним завданням є підготовка педагогів, які зможуть ефективно інтегрувати методи розвитку невербального інтелекту в навчальний процес. Це вимагає від майбутніх учителів як теоретичних



знань, так і практичних навичок у галузі мистецтва, психології та педагогіки.

Невербальний інтелект включає здатність аналізувати візуальні і просторові образи, розпізнавати емоції, співставляти звуки з візуальними враженнями, а також координувати рухи. У молодшому шкільному віці ці здібності активно розвиваються, впливаючи на загальне навчання, соціальну адаптацію та креативність. Уроки мистецтва, завдяки використанню малювання, музики, ліплення та театральних постановок, створюють ідеальні умови для розвитку невербального інтелекту. Діти навчаються передавати емоції через художні образи, розуміти символіку кольору і форми, а також співпрацювати в команді [2].

Методи роботи на уроках мистецтва [3] можуть бути спрямовані на:

- Зорове сприйняття та аналіз. Використання художніх творів для навчання сприйняття композиції, перспективи та символізму.

- Розвиток рухової координації. Заняття танцями, театральними імпровазіями або ліпленням сприяють синхронізації між рухами та уявними образами.

- Емоційна експресія. Малювання картин на основі емоцій, музичні імпровазії, створення образів через пластичні рухи розвивають здатність до невербальної комунікації.

Підготовка майбутніх учителів до

роботи з невербальним інтелектом включає:

- Теоретичний блок. Вивчення психологічних основ невербального інтелекту, його структури та методів розвитку.

- Практичний блок. Розробка та апробація методик навчання через мистецтво, зокрема використання арт-терапії, інтерактивних ігор та креативних вправ.

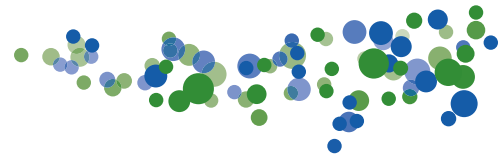
- Цифрові технології. Інтеграція мультимедійних інструментів, які дозволяють моделювати художні образи, створювати анімації чи проводити інтерактивні заняття.

- Рефлексія та супервізія. Підготовка педагогів включає навички аналізу власної діяльності та її коригування відповідно до потреб учнів.

Головними викликами є недостатній рівень обізнаності педагогів у питаннях розвитку невербального інтелекту, оскільки багато вчителів не мають достатніх знань та методичних матеріалів для ефективної роботи в цьому напрямку. Також існує проблема обмеженості навчально-методичних ресурсів, орієнтованих на невербальний розвиток, що ускладнює підготовку та проведення занять. Крім того, технічна база в навчальних закладах часто не дозволяє впроваджувати сучасні методи та інструменти навчання, зокрема мультимедійні технології.

Водночас, перспективи розвитку





цієї сфери включають впровадження інноваційних програм підготовки педагогів, обмін досвідом з міжнародними освітніми спільнотами та активне залучення цифрових ресурсів для підтримки навчання, що може значно покращити ефективність навчального процесу.

Таким чином, розвиток невербального інтелекту у молодших школярів є ключовою складовою їхнього гармонійного розвитку. Уроки мистецтва створюють сприятливі умови для реалізації цієї мети.

Для ефективної роботи в цьому напрямку необхідно забезпечити відповідну підготовку педагогів, яка охоплює теоретичні знання, практичні навички та здатність до рефлексії. Інноваційні методики, зокрема арт-терапія та цифрові технології, можуть стати основою для трансформації освітнього процесу, сприяючи формуванню гармонійно розвиненої особистості.

#### **Використані джерела:**

1. Андрос Є. І. Інтелект у структурі людського буття: монографія. К.: Стилос, 2010. 358 с.
2. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація. Київ : Вид-во «Освіта України», 2014. 289 с.
3. Чорна В., Оліщук Т. Розвиток креативності засобами мистецтва у початковій школі: теоретичний аспект. Молодь і ринок. 2018. № 5 (160). URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.133897>

*Чжан Цзін, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

У сучасному світі, який характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та глобалізацією освітнього простору, підготовка майбутніх учителів іноземних

мов набуває особливого значення. Нові реалії вимагають не лише високого рівня професійної компетентності, але й готовності педагогів інтегрувати інноваційні технології в освітній процес. Ці



технології стають важливим інструментом для створення умов, що сприяють ефективному засвоєнню іноземної мови, розвитку міжкультурної комунікації та формуванню в майбутніх педагогів умінь, необхідних для роботи в цифровому середовищі [2].

Інноваційні технології займають провідне місце у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Їх використання забезпечує сучасний рівень освітнього процесу, сприяє розвитку критичного мислення, мовленнєвих і міжкультурних компетенцій, а також дозволяє інтегрувати міжнародний досвід у навчання. Серед основних інструментів, які активно застосовуються в освітньому процесі, варто виділити цифрові платформи, мобільні додатки, гейміфікацію, віртуальну реальність та хмарні технології [1].

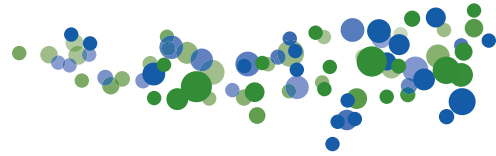
Цифрові платформи, такі як Moodle, Google Classroom або Edmodo, забезпечують можливість створення інтерактивних курсів, надання зворотного зв'язку студентам та організації дистанційного навчання. Вони є зручними для створення персоналізованих навчальних траєкторій, що враховують індивідуальні потреби майбутніх педагогів. Мобільні додатки, наприклад, Duolingo або Quizlet, сприяють розвитку автономного навчання, дозволяючи студентам практикувати мовні навички в будь-який зручний час. Такі ресурси також демонструють можливості

інтеграції технологій у майбутню викладацьку діяльність.

Окремо варто відзначити потенціал гейміфікації, яка дозволяє стимулювати інтерес до навчання через використання ігрових методів. Впровадження мовленнєвих квестів, інтерактивних вікторин чи веб-квестів сприяє не лише закріпленню знань, а й створенню позитивної емоційної атмосфери під час навчання. Віртуальна та доповнена реальність є інструментами, що дозволяють занурити студентів у реалістичні мовленнєві ситуації. Наприклад, участь у віртуальних екскурсіях або дебатах іноземною мовою сприяє розвитку мовленнєвих навичок і формує впевненість у спілкуванні.

Використання хмарних технологій, таких як Google Docs, Padlet чи Microsoft Teams, забезпечує спільну роботу над проектами, організацію групової взаємодії та збереження освітніх матеріалів у доступному форматі. Ці інструменти не лише спрощують організацію навчального процесу, а й розвивають у студентів командну взаємодію та професійні комунікаційні навички.

Попри очевидні переваги, інтеграція інноваційних технологій у професійну підготовку супроводжується низкою викликів. Зокрема, технічні обмеження стають вагомим бар'єром для їх ефективного використання. Не всі заклади освіти мають доступ до сучасної техніки або стабільного інтернету, що ускладнює проведення занять



із використанням цифрових ресурсів. Крім того, недостатній рівень цифрової грамотності як студентів, так і викладачів, є ще однією проблемою, яка потребує вирішення.

Методичні виклики також відіграють значну роль. Інноваційні технології вимагають адаптації традиційних методик викладання, створення нових навчальних матеріалів і додаткової підготовки викладачів [1]. Цей процес є ресурсозатратним і потребує підтримки на державному рівні. Психологічні бар'єри, такі як недовіра до технологій або страх перед змінами, також можуть уповільнювати їх упровадження.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу. Необхідно забезпечити заклади освіти сучасним обладнанням, розробити програми підвищення кваліфікації для викладачів, які б орієнтувалися на розвиток цифрової грамотності. Також важливо створювати методичні рекомендації для інтеграції інноваційних технологій у навчальний процес та проводити систематичний моніторинг їхньої ефективності.

Отже, інноваційні технології відкривають нові горизонти для підготовки майбутніх учителів іноземних мов, забезпечуючи якісну трансформацію освітнього процесу. Вони сприяють підвищенню ефективності навчання, розвитку мовленнєвих і професійних компетенцій, а також формуванню у майбутніх педагогів навичок, необхідних для роботи у сучасному освітньому середовищі.

Проте успішна інтеграція цих технологій вимагає подолання низки викликів, пов'язаних із технічними, методичними та психологічними бар'єрами. Забезпечення відповідної матеріально-технічної бази, підвищення рівня цифрової грамотності викладачів і студентів, а також створення ефективних методичних підходів є ключовими факторами, що сприятимуть удосконаленню процесу професійної підготовки педагогів. Інноваційні технології стають не лише інструментом, але й рушієм змін, які формують нового педагога — компетентного, творчого, готового до викликів сучасності.

### Використані джерела:

1. Дубасенюк О. А. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики : збірник науково-методичних праць, 3, 12–28. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2. Kolisnichenko A. The role of acmeological approach in the professional training of future foreign languages teachers in institutions of higher education. Problems of modern teacher training. 2022. №2(26). С. 103–110. URL: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(26\).2022.267726](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(26).2022.267726)



*В.М. Чичук, к.пед.н., доцент  
Уманський державний педагогічний  
університет імені Павла Тичини*

## ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

З огляду на швидкий розвиток технологій, посилення конкуренції на ринку праці та постійно зростаючі вимоги до кваліфікації, заклади освіти зіштовхуються із необхідністю впровадження ефективних методик, які дозволять розвивати у здобувачів освіти не лише теоретичні знання, а й прикладні навички, зокрема в умовах реальних практичних завдань. Проєктна діяльність у професійній освіті сприяє формуванню у здобувачів освіти таких важливих компетенцій, як навички командної роботи, критичного мислення, самостійності в ухваленні рішень, а також вміння планувати та реалізовувати завдання у конкретних часових та ресурсних рамках [1].

Управління проєктною роботою включає наступні ускладнюючі чинники [2]:

- ризик. За своєю природою проєкт пов'язаний з імовірністю невдачі та втрат;
- невизначеність. Унікальність проєкту говорить про те, що його ініціатор та виконавець не можуть спрогнозувати всіх обставин його реалізації;
- витрати ресурсів. Проєкт вимагає бюджету, забезпечення виробничими та

людськими ресурсами;

- зміна управління. Проєкт передбачає тимчасову передачу частини ресурсів організації, включаючи трудові, у розпорядження керівника проєктів, що зумовлює низку організаційних та соціальних труднощів;

- вихід з ритмічного графіка функціонування. Проєкт передбачає одноразове залучення значного обсягу ресурсів з їх подальшим вивільненням.

Зазначені вище чинники певною мірою ускладнюють завдання управління та координації проєктної роботи. Зважаючи на поступ людської цивілізації, частка проєктної діяльності зростає, водночас підвищуючи також і складність, і масштаб проєктів.

Управління проєктами – це сукупність знань, прийомів та інструментів, що забезпечують планування, реалізацію та завершення проєктів з урахуванням заданих критеріїв його успішності (терміну, бюджету, функціоналу) [3]. Наразі проєктній роботі в системі освіти приділяється значна увага в науковій літературі та практиці управління освітньою діяльністю. По-перше, здатність до проєктної діяльності



є одним із результатів навчання, якому відповідає низка загальних та професійних компетенцій, які мають бути сформовані в результаті навчання у закладі вищої освіти. По-друге, проєктна діяльність розглядається як педагогічна технологія, що дозволяє якісно опанувати як методи професійної діяльності, так і предметну область [4].

Мета проєктної діяльності у професійній освіті – насамперед освітня. Значна частина проєктів вирізняється навчальним характером і в цілому не передбачає отримання будь-якого цінного для науки чи практики результату.

Сюди можна віднести більшість виконуваних курсових проєктів. Навіть якщо проєкт призначений для розв'язання конкретної реальної задачі, наприклад, він запропонований як кейс роботодавцем, або його розробка передбачає вирішення будь-якої науково-дослідної задачі, або його метою є отримання якогось затребуваного програмного продукту чи сервісу, у будь-якому випадку освітня функція проєкту є домінуючою.

Другою особливістю (що зумовлена першою) є високий рівень толерантності до ймовірних невдач. Доцільно зауважити, що заклад освіти – це свого роду венчурний фонд, який готовий витратити час здобувачів освіти (і дещо меншою мірою викладачів), власні технічні ресурси та приміщення для реалізації проєктів. Якщо навчальний

проєкт не буде успішним, це не позначиться на ефективності роботи закладу освіти, позаяк педагогічний результат компенсує витрати ресурсів.

Наступна особливість – спосіб залучення учасників проєкту. У більшості випадків це здобувачі або аспіранти, які не отримують винагороди за участь у проєкті та вступають до нього або з метою засвоєння компетенцій, або з метою досягнення результату проєкту, наприклад, з наступним виходом на стартап або для перемоги у конкурсах. Також важливим мотивом є реалізація проєкту для подальшого захисту кваліфікаційної роботи чи дисертації. Описана особливість визначає значну плинність кадрів. На відміну від керівника організації, у керівників навчального підрозділу закладу освіти відсутні ефективні важелі залучення та утримання учасників проєкту, проєктна робота – це не основний обов'язок здобувача освіти [5].

Таким чином, критерії проєктної роботи у закладах освіти значно відрізняються від загальноприйнятих, а отже, і система автоматизації проєктної діяльності повинна враховувати все перелічене. В контексті критеріїв доцільно зазначити і про ресурси, які також вирізняються власною специфікою. Це здобувачі освіти та проєктні команди, які мають низку компетенцій та інтересів.

**Використані джерела:**

1. Біла, І.В. Гнучкі технології управління проектною діяльністю у закладах вищої освіти. Освітні інновації та технології, 2021, № 3, С. 45-53.
2. Кравченко, О.В. Методологія Scrum в організації навчальної діяльності. Професійна освіта: виклики сучасності, 2020, № 4, С. 22-28.
3. Курлянд, І.В. Інтеграція міждисциплінарних підходів у проектне навчання. Педагогіка та психологія професійної освіти, 2019, № 2, С. 101-110.
4. Пометун, О.І. Проектне навчання в професійній підготовці: теорія і практика. Вісник сучасної освіти, 2018, № 5, С. 56-63.
5. Thomas, J.W., & Mergendoller, J.R. Managing Project-Based Learning: Essential Strategies. Educational Leadership, 2018, Vol. 76, pp. 34-41.

*Т.М. Швалюк, к.пед.н, доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ТА ДОПОМІЖНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Відомо, що мова і мовлення відіграють велику роль у когнітивному і емоційному розвитку дитини, є регулятором її поведінки, основою соціальної взаємодії, організатором навчання. У випадках, коли мовлення не може бути повноцінним провідником мови, на допомогу приходить інша система засобів комунікації – альтернативна та допоміжна. (О. Боряк, О. Кривоногова, І. Мартиненко, І. Марченко, М. Чайка, Г. Усатенко, Т. Швалюк та ін.)

Альтернативна та допоміжна комунікація – це різноманітні види педагогічної і терапевтичної допомоги, яка надається особам з відсутністю (тоді застосовується альтернативна комунікація)

або суттєвими обмеженнями усного мовлення (тоді використовується допоміжна комунікація), з метою оптимізації їхніх комунікативних можливостей (І. Марченко, З. Рабе) [2, с. 36]. Відноситься до галузі міждисциплінарних знань з логопедичної, психологічної, педагогічної та медичної практик [4].

Альтернативні та допоміжні засоби комунікації – це набір спеціальних інструментів для вирішення мовних і мовленнєвих задач, соціальної взаємодії між учасниками спілкування, комунікації в цілому та забезпечення якості життя дітей із особливими освітніми потребами (надалі – ООП).





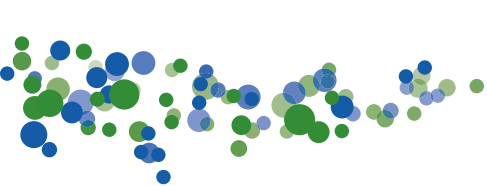
До категорії осіб із особливими освітніми потребами – відносять осіб (з тяжкими порушеннями мовлення, зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелекту, з раннім дитячим аутизмом, когнітивними та комбінованими порушеннями), які потребують додаткової, постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту [1, ст. 1., п. 20].

Заклади освіти відповідно до законодавства організовують та/або забезпечують надання особам з особливими освітніми потребами психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, а також допоміжних засобів для навчання з урахуванням особливостей їх розвитку [1].

На сучасному етапі розвитку України, створення безбар'єрного середовища засобами АДК в закладах загальної середньої та дошкільної освіти і закладах спеціальної середньої освіти здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій «Використання методів альтернативної та додаткової комунікації у закладах освіти» (Додаток до наказу МОН № 4/2373-22 від 09.09.2022); Методичних рекомендацій щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти (Наказ МОН України № 6/688-24 від 04.09.2024) та згідно з Типовим переліком допоміжних засобів

для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з ООП, які навчаються в закладах освіти, затвердженим наказом МОН України від 23.04.2018 № 414, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11.05.2018 р. за № 582/32034. [4, 5, 6]

Наведемо приклади створення безбар'єрного середовища засобами АДК в різних закладах освіти: в загальноосвітніх та спеціальних закладах дошкільної та середньої освіти, в яких здійснюється навчання дітей із ООП, в процесі надання їм психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, фахівці використовують переважно прості низькотехнологічні засоби АДК, серед яких можна виділити: предмети (іграшки, муляжі, натуральні предмети), фотографії і зображення (картинки) (фотографії для створення індивідуальних альбомів з комунікації безмовленнєвої дитини; фото членів сім'ї, режимних моментів в процесі дня, ігор тощо; фото і картинки предметів і явищ навколишньої дійсності); графічні символи (пиктограми) для позначення послідовності виконання певних дій, наприклад, під час миття рук; режимних моментів дня, правил поведінки в соціумі, під час повітряної тривоги тощо, або використовувати як метод навчання зі складання речень, оповідань в процесі логопедичних занять тощо; природні експресивні засоби (міміка, жести, пантоміма, вокалізація, які виконують функції передачі емоцій,



пояснення, коментарю, заміщення окремих слів або фраз); альтернативну систему навчання комунікації «PECS», яка спрямована на підведення безмовленнєвих дітей до ініціювання спілкування з людьми на основі обміну картками. Ця системна програма дозволяє адаптувати навчальне середовище індивідуально до кожної дитини з метою досягнення максимального успіху; структуровану мовну програму «Макатон», яка передбачає одночасне використання, жестів, графічних символів і мовлення та інші засоби АДК [2, 3, 6].

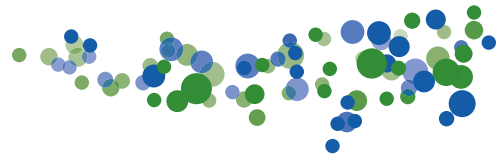
Хочемо відзначити, що в спеціальних загальноосвітніх школах для дітей з інтелектуальними порушеннями для реалізації впровадження засобів АДК в освітній процес вже розроблено і впровадженню відповідні програми з корекційно-розвиткової роботи для підготовчих, 1-4 класів «Розвиток мовлення з використанням ТАН-СОДЕРБЕРГ» (Заремба В.В., Ліщук Н.І., Морозова Н.В., 2015). В основу цієї програми покладено методику Тан-Содерберг, призначення якої є надання дитині додаткових можливостей в оволодінні мовленнєвою діяльністю. Головною метою методики ТАН є розвиток мовлення у дітей (говоріння). Головним інструментом даної методики – глобальне читання. Одним із ключових структурних компонентів заняття з розвитку мовлення є складання ТАН-історії. Для учнів 5-10 класів для дітей із інтелектуальними порушеннями

помірного та тяжкого ступенів, розроблена Програма з корекційно-розвиткового заняття «Альтернативна комунікація» (Литвин І.М., Хронік Т.Є., Шестопад В.М., Абрамович О.М., 2020). В основу програми покладено методики і методи АДК: Тан-Содерберг, Леб-системи, Блісс-системи, жести, піктограми, які призначені надати дитині додаткові комунікативні можливості в оволодінні мовленнєвою діяльністю.

Ці дві програми базуються не лише на принципі корекції основного порушення, а першочергово зорієнтовані на пошук та активізацію компенсаторних зон розвитку дитини із синдромом Дауна, дитини з порушеннями інтелектуального розвитку помірного та тяжкого ступенів [7].

Також хочемо звернути увагу на те, що заклади дошкільної і середньої освіти майже не забезпечені високотехнологічними засобами АДК, до яких можна віднести спеціальне комп'ютерне обладнання, комп'ютерні програми відповідно до нозології дітей із ООП тощо.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладі вищої освіти (ЗВО), згідно з Типовим переліком допоміжних засобів для навчання осіб з ООП, здобувачі вищої освіти повинні бути забезпечені необхідними навчально-методичними матеріалами та інформаційно-комунікаційними технологіями для організації освітнього процесу;



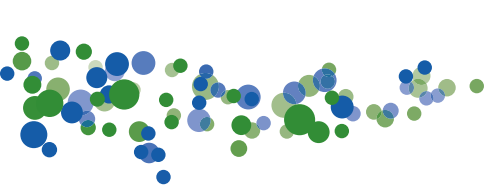
ЗВО має застосовувати в освітньому процесі найбільш прийнятні для здобувачів освіти з ООП методи і способи спілкування, у тому числі української жестової мови, шрифту Брайля; забезпечення доступності інформації в різних форматах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат та інші); надати доступ до обладнання загального корекційного призначення (високотехнологічного комп'ютерного обладнання; мультимедійного та демонстраційного обладнання, відповідних комп'ютерних програм згідно психофізичних особливостей осіб із ООП [5, 6].

Доступність освітньої діяльності в ЗВО має забезпечуватися, зокрема шляхом її адаптації до потреб і можливостей учасників: зміни характеру подання навчального матеріалу без зміни змісту або складності навчального завдання; зміни умов виконання завдання; зміни методів і способів навчання [5].

Одним із прикладів реалізації створення безбар'єрного середовища засобами АДК в закладі вищої освіти може слугувати Центр супроводу здобувачів вищої освіти з ООП в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, створеному на базі Факультету спеціальної та інклюзивної освіти (Протокол засідання Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова № 4, від 30.11.2023). Метою діяльності цього Центру є: забезпечення рівних умов для

всіх здобувачів освіти задля реалізації їх права на здобуття якісної вищої освіти з урахуванням освітніх потреб та можливостей. Діяльність центру направлена на поінформованість здобувачів осіб із ООП про нормативно-правову базу, інформаційні ресурси забезпечення безбар'єрності в освіті, розміщених на веб-сайті Факультету спеціальної та інклюзивної освіти, а також підтримку і взаємодію у вирішенні нагальних потреб і запитів під час надання освітніх послуг. В рамках цієї програми на згаданому факультеті функціонує «Клуб міміко-жестового мовлення», для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти Освітньо-професійною програмою зі спеціальності 016. Спеціальна освіта включено навчальну дисципліну «Альтернативна і допоміжна комунікація» [ <https://fsio.udu.edu.ua/sentr-1> ].

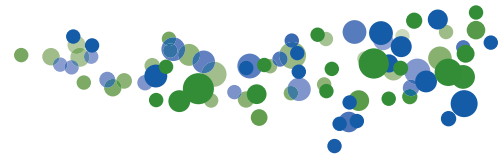
Таким чином, питання створення безбар'єрного середовища засобами АДК в закладах освіти відбувається згідно «Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України № 366 від 14.04.2021. Міністерством освіти і науки України підготовлено та впроваджено в дію методичні рекомендації щодо створення безбар'єрного інклюзивного середовища в різних закладах освіти, розроблено відповідний цифровий контент для осіб з



ООП, визначено Типовий перелік засобів АДК для навчання. Все це свідчить про досить успішне вирішення цієї проблеми.

### **Використані джерела:**

1. Закон України «Про освіту» № 2145, від 05.09. 2017 Режим досвіду: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n8>
2. Марченко І.С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник. Київ : ДІА, 2019.148 с.
3. Марченко, І., Чупахіна, С., Кирста, Н. (2023). Комунікації дітей із тяжкими порушеннями мовлення за допомогою природних експресивних засобів: особливості навчання. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 2, 125–133, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.2.19>
4. Методичні рекомендації «Використання методів альтернативної та додаткової комунікації у закладах освіти» / [Л. С. Самсонова, М. В. Дмитрієва, М. С. Чайка, Г. В. Усатенко, О. В. Кривоногова, та ін]. До листа МОН № 4/2373-22 від 09.09.2022. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2022/09/14/List-4.2373-22-09.09.2022-Pro.metod.rekom.14.09.2022.pdf>
5. Методичні рекомендації щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладі вищої освіти. До листа МОН № 1/9075-23 від 23.06.2023. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1tKdilWsOSf31bt1t9Zy5c2W5ZXrqtKzA/view>
6. Наказ МОН України «Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з ООП, які навчаються в закладах освіти, затверджений наказом МОН України від 23.04.2018 № 414. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text>
7. Швалюк Т.М., Марченко І.С. Альтернативні та допоміжні технології: досвід і перспективи застосування у вітчизняному безбар'єрному просторі осіб із особливостями психофізичного розвитку. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: Збірник наукових праць. Випуск 45. М-во освіти і науки України, Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 131-137. Режим доступу: [https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44845/Shvaliuk\\_Marchenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44845/Shvaliuk_Marchenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y)



*В.В. Шевченко, к.пед.н., професор  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## БЕЗПЕКОВА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗВО

Війна та активні бойові дії вимагають підвищеної уваги та значення у підходах до питання охорони праці та безпеки життєдіяльності а, тому формування цінності життя і пов'язаною із цим компетентністю з безпеки життєдіяльності є пріоритетною задачею всіх соціальних інституцій та системи освіти першочергово, а державний принцип пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників в процесі виробничої діяльності набуває особливого та першочергового значення в сучасних умовах. [1].

На думку активістів, унаслідок звуження протягом 8 років (до повномасштабної збройної агресії РФ) обсягів навчання з безпекових дисциплін у всіх закладах вищої освіти не було сформовано достатнього рівня знань із цих питань у населення та відповідних фахівців. Це негативно позначилося на якості підготовки місцевими органами влади захисних споруд, призначених для укриття населення, організації ними евакуації людей із зони воєнних дій. А також на здатності керівників підготувати підприємства, об'єкти підвищеної небезпеки та критичної інфраструктури до функціонування в

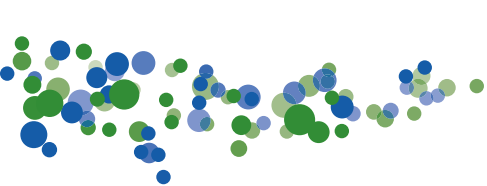
умовах воєнного стану.

Проте об'єктивно визначити людські втрати й економічні збитки, які могли бути спричинені браком основ безпекових знань у громадян, неможливо. Однак багато звернень до представників державної влади та правоохоронних органів наголошують, що незалежно від того, необдумані були дії чиновників, які ініціювали та виконували розпорядження КМУ від 30.05.2014 № 590-р, чи умисними, наслідки цього є тяжкими, і ситуацію слід негайно виправляти і брати під особистий контроль керівництва державою.

Слід зазначити, що «Охороні праці», як окремій спеціальності «дісталось» ще більше. У 2015 р. спеціальність «Охорона праці» згідно з постановою КМУ № 266 від 29.04.2015 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» з переліку було вилучено тих спеціальностей/спеціалізацій, які користуються підтримкою держави і за якими формується державне замовлення.

На нашу думку проект наказу «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 21.03.2016





№ 292, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 08 квітня 2016 р. за № 532/28662», не в повній мірі зорієнтований на болючі питання пов'язані із захистом життя і здоров'я людини на робочому місці, що склалися в нашій державі на сьогоднішній момент. Так опанувавши програму підготовки за спеціальністю 015 Професійна освіта (Охорона праці) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка держава матиме фахівців, які зможуть комплексно здійснювати контроль за додержанням законів, інших нормативно - правових актів з охорони праці, виконання роботодавцем і уповноваженими ним посадовими особами заходів щодо запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням.

Випускники за спеціальністю 015 Професійна освіта (Охорона праці) працевлаштовуються в органах та підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій та інших структурах, на підприємствах, установах, в організаціях, займаючи посади експертів з

охорони праці, інженерів з охорони праці, аудиторів з систем управління безпекою праці, спеціалістів з оцінки умов праці та ін., що є важливою складовою сучасного виробництва.

Проект вищезазначеного наказу ставить під загрозу повне знищення стратегії та реалізації конституційного права громадян України на охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, тому враховуючи наведені аргументи просимо МОН України внести зміни до проекту наказу та включити до переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта, за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення: спеціалізацію 015.15 Охорона праці.

Дана освітня програма реалізується лише в одному закладі вищої освіти міста Києва – УДУ імені Михайла Драгоманова.

### **Використані джерела:**

1. Андрущенко В. П. Наукове проектування інноваційних та альтернативних систем вищої освіти: Збірник матеріалів до Всеукраїнської науково-практичної конференції. 11-12 травня 2010 р. / В.П. Андрущенко та ін. (ред.) Інститут вищої освіти АПН України, Тернопільська академія народного господарства – Т.: Економічна думка, 2010. – 224с.





*Ю.В. Шевченко, навчальний майстер  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО – ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Війна в Україні призвела до дестабілізації в багатьох аспектах суспільного життя. Однією з найбільш уразливих галузей стала освіта, яка не встигла стабілізуватися після випробування глобальною пандемією. Навчальні заклади, змушені адаптуватися до обмежень та загроз, стикнулися із завданням гарантувати безпеку, надійність та доступність освіти в найскладніших умовах.

Національною стратегією розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі, схваленої Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020, обумовлено необхідність побудови безпечного та здорового освітнього середовища для забезпечення прав дітей на освіту, охорону здоров'я, створення умов для надання учням якісних освітніх і медичних послуг.

Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їх духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили, бажання вчитися. В. А. Сухомлинський стверджував, що "...турбота про здоров'я дитини - це не просто комплекс санітарно-гігієнічних норм і правил... і не

звід вимог до режиму, харчування, праці, відпочинку. Це, насамперед, турбота про гармонійну повноту всіх фізичних і духовних сил, і вінцем цієї гармонії є радість творчості".[1].

У контексті зміцнення здоров'я чільне місце займають здоров'язберігаючі освітні технології, до яких належать всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю і виховують культуру здоров'я. Дослідженнями доведено, що ефективність формування здорового способу життя прямо пов'язане з активним залученням учнів і батьків до здоров'язберігаючого навчального процесу.

Вчитель може не тільки навчити дитину дій, що приведуть до формування певних переконань щодо здорового способу життя, а й опосередковано вплинути на її родину. І працювати потрібно не стільки з дитиною, скільки з усією сім'єю. [2].

Звичайно, вирішення проблеми здоров'я дітей та підлітків потребує пильної уваги всіх зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Але особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності



відводиться освітній системі, яка повинна і має всі можливості для того, щоб зробити освітній процес здоров'язбережувальним. І в цьому випадку мова йде вже не просто про стан здоров'я сучасних школярів, а про майбутнє України.

### **Використані джерела:**

1. Андрющенко Т. К. Теоретичні аспекти проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: зб. наук. праць. Суми : Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2012. № 1(19). С. 11–20.
2. Беляєва Н. П. Формування готовності майбутніх учителів до реалізації безпечного освітнього середовища у початковій школі: автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2024. 25 с.

*В.М. Шевченко, д.пед.н., професор  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

Інклюзивне навчання є важливим аспектом соціалізації дітей з функціональними обмеженнями та їхніх сімей. Основною метою інклюзивного навчання є створення класів у загальноосвітніх закладах, які забезпечать реалізацію права дітей з особливими освітніми потребами на отримання загальної середньої освіти за місцем проживання, залучення сімей до навчально-реабілітаційного процесу, а також створення умов для соціальної адаптації та подальшої інтеграції таких дітей у суспільство.

Для реалізації інклюзивного навчання важливу роль відіграє особистісно орієнтований підхід, що передбачає врахування вікових та індивідуальних характеристик дітей. Це підходить для створення умов, які сприяють особистісному розвитку, розкриттю їх здібностей та вихованню вольових якостей. Антропологічний підхід дозволяє системно показати дані про людину, які є важливими для інклюзії, і враховувати їх при плануванні та реалізації інклюзивних заходів. До антропологічних дисциплін,



що можуть підтримувати інклюзивну діяльність, належать анатомія, фізіологія, патологія, філософія, логіка, психологія та інші [3].

Індивідуальний підхід дає змогу враховувати специфіку особистості кожного учня, допомагаючи їм усвідомлювати свій унікальний потенціал. У професійній діяльності вчителя цей підхід сприяє виявленню особливостей поведінки та характеру учнів, що може позитивно вплинути на їхні дії.

Гуманістичний підхід акцентує на важливості встановлення людських і моральних відносин у педагогічному процесі, зокрема у взаємодії «вчитель-учень» та «учень-учень». Гуманізація передбачає розвиток особистості, задоволення потреб та інтересів учнів, а також співпрацю у навчальному процесі. Реалізація теоретико-методологічного компонента підготовки студентів до роботи з дітьми в інклюзивних умовах дозволить визначити ціннісні пріоритети та характер взаємин у навчальному середовищі [2, с. 137].

Зміст мотиваційно-цільового компонента охоплює соціальний запит на забезпечення всебічної освіти та виховання дітей з особливими потребами. Він включає задоволення їх потреб і інтересів у навчальній діяльності, а також обґрунтування ієрархії цілей і завдань підготовки студентів до роботи в інклюзії.

Проектування підготовки до можливого викладання в інклюзивних класах і співпраці з дітьми з особливими освітніми потребами тісно пов'язане з визначенням мети. Постановка мети передбачає роботу студента над уявленням про своє майбутнє, орієнтацію на її прийняття, концентрацію та розподіл зусиль, а також активність у досягненні запланованого результату. При формуванні мети підготовки фахівців для роботи з учнями в умовах інклюзії важливо враховувати вимоги як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, включаючи цілі, запропоновані суспільством, державою, потребами ринку праці, а також ті, які визначаються викладачами і самими студентами [4].

Конкретизація мети підготовки вчителів до роботи в інклюзивному середовищі дозволяє визначити відповідні завдання: формування мотивів інклюзивної діяльності, розуміння особливостей роботи з дітьми з особливими потребами та їхніми батьками; оволодіння необхідними знаннями, уміннями, навичками і компетенціями для успішної діяльності в інклюзивному середовищі; а також спонукання до самоконтролю й самооцінки у процесі інклюзії [1, с. 2].

У підготовці майбутніх вчителів важливо оволодіти знаннями про дітей з особливими потребами, що передбачає вивчення різних дисциплін, таких як юриспруденція, кримінологія, соціологія,



психологія, педагогіка та медицина. Важливими аспектами є інклюзія та інклюзивне навчання, а також освіта батьків у цій сфері. Основним завданням вчителя є створення гуманних стосунків з учнями, облік їхніх індивідуальних потреб, надання психолого-педагогічної підтримки та забезпечення можливості всім дітям навчатися разом. Також важливо, щоб однолітки і вся шкільна спільнота підтримували учнів з особливими освітніми потребами. Для підготовки вчителів використовуються різні методи навчання, такі як бесіди, моделювання, «мозковий штурм», дискусії та рольові ігри. Студенти можуть брати участь у практичних заняттях, виконуючи ролі батьків дітей з особливими

потребами, а також долучатися до роботи спеціальних центрів з навчання, розвитку та реабілітації. Комплексний підхід до навчання забезпечує ефективну підготовку педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі [3].

Отже, комплексний підхід до навчання забезпечує ефективну підготовку педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Операційно-технологічний компонент поряд з методами навчання містить засоби інклюзії, які є сукупністю матеріальних об'єктів та предметів духовної культури, призначених для організації і здійснення педагогічного процесу.

### **Використані джерела:**

1. Бойко В.О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 4. С. 1–4.
2. Гуревич Р.С. Компетентнісний підхід у професійно-педагогічній освіті. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ. Ч.2 Ін-т обдарованої дитини НАПН України. 2014. С. 137-142.
3. Захарчук М.Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні [Електронний ресурс] / М. Є. Захарчук. – Режим доступу: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.
4. Кучерук О.С. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань інклюзивного навчання [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.



*Г.В. Шелепо, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ТЕХНОЛОГІЯ ГЕОКЕШИНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Актуальним на сучасному етапі удосконалення дошкільної освіти є впровадження інноваційних технологій у освітній процес закладів дошкільної освіти. Особливого значення у цьому процесі набуває технологія геокешинг, що описана Н. Рабчун як захоплююча командна гра, у якій є подорож, виявлення необхідних об'єктів та пошук інформації про них, відповіді на запитання, розвиток допитливості та пізнавальної активності, уміння спілкуватися і знаходити у ході спілкування потрібну інформацію, вирішення проблем спільно [1, с.5].

Завдяки геокешингу діти старшого дошкільного віку зможуть дізнатися більше про природу рідного краю, поглибити уявлення про довкілля (флору та фауну), експериментувати, досліджувати, розмірковувати, пояснювати власну думку, проявляти емоційну чуйність до природи, робити висновки та засвоїти основи художньо-конструкторських умінь – здатностей до творчого перетворення об'єктів природи із застосуванням різних матеріалів.

Метою нашого наукового дослідження

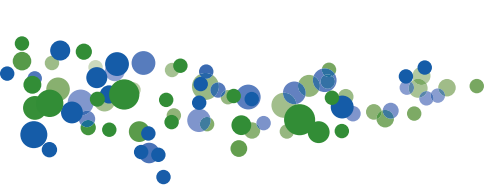
є: з'ясування значення технології геокешинг як одного із ефективних засобів формування основ художньо-конструкторських умінь дітей старшого дошкільного віку.

Впровадженням технології геокешинг у заклад дошкільної освіти цікавляться українські дослідники: В. Вертутіна, Ю. Волинець, О. Гаврилова, Л. Козак, Н. Рабчун, І. Сокол, О. Сорочинська, В. Танська та ін.

Слово «геокешинг» у перекладі з англійської мови означає geo – земля та cash – схов, схованка.

Зміст проєкту втілення технології геокешинг з дітьми старшого дошкільного віку за Н. Рабчун полягає в тому, що сама гра проводиться один раз в два місяці. Діти цього віку самі виготовляють схеми у спільній діяльності. Спочатку подається та вирішується проблемна ситуація. У результаті пошуку забрати необхідне, а щось цікаве – залишити на наступний раз [1].

Атрибутами технології геокешинг є карта, кеші (сюрпризи), сховок (на землі, чи на дереві), ігрові завдання, сюжет гри, двоє та більше команд [2].



Відповідно до етапів гри геокешингу, запропонованих Н. Рабчун пропонуємо структуру проведення такої гри для формування у дітей старшого дошкільного віку основ художньо-конструкторських умінь та створення ними ландшафтного дизайну: попередня робота (макетування карти-схеми закладу дошкільної освіти та його території; проведення ігор-змагань на орієнтування на місцевості, «читання» макету карти-схеми, розмічення потрібних позначок ландшафтних об'єктів); підготовчий етап (розроблення педагогом сценарію гри геокешинг з включенням у неї художнього конструювання, добір необхідних завдань та матеріалів); проведення гри (за виготовленою картою-схемою знаходяться ландшафтні об'єкти у навколишньому природному просторі; розгадуються загадки про ці ландшафтні об'єкти, описується місце розташування елемента, його головні та другорядні деталі, матеріали з якого він виготовлений; з'ясовується як можна покращити ландшафтний об'єкт, що саме додати чи навпаки прибрати); презентація результатів (знайдені ландшафтні об'єкти декоруються, розфарбовуються, додаються нові матеріали) [1].

Після проведення такої гри геокешинг у дітей старшого дошкільного віку формуються основи художньо-конструкторських умінь, як-то:

- уміння макетувати карту-схему

знайомої місцевості; намічати свої умовні позначки на позначення природних об'єктів, будівлі, навколишніх предметів;

- розуміння макету карти-схеми рідного краю; застосовувати природні матеріали як умовні позначки з намічування;

- знаходження і називання ландшафтних об'єктів у навколишньому природному просторі; висловлювати позитивну, чи негативну думку зовнішньому вигляду природних об'єктів, гармонійність кольорів і форм;

- вміння описувати ландшафтні об'єкти, шукати подібності та відмінності з іншими елементами природи, усвідомлювати їх просторове розміщення відносно свого місцезнаходження та розташування відносно інших дітей-гравців;

- гармонійно покращувати ландшафтний дизайн закладу дошкільної освіти техніками художнього конструювання, моделювання, проєктування та декорування; використовувати елементи ландшафтного дизайну у подальших іграх.

Отже, технологія геокешинг як один із ефективних засобів формування основ художньо-конструкторських умінь дітей старшого дошкільного віку, як-то: уміння самостійно створювати карту-схему знайомої місцевості зі своїми умовними позначеннями; знаходження ландшафтних об'єктів на місцевості та позначення їх словами, характерними





особливостями та позначення їх на карті-схемі; орієнтування у просторі за природними предметами; застосування технік художнього конструювання, моделювання, проєктування та декорування

для удосконалення ландшафтного дизайну закладу дошкільної освіти.

### **Використані джерела:**

1. Рабчун Н.О. Геокешинг – це весело! Інноваційний проєкт з впровадження освітньої технології геокешинг, квест-геокешинг в роботу з дітьми дошкільного віку. Нетішин: 2017. 116 с.

2. Сорочинська О., Танська В. Технологія геокешинг як засіб розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. С. 136-138.

*Р.А. Шулигіна, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

В умовах сьогодення процес розвитку системи дошкільної освіти потребує пошук нових форм і методів професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, серед яких важливе місце посідає педагогічна практика.

Аналіз масиву науково-педагогічних джерел засвідчує факт зацікавленості сучасних дослідників цією проблемою, які одноставно визнають педагогічну практику обов'язковою складовою фахової підготовки. Це має своє відображення у

значних доробках широкого загалу видатних вчених, зокрема дидактів – А. Алексюка, В. Бондаря, М. Шкіля та інших, які вивчали загальні проблеми, пов'язані з підготовкою (готовністю) майбутніх фахівців до професійної діяльності через практику; Л. Артемова, А. Богуш, Е. Вільчковський, О. Гребенюк, О. Семенов, І. Харламов зосереджувались на різних підходах до організації усіх видів педагогічної практики студентів; Н. Білоус, О. Богініч, О. Кошелівська, Г. Сухорукова, Г. Цветкова



визначали специфіку проведення практики майбутніх фахівців дошкільної освіти; І. Дичківська, О. Гребенюк, Л. Грішних та інші акцентували увагу на змісті педагогічної практики як складової цілісного процесу, що забезпечує підготовку здобувачів вищої освіти з вироблення інноваційного стилю організації власної педагогічної діяльності.

Необхідність посилення вимог до професійної компетентності фахівців дошкільної освіти зумовлює підвищення якості їх підготовки, зокрема перегляд функцій, методів навчання, запровадження ефективних педагогічних технологій та методів навчання, впровадження новітніх освітніх складових у професійну підготовку [2, с. 58-59]. Незаперечним є факт, що практика має тривалий і безперервний характер, забезпечуючи основу для формування фахових компетентностей майбутнього вихователя та виконує конкретні функції: адаптаційну, що передбачає ознайомлення з різними типами закладів освіти та наукових установ; освітню, яка забезпечує актуалізацію, поглиблення, застосування теоретичних знань в умовах реальної практичної діяльності, набуття професійних компетенцій; виховну, завдяки якій відбувається формування ставлення до науково-педагогічної діяльності, професійно значущих якостей та розуміння необхідності самоосвіти; розвивальну, що впливає на розвиток педагогічних здібностей студентів, їх

педагогічного і креативного мислення, мотиваційної сфери тощо; діагностичну, яка дозволяє перевірити рівень особистісних та професійних якостей майбутніх фахівців, їх професійну придатність та підготовленість до педагогічної діяльності; рефлексивну функцію, що передбачає самопізнання, самовизначення молодого фахівця.

Складовою професійної підготовки є процес уніфікації змісту практики, зокрема її дидактичного компоненту. Відповідно до компетентнісного підходу метою такої підготовки є не лише засвоєння певного обсягу знань, а й здатність їх застосовувати у нестандартних ситуаціях, вміння швидко орієнтуватися в умовах безпосередньої професійної діяльності. В цьому випадку можна скористатися інтерактивним навчанням, яке «ґрунтується на педагогічній взаємодії з високим рівнем інтенсивності спілкування його учасників, їхньої комунікації на різних рівнях взаємодії, обміні діяльностями, зміною та різноманітністю їх видів, форм і прийомів тощо [3, с. 300]. За такого підходу, освітній процес має спрямовуватись на: реалізацію конкретних (дидактичних) завдань з підготовки майбутнього фахівця; реальне наближення до середовища, у якому доведеться працювати; вироблення умінь й навичок розв'язувати практичні завдання у відповідних ситуаціях, зокрема й ситуаціях проблемно-пошукового характеру тощо [там же]. Відтак на заняттях зі студентами



доцільно використовувати різноманітні інноваційні методи і форми, зокрема такі як: – практика «занурення» (адаптація студентів до життя в закладі дошкільної освіти, первинне формування професійних компетентностей); – «евристичні діалоги» (інтуїтивні, ірраціональні методи генерації нових ідей); – технології колективно-групового навчання (спільна / фронтальна взаємодія всієї групи, привертання уваги до складних або проблемних питань, мотивація до участі в дискусії) тощо.

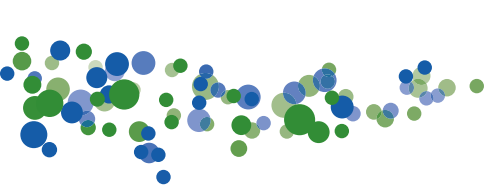
Отже, результатом практичної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти має бути компетентна особистість нової формації, яка готова до теоретичного і практичного розв'язання професійних завдань на належному рівні, досягнення високих результатів у педагогічній та науковій діяльності з урахуванням усіх сучасних тенденцій та дотримання європейського вектора розвитку галузі дошкільної освіти в Україні.

### **Використані джерела:**

1. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід : метод. посібник / авт.-уклад. : О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 135 с.
2. Pukas, I., Kozak, L., Tsukanova, N., Shulyhina, R., Harashchenko, L. (2023). Professional training of future teachers of preschool education institutions to implement the development of child's abilities. Amazonia Investiga, 2023. 12 (62), 56-65. URL: <https://amazoniainvestiga.info/check/62/4-56-65.pdf>
3. Шулигіна Р. А. Особливості ділової гри як засобу формування професійної компетентності майбутніх вихователів ЗДО. Березневий науковий дискурс 2023 на тему: «Детермінанти посилення ролі освіти у повоєнному відновленні України». Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції для освітян (м. Чернігів, 22 березня 2023 року). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2023. С. 300-303. URL: [https://reicst.com.ua/asp/issue/view/conf\\_ped\\_03\\_2023](https://reicst.com.ua/asp/issue/view/conf_ped_03_2023)

*Т.Д. Якимович, к.пед.н., старший науковий співробітник  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **РОЗРОБКА МОДЕЛІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ПРОФІЛЬНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КЛАСТЕРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**



Педагогічна діяльність є складним процесом взаємодії, спрямованим на всебічний розвиток особистості учня. Її метою є створення сприятливих умов для всебічного розвитку особистості та формування її світогляду. Інтегративний підхід передбачає «розвиненість практичного мислення педагога, орієнтацію на дослідження прихованих, невідомих сторін педагогічної ситуації та опора як професійні так й на соціально – значущі критерії в оцінки власних професійних рішень» [3, с.190].

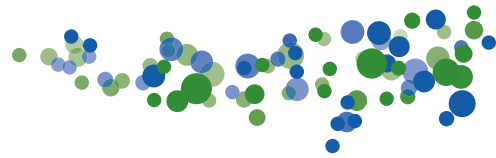
Інтегративний підхід передбачає розвиток у педагога здатності до аналізу складних ситуацій та використання різноманітних ресурсів для досягнення мети [2]. Ми розглядаємо інтегративний підхід як кластерну інтеграцію в рамках якої при розробці моделі сучасного педагога профільного і професійного навчання. Кластерна інтеграція об'єднує зусилля освітніх, професійних та громадських організацій для ефективної підготовки педагогів. Така взаємодія є основою для ефективного використання наукового, освітнього, виробничого, інфраструктурного, кадрового потенціалу, досягнення збалансованості «попиту та пропозиції» у підготовці кадрів, забезпечення можливостей для професійного та особистісного зростання педагогів.

Підкреслимо важливість формування

корпоративної культури в кластері: Сформована корпоративна культура сприяє єдності цілей, довірі та ефективній взаємодії учасників кластера.

Успішна організація середовища особистісно-професійного розвитку сучасного педагога профільного і професійного навчання залежить від вибору підстави інтеграції, у нашому випадку сформованості корпоративної культури учасників освітнього кластера. По-перше, вона закладає та підтримує традиції, забезпечує єдність у розумінні цілей та результатів спільної діяльності, сприяє створенню та підтримці атмосфери довіри, взаєморозуміння між учнями, учнями та педагогами, педагогами, учнями та адміністрацією; освітніми установами та їх соціальними партнерами, інтегрує всі види діяльності в рамках реалізації освітніх програм, центрує їх довкола вирішення головного завдання-підготовки майбутнього фахівця, готового до професійного розвитку.

Об'єднання освітнього і професійного середовищ дозволяє створити умови для формування педагога, готового до викликів сучасного світу. Така інтеграція вимагає досягнення не лише професійної спрямованості, а й оптимального рівня єдності за всіма функціональними компонентами освітнього середовища кластера. Елементи освітнього середовища взаємодіють з елементами професійного



та соціокультурного середовищ, за рахунок чого відкривається можливість для формування особливого середовища, що моделює професійну та соціальну реальність у своїх межах [1].

Кластерна інтеграція сприяє оновленню змісту педагогічної діяльності та підвищенню її якості. Традиційні компоненти моделі оновлюються змістовно за умов кластерної інтеграції, що забезпечує залучення багатоцільових ресурсів, що надаються учасниками кластера підвищення якості (насиченості) освітнього середовища. Сформоване освітнє середовище має такі властивості: насиченість, професійний контекст; відповідає сучасним виробничим технологіям; привабливістю для абітурієнтів; принципово новими

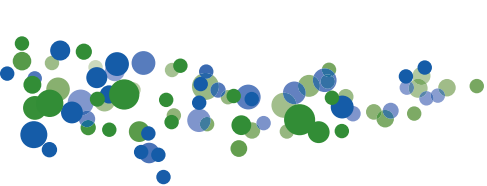
можливостями для формування високої мотивації здобувачів освіти до навчання та подальшої професійної діяльності; підвищення якості педагогічної діяльності в масштабах кластера за рахунок гнучких «горизонтальних» механізмів обміну досвідом, що дозволяють мінімізувати ризики декваліфікації педагогічних кадрів в умовах швидкої зміни професійних технологій.

Таким чином перевагами кластерної інтеграції є: ефективне використання ресурсів, підвищення якості освіти, формування мотивації до навчання у здобувачів освіти, творення умов для професійного розвитку педагогів.

### **Використані джерела:**

1. Волкова Т. В. Інтеграція педагогічної та комп'ютерно-інформаційної підготовки майбутнього викладача спеціальних дисциплін професійно-технічного навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 304 с.
2. Козловська І. М., Якимович Т.Д. Розвиток особистості майбутнього фахівця в контексті інтегративного підходу Актуальні проблеми вищої професійної освіти: збірник наукових праць / за загальною редакцією Л.В. Барановської. К.: НАУ, 2022. С.75-77.
3. Мирошник О. Г. Концепції педагогічної рефлексії у психологічних дослідженнях. Психологія і особистість. 2016. № 2 (10) Ч. 1. С. 189-199.

*Ян Цзінвень, аспірант  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*



## ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Розвиток критичного мислення у молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної освіти, що відображено у Концепції Нової української школи. Здатність до аналізу, аргументації, прийняття обґрунтованих рішень і вирішення проблем є необхідними навичками для успішного навчання та життя у швидкозмінному світі.

Інтерактивні технології, які базуються на залученні учнів до активного навчального процесу через співпрацю, обговорення та моделювання реальних ситуацій, є одним із найефективніших інструментів для формування критичного мислення [2]. Водночас підготовка вчителів початкової школи до їхнього використання вимагає спеціальних підходів, орієнтованих на розвиток педагогічної майстерності, володіння сучасними технологіями та формування особистісної готовності до інновацій.

Критичне мислення є складною когнітивною діяльністю, що включає вміння аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати аргументовані судження та вирішувати проблеми. У початковій школі формування цих навичок сприяє не лише успішному засвоєнню навчального матеріалу, а й

розвитку соціальних компетентностей, креативності та емоційного інтелекту [3].

Інтерактивні технології є методами навчання, які стимулюють активну участь учнів у процесі пізнання. Вони ґрунтуються на принципах діалогічності, співробітництва, міжособистісної взаємодії та спрямовані на розв'язання конкретних завдань.

Основні інтерактивні технології, що сприяють розвитку критичного мислення [1]:

1. Метод дискусій. Під час обговорення певної проблеми учні вчать висловлювати свою думку, аргументувати її, аналізувати погляди інших та робити висновки.

2. Мозковий штурм. Цей метод дозволяє генерувати ідеї, критично оцінювати їх та обирати найоптимальніші рішення.

3. Кейс-метод. Використання навчальних кейсів дає можливість учням аналізувати реальні життєві ситуації, визначати проблеми та шукати їх вирішення.

4. Інтерактивні ігри. Ігрові технології сприяють розвитку логіки, креативності та вміння співпрацювати в команді.

5. Метод проєктів. Залучення





учнів до виконання групових проєктів дозволяє їм застосовувати критичне мислення для планування, аналізу та презентації результатів своєї роботи.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до інтерактивного навчання є важливим завданням педагогічної освіти. Вона має включати:

1. Формування теоретичних знань. Майбутні вчителі повинні розуміти сутність критичного мислення, його значення для розвитку учнів та роль інтерактивних технологій у цьому процесі.

2. Розвиток практичних умінь. Використання інтерактивних методів у навчанні вимагає від педагогів уміння організовувати дискусії, модерації, планувати та реалізовувати інтерактивні заняття.

3. Використання цифрових інструментів. Сучасні онлайн-платформи (наприклад, Kahoot, Padlet, Mentimeter) забезпечують додаткові можливості для організації інтерактивного навчання. Майбутні вчителі мають навчитися використовувати ці ресурси для розвитку критичного мислення учнів.

4. Рефлексивна діяльність. Важливим етапом підготовки є аналіз результатів власної діяльності з метою вдосконалення методик викладання.

5. Стажування та практична підготовка. Інтеграція студентів у реальне освітнє середовище дозволяє їм закріпити

набуті знання та перевірити ефективність інтерактивних методів.

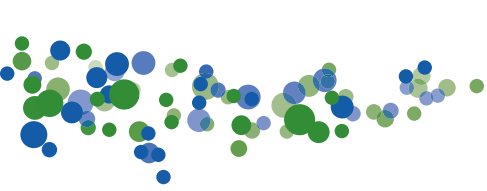
Попри очевидні переваги інтерактивних технологій, їх застосування у початковій школі стикається з низкою викликів, зокрема:

- недостатня підготовка педагогів до використання інтерактивних методів;
- обмеженість ресурсів у деяких навчальних закладах;
- опір традиційних педагогічних підходів.

Перспективи впровадження інтерактивних технологій включають розробку нових навчальних програм для підготовки вчителів, створення методичних посібників, поширення кращих практик через тренінги та семінари.

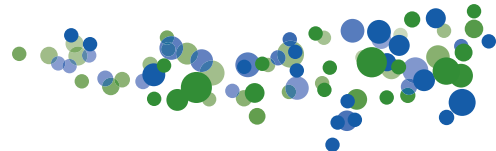
Отже, інтерактивні технології є ефективним інструментом для розвитку критичного мислення молодших школярів. Їх впровадження у навчальний процес сприяє активізації пізнавальної діяльності, формуванню вміння аналізувати, робити висновки та вирішувати проблеми.

Підготовка вчителів початкової школи до використання інтерактивних технологій є ключовою умовою успішного розвитку критичного мислення в учнів. Це вимагає вдосконалення педагогічної освіти, інтеграції інноваційних методик та забезпечення педагогів необхідними ресурсами й підтримкою.



**Використані джерела:**

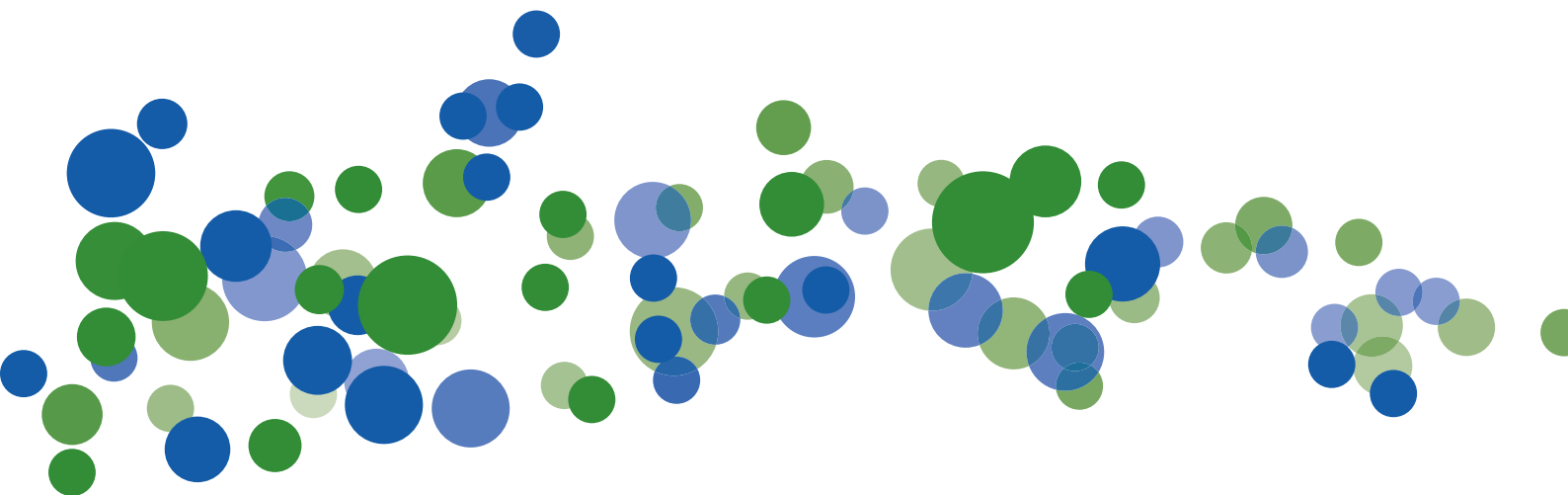
1. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів. Тернопіль ТОКІППО. 2017. 60 с.
2. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: розвиток комунікативних і мовних умінь. 2017. № 10. С. 2–3.
3. Пометун О. І., Сущенко І. М. Навчаємо мислити критично: посібник для учителів. Дніпропетровськ, 2016. 144 с.

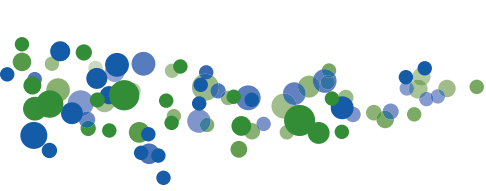


# СЕКЦІЯ 05

---

## БУДІВНИЦТВО. АРХІТЕКТУРА. МІСЬКЕ ПЛАНУВАННЯ





*Г.М. Агєєва, к.т.н., старший науковий співробітник  
Національний авіаційний університет*

## **БУДІВЛЯ АЕРОВОКЗАЛУ ЯК ВЗІРЕЦЬ АРХІТЕКТУРИ МОДЕРНІЗМУ**

Архітектурне середовище інфраструктури авіаційного транспорту налічує об'єкти, які окрім основних технологічних функцій виконують й додаткові функції. Серед останніх – формування сталого образу забудови аеропорту, який сприяє його пізнаванню як головних воріт міста та країни в цілому.

Багатороківці функції у Міжнародному аеропорту (далі – МА) «Бориспіль» виконував аеровокзал (сучасний термінал В). Його планувальні та конструктивні рішення були інноваційними для періоду проектування та будівництва (1959 – 1965 рр.).

Будівля аеровокзалу:

- є взірцем архітектури модернізму (1960-1990-і роки);
- побудована за індивідуальним проектом, розробленим державним інститутом з проектування «Київпроект» за участю зонального науково-дослідного інституту експериментального проектування (КиївЗНДІЕП), проектного інституту «Промбудпроект» та ін.;
- впродовж понад 50 років експлуатації зазнала перепланувань,

реконструкцій, модернізацій та консервації.

До складу авторського колективу розробників проекту входили відомі архітектори А. В. Добровольський [1, с. 152], О. І. Малиновський, Д. П. Попенко, Ю. М. Євреїнов, інженери-конструктори З. Апельцин, Л. Г. Дмитрієв Г. Б. Гільман, М. Л. Панич, А. Н. Ярмоленко та ін.

Складники вітчизняної спадщини архітектури модернізму є об'єктами дослідження та переосмислення. До цих процесів залучаються міжнародні та вітчизняні спеціалізовані організації, громадські активісти тощо. Зокрема, у межах громадського проекту створена та постійно оновлюється карта спадщини архітектури модернізму, яка охоплює всю територію України.

Київська частка спадщини представлена 70 об'єктами, серед яких складники інфраструктури авіаційного, автомобільного, рейкового (залізниця), річкового, спеціалізованого (фунікулер) та підземного транспорту. Будівля аеровокзалу МА «Бориспіль» – одна з них [2, с. 1].

Дослідження матеріалів бібліотечних, архівних та приватних зібрань;



нормативної бази у галузі будівництва; проектної та експлуатаційної документації дозволили простежити динаміку змін та розвитку технологічних, планувальних, конструктивних та інженерних рішень аеровокзалів – від пасажирських павільйонів до аеровокзальних комплексів.

Виявлені та оцінені унікальні для того часу пропозиції щодо організації технологічних процесів обслуговування пасажирів, наземного забезпечення їх відповідними будівлями та спорудами, зокрема закритими посадковими галереями, відкритими терасами з функціями оглядових майданчиків, зовнішніми та внутрішніми пандусами [3, с. 403].

Оцінений вплив світової практики на формування технологічних схем, планувальних, конструктивних та інженерних рішень аеровокзалу в МА «Бориспіль».

Виявлені особливості індивідуальних підходів до розв'язання складних завдань об'ємно-просторової організації аеровокзального комплексу та формування його виразного архітектурного образу; створення та посилення психологічного ефекту від перебування в аеровокзалі; впровадження передових для того часу індустриальних методів виробництва та монтажу збірних залізобетонних конструкцій, зокрема оболонки подвійної додатньої кривизни для перекриття зальних приміщень [4, с. 14] тощо.

Визначені особливості планувальних та конструктивних рішень об'єкта інфраструктури авіаційного транспорту, які дозволили на етапах проєктування та будівництва задовольнити соціальний запит на створення комфортних умов обслуговування масових пасажироперевезень, забезпечити вільний доступ відвідувачів до найкращих видових точок спостереження за подіями і процесами на пероні та летовищі [3, с. 403].

Отримані результати мають практичну значущість та можуть бути використані:

- для вивчення та розв'язання проблем розвитку та управління аеровокзальними комплексами, до складу яких входять об'єкти із різними ресурсними і культурологічними потенціалами, що потребують подовження життєвого циклу;
- для розв'язання проблем збереження, розконсервації та подальшої технічної експлуатації об'єкта, якій перебуває у стані консервації;
- для виключення умов непоправних втрат взірців архітектури модернізму в середовищі інфраструктури авіаційного транспорту.



### Використані джерела:

1. Ковешнікова О. В. Творчість А. В. Добровольського в контексті розвитку архітектури України 1930-1980-х років: дис. ... канд. арх. : 18.00.01. Київ, 2020. 280 с.
2. Ващук М. У Києві створили мапу архітектури модернізму. The Village Україна : веб-сайт. URL: <http://surl.li/riiqq> (дата звернення: 06.11.2024).
3. Agieieva, G. (2023). Visitors' Terraces as Components of the Urban Environment of Airports. In: Onyshchenko, V., Mammadova, G., Sivitska, S., Gasimov, A. (eds) Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations. ICBI 2022. Lecture Notes in Civil Engineering, vol 299. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-031-17385-1\_31
4. Агєєва Г. М. Оболонки подвійної додатньої кривизни в архітектурі будівель транспортних вузлів Києва. Архітектура історичного Києва. Історія – теорія – практика: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20 листопада 2020 р. Київ : КНУБА, 2020. С. 14–15. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/44722>

*А.О. Барилюк, здобувач вищої освіти,*

*С.Я. Пісьо, старший викладач*

*Львівський національний університет природокористування*

## СУЧАСНІ ПІДХОДИ В АРХІТЕКТУНІЙ ОСВІТІ

Архітектурна освіта перебуває на перехресті технологічних змін, екологічних викликів і соціальних трансформацій. Сучасні архітектори мають не лише володіти традиційними знаннями та навичками, але й бути підготовленими до роботи в умовах цифрової революції, глобалізації та необхідності сталого розвитку. Це вимагає перегляду традиційних освітніх методів та впровадження нових підходів, які відповідають сучасним вимогам професії.

Актуальність. Сучасні виклики, такі як зміни клімату, швидка урбанізація та зростання попиту на високотехнологічні рішення, вимагають від архітекторів нового

рівня знань та компетенцій. Традиційні методи навчання вже не можуть повністю задовольнити потреби ринку, тому виникає потреба в оновленні архітектурних освітніх програм [2]. Інтеграція цифрових технологій, міждисциплінарність, акцент на сталий розвиток і практично орієнтоване навчання стали ключовими компонентами для підготовки архітекторів нового покоління.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є аналіз сучасних підходів в архітектурній освіті та їхнього впливу на підготовку фахівців, здатних ефективно працювати в умовах сучасних викликів.





Дослідження має на меті виявити ключові елементи, які сприяють успішній підготовці архітекторів, а також визначити, які підходи є найефективнішими у формуванні необхідних навичок і компетенцій.

Результати дослідження:

#### 1. Інтеграція цифрових технологій

Аналіз показав, що використання цифрових технологій у навчальних програмах суттєво підвищує готовність студентів до роботи в умовах сучасної архітектурної індустрії. Студенти, які працюють з ними, демонструють вищий рівень володіння інструментами проектування та моделювання, що є критично важливим для їхньої кар'єри.

#### 2. Міждисциплінарний підхід

Використання міждисциплінарного підходу в освіті дозволяє студентам краще розуміти складність проектів та ефективно працювати в команді з фахівцями з різних галузей. Проектні майстерні, які об'єднують студентів з різних дисциплін, сприяють розвитку комунікаційних та колективних навичок.

#### 3. Практично орієнтоване навчання

Співпраця з реальними замовниками, участь у стажуваннях та робота над реальними проектами допомагають

студентам краще підготуватися до практичної діяльності. Це сприяє розвитку професійних навичок, які є необхідними для успішної роботи в архітектурних бюро та компаніях.

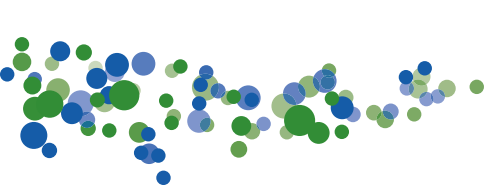
#### 4. Фокус на сталий розвиток

Курси, орієнтовані на сталий розвиток, підвищують обізнаність студентів про екологічні виклики та надають їм інструменти для проектування енергоефективних і екологічно чистих будівель. Студенти, які проходять ці курси, демонструють більшу здатність до інновацій у сфері сталого дизайну.

Висновки. Сучасні підходи в архітектурній освіті, такі як інтеграція цифрових технологій, міждисциплінарний підхід, практично орієнтоване навчання та акцент на сталий розвиток, значно покращують якість підготовки майбутніх архітекторів. Вони дозволяють студентам розвивати необхідні навички та компетенції, що відповідають сучасним викликам і потребам індустрії. Результати дослідження підкреслюють важливість подальшої модернізації архітектурних освітніх програм для забезпечення відповідності вимогам сучасного світу.

### Використані джерела:

1. Матеріали X Всеукраїнської наукової конференції 22 листопада 2018 р.: Сучасна архітектурна освіта. Містобудування: Естетика хаосу та порядку. – К.: КНУБА, 2019. – 140 с.



2. Еволюція уявлень в архітектурній і художній освіті: погляд в майбутнє: матеріали міжнар. наук-практ. інтернет-конф., Харків, (листопад 2020 р.)/М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова [за ред.: Г. О. Осиченко, І. В. Дрєваль, О. А. Попова та ін.]. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 279 с.

*Н.І. Білошицька, к.т.н., доцент,  
М.В. Білошицький, к.т.н., доцент  
Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

## **ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ УЩІЛЬНЕНОЇ ЗАБУДОВИ**

Дитячі ігрові майданчики є важливим засобом формування фізичного, соціального та когнітивного розвитку дітей. Для сучасного крупного та найкрупнішого міста характерне динамічне перетворення відкритих територій та помітне скорочення дитячих ігрових просторів. Тому створення дизайну та проектування дитячих ігрових майданчиків стають все більш складними завданнями, що вимагають уваги до багатьох факторів, включаючи забезпечення багатофункціональності з урахуванням віку, безпеку, універсальність, естетику та соціальні аспекти.

Відкриті простори всередині вже сформованих житлових районів є основою рекреаційного каркасу житлового середовища, деградація яких спостерігається останнім часом. Більшість існуючих дитячих просторів у забудові минулого століття ні за своєю структурою, ні за предметним наповненням не

забезпечують достатньої різноманітності та можливості вибору форм дозвілля.

На території Дніпровського району м. Києва було проведено натурні обстеження та фотофіксація відкритих дитячих просторів різних років забудови.

У житловій забудові 50-60-х років минулого століття дитячі майданчики знаходяться у незадовільному стані і потребують капітального ремонту, а в деяких випадках і реконструкції. Обладнання таких майданчиків застаріле, його кількість і стан не відповідають нормам. Покриття знаходиться у незадовільному стані, а подекуди його взагалі немає. Функціональне зонування простежується не на всіх майданчиках. Дитячі ігрові майданчики знаходяться у безпосередній близькості від автомобільних доріг, але не на всіх є жива огорожа для скорочення кількості пилу, шуму, вітру та обмеження доступу дітей за межі майданчика.



У нових житлових комплексах та парках, в яких останніми роками збудовані нові дитячі майданчики, стан покриття та обладнання знаходиться у відмінному стані і відповідають чинним нормативним документам [1, 2, 3]. Все більше використовуються природні та екологічно чисті матеріали, такі як дерево, натуральне каміння, рослини та зелень. Сучасне покриття майданчиків запобігає травматизму та є екологічно безпечним. Проектування включає створення ігрових зон для різних вікових груп, адаптованих до їх особливостей та у ігровій формі сприяє розвитку дитини.

Створенню безбар'єрного середовища як на території житлових комплексів, так

і ігрового простору приділяється велика увага. Інклюзивний підхід стає дедалі важливішим, забезпечуючи доступність ігрових майданчиків для дітей-інвалідів з обмеженими фізичними можливостями або особливими потребами.

При проектуванні якісного ігрового майданчика повинні враховуватися наступні фактори: думка дітей, кліматичні умови та місце розташування дитячого майданчика, безпека та здоров'я дітей, створення малих архітектурних форм та включення природного середовища у структуру ігрового простору, благоустрій, створення безбар'єрного середовища.

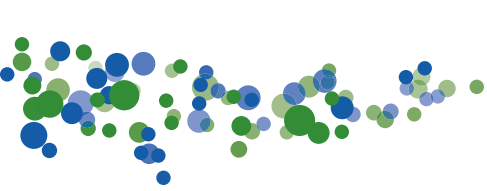
### **Використані джерела:**

1. ДСТУ EN 1176-1:2019 – ДСТУ EN 1176-11:2019 Устаткування та покриття дитячих ігрових майданчиків [https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id\\_doc=88715](https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=88715)
2. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій. – Київ: Мінрегіон України, 2019. – 185 с.
3. ДБН Б.2.2-5:2011 Благоустрій територій. – Київ: Мінрегіон України, 2022. – 52 с.

*М.А. Гуренко к.ю.н., асистент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРОЕКТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ НА БУДІВНИЦТВО ДЛЯ ІНВЕСТИРІВ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

На сьогодні наша держава залучення іноземних інвестицій у формі потребує масштабних інвестицій для корпоративної участі у підприємствах відновлення економіки, зокрема шляхом на основі приватної власності, у формі



укладання договорів купівлі-продажу майна, у формі державно-приватного партнерства та інших передбачених законодавством формах, а також шляхом акумулювання та залучення вітчизняних інвестицій фізичних та юридичних осіб, в тому числі й у формі інститутів спільного інвестування. Реалізація інвестицій здійснюється на підставі інвестиційних договорів, яких на зараз є наявна значна кількість функціонуючих та відбувається постійне укладання нових інвестиційних договорів у різних сферах господарювання, зокрема у сфері будівництва, інновацій, медицини, енергетики, туризму, фінансовій сфері та ряду інших. Будівельна діяльність – це самостійна галузь економіки держави, яка є однією з найбільш перспективних та затребуваних для реалізації інвестицій іноземними та вітчизняними інвесторами. У зв'язку з цим вбачаємо за необхідне дослідити правове регулювання такого аспекту в сфері будівельної діяльності, як підготовка нормативної документації, яка вимагається законодавством України для здійснення будівництва різноманітних об'єктів.

Згідно з ч. 1 ст. 9 Закону “Про інвестиційну діяльність” основним правовим документом, який регулює взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, є договір (угода) або проспект цінних паперів (рішення про емісію цінних паперів) [1]. Це означає, що інвестиційна діяльність

реалізується на основі різноманітних інвестиційних договорів. Відповідно до положень вітчизняного законодавства інвестиційна діяльність може проводитись на основі іноземного інвестування, що здійснюється іноземними інвесторами або спільного інвестування за участю вітчизняних та іноземних інвесторів. Для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України. На підставі зазначеного вище можна прослідкувати те, що національний режим у сфері будівельної діяльності, який характерний для вітчизняних інвесторів, поширюється також й на іноземних інвесторів, що урівнює таких інвесторів у своїх законодавчих правах та обов'язках у сфері здійснення будівельної діяльності.

Правове регулювання сфери будівництва в Україні представлено значною кількістю нормативно-правових актів. Згідно з положеннями ЗУ “Про регулювання містобудівної діяльності” проектна документація – це затверджені текстові та графічні матеріали, якими визначаються містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні, технологічні вирішення, а також кошториси об'єктів будівництва [2]. Проектна документація на будівництво об'єктів



розробляється у порядку, встановленому Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, з урахуванням вимог містобудівної документації та вихідних даних і дотриманням вимог законодавства, будівельних норм і правил та затверджується замовником. Відповідно до ст. 59 ЗУ “Про місцеве самоврядування” проектна документація розробляється на кожен конкретний об’єкт будівництва з урахуванням вимог містобудівної документації та вихідних даних і дотриманням вимог законодавства, будівельних норм і правил [3]. На кожен об’єкт житлової забудови розробляється проектна документація з урахуванням вимог Порядку розроблення проектної документації на будівництво об’єктів № 45 від 16.05.2011 року, державних будівельних норм ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» та інших вимог чинного законодавства. У зв’язку з функціонуванням реєстру будівельної діяльності в Україні проектна документація на будівництво об’єктів вноситься до даного реєстру на підставі ст. 22 ЗУ “Про регулювання містобудівної діяльності”. Доступ до проектної документації на будівництво об’єктів здійснюється у режимі читання без можливості копіювання із застереженням, що така проектна документація є об’єктом авторського права відповідно до розділу

VI Закону України “Про архітектурну діяльність”.

Проектна документація може розроблятися в одну, дві, три стадії. Склад та зміст проектної документації на будівництво за стадіями проектування встановлюється ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» зі внесеними Змінами № 1 та № 2.

Згідно з ст. 2 ЗУ “Про інвестиційну діяльність” до інвестиційного проекту може включатись проект будівництва, розроблений відповідно до законодавства. Поняття “проект будівництва” згадується лише в ЗУ “Про регулювання містобудівної діяльності” та в наказі Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України “Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об’єктів”, однак при цьому визначення даного поняття нормативно-правові акти не містять. У зв’язку з чим можна припустити, що мається на увазі включення до інвестиційного проекту саме розробленої проектної документації на будівництво об’єкта.

Підсумовуючи, можна зазначити, що вимоги до складу та змісту, порядку розробки проектної документації на будівництво того чи іншого об’єкта встановлюються нормативно-правовими актами, жодних спеціальних вимог до проектної документації, яка буде



розроблялись іноземним інвестором, законодавство України не містить. Тому незалежно від того, чи замовником будівництва є іноземний чи вітчизняний інвестори, вимоги до складу та змісту, порядку розробки проектної документації на будівництво будуть однаковими для

обох інвесторів, оскільки для іноземного інвестора встановлюється національний режим інвестиційної діяльності та іншої господарської діяльності, включаючи будівельну діяльність, за виключенням обмежень передбачених законодавством.

### **Використані джерела:**

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. ст. 646.
2. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 34. Ст. 343.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/87-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

*Є.Є. Макарчук, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЗЕМНОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ КИЄВА**

Наземний електротранспорт є важливою складовою міської транспортної системи Києва. Розвиток цього виду транспорту сприяє покращенню екологічної ситуації, підвищенню енергоефективності та зниженню транспортного навантаження.

Київ має розгалужену мережу тролейбусних та трамвайних маршрутів. Станом на кінець 2024 року в експлуатації перебуває близько 282 тролейбусів та 255 трамваїв. Водночас значна частина рухомого складу є застарілою, особливо трамваїв, що створює труднощі в обслуговуванні та

знижує ефективність роботи транспорту [4].

Основні проблеми: невідповідність транспортної інфраструктури сучасним вимогам; нерівномірний розподіл маршрутів, що ускладнює доступність транспорту в окремих районах столиці; обмежене фінансування на модернізацію рухомого складу та інфраструктури [3].

Одним з напрямів розвитку наземного електротранспорту є оновлення рухомого складу. Причому оновлений громадський транспорт повинен відповідати принципам безбар'єрності, тобто бути доступним





для маломобільних груп населення. Це передбачає закупівлю низькопідлогових трамваїв і тролейбусів.

В місцях без контактної мережі можливе впровадження електробусів як альтернативи звичайним автобусам. Якщо такі ділянки невеликі, то варто використовувати тролейбуси з автономним ходом.

Для зменшення шуму та вібрацій доцільно розглянути використання шумопоглинаючих матеріалів під час реконструкції трамвайних колій.

Для забезпечення стабільного електропостачання тролейбусів необхідне оновлення підстанцій і контактної мережі. Також для руху електротранспорту варто використовувати екологічно чисту електроенергію, вироблену з альтернативних джерел енергії. Надійне постачання чистої енергії необхідне для досягнення Цілі 7 сталого розвитку [1].

Збільшення частки електротранспорту із відповідним зниженням викидів парникових газів є одним з способів досягнення Цілей сталого розвитку, зокрема Цілі 11 – Сталий розвиток міст і громад [1].

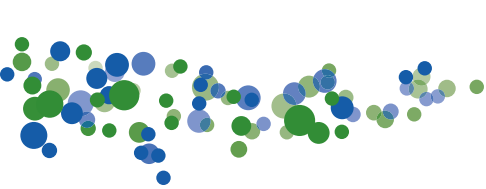
Ще одним напрямком розвитку є створення інтермодальних пересадочних вузлів, які мають створити максимально зручні місця для зв'язку електротранспорту із метро та автобусами. В Проєкті [5] згадано продовження наявної трамвайної лінії до станції метро «Палац спорту»,

однак не згадано недавно закритої станції. Для повноцінного розвитку транспорту необхідне відкриття вже понад 6 років, як закритої, станції швидкісного «Кільцева дорога». Лінію швидкісного трамваю №3 також можливо подовжити ще на одну зупинку у цьому напрямку для покращення зв'язку з Петропавлівською Борщагівкою.

Також важливо підтримувати цілодобову роботу наявного застосування для підвищення комфортності користування громадським транспортом. Планові технічні роботи і оновлення додатку повинне здійснюватися вночі для мінімізації ризику виникнення незручностей при оплаті проїзду.

Недостатність коштів на модернізацію залишається ключовою проблемою [3]. На оновлення рухомого складу і впровадження сучасних рішень, зокрема автоматизованих систем управління рухом, потрібні кошти. Тому перспективою у 2025 році є продовження співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, такими як ЄБРР, для залучення інвестицій у розвиток електротранспорту [2].

Розвиток наземного електротранспорту є пріоритетним напрямом для Києва. Це сприятиме екологічності, доступності та енергоефективності транспортної системи міста. Реалізація необхідних заходів дозволить забезпечити якісне транспортне сполучення та покращити життя мешканців столиці.



### Використані джерела:

1. 17 Цілей сталого розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/> (дата звернення: 18.11.2024)
2. Віталій Кличко зустрівся з делегацією ЄБРР та обговорив подальшу співпрацю. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/news/712.html> (дата звернення: 18.11.2024)
3. Київпастрас. Звіти. URL: <https://kpt.kyiv.ua/reports> (дата звернення: 18.11.2024)
4. КП «Київпастрас» : Статистика. URL: <https://www.alltransua.com/database/enterprise/1?tab=statistics> (дата звернення: 20.11.2024)
5. Офіційний сайт Київської міської державної адміністрації. Проєкт Міської цільової програми розвитку транспортної інфраструктури міста Києва на 2024-2025 роки. URL: [https://kyivcity.gov.ua/kyiv\\_ta\\_miska\\_vlada/struktura\\_150/vikonavchiy\\_organ\\_kivsko\\_misko\\_radi\\_kivska\\_miska\\_derzhavna\\_administratsiya/departamenti\\_ta\\_upravlinnya/departament\\_transportnoi\\_infrastruktury/programi/](https://kyivcity.gov.ua/kyiv_ta_miska_vlada/struktura_150/vikonavchiy_organ_kivsko_misko_radi_kivska_miska_derzhavna_administratsiya/departamenti_ta_upravlinnya/departament_transportnoi_infrastruktury/programi/) (дата звернення: 18.11.2024)

*С.Я. Пісьо, старший викладач,*

*В.С. Марусяк, здобувач вищої освіти*

*Львівський національний університет природокористування*

## ЦЕРКОВНА АРХІТЕКТУРА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЖИВОПИСНОГО ОБРАЗУ ПОСЕЛЕНЬ

«Церковна архітектура - це не лише будівлі, це живописний шлях до душі народу, де кожна вежа, кожне вікно, кожна деталь стає частиною великого образу поселення, що випромінює його історію, віру та духовність».

Ласкаво просимо до найнетиповішої конференції року, де шедеври церковної архітектури злітають на вітрилах подивної фантазії, а образи поселень оживають під пензлем величних будівничих творців! Сьогодні ми розкриємо таємниці, як церковна архітектура впливає на створення живописних образів поселень, а ваше

розуміння культурної спадщини отримає іншу величність.

Церковна архітектура, виконана у дереві, відображає виразну своєрідність українського народу. Ці церкви, які збереглися від XVI до XX століття, стали надзвичайно цінними пам'ятками архітектури, хоча багато з них, на жаль, зникають у сучасний час. Україна, зокрема, славиться як особливий заповідник найцікавіших прикладів народної церковної архітектури. Це підтверджується як значною кількістю збережених храмів, так і історичними джерелами. Серед сакральних



споруд, особливо вражають архаїчні та оригінальні церкви, які з художнього погляду вважаються найбільш досконалими [4].

Важливу роль дерев'яних церков у створенні унікального мальовничого середовища карпатського регіону розглядає у своєму дослідженні "Деревні церкви у формуванні мальовничого образу карпатського села", Я. Кравченко він висвітлює важливість деревних церков у формуванні унікального мальовничого середовища Карпатського регіону. Акцентуючи увагу на культурній і архітектурній цінності цих споруд як необхідної складової традиційного сільського ландшафту. Ці церкви відтворюють традиційні архітектурні стилі та майстерність майстрів, що є ключовими для збереження ідентичності регіону. Автор переконує, що наявність цих церков створює унікальний образ карпатського села, який приваблює туристів та віддзеркалює унікальність культурного надбання регіону [3].

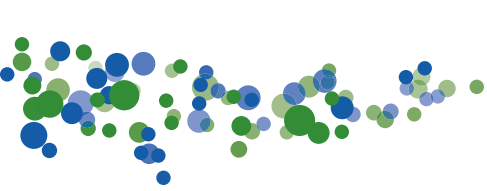
Найдавнішими дерев'яними церквами України, які збереглися до наших днів, є Миколаївська церква, яка знаходиться в селі Середнє Водяне, збудована у 1428 році та церква в селі Колодне, споруджена у 1470 році. Ці церкви поєднали в собі стиль тієї епохи, такої як Готика і угорські мотиви дерев'яного зодчества. Їхня архітектура гармонійно доповнює природні ландшафти,

створюючи унікальні місця для художнього зображення. Така центральна домінанта створює важливий фокус мальовничих образів місць [1].

«В умовах російсько-української війни питання будівництва та архітектури є важливими з погляду як тактичних завдань, так і стратегії на довготривалу перспективу. Зокрема, якщо йдеться про естетичну складову та її смислове наповнення. Також вивчення, збереження та популяризація традиційної народної культури, є одним із пріоритетних завдань країн Європи та світу загалом.

Ландшафтно-планувальна організація архітектурного простору поселень України є надбанням не лише нашої держави та народу, а й невід'ємною складовою світової культурної скарбниці. В Україні маємо унікальні зразки народного мистецтва, що формують ландшафти архітектурного простору та лише йому притаманну атмосферу. [2].

У своїх роздумах ми переважно зосереджувалися на дослідженні архітектурного простору та його специфіки в рамках сільських поселень. Водночас тема вивчення ландшафтно-планувальної організації архітектурного простору сіл загалом та ролі церковної архітектури у формуванні цього простору залишалася менш заангажованою в академічному дискурсі. Незважаючи на процеси урбанізації, сільські поселення



продовжують відігравати важливу роль у житті українського суспільства. Село було і є місцем концентрації буття традиційного церковного мистецтва, яке має як домінантний, так і живописний характер. Що, й зрештою, призвело до уніфікації ландшафтно-планувальної організації архітектурного простору села, його стандартизації, втрати унікального планування ландшафту та художньо-архітектурного обличчя. Крім того, технічний розвиток, поява і поширення нових будівельних матеріалів і технологій, з одного боку, підвищили якість життя населення в сільській місцевості, з іншого боку, прискорили занепад

культурно-мистецьких традицій, які для століть сформував сакральний і значущий соціопростір [2].

Отож, роль церковної архітектури у формуванні мальовничого образу населених пунктів схожа на магію – завдяки величним будівлям і вишуканим деталям храмів ми можемо перенестись у часи минулої епохи та відчувати подих історії в кожному куточку. Храм – це не лише споруда для віруючих, а й справжній витвір мистецтва, який стає серцем і душею кожного населеного пункту, значно збагачуючи його культурно-естетичний ландшафт.

### **Використані джерела:**

1. Дерев'яні церкви Закарпаття. Електронний ресурс. URL: <https://go-to.rest/derevyani-khramy/> (дата звернення 8.11.2024)
2. Пісьо С., Березовецька І., Станько С. Роль мистецтв у формуванні ландшафтно-планувальної організації архітектурного простору сільських поселень України. Журнал Містобудування та територіальне планування. 2024. Випуск № 86. Київ: КНУБА. С. 151-168. URL: <https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/2024/mtp86.pdf> (дата звернення 2.11.2024)
3. Кравченко Я. Деревні церкви у формуванні мальовничого образу карпатського села// Альманах-94. – Львів, 1995. – С. 181-183.
4. Український центр культурних досліджень. У пошуках нових підходів до збереження культурної спадщини: приватно-громадське партнерство. 2018. URL: <https://uccs.org.ua/detsentralizatsiia/statti/u-poshukakh-novykh-pidkhodiv-do-zberezhennia-kulturnoi-spadshchyny-pryvatno-hromadske-parterstvo/> (дата звернення 22.05.2024)



*Г.О. Татарченко, д.т.н., професор,  
Н.І. Паніна, здобувач вищої освіти,  
В.М. Беспалий, аспірант*

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля*

## СТВОРЕННЯ РАЙОНІВ ПОЗИТИВНОЇ ЕНЕРГІЇ

Район позитивної енергії (PED) - це зони призначені для інтеграції різних відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та геотермальна, при оптимізації використання енергії за допомогою розумних технологій і систем зберігання енергії. Вони підтримують сталий розвиток міст через інтеграцію енергетики, транспорту та зв'язку, одночасно заохочуючи активну участь громадян. Окрім виробництва енергії, PED також зосереджується на таких аспектах, як електрична мобільність, соціальна інтеграція та покращення якості життя людей. [1,2]

Райони позитивної енергії покладаються на поєднання передових технологій для досягнення своїх енергетичних цілей. Ці технології включають розумні системи виробництва, зберігання, розподілу та управління [3,4].

Для впровадження BiPV-систем

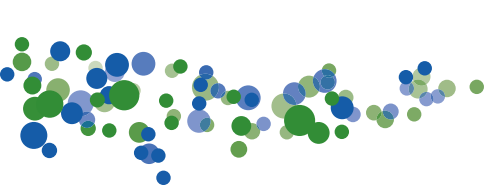
важливо врахувати низку технічних та інженерних аспектів, які дозволяють інтегрувати сонячні панелі безпосередньо у конструкції, такі як стіни чи дах. Будівля може отримати не тільки чисту енергію, але й покращити загальну ефективність будівлі через двосторонні панелі, що збільшують виробництво енергії. Крім того, фасадні BiPV-системи мають покращити ізоляцію та освітлення приміщень, а також сприятимуть сталому розвитку об'єкта [5].

Визначено, що енергозатратність лабораторного корпусу за добу щонайменше 229 252 Вт×год або 229,3 кВт×год. Відповідно місячне (30 днів) енергоспоживання становить 6879,0 кВт×год. Пропонується встановлення фасадної системи BiPV (114 панелей), а також двосторонньої фотоелектричної системи постійного струму на даху. З впровадженням інноваційних систем матимемо наступні розрахунки:

- 1) 4 двосторонні фотоелектричні системи по 370 Вт. Сумарна потужність:  
лабораторний =  $4 \times 370 = 1480 \text{ Вт} = 1,48 \text{ кВт}$

Виробництво енергії на день:

$$\text{лабораторний} = 1,48 \text{ кВт} \times 8 \text{ год} = 11,84 \text{ кВт} \times \text{год}$$



Виробництво енергії на місяць:

$$\text{лабораторний, місяць} = 11,84 \times 30 = 355,2 \text{ кВт}\times\text{год}$$

2) Фасадна система. Кількість панелей: 114 од; Потужність однієї панелі: 300 Вт

Сумарна потужність системи:

$$\text{системи} = 114 \times 300 = 34200 \text{ Вт} = 34,2 \text{ кВт}$$

Виробництво енергії на день (припустимо, що сонячна система працює в середньому 8 годин на день):

$$\text{фасад} = 34,2 \text{ кВт} \times 8 \text{ год} = 273,6 \text{ кВт}\times\text{год}$$

Виробництво енергії на місяць (30 днів):

$$\text{фасад, місяць} = 273,6 \times 30 = 8208 \text{ кВт}\times\text{год}$$

Порівняння з енергоспоживанням лабораторного корпусу:

Енергоспоживання лабораторного корпусу за місяць: 6 879 кВт×год.

Виробництво енергії фасадною системою на місяць: 8 208 кВт×год.

Виробництво енергії фасадною системою перевищує потреби лабораторного корпусу в електроенергії і навіть створює надлишок:

$$8208 - 6879 = 1329 \text{ (кВт}\times\text{год)}$$

Надлишкова енергія: 1 329 кВт×год на місяць може бути використана для інших цілей, наприклад, частково для покриття потреб навчального корпусу або зарядних станцій.

З розрахунків фасадна система здатна повністю перекрити енергетичні затрати корпусу (без впровадження двосторонньої фотоелектричної). Тому можливі 2 варіанти впровадження: лише однієї фасадної системи, або двосторонньої на даху та зменшення кількості панелей фасадної системи. Рішення щодо одного з цих впроваджень буде залежати від фінансової спроможності університету. Хоча одноразові витрати на встановлення можуть здатися високими, період окупності таких проєктів зазвичай становить від 7 до 10 років завдяки економії енергії та продажу надлишкової електроенергії назад у мережу.

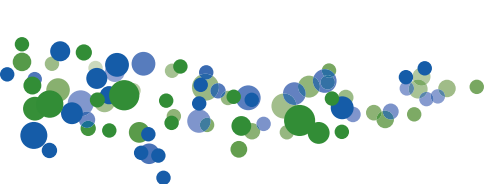
Вартість впровадження даної пропозиції щодо встановлення BiPV-систем на дах і фасад лабораторного корпусу, з урахуванням середньої ціни \$400 за квадратний метр, складе приблизно \$91 960. Ця сума враховує встановлення 4 двосторонніх панелей на даху і 114 панелей на фасаді. Орієнтовна вартість впровадження в українських гривнях становить близько 3 678 428 грн (за курсом 40,0 грн за 1 долар США).





**Використані джерела:**

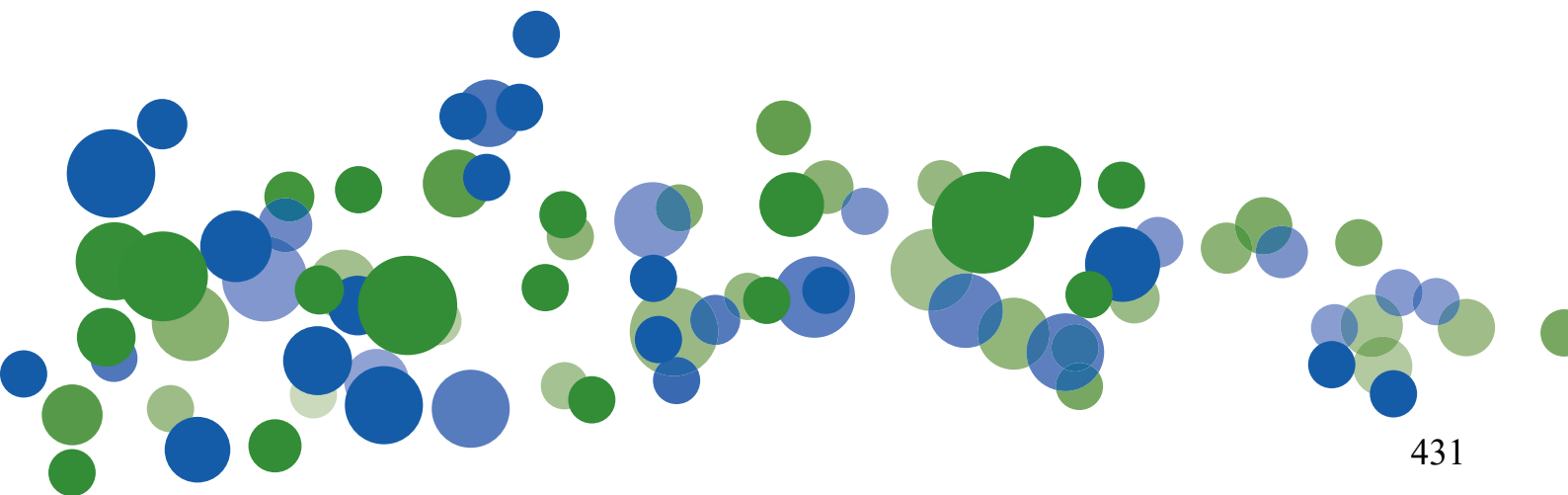
1. URBAN EUROPE. Positive Energy Districts (PED). URL : <https://jpi-urbaneurope.eu/ped/>
2. Guerrero-Lemus R, Vega R, Kim T. et al. Bifacial solar photovoltaics – a technology review. Renew Sust Energ Rev 2016;60:1533–49. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.03.041>
3. Oxford academic. Evaluating the real-world performance of vertically installed bifacial photovoltaic panels in residential settings: empirical findings and implications. Omar H AL-Zoubi, Hamza Al-Tahaine, Rebhi A Damseh, A H AL-Zubi, Alhaj-Saleh A Odat, Bashar Shboul. International Journal of Low-Carbon Technologies, Volume 19, 2024, Pages 386–442, <https://doi.org/10.1093/ijlct/ctad138>
4. Kromatix.com. Stylish and sustainable colored solar glass for building integrated photovoltaic solution. URL : <https://kromatix.com/kromatix-glass> ( дата звернення 19.10.2024)
5. Avenston. Сім вражаючих будівель з BIPV системами. URL : <https://avenston.com/articles/7bipv/> (дата звернення 19.10.2024)



## СЕКЦІЯ 06

---

# ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ





*Н.О. Бакуха, аспірант,*

*Ю.Л. Хлевна, д.т.н, професор*

*Київський національний економічний університет імені Тараса Шевченка*

## **ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ УЧАСНИКІВ ДЕРЖАВНИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ**

У сучасних умовах глобальної нестабільності, зокрема через повномасштабну агресію Російської Федерації проти України, перед державою постають критично важливі завдання забезпечення ефективного управління національними ресурсами, безпеки та стійкості до зовнішніх викликів. Одним із ключових інструментів підвищення ефективності державного управління є впровадження електронного урядування, що передбачає інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процеси прийняття рішень. Електронне урядування дозволяє автоматизувати управлінські процеси, підвищити їх прозорість, зменшити ризики помилок і корупції, а також прискорити обробку даних та ухвалення рішень [1].

Державні закупівлі є важливою частиною взаємодії між державою та бізнесом, де цифрові інструменти мають особливо велике значення. З моменту впровадження електронної системи публічних закупівель Prozorro [2] у 2016 році процеси державних закупівель стали значно прозорішими, дозволяючи

громадянам і бізнесу слідкувати за оголошеннями та пропозиціями тендерів. Водночас попри значний прогрес, існують проблеми, пов'язані з маніпуляціями, відсутністю автоматизованих рекомендаційних механізмів і недостатньою об'єктивністю оцінювання пропозицій [3].

Для розв'язання описаних проблем пропонується концепція автоматизованої рекомендаційної системи оцінки тендерних пропозицій у контексті державних закупівель. Система базується на багатокритеріальних методах аналізу даних.

Ключові компоненти системи охоплюють:

Модуль аналізу ризиків постачальників. Завданням даного модуля є аналіз історії виконання контрактів, фінансової стабільності та репутації юридичних осіб. Даний модуль, на основі історичних даних розраховує рейтинги, що допоможе уникнути ризику вибору ненадійних постачальників.

Модуль оцінки ринкової відповідності орієнтований на порівняння тендерних пропозицій з актуальними ринковими



умовами. Він враховує зміни в динаміці цін, інноваційні технології та відповідність нормативним вимогам.

Рекомендаційний механізм вибору використовує багатокритеріальні методи прийняття рішень (наприклад, метод аналізу ієрархій [4], PROMETHEE [5] або TOPSIS[6]), це дозволить обирати оптимальні пропозиції з урахуванням як фінансових, так і нефінансових критеріїв.

Платформа інтеграції забезпечує зручне з'єднання з наявними системами, такими як Prozorro, а також з іншими базами даних, включаючи Єдиний державний реєстр. Це дозволяє користувачам отримувати доступ до необхідної інформації в єдиному інтерфейсі.

Прозорість та звітність є ключовими елементами системи. Вона використовує відкриті алгоритми та модулі, що дозволяють перевірити обґрунтованість ухвалених рішень, сприяючи підвищенню довіри до платформи та її ефективності.

Розробка та впровадження автоматизованої рекомендаційної системи оцінки учасників і тендерних пропозицій у сфері державних закупівель має потенціал значно підвищити прозорість, ефективність і об'єктивність вибору постачальників. Це сприятиме зменшенню корупції, підвищенню економічної ефективності та довіри громадськості до публічних закупівель.

### Використані джерела:

1. Коліушко І. Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління [Електронний ресурс] / Ігор Коліушко // Центр політико-правових реформ. – 10 груд. 2003. – Режим доступу: <https://pravo.org.ua/elektronne-uryaduvannya-shlyah-do-efektyvnosti-ta-prozorosti-derzhavnogo-upravlinnya/> – Назва з екрана.
2. Prozorro. Офіційний сайт системи публічних закупівель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua/about>. – Назва з екрана.
3. Рада бізнес-омбудсмена. Усе ще недостатньо: як система ProZorro трансформує державні закупівлі [Електронний ресурс] // Рада бізнес-омбудсмена. – Режим доступу: <https://boi.org.ua/press-post/use-shhe-nedostatno-prozorro/> – Назва з екрана.
4. Серіков А. В. Метод аналізу ієрархій у прийнятті рішень : навч. посіб. / А. В. Серіков, О. В. Білоцерківський ; МОН України, Харк. держ. техн. ун-т будва та архітектури. – Х.: БУРУН КНИГА, 2006.
5. Нікітіна Л., Яценко І. Моделі та методи прийняття рішень: навчальний посібник / Л. Нікітіна, І. Яценко. – Харків: НТУ «ХПІ», 2023. – 165 с.
6. Теорія прийняття рішень [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності



126 «Інформаційні системи та технології» та спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» / КПП ім. Ігоря Сікорського; уклад.: О.С. Жураковська. – Електронні текстові дані (1 файл: 2.7 Мбайт). – Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 52 с.

*О.С. Бичков, д.т.н, професор,*

*М.В. Мороз, аспірант*

*Київський національний університет*

*імені Тараса Шевченка*

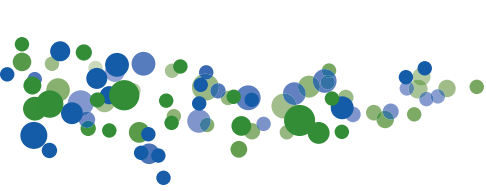
## **ПОБУДОВА ФУНКЦІОНАЛЬНО СТІЙКИХ ПРОГРАМНИХ СИСТЕМ НА ОСНОВІ ПАТЕРНУ "MANAGER-DISPATCHER"**

Функціональна стійкість (ФС) — здатність системи зберігати свою працездатність і виконувати основні функції в заданих межах, навіть за умов збоїв, зовнішніх впливів, пошкоджень чи змін у середовищі [1, с. 7-8]. Ця властивість передбачає стійкість до помилок та здатність адаптуватися до нових умов роботи. Зі зростанням складності сучасних програмних систем і середовищ їх функціонування забезпечення ФС для цих систем стає важливим завданням для досягнення надійності, відмовостійкості та живучості [1, с. 8].

Тема ФС знайшла своє відображення у багатьох галузях науки та техніки, особливо у контексті складних технічних систем [2, 3]. ФС активно вивчалася у контексті фізичних систем, де увага приділялася їх здатності зберігати працездатність за умов пошкоджень, відмов чи зовнішніх впливів. Попри значний прогрес [4], на нашу думку, програмна складова цієї теми залишається

менш вивченою. Більшість існуючих робіт акцентують увагу на забезпеченні ФС через дублювання компонентів, покращення апаратного забезпечення, імплементацію діагностичних процедур і т.д. Водночас питання адаптації програмних систем до змін середовища та впровадження механізмів, які дозволяють автоматично перебудовувати свою поведінку, все ще є актуальними. Ми вважаємо, що ФС програмних систем може бути забезпечена на архітектурному рівні через розробку відповідних патернів та методологій.

Для забезпечення адаптивної поведінки програмних систем ми пропонуємо патерн "Manager-Dispatcher". Цей патерн об'єднує властивості патернів "Publish-Subscribe" та "Strategy" [5] і дозволяє системам реагувати на події, шляхом динамічного вибору стратегії функціонування окремих модулів. Основна ідея патерну полягає у розділенні відповідальності: диспетчер подій ("Dispatcher") займається розподілом



подій між підписниками (модулями), а кожен модуль може обробляти події і на їх основі автоматично адаптувати свою поведінку через зміну стратегії ("Manager").

Ключовими елементами патерну є:

- події (Events): об'єкти, що представляють зміну стану системи чи середовища;

- менеджер подій (EventManager): компонент, який координує взаємодію між видавцями подій та підписниками;

- видавці (EventProducers): компоненти, які генерують події, не знаючи про те, хто їх обробляє;

- підписники (Subscribers): компоненти, які зацікавлені у певній множині подій (не знаючи хто їх генерує);

- селектор стратегій (StrategySelector): компонент, що вибирає відповідну стратегію функціонування модуля на основі події та її контексту.

Патерн дозволяє створювати модульні системи, де компоненти мають слабкий рівень зв'язності і взаємодіють через події. Завдяки цьому досягається висока гнучкість архітектури, можливість масштабування та спрощення процесу модифікації.

Патерн "Manager-Dispatcher" пропонує основу для побудови функціонально стійкої архітектури програмної системи. Ключовою особливістю такої архітектури є забезпечення слабого зв'язку між компонентами, що досягається за рахунок передачі інформації через події.

Компоненти системи, замість прямої взаємодії, орієнтуються на обробку подій, що сприяє децентралізації та гнучкості всієї архітектури. Описана архітектура має наступні переваги: зниження залежностей між компонентами, гнучкість у реакції на зміни середовища, підвищена надійність, модульність і розширюваність. Таким чином патерн "Manager-Dispatcher" створює умови для побудови гнучких, адаптивних та стійких до збоїв програмних систем. Його впровадження дозволяє проєктувати системи, які не тільки зберігають працездатність за критичних умов, але й активно адаптуються до умов середовища.

Патерн "Manager-Dispatcher" та функціонально стійкі архітектури, побудовані на його основі, відкривають нові можливості для створення програмних систем, здатних адаптуватися до змін середовища. Такі архітектури можуть бути корисними у багатьох сферах, наприклад у вбудованих системах (забезпечують швидку реакцію на зміни сенсорів або стану обладнання), робототехніці (дозволяє змінювати поведінку роботів залежно від подій, які можуть визначатись сенсорами), системах моніторингу (підтримують адаптацію до надзвичайних ситуацій), розумних містах (керують розумними пристроями і адаптують їхню поведінку).

Подальші дослідження передбачають розвиток і вдосконалення патерну, включаючи уточнення механізмів





вибору стратегій і розширення його функціональності. Особливу увагу буде приділено оцінці функціонально стійкої архітектури, побудованої на основі цього патерну, для визначення її ефективності в різних контекстах.

#### **Використані джерела:**

1. Барабаш О.В. Побудова функціонально стійких розподілених інформаційних систем. 2004. 226 с.
2. Firsov S.N., Pishchukhina O.A. "Intelligent support of multilevel functional stability of control and navigation systems". Радіоелектроніка, інформатика, управління. 2018. Вип. 2. С. 177-183.
3. Кіреєнко В.В., Барабаш О.В. "Підхід до побудови функціонально стійкої розподіленої системи передачі радіолокаційної інформації". Повітряна міць України. 2023. Вип. 1(4). С. 5-8.
4. Кравченко Ю.В., Микусь С.А. Сучасний стан та шляхи розвитку теорії функціональної стійкості. Моделювання та інформаційні технології. 2013. Вип. 1(68). С. 60-68.
5. Gamma, E., Helm, R., Johnson, R., Vlissides, J. Design patterns: Elements of reusable object oriented software. 1995. 396 с.

*I.M. Vergunova, Candidate of Physical  
and Mathematical Sciences, Professor,  
V.S. Haslo, student of higher education  
Taras Shevchenko National University of Kiev*

## **IMAGE COMPRESSION ALGORITHM USING AGGLOMERATIVE CLUSTERING**

There are many different tasks, that require working with many images, each of which have its own weight. Since not all these tasks require all details from the image, image compression can be performed to save

memory. So, compression algorithm with high compression rate was implemented. User can control ratio between quality and weight with number of desired colors in resulting image. The fewer colors image has, the less information it



required, the smaller its weight. But quality of pictures depends on number of colors too. So, user can choose number of colors parameter to obtain satisfactory level of compression for particular image.

An agglomerative algorithm was used to reduce the number of colors. Agglomerative clustering is a clustering method that starts by treating each element of a set as a separate cluster and then sequentially merges with other clusters based on a similarity until stopping condition. Agglomerative clustering for image compression can be used on colors of image pixels. Form an algorithm for reduction of image colors:

Each pixel of the input image is treated as an array of three elements, each of which represents the value of the red, green, and blue RGB channels, respectively. Such arrays are placed in the list of colors.

For each color, the dominant is determined by the largest value on the color channel, and intensity by the Euclidean metric. Each color is written to its dominant color list, where they are sorted, first by intensity, then by color channel values.

$n+n/2+1$  unprocessed elements are taken from the list of colors, where  $n$  is the number of colors to be found. A matrix of Euclidean distances is constructed for the selected colors.

If the distance matrix has more colors than expected, then the smallest distance is searched and the colors that formed it are combined according to their average values and result replace these colors.

Step 4 is repeated until the number of colors is reduced, after which the remaining colors are added to the list of new colors.

Steps 3, 4, 5 will be repeated until the number of items in the list of new colors is greater than expected.

The closest colors from the list of resulting colors are searched for the pixels of the image and added to the list of pixels of the new image from which it is generated.

Thus, when performing the given algorithm, an image similar to the input image is created, but with a smaller number of colors, which leads to a decrease in its weight. To speed up calculations, distributed computing is implemented. It works with the technology of parallel asynchronous recursively controlled systems (PARCS [2]).

Show results of image compression in Table 1 and Table 2. Tables set with size of image, it can be with letter P, which stands for algorithm with PARCS, and desired number of colors.

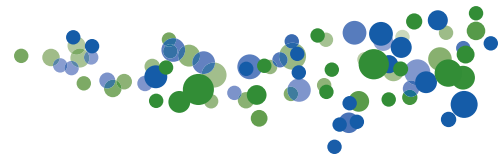


Table 1

Compression time for different parameters

| Time,s | 512x512 | 512x512 P | 800x600 | 800x600 P | 1600x900 | 1600x900 P | 1920x1080 | 1920x1080 P |
|--------|---------|-----------|---------|-----------|----------|------------|-----------|-------------|
| 8      | 1,766   | 1,775     | 3,375   | 3,481     | 9,719    | 10,238     | 13,5      | 14,688      |
| 16     | 3,188   | 2,371     | 5,859   | 4,623     | 15,36    | 14,003     | 21,25     | 17,938      |
| 32     | 6,281   | 3,565     | 11,313  | 6,806     | 28,125   | 20,317     | 35,438    | 28          |
| 64     | 13,297  | 5,796     | 24      | 11,126    | 56,376   | 31,724     | 69,766    | 44,86       |
| 128    | 31,438  | 10,42     | 56,423  | 19,262    | 127,689  | 56,211     | 152,79    | 79,939      |
| 256    | 84,61   | 20,136    | 151,252 | 36,731    | 328,895  | 107,365    | 373,48    | 150,45      |

Table 2

Weight of compressed images

| Weight, KB | 512x512 | 512x512 P | 800x600 | 800x600 P | 1600x900 | 1600x900 P | 1920x1080 | 1920x1080 P |
|------------|---------|-----------|---------|-----------|----------|------------|-----------|-------------|
| Original   | 708     |           | 1252    |           | 4124     |            | 6080      |             |
| 8          | 51,4    | 64,5      | 89,8    | 94,1      | 296      | 302        | 530       | 497         |
| 16         | 71,9    | 73,7      | 114     | 116       | 402      | 385        | 638       | 688         |
| 32         | 88      | 91,4      | 160     | 150       | 477      | 508        | 812       | 842         |
| 64         | 107     | 118       | 185     | 191       | 586      | 593        | 946       | 1064        |
| 128        | 137     | 138       | 213     | 222       | 715      | 702        | 1197      | 1227        |
| 256        | 159     | 169       | 262     | 266       | 857      | 876        | 1370      | 1517        |

To evaluate the implemented algorithm, it can be compared with other image compression algorithms using clustering [1]. Compared to uniform quantization and median slice, proposed algorithm better adapts to colors. The K-means method depends on the initial centroids, so sharp color changes are possible. Since vector quantization works with blocks, the borders of the blocks are clearly visible. The octant tree method will absorb infrequent colors, when proposed algorithm, in turn,

combines the most similar colors.

The implemented algorithm can be used to significantly reduce the weight of images with quality control. This will allow to choose the most suitable level of image quality for various tasks. Processed images can be stored or transmitted using less digital memory while still being visually similar to the raw versions. Therefore, it allows to use images more efficiently.

**Reference:**

1. Гасло В. С. Алгоритми стиснення зображення з використанням кластеризації. Дипломна робота, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, 2023, 44 с.
2. Дерев'янченко О.В. ПАРКС-JAVA система для паралельних обчислень на комп'ютерних мережах. м. Київ, 2011.

*О.А. Волошина, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ ЕМОЦІЙ У МОВЛЕННІ**

Сучасні інтерактивні системи потребують природнішої взаємодії між людиною та комп'ютером. Здатність таких систем розпізнавати емоції у мовленні особи є ключовим елементом такого зв'язку. З'являється потреба в інноваційних рішеннях для аналізу мовлення, виявлення емоційних аспектів і використання цих даних для оптимізації роботи платформ, таких як віртуальні асистенти чи освітні сервіси [1].

Однією з особливостей при розробці системи розпізнавання емоцій у мовленні є її архітектура, яка включає три основні модулі, що взаємодіють між собою для забезпечення якісного аналізу мовлення. Коротко опишемо ці модулі.

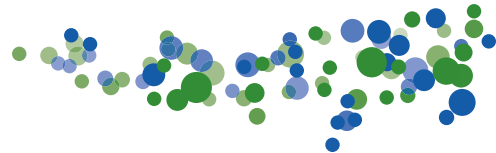
1. Модуль попередньої обробки аудіо виконує видалення шумів, нормалізацію сигналу та виділення ключових характеристик мовлення,

таких як кепстральні коефіцієнти мел-частоти (MFCC) [2], енергія та спектральні параметри.

2. Модуль класифікації емоцій на основі моделей LSTM [3], які враховують часові залежності, що дозволяє точно ідентифікувати емоції, як-от радість, смуток, гнів, страх або нейтральний стан. Навчання нейромережної моделі доцільно проводити на наборі даних із маркованими емоціями, використовуючи алгоритми машинного навчання, інтегровані в Python за допомогою бібліотек Keras і PyTorch [4,5].

3. Модуль експорту даних забезпечує збереження результатів аналізу у форматі Excel, включаючи інформацію про характеристики сигналу та визначені емоції, що спрощує подальший аналіз і використання отриманих даних.

Іншою особливістю є те, що система реалізовується мовою програмування



Python із використанням бібліотек librosa, numpy, Keras і PyTorch. Шумозаглушення, нормалізація та виділення MFCC оптимізують роботу з реальними аудіозаписами різної якості.

Поєднання MFCC із алгоритмами машинного навчання підвищує точність аналізу емоцій. Застосування LSTM дозволяє враховувати часові характеристики мовлення, що є критичним для емоційної класифікації. Підтримку обробки записів із різною якістю та експорт результатів

повинні бути представлені у зручному форматі для подальшого аналізу.

Системи розпізнавання емоції у мовленні має продемонструвати ефективність поєднання сучасних методів машинного навчання в процесі аналізу емоцій мовлення. В перспективі, універсальність такої системи дозволить використовувати технологію в широкому спектрі програмного забезпечення, включно з освітніми платформами.

#### **Використані джерела:**

1. Automatic Speech Emotion Recognition Using Machine Learning [Електронний ресурс]. URL: <https://www.intechopen.com/online-first/automatic-speech-emotion-recognition-using-machine-learning>;
2. P. Sandeep, K. Vaishali. A Survey on Emotion Recognition from Speech Signal. IJARCCCE, Vol. 5, Issue 7, July 2016, P. 11–15;
3. Застосування глибокої рекурентної нейронної мережі із використанням алгоритму LSTM у системах інтелектуальної взаємодії / Яровий А., Кудрявцев Д., Кулик О. // Збірник праць XI Міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця: ВНТУ, 2018. С. 30–32;
4. J. Aastha, K. Rajneet. A Study of Speech Emotion Recognition Methods. IJCSMC, Vol. 2, Issue 4, April 2013, P. 28–31.
5. Long Short-Term Memory (LSTM) [Електронний ресурс]. URL: <https://itwiki.dev/data-science/ml-reference/ml-glossary/long-short-term-memory-lstm>;

*А.І. Габ, к.х.н., доцент,  
В.В. Малишев, д.т.н., професор  
Міжнародний Європейський Університет*

## **СВІТОВИЙ РИНОК НАНОТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ВОДООЧИЩЕННЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СЕГМЕНТАЦІЯ**



Обсяг ринку нанотехнологій (НТ) у сфері водоочищення у 2023 році оцінювали в 1,90 млрд. дол. США і очікується його зростання з сукупним середньорічним темпом зростання (ССТЗ) 9,1% в період 2024-2030 р.р. до 3,50 млрд. дол. [1]. НТ відіграють важливу роль у водоочищенні. Наномембрани використовують у технологіях пом'якшення води та видалення забруднювальних фізичних, біологічних та хімічних домішок. НТ також застосовують для ефективного видалення багатьох забруднень води для потреб у питній та очищеній воді у фармацевтичній, харчовій, хімічній та нафтогазовій промисловості.

Відповідно до сегментації ринку за застосуванням у 2023 році сегменти мали наступні частки доходу: обробка питної води – 61,7%, обробка технічної води – 38,3% [1]. Наномембрани використовують для видалення важких металів, барвників та інших забрудників. Діяльність різних виробництв супроводжується утворенням значної кількості токсичних стоків. Забруднювачі стічних вод (токсичні важкі метали та інші домішки) мають широкий спектр негативного впливу на живі організми та навколишнє середовище. В [2] доведено, що НТ є рентабельною та ефективною технологією очищення промислової води, та можуть бути використані для видалення різних токсинів зі стічних вод. Наночастинки призначені для цільового видалення забруднень,

тому після нанообробки немає ризику, що забруднювальні речовини залишаться в очищуваній воді.

Відповідно до сегментації ринку за типами наноматеріалів у 2023 році сегменти мали такі частки доходу: наносорбенти – 30,5%, наномембрани – 24,7%, наночастинки металів – 22,7%, інші наноматеріали – 22,1% [1]. В якості наномембран зазвичай використовують нанотрубки, нанострічки та нановолокна. Наночастинки срібла є антимікробними агентами, використовуваними для очищення стічних вод, які містять високу концентрацію бактеріальних забрудників. У сегменті наноадсорбентів використовують органічні або неорганічні наночастинки з високою здатністю до адсорбції. Ці адсорбенти надзвичайно ефективні у видаленні широкого спектру забрудників. Ідеальний абсорбент має невеликі розміри частинок, велику площу поверхні, високі каталітичну активність та реакційну здатність.

Відповідно до сегментації ринку за географічними регіонами у 2023 році сегменти мали такі частки доходу: Азійсько-Тихоокеанський регіон – 39,2%, Північна Америка – 28,7%, Європа – 16,6%, Близький Схід та Африка – 9,7%, Північна Америка – 5,8% [1]. На Північну Америку припадає значна частка світових НТ на ринку очищення води. Збільшення витрат на дослідження та розробки наноматеріалів й очищення промислових стічних вод





стимулює до зростання сегменту Північної Америки на ринку очищення води. Агентство з охорони навколишнього середовища у США запровадило адміністративні розпорядження та основні нові правила відповідно до Закону про контроль над токсичними речовинами щодо обмеженого виробництва нових нанорозмірних хімічних матеріалів.

Очікується, що в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні ринок НТ у водоочищенні швидко зростатиме протягом прогнозованого періоду. Збільшення урядових ініціатив у країнах з економікою, що розвивається, зокрема, у Китаї, Індії, Індонезії та Таїланді щодо постачання

чистої питної води сприятиме розвитку НТ регіону на ринку очищення води протягом прогнозованого періоду.

Ринок у сегментах Латинської Америки, Близького Сходу та Африки, ймовірно, повільно зростатиме протягом наступних кількох років. Очікується, що в Європі ринок зростатиме швидкими темпами протягом прогнозованого періоду. Регламент ЄС про хімічні речовини є складовою Європейської водневої рамкової директиви, яка створила законодавчі документи для захисту перехідних, внутрішніх поверхневих, прибережних і підземних вод.

### **Використані джерела:**

1. Nanotechnology in Water Treatment Market: Global Industry Forecast (2024-2030) by Application, Nanomaterial, and Region <https://www.maximizemarketresearch.com/market-report/global-nanotechnology-in-water-treatment-market/76935/>

2. Advanced Materials for Water Treatment Market – Forecast (2024-2030) <https://www.industryarc.com/Report/20063/advanced-materials-for-water-treatment-market.html>

*А.І. Габ, к.х.н., доцент,  
В.В. Малишев, д.т.н., професор  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ДИНАМІКА СВІТОВОГО РИНКУ НАНОТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ВОДООЧИЩЕННЯ**

Аналіз даних літературних оглядів [1, 2] щодо досягнень використання нанотехнологій (НТ) у сфері водоочищення дає змогу конкретизувати обставини, що

впливають на динаміку ринку:

- потреба в НТ для водоочищення
- дефіцит води та відсутність доступу до безпечної питної води залишатимуться



важливими світовими проблемами;

- понад один мільярд людей живе у бідних країнах і не має доступу до безпечної питної води чи базових санітарних умов;

- очікується, що до 2030 року в країнах, які зараз відчувають нестачу води, чисельність населення зросте у два рази;

- використання НТ є одним із методів, досліджуваним у багатьох країнах для розв'язання проблеми покращення доступу до безпечної питної води;

- НТ мають відіграти вирішальну роль у розв'язанні проблеми доступу до питної води завдяки ефективним та недорогим системам очищення стічних вод;

- зростання ринку обумовлено необхідністю видалення забруднень і пом'якшення води для забезпечення потреби в чистій питній воді;

- потреба у високоякісній воді для галузей фармації та охорони здоров'я;

- необхідність ефективного видалення забрудників:

- можливість видалення забрудників, які раніше було важко вилучити, завдяки підвищеній специфічності НТ і розробці розумних фільтрів, призначених для конкретного застосування;

- НТ мають потенціал для різкого скорочення кількості етапів, ресурсів та енергії, необхідних для очищення води, що полегшує впровадження цієї технології в сільській місцевості;

- впровадження обробки води на основі НТ вимагатиме значних початкових

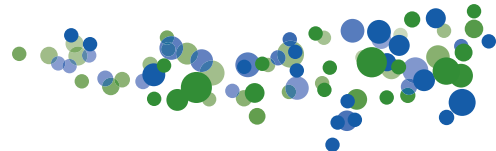
інвестицій, однак після їх залучення ці досягнення можуть зменшити довгострокові витрати на очищення води;

- застосування НТ у водоочищенні в різних галузях промисловості:

- НТ в обробці води важливі для нафтогазового сектора, який потребує очищеної води для буріння, а також змащування й охолодження технологічного обладнання;

- зросте використання НТ у будівельній промисловості для виготовлення якісних ізоляційних матеріалів на основі наночастинок кремнезему.

Впровадження НТ в обробку води для промислових цілей може бути дорогим, що є значною перешкодою для їх використання. Для подолання цієї перешкоди компанії залучають більше інвестицій і знижують витрати на застосування цих технологій. НТ змінюються щодня, оскільки в операційну систему входять нові ідеї та вдосконалення. Зараз учені працюють над використанням графенової технології для досягнення раніше недосяжного рівня НТ фільтрації. Створено високоефективні тонкі мембрани з молібден дисульфиду для застосування в глобальних НТ на ринку очищення води. Оскільки прогрес у сфері досліджень і розробок відкриває широкий простір для зростання ринку, провідні компанії, які займаються глобальними нанотехнологіями очищення води, приділяють значну увагу цьому питанню.



### Використані джерела:

1. Ajith M.P., Aswathi M., Recent innovations of nanotechnology in water treatment: a comprehensive review. Bioresource Technology. 2021. V. 342. 126000. <https://doi.org/10.1016/j.biortech.2021.126000>
2. Gautam P., Madathil D. Nanotechnology in waste water treatment: A review. International Journal of Chem Tech Research. 2013. 5(5). P. 2303-2308. [https://www.sphinxesai.com/2013/JulySept13/chPDF/CT=34\(2303-2308\)JS13.pdf](https://www.sphinxesai.com/2013/JulySept13/chPDF/CT=34(2303-2308)JS13.pdf)

*Б.І. Гінько, здобувач вищої освіти,  
О.Ф. Борецький, к.т.н., асистент,  
В.А. Мар'яновський, к.т.н., асистент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ЗБОРУ ПОПЕРЕДНЬОЇ ДІАГНОСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ПОШУКУ ТА УСУНЕННЮ ЗБОЇВ У РОБОТІ МЕРЕЖІ

У Київському Національному Університеті імені Тараса Шевченка у складі Інформаційно-обчислювального центру існує сектор, що забезпечує доступ до мережі інтернет для мешканців гуртожитків університету. До його обов'язків входить технічна підтримка і консультації користувачів мережі в разі виникнення будь-яких технічних проблем, пов'язаних з мережею.[1]

Служба технічної підтримки виступає першою лінією взаємодії з користувачами, у яких виникли збої доступу до мережі Інтернет будь-якого типу. Оскільки в гуртожитках університету кількість студентів, аспірантів та співробітників складає десятки тисяч користувачів, вирішення проблем має бути швидким та не призводити до повторного

звернення.[2] Це потребує від інженерів, які надають технічну підтримку, збирати ряд діагностичних даних за певним алгоритмом діагностики, який складається з: ідентифікації користувача, визначення фізичного розташування, визначення точки входу в мережу, збір даних налаштувань обладнання та статистики за певний час, а також дані використання мережі з сервісу моніторингу, які в більшості сценаріїв потрібно виконувати індивідуально для кожного звернення. Після виконання цієї послідовності дій інженер може провести повноцінний аналіз збою та зробити кроки для розв'язання проблеми.[3]

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та великих розмірів мережі університету



індивідуальний збір діагностичної інформації для виконання технічної підтримки знижує ефективність процесу надання допомоги користувачам, зважаючи на те, що ручний підхід до обробки заявок стає все менш ефективним через великий обсяг запитів, що призводить до затримок та зниження продуктивності, що в свою чергу призводить до накопичення загальної невдоволеності сервісом та подальших збитків. Враховуючи специфіку деяких дій в послідовності збору діагностичних даних доцільним є автоматизація, яка дозволить скоротити витрати часу на типові процеси, а також зменшить вплив людського фактору на якість діагностики.[4]

На основі цих спостережень було прийняте рішення дослідити та протестувати інтеграційний підхід до автоматизації технічної підтримки, використовуючи інструменти з відкритим кодом та особливості взаємодії між ними завдяки утилізації API-ключів, де це можливо. Такий підхід дозволяє забезпечити відкриту основу використання рішення та можливість для самостійного розширення функціональних засобів за потреби для підвищення ефективності та швидкості обробки запитів у великих організаціях.

У роботі використані такі інструменти як Postman - для тестування взаємодії з API, зокрема, для моделювання та автоматизації запитів, Grafana - для збору, візуалізації та моніторингу показників ІТ-інфраструктури,

та тікет-система Zammad - як платформа для управління заявками користувачів та збору діагностичних даних для цих заявок. [5]

Результатом проведених досліджень є створення прототипу системи підтримки та збору діагностичної інформації, проведений аналіз її ефективності дозволив отримати позитивні результати щодо зменшення часу для обробки звернення користувача, а також проведено перевірку відмовостійкості системи у ситуаціях високого навантаження. [6]

Розроблений тестовий прототип інтеграційної моделі, що включає автоматичний збір попередніх діагностичних даних, отримання візуалізованих статистичних даних мережі завдяки моніторинговій системі Grafana, та автоматичну генерацію заявок від клієнтів, з мінімальною залученістю останніх, до тікет-системи Zammad. Використання Postman дозволило налаштувати та протестувати API-запити для збору та передачі даних між компонентами.[7] Впровадження рішення дозволило скоротити середній час обробки заявки та підвищило рівень задоволеності користувачів наданими послугами з виправлення збою доступу до мережі Інтернет. В результаті перевірки відмовостійкості система довела можливість витримувати навантаження у збір діагностичних даних для 100 заявок/хв, з середнім часом створення звіту



для звернення у середньому до однієї хвилини, що на декілька порядків менше ніж індивідуальний збір діагностичних даних.

### Використані джерела:

1. “Why is Organizational Infrastructure Important” [Стаття]: Режим доступу URL: <https://workanizers.com/why-is-organizational-infrastructure-important/> (дата звернення 22.11.2024)
2. Охоплення ринку інструментом Asana [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://6sense.com/tech/productivity/asana-market-share> (дата звернення 24.11.2024)
3. Документація інструменту Zammad [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://docs.zammad.org/en/latest/getting-started/first-steps.html> (дата звернення 24.11.2024)
4. Документація інструменту Grafana [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: [https://grafana.com/docs/grafana/latest/http\\_api/](https://grafana.com/docs/grafana/latest/http_api/) (дата звернення 24.11.2024)
5. Типи графіків Grafana [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://grafana.com/docs/grafana/latest/panels-visualizations/visualizations/> (дата звернення 22.11.2024)
6. Вплив тікет-систем на продуктивність [Стаття]: Режим доступу URL: <https://www.resolve.ai/blog/it-ticketing-system-increase-agent-productivity> (дата звернення 22.11.2024)
7. Документація інструменту Postman [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://learning.postman.com/docs/introduction/overview/> (дата звернення 24.11.2024)

*Я.Д. Гозак, аспірант*

*С.В. Палій, к.т.н., доцент*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

## ЕФЕКТИВНІ НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ. СУЧАСНІ МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ

З огляду на стрімкий розвиток штучного інтелекту, ефективні нейронні мережі, зокрема згорткові нейронні мережі (ЗНМ) стають важливим інструментом для реалізації завдань розпізнавання зображень у пристроях із обмеженими обчислювальними ресурсами. Ефективність таких моделей визначається точністю, швидкістю обробки даних та низьким споживанням енергії. Для автономних



пристроїв саме споживання енергії, а отже обчислювальна складність є одною з ключових вимог до моделі нейронної мережі.

Аналіз проблеми.

На сучасному етапі основними викликами при створенні ЗНМ є:

- Підтримання високої точності при зменшенні кількості параметрів моделі.

- Забезпечення швидкої обробки даних на пристроях із низькою продуктивністю. Для прикладу модель Inception V3 [4] вимагає приблизно 5000 GFLOPs для обробки одного зображення, а потужність Raspberry 5 становить 31.4 GFLOPs [5].

- Інтеграція методів оптимізації, таких як прунинг (очищення), квантизація та дистиляція знань, для зменшення обчислювальних витрат.

Наукові методи.

Основою зменшення кількості параметрів при збереженні точності у моделі є структурна зміна модулю НН для оптимізації визначення особливостей. Найбільш ефективним методом є depth-wise separable convolution [1], за допомогою якого швидкість обробки збільшується до 9 разів. Інші ефективні модулі використовують змішування каналів (channel shuffling) та згортки за розмірністю (dimension-wise convolutions).

Для побудови ЗНМ також використовуються такі методи як: [2,3]

- Автоматизований пошук архітектур

(NAS): алгоритми, які оптимізують структуру нейромережі.

- Методи квантизації: зменшення розрядності чисел у параметрах моделі.

- Прунинг: видалення малозначущих параметрів для зменшення розміру мережі.

- Дистиляція знань: передача знань від великої моделі до малої.

Ці методи можуть використовуватися разом із методами структурних змін модулів НН.

Результати.

Малі нейронні мережі успішно застосовуються у сфері розпізнавання об'єктів у реальному часі (наприклад, мобільні пристрої, безпілотні апарати, IoT). За допомогою оптимізації забезпечується:

- Скорочення обсягу обчислень у разі (до 9 разів при використанні depth-wise separable згортки порівняно із звичайними) та додатково на 50-80% за допомогою квантування, дистиляції та прунингу без значного зниження точності.

- Покращення енергоефективності пристроїв на основі таких мереж.

Перспективи.

Розвиток малих нейронних мереж спрямований на інтеграцію з апаратними платформами, розробку нових алгоритмів оптимізації та розширення застосувань, таких як медицина, транспорт, робототехніка. Подальший розвиток ефективних ЗНМ полягає у пошуку більш ефективних структурних модулів із





використанням таких технік як розширення, змішування каналів та ін. у визначених шарах для досягнення найбільшого приросту швидкості при збереженні точності класифікації зображень.

Ключові слова: згорткові нейронні мережі (ЗНМ), методи оптимізації.

### **Використані джерела:**

1. Howard, A. G., Zhu, M., Chen, B., Kalenichenko, D., Wang, W., Weyand, T., ... & Adam, H. (2017). MobileNets: Efficient Convolutional Neural Networks for Mobile Vision Applications.
2. Han S. et al. Deep Compression: Compressing Deep Neural Networks with Pruning, Trained Quantization, and Huffman Coding // ICLR. – 2016.
3. Howard, A., Sandler, M., Chu, G., Chen, L. C., Chen, B., Tan, M., ... & Le, Q. V. (2019). Searching for MobileNetV3. Proceedings of the IEEE/CVF International Conference on Computer Vision (ICCV), 2019, 1314-1324
4. Szegedy, C., Vanhoucke, V., Ioffe, S., Shlens, J., & Wojna, Z. (2016). Rethinking the Inception Architecture for Computer Vision. Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR), 2016, 2818-2826
5. Weaver, V. Green Machines: Energy-Efficient Computing Research Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://web.eece.maine.edu/~vweaver/group/green\\_machines.html](https://web.eece.maine.edu/~vweaver/group/green_machines.html) – Дата звернення: 23.11.2024.
6. Yaroslav Hozak, Sergiy Paliy. Modern small networks for image classification. feature analysis. Збірник наукових праць "Управління розвитком складних систем". Київ : КНУБА, 2024. №60.

*Д.Р. Грицький, здобувач вищої освіти,  
О.Ф. Борецький, к.т.н., асистент,  
Є.А. Слюсар, к.т.н., доцент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСТОСОВНОСТІ ЗАСОБІВ СТАТИЧНОГО АНАЛІЗУ КОДУ ДЛЯ ПРОЕКТІВ У СИСТЕМІ GITLAB**



У сучасному світі програмне забезпечення є невід'ємною частиною майже кожного аспекту нашого життя: від мобільних додатків до складних корпоративних систем. Однак зростання кількості і складності програмних продуктів неминуче призводить до зростання складності та зниження якості процесів супроводу та тестування, що має наслідки для безпеки. Вразливості у програмному забезпеченні можуть стати причиною серйозних інцидентів, таких як витоки даних, несанкціоновані втручання та збої в роботі критичних інфраструктур.

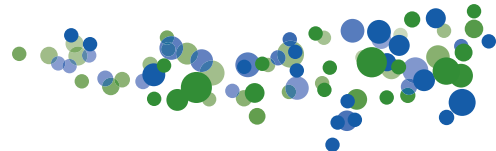
Одним із найбільш дієвих підходів для підтримання високого рівня безпеки програмних засобів є раннє виявлення вразливостей у коді безпосередньо в процесі розробки. Вади безпеки часто стають помітними лише на пізніх етапах розробки або навіть після впровадження програмного продукту в експлуатацію. Вони можуть бути результатом як людської помилки, так і каскаду вразливостей в сторонньому програмному забезпеченні, яке використовується як залежності основного продукту – бібліотеки, модулі розширення, тощо. Використання таких засобів є неминучим через складність сучасних технологій, проте часто це здійснюється без належного аудиту безпеки. Тому вкрай важливо мати можливість здійснювати статичний аналіз коду ще на етапі його написання, щоб виявити і

виправити потенційні загрози до того, як вони матимуть негативні наслідки та стануть джерелом вразливостей.

Статичний аналіз коду – це один із методів, що дозволяє автоматично перевіряти вихідний код на наявність потенційних вразливостей без виконання програми. Такі інструменти, як SonarQube [1], дозволяють не лише знаходити безпекові проблеми, але й здійснювати комплексний аналіз якості коду, що включає в себе перевірку на помилки, недоліки в стилі коду та інші аспекти, що впливають на якість програмного продукту.

SonarQube є одним з лідерів ринку та підтримує широкий набір мов програмування, наприклад Java, C++, Python, JavaScript та інші. Він забезпечує взаємодію з системами безперервної інтеграції та безперервної доставки (CI/CD) [2] і надає деталізовані звіти про вразливості, «запахи коду» [3] та обсяг «технологічного боргу» [4]. SonarQube має безкоштовну версію та може застосовуватись на серверах збірки без необхідності інтеграції в середовище розробки та дозволяє гнучко налаштовувати правила аналізу залежно від потреб програмного проєкту.

Залучення засобів статичного аналізу коду у процес розробки через неперервну інтеграцію дозволяє забезпечити постійну перевірку написаного коду на проблеми безпеки без зупинки процесу розробки. Такий «інкрементальний» підхід може



автоматизувати виявлення вразливостей саме в щойно написаному коді, що зменшує витрати часу і ресурсів на ручні перевірки.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка має власну програмно-апаратну інфраструктуру, яка забезпечує роботу з вихідним кодом та відповідає сучасним вимогам до управління програмними проектами. Основу цієї інфраструктури складає GitLab [5] – інтегрована система керування версіями вихідного коду, яка розгорнута на серверах університету.

GitLab має застосовний для ВНЗ інструментарій для колективної розробки, дозволяючи студентам та викладачам спільно працювати над програмними проектами, використовуючи можливості репозиторіїв, автоматизації процесів розгортання та інтеграції, а також моніторингу якості коду. Розміщення системи на внутрішніх серверах забезпечує високий рівень контролю над даними та відповідає вимогам безпеки, характерним для державних та освітніх установ. Крім

того, локальна інфраструктура сприяє навчальному процесу, оскільки студенти отримують реальний досвід роботи в умовах систем корпоративного рівня, які часто використовуються у комерційній розробці, зокрема й статичних аналізаторів коду.

Для забезпечення можливості автоматизованого статичного аналізу коду студентських робіт було розроблено інфраструктуру, яка базується на сучасних інструментах сфери DevOps [6] і забезпечує інтеграцію SonarQube з системою керування версіями GitLab. В результаті було отримано масштабоване рішення, яке може застосовуватись для великої кількості персональних та групових проєктів. Це дозволить студентам опановувати передові практики розробки та підвищувати якість власного програмного коду, а викладачам – покращити процес перегляду та надання зворотного зв'язку щодо написаного студентами коду.

### **Використані джерела:**

1. Onyenweaku, Ifeanyi Rowland, et al. "A sonarqube static analysis of the spectral workbench." International Journal of Natural Science and Reviews 6.16 (2021): 1-15.
2. Zampetti, F., Geremia, S., Bavota, G., & Di Penta, M. (2021, September). CI/CD pipelines evolution and restructuring: A qualitative and quantitative study. In 2021 IEEE International Conference on Software Maintenance and Evolution (ICSME) (pp. 471-482). IEEE.
3. de Andrade Gomes, P. H., Garcia, R. E., Spadon, G., Eler, D. M., Olivete, C., & Correia, R. C. M. (2017, October). Teaching software quality via source code inspection tool. In 2017 IEEE Frontiers in Education Conference (FIE) (pp. 1-8). Ieee.



4. Murtaza, Daniyal, Razi Haider, and Farhan Khan. "Comprehensive Security Analysis and Threat Mitigation Strategies for React. js Applications: Leveraging SonarQube for Robust Security Assurance." 2024 IEEE 1st Karachi Section Humanitarian Technology Conference (KHI-HTC). IEEE, 2024.
5. Hethey, Jonathan M. GitLab repository management. Packt Publishing, 2013.
6. Walls, Mandi. Building a DevOps culture. " O'Reilly Media, Inc.", 2013.

*А.С. Дуднік, д.т.н., доцент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка,  
С.А. Виговський, інженер-програміст,  
О.Г. Батрак, інженер-програміст  
ТОВ «Могвай»*

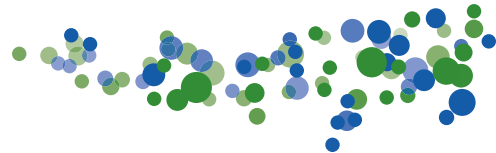
## **СИСТЕМА БЕЗПЕЧНОГО КЕРУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИМ ЛІТАЛЬНИМ АПАРАТОМ ЧЕРЕЗ ОПТИЧНИЙ КАНАЛ ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ**

Дана система належить до області автоматизованих систем керування безпілотними літальними апаратами (БПЛА) і може бути використаний у військових, рятувальних та інженерних операціях, де важливо забезпечити керування на великій відстані від зони підвищеної небезпеки або уникнути виявлення оператора засобами РЕБ [1, с. 2].

Задачею цієї системи є забезпечення безпечного та надійного керування БПЛА на відстані 2-10 км від командного пункту, через використання оптоволоконного зв'язку, що усуває необхідність у передачі радіосигналу на великих дистанціях та захищає місце знаходження оператора від виявлення.

Поставлена задача вирішується тим, що система складається з двох частин: "серверної" та "клієнтської" сторін, які з'єднані оптоволоконним каналом. "Серверна" сторона знаходиться у безпечній зоні та є точкою відправлення керуючого сигналу для БПЛА, тоді як "клієнтська" сторона розташовується поруч з БПЛА, забезпечуючи безпосередню передачу сигналу керування [2, с. 2].

Введення в пристрій оптичного каналу зв'язку для керування БПЛА на великих відстанях (2-10 км) є новаторським рішенням у порівнянні з традиційними радіочастотними каналами. Це значно знижує можливість виявлення оператора засобами радіоелектронної розвідки.



Оптичний канал забезпечує високу якість передачі даних з низькими втратами, мінімальною затримкою і значно збільшує безпеку зв'язку [3, с. 3].

Медіаконвертери використовуються для інтеграції оптоволоконного зв'язку з традиційними системами управління БПЛА, що забезпечує можливість керування на великих відстанях без радіочастотного сліду. Це інноваційний підхід у порівнянні з системами, які обмежуються радіокеруванням.

Медіаконвертери дозволяють адаптувати оптоволоконну інфраструктуру для передачі команд з низькими затримками та високою стабільністю. Взаємодія між мікроконтролером та міні-комп'ютером для перетворення сигналів з оптичного каналу у сигнали, що надходять на РС передавач, є важливим аспектом системи.

Вона забезпечує стабільний та адаптивний контроль над БПЛА у віддаленій точці без прямого радіоконтролю з боку оператора. Ця інтегрована система дозволяє працювати з існуючими компонентами БПЛА, зберігаючи можливість прямого радіоконтролю, при цьому використовуючи оптоволоконний канал як посередник.

Використання міні-комп'ютера, як WebSocket-сервера, для постійної передачі даних між серверною та клієнтською сторонами через оптичний канал є оригінальним рішенням.

Це дозволяє забезпечити безперервний

обмін даними у реальному часі з мінімальною затримкою. WebSocket-зв'язок дозволяє підтримувати стабільне керування БПЛА у режимі реального часу на значній відстані, забезпечуючи високу швидкість реагування на команди оператора.

Відеопотік з БПЛА передається через міні-комп'ютер на клієнтській стороні і публікується через RTSP або інші протоколи передачі на серверну сторону. Це забезпечує прямий відеозв'язок у реальному часі, що є важливим для точного керування та прийняття рішень оператором на значній відстані. Такий підхід дозволяє зменшити затримки у передачі відео з БПЛА до оператора та забезпечує більш точне і швидке керування на основі отриманих зображень.

Основні компоненти системи:

Серверна сторона:

Пульти керування БПЛА – використовуються оператором для надсилання керуючих команд.

Мікроконтролер (серверний) – приймає дані з пульта керування через радіоприймач, обробляє сигнал та передає його на міні-комп'ютер.

Міні-комп'ютер (серверний) – функціонує як WebSocket сервер, приймає команди від мікроконтролера та передає їх на клієнтську сторону через оптоволоконний канал.

Оптичний медіаконвертор – забезпечує передачу даних через оптоволоконно на



клієнтську сторону.

Клієнтська сторона:

Міні-комп'ютер (клієнтський) – отримує дані з серверної сторони через оптоволоконний канал і підтримує відкритий канал зв'язку для обміну даними.

Мікроконтролер (клієнтський) – приймає дані від міні-комп'ютера, кодує

їх у сигнал, придатний для передачі на радіопередавач, який безпосередньо керує БПЛА.

РС передавач – передає керуючий сигнал на БПЛА.

Відеоприймач (VTR) – отримує відеосигнал з БПЛА та передає його на міні-комп'ютер для подальшої обробки.

### Використані джерела:

1. Патент на корисну модель № 45231 від 26.10.2009. «Система керування безпілотного літального апарата»
2. Патент на корисну модель № 108857 від 25.07.2016. «Наземна станція керування безпілотним літальним апаратом observer-pgcs»
3. Патент на корисну модель № 137228 від 10.10.2019. «Система навігації безпілотного літального апарата з захистом від перехоплення керування»

*А.В. Квашенко, здобувач вищої освіти,  
С.П. Загороднюк, доцент, к.ф.-м.н.  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

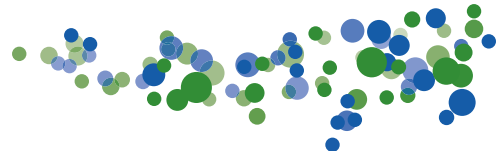
## РОЗРОБКА ВІРТУАЛЬНОГО КЛАДОВИЩА З ПРИВ'ЯЗКОЮ ДО РЕАЛЬНИХ МІСЦЬ ЗАХОРОНЕННЯ ЛЮДЕЙ

У сучасному світі збереження пам'яті про померлих та загиблих людей набуває особливого значення, оскільки пам'ятні знаки є частиною культурної спадщини, що формує історичну свідомість суспільства. Відповідно, важливим завданням стало збереження інформації про тих, чії історії та досягнення можуть бути забуті та загублені. Для вирішення цієї проблеми

розроблено проєкт "Memorial Connect", що дозволяє інтегрувати фізичні місця поховань із віртуальними меморіалами через використання сучасних цифрових технологій.

Створено веб-платформу з трьохрівневою клієнт-серверною архітектурою REST API для вшанування пам'яті померлих та загиблих людей,





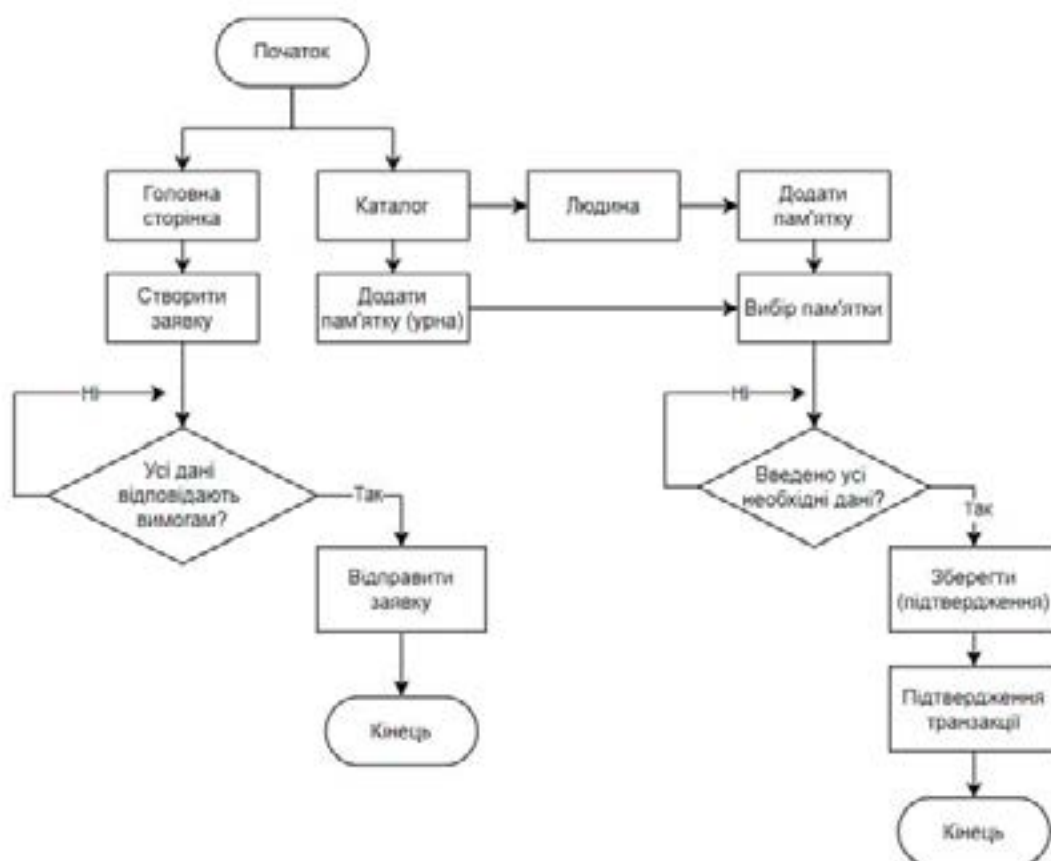
що об'єднує фізичні місця поховань на кладовищі Київського крематорія з віртуальними меморіальними сторінками, на яких користувачі можуть знайти біографічну інформацію, фотографії, відео та інші спогади[1]. Таким чином, поєднуючи культурні традиції та новітні технології, проєкт має на меті забезпечити доступ до пам'яті про людей, що відійшли у вічність, на глобальному рівні, незалежно від географічного розташування користувача.

Аналіз існуючих рішень у сфері цифрових меморіалів показав, що платформа "Memorial Connect" є піонерською і новаторською для українського ринку. Основна місія проєкту є поєднання віртуального кладовища з фізичними пам'ятниками. Інтеграція QR-кодів у пам'ятники дозволяє відвідувачам

сканувати код та швидко отримувати інформації про похованих людей.

Клієнтська частина веб-платформи має адаптивний дизайн та реалізована з використанням бібліотеки React[2][3], використано веб-технологію Redux для централізованого управління станом додатка.

Серверна частина проєкту розроблена мовою TypeScript з використанням програмної платформи Node.js та фреймворку Nest.js[4][5]. Для зберігання даних використано СУБД PostgreSQL[6]. Впроваджено механізм хешування паролів та систему автентифікації на основі JSON Web Token (JWT)[7]. Блок-схема взаємодії серверної і клієнтської частин умовно зображено на рисунку:





Веб-платформа "Memorial Connect" включає основні функціональні можливості: інтеграцію QR-кодів з фізичними пам'ятками, систему для створення та управління меморіальними сторінками, а також механізм покупки та розміщення віртуальних пам'яток. Інтерфейс адміністратора дозволяє управляти користувачами та меморіальними записами. Прототип успішно протестований та розгорнутий на хмарній платформі Render[8].

Веб-платформа має значний потенціал для розширення функціональності: планується додати можливість для авторизованих користувачів редагувати та доповнювати меморіальні сторінки своїх родичів, створити мобільний додаток

зручного доступу до платформи з будь-якого пристрою, інтегрувати платіжну систему для забезпечення можливості покупки фізичних пам'яток, таких як свічки, квіти, артефакти, статуї та інші елементи.

Проект "Memorial Connect" є важливим кроком у розвитку цифрових технологій для збереження пам'яті про померлих та загиблих людей. Враховуючи сучасні тенденції розвитку цифрових технологій, інтеграція QR-кодів на фізичних пам'ятках дозволяє створити новий підхід до меморіалізації, що поєднує фізичні та цифрові елементи. Це рішення не тільки забезпечує доступ до пам'яті про минуле, але й стає важливим інструментом для підтримки культурної спадщини у сучасному світі.

### Використані джерела:

1. K. Scott and T. Wilson, Pro REST API Development with Node.js, 1st ed. Apress, 2018. ISBN: 9781484226551 [Стаття] (дата звернення 21.11.2024)
2. A. Osmani, Learning JavaScript Design Patterns, 2nd ed. O'Reilly Media, 2021. ISBN: 9781098115691 [Стаття] (дата звернення 22.11.2024)
3. "React Documentation" Meta Platforms, Inc. [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://reactjs.org/docs/getting-started.html> (дата звернення 21.11.2024)
4. "TypeScript Handbook" Microsoft. [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://www.typescriptlang.org/docs> (дата звернення 23.11.2024)
5. "NestJS Official Documentation" NestJS. [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://docs.nestjs.com> (дата звернення 23.11.2024)
6. "PostgreSQL Documentation" PostgreSQL Global Development Group. [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://www.postgresql.org/docs/> (дата звернення 23.11.2024)
7. "JSON Web Token Introduction" JWT.IO. [Електронний ресурс]: Режим доступу URL: <https://jwt.io/introduction> (дата звернення 24.11.2024)
8. R. Buyya, C. Vecchiola, and S. Thamarai Selvi, Mastering Cloud Computing: Foundations



and Applications Programming, 1st ed. Morgan Kaufmann, 2013. ISBN: 9780124114548 [Стаття]  
(дата звернення 24.11.2024)

*Д.О. Ліпський, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **АВТОМАТИЗАЦІЯ ТЕСТУВАННЯ ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ**

Автоматизація тестування є одним із ключових етапів забезпечення якості програмного забезпечення (ПЗ). [1, с. 45] У сучасних умовах швидкого розвитку веб-застосунків зростає потреба у використанні технологій, які дозволяють зменшити час перевірки, підвищити її точність та ефективність. Ручне тестування, хоча й зберігає свою актуальність для окремих випадків, не може забезпечити належний рівень масштабованості та швидкості для великих проєктів.

Сучасні інструменти для автоматизації, такі як Selenium, QTP, Appium, пропонують широкий спектр функцій для створення і виконання тестових сценаріїв [2, с. 101]. Проте вони мають ряд обмежень, що знижують ефективність тестування у складних проєктах. Серед складнощів — високі витрати на впровадження та підтримку цих програмних інструментів, недостатня гнучкість у роботі з різними середовищами та складність інтеграції з іншими системами.

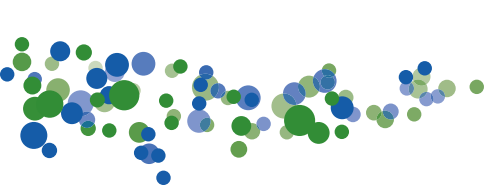
В даній роботі розглядаються існуючі рішення для автоматизації тестування веб-застосунків, обговорюються їхні переваги

та недоліки, а також окреслюється нова платформа, що використовуватиме штучний інтелект для підвищення ефективності тестування.

### **Аналіз існуючих рішень**

Існуючі інструменти автоматизації тестування забезпечують широкий функціонал для перевірки різних аспектів веб-застосунків. Наприклад, Selenium підтримує багато мов програмування, інтегрується з різними середовищами розробки, що робить його універсальним інструментом. Ranorex пропонує потужні засоби для створення тестів без написання коду, а QTP надає можливість тестування широкого спектра додатків.

В той же час цим програмним інструментам притаманна низка недоліків. По-перше, такі інструменти потребують значних початкових витрат на налаштування, навчання команди та інтеграцію з іншими системами. По-друге, підтримка тестів вимагає постійного оновлення через зміни в користувацьких інтерфейсах веб-застосунків. Наприклад, зміна структури HTML-елементів або стилів може спричинити помилковість



автоматизованих сценаріїв. [3, с. 85]

Ще однією проблемою є обмеженість у роботі з великими обсягами даних і складними тестовими сценаріями. Більшість існуючих рішень не мають засобів для інтелектуального аналізу результатів тестів, що ускладнює виявлення прихованих дефектів.

### **Запропонована платформа**

В даний час за участю автора розробляється нова платформа для автоматизації тестування веб-застосунків, метою якої є подолання обмежень існуючих інструментів та інтеграція технологій штучного інтелекту для підвищення ефективності тестових процесів. Планується, що платформа забезпечуватиме аналіз логів із використанням методів машинного навчання, що дозволить автоматично класифікувати дефекти, встановлювати їх пріоритети та прогнозувати потенційні проблеми. Також розробляються рішення для скорочення часу аналізу результатів тестів і мінімізації впливу людського фактора.

Платформа матиме високу гнучкість і масштабованість, забезпечуючи підтримку інтеграції з популярними інструментами, такими як Selenium, Appium, SpecFlow. Вона включатиме інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, який сприятиме легкому освоєнню платформи користувачами з різним рівнем технічної підготовки. Окрім того, передбачено мінімізацію залежності

від користувацького інтерфейсу завдяки впровадженню API-тестування та роботи з базами даних, що дозволить перевіряти бізнес-логіку незалежно від змін у UI.

Автоматизація підтримки тестів буде досягнута шляхом розробки абстракцій, які ізолюватимуть тестові сценарії від змін у користувацькому інтерфейсі. Це дозволить забезпечити стабільність тестів навіть за умов значних оновлень веб-застосунків. Також інтеграція платформи з DevOps-процесами створить можливості для безперервного тестування на кожному етапі розробки програмного забезпечення, що сприятиме підвищенню загальної якості продуктів.

**Висновки.** Описана розроблювана платформа для автоматизації тестування веб-застосунків поєднує передові досягнення у сфері ШІ та автоматизації. Очікується, що вона забезпечуватиме значне підвищення якості програмного забезпечення, зниження витрат і скорочення часу на виконання тестів. Запропоноване рішення має стати ефективним інструментом для розробників і тестувальників, сприяючи оптимізації процесів забезпечення якості.

Проведений в роботі аналіз дозволяє визначити шляхи подальшого дослідження вдосконалення інструментів для прогнозування дефектів, розширення функціоналу платформи та її адаптацію до роботи з новими технологіями у сфері веб-розробки.



### Використані джерела:

1. Lipskyi D. O. Development of a Platform for Web Application Testing Automation // Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series Physics & Mathematics. – 2023. – No. 1. – P. 45-50.
2. Fewster, M., & Graham, D. (1999). Software test automation. Addison-Wesley.
3. Myers, G. J. (2004). The art of software testing (2nd ed.). Wiley.

*Н.В. Майко, д.ф.-м.н, доцент  
В.Л. Рябічев, к.ф.-м.н., доцент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

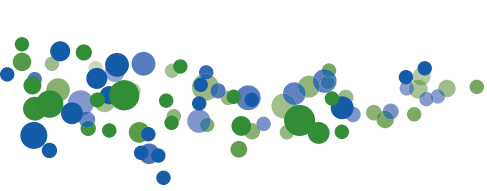
## АЛГОРИТМ ВІДШУКАННЯ РЕКУРЕНТНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ ПОЛІНОМІВ У ЗАДАЧІ З ДРОБОВОЮ ПОХІДНОЮ

Розглянуто систему модифікованих поліномів Лагерра–Келі (скорочено МПЛК), які відіграють важливу роль у методі перетворення Келі для розв'язування абстрактних диференціальних рівнянь у гільбертовому та банаховому просторах. Систему МПЛК задано за допомогою твірної функції, яка пов'язана з функцією Міттаг-Леффлера. На основі явного вигляду таких поліномів запропоновано й обґрунтовано методику відшукування рекурентного співвідношення мінімального порядку з поліноміальними коефіцієнтами над полем раціональних чисел, розв'язками якого є ці поліноми. Запропонований

підхід не обмежується системою МПЛК і може бути застосовний для відшукування рекурентного співвідношення для будь-якої системи поліномів, які задовольняють це співвідношення. Важлива роль у доведенні основної теореми та проведенні комп'ютерних розрахунків належить символьним перетворенням, виконаним за допомогою засобів комп'ютерної математики Maple.

Розглянемо задачу Коші для абстрактного еволюційного рівняння з секторіальним оператором у банаховому просторі  $X$  [1]:

$$\begin{aligned} \partial_t u + \partial_t^{-\alpha} Au &= 0, \quad t > 0, \\ u(0) &= u_0, \end{aligned} \tag{1}$$



$$\text{де} \quad (\partial_t^{-\alpha} u)(t) = \begin{cases} \frac{d}{dt} \int_0^t \frac{(t-s)^\alpha}{\Gamma(1+\alpha)} u(s) ds, & -1 < \alpha < 0, \\ \int_0^t \frac{(t-s)^{\alpha-1}}{\Gamma(\alpha)} u(s) ds, & 0 < \alpha < 1. \end{cases}$$

Випадок відповідає моделюванню процесу субдифузії, а випадок становить інтерес для задач в'язкопружності.

Розв'язок задачі (1) можна подати у вигляді

$$u(t) = E_{1+\alpha}(-t^{1+\alpha} A) u_0 = \sum_{j=0}^{\infty} (-t^{1+\alpha} A)^j \frac{1}{\Gamma(1+j(1+\alpha))} u_0 \quad \text{— функція Міттаг-Леффлера [2].}$$

Функції  $p_k^{(\alpha)}(t^{1+\alpha})$ , які утворюються після розвинення в ряд Маклорена за степенями  $q$  функції

$$E_{1+\alpha} \left( -\frac{q}{1-q} t^{1+\alpha} \right) = \sum_{j=0}^{\infty} \left( -\frac{q}{1-q} t^{1+\alpha} \right)^j \frac{1}{\Gamma(1+j(\alpha+1))} = \sum_{n=0}^{\infty} p_n^{(\alpha)}(t^{1+\alpha}) q^n,$$

$$p_n^{(\alpha)}(t^{1+\alpha}) = \frac{1}{n!} \frac{\partial^n}{\partial q^n} E_{1+\alpha} \left( -\frac{q}{1-q} t^{1+\alpha} \right) \Big|_{q=0}, \quad \alpha > -1,$$

називаються функціями Лагерра–Келі, а поліноми  $p_n^{(\alpha)}(x)$  — поліномами Лагерра–Келі (скорочено ПЛК) [3, 4].

Поліноми Лагерра–Келі  $p_n^{(\alpha)}(x)$  можна подати в явному вигляді:

$$p_n^{(\alpha)}(x) = \sum_{s=0}^{n-1} \frac{(-1)^{s+1} C_{n-1}^s}{\Gamma(1+(s+1)(\alpha+1))} x^{s+1}, \quad n=1,2,\dots, \quad p_0^{(\alpha)}(x) \equiv 1 \quad (2)$$

Замість ПЛК (2) доцільно розглядати модифіковані ПЛК (скорочено МПЛК)

$$v_n^{(\alpha)}(x) = \frac{1}{x} p_{n+1}^{(\alpha)}(x) = \sum_{s=0}^n \frac{(-1)^{s+1} C_n^s}{\Gamma(1+(s+1)(\alpha+1))} x^s, \quad n=0,1,\dots \quad (3)$$

Побудуємо рекурентне співвідношення з поліноміальними коефіцієнтами над полем раціональних чисел, розв'язками якого є ці поліноми (див. також [5, 6]). Дамо таке означення.

**Означення.** Рекурентним співвідношенням загального вигляду (скорочено РСЗВ)  $m$ -го порядку з поліноміальними коефіцієнтами над полем раціональних чисел для системи поліномів  $P_n(x)$ ,  $n=0,1,\dots$ , назовемо співвідношення





$$P_n(x) = \sum_{j=1}^m \left( \sum_{p=0}^j a_p^{(j)} x^p \right) P_{n-j}(x), \quad n = m, m+1, \dots \quad (4)$$

Справджується таке основне твердження.

*Теорема.* Нехай  $\alpha = -\frac{k}{k+1}$  ( $k \in \mathbb{N}$ ). Тоді МПЛК (3) задовольняють рекурентне співвідношення (4) порядку  $k+2$ :

$$\sum_{j=0}^{k+2} (-1)^j (n+1-j) C_{k+2}^j P_{n-j}(x) + (-1)^k (k+1) x^{k+1} P_{n-k-1}(x) = 0,$$

$$n = k+2, k+3, \dots,$$

і порядок цього рекурентного співвідношення є мінімальним.

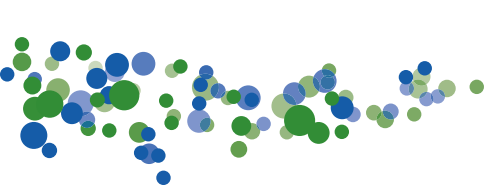
### Використані джерела:

1. Mclean W., Thomée V. Numerical solution via Laplace transforms of a fractional order evolution equation. J. Integral Equat. Appl. 2010. 22(1). P. 57–94. <https://doi.org/10.1216/JIE-2010-22-1-57>
2. Gorenfo R., Kilbas A. A., Mainardi F., Rogosin S. Mittag-Leffler Functions, Related Topics and Applications. 2nd Edition. Springer, 2020. 548 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-662-61550-8>
3. Макаров В. Л., Макаров С. В. Функції і поліноми Келі. Допов. НАН України. 2022. № 5. С. 3–9. <https://doi.org/10.15407/dopovid2022.05.003>
4. Макаров В. Л., Майко Н. В., Рябічев В. Л. Відновлення диференціального рівняння з поліноміальними коефіцієнтами за інформацією про його розв'язки Келі. Кібернетика та системний аналіз. 2024. Том 60, № 5. С. 101–114. <https://doi.org/10.34229/KCA2522-9664.24.5.9>
5. Fasenmyer S. M. C. Some generalized hypergeometric polynomials. Bull. Amer. Math. Soc. 1947. 53. P. 806–812.
6. Fasenmyer S. M. C. (1949). A Note on Pure Recurrence Relations. The American Mathematical Monthly. 1949. 56(1P1). P. 14–17. <https://doi.org/10.1080/00029890.1949.11990232>

*В.В. Малишев, д.т.н., професор,*

*А.І. Габ, к.х.н., доцент*

*Міжнародний Європейський Університет*



## СВІТОВИЙ РИНОК СУЧАСНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ВОДООЧИЩЕННЯ: СЕГМЕНТНИЙ АНАЛІЗ, ЧИННИКИ ЗРОСТАННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ринок сучасних матеріалів для водоочищення (СМВ) об'єднує інноваційні підходи (фотокаталіз, мембранна фільтрація, іонообмін і наноматеріали) та дослідницькі ініціативи для видалення шкідливих стоків із стічних вод. За оцінками експертів обсяг світового ринку сучасних матеріалів для водоочищення води зросте на 7,2% в період 2022-2027 р.р. [1].

Розширення ринку СМВ стимулюють:

- зростання попиту на чисту прісну воду, що скорочується, у різних галузях кінцевого використання;
- зростаючий попит на енергоефективні та інноваційні технології очищення води;
- стабільне зростання та розширення застосування якісно підготовленої води в основних галузях промисловості.

Ключові висновки щодо стану та перспектив розвитку ринку:

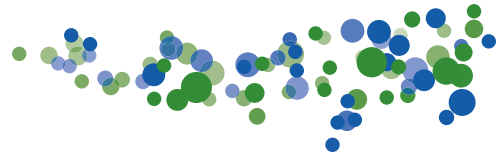
- Азійсько-Тихоокеанський регіон домінує на ринку завдяки зростаючим вимогам до якості води, швидкому економічному зростанню, проблемам навколишнього середовища, попиту з боку різних галузей кінцевого використання та розвитку інфраструктури очисних споруд у регіоні;
- чіткі державні закони, що регулюють утилізацію промислових і муніципальних стічних вод, сприяють

поширенню передових матеріалів, таких як пористі матеріали, полімерні мембрани, фотокаталізатори та наноматеріали для очищення води;

- збільшення попиту на очищення води в харчовій промисловості та виробництві напоїв для видалення бактерій, розсолу та інших забрудників є основним фактором, що сприяє зростанню ринку.

Відповідно до сегментації ринку за типом обробки (мембранна фільтрація, іонний обмін, біологічна деградація, прогресивне окиснення, нанотехнології, фотокаталітична деградація тощо) у 2022 році сегмент мембранної фільтрації мав найбільшу частку доходу. Очікується його зростання на 7,4% протягом прогнозованого періоду завдяки характеристикам, які забезпечує мембранна фільтрація порівняно з іншими типами очищення [1]. Мембранна технологія поєднує в собі функції розділення, концентрації, очищення та рафінування, а також високу ефективність, енергозбереження та захист навколишнього середовища. Її широко застосовують у різних галузях кінцевого використання [2, 3].

Відповідно до сегментації ринку за кінцевим споживачем (житлові, муніципальні та промислові (продукти



харчування, фармація, виробництво електроенергії, целюлозно-паперова промисловість, нафта та газ, гірничо-промисловість, хімічна та нафтохімічна промисловість та інші)) у 2022 році сегмент промисловості мав найбільшу частку доходу. За прогнозами [1] він зростатиме на 7,8% протягом прогнозованого періоду 2022-2027 років завдяки збільшенню кількості галузей, які використовують велику кількість води у виробничих процесах та генерації значної кількості стічних вод численними галузями кінцевого споживання.

Відповідно до сегментації ринку за географічними регіонами (Північна Америка, Європа, Азійсько-Тихоокеанський регіон, Південна Америка, Африка) сегмент Азійсько-Тихоокеанського регіону у 2022 році мав найбільшу частку доходу (41%) завдяки зрослому попиту основних галузей промисловості та стимулюванню виробничої діяльності [1]. Розвинення промислового сектору обумовлено значною чисельністю населення та чіткими екологічними нормами.

Основними чинниками зростання ринку є:

- збільшення державних інвестицій у галузі очищення води – зрості державні інвестиції в поліпшення очищення води сприятимуть використанню передових матеріалів для промисловості очищення води;

- зрослий попит на нафтову та газову промисловість –потреба промислового, комерційного та житлового секторів у постачанні нафти та газу, яка постійно зростає; зі зростанням попиту на переробку нафти промисловість інтенсивно шукатиме хімічні речовини для очищення стічних вод; методи опріснення, парогенератори та градирні користуються великим попитом на хімічних і нафтопереробних заводах.

На ринку передових матеріалів для очищення води існує проблема наявності альтернативних технологій. Впровадження фізичних методів очищення води (УФ-дезінфекція та RO-фільтрація) є типовою тенденцією у промисловості очищення води, яка перешкоджає зростанню ринку передових матеріалів. Ринок поступово зміщується в бік екологічного вибору через зрослі екологічні проблеми та нормативні вимоги.

Ключовою стратегією, яку приймають «гравці» ринку, є вдосконалення матеріалів для перспектив промисловості очищення води. З цією метою провідні компанії здійснюють впровадження сучасних технологій та науково-дослідну діяльність.

**Використані джерела:**

1. Advanced Materials for Water Treatment Market – Forecast (2024-2030)  
<https://www.industryarc.com/Report/20063/advanced-materials-for-water-treatment-market.html>
2. Gautam P., Madathil D. Nanotechnology in waste water treatment: A review. International Journal of Chem Tech Research. 2013. V.5(5). P. 2303-2308. [https://www.sphinxsai.com/2013/JulySept13/chPDF/CT=34\(2303-2308\)JS13.pdf](https://www.sphinxsai.com/2013/JulySept13/chPDF/CT=34(2303-2308)JS13.pdf)
3. Ajith M.P., Aswathi M. Recent innovations of nanotechnology in water treatment: a comprehensive review. Bioresource Technology. 2021. V. 342. 126000 <https://doi.org/10.1016/j.biortech.2021.126000>

*В.В. Малишев, д.т.н., професор,*

*О.В. Орел, к.пед.н, викладач*

*Міжнародний Європейський Університет*

## **СВІТОВИЙ РИНОК ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ**

Розмір світового ринку цифрової трансформації (РЦТ) становив 9 43,97 млрд. дол. США в 2023 році і, за прогнозами, оцінюється в 1 184,68 млрд. дол. в 2024 році. Очікується, що до 2034 року він сягне приблизно 10 756,69 млрд. дол., зростаючи з сукупним середньорічним темпом зростання (ССТЗ) 24,68% з 2024 по 2034 рік [1]. Ключові висновки щодо сучасного стану та перспектив РЦТ [1]:

- у 2023 році Північна Америка отримала понад 44% доходу від ринку;
- ССТЗ ринку Азіатсько-Тихоокеанського регіону досягне 29,5% з 2024 по 2034 рік;
- у 2023 році частка доходу аналітичного сегменту склала понад 35,7%;
- що сегмент хмарних обчислень зросте

на 27,8% за прогнозований період;

- у 2023 році частка професійних послуг склала 74,8%;
- сегмент послуг впровадження та інтеграції зростає на 26,6% протягом прогнозованого періоду;
- у 2023 році локальний сегмент отримав 52% доходу;
- сегмент хостингу зростатиме на 30,5% протягом прогнозованого періоду;
- у 2023 році сегмент великих підприємств отримав понад 58,7% доходу;
- середньорічний темп зростання сегмента малих і середніх підприємств зросте на 28,4% протягом прогнозованого періоду;
- сегмент послуг банків, фінансового сервісу та страхування домінував на ринку



з часткою доходу 30% у 2023 році;

- сегмент роздрібної торгівлі зростає на 26,9% за прогнозований період.

У 2023 році розмір РЦТ в США оцінювався в 290,74 млрд. дол., а до 2034 року прогнозується, що він становитиме близько 3341,46 млрд. дол. з ССТЗ 25% з 2024 по 2034 рік [1]. Домінуванню регіону Північна Америка сприяють такі обставини: вищий попит і рівень впровадження цифрових та інноваційних технологій автоматизації в регіоні; зростання використання систем онлайн-платежів у секторах роздрібної торгівлі; зростаючі державні ініціативи щодо сприяння впровадження автоматизації та цифрових технологій у сфері охорони здоров'я, автомобільній промисловості та фармацевтиці.

Очікується, що швидке проникнення електронної комерції в Канаду та США збереже значущість регіону в найближчі роки.

У 2023 році решта регіонів мали такі частки доходу ринку: Європа – 26%, Азійсько-Тихоокеанський регіон – 23%, Латинська Америка – 5%, Близький Схід та Африка – 2% [1]. Азійсько-Тихоокеанський регіон оцінюється як найшвидше зростаючий ринок у найближчому майбутньому завдяки швидкій індустріалізації та урбанізації, більш широкому впровадженню автоматизації та цифрових технологій у різних галузях, зростаючим державним інвестиціям на розвиток інфраструктури та

розвиток розумних міст.

Основними факторами зростання РЦТ є [1]:

- зросте проникнення індустрії 4.0, попит на автоматизовані та цифрові технології в виробничій промисловості;

- зростаючий попит на новітні та передові технології, такі як аналітика великих даних, штучний інтелект, Інтернет речей і хмарні обчислення в різних бізнес-підприємствах;

- зростання проникнення Інтернету, збільшення кількості смартфонів і розвиток ІТ-і телекомунікаційної інфраструктури в усьому світі.

Цифрова трансформація дозволяє суб'єктам господарювання:

- покращити роботу, створити репутацію бренду, покращити взаємодію з клієнтами та покращити утримання клієнтів;

- допомогти підприємствам протистояти будь-яким змінам у технічному ландшафті та промисловості.

Очікується, що швидке впровадження бездротового зв'язку, Інтернету та хмарних обчислень змінить спосіб роботи різних галузей промисловості. послуг банків, фінансового сервісу та страхування, охорона здоров'я, роздрібна торгівля, освіта та фармацевтика - це деякі з галузей, які, за оцінками, передбачають кардинальні зміни через зростаючу важливість Інтернету та інтелектуальних пристроїв [1].



Відповідно до сегментації РЦТ за технологіями сегмент Інтернет речей (IP) домінував на світовому ринку цифрової трансформації у 2023 році завдяки збільшенню впровадження технології IP у різних галузях промисловості, таких як автомобільна промисловість, охорона здоров'я та промисловість. Цифрова трансформація допомагає цим галузям підвищити ефективність роботи та скоротити час помилок системи. Більше того, сектор охорони здоров'я є свідком швидкого впровадження IP завдяки зростаючим урядовим ініціативам щодо цифровізації лікарень і розвитку розумних лікарень по всьому світу [1].

#### **Використані джерела:**

1.Digital Transformation Market Size, Share and Trends 2024 to 2034 <https://www.precedenceresearch.com/digital-transformation-market>

*О.В. Орел, к.пед.н., викладач,*

*В.В. Малишев, д.т.н, професор*

*Міжнародний Європейський Університет*

## **ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ: СЕГМЕНТНИЙ АНАЛІЗ СВІТОВОГО РИНКУ**

Відповідно до сегментації за компонентами ринку частки доходів сегментів у 2023 році становили: програмне забезпечення 42,5%, обладнання – 38,9%, послуги – 18,6% [1]. Сегмент програмного забезпечення (ПЗ) займав домінуючу позицію завдяки [1]:

- вирішальній ролі ПЗ у

функціональності систем ШІ - програмні рішення є основою ШІ в утилізації відходів, забезпечуючи необхідні алгоритми та можливості обробки даних для прийняття інтелектуальних рішень та підвищення ефективності роботи; ці програмні платформи аналізують величезні обсяги даних, зібраних із різних джерел,





включаючи розумні контейнери та датчики Інтернету речей, щоб оптимізувати маршрути, керувати запасами та покращити точність сортування, тим самим покращуючи загальні процеси управління відходами;

- масштабністю та адаптованістю ПЗ для утилізації відходів до різних середовищ – важливість для роботи зі зростаючою складністю та обсягом відходів, які утворюються в усьому світі;

- оновленню програмного забезпечення та хмарних технологій - постійне вдосконалення та інтегрування, що робить сегмент ПЗ не лише лідером, але й каталізатором інновацій на ринку.

У міру розвитку технологій ШІ інтеграція моделей машинного навчання (МН) та складної аналітики в ПЗ продовжує відкривати нові можливості для управління відходами. Ці досягнення сприяють точнішому сортуванню відходів, кращому відновленню ресурсів і вдосконаленому прогнозованому обслуговуванню обладнання для поводження з відходами.

Відповідно до сегментації за технологіями (машинне навчання, обробка природної мови, комп'ютерне бачення, інші технології) у 2023 році сегмент машинного навчання займав домінуючу позицію на ринку (44,1%) завдяки [1]:

- здатності МН вдосконалювати різні аспекти утилізації відходів з використанням прогнозованої аналітики та розпізнавання

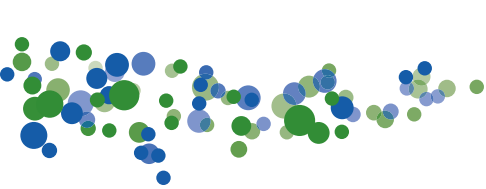
образів;

- вмінню алгоритмів МН аналізувати дані та прогнозувати майбутні моделі утворення відходів, що допомагає оптимізувати графіки та маршрути збору, підвищує ефективність роботи, зменшує витрати та вплив на навколишнє середовище за рахунок мінімізації непотрібних зборів і споживання палива;

- сприянню МН вдосконаленню технологій сортування для ефективної переробки та зменшення відходів, точного відокремлення відходів, підвищення якості вторинної переробки та зменшення забруднення.

Оскільки технологія МН розвивається, очікується розширення її застосування в утилізації відходів, потенційно включаючи аналіз даних у реальному часі та більш складні сценарії прийняття рішень. Постійна розробка обіцяє зберегти сегмент МН на передовій ринку штучного інтелекту на ринку, оскільки він продовжує пропонувати інноваційні рішення, які вирішують як поточні, так і майбутні виклики управління відходами.

Відповідно до сегментації за застосуванням частки доходів сегментів у 2023 році становили: сортування та розділення сміття 38,0%, прогнозоване технічне обслуговування – 22,3%, оптимізація маршрутів 19,1%, інші програми – 20,6% [1] Лідерство сортувального сегменту пов'язане з такими обставинами:



- критичною важливістю ефективного сортування та сегрегації в процесах переробки та зменшення відходів - технології ШІ, зокрема машинне навчання та комп'ютерне зір, зробили революцію в сортуванні відходів;

- високою точністю розпізнання та розділення різних типів відходів – застосування автоматизованих систем для розділення пластику, скла, металів та органічних речовин;

- підвищенням якості переробленої продукції та значним зменшенням кількості відходів, що відправляються на звалища;

- зростаючою увагою до сталого розвитку та глобальним просуванням до політики «нульових» - ефективно сортування гарантує належну переробку матеріалів, що важливо для збереження ресурсів і мінімізації впливу на навколишнє середовище;

- запровадженням в усьому світі більш суворих правил щодо утилізації відходів.

Відповідно до сегментації за географічними регіонами Північна Америка у 2023 році займала домінуючу позицію на ринку з часткою 36,9% частки. Лідерство можна пояснити декількома ключовими факторами: розвинена технологічна інфраструктура, висока

екологічна обізнаність, надійна нормативна база, численні ініціативи уряду щодо заохочення впровадження розумних рішень утилізації відходів, потужна технологічна індустрія регіону. Крім того, суворі правила поводження з відходами в США та Канаді змушують підприємства та державний сектор інвестувати в ефективні та стійкі системи управління відходами. Здійснюються значні інвестиції в дослідження та розробки як державними, так і приватними організаціями.

Відповідно до висновків Zipdo, Азійсько-Тихоокеанський регіон є найбільш швидкозростаючим ринком завдяки швидкій урбанізації, зростанню виробництва відходів і сильній увазі уряду до практики сталого поводження з відходами.

В даний час майже 80% відходів, які утворюються в містах, утилізуються необробленими на звалищах. Європа демонструє взірцеву практику поводження з відходами, де понад 88% її сміття переробляється або компостується. Такий високий рівень перенаправлення відходів значною мірою пояснюється інтеграцією технологій ШІ в переробку відходів.

### Використані джерела:

1.Global AI in Waste Management Market <https://market.us/report/ai-in-waste-management-market/>



*О.В. Орел, к.пед.н., викладач,  
В.В. Малишев, д.т.н, професор  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРКТЕРИСТИКА СВІТОВОГО РИНКУ**

Зростаюча кількість відходів, що утворюються в усьому світі, породжує проблеми забруднення, утилізації та переробки відходів, що вимагає нових стратегій для покращення екосистеми відходів, таких як використання штучного інтелекту (ШІ). Сферами застосування ШІ є [1]:

- використання відходів для отримання додаткових джерел енергії та створення ресурсів відновлення;
- виробництво розумних контейнерів та роботів-сортувачів сміття;
- створення моделей утворення відходів, моніторингу та їх відстеження;
- підвищення ефективності розрізнення викопних і сучасних матеріалів;
- створення логістичних ланцюжків руху відходів;
- відстеження та ліквідація незаконних звалищ;
- вирішення проблеми створення «розумних» міст;
- захист навколишнього середовища та покращення охорони здоров'я.

Використання ШІ в логістиці відходів може скоротити відстань транспортування до 36,8%, заощадити кошти до 13,35% і 468

заощадити час до 28,22%. ШІ дозволяє ідентифікувати та сортувати відходи з точністю від 72,8 до 99,95% [1].

ШІ все частіше використовується в сфері утилізації відходів. Технології ШІ, такі як машинне навчання та розумні датчики, допомагають ідентифікувати, сортувати та управляти відходами. Ці інструменти можуть швидко класифікувати різні типи відходів (папір, картон, пластик, скло, метали, органіка). Аналітика на основі ШІ може передбачати моделі утворення відходів і оптимізувати маршрути збору, зменшуючи експлуатаційні витрати та вплив на навколишнє середовище.

Ринок ШІ в утилізації відходів переживає значне зростання завдяки [2]:

- зростанню обізнаності про проблеми навколишнього середовища та прагненню до сталого розвитку;
- значним інвестиціям урядів та корпорацій у технології ШІ для покращення системи управління відходами;
- розвитку технологічного прогресу і все більшим впровадженням інтелектуальних рішень утилізації відходів у всьому світі;
- зростанню чисельності регіонів, що надають пріоритет скороченню відходів



і відновленню ресурсів, використовуючи потенціал ІІІ для трансформації традиційних методів поводження з відходами.

Розмір світового ринку ІІІ в сфері утилізації відходів до 2033 р. становитиме близько 18,2 млрд. дол. США, зростаючи з 1,6 млрд. дол. 2023 р. з сукупним середньорічним темпом зростання (ССТЗ) 27,5% з 2024 по 2033 р. [2].

Однак ринок утилізації відходів стикається з проблемами, зокрема високими початковими інвестиційними витратами та відсутністю технологічної інфраструктури в регіонах, що розвиваються. Крім того, складність точної категоризації різноманітних типів відходів за допомогою ІІІ створює серйозну технічну проблему.

Незважаючи на ці перешкоди, ринок відкриває широкі можливості для нових учасників. Постійні інновації в області ІІІ та машинного навчання створюють благодатний ґрунт для нових рішень і бізнес-моделей. Нові учасники можуть отримати вигоду з недосліджених ніш у секторі, таких як індивідуальні додатки ІІІ для потреб місцевої утилізації відходів або інтеграція з існуючою інфраструктурою Інтернету речей.

Ключові висновки щодо стану та перспектив світового ринку ІІІ в утилізації відходів [2]:

- очікується, обсяг ринку досягне 18,2 млрд. дол. США до 2033 року, зростаючи з

ССТЗ 27,5%;

- у 2023 році сегмент програмного забезпечення займав домінуючу позицію на ринку з часткою доходу 42,5%;

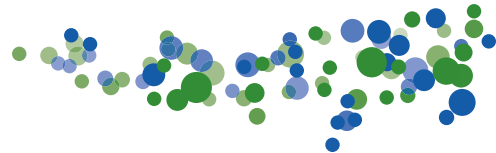
- сегмент машинного навчання лідирував на ринку у 2023 році з часткою доходу 44,1%;

- у 2023 році сегмент сортування та сегрегації відходів займав домінуючу позицію на ринку з часткою доходу 38%;

- Північна Америка займала домінуючу позицію на ринку у 2023 році з часткою доходу 36,9%.

На ринку кілька ключових гравців лідирують у розробці та впровадженні технологій ІІІ. Ці компанії беруть активну участь у дослідженнях, інноваціях і розгортанні рішень на основі ІІІ для покращення сортування, переробки, збору відходів і загальної сталості. IBM є значним «гравцем» у сфері ІІІ та пропонує низку рішень для управління відходами. Їхні технології ІІІ, включаючи прогнозу аналітику та алгоритми оптимізації, забезпечують ефективне планування маршруту збору відходів, моніторинг баків і аналіз складу відходів. Експертиза IBM у сфері ІІІ та аналізу даних допомагає компаніям з утилізації відходів підвищити операційну ефективність і сталість.

Нові «гравці», такі як CleanRobotics і Rubicon, досягли значних успіхів у створенні рішень для сортування та управління відходами на основі ІІІ, зосередившись



на зменшенні забруднення та збільшенні рівня переробки. Корпорація AMP Robotics спеціалізується на ШІ для автоматизації переробки, значно покращуючи сортування вторинної сировини на гранульованому

рівні, Greyparrot AI, Ltd. і Intuitive AI [2] – на інноваційному використанні ШІ для моніторингу та аналізу відходів, запобігання впливу на навколишнє середовище.

### Використані джерела:

1. Bingbing Fang, Jiacheng Yu, Zhonghao Chen. Artificial intelligence for waste management in smart cities: a review. Environmental Chemistry Letters. – 2023 - 21(4) DOI:10.1007/s10311-023-01604-3

2. Global AI in Waste Management Market <https://market.us/report/ai-in-waste-management-market/>

*О.В. Орел, к.пед.н., викладач,*

*В.В. Малишев, д.т.н, професор*

*Міжнародний Європейський Університет*

## ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СФЕРІ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ: ЧИННИКИ ЗРОСТАННЯ, ОБМЕЖЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ

Одним із чинників впливу на ринок штучного інтелекту (ШІ) в утилізації відходів є постійний технологічний прогрес. Інновації в області ШІ, такі як машинне навчання, комп'ютерне зірі розумні датчики, значно підвищують точність сортування відходів і оптимізацію маршрутів збору. Стимувальними чинниками ринку є високі початкові інвестиційні витрати, необхідні для впровадження передових технологій. Впровадження рішень ШІ часто вимагає значних початкових витрат, включаючи придбання складного обладнання, ліцензування програмного

забезпечення та інтеграцію з існуючими системами управління відходами. Ця фінансова перешкода може бути особливо складною для невеликих муніципалітетів і компаній у регіонах, що розвиваються, де бюджети обмежені. Висока вартість також уповільнює темпи впровадження технологій, оскільки зацікавлені сторони можуть вагатися щодо інвестування в нові та відносно неперевірені технології [1].

Потенційними можливостями ринку є збільшення регуляторної підтримки сталого розвитку. Глобальний зсув до сталого розвитку та суворіших екологічних норм



відкриває значні можливості для ІІІ на ринку. Уряди в усьому світі впроваджують політику, яка заохочує або вимагає зменшення утворення відходів і підвищення рівня переробки. Ці нормативні акти часто містять стимули для впровадження екологічно чистих технологій, створюючи сприятливе середовище для рішень утилізації відходів на основі ІІІ. Компанії можуть скористатися цією нормативною підтримкою, щоб впроваджувати інновації та розширювати свої пропозиції, потенційно відкриваючи нові ринки та збільшуючи свою конкурентну перевагу.

Головною проблемою на ринку є складність обробки різноманітних потоків відходів, що розвиваються. Різні матеріали вимагають різноманітних методів поводження та обробки, якими може бути важко ефективно керувати за допомогою технологій ІІІ. Варіабельність складу відходів, особливо в регіонах з менш суворою практикою сортування, ускладнює навчання та точність моделей ІІІ. Забезпечення того, щоб системи ІІІ могли адаптуватися до цих складнощів, зберігаючи при цьому високу точність сортування та операційну ефективність, є проблемою для розробників технологій з утилізації відходів.

Чинниками зростання ринку є [2]:

- екологічні норми - суворіші екологічні норми в усьому світі спонукають до впровадження ІІІ в утилізації відходів,

уряди запроваджують вимогливі стандарти щодо скорочення та переробки відходів, спонукаючи компанії застосовувати передові технології;

- технологічний прогрес - постійне вдосконалення технологій ІІІ (удосконалені алгоритми машинного навчання та вдосконалена сенсорна технологія) призводять до підвищення ефективності та рентабельності процесів управління відходами;

- потреба розвинення сталого розвитку - збільшення споживчого та корпоративного попиту на екологічні практики призводить до зростання інвестицій у технології зі зменшення відходів та підвищення рівня переробки, це особливо важливо для покращення профілів корпоративної соціальної відповідальності компаній;

- урбанізація та «розумні» міста - швидка урбанізація та розвиток розумних міст створюють можливості для інтегрованих систем управління відходами ІІІ, ці системи необхідні для ефективного управління зростаючим обсягом відходів у містах;

- статистика на основі даних - ІІІ дає змогу аналізувати великі набори даних, щоб оптимізувати маршрути збору відходів, керувати переробкою відходів і прогнозувати майбутні тенденції утворення відходів, ця здатність ефективніше використовувати дані є значним рушієм зростання ринку.





В майбутньому спостерігатимуться такі тенденції розвитку ринку [1, 2]:

- роботи для сортування відходів на основі ШІ - використання роботів із ШІ для сортування відходів стає все більш поширеним, ці роботи все більше здатні розрізняти різні типи матеріалів з високою точністю, підвищуючи ефективність процесів переробки;

- інтеграція Інтернет речей (IoT) - інтеграція IoT із технологіями ШІ є зростаючою тенденцією, що дозволяє датчикам збирати дані безпосередньо зі сміттєвих баків і засобів керування для оптимізації операцій від графіків збору до планування маршруту;

- хмарні рішення штучного інтелекту - впровадження хмарних рішень дозволяє досягти масштабованості, обробки даних у реальному часі та економічної ефективності, що робить їх привабливими

як для великомасштабних, так і для менших операцій;

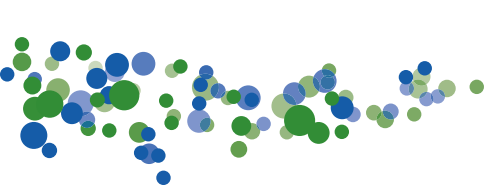
- розширені моделі машинного навчання - все частіше застосовуються передові моделі машинного навчання, які передбачають моделі утворення відходів і оптимізують стратегії управління, ці моделі стають все більш досконалими, здатними обробляти складні сценарії та надавати точніші прогнози;

- зростання ролі циркулярної економіки - ШІ відіграє вирішальну роль у розвитку циркулярної економіки, забезпечуючи більш ефективне відновлення та переробку ресурсів, ця тенденція зростає, оскільки все більше компаній і урядів зосереджуються на зменшенні впливу відходів на навколишнє середовище.

### Використані джерела:

1. D. Olawade, O. Fapohunda, Smart waste management: A paradigm shift enabled by artificial intelligence Waste Management Bulletin – 2024 - 2 (2) – p. 244-263.
2. I. Ihsanullah, G. Alam, A. Jamal. Recent advances in applications of artificial intelligence in solid waste management: A review - Chemosphere – 2022 – v. 309, Part 1 <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2022.136631>

*I.I. Пархоменко, к.т.н., доцент,  
Р.В. Огієвич, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*



## ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ФАЙЛОВОГО ЗБЕРІГАННЯ В P2P-МЕРЕЖАХ: ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ

Сучасне цифрове середовище характеризується зростаючою популярністю однорангових (P2P) мереж як ключової архітектури для децентралізованого зберігання файлів. Вони надають значні переваги в масштабованості та стійкості до цензури. Проте такі системи стикаються зі серйозними проблемами безпеки, що можуть негативно вплинути на цілісність та конфіденційність даних. У цій роботі досліджуються основні вразливості P2P-файлових сховищ, зокрема ризики кібератак та складнощі в забезпеченні постійної доступності та цілісності даних. Проведено аналіз сучасних методів вирішення цих проблем, включаючи криптографічні техніки, схеми надмірності та механізми консенсусу. На основі отриманих результатів запропоновано нове рішення, що інтегрує вдосконалені криптографічні протоколи з репутаційною системою, яка стимулює надійні практики зберігання серед учасників мережі.

### Постановка проблеми.

Децентралізована природа P2P-мереж усуває потребу в центральних органах та дозволяє користувачам безпосередньо зберігати та отримувати доступ до даних. Серед основних проблем виділяються вразливості до загроз безпеки, таких як підробка даних, втрата інформації та

несанкціонований доступ. Це особливо актуально з огляду на динамічність вузлів у мережі, які можуть приєднуватися та виходити в будь-який момент. Забезпечення цілісності та доступності даних у такому мінливому середовищі є складним завданням. Метою цього дослідження є глибоке розуміння цих ризиків та розробка стратегій їх пом'якшення.

### Сучасні рішення.

Для вирішення проблем безпечного зберігання файлів у P2P-мережах використовуються різні підходи:

- Розподілені хеш-таблиці (DHTs): DHT забезпечують структурований метод розподілу даних по мережі, дозволяючи ефективно знаходити інформацію навіть при частих змінах у топології. Проте вони не вирішують питань безпеки, зокрема цілісності даних та захисту від їх підробки.

- Надмірність та реплікація: реплікація файлів на декількох вузлах підвищує стійкість системи до відмов окремих компонентів. Однак це збільшує витрати на зберігання та не забезпечує повного захисту від скоординованих атак або масової корупції даних [1].

- Криптографія та шифрування: сучасні криптографічні методи забезпечують захист даних від несанкціонованого доступу. Вони здебільшого гарантують безпеку даних під



час передачі та зберігання, але не вирішують питань автентифікації користувачів чи цілісності на рівні додатків [2].

- Блокчейн-технології: інтеграція блокчейну сприяє незмінності та прозорості транзакцій. Проте застосування блокчейн-технологій може бути неефективним щодо масштабованості та швидкодії через складність механізмів консенсусу [3].

Запропоноване рішення.

Для подолання виявлених обмежень пропонується інтегрована архітектура, що поєднує:

- Вдосконалені криптографічні протоколи: використання комбінації симетричних та асиметричних алгоритмів шифрування забезпечує ефективно та безпечно зберігання даних. Криптографічний шардінг дозволяє розбивати дані на зашифровані фрагменти, розподілені по мережі, що ускладнює їх несанкціоноване відновлення.

- Децентралізована верифікація цілісності: застосування блокчейн-реєстру для прозорого фіксування взаємодій вузлів з даними [4]. Смарт-контракти автоматизують процес верифікації цілісності даних перед виконанням будь-яких операцій, підвищуючи рівень довіри в системі.

- Репутаційна система стимулювання: впровадження динамічної оцінки вузлів на основі їхньої надійності та внеску в роботу мережі. Вузли з високим репутаційним рейтингом отримують більше завдань зі зберігання та винагороджуються токенами, що стимулює дотримання найкращих практик та підвищує загальну безпеку мережі.

- Динамічна реплікація даних: мережа адаптивно налаштовує рівень реплікації даних залежно від їхньої важливості та довіри до конкретних вузлів. Це підвищує стійкість та доступність інформації без зайвих витрат ресурсів.

Висновки. Запропоноване рішення демонструє значний потенціал у підвищенні безпеки та ефективності P2P-мереж. Проведена теоретична валідація вказує на його життєздатність і ефективність у протидії поширеним загрозам. Подальші дослідження будуть спрямовані на вдосконалення запропонованих методологій та створення симуляційних моделей для аналізу системи в різноманітних сценаріях та проти різних векторів атак.

Ключові слова: кібербезпека, блокчейн, P2P-мережі, розподілене зберігання, однорангові мережі.

### Використані джерела:

1. Atzori, M. "Blockchain Technology and Decentralized Governance: Is the State Still Necessary?" Journal of Governance and Regulation, 6(1), 2017, с. 45-62.



2. Benet, J. "IPFS - Content Addressed, Versioned, P2P File System." arXiv preprint arXiv:1407.3561, 2014.
3. Douceur, J. R. "The Sybil Attack." International Workshop on Peer-to-Peer Systems, 2002, с. 251-260.
4. Narayanan, A., та ін. Bitcoin and Cryptocurrency Technologies: A Comprehensive Introduction. Princeton University Press, 2016.

*В.Я. Петрівський, PhD*  
*Київський національний університет*  
*імені Тараса Шевченка*

## **ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ ТА НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ У МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ**

Нейронні мережі та Інтернет речей (IoT) відіграють важливу роль у моніторингу довкілля, оскільки вони допомагають збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних у реальному часі, що дозволяє швидко реагувати на зміни в екологічній ситуації. Ось кілька ключових напрямків їх використання:

### **1. Моніторинг якості повітря**

- IoT: Датчики якості повітря (на основі IoT) встановлюються в різних точках міста чи в межах природних резервуарів, таких як ліси або заповідники. Ці пристрої вимірюють рівень забруднення (оксиди азоту, сірки, вуглецю, пилу, токсичні гази тощо) і передають дані в реальному часі.

- Нейронні мережі: За допомогою алгоритмів машинного навчання можна передбачити зміни в якості повітря на основі даних, що збираються. Нейронні мережі можуть аналізувати тенденції

забруднення та виявляти аномалії, що дозволяє вчасно попередити про небезпечні рівні забруднення та приймати відповідні заходи.

### **2. Моніторинг водних ресурсів**

- IoT [1]: За допомогою сенсорів, що вимірюють параметри води (температура, рН, рівень забруднення, вміст кисню, важкі метали тощо), можна здійснювати моніторинг річок, озер, водосховищ і навіть підземних вод. Ці пристрої дозволяють отримувати дані в реальному часі, що важливо для раннього виявлення забруднень.

- Нейронні мережі: На основі зібраних даних нейронні мережі можуть прогнозувати зміни в стані води, виявляти сезонні коливання або навіть передбачати екологічні катастрофи, такі як витoki хімічних речовин [2].

### **3. Аналіз кліматичних змін**



- IoT: За допомогою IoT-датчиків можна вимірювати такі параметри, як температура, вологість, атмосферний тиск, швидкість вітру, рівень опадів тощо, у різних точках світу. Дані з цих датчиків дозволяють створювати детальну картину кліматичних змін.

- Нейронні мережі: Нейронні мережі можуть обробляти ці дані для виявлення патернів зміни клімату, а також для прогнозування екстремальних погодних явищ, таких як урагани, посухи або повені. Це допомагає розробляти стратегії адаптації та зменшення наслідків кліматичних змін [3].

#### 4. Оцінка стану біорізноманіття та екосистем

- IoT: Для моніторингу біорізноманіття можуть використовуватися камери, акустичні сенсори або GPS-трекери для відстеження тварин і рослин. Датчики також можуть фіксувати зміни в екосистемах (наприклад, виявлення зникнення певних видів або зміну їх ареалу).

- Нейронні мережі: Алгоритми машинного навчання можуть аналізувати зібрані дані для автоматичного виявлення ідентифікації видів, а також для оцінки стану екосистем. Це дозволяє виявляти

загрози, наприклад, інвазивні види або зміни в чисельності популяцій, що вказують на порушення екосистеми.

#### 5. Розпізнавання природних катастроф та загроз

- IoT: Сенсори для виявлення сейсмічної активності, зміни рівня води (в річках, озерах), температури поверхні та інших факторів можуть попереджати про наближення природних катастроф, таких як землетруси, повені, лісові пожежі тощо.

- Нейронні мережі: Використання алгоритмів глибокого навчання дозволяє з високою точністю передбачати ймовірність виникнення катастроф або оцінювати їх потенційний масштаб. Нейронні мережі також можуть автоматично коригувати прогнози на основі нових даних, покращуючи точність передбачень.

**Висновок.** Інтеграція IoT і нейронних мереж у моніторинг довкілля дозволяє значно покращити оперативність і точність збору та аналізу екологічних даних, що, в свою чергу, допомагає у швидкому реагуванні на зміни та загрози для довкілля, а також у довгостроковому плануванні заходів із захисту навколишнього середовища.

#### Використані джерела:

1. Mostofa K. Z., Islam M. A. Creation of an Internet of Things (IoT) system for the live and remote monitoring of solar photovoltaic facilities. Energy Reports. 2023. Vol. 9. P. 422–427. URL: <https://doi.org/10.1016/j.egyr.2023.09.060>.



2. Development of smart energy monitoring using NB-IOT and cloud / R. V. Siva Balan et al. Measurement: Sensors. 2023. P. 100884. URL: <https://doi.org/10.1016/j.measen.2023.100884>

3. ACO-based feature selection and neural network modeling for accurate gamma-radiation based pipeline monitoring in the oil industry / A. M. Mayet et al. Applied Radiation and Isotopes. 2025. Vol. 215. P. 111587. URL: <https://doi.org/10.1016/j.apradiso.2024.111587>

*В.І. Сучков, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

В наш час цифровізація є досить актуальною у сфері медицини. Особливий поштовх цьому зумовила пандемія COVID-19, з огляду на яку виникла потреба вирішувати медичні проблеми і також задачі, що пов'язані зі збором статистичних даних пацієнтів.

Розширення застосування інформаційних технологій у сфері медицини є перспективним і спрямоване на вирішення основних напрямів задач:

- Автоматизація і оптимізація роботи лікаря
- Зменшення кількості помилок
- Оптимізація зберігання даних
- Збільшення якості діагностики і процесу контролю хвороб.

Під час завантаження лікарень хворими, наприклад у разі настання пандемії, якість лікування може знижуватися. Широке застосування інформаційних технологій в процесі лікування допомагає вирішити вказану проблему, зокрема,

їх застосування автоматизує процес на більшості етапів лікування.

Програмне забезпечення з елементами штучного інтелекту у сфері медицини може обробляти дані як числового типу, так і у вигляді зображень. Варто зазначити, що застосування методів штучного інтелекту спрямоване на збільшення якості та швидкості обробки медичних даних. Найбільш поширеною задачею, яку вирішує штучний інтелект, є задача класифікації даних. Іншою важливою складовою є збір статистики по пацієнтам та її обробка.

Штучний інтелект застосовується в таких областях медицини як кардіологія (аналіз ЕКГ), пульмонологічна медицина (обробка зображень легень), ендокринологія (наприклад, безперервний моніторинг рівня глюкози в реальному часі) та в інших областях медицини [3, с. 1].

Особлива увага приділяється обробці медичних зображень – аналізу рентген-знімків та КТ-сканогам. Точність





діагностики та визначення структури ураження при аналізі медичних зображень людиною залежить від суб'єктивних факторів, зокрема кваліфікації лікаря (рентгенолога), завантаженість персоналу лікарні тощо. Автоматизація процесу аналізу знімків допомогла б збільшити точність показників стану пацієнта та постановки діагнозу.

Збільшення використання штучного інтелекту в медицині не тільки зменшує кількість витрати часу лікаря, але й також може підвищити продуктивність, точність та ефективність [1, с. 3].

Важливим фактором є визначення пріоритету в черзі обробки результатів

проведених досліджень пацієнтів. Дослідження, яке було проведене в німецькому університетському госпіталі, змоделювало цю проблему на рентген-знімках грудної клітки. Було виявлено, що час обробки критичних результатів досліджень скоротився з 80 хвилин до 35-50 хвилин [2, с. 5].

Застосування методів штучного інтелекту у поєднанні з алгоритмами комп'ютерного зору може допомагати визначати ознаки ранніх стадіях хвороб для оперативного запровадження лікування.

### Використані джерела:

1. Amisha, 1.; Malik, Paras1; Pathania, Monika1; Rathaur, Vyas Kumar2. Overview of artificial intelligence in medicine. Journal of Family Medicine and Primary Care 8(7):p 2328-2331, July 2019. | DOI: 10.4103/jfmpc.jfmpc\_440\_19
2. Baltruschat I, Steinmeister L, Nickisch H et al (2021) Smart chest X-ray worklist prioritization using artificial intelligence: a clinical workflow simulation. Eur Radiol 31:3837–3845. 10.1007/s00330-020-07480-7
3. Briganti G, Le Moine O. Artificial Intelligence in Medicine: Today and Tomorrow. Front Med (Lausanne). 2020 Feb 5;7:27. doi: 10.3389/fmed.2020.00027. PMID: 32118012; PMCID: PMC7012990.
4. van Leeuwen KG, de Rooij M, Schalekamp S, van Ginneken B, Rutten MJCM. How does artificial intelligence in radiology improve efficiency and health outcomes? Pediatr Radiol. 2022 Oct;52(11):2087-2093. doi: 10.1007/s00247-021-05114-8. Epub 2021 Jun 12. PMID: 34117522; PMCID: PMC9537124.

*Чепель Л.В., аспірант,  
Бойко Ю.В., к.ф.-м.н., доцент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*



## АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ В ІОТ З ВИКОРИСТАННЯМ BLOCKCHAIN

Інтернет речей створює безліч можливостей для суспільства, держави, бізнесу, медичної сфери. Однак збільшення кількості пристроїв IoT приносить більше викликів до координації їх взаємодії, збору даних та реагування на них. Сучасні хмарні підходи дозволяють підключати будь-який пристрій з доступом в інтернет до хмарного провайдера, де відбувається аналіз даних, їх трансформація та реакція на ці дані. Взаємодія між пристроями в даній моделі відбувається через хмарний сервіс, тобто повністю централізована система з залежністю від хмарної точки доступу [1].

Підхід з постійною комунікацією з хмарними сервісами збільшує обсяги інтернет трафіку, наприклад, замість безпосередньої комунікації двох пристроїв в одній мережі, дані пересилаються двічі – в хмару з відправника та з хмари до отримувача, а при використанні мобільного інтернету чи інших способів передачі даних, обмежених пропускнуою здатністю і паралельним зростанням кількості підключених пристроїв, даний виклик посилюється. Звичайно, крихітні пристрої мають обмежені апаратні можливості для правильної перевірки, корекції або перетворення даних, тому, отримуючи обмеження в пропускну здатності, знімається обмеження в обчислювальних

спроможностях.

Однак обчислення можуть бути виконані частково або повністю на пристроях інтернету речей, що, окрім розвантаження каналу передачі даних, зменшення витрат на хмарні сервіси, дозволяє додати стійкості мережі Інтернету речей. Саме децентралізація та часткові обчислення або автоматизація на певній групі пристроїв дозволяє побудувати більш відмовостійку та захищену систему, оскільки при децентралізації кількість цілей для атаки злоумисників збільшується, а отже, і складність атаки росте. Мережі пристроїв IoT, де відбуваються розподілені обчислення та виконання певних сценаріїв групою пристроїв називається мережами з туманними обчисленнями (fog computing).

Пристрої туманних обчислень діляться на кінцеві (датчики, виконавчі пристрої), гетерогенні вузли (обробка даних, передача в хмару) та вузли-координатори, які керують роботою всієї мережі [2].

Систему можна покращити, використавши блокчейн як основу для організації мережі.

Можливості використання блокчейн технології для альтернативи автоматизації процесів в IoT можна представити такою послідовністю дій:

1. Конфігурація мережі



зберігається в блокчейн-ланцюгу з неможливістю редагувати історичні дані.

2. Якщо обчислення не локальні, смарт-контракти на рівні мережі виконують роль координатора, тобто, відправляють задачі на ті вузли, які можуть їх виконати.

3. Збір та передача даних контролюється правилами мережі, однак, для покращення швидкодії, дані передаються без додавання в блокчейн ланцюг, оскільки він має конфігуративну та контролюючу функцію. При необхідності збереження даних саме в блокчейні, можна додавати ще один блокчейн ланцюг для даних.

4. Децентралізована природа блокчейн-мережі та відсутність спеціальних вузлів-координаторів покращує гнучкість та безпеку мережі.

5. Зміна правил роботи мережі або логіки обробки даних можлива без необхідності оновлення конкретних вузлів мережі. Достатньо змінити смарт-контракти та/або конфігурацію мережі шляхом додавання нових блоків.

Інтеграція блокчейн дозволяє спростити архітектуру мережі туманних обчислень, забезпечити автоматизацію процесів на рівні мережі, покращити безпеку згідно стандартних механізмів блокчейну, додати гнучкість керування та оновлення логіки роботи мережі, можливість інтеграцій з іншими блокчейн-мережами, децентралізований підхід та керування масштабованістю.

### Використані джерела:

1. Чепель Л.В., Бойко Ю.В. Підхід до безпеки та організації мереж IoT з використанням блокчейн технології. Вісник Вінницького політехнічного інституту №4 (2024). <https://doi.org/10.31649/1997-9266-2024-175-4-129-138>

2. Costa, B., Bachiega, J., De Carvalho, L., & Araujo, A. Orchestration in Fog Computing: A Comprehensive Survey. ACM Computing Surveys (CSUR). 2022. <https://doi.org/10.1145/3486221>

3. What is blockchain? [Electronic resource]. Available: <https://www.ibm.com/topics/blockchain>. Accessed: 01.11.2024.

4. Bapatla Anand K., Puthal Deepak, Mohanty Saraju P., Yanambaka Venkata P., Kougianos Elias. EasyChain: an IoT-friendly blockchain for robust and energy-efficient authentication. Frontiers in Blockchain, vol. 6, 2023. <https://doi.org/10.3389/fbloc.2023.1194883>

5. Hossain M., Kayas G., Hasan R., Skjellum A., Noor S., and Islam S. M. R. A Holistic analysis of Internet of Things (IoT) security: principles, practices, and new perspectives. Future Internet, vol. 16, no. 2, p. 40, Jan. 2024, <https://doi.org/10.3390/fi16020040>



*Т.В. Шоп, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ЛІДЕРСТВО ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

Лідерство є ключовим чинником, що визначає успішність і ефективність професійної діяльності майбутніх фахівців. Ця доповідь розглядає лідерство як технологію формування соціального капіталу серед студентів педагогічних спеціальностей. Основна увага приділяється аналізу теоретичних підходів до поняття лідерства, його ролі у створенні соціального капіталу та впливу на самореалізацію освітніх потреб.

Лідерство як соціальний феномен відіграє дуже важливу роль у професійній підготовці майбутніх фахівців. Воно допомагає формувати навички для успішної професійної діяльності, а також розвивати соціальну відповідальність та самореалізацію.

Основними загальними рисами української та зарубіжної культури щодо лідерського викладання є те, що викладачі сприяють індивідуальному розвитку студента, розуміють процес прийняття рішень, володіють принципами психології та соціології, методами консультування, цінують індивідуальні особливості

студента, вірять у гідність і розвиток потенціалу кожного студента [3].

На сьогодні існує велика кількість наукових позицій щодо питання лідерства: від теорій до опису певних підходів і методів. Феномен лідерства є об'єктом наукового і практичного інтересу вже давно. Його вивчають соціологи, психологи, педагоги, менеджери та інші. Зокрема, дане питання досліджували такі відомі автори, як Е. Белінська, М. Вебер, О. Віханський, Дж. П. Канджемі, Б. Карлоф, К. Козак, Р. Кричевський, Е. Кудряшова, І. Ломачинська, А. Менегетті, А. Наумов, Дж. Рассел, О. Романовський, Н. Середа, С. Седерберг, Е. Шейн та інші, проте єдиного розуміння змісту цього феномену і механізмів його формування досі не існує. Розглянемо деякі з них.

Лідерство - це мистецтво впливу на інших людей, уміння надихнути їх на те, щоб вони прагнули досягти необхідних цілей. Лідерство - це відносини вчителя і учня. Лідерство - це можливість та мотивація допомагати кожному управляти власною продуктивністю.



Ці характеристики допомагають лідерам ефективно керувати командами, впливати на їх діяльність та досягати поставлених цілей. Адже лідерство – це здатність вести за собою людей.

Лідерство передбачає більш тісну взаємодію лідера та його послідовників, тобто всі учасники комунікаційного процесу мають змогу взаємодіяти між собою. Лідерство - це, передусім, взаємодія, діалог, можливість не тільки проповідувати певну ідею вибраному колу прихильників, але й залучати їх до осмислення сутності цієї ідеї, вироблення спільного групового досвіду та найбільш оптимальної стратегії діяльності [1, 4]

Попередні дослідження традиційно були зосереджені на лідерстві як індивідуальна властивість людини, але дослідники і практики все частіше визнають лідерство як соціальний процес. Тому у дослідженнях лідерства важливою темою став соціальний капітал. Виходячи з цього огляду можна припустити, що є співвідношення між соціальним капіталом і лідерством, але ми маємо неповне розуміння динамічного характеру цього зв'язку, і немає достатніх доказів причинно-наслідкового твердження про те, що одне веде до іншого. Дослідники і практики повинні розробляти нові методи та програми розвитку лідерства в контексті соціального капіталу. Практика розвитку лідерських якостей існує вже десятки років

і інтерес до цієї галузі продовжує зростати. Пошук в інтернеті дозволяє знайти тисячі програм з розвитку лідерських якостей, орієнтований на керівників корпорацій, лідерів громад, некомерційні організації, молодь та дорослих учнів [5].

Соціальний капітал - це система цілеспрямованих соціальних зв'язків, позаекономічна, позаматеріальна категорія, що забезпечує зростання рівня мотивації до праці, підвищення якості системи стимулів. Його реальними організаційними формами виступають різновиди соціального партнерства [2].

Отже, лідерство відіграє важливу роль у формуванні соціального капіталу, оскільки лідери можуть сприяти зміцненню соціальних зв'язків, побудові довіри та розвитку взаємодії в спільнотах.

Ось деякі основні аспекти, які ілюструють цю роль:

1. Зміцнення соціальних зв'язків. Лідери часто виступають як зв'язкова ланка між різними групами людей. Вони сприяють створенню та підтриманню контактів як всередині груп, так і між ними.
2. Формування довіри. Ефективні лідери будують довіру всередині спільноти через прозорі дії, етичну поведінку та чітку комунікацію, що, у свою чергу, підвищує соціальний капітал.
3. Забезпечення співпраці. Лідери можуть стимулювати співпрацю серед членів спільноти через спільні проекти та



ініціативи, надихаючи людей на роботу разом для досягнення спільних цілей, що збільшує зв'язність і взаємну підтримку.

4. Підтримка та розвиток соціальних норм. Лідери встановлюють та підтримують соціальні норми та цінності, які сприяють позитивній взаємодії та співпраці. Це допомагає створювати культурні рамки, що підтримують соціальний капітал.

5. Розвиток індивідуальних навичок та компетенцій. Лідери, що інвестують у розвиток своїх підлеглих, сприяють зростанню їхнього особистого та професійного потенціалу. Це, у свою чергу, підвищує якість взаємодії та зміцнює соціальний капітал спільноти.

Лідерство є важливим чинником формування соціальної відповідальності та самореалізації освітніх потреб майбутніх фахівців. Розвиток лідерських якостей у студентів сприяє їх професійному зростанню та підготовці до ефективної діяльності у майбутній професійній сфері. А викладачі, які є лідерами, сприяють створенню сприятливого навчального середовища, де учні відчують підтримку і мотивацію. Це допомагає формувати міцні соціальні зв'язки та підвищувати рівень довіри.

### **Використані джерела:**

1. Загурська С. Феномен та функції лідерства. Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ". № 2 (2011) С. 52.

2. Особливості формування соціального капіталу. Основи соціальної економіки Підручники для вузів онлайн.

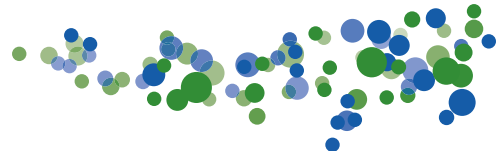
[https://pidru4niki.com/1186021853469/ekonomika/osoblivosti\\_formuvannya\\_sotsialnogo\\_kapitalu#867](https://pidru4niki.com/1186021853469/ekonomika/osoblivosti_formuvannya_sotsialnogo_kapitalu#867) (Розділ 13.2.).

3. Паламарчук О. Лідерська роль викладача у розвитку вищої освіти. Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство». Інститут вищої освіти НАПН України, Національний авіаційний університет. № 1 (2015). С.40.

4. Чорний А. В. Сучасні теорії лідерства: загальний огляд та структурна модель. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2018. №9(37). С. 78–84.

5. Journal of Leadership Education, Leadership Development and Social Capital: Is There a Relationship? Volume 7, Issue 1 – Summer 2008. С. 47–64.

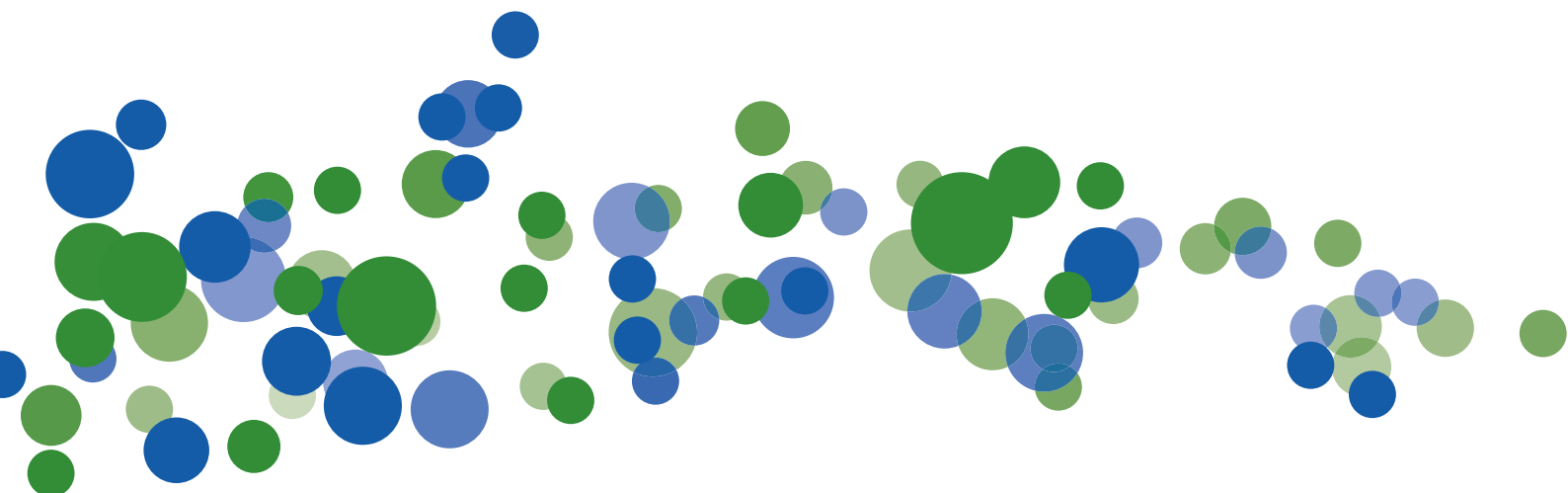




# СЕКЦІЯ 07

---

## СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ





*Д.С. Адамюк, викладач  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ОСОБИСТІСНА ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ТРИВОЖНІСТЮ**

Нестабільна ситуація у світі та невизначеність майбутнього значно впливають на готовність студентів-психологів до професійної діяльності та їх мотивацію досягати успіху в житті.

Студенти можуть відчувати стрес через різноманітні чинники, такі як академічні навантаження, фінансові труднощі, проблеми зі здоров'ям або особисті втрати. Стрес у навчальному процесі може мати як позитивні, так і негативні наслідки: він може як стимулювати, так і гальмувати навчання. Негативний стрес, або «дистрес», зазвичай призводить до зниження академічних результатів, тоді як стресостійкість може мати позитивний вплив на професійний розвиток психологів, допомагаючи їм відновлюватися після труднощів, контролювати емоції та уникати вигорання, що є серйозною проблемою в освіті та психології [1].

Дослідження науковців серед 656 студентів з Бангалору показало, що успішність студентів залежить від рівня стресу, який вони переживають, зокрема через академічні та соціальні фактори [3].

Успіх в житті має свої критерії, одним з яких є внутрішній баланс і гармонія, що дозволяє людині вірити у власні сили і досягати значних результатів у навчанні, роботі та спілкуванні. Така гармонія допомагає не лише в професійній діяльності, але й у особистому житті, створенні здорових відносин, підтримці родини та друзів. Багато хто вважає, що успіх також пов'язаний з особистим задоволенням від роботи, яка приносить радість і можливість для постійного зростання.

Особистісна готовність до професійної діяльності включає такі важливі якості, як емоційна стійкість, здатність до саморегуляції, адаптивність до змін та впевненість у своїх силах. Для психолога це особливо важливо, адже ці якості допомагають ефективно працювати з клієнтами навіть у складних ситуаціях. Метою підготовки психологів є набуття сукупності знань і навичок, формування індивідуального стилю допомоги, що є основою для розвитку професійної майстерності [2].

Основними показниками профе-



сіоналізму практичного психолога є: стабільна продуктивність і ефективність, висока кваліфікація та компетентність, здатність до організації праці та відпочинку, креативність, орієнтація на досягнення соціально значущих цілей [2].

Практична діяльність психолога часто пов'язана з емоційно важкими ситуаціями, тому готовність зберігати емоційну стабільність і ефективно управляти власними емоціями є важливою для майбутнього фахівця. Впевненість у собі допомагає психологу бути ефективним навіть у складних умовах. Однією з важливих характеристик є також здатність до саморегуляції, адже стресові ситуації можуть порушити психічний баланс, що веде до перевтоми. Однак здатність психолога управляти стресом і зберігати ефективність є важливим аспектом його професійної діяльності.

Особистісна готовність є критичним фактором стресостійкості психолога, оскільки вона сприяє збереженню емоційної

стійкості, впевненості в собі, здатності адаптуватися і саморегулюватися в умовах професійної діяльності. Розвиток цих якостей можна здійснити через спеціальні тренінги та програми, спрямовані на підвищення рівня самосвідомості, емоційного інтелекту та навичок управління стресом. Важливу роль у підготовці психологів відіграє також практична діяльність і взаємодія з клієнтами, що дозволяє здобути досвід, покращити комунікаційні навички та вміння швидко реагувати на непередбачувані ситуації.

Таким чином, важливо враховувати значення особистісної готовності при підготовці майбутніх психологів, оскільки саме від цього залежить їх здатність працювати в стресових умовах та надавати якісну психологічну допомогу. Окрім теоретичних знань, студентам необхідно надавати практичні навички та розвивати їх готовність до професійної діяльності.

### Використані джерела:

1. Стельмашук Х. Психологічні компоненти стресостійкості дитини-сироти. URL: [https://www.researchgate.net/publication/329808440\\_PSYCHOLOGICAL\\_COMPONENTS\\_OF\\_STRESSRESISTANCE\\_OF\\_AN\\_ORPHANED\\_CHILD](https://www.researchgate.net/publication/329808440_PSYCHOLOGICAL_COMPONENTS_OF_STRESSRESISTANCE_OF_AN_ORPHANED_CHILD) (дата звернення: 20.11.2024).
2. Seryapina Y. The Concept of "Readiness for Pedagogical Activity": Motivational Readiness, Psychological Readiness, Readiness to Innovative Activity. Bulletin of the South Ural State University Series "Education. Educational Sciences". URL: [https://www.researchgate.net/publication/329362085\\_THE\\_CONCEPT\\_OF\\_READINESS\\_FOR\\_PEDAGOGICAL\\_ACTIVITY\\_MOTIVATIONAL\\_READINESS\\_PSYCHOLOGICAL\\_READINESS\\_](https://www.researchgate.net/publication/329362085_THE_CONCEPT_OF_READINESS_FOR_PEDAGOGICAL_ACTIVITY_MOTIVATIONAL_READINESS_PSYCHOLOGICAL_READINESS_)



READINESS\_TO\_INNOVATIVE\_ACTIVITY (дата звернення: 20.11.2024).

3. Tavakoli M. A positive approach to stress, resistance, and organizational change. URL: [https://www.researchgate.net/publication/271561469\\_A\\_positive\\_approach\\_to\\_stress\\_resistance\\_and\\_organizational\\_change](https://www.researchgate.net/publication/271561469_A_positive_approach_to_stress_resistance_and_organizational_change) (дата звернення: 15.11.2024).

*М.І. Айкало, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ ОСВІТИ**

«Освіта протягом життя має бути спрямована на економічну грамотність».

Фінансова грамотність є невід'ємною складовою соціального і життєвого досвіду людини, від якості якої залежить розвиток економіки. На сьогодні немає жодного уряду, який не поставив перед собою мети збільшити цей показник заради забезпечення надійного та прогресивного майбутнього. Фінансова грамотність забезпечує сукупність знань, вмінь та навичок, які потрібні населенню для прийняття відповідальних економічних та фінансових рішень з належним рівнем компетентності, що дає стабільність у суспільстві.

Результат України за індексом фінансової грамотності ОЕСР (знання, ставлення, поведінка), проведений Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) спільно з Національним банком України у грудні 2018 р. становив 11,6 балів, а в 2021 р. на позначці 12,3 бала із

21 можливого (проти 13,2, що є середнім показником тридцяти країн) . Мінімальний же цільовий рівень, рекомендований Організацією економічного співробітництва та розвитку, становить 14 балів. Найнижчий показник серед учасників дослідження має вікова група 18-24 роки. Це є свідченням того, що в Україні поки що незадовільний рівень фінансової грамотності. До того ж розповсюдженою є скептична думка, що фінансові знання потрібні лише заможним, а бідним немає чим керувати. Важливо не тільки заробити гроші, але й не втратити їх або не влізти в безкінечні боргові зобов'язання.

Надто часто ми бачимо під будівлями державних регуляторів мітинги ошуканих клієнтів банків, чуємо історії про життєві трагедії через непомірні позики. Можливо цим людям ніхто ніколи не пояснював, що позика - це не додатковий дохід, а додаткові витрати.

Акцентуючи увагу на необхідності



розширення соціально - демографічної карти фінансової обізнаності українців, виникає запит на нову економічну освіту, яка зможе забезпечити дітей та їхніх батьків можливістю отримати фундаментальні фінансові навички.

Департамент комунікацій НБУ так коментує результати оцінки молоддю свого рівня фінансової грамотності: 81% респондентів хочуть дізнатися більше про заощадження, планування витрат та інвестиції; 58% - про антикризове фінансове планування при втраті роботи, хворобі, нещасному випадку, розлученні, заповіті, спадковому праві та праві власності; 48% потребують більше інформації щодо пенсійного планування, а 46% про родинні фінанси, а саме сімейний бюджет; 40% хочуть отримати знання щодо податкового планування, а 35% про кредити, позики та управління боргами; 34% хотіли б дізнатися про захист прав споживачів фінансових послуг; 23% респондентів цікавить як реклама змушує споживачів купувати продукти та послуги.

Чи відчуває молодь необхідність в інформації про те, як розпоряджатися власними фінансами - 83% респондентів надали стверджувальну відповідь, а 17% не потребують такої інформації.

Хто має вчити молодь розпоряджатися власними фінансами: 76% респондентів вважають, що саме батьки мають навчати дітей розпоряджатися грошима, а 68%

вказали, що розпоряджатися фінансами - це особиста відповідальність кожного і молодь має вчитися самостійно керувати власними коштами; 65% вважає, що в школі мають отримувати відповідні знання з фінансової теми; 26% відповідалів обговорюють з друзями та близькими питання користування грошима; 19% переконані - роботодавець має навчати користуватися грошима.

Такий результат рівня фінансової грамотності молоді пояснюється низкою чинників: в сім'ях теми грошей уникають; у школі фінансова грамотність поки не є обов'язковою дисципліною, однак 65,2% опитаних говорять про необхідність навчання фінансовій грамотності в школах; немає взагалі або об'єктивно малий досвід користування фінансовими продуктами і послугами через молодий вік.

Важливий результат опитування - це підтвердження попиту на фінансову освіту серед молоді. Висока частка опитуваних, які відчувають необхідність дізнатися більше, як краще розпоряджатися власними фінансами, на рівні 83%. З одного боку це вражає, а з іншого - є цілком очікуваним результатом, адже фінансова грамотність одна з ключових компетентностей, необхідних кожній людині для успішної життєдіяльності не тільки в Україні, а й в усьому світі. Звідси впливає висновок, що одним із пріоритетних завдань є необхідність впровадження фінансової грамотності в



систему освіти на різних рівнях, про що повідомили 65,2% опитуваних.

Враховуючи запит на фінансову освіту в школах, Міністерство освіти і науки України у 2025–2026 роках планує впровадити для учнів 8-9 класів новий обов'язковий предмет "Підприємництво та фінансова грамотність", що стане потужним поштовхом для розвитку фінансової освіти в країні.

Українська система освіти повинна виконувати роль визначального чинника соціально - економічного розвитку. Освітня політика України, відображаючи національні інтереси та орієнтуючись на ідеали людського розвитку, має враховувати загальносвітові тенденції розвитку, що обумовлюють необхідність суттєвих змін у системі освіти та професійної підготовки. Реформування освіти в Україні є складовою процесу адаптації національної освітньої системи до змін, що відбуваються за останні двадцять років у європейських країнах і пов'язані з визнанням значущості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Забезпечення рівного доступу не просто до освіти, а саме до якісної освіти, є ключовим для розвитку не тільки освітньої галузі, а й для всього суспільства.

Тільки за таких умов освіта зможе стабільно виконувати своє суспільне покликання - виводити молоду людину на життєву дорогу, готувати її до входження у гуманітарний контекст світової цивілізації.

Освіта у демократичному суспільстві має зробити вільного громадянина не лише носієм пізнавальних здобутків попередніх поколінь, а й активним, самодостатнім учасником суспільного розвитку.

Сьогодні метою виховної роботи з учнями та студентами має стати формування громадянина вільної, демократичної держави, який має всі права і наділений всією повнотою обов'язків, що дозволяють йому вільно розвиватися у громадянському суспільстві. Відповідно, основним завданням виховання стає формування особистості з активною громадянською позицією, здатною скористатися своїми невід'ємними правами, прагнучою цього і готовою взяти на себе всю повноту відповідальності за власні дії. Виховання завжди орієнтувалося насамперед на підростаюче покоління, молодь.

Серед першочергових завдань освітян України є необхідність створення системи освіти нового типу, пошук варіантів школи майбутнього, яка б базувалася на сучасних інформаційних технологіях, була здатна реалізувати своє загальне завдання, яке Томас Джефферсон бачив у звільненні, а не підкоренні розуму, вихованні таких людей, які б ставили запитання, а не вузьких і бездумних конформістів, прищеплені моралі, що стимулює розвиток свободи, а не такої, що забруднює розум і заважає новим чи альтернативним ідеям.





### Використані джерела:

1. Державне управління: удосконалення та розвиток № 2, 2009 р..
2. Статті І. І. Мусієнка, Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого.
3. Офіційні дані Національного Банку України.

*Л.В. Алексєєнко-Лемовська, к.пед.н., доцент,  
О.О. Анчева, здобувач вищої освіти  
Міжнародний Європейський Університет*

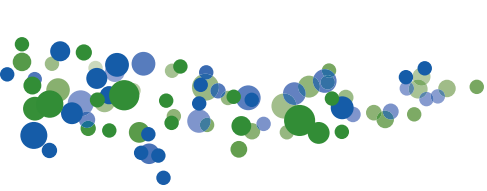
## ВПЛИВ КОРОТКОЧАСНОГО СТРЕСУ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ

У сучасному житті людина постійно стикається з різними видами стресу, що по-різному впливають на її фізичний і психічний стан. Одним із важливих аспектів є вплив короткочасного стресу на когнітивні функції, адже саме ці процеси забезпечують здатність людини адаптуватися до нових умов, приймати рішення та ефективно діяти в умовах підвищеного тиску. Короткочасний стрес, на відміну від хронічного, часто розглядається як адаптивний механізм, який може мати як позитивний, так і негативний вплив на когнітивні процеси. У деяких випадках він стимулює роботу мозку, підвищуючи увагу, пам'ять і швидкість прийняття рішень. Проте, в інших ситуаціях короткочасний стрес може погіршувати ці функції, спричиняючи помилки, когнітивне перевантаження або зниження концентрації.

Загалом, короткотривалий стрес є природною реакцією організму на зовнішні

подразники або виклики, з якими людина стикається в повсякденному житті. Взаємодія між стресом та когнітивними функціями є предметом численних наукових досліджень у галузі психології, нейробіології та психофізіології. Хоча довготривалий стрес має негативні наслідки для мозку, короткотривалий стрес, на перший погляд, може мати як позитивний, так і негативний вплив на когнітивні процеси. Реакція організму під час короткотривалого стресу зазвичай пов'язана з активацією симпатичної нервової системи та вивільненням гормонів стресу – кортизолу та адреналіну. Ці гормони сприяють підвищенню серцевого ритму, розширенню зіниць і активації мозкових структур, таких як гіпокамп і префронтальна кора, що забезпечують швидку реакцію на зовнішні загрози.

На думку українських психологів, короткотривалий стрес може мати як адаптивний, так і дезадаптивний вплив на



когнітивні функції, адже під час стресових ситуацій активуються нейронні мережі, які відповідають за увагу та швидкість реакції, що може полегшити виконання складних завдань у умовах обмеженого часу [4]. Проте, навіть короткотривалий стрес може порушувати деякі функції мозку, зокрема, пам'ять і здатність до планування, особливо якщо стресова ситуація є надто інтенсивною. Короткотривалий стрес може підвищувати рівень концентрації уваги, однак цей ефект має обмежений характер. Наприклад, дослідження американського психолога М. Уокера показало, що стрес підвищує увагу до деталей, але одночасно обмежує здатність до широкого охоплення інформації [1]. В умовах стресу людина може краще зосереджуватись на конкретних завданнях, але менш ефективно обробляти інформацію, яка не є критично важливою для вирішення проблеми. Це підтверджують дослідження українських учених на чолі з Т. Зелінською, яка зазначає, що під час стресових ситуацій змінюється розподіл уваги: люди починають концентруватися на найбільш яскравих або потенційно небезпечних сигналах, а це може призвести до ігнорування інших важливих аспектів [3]. Такий ефект є типовим для ситуацій, коли організм перебуває в режимі «бийся чи біжи».

Дослідження Дж. Джоаса виявили, що стрес може тимчасово знижувати ефективність роботи робочої пам'яті,

що ускладнює виконання складних когнітивних завдань, таких як розв'язування математичних задач або запам'ятовування нової інформації [2]. Це пояснюється тим, що активація стресових гормонів призводить до зменшення активності в префронтальній корі головного мозку, яка відповідає за високі когнітивні функції, зокрема за планування, прийняття рішень та пам'ять. Водночас, дослідники вказують на позитивний вплив стресу на здатність до прийняття рішень у короткостроковій перспективі. Наприклад, у стресових ситуаціях люди можуть приймати швидші рішення, що іноді є важливим для ефективного реагування на змінні обставини. Однак, цей ефект зменшується при високому рівні стресу, коли рішення приймається на основі емоцій, а не раціонального мислення. Дослідження К. М. Шор підтверджують, що короткотривалий стрес може сприяти процесам нейропластичності – здатності мозку адаптуватися до нових умов [5].

Під час стресових ситуацій активуються нейронні мережі, що дозволяють швидше обробляти та зберігати нову інформацію. Це може бути корисним для покращення когнітивної гнучкості та здатності адаптуватися до нових ситуацій. Проте, за умов надмірного стресу цей ефект може змінюватися, що призводить до порушення когнітивних процесів.

Отже, короткотривалий стрес має двоякий вплив на когнітивні функції. З



одного боку, він може поліпшити здатність до концентрації та прийняття рішень, зокрема в умовах обмеженого часу. З іншого боку, стрес впливає на робочу пам'ять та знижує когнітивну гнучкість, що може ускладнити виконання більш складних завдань. Наукові дослідження підтверджують, що вплив короткотривалого стресу залежить від інтенсивності стресової ситуації та здатності людини адаптуватися до неї. Наукові перспективи дослідження впливу короткочасного стресу на когнітивні

функції ми вбачаємо у: розробці методів управління стресом для підвищення когнітивної ефективності в умовах тиску; вивченні адаптивних механізмів мозку для створення тренувальних програм, які покращують стресостійкість; інтеграції знань у клінічну практику для запобігання когнітивним порушенням, пов'язаним зі стресом та оптимізації робочих і навчальних середовищ, де короткочасний стрес часто є невід'ємною складовою діяльності.

#### **Використані джерела:**

1. Walker M. Why We Sleep: Unlocking the Power of Sleep and Dreams. Scribner. 2017. С. 32-45.
2. Joass J. Cognitive Neuroscience of Stress: The Impact of Stress on Cognitive Functioning. Cambridge University Press. 2015. Р. 102-107.
3. Зелінська Т. Психологія стресу та його вплив на когнітивні функції людини. Київ: Наукова думка. 2010.
4. Тарханов А., Тарасенко О. Когнітивні функції і стрес: адаптаційні стратегії в умовах короткотривалого стресу. Психологія: Теорія та практика. 2008. С. 47-52.
5. Shore K. M. Neuroplasticity and Stress: The Brain's Adaptation to Environmental Change. Journal of Neuroscience. 2012. С. 52-61.

*Л.В. Алексєєнко-Лемовська, к.пед.н., доцент,  
Ю.В. Возник, здобувач вищої освіти  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ТРЕНЕРА-ХОРЕОГРАФА НА ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ**

У сучасному світі організаційна культура відіграє ключову роль у розвитку творчих колективів, особливо у сфері танцю та хореографії. Тренери-хореографи

не лише керують навчальним процесом, а є безпосередньо залученими до процесу формування організаційних цінностей, стилю взаємодії та емоційного клімату в



колективі. Психологічний вплив тренера-хореографа визначає рівень згуртованості команди, мотивації учасників та загальну ефективність діяльності.

Визначається, що організаційна культура є системою норм, цінностей і поведінкових моделей, що визначають взаємодію учасників у колективі. Вона служить основоположним набором переконань, сформованих членами організації шляхом зовнішньої адаптації або внутрішньої інтеграції [1, С. 165].

Позитивна організаційна культура створює мотиваційне, продуктивне середовище для співпраці. Пропагуючи такі цінності, як довіра, співпраця та інновації, організації створюють основу для довгострокового успіху, що мотивує та дозволяє кожному учаснику повністю реалізувати свій потенціал [4, С. 83].

У творчих колективах організаційна культура проявляється через: рівень взаємодії між учасниками; ставлення до завдань, проєктів і репетицій; способи вирішення конфліктів; підтримку творчих ініціатив тощо.

Вітчизняні вчені визначають роль прогресивного мотиваційного профілю особистості тренера [2, С. 47]; зокрема, здатність тренера здійснювати прогнозування, збереження психічного здоров'я в колективі [3, С. 138].

Наше дослідження спрямоване на процес формування організаційної та

корпоративної культури, що є одним із ключових аспектів ефективного управління студією гімнастики та стрейчінгу, яка працює з різними віковими групами та надає простір для творчого розвитку як дітей, так і дорослих. Культура студії є не лише системою правил і цінностей, але й відображенням унікальної атмосфери, стилю комунікації, стандартів професійної етики та лідерства тренера-хореографа. Її успішне формування забезпечує позитивний імідж, високу мотивацію клієнтів і персоналу, ефективну взаємодію та лояльність.

Тренер-хореограф, який працює у студії, є центральною фігурою, від якої залежить організаційна культура. Він несе відповідальність за визначення місії та цінностей студії, які слугуватимуть дороговказом як для колег, так і для учнів. Основними елементами цієї культури можуть стати: прихильність до творчості та розвитку – створення атмосфери, де кожен може розвивати свої таланти та досягати високих результатів; повага і підтримка – забезпечення доброзичливого та безпечного простору для тренувань, де кожен відчуває себе важливим і потрібним; принципи партнерства та командної роботи – культура взаємодії між тренером і колегами, що заохочує обмін знаннями та досвідом.

Успішне формування корпоративної культури в студії також залежить від спільних цінностей, які розділяють усі



працівники: відповідальність за кожного учня (кожен тренер повинен бачити розвиток і досягнення своїх учнів як пріоритет; професіоналізм і самовдосконалення (регулярне підвищення кваліфікації, участь у майстер-класах, обмін досвідом з іншими тренерами для забезпечення високих стандартів); прозорість і відкритість (забезпечення чіткої комунікації та прозорих умов співпраці між студією та клієнтами); створення внутрішніх правил та стандартів (це можуть бути правила поведінки на заняттях, вимоги до зовнішнього вигляду тренерів, стандарти підготовки до тренувань тощо; внутрішні стандарти включають зобов'язання колег бути відкритими до нових методів і регулярного навчання, що зміцнює відданість професії); командна робота та взаємодія з колегами (розкривається через організацію регулярних зустрічей, майстер-класів, обміну досвідом між тренерами, що сприятиме згуртованості команди, формує в кожного відчуття причетності до спільної мети, підвищує довіру між колегами та забезпечує взаємну підтримку).

Зворотний зв'язок між тренером і клієнтами є основою для розвитку студії, тому варто проводити регулярні опитування серед учнів та їхніх батьків, щоб отримати зворотній зв'язок щодо роботи студії, побажання, ідеї щодо вдосконалення. Аналіз і врахування таких даних допоможе тренеру створити унікальну атмосферу, що повністю відповідатиме очікуванням клієнтів. А повага до індивідуальності кожного учня та тренера – це надання свободи вираження творчих здібностей та різних методів підходу до навчання.

Отже, тренер-хореограф є центральною фігурою у формуванні організаційної культури творчого колективу. Його вплив визначається поєднанням лідерських, комунікативних та психологічних навичок, які сприяють розвитку згуртованості, мотивації та творчого потенціалу команди. Ефективна організаційна культура, сформована під його керівництвом, стає запорукою досягнення високих результатів та забезпечення гармонійного розвитку учасників.

### Використані джерела:

1. Bogale A. T., Debela K. L. Organizational culture: a systematic review. *Cogent Business & Management*. 2024. Volume 11. P. 162-184.
2. Бурла А. О., Петренко О. П., Бурла О. А., Босько В.М. Психологічні аспекти діяльності спортивних тренерів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Випуск 5 (164). С. 47-50.
3. Мордвінцев Г. Формування здорового суспільного клімату в студентському



спортивному колективі. Матеріали 77-ої підсумкової наукової конференції ДВНЗ «Ужгородський національний університет» 27–28 лютого 2023 року. Ужгород, 2023. С.138–142.

4. Susanto P. C., Simarmata J., Febrian W. D., Sulistyowati A., Wahdiniawati S. A., Suryawan R. F. Analysis of Coaching, Organizational Culture, and Performance Appraisal of Employee Productivity. International Journal of Education Management And Social Science. 2024. Volume 5 (2). P. 83–91.

*Л.В. Алексєєнко-Лемовська, к.пед.н., доцент,  
А.А. Карнаух, здобувач вищої освіти  
Міжнародний Європейський Університет*

## **РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНА РОЗВИТКУ ПСИХІКИ ЛЮДИНИ ВІДНОСНО МОДЕЛІ СПІРАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ**

Розвиток психіки людини є багатограним і динамічним процесом, що відображає складну взаємодію біологічних, соціальних й культурних факторів. У сучасній науці одним із підходів, що дозволяє інтегрувати ці аспекти в єдину систему, є модель спіральної динаміки. Вчені зазначають, що актуальність застосування теорії спіральної динаміки зростає через потребу у глобальному мисленні, інтеграції різноманітних ціннісних систем у суспільствах [2].

Модель спіральної динаміки розглядає психіку людини як динамічний процес, що еволюціонує у відповідь на зовнішні виклики та внутрішні потреби. Вона описує різні рівні мислення, які характеризуються специфічними способами сприйняття світу, прийняття рішень та побудови відносин. Ці рівні, від базових інстинктів до складних

інтегральних систем, відображають не лише індивідуальний, але й колективний розвиток людства.

Теорія розкриває поняття еволюційної свідомості, адже допомагає зрозуміти, як люди, групи та суспільства можуть прогресувати від базових інстинктів до високорозвиненого мислення та поведінки, що корисно для психотерапії, лідерства, соціальної психології; дозволяє розуміти джерела конфліктів між людьми на різних рівнях свідомості, оскільки їхні цінності та мотивації можуть діаметрально відрізнятись. В управлінні теорія спіральної динаміки використовуються для покращення робочих процесів, розуміння різних типів лідерства та підходів до мотивації; розглядається розвиток особистості у соціумі. Застосування спіральної динаміки може допомогти





аналізувати та передбачати соціальні та політичні зміни, зміни цінностей, що особливо актуально у періоди глобальних трансформацій.

Спіральна динаміка (Spiral Dynamics, SD) – це модель розвитку людської свідомості й культурних систем, розроблена психологом Клером В. Грейвсом та доповнена Доном Е. Беком та Крістофером Коуеном [1]. Модель пояснює, як люди, групи та суспільства розвиваються через послідовні рівні світогляду та цінностей. Основна ідея спіральної динаміки у тому, що розвиток людської психіки відбувається по «спіралі», проходячи через різні стадії свідомості чи ціннісні системи – «меми». Кожен мем (сходина, колір) визначається певним сприйняттям світу та цінностей, що визначають поведінку людини чи групи людей.

Основними рівнями спіральної динаміки є: 1) Бежевий мем (SurvivalSense) – виживання (базовий рівень, орієнтований задоволення елементарних біологічних потреб); 2) Фіолетовий мем (KinSpirits) – племінний (люди об'єднуються в групи для захисту та виживання, акцент – на традиціях та ритуалах); 3) Червоний мем (PowerGods) – імпульсивний (індивідуалізм, прагнення влади і контролю, вираження власної сили); 4) Синій мем (TruthForce) – авторитарний (порядок, ієрархія, віра в абсолютну істину, закони та мораль); 5) Помаранчевий мем (StriveDrive) – успіх (орієнтація на

досягнення цілей, інновації, конкуренція, наука та раціональність); 6) Зелений мем (HumanBond) – соціальний (прагнення до рівності, гармонії, співпраці, турбота про природу та гуманістичні цінності); 7) Жовтий мем (FlexFlow) – системний (усвідомлення складних взаємозв'язків, готовність до інтеграції різних точок зору, особиста відповідальність); 8) Бірюзовий мем (GlobalView) – глобальна свідомість (об'єднання всіх попередніх рівнів у цілісне світогляд, прагнення до глобальної гармонії та сталого розвитку) [3].

Спіральна динаміка показує, що психічний розвиток людини проходить через різні стадії, і кожен з них можна розглядати як новий рівень сприйняття світу та взаємодії з ним. Ці рівні не просто змінюють один одного, а розвиваються як спіраль, де кожен наступний рівень включає та інтегрує елементи попереднього.

З погляду психології, розвиток через рівні спіральної динаміки відбувається у відповідь на зміни середовища та нові виклики, з якими стикається людина чи суспільство. Наприклад, коли базові потреби безпеки задоволені, психіка починає прагнути реалізації на вищих рівнях – соціальних і духовних досягнень [2].

Дана модель допомагає зрозуміти, чому різні люди, групи чи нації можуть мати різні ціннісні системи та як вони можуть взаємодіяти одна з одною. У контексті



спіральної динаміки психіка людини розглядається як така, що еволюціонує через низку рівнів розвитку свідомості. Кожен рівень характеризується певними ціннісними установками, типами мислення та поведінковими моделями.

Ключовими висновками щодо розвитку психіки людини за цією теорією є наступні: психіка людини є еволюційною та адаптивною; постійним є перехід між рівнями, адже людина постійно трансформуються; кожен рівень має свою логіку мислення, тому легко зрозуміти загальнолюдські та особистісні цінності; немає «кращих» або «гірших» рівнів; розвиток – це нелінійний процес; на найвищих рівнях відбуваються інтеграція, тобто людина може використовувати різні типи мислення відповідно до ситуації (так,

наприклад, людина на «жовтому» рівні адаптуватися до різних соціальних умов, поєднуючи раціональність, емоційність та інтегральне мислення.

Отже, модель спіральної динаміки є потужним інструментом для аналізу розвитку психіки людини, оскільки вона інтегрує різні рівні свідомості, цінностей і поведінки в системну концепцію. Дослідження підтверджують, що розвиток психіки людини відбувається циклічно, у відповідь на зміну внутрішніх і зовнішніх викликів. Кожен рівень спіральної динаміки характеризується унікальними стратегіями адаптації, що дозволяють краще зрозуміти механізми особистісного та колективного зростання.

#### **Використані джерела:**

1. Beck D. E., Cowan C. C. Spiral Dynamics: Mastering Values, Leadership and Change. 2005. 352 p.
2. Donkers H. Integral Dynamics, A new integration between Wilber's Integral Theory and Spiral Dynamics International Journal of Humanities and Social Science. 2000. Vol. 6. P. 86-106.
3. Wilber K. A Theory of Everything: An Integral Vision for Business, Politics, Science, and Spirituality. 2000. 276 p.

*Я В. Амурова, доктор філософії  
Національний університет цивільного захисту України*

## **ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДСНС УКРАЇНИ ДО КРИЗОВИХ ВТРУЧАНЬ**



Психологічні фактори, які впливають на готовність майбутніх психологів ДСНС України до кризових втручань, включають такі аспекти, як особистісні характеристики, переконання та цінності, знання та навички. Робота з людьми, які знаходяться у кризових станах, є комплексною і вимагає від психолога всебічної обізнаності у цій проблематиці, навичок комунікації з такими клієнтами, терпимості, сильної емоційної стійкості та рівноваженості.

До особистісних характеристик можуть входити: рівень емпатії, самокритичність, рівень стресостійкості та саморегуляції тощо. Студенти-психологи, які мають високий рівень емпатії та самокритичності, можуть бути більш готові до кризових втручань [1]. Переконання та цінності також можуть впливати на готовність майбутніх психологів до кризових втручань, проявляючись в їхній вірі у важливість емпатії та співпраці з клієнтом, що сприяє більшій готовності до кризових втручань.

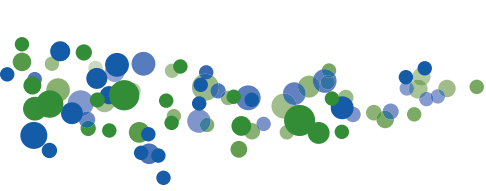
За М. Ковальновою [2], до факторів готовності студентів-психологів до кризових втручань належать підвищення рівня самосвідомості та саморегуляції, розвиток креативності та інноваційних підходів, підвищення рівня професійної компетентності та знання сучасних методик роботи з людьми в кризових ситуаціях.

Мотиваційний компонент психологічної готовності до кризових втручань полягає в наявності професійних

установок, інтересів, прагнення провадити психологічну діяльність. Основним його складником вважається професійно-психологічний напрям (бажання спеціаліста використати знання у професійній сфері), який виражає позитивне ставлення до своєї професії, зацікавленість у ній, прагнення удосконалювати особисту кваліфікацію і знання [3].

До когнітивного компоненту професійної готовності майбутнього психолога відноситься професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'ять, психологічне мислення, психологічні здібності, знання, дії, операції і засоби, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності [1]. Для допомоги особам, що перебувають у кризових станах, потрібно оперувати знаннями про цю проблему, орієнтуватись як її визначити і аналізувати, як консультувати із психологічної точки зору та проводити психологічну профілактику та корекцію з людьми, що мають схильність до деструкцій.

Особистісний компонент включає якості та властивості, які необхідні для виконання професійних обов'язків. Для роботи психолога з особами, які переживають кризові стани, важливим є психічна стійкість – якість, яка потрібна, щоб протистояти різним життєвим труднощам, несприятливим ситуаціям і обставинам, відновлювати



психічне здоров'я і працездатність у різних повсякденних негараздах. Психологу слід оперувати емпатійністю, цілеспрямованістю, емоційною сприйнятливістю, самовладанням, емоційною рівноваженістю, ініціативністю, наполегливістю, самоконтролем тощо [3].

Особливу увагу в роботі з особами, які переживають кризові стани, має емпатійність психолога ДСНС України. Важливою складовою у цій якості є готовність, бажання і можливість людини відчувати психологічні чинники поведінки і аналізувати її, співпереживати із пацієнтом та забувати про своє власне бачення світу, про свою суб'єктивну думку та сприйняття ситуації [1].

Вольові якості забезпечують здатність та спроможність працювати з людьми, які переживають кризові стани. Ця якість характеризується цілеспрямованістю, самовладанням і сильною витримкою (збереженням самоконтролю в будь-який момент), наполегливістю (систематичними спробами досягнути поставленої мети), ініціативністю, рішучістю (своєчасним прийняттям доцільних рішень і миттєвим виконанням стратегії психологічної допомоги), самокритичністю (вмінням

визнавати власні помилки та готовність їх вчасно переглядати та виправляти) [2].

Отже, готовність майбутнього психолога ДСНС України до кризових втручань має непросту структуру знань, умінь, навичок, якостей та особистісних характеристик. Особливо необхідним у роботі з особами, які перебувають у кризових станах, є стійкість психіки, самовладання та емпатійність.

Психологічні фактори, які впливають на готовність майбутніх психологів ДСНС України до кризових втручань включають різноманітні аспекти: стійкість до стресу, емоційна стабільність, емпатія, вміння працювати в екстремальних умовах та здатність швидко приймати рішення. Для успішного функціонування у кризових ситуаціях та природних катастрофах важливо розвивати психологічну готовність, яка базується на знаннях, практичних навичках і внутрішній стійкості. Врахування цих факторів допоможе забезпечити ефективну підготовку майбутніх психологів ДСНС України до готовності надавати психологічну підтримку особам, які опинилися у складних життєвих обставинах.

### Використані джерела:

1. Афанасьєва Н. Є. Особливості та ефективність психологічного консультування пожежних-рятувальників при переживаннях провини, сорому, кризи. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2016. Вип. 20. С. 3-14.



2. Ковальова М. І. Готовність майбутніх психологів до кризових втручань в освітньому процесі апробаційного закладу вищої освіти. Молодий вчений, 12 (4), 2020. С. 382-385.

3. Титаренко Т. М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 160 с.

*В.А. Брей, здобувач вищої освіти  
Київського національного університету  
будівництва і архітектури*

## **УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У ЗАКЛАДХ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА РОЛЬ СТУДЕНТІВ У СТВОРЕННІ ДОСТУПНОГО СЕРЕДОВИЩА**

У статті досліджено універсальний дизайн як ключовий підхід до створення інклюзивного освітнього середовища. Розглянуто проблеми архітектурної доступності в закладах вищої освіти Києва, проаналізовано принципи універсального дизайну та запропоновано стратегії залучення студентів архітектурних факультетів до проектів із його впровадження. Особливу увагу приділено соціально-економічним перевагам створення доступного освітнього простору та впливу УД на формування суспільства рівності й взаємоповаги.

Універсальний дизайн — це концепція, яка орієнтована на створення середовища, доступного для всіх категорій населення незалежно від їхніх фізичних можливостей, віку чи соціального статусу. У закладах освіти це означає не лише фізичну доступність приміщень, але й адаптацію

освітнього процесу до потреб усіх студентів.

В Україні, зокрема в Києві, проблема архітектурної доступності закладів освіти залишається актуальною. Багато університетів і коледжів розташовані в будівлях, що не відповідають сучасним стандартам інклюзії. Недоступність освітніх просторів обмежує права студентів з інвалідністю та інших маломобільних груп, створюючи перешкоди для їхньої інтеграції у навчальний процес.

Проблеми архітектурної доступності в освітніх закладах Києва:

1. Історичні будівлі. Численні ЗВО Києва розташовані в архітектурно цінних будівлях, зведених у період, коли не існувало стандартів доступності. Їхня реконструкція часто ускладнюється юридичними та фінансовими обмеженнями.

2. Недосконалість нормативної бази. Існуючі Державні будівельні норми



(ДБН) не завжди враховують найновіші міжнародні стандарти доступності, що обмежує можливість їхнього впровадження.

3. Фінансові обмеження. Модернізація освітніх установ потребує значних фінансових ресурсів, які часто не закладаються в бюджети університетів або виділяються за залишковим принципом.

4. Соціальна ізоляція. Відсутність доступності сприяє виключенню студентів із фізичними обмеженнями з навчального процесу, обмежуючи їхній доступ до якісної освіти та професійного розвитку.

Інтеграція принципів універсального дизайну дозволяє створювати простори, доступні для всіх. Це не лише покращує умови навчання, але й сприяє формуванню суспільства, заснованого на принципах рівності та інклюзії.

Студенти архітектурних факультетів є важливими агентами змін у контексті впровадження УД. Їхня участь забезпечує креативний підхід і підготовку майбутніх фахівців, які розумітимуть важливість інклюзії у своїй професії.

Переваги залучення студентів передбачають наступне:

- Молоді архітектори пропонують нестандартні рішення, які відповідають сучасним викликам;

- Реалізація проектів універсального дизайну сприяє формуванню професійних навичок;

- Студенти, які працюють у сфері УД, стають носіями ідей інклюзії у своїх професійних спільнотах;

- Співпраця з інженерами, дизайнерами та громадськими організаціями сприяє створенню комплексних рішень.

Практичні кроки для залучення студентів передбачають наступні компоненти:

1. Освітні програми. Розробка спеціальних курсів, що знайомлять студентів із принципами універсального дизайну.

2. Конкурси та реальні проекти. Організація конкурсів на найкращі ідеї для адаптації закладів освіти до принципів УД із подальшою їхньою реалізацією.

3. Партнерства. Співпраця університетів із державними органами, бізнесом та міжнародними фондами, які підтримують проекти інклюзії.

4. Інформаційна підтримка. Проведення семінарів, воркшопів та лекцій із залученням провідних експертів у сфері доступності.

Соціально-економічні переваги універсального дизайну: рівні умови для всіх студентів, незалежно від їхніх фізичних можливостей, адже інклюзивне середовище сприяє соціальній інтеграції різних груп населення.

Впровадження УД на етапі проектування дозволяє уникнути значних витрат на реконструкцію у майбутньому.





Простір, створений із урахуванням принципів УД, є зручним і функціональним для всіх.

Отже, інтеграція універсального дизайну в заклади вищої освіти є важливим кроком до побудови інклюзивного суспільства. Залучення студентів архітектурних факультетів сприяє підготовці нового покоління фахівців, які здатні змінювати світ на краще.

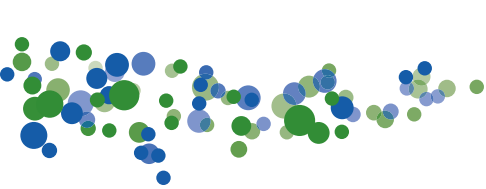
Київ має всі необхідні умови для впровадження цих ініціатив, які можуть стати прикладом для інших міст України, створюючи середовище, засноване на рівності, доступності та інноваціях.

### **Використані джерела:**

1. Державна служба статистики України // Соціальний захист населення України : статистич. збірн. / відповід. за вип. О. О. Кармазіна. – К., 2018.
2. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу :<https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250190226> (дата звернення: 26.11.2018).
3. Сакалюк О. О. Розвиток освітнього середовища як технологія управління навчальним закладом в умовах інклюзії / О. О. Сакалюк, С. О. Александрова // Вісник Черкас. ун-ту. Серія: Педагогічні науки, 2016. – № 13. – С. 22–27.
4. Найда Ю. М. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія: навчально-метод. посібник / Ю. М. Найда, Л. М. Ткаченко; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К. : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2014. – 68 с.

*В.М. Гальченко, д.психол.н.  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОДНОЛІТКАМИ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ**



Спілкування відіграє надзвичайно важливу роль у житті особистості, оскільки є провідним чинником її соціалізації. В дошкільному віці спілкування характеризується наявністю не лише позитивних аспектів, а й конфліктогенності. Вивчення конфліктної взаємодії між дітьми старшого дошкільного віку набуває особливої значущості, оскільки конфлікт у відносинах дошкільника з однолітками може стати в подальшому житті бар'єром до особистісного зростання дитини.

Питання значущості спілкування дітей старшого дошкільного віку з однолітками висвітлено в працях відомих психологів та педагогів минулого й сучасності, серед яких Л. Артемова, І. Бех, Н. Гавриш, О. Киричук, О. Кононко, В. Кузьменко, О. Кульчицька, Т. Поніманська та ін.

Мета цього дослідження полягає у виявленні психолого-педагогічних умов розвитку міжособистісної взаємодії дітей старшого дошкільного віку з однолітками в конфліктних ситуаціях.

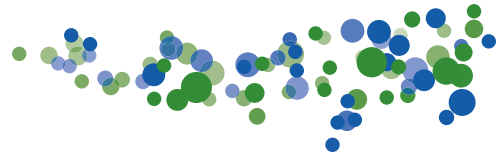
Якщо у ранньому віці діти граються дещо відчужено, «поряд, але не разом», то в дошкільному віці з'являється й поступово вдосконалюється здатність дітей до емоційного реагування на проблеми партнера по грі, виникає прагнення підтримати однолітка, проявити до нього чуйність, щедрість, повагу тощо. Тобто в старшому дошкільному

віці можна засвідчити взаємозв'язок та взаємопроникнення різних модальностей у відносинах з однолітками. Проте конфлікти міжстаршими дослідниками ускладнюються в онтогенезі та обумовлюються більш складнішими причинами їх виникнення. Погоджуємося з науковою позицією Ю. Волинець, Н. Стаднік, які детермінантами конфліктів у дітей старшого дошкільного віку вважають наступні:

- неформованість операціональної сторони ігрової діяльності (відсутність умінь керувати своєю поведінкою, поступатися, розвивати необхідний динамізм у грі, низький рівень ігрових навичок, імпульсивність або завищена повільність);

- неформованість мотиваційної основи діяльності (нав'язування правил гри, задоволення власних егоїстичних прагнень; реалізація у грі особистого мотиву; виявлення вибірковості у взаємостосунках) [1;2].

У нашому дослідженні важливу роль відводимо розвитку соціальної винахідливості дітей старшого дошкільного віку в умовах родинного виховання. Переконані, що позитивний розвиток соціальної винахідливості дошкільників в умовах сім'ї полягає в тому, що дитина, отримуючи позитивний приклад від батьків, вчиться презентувати своє «Я», творчо співпрацювати з оточуючими, обмінюватися досвідом, винаходити



шляхи та прийоми подолання труднощів, попередження конфліктів. Проведені наукові розвідки підтвердили той факт, що в сім'ях, де вірять у дитину, поважають її як особистість, радяться у процесі прийняття рішень, разом будують плани на майбутнє, створюють умови для її творчої діяльності, схвалюють дії, вчать знаходити вихід із складних ситуацій, може зростати психічно здорова й творча особистість, здатна долати й попереджувати конфлікти у процесі взаємодії з іншими людьми [3, с. 51].

Відтак, до психолого-педагогічних умов розвитку міжособистісної взаємодії дітей старшого дошкільного віку з однолітками в конфліктних ситуаціях відносимо наступні:

1. Створення в закладі дошкільної освіти та в родині безпечного простору взаємодії, що сприятиме розвитку в дітей відчуття захищеності за рахунок підтримки, визнання й схвалення з боку дорослих.

2. Розвиток у дітей соціальної винахідливості як основи для творчого самовираження та встановлення гнучких стосунків у спілкуванні з різними категоріями людей.

3. Створення рефлексивного освітнього середовища в закладі дошкільної

освіти (застосування рефлексивних методів виховання, ігрових, проблемних ситуацій, спрямованих на вироблення навичок ненасильницького спілкування та безконфліктної взаємодії між дітьми старшого дошкільного віку)

Таким чином, з метою запобігання конфліктній взаємодії між дітьми старшого дошкільного віку вихователь та батьки мають створити такі умови, за яких у вихованців у різних видах діяльності ефективніше відбуватиметься розвиток інтересів та мотивів, нових потреб та сфер спілкування, тобто – емоційно-соціальний розвиток підростаючої особистості як важливий компонент подальшої шкільної зрілості. За таких умов старший дошкільник здатен переосмислювати своє ставлення до оточуючих людей та власної поведінки, а його спілкування з однолітками та дорослими поступово ускладнюється й збагачується, відкриваючи перед дитиною можливості для особистісного зростання. Це, у свою чергу, виявляється в здатності старшого дошкільника узгоджувати свої дії з діями інших дітей, асертивно спілкуватися з ними, обираючи ефективні способи розв'язання конфліктів.

### Використані джерела:

1. Волинець Ю. Формування ігрових умінь як профілактика конфліктів у дітей старшого дошкільного віку : теоретичний аспект. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної



Інтернет-конференції : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Випуск № 43. С. 287-290.

2. Волинець Ю. О., Стаднік Н.В. Особливості проявів конфліктів у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Народна освіта (електронне наукове фахове видання). 2019. Випуск №3(39). [https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page\\_id=5956](https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5956)

3. Гальченко В.М. Характеристика емоційно-соціального розвитку дошкільника у процесі спілкування з дорослими. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології» / за ред. С. Д. Максименка. Київ : Видавництво «Срібна хвиля», 2017. С. 44-53.

*Н.В. Горло, д.політ.н., професор  
Запорізький національний університет*

## **ДІЄВИЙ ПАТРІОТИЗМ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ ТА У СЬОГОДЕННІ**

Патріотичне почуття є складовою розвиненої політичної культури особистості. Збройна агресія росії проти України стимулює вітчизняних науковців вкотре осмислити значення патріотизму у забезпеченні національної стійкості через акцентування дієвості як його важливої ознаки.

З часу виникнення держави як політичного інституту першочергово головні політичні управлінські ролі були зосереджені у руках вузького кола осіб. У державах Стародавнього Сходу висувалися високі вимоги до правителя, який мав бути взірцем для народу, однак участь народу в управлінні державою не заохочувалася. Відсторонення людини від політики знайшло відображення у поглядах

китайського мислителя Лао-Цзи, який вважав, що правитель і народ повинні йти своїм шляхом («дао»), не перетинаючись.

Натомість ідея активної участі індивіда в управлінні державою набула поширення у давньогрецьких полісах. До участі у політичному житті суспільства допускалися тільки вільні чоловіки, не чужинці. Долучення до політичних справ полісу вважалося обов'язковим, а ухилення засуджувалося. Одним із важливих політичних принципів, на яких базувалося полісне життя, був патріотизм. Розуміння патріотизму, закладене стародавніми греками, розвинулося у подальшому і не втратило актуальності для сьогодення.

Саме слово «патріотизм» є грецького походження (πατριώτης – означає «земляк»),



а грецьке «πατρίς» та латинське «patria» – «батьківщина»). Патріотизм розуміється як політичний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни, що виражається у любові до батьківщини як складному комплексі почуттів та у визначеному способі дій [1, с. 777]. У грецьких полісах бути патріотом означало бути повноправним членом полісу і активно перейматися його справами. Дбати про суспільне благо повинні були всі повноправні чоловіки, що формувало почуття колективізму й солідарності. Індивідів, які ухилялися від політики, називали «ἰδιώτης» («ідіот»), дослівно «приватна особа», тобто та людина, яка займалася своїми особистими справами й відсторонювалася від суспільно-політичного життя, що вважалося аномалією. Саме тому афінський законотворець Солон запровадив такий закон: «Хто під час смуту в державі не стане зі зброєю в руках ні за тих, ні за інших, той піддається безчесттю і позбавляється громадянських прав» [2, с. 70]. Так Солон засуджує стан «поза політикою», адже повноправний член суспільства повинен мати громадянську позицію і не залишатися байдужим до суспільних справ.

Отже, у Стародавній Греції патріотизм розумівся як норма і невід’ємна ознака громадянина поліса, якому не байдужа доля держави і який готовий заради досягнення спільного блага на активні дії: брати участь у виборах, бути обраним і виконувати

свої обов’язки, зі зброєю в руках захищати Батьківщину.

Уявлення про патріотизм набуло подальшого розвитку у Стародавньому Римі. Квінтесенцією розуміння патріотизму саме як дієвого чину вважаємо слова відомого римського мислителя Цицерона: «з усіх суспільних зв’язків для кожного з нас найважливіші, найдорожчі наші зв’язки з державою. Дорогі для нас батьки, дорогі діти, родина, друзі, проте лише батьківщина охоплює всі відданості всіх людей. Яка приватна людина завагалась би піти за неї на смерть, якщо цим вона принесе їй користь?» [3]. Патріотизм розуміється як жертовність, готовність віддати своє життя заради Батьківщини.

У подальші періоди історії поняття патріотизму набувало нових відтінків, зокрема, доповнювалося класовим, соціальним, національним змістом.

Представники українського націоналізму, розуміючи важливість активного долучення свідомих українців до національно-визвольних змагань, наголошували на дієвості як невід’ємній ознаці патріотизму. Так, С. Петлюра у праці «Про патріотизм» зазначив, що «Патріотизм – це активна любов до своєї Вітчизни, до свого народу; це чин, акція, благородні стремління кожного сина народу заслужити це ім’я. Пасивна любов до краю, любов у запічку не є патріотизмом!... І чин патріотичний може бути лише свідомим...



Випадкових і нечаяних патріотичних діл не траплялось» [4, с. 238]. Звернемо увагу, що дієвий патріотизм базується на розвиненій політичній свідомості, оскільки автор конкретизує, що «лише з любови до рідного народу родиться патріотичне чуття. Лише бажання щастя й слави рідному народові родить патріотичні діла і вчинки» [4, с. 238] та «патріотизмом зветься уміння свої інтереси погодити й підчинити їх інтересам загальним, інтересам цілого народу» [4, с. 242].

Патріотизм важливий для українців і у мирні часи, і у кризові періоди історії. Повсякденна чесна праця на благо України засвідчує готовність громадянина брати участь у спільних справах, тобто

забезпеченні соціально-економічної стабільності, розбудові правової держави тощо. У воєнний час дієвий патріотизм проявляється у таких діях, як захист Вітчизни зі зброєю в руках, волонтерська діяльність, а також продовження виконання своїх професійних обов'язків, але вже у складних умовах війни.

Отже, дієвий патріотизм виникає із поєднання розвиненої політичної свідомості, яка включає систему знань, уявлень, а також емоцій, з активною політичною діяльністю. По суті, таке розуміння патріотизму саме як дієвого було закладене ще у часи грецької демократії і пройшло випробування часом.

### Використані джерела:

1. Патріотизм. Мала енциклопедія етнодержавознавства. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; редкол. : Ю. І. Римаренко (відп. ред. та ін.). Київ : Довіра, Генеза, 1996. С. 777.
2. Історія Стародавньої Греції. Хрестоматія : посібник для студентів історичного факультету. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. 256 с.
3. Вдовичин І., Хома Н. Цицерон Марк Туллій. Історія політичної думки : навч. енцикл. словник-довідник для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий світ-2000, 2014. С. 696.
4. Петлюра С. Про патріотизм. Історія вчень про державу і право. Частина 3. Політико-правова думка XIX-XX століть : хрестоматія / уклад. В. В. Сухонос. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. С. 237-248.

*A. Yevtushenko, student of higher education,  
L.V. Aleksieienko-Lemovska Candidate of Pedagogic Sciences,  
Associate Professor  
International European University*





## A CONTEMPLATION OF THE COGNITIVE PROCESSES OF GENERATION ALPHA THROUGH THE LENS OF DUAL-PROCESS THEORY (D.KAHNEMAN)

Years from 2010 to 2024 are marked by the emergence of a new cohort of digital natives, known as Generation Alpha. Children born during this period do not resemble any preceding generations. Significant impact on their experience have contemporary technologies that were embedded in their lives just after the birth. It is no surprise that excessive consumption of gadgets for Generation Alpha has a distinct meaning and effect on the execution of cognitive processes.

Daniel Kahneman, in his book *Thinking, Fast and Slow*, proposes two systems that enable us to solve problems and make decisions. One of them, System 1, is described as automatic, which means that information processing occurs at an unconscious level of awareness and doesn't require any intentioned shifting of attention. Therefore, any external stimuli are processed quickly and effortlessly. Moreover, its functions can not be turned off, that is to say it is an endless operation.

The analysis of content begins with obtaining pertinent data to consider. In contrast to previous eras, Generation Alpha is accustomed to the rapid and successive exposure to the various videos on social media. Frequent engagement with particular content causes people to take a liking to information discussed without conscious awareness,

which is known as the mere-exposure effect. This triggers cognitive ease, making familiar information automatically credible. This is highly convenient for System 1 to jump to conclusion. It implies that the Tech-Savvy Generation is more prone to assume claims to be true, even in spite of contradictory evidence, and disregards the importance of critical thinking. One crucial aspect of critical thinking indicates capacity to doubt the soundness of statements, even from famous experts. For Generation Alpha, challenges occur due to the inclination to believe those people online whom they follow and admire.

Despite the unlimited possibilities for self-expression on social media, the data provided about specific topics remains limited and one-sided. System 1 tends to generate a sequence of events, even if there is not enough evidence. Obtainment of more contradictory content will make System 2 take charge.

By the way, modern trends dictate quick encounter and interpretation of data. The inability to maintain attention on a specific subject for a prolonged period of time only escalates. This leads to a detrimental influence on people's proficiency to engage in deep thinking. Furthermore, cutting-edge studies demonstrate a sharp decline in the time children spend on ludic reading.



Nowadays, children have unrestricted access, especially to the summarized versions of questions of interest. There is a huge likelihood that it restricts natural cognitive development. People now lack the patience and consistency to get to the crux of the subject matter. As a result, the automatically created content on the Internet prevents people from engaging in deep thinking, which requires constructing connections between various pieces of information while simultaneously integrating them with existing and stored knowledge to transfer the incoming content into long-term memory.

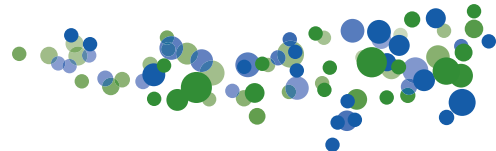
One of the consequences is that the younger generation is encountering challenges in comprehending relatively long sentences in written language. The oversimplification of information reinforces System 1 and enhances its capabilities. When people are confronted with a question, they tend to shift their attention from the real issue, which requires the arousing of System 2, toward the easier one. This creates a perfect circumstance for System 1 to rely on intuition and current emotions. That indicates a decrease of effectiveness of function of System 2 and eventual “atrophy”.

According to Kahneman, System 2 is initiated when System 1 has no more resources to overcome a problem. Its activation requires voluntary control and substantial effort to maintain attention on a particular subject. It is

characterized by skepticism toward every bit of data we try to accept, in a definitely much slower way compared to the efficiency of System 1.

The further impairment of System 2 is facilitated by the modern implementation of innovative learning tools, which resemble Skinner’s teaching machine. They definitely offer benefits such as immediate feedback, possibility of adjustment to one’s abilities, and diversity of existing methods of acquiring knowledge. However, contemporary programs are structured to prompt only recollection of knowledge rather than engagement in creation of new ideas and active reflection. Uninvolvement of System 2 distinguishes the newest coherent from the abilities that were essential for preceding generations.

In conclusion, contemporary innovations have altered the way digital natives process information, shifting the importance and involvement from System 2, in making decisions and solving problems, to System 1, which actively serves as a trustworthy guide in their daily lives. To address this emerging problem and reach a consensus, scientists must consider it not only from the perspective of their era, generational experience and gadget use as an acquired skill but also as an integral tool for Generation Alpha.



## References:

1. Kahneman, D. (2011). Thinking, fast and slow. Farrar, Straus and Giroux.
2. VandenBos, G. R. (Ed.). (2015). APA dictionary of psychology (2nd ed.). American Psychological Association.
3. Gibson, Frances, "Reading Vs Screening: the Development of Generation Alpha" (2024). Regis University Student Publications.
4. Thomas, D. (2024). How Will the Early and Pervasive Exposure to Technology and AI Shape the Cognitive and Social Development of Generation Alpha? <https://medium.com/aimonks/how-will-the-early-and-pervasive-exposure-to-technology-and-ai-shape-the-cognitive-and-social-d5d8f761aee5>

*I.Д. Єніфанцев, аспірант  
Київський міжнародний університет*

## ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

У період воєнного стану в Україні суттєво змінилися принципи до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО), трансформувалися методи, прийоми і засоби викладання і педагогічного спілкування науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти, адже постала потреба переходу на змішаний формат навчання із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій і платформ. Війна між росією та Україною радикально змінила умови роботи закладів вищої освіти, створила серйозні виклики для професійно-педагогічного спілкування викладачів зі студентами. Педагогічна взаємодія ускладнилась через численні фактори, зокрема небезпеку обстрілів, часті перебої з електропостачанням, зростання

рівня психологічної напруги як серед викладачів, так і студентів [4].

У педагогічній науці існує низка ґрунтовних досліджень, присвячених проблемі професійно-педагогічного спілкування, які є досить важливими для обґрунтування актуальності окресленого питання (А. Алексюк, Л. Барановська, І. Бех, А. Вербицький, Н. Глушаниця, Т. Гриценко, І. Зязюн, Л. Кайдалова, Д. Карнегі, А. Кузьмінський, Л. Пляка, С. Сисоєва, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Л.Федоренко та інші).

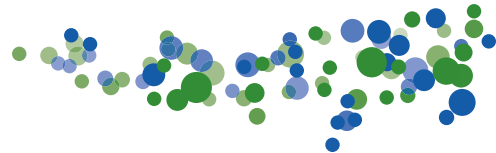
Професійно-педагогічне спілкування в умовах війни вимагає від викладачів адаптації, гнучкості та особливої уваги до моральної підтримки студентів. У таких складних обставинах педагоги мають не



лише передавати знання, але й виконувати роль психологічної опори, підтримувати віру в майбутнє та сприяти емоційному відновленню здобувачів освіти [2]. Студенти, навчання яких проходило в умовах демократизації соціального стану життя, гуманізації суспільних стосунків, гостро відчують необхідність радикальних змін у форматі «викладач – студент». Вони цінують не лише професійність і компетентність педагога, його досвід, а хочуть бачити в ньому справедливу, чесну й патріотично налаштовану, порядну людину. Професійно-педагогічне спілкування викладачів закладів вищої освіти є важливою складовою освітнього процесу, який значно впливає на якість навчання, мотивацію студентів, розвиток їхньої особистості та професійної компетентності. В умовах сучасних реалій, коли технології змінюють способи комунікації, а вимоги до освітнього процесу зростають, педагогічне спілкування набуває нових форм і підходів. З огляду на ці виклики, викладачі змушені адаптувати свої комунікативні навички до нових умов, щоб ефективно передавати знання, підтримувати позитивний клімат у групі та сприяти всебічному розвитку студентів. Відтак, сучасний викладач ЗВО має бути, перш за все, досвідченим психологом, глибоко емпатійною та атракційною (привабливою у спілкуванні) особистістю.

Для розкриття значення досліджуваної проблеми в сучасних реаліях у понятті «професійно-педагогічне спілкування» виокремлюємо сукупність методів, прийомів і засобів, застосування яких дає змогу викладачу досягти поставленої мети навчання і формування, визначає тип педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, спрямовує навчальну діяльність на здобуття професії та фаху. Професійно-педагогічне спілкування – це взаємодія викладача і студента, спрямована на забезпечення результативного освітнього процесу. Слушною для нас є думка І. Зязюна, який професійно-педагогічне спілкування розуміє як «комунікативну взаємодію педагога зі студентами, колегами, спрямована на встановлення сприятливого психологічного мікроклімату, психологічну оптимізацію діяльності і спілкування» [3, с. 201].

Таким чином, професійно-педагогічне спілкування в умовах війни росії з Україною є надзвичайно важливим і складним завданням для викладачів ЗВО. Воно вимагає від них високої адаптивності, емпатії, здатності підтримувати студентів психологічно та морально, а також навичок роботи з сучасними цифровими інструментами. Війна посилила важливість патріотичного виховання, підтримки національної ідентичності, а також формування в студентів життєстійкості та здатності до адаптації в складних



обставинах. У таких умовах викладачі стають не лише джерелом знань, але й емоційною опорою, яка допомагає молоді залишатися цілеспрямованими, мотивованими та впевненими в майбутньому. Сьогодні викладачам необхідно поєднувати свою професійну майстерність із моральною підтримкою студентів, оскільки саме це допомагає їм зберігати стійкість, розвиватися і продовжувати навчання попри всі труднощі. Професійно – педагогічне спілкування викладачів ЗВО в умовах сучасних реалій потребує адаптації до нових викликів та використання сучасних технологій для підтримки ефективної

взаємодії зі студентами. Інтеграція цифрових технологій, розвиток емоційного інтелекту, гнучкість і чутливість до індивідуальних особливостей здобувачів освіти сприяють створенню сприятливих умов для продуктивного освітнього середовища. Професійне спілкування педагогів у формуванні мотивації, підтримці позитивного психологічного мікроклімату та розвитку професійних навичок студентів залишається незмінним і потребує вдосконалення комунікативної компетентності.

#### **Використані джерела:**

1. Василенко В. С. Сучасні тенденції у сфері педагогічного спілкування в умовах цифровізації. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 4(76). С. 59–66.
2. Вербицька Л. О. Професійне вигорання викладачів у закладах освіти в умовах війни: психологічні механізми та стратегії подолання. Психологія і суспільство. 2023. № 2(80). С. 110–117.
3. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Вища шк., 1997. – 349 с. : іл.
4. Шевчук О. А. Психологічна допомога та емоційна підтримка студентів під час війни. Практична психологія та соціальна робота. 2023. № 3. С. 85–92.

*Т.В. Ільницька, здобувач вищої освіти  
Національний медичний університет  
імені О.О. Богомольця*

## **СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ В МІСТІ КИЄВІ**



Створення безбар'єрного простору є одним із ключових аспектів розвитку сучасних міст, орієнтованих на комфорт і доступність для всіх мешканців, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Місто Київ, як столиця України, активно працює над впровадженням ініціатив, спрямованих на поліпшення інклюзивності та зменшення бар'єрів для людей з обмеженими фізичними можливостями, маломобільних груп населення та інших категорій. Концепція «Київ - місто без бар'єрів» є відповіддю на сучасні виклики урбаністичного розвитку та європейські стандарти інклюзивності.

Близько 1 мільярда людей у світі мають певну форму інвалідності, що становить майже 15% від загальної чисельності населення. Від 110 мільйонів (2,2%) до 190 мільйонів (3,8%) осіб віком від 15 років і старше стикаються з серйозними труднощами у функціонуванні. Більш того, показники інвалідності продовжують зростати через старіння населення та збільшення тягаря хронічних захворювань. До цього додаються наслідки військових дій, які призводять до численних травм і порушень здоров'я, збільшуючи загальний рівень інвалідності у світі.

Універсальний план доступності для міста Барселони на 2018-2026 роки включає трьохетапний механізм впровадження безбар'єрних рішень: проведення аудиту, розробку типових рішень та реалізацію заходів. З огляду на

цей досвід, пропонуємо наступні кроки для забезпечення безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю та маломобільних груп:

1. Створення уповноваженого органу для підтримки осіб з інвалідністю в місті Києві на прикладі *Municipal Institute of Persons with Disabilities*.

Відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань України щодо захисту прав осіб з інвалідністю (зокрема Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю), місто Київ має на меті підвищити рівень підтримки, захисту та інтеграції осіб з інвалідністю у всі сфери життя міста. Задля цього пропонується створення уповноваженого органу за зразком міжнародного досвіду, зокрема *Municipal Institute of Persons with Disabilities*, для забезпечення ефективного управління, координації та надання послуг особам з інвалідністю.

2. Створення єдиного сайту «Доступний Київ» на прикладі *Barcelona Accesible*. Метою цієї концепції є створення єдиного інтерактивного сайту, який стане центральним інформаційним ресурсом для мешканців і гостей Києва, спрямованим на забезпечення доступності міста для всіх категорій населення, зокрема людей з інвалідністю та маломобільних груп. Цей сайт надаватиме комплексну інформацію про доступні громадські простори, транспорт, культурні об'єкти та сервіси, забезпечуючи безбар'єрний доступ до всіх аспектів життя міста.





3. Концепція перекваліфікації військових та осіб з інвалідністю та бази професійно-технічної освіти на прикладі досвіду Барселони. Перекваліфікація військових, які повернулися до цивільного життя, та осіб з інвалідністю є важливим завданням, спрямованим на їхню соціальну інтеграцію, економічну самостійність та активну участь у суспільстві. Професійно-технічна освіта (ПТО) є ефективним інструментом для швидкої адаптації та навчання нових навичок, необхідних для успішного працевлаштування.

Ця концепція пропонує стратегію організації процесу перекваліфікації військових та осіб з інвалідністю на базі ПТО. Наразі така ініціатива вже реалізовується у Дніпрі та Львові в межах програми розвитку ООН за підтримки урядів Німеччини та Південної Кореї.

4. Розробка Платформи «Доступний туризм» на прикладі TUR4all. Платформа «Доступний туризм для всіх» спрямована на створення інклюзивного туристичного середовища, яке забезпечує рівний доступ до туристичних об'єктів для людей з різними потребами, включаючи осіб з інвалідністю, літніх людей, сімей з маленькими дітьми та інших маломобільних груп населення. Така платформа стане важливим інструментом для розвитку

доступного туризму, підвищення туристичної привабливості та створення інклюзивного суспільства.

5. Концепція впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для людей з інвалідністю в закладах культури міста Києва на прикладі досвіду Барселони

Забезпечення доступності культурної та наукової спадщини для людей з інвалідністю є важливим завданням у сучасному суспільстві. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у музеї та бібліотеки Києва створить рівні умови для всіх громадян, зокрема маломобільних груп населення, людей з порушенням зору, слуху та іншими особливостями.

Отже, створення безбар'єрного простору в місті Києві є важливим кроком до забезпечення рівного доступу для всіх громадян, включаючи людей з обмеженими фізичними можливостями, маломобільних груп населення та інших категорій. Запровадження безбар'єрного простору в столиці на основі Універсального плану доступності для міста Барселони на 2018-2026 роки може слугувати корисним орієнтиром для Києва.

### Використані джерела:

1. Богданов Сергій, Мойса Богдан. Пропозиції до політики щодо



працевлаштування осіб з інвалідністю. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2017. Лип. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/DisabledPolicy.pdf>

2. Везель Барбара, Филатова Ирина. Почему Эстония – цифровой лидер ЕС в сфере госуслуг. Deutsche Welle. 2017. 02 нояб. URL: <https://p.dw.com/p/2mkoV>

3. Некрасов Всеволод. Як виглядатиме «цифрова» Україна: репортаж з Естонії. Економічна правда. 2019. 18 берез. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/03/18/646173/>

4. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку : аналіт. записка / НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yakchinnik-lyudskogo-rozvitku>

*Ю.І. Калюжна, к.психол.н., доцент,  
В.О. Мінакова, здобувач вищої освіти  
Полтавський національний педагогічний  
університет імені В. Г. Короленка*

## **МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПСИХОДІАГНОСТИКИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Адаптація студентів першого курсу до навчання у вищій школі є комплексним процесом, що охоплює соціальні, психологічні та академічні аспекти. Психодіагностика адаптації дозволяє виявити індивідуальні та групові особливості адаптації студентів, їх потреби та труднощі, що виникають в процесі пристосування до нових умов навчання. В умовах воєнного стану на студентів впливають додаткові стресові фактори, що детермінують психологічний стан та ускладнюють процес їх адаптації до навчання.

В сучасних дослідженнях адаптації

студентів використовується широкий спектр методик, спрямованих на виявлення різних аспектів цього процесу. Основною методикою для визначення рівня адаптованості в дослідженні О. В. Борюшкіної та Ю. Л. Твердохвалової [1] стала методика «Адаптованість студентів у ВНЗ» (Т. Д. Дубовицька, А. В. Крилова). Ця методика дозволяє оцінити рівень адаптації студентів до різних аспектів університетського життя, таких як навчальна діяльність, взаємини з одногрупниками та викладачами, соціальна активність. Також ця методика була використана в дослідженні В. І. Старости та



О. О. Попадич [5].

У роботі О. В. Смоліної [4] використано дві методики: «Вивчення мотивації навчання у ВНЗ» (Т. Ільїна) та «Діагностика соціально-психологічної адаптації» (К. Роджерс, Р. Даймонд). Перша методика дозволила дослідити структуру мотивації студентів до навчання, друга методика була спрямована на діагностику соціально-психологічної адаптації студентів, тобто їхнього пристосування до нового соціального середовища, взаємодії з одногрупниками та викладачами. Використання двох методик дозволило дослідити взаємозв'язок між мотивацією та адаптацією студентів. Зокрема, авторка виявила, що студенти з вищими показниками мотивації до навчання (прагнення до знань та оволодіння професією) демонструють кращу адаптацію до навчального процесу.

У більшості проаналізованих досліджень автори використовують комплексний підхід, який включає різні методики у невеликій кількості (від 1 до 3). Так одразу три методики використовували у своєму дослідженні В. І. Староста та О. О. Попадич [5]: електронне анкетування, опитувальник «Адаптованість студентів у ЗВО» (Т. Дубовицька, А. Крилова) та опитувальник «Мотивація професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації А. Реана).

У більшості проаналізованих досліджень автори використовували

авторські опитувальники та анкети, розроблені спеціально для вивчення адаптації студентів в умовах війни. Наприклад, Л. Я. Нечитайло, Л. Д. Курас та О. І. Дзяман використовували анонімне анкетування [3], яке включало питання щодо труднощів, з якими стикаються студенти, їх психологічного стану та потреб у психологічній підтримці. Ю. М. Красілова, Р. А. Пракапас та І. В. Коломицева [2] проводили онлайн-опитування, що включало питання щодо психологічної готовності студентів до навчання, особливостей організації навчального процесу та їх очікувань щодо підтримки з боку викладачів. В. І. Староста та О. О. Попадич [5] також розробили власну анкету для електронного опитування студентів-першокурсників, яка містила питання щодо різних аспектів адаптації, включаючи навчальну діяльність, взаємини в колективі, умови проживання та інші. Використання таких розробок дозволяє дослідникам вивчити специфічні аспекти адаптації, які можуть бути не враховані у стандартизованих методиках.

Враховуючи специфіку адаптації студентів першого курсу в умовах воєнного стану, нами пропонується використовувати наступний набір методик. Основу дослідження складатиме методика "Адаптованість студентів у ВНЗ" (Т. Д. Дубовицька, А. В. Крилова), що є стандартизованим опитувальником, який



дозволяє оцінити рівень адаптації студентів до різних аспектів університетського життя. Робота О. В. Борюшкіної та Ю. Л. Твердохвалової [1], а також В. І. Старости та О. О. Попадич [5] показали ефективність цієї методики для визначення рівня адаптованості студентів.

Війна створює додаткові стресові фактори для студентів, натомість тест життєстійкості (С. Мадді) дозволить виявити рівень стійкості студентів до стресу, їх здатність долати труднощі та зберігати позитивне ставлення до життя, що є важливим для успішної адаптації.

#### **Використані джерела:**

1. Борюшкіна О.В., Твердохвалова Ю.Л. Адаптація студентів до навчання в умовах війни // Особистість, суспільство, війна: зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2024. - С. 56-63.
2. Красілова Ю.М., Пракапас Р.А., Коломицева І.В. Адаптація студентів до навчання в умовах воєнного стану // Габітус. - 2023. - Випуск 51.
3. Нечитайло Л.Я., Курас Л.Д., Дзяман О.І. Адаптація студентів-першокурсників до навчання у вищих навчальних закладах в умовах війни // Перспективи та інновації науки. - 2023. - № 9 (27).
4. Смоліна О.В. Особливості впливу мотивації на процес адаптації до навчання студентів другої вищої освіти // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. - 2020. - Випуск 11 (56).
5. Староста В.І., Попадич О.О. Деякі чинники адаптації студентів-першокурсників в умовах класичного університету // Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. - 2018. - Vol. 6. No. 2.

Додатково до стандартизованих методик пропонується розробити авторське опитування, яке враховуватиме специфіку адаптації студентів в конкретному закладі освіти або на конкретній спеціальності.

Запропонований набір методик дозволяє отримати комплексну інформацію про адаптацію студентів першого курсу в умовах війни, враховуючи як загальні аспекти адаптації до університетського середовища, так і специфічні фактори, пов'язані з військовими діями.

*Л.М. Калюжна, здобувачка вищої освіти  
Черкаський національний університет  
імені Богдана Хмельницького*



## ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИНДРОМУ ЖЕРТВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану значно впливають на психологічний стан населення, зокрема формуючи у деяких осіб синдром жертви. Це явище характеризується почуттям безпорадності, хронічного страху, песимізму та постійного очікування негативних подій. В умовах воєнного стану, коли щодня відбуваються насильницькі дії, втрати та руйнування, формування синдрому жертви стає актуальною психологічною проблемою.

Поняття «жертва» та «синдром жертви» вивчається в розрізі багатьох наукових дисциплін, зокрема психології, соціології, кримінології, а також культурології. Розуміння феномену жертви виходить за межі однозначних визначень, адже цей термін має багатогранний зміст та охоплює різноманітні аспекти людського досвіду, пов'язані з переживанням страждань, насильства та втрат.

Віктимна поведінка та синдром жертви є взаємопов'язаними феноменами, що характеризуються подібними ознаками і підходами до їх розуміння. Віктимна поведінка, зокрема, визначається як схильність людини до дій або бездіяльності, що збільшують імовірність стати жертвою негативних впливів, таких як насильство, агресія чи маніпуляція. Згідно з дослідженнями, вона часто

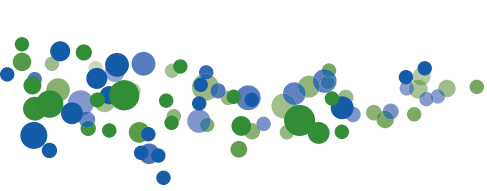
формується внаслідок певного життєвого досвіду, соціальних умов або особистісних особливостей, що закріплюють у людині пасивну позицію в конфліктних чи стресових ситуаціях [1].

За визначенням Н. М. Теслик, жертва – це «особа або певна спільнота людей, якій прямо чи опосередковано завдано будь-якої шкоди від будь-яких несприятливих обставин» [3, с. 17].

Синдром жертви можна розглядати як стійкий комплекс психологічних характеристик, у якому людина сприймає себе як постраждалу або пригнічену незалежно від ситуації. Це відчуття може ставати хронічним і впливати на особистість на рівні переконань, поглядів і соціальних установок.

Людина з синдромом жертви часто очікує, що їй будуть завдавати шкоди, зберігає в пам'яті попередні неприємні події, сприймає світ як небезпечне і несправедливе місце. Це призводить до віктимної поведінки, адже особа відтворює власну роль жертви через пасивність, уникнення відповідальності за події, що відбуваються, або через переконання, що вона не здатна вплинути на своє життя [2]. Тобто синдром жертви часто є основою віктимної поведінки особистості.

Психологічний стан постійної



жертви закріплюється на рівні мислення і поведінки, що знижує здатність людини до активного захисту своїх інтересів. Це, своєю чергою, підвищує ризик потрапляння в ситуації, де інші можуть маніпулювати нею або завдавати шкоди. Віктимна поведінка та синдром жертви підсилюють одне одного: синдром формує патерни мислення і поведінки, а ці патерни згодом ведуть до нових негативних переживань, що закріплюють стан жертви.

Синдром жертви – це комплекс психологічних реакцій, які формуються внаслідок тривалого впливу травматичних подій. До його основних проявів належать: почуття безпорадності (віра у власну нездатність змінити ситуацію); хронічний страх (постійне відчуття небезпеки, незалежновідреальної загрози); самоізоляція (уникнення соціальних контактів через страх або сором); низька самооцінка (переконання у власній безцінності чи марності) [3]. В основі синдрому лежить травматичний досвід, що активує механізми психологічного захисту, такі як уникнення, витіснення або дезадаптивні переконання.

Фактори формування синдрому жертви в умовах війни: 1. Травматичний досвід. Постійна загроза життю, фізичні травми, втрати близьких та майна сприяють формуванню хронічного стресу. 2. Соціальна дезінтеграція. Втрата звичного середовища, переселення та розірвані соціальні зв'язки підсилюють

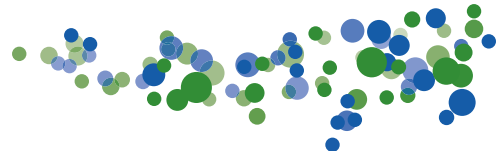
почуття самотності та безпорадності. 3. Масова психологічна травма. Умови війни створюють колективний стан тривоги, що підсилює індивідуальну психологічну реакцію. 4. Недостатня підтримка. Відсутність соціальної та психологічної допомоги ускладнює процес подолання наслідків травми.

Психологічні наслідки синдрому жертви: зниження адаптивності в суспільстві, ризик розвитку психосоматичних захворювань, формування деструктивних моделей поведінки, зокрема пасивності або агресії.

Підходи до профілактики та подолання синдрому жертви: 1) психологічна підтримка. Індивідуальна та групова психотерапія, спрямована на подолання травматичного досвіду та відновлення впевненості в собі; 2) соціальна інтеграція. Організація підтримуючих спільнот для постраждалих, що сприяє поверненню до нормального соціального життя; 3) освітні програми. Інформування про механізми подолання стресу та розвитку психологічної стійкості; 4) реабілітаційні заходи. Залучення до волонтерської діяльності, участь у соціальних проектах, спрямованих на відновлення постраждалих громад.

Синдром жертви є поширеним психологічним явищем в умовах воєнного стану, що вимагає системного підходу до його профілактики та подолання. Розвиток соціальної підтримки, професійної





психологічної допомоги та реабілітаційних заходів є ключовими елементами у боротьбі з цим феноменом.

### **Використані джерела:**

1. Бантишева О. О. Основні підходи до дослідження проблеми схильності особистості до віктимної поведінки. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / Ун-т менедж. Освіти НАПН України. Київ : АТОПОЛ, 2014. С. 164-175.
2. Кердивар В. В., Христенко В. Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с.
3. Теслик Н. М. Віктимологія: навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2021. 71 с.

*І.В. Каськов,  
Є.В. Юркова, здобувач вищої освіти  
Українського державного університету  
імені Михайла Драгоманова*

## **ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРИВОЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ**

Юнацький вік є ключовим етапом формування особистості, коли інтенсивно розвивається самосвідомість, будується ідентичність і формуються соціальні навички. Цей період супроводжується підвищеною емоційною напруженістю, зокрема тривожністю, яка може як сприяти адаптації та мобілізації ресурсів, так і створювати перешкоди у розвитку, провокуючи негативні поведінкові патерни чи психічні розлади. [1]

Актуальність дослідження зумовлена сучасними реаліями: швидкими соціальними та технологічними змінами,

конкуренцією у навчанні й професійній сфері, а також впливом соціальних мереж. Тривожність є складним феноменом, що охоплює біологічні, когнітивні, соціальні та культурні аспекти, тому її вивчення потребує міждисциплінарного підходу.

Метою дослідження є теоретичний аналіз механізмів виникнення тривожності у юнацькому віці, її функцій у розвитку особистості та впливу внутрішніх і зовнішніх чинників. Вивчення цього феномену сприяє не лише розвитку психологічної науки, а й гармонійному становленню молоді, що особливо важливо



для сучасного суспільства. [7]

1) Біологічний компонент тривожності у юнацькому віці:

Юнацький вік характеризується активними гормональними змінами, які впливають на емоційний стан. [1]

2) Соціальні мережі як тригер тривожності:

Дослідження взаємозв'язку між соціальними медіа та розвитком соціальної тривожності в юнацькому віці показують, що культура порівняння і страх пропустити (FOMO) значно підсилюють тривожність.

3) Когнітивний стиль як предиктор тривожності:

Юнаки, схильні до ригідного мислення (нездатності до гнучкої зміни переконань), частіше проявляють високий рівень тривожності через труднощі адаптації до швидких змін у соціальному середовищі. [4]

4) Роль сімейної системи у формуванні тривожності:

Взаємозв'язок стилю виховання батьків і рівня тривожності в юнацькому віці може бути специфічно виражений у залежності від культури. Тривожність як механізм розвитку соціальних навичок:

Тривожність у юнацькому віці може розглядатися не лише як негативний фактор, а й як стимул для розвитку адаптивної поведінки у складних соціальних ситуаціях.

5) Дигітальна депривація як інструмент корекції тривожності:

Обмеження часу використання

гаджетів і соціальних мереж може сприяти зниженню тривожності, адже відновлюється здатність до саморефлексії та глибокого соціального контакту.

6) Міжгенераційний вплив на тривожність:

Дослідження показують, що рівень тривожності у батьків юнаків безпосередньо впливає на рівень тривожності у їхніх дітей через психологічну та поведінкову передачу. [7]

7) Тривожність як культурно-залежний феномен:

Поняття і сприйняття тривожності значно варіюються між різними культурами, що створює унікальні прояви цього феномену в юнаків з мультикультурним походженням. [9]

8) Індивідуальні ресурси та резилієнтність:

Вивчення того, як рівень резилієнтності у юнаків модулює вплив стресорів на рівень тривожності, дозволяє визначити дієві стратегії профілактики. [8]

9) Екзистенційна тривога у юнацькому віці:

У юнаків часто проявляється екзистенційна тривога, пов'язана з пошуком сенсу життя, особливо на фоні сучасних соціальних викликів, таких як зміна клімату, нестабільність на ринку праці чи політична нестабільність.

Дослідження тривожності у юнацькому віці виявило її багатогранний вплив на



становлення особистості. Тривожність є природною реакцією на виклики, але її інтенсивність і наслідки залежать від низки індивідуальних і соціальних чинників. Розуміння механізмів її формування та проявів дозволяє розробляти ефективні

підходи до підтримки молоді у період адаптації до швидкоплинного світу. Подальше вивчення цього явища сприятиме гармонізації особистісного розвитку та формуванню здорового суспільства.

### **Використані джерела:**

1. Дробот О.В. Особистісна тривожність в юнацькому віці: специфіка гендерних проявів. Психологічний журнал. 2022. Вип. 3. С. 59–64. Психологія
2. Кузьменко Ю.В., Браславець Т.С. Емпіричне дослідження тривожності в осіб юнацького віку. Збірник наукових праць. 2022. С. 122–126. Academia
3. Левковська Л.Б. Психологічні чинники виникнення тривожності у осіб юнацького віку. Молодий вчений. 2022. № 1 (101). С. 57–60. Молодичний
4. Афанасенко М. Психологічні особливості прояву тривожності в юнацькому віці. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2020. С. 24–28. Економічний університет
5. Чом'як М.П. Особистісна тривожність і шляхи її подолання у підлітковому віці. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С. 194–196. Еларту
6. Сабат Н. Особливості переживання страху та тривожності в юнацькому віці. Молодий вчений. 2022. № 1 (101). С. 61–64. Молодичний
7. Афанасенко М. Психологічні особливості прояву тривожності у підлітковому віці. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2019. С. 43–47. Економічний університет
8. Сидоренко Л.А. Психологічні причини виникнення тривожності у студентів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. С. 58–62. UzhNU DSpace
9. Афанасенко М. Психологічні особливості прояву тривожності в юнацькому віці. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2020. С. 24–28. Економічний університет
10. Левковська Л.Б. Психологічні чинники виникнення тривожності у осіб юнацького віку. Молодий вчений. 2022. № 1 (101). С. 57–60. Молодичний



*І.В. Качалко, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## **ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В КИЄВІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ**

У статті розглядається проблема працевлаштування молоді в Києві як ключовий виклик для економічного розвитку столиці України. На основі статистичних даних та зарубіжного досвіду визначено основні чинники, що перешкоджають молодим фахівцям інтегруватися на ринок праці. Запропоновано багатофакторний підхід до розв'язання проблеми, зокрема через реформу освітніх програм, підтримку молодіжного підприємництва та впровадження міської програми «Першого робочого місця».

Працевлаштування молоді є однією з найактуальніших соціально-економічних проблем для України. У Києві, як найбільшому економічному та культурному центрі країни, проблема набуває особливого значення через високий рівень конкуренції, обмежену кількість вакансій у популярних сферах та невідповідність навичок випускників потребам ринку праці.

Згідно з даними Київської міської служби зайнятості, рівень безробіття серед молоді у 2023 році становив 12,5%, що значно перевищує середній рівень по місту. Майже половина випускників київських університетів стикається з труднощами

у пошуку роботи протягом першого року після завершення навчання.

Основні виклики на ринку праці для молоді:

1. Дисбаланс між освітою та попитом ринку праці. Міністерство освіти і науки України зазначає, що в Києві щорічно випускається понад 10 тисяч фахівців у сфері права та економіки, тоді як попит на ці професії постійно знижується. Водночас бракує спеціалістів у сферах ІТ, інженерії, охорони здоров'я та екології.

2. Діджиталізація та автоматизація. Молодь без цифрових навичок стає неконкурентоспроможною на сучасному ринку праці, що вимагає постійного розвитку soft skills та технічних знань.

3. Міграція кадрів. Значна частина молодих фахівців виїжджає за кордон у пошуках більш сприятливих умов роботи.

4. Низький рівень заробітної плати та стажування без гарантії працевлаштування. Багато молодих працівників стикаються з мінімальною оплатою праці або змушені проходити неоплачуване стажування, що не завжди



приводять до офіційного працевлаштування.

Тривале безробіття серед молоді може спричинити: міграцію працездатного населення, що послаблює місцевий ринок праці, зниження податкових надходжень до місцевого бюджету, зростання соціального напруження та ризику злочинності.

Для вирішення подібних проблем у європейських країнах впроваджуються такі програми:

- “Kickstart Scheme” у Великій Британії. Програма створила понад 300 тисяч робочих місць для молоді віком від 16 до 24 років, компенсуючи роботодавцям витрати на працівників;

- Програма первинного досвіду у Франції. Держава компенсує частину зарплати молодих працівників, які працюють за тимчасовими контрактами. Близько 70% учасників програми отримали постійне працевлаштування.

- Дуальна освіта в Німеччині. Поєднання навчання з практикою на підприємствах дозволяє молоді отримати необхідний досвід ще під час навчання.

Для розв'язання проблеми працевлаштування молоді в Києві необхідно:

1. Реформа освітніх програм. Інтеграція дуальної освіти, що поєднує навчання з практичною діяльністю на підприємствах та регулярний моніторинг ринку праці та адаптація освітніх програм відповідно до актуальних потреб.

2. Підтримка молодіжного підприємництва. Запровадження грантових програм для розвитку молодіжних стартапів, наприклад, за моделлю польської програми “Start in Poland”.

3. Програма “Першого робочого місця”. Міська ініціатива передбачає: фінансові стимули для роботодавців, зокрема компенсацію частини зарплати молодих працівників, стажування з перспективою офіційного працевлаштування, створення онлайн-платформи для подачі заявок молоддю та роботодавцями.

4. Співпраця з бізнесом. Організація оплачуваних стажувань через партнерство університетів і приватних компаній та в майбутньому спрощення процедур реєстрації молоді на стажування через центри зайнятості та університетські кар'єрні центри.

Отже, працевлаштування молоді залишається важливим викликом для Києва, однак впровадження багатофакторного підходу з урахуванням зарубіжного досвіду може значно покращити ситуацію. Реалізація програм підтримки молодіжного працевлаштування, реформа освіти та розвиток партнерств між університетами і бізнесом дозволять інтегрувати молодих фахівців у ринок праці, сприяючи економічному зростанню та соціальній стабільності столиці.



### Використані джерела:

1. Ярошенко О.М. Проблеми та перспективи правового регулювання зайнятості та праці молоді. Вісник Академії правових наук України. 2004. № 4 (39). С. 205-213.
2. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414- IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 28, ст. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>.
3. Валентин Крохмальний. Працевлаштування молоді у сучасному суспільстві (організаційно-правові аспекти). URL: <https://www.businesslaw.org.ua/pracevlashtuvannia-molodi/>.
4. Щотова Ю.М. Правове регулювання працевлаштування молоді в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». Х., 2018. 19 с.

*Р.Р. Кіфа, учень ліцею*

*№ 304 м. Київ*

## СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОВІДНИХ СТОЛИЦЬ)

Економічний розвиток – передумова соціального перетворення, стабільне економічне становище необхідна умова для трансформації, яка наразі необхідна українському суспільству. Український бізнес в його класичній формі показує свою неспроможність взяти на себе головну роль у створенні підґрунтя задля подальшої трансформації суспільства.

Всвоєчергу соціальне підприємництво як явище неодноразово підкреслювало свою гнучкість та зарекомендувало себе як прогресивний учасник в економічному

розвитку.

За даними спеціалізованої платформи для розвитку соціального підприємництва SILab Ukraine, наразі в Києві функціонує понад 50 Соціальних підприємств, що вказує на тенденцію розвитку соціального підприємництва в столиці.

Не зважаючи на це соціальне підприємництво в столиці представлено вузьким спектром спеціалізації, що не дає місту розкрити весь потенціал соціального бізнесу. Соціальне підприємництво створено не для того щоб копіювати класичний бізнес





– а для того що б створювати інноваційний підхід до розв'язання проблем вже сьогодні.

Велика Британія являє собою модель країни якій вдалось успішно розвинути соціальне підприємництво. Термін соціальне підприємництво описує не форму ведення бізнесу, а його мету, а самі соціальні підприємництва класифікують як такі, які перед усім розв'язують соціальні проблеми, а не функціонують задля збагачення акціонерів або власників. Це дозволяє соціальним підприємцям не обмежувати свою діяльність.

Показуючи високий соціальний авторитет соціальні підприємці спромоглись досягнути безпрецедентного впливу на збільшення ВВП країни. 78 мільярдів фунтів стерлінга прибутку, що складає 3,4% ВВП усієї країни. Високий соціальний вплив, та прибутки дозволяють наймати працівників кількість яких за останнім звітом зросла до 2,3 мільйона людей, з яких 84% отримують постійну заробітну плату.

Лондон є конгломератом та флагманом соціального підприємництва, що став базою для розвитку різних проєктів з багатьох спеціалізацій.

Проаналізувавши широкий спектр соціальних підприємств, хочеться зауважити що їх інноваційність та соціальний підхід, допомагає їм розвиватись та масштабуватись в середині громад, завдяки чому розвивається сама громада.

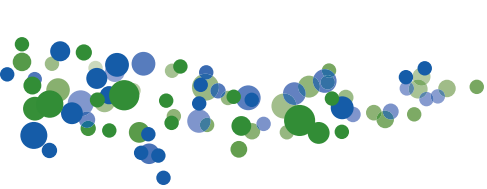
Community Wood Recycling - це

компанія яка переробляє відходи деревини з великих підприємств та виробляє товари народного вжитку, при цьому надаючи робочі місця для людей з судимістю. Перероблення відходів деревини значно скорочує використання пального, та викиди вуглекислого газу в атмосферу що позитивно впливає на довкілля, на додачу до цього вони працевлаштовують осіб з судимістю та підтримують їх на всьому етапі реабілітації.

Dot dot dot - соціальне підприємництво яке допомагає здати та знайти житло. Це платформа, яка допомагає знайти житло за нижчою ніж ринкова ціна, за це орендар зобов'язується відпрацювати умовлену кількість годин на волонтерських роботах в середині громади, що позитивно впливає на розвиток громад по всій Велико Британії.

The Big Issue Group – Це група соціальних підприємств мета якого подолати бідність по всій Велико Британії. Вони надають робочі місця безпритульним які отримують певний відсоток отриманий від продажу ними кожної газети. Також з реінвестованої частини прибутку, вони розробляють соціальні проєкти та підтримують інші соціальні підприємництва, роблять великий внесок

Bounce Back – соціального підприємства, яке навчає та працевлаштовує людей, що вийшли з в'язниці. Навчаючи у в'язниці малярів та декораторів, вони дають їм розуміння що життя не закінчилось.



Закінчуючи курси підготовки вони мають можливість працевлаштуватися на будівництві після виходу з в'язниці, на цьому шляху їх постійно підтримує Bounce Back що сприяє зменшенню повторної приступності, а лекції від колишніх ув'язнених допомагає зменшити приступність серед молоді.

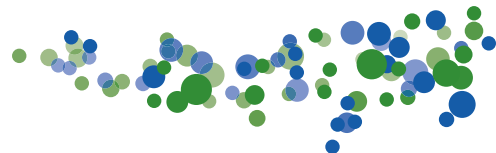
Незважаючи на досвід інших провідних країн, українські соціальні підприємці обмежили свою діяльність вектором послуг, та неготові сприймати широкий спектр форм соціального підприємництва. Задля збереження економічної стабільності Україна потребує швидких та ґрунтовних змін, досвід Великої Британії показує, що соціальне підприємництво як явище може стати потужним інструментом до створення економічної трансформації суспільства.

Київ як столиця має стати безкомпромісним лідером та створити авангард для укорінення в суспільній свідомості важливості поняття соціального підприємництва, маючи широкі виробничі можливості столиця готова стати базою для створення інноваційної форми бізнесу та підтримки функціонування виробництв на території столиці.

Важливим кроком до створення сприятливого середовища для соціальних підприємців, на державному рівні є прийняття терміну соціальне підприємництво. Станом на зараз в Україні, не закріплено поняття соціального підприємництва в нормативно правовій

базі. Наразі відбулось перше нормативне висвітлення соціального підприємництва в проєкт Закону України про ветеранський бізнес, що вказує на позитивну тенденцію прийняття поняття соціального підприємництва, та на цьому я вбачаю достатність регулювання соціального підприємництва, тому що подальше впливове регулювання забезпечить звуження прав соціальних підприємців, що скоротить їхню кількість та загалом вплине на відкриття нових соціальних підприємств.

Стратегія розвитку міста Києва закріпила соціальне підприємництво як одну з цілей подальшого розвитку столиці, що дасть позитивний поштовх в подальшому освоєнні поняття соціальне підприємництво, та допоможе розкрити повній мірі потенціал соціального підприємництва.



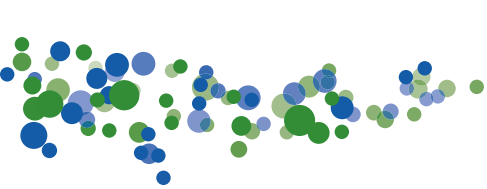
### Використані джерела:

1. SILab Ukraine | Розвиваємо соціальне підприємництво. SILab Ukraine. URL: <https://www.silabua.com/> (дата звернення: 13.11.2024).
2. The legal guide to social enterprise and impact investing in the UK - legal foundations. Legal Foundations -. URL: <https://legalfoundations.org.uk/blog/the-legal-guide-to-social-enterprise-and-impact-investing-in-the-uk/> (date of access: 09.11.2024).
3. All about Social Enterprise - learn about the movement. Home | Social Enterprise UK. URL: <https://www.socialenterprise.org.uk/all-about-social-enterprise/> (date of access: 15.11.2024).
4. Community wood recycling – saving resources | changing lives. Community Wood Recycling. URL: <https://communitywoodrecycling.org.uk> (date of access: 13.11.2024).
5. Dot dot dot property. Dot Dot Dot Property. URL: <https://dotdotdotproperty.com> (date of access: 15.11.2024).
6. Big issue group. Big Issue. URL: <https://www.bigissue.com/about-the-big-issue-group> (date of access: 14.11.2024).
7. Bounce back | about us. Bounce Back | Bounce Back - Training and employment of ex offenders. URL: <https://www.bouncebackproject.com/about-us> (date of access: 15.11.2024).
8. Картка законопроекту про ветеранське підприємництво - Законотворчість. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43186> (дата звернення: 20.11.2024).
9. Стратегія 2027 – галузі - платформа розвитку києва. Платформа розвитку Києва -. URL: <https://kyivdp.online/strategiya-2027-galuzi> (дата звернення: 17.11.2024).

*Є.В. Корзун, здобувач фахової передвищої освіти,  
Фаховий коледж,  
Київський міжнародний університет,  
Ю.В. Сидоренко, аспірант  
Європейський університет*

## АВАРІЙНИЙ СТАН МОСТІВ В КИЄВІ

Наша столиця щодня страждає через – мосту Патона та мосту Метро. Споруди аварійний стан двох головних, найстаріших можуть обвалитися у будь-який момент. мостів, що проходять через річку Дніпро Ці мости є основною частиною



транспортної системи Києва. Вони мають дуже велике значення для мешканців, адже з'єднують правий та лівий берег міста. Також вони є основними маршрутами для багатьох киян, які щодня їздять на роботу, а студенти та школярі - на навчання та інші справи. Крім того, мости збудовані досить давно і вважаються частиною історичної спадщини міста.

Міст імені Євгена Патона був побудований у 1953 році. Це перший у світі суцільнозварний міст завдовжки 1543 метри. На превеликий жаль, міст перебуває в аварійному стані з 2017 року. Проте науковці з Інституту Патона зазначають, що руйнівні процеси почалися після 2013 року. Коли під тротуарами мосту проводили заміну комунікацій, потрібно було зняти асфальт та бетонне покриття. У процесі робіт сміття потрапило на частини металевих конструкцій, де намокало, що призвело до прискорення корозії. У 2020 році міст Патона пройшов детальне обстеження, результати якого шокували. Виявилося, що більшість металевих елементів конструкції були уражені корозією, яка сягала 80%. Водозахисники, які обстежували опори за допомогою ультразвуку, помітили серйозні пошкодження. Але, як зазначають експерти, повністю зафіксувати критичну картину стану мосту неможливо, оскільки, безліч елементів знаходяться під шаром бетону. Наразі міст віднесли до п'ятого, аварійного, стану експлуатації, що свідчить

про заборону користуватися цим об'єктом. Однак його не перекрили, а лише обмежили рух. За словами багатьох експертів, міст тримається на «щедрому запасі міцності».

Міст Метро – це унікальна споруда, що поєднує в собі автомобільний рух і метро. Він був відкритий у 1965 році, а його довжина складає 1543 метри. Останнє обстеження мосту провели у 2023 році. Згідно з результатами обстеження, залишковий ресурс мосту повністю вичерпано. З цього можна припустити, що міст Метро має проблеми, що й міст Патона: суцільна корозія основних елементів, тріщини опор та руйнування бетону. Він також належить до п'ятого аварійного стану експлуатації.

Головні проблеми мостів:

1. Вони не були розраховані на великий потік транспорту. У 1960-ті роки мости були спроектовані приблизно для 20-30 тисяч автомобілів на день, а зараз вони перевищують цю норму майже в чотири рази: щодня цими мостами користуються понад 100 тисяч машин.

2. Практично відсутній догляд за мостами – не проводять своєчасні ремонти, не очищають системи водовідведення і не оновлюють гідроізоляцію.

Міська влада намагається вирішити ситуацію, наприклад на мосту Метро планують встановити тимчасові металеві конструкції для підтримки, а на мосту Патона вже обмежили рух вантажівок і встановили бар'єри. Однак цих заходів



замало, і вони лише тимчасово зменшують проблему. Справжнє рішення – це повна реставрація мостів, що фактично означає їх перебудову.

3. Вартість ремонту. Витрати оцінюються приблизно в 500 мільйонів доларів для кожного мосту. Це є ключовою перешкодою, оскільки ні міський, ні державний бюджети не можуть покрити такі величезні суми. Як альтернативу, експерти пропонують залучення кредитів та пошук іноземних інвесторів.

4. Неправильне розміщення пріоритетів. Замість спрямування ресурсів на ремонт критично важливих об'єктів, влада витрачає кошти на декоративні проекти, такі як міст «Хвиля» чи Скляний міст.

Київ стикається з серйозною загрозою через аварійний стан мостів, зокрема мостів Патона та Метро, що може призвести до так званого «мостопаду» – серії руйнувань, які паралізують транспортну інфраструктуру та поставлять під загрозу життя людей. Для запобігання катастрофі необхідно терміново інвестувати в ремонт і модернізацію цих важливих об'єктів. Це вимагає не лише значних фінансових ресурсів, але й політичної волі та зусиль з боку всіх рівнів влади. Лише комплексний підхід до вирішення цієї проблеми, включаючи залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів, зможе забезпечити безпеку громадян та стабільність інфраструктури Києва в майбутньому.

#### Використані джерела:

1. <https://life.liga.net/poyasnennya/news/tam-strashna-koroziiia-naukovtsi-zaklykaiut-perekryty-mist-patona-dlia-remontu>
2. <https://amp.hvylya.net/uk/news/300163-korroziya-treshchiny-razrusheniya-smozhet-li-kiev-izbezhat-massovogo-mostopada>

*Ю.В. Кравченко, здобувач вищої освіти,  
Т.П. Перерва, завідувач науково-дослідного відділу  
досліджень людського та соціального капіталу  
КНДУ «Науково – дослідний інститут  
соціально – економічного розвитку міста»*

## АКТУАЛЬНІСТЬ ГРАНТОВИХ ПРОГРАМ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ГРОМАД



Неоціненною є допомога міжнародних організацій у розвитку країн. Такі організації як ООН, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку та інші мають безліч програм допомоги макрорівню. Наразі, в українському контексті, є важливим питання розвитку громад та створення програм для їх залучення, оскільки саме вони є важливим учасником відновлення нашої держави.

Процес децентралізації, який розпочався раніше, має великий вплив на громади та покращення їхнього соціального та економічного життя. Наразі вони несуть відповідальність за рішення розвитку робочих місць, транспортної інфраструктури, місцевої політики, оптимальне використання місцевих ресурсів. Одним з інструментів, які мають вплив на громади, є залучення грантів від міжнародних організацій, оскільки досягнути найбільших результатів можливо з допомогою іноземних партнерів. Вони допомагають створити довгочасні стратегії співпраці та розвитку економік громад, яка узгоджена з її планом розвитку. [1]

Гранти є новим явищем для України і масово з'явилося після повномасштабного вторгнення. Наразі країна більш зацікавлена у грантових програмах ніж раніше, оскільки це програми, які не передбачають повернення коштів, що є важливим для функціонування воєнної економіки, яка на

грані дефолту.

Дослідження, яке проводилося ТОВ «БДО» зазначає, що наразі місцеві влади громад стикаються з проблемою нестачі спеціалістів у роботі з грантами та іноземними партнерами. Також вони виокремлюють велику потребу у спеціальному навчання та освітніх програмах, які допоможуть наявним працівникам. Більше ніж 25% громад прийняли участь в опитуванні і результати показують, що більшість з них приймає участь у грантових програмах. Це є більш актуально для південних регіонів, оскільки вони найбільше потерпають від війни [2].

Наразі є багато грантових пропозицій для громад від міжнародних організацій. Так, наприклад програма USAID «Підвищення ефективності роботи та підзвітності органів місцевого самоврядування», яка передбачає створення українських систем і процесів місцевого самоврядування, що будуть більш самостійними, підзвітними громадянам, інклюзивними та здатними надавати послуги громадянам.

Оскільки процес децентралізації триває ще не дуже довго, то такі програми як ця, дають змогу громадам посилити співпрацю між собою, центральними органами влади та громадським суспільством для вирішення проблем, які наявні в громадах зараз, а також післявоєнного розвитку.

Також триває конкурс на програму «Залучення громадського суспільства





до процесів відновлення та розвитку громад» від ПРООН у співпраці з проєктом « Трансформаційне відновлення задля безпеки людей в Україні». Вона передбачає підтримку громадської участі і сприяння міжсекторальному партнерству та здійсненню контролю за соціально-орієнтованими ініціативами відновлення та розвитку шляхом розширення можливостей громадянського суспільства брати участь у процесах прийняття рішень [3].

Ця грантова програма є важливою у розвитку громад, оскільки сприяє можливостям у розширенні можливостей громадянського суспільства в участі у процесах відновлення і стратегічного розвитку громад. Вона також має на меті розвиток лідерства та громадської участі молоді, тому в подальшому люди, які прийматимуть в ній участь, зможуть бути корисними для громад.

Повертаючись до опитування, покращити його результати можливо декількома шляхами.

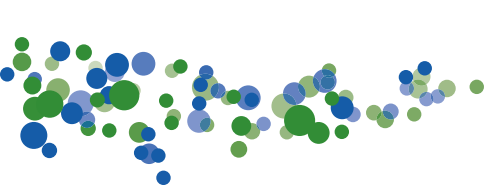
По-перше, участь у грантах має бути більш розширеною. Цього можна досягти шляхом заохочення громад до участі. Потрібно проводити більше заходів, де буде детально розказано навіщо громадам приймати участь у грантах, які переваги вони отримують. Також, потрібно ознайомлювати з цими заходами та популяризувати гранти серед населення, особливо молоді, оскільки вона може стати рушієм лідерства та

підвищення громадської участі у житті громад.

По-друге, програми для навчання проєктних менеджерів по роботі з грантами для громад мають бути більш доступними. Цього можна досягти шляхом створення перекваліфікації населення, як наприклад програма від USAID у партнерстві з Prometheus. Також, виходячи з першого пункту, громади мають бути зацікавленими у залученні таких працівників, а отже після програм перекваліфікації, які мають бути безкоштовними, також мають гарантувати робоче місце для людини та відповідний рівень оплати.

Розуміючи контекст сьогодення, неможливо не погодитися, що найбільш гідний рівень оплати можливий у столиці – Києві, оскільки, це місто є незалежним саме по собі та має власне фінансування. Враховуючи це, для нього не є важливою участь у грантах, проте це місто можна залучити у співпрацю з іншими громадами, які цього потребують.

Рішення для подолання нестачі кваліфікованих спеціалістів можна вирішити також із запровадженням навчальних програм у закладах вищої освіти. Порівнюючи з США, де є такі програми в університетах, а також представлені курси на цю тему, а також поширеність грантових програм у цій країні, можна дійти висновку, що вони допомагають робітникам співпрацювати з організаціями у грантових



програмах. Наданням допомоги можуть виступати компанії. Так, наприклад, ТОВ «БДО» допомагає громадам в участі у грантових програмах. Команда спеціалістів у грантових питаннях займаються пошуком, підбором, а також оформленням заявки для участі.

### **Використані джерела:**

1. Concept of special education for Ukrainian Municipalities. BDO in Ukraine. URL:<https://www.bdo.ua/en-gb/insights-1/information-materials/2024/research-of-bdo-in-ukraine-municipality>
2. Грантовий дайджест для громад, громадських організацій та соціального підприємництва. BDO in Ukraine. URL:<https://www.bdo.ua/uk-ua/ukraine-recovery-2/digests-of-grant-competitions-in-ukraine>
3. Федоряк І. Децентралізація та місцевий економічний розвиток. Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи: матеріали міжнародного круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні, м. Київ, 9 грудня 2021р.

*Н.О. Курило, здобувач вищої освіти,  
В.М. Шевченко, д.пед.н., старший науковий співробітник  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

Початок шкільного навчання є важливим і складним етапом у житті кожної дитини. Особливої уваги потребують діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР), які зустрічаються з додатковими труднощами під час навчання. Психологічна готовність до навчання, зокрема її мотиваційний

компонент, є визначальним для успішного включення дитини в навчальний процес. Дослідження мотиваційної готовності дозволяють виявити специфіку труднощів таких дітей та розробити ефективні шляхи їх подолання.

Психологічна готовність до школи є



багатокомпонентним явищем, яке включає когнітивну, емоційну, фізичну, соціальну та мотиваційну складові. На нашу думку, мотиваційна готовність відіграє центральну роль на старті навчання, адже визначає бажання дитини вчитися, забезпечує сприйняття нею ролі школяра та позитивне ставлення до навчання.

Проте, мотиваційну готовність до навчання дітей із ЗПР не можна розглядати окремо від загальної готовності до школи, а лише в її структурі та взаємозв'язку з іншими компонентами. Тому необхідно звернути увагу на нозологічні особливості (Ф. Гайдук, М. Злоказова, А. Горюнова); особливості пізнавальної діяльності та інтелектуального розвитку (Г. Афuzова, І. Кулагіна, Т. Лускаєва.); мовлення та словникового запасу (І. Мартиненко, Е. Слепович, М. Шеремет); уваги та пам'яті (Н. Бойко, Т. Єгорова, Л. Руденко); організації навчання (Н. Бастун, Т. Ілляшенко, Т. Сак); емоційно-вольової сфери (В. Войтко, Л. Кондратенко); ігрової діяльності (С. Алпатікова, В. Кротенко, А. Омелян).

Крім того, на формування навчальної мотивації мають вплив як внутрішні (психологічні), так і зовнішні чинники (родина, дитячий колектив, особистісно-значущі дорослі). Тому мотивацію також слід розглядати в складі загальної готовності до шкільного навчання з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників.

Досліджуючи особливості мотивації дітей із ЗПР К. Бужинецька, Т. Ілляшенко, Т. Сак, Л. Прохоренко відзначають недостатній рівень мотиваційної готовності, що виявляється у відсутності інтересу до навчальної діяльності та її змісту, низькій стійкості уваги, зниженні пам'яті, труднощах у формуванні пізнавальної активності. Науковці наголошують, що діти із ЗПР часто не усвідомлюють значення навчання для свого майбутнього. Їхній інтерес до знань є поверховим і нестійким. В мотиваційній сфері дитини переважає ігрова мотивація, що створює перешкоди в опануванні навчального матеріалу, заважає утримувати увагу та зосереджуватись на змісті навчання. Соціальна незрілість дитини із ЗПР перешкоджає в адаптації до школи та прийнятті нової соціальної ролі, що не сприяє формуванню позитивного ставлення до школи. Всі ці процеси зумовлені особливостями психічного розвитку дітей, а також зовнішніми чинниками, такими як недостатня підготовка у сім'ї чи закладі дошкільної освіти [1, с.13], [2, с.11].

З огляду на вищезазначене можна визначити, що мотиваційна готовність першокласників із затримкою психічного розвитку (ЗПР) є ключовим компонентом їхньої психологічної готовності до навчання, який суттєво впливає як на якість засвоєння знань, так і на успішність адаптації до шкільного середовища. Формування мотивації залежить як від внутрішніх



чинників, таких як особливості психічного розвитку, так і зовнішніх, включаючи рівень підтримки родини, підготовку в дошкільному закладі та педагогічні методи навчання. Для забезпечення успішного старту навчання дітей із ЗПР необхідний комплексний підхід, що включає розвиток пізнавального інтересу, створення

сприятливого емоційного середовища та активну участь батьків у підготовці до школи. Лише спільні зусилля педагогів, психологів і родини можуть сприяти подоланню труднощів і створенню умов для успішного навчання та розвитку таких дітей.

### **Використані джерела:**

1. Войтко В.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. С. 13.
2. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко»/ за ред. Л.І. Прохоренко. 2018. С. 11.

*Л.В. Максименко, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*О.В. Куриленко, аспірант*

*Європейський університет*

## **РИНОК ПРАЦІ КИЄВА: ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ**

Затяжна війна вносить істотні зміни у функціонування економічної системи України загалом та ринку праці зокрема. Ринок праці України, який у період повномасштабної війни відчутно змінився як за структурою, так і за географією, в умовах турбулентності та невизначеності поступово відновлюється, реагуючи на нові виклики та вимоги. Поряд з цим в умовах бойових дій, структурних і територіальних змін потреб у робочій силі, масштабного переміщення населення та мобілізації

поглиблюються проблеми у сфері зайнятості.

Київ, як столиця України, має великий потенціал для розвитку різних секторів економіки, що сприяє збільшенню кількості робочих місць. Однак, важливо забезпечити, щоб ці робочі місця були доступні для всіх груп населення, включаючи мешканців малообжитих районів.

Розвиток працевлаштування в Києві є важливим аспектом економічного зростання міста. Останнім часом спостерігається



зростання кількості робочих місць, особливо в сфері ІТ, технологій та послуг. Київ стає все більш привабливим для іноземних інвесторів, що також сприяє створенню нових робочих місць.

Київ, як столиця України, є важливим центром розвитку працевлаштування. Основні напрямки розвитку включають:

- **\*\*Інфраструктурні проєкти\*\***: велика кількість інфраструктурних проєктів, таких як будівництво нових будівель, реконструкція доріг та метрополітену, сприяє зростанню робочих місць.

- **\*\*Технологічний прогрес\*\***: розвиток технологій та стартап-екосистема сприяють появі нових робочих місць у сфері ІТ, інженерії та інновацій.

- **\*\*Інвестиції\*\***: залучення іноземних інвестицій та підтримка місцевих підприємств сприяють зростанню економіки та створенню нових робочих місць.

- **\*\*Освіта та навчання\*\***: розвиток освітніх установ та програм навчання підвищує кваліфікацію працівників, що, в свою чергу, сприяє зростанню зайнятості.

- **\*\*Туризм\*\***: розвиток туризму також створює нові робочі місця у сфері готельної справи, ресторанів та інших послуг для туристів.

Знайти роботу в Києві може бути досить складним завданням, але це залежить від багатьох факторів, таких як ваша кваліфікація, досвід, мова та сфера

діяльності. Ось кілька порад, які можуть допомогти:

- **\*\*Пошук роботи онлайн\*\***: використовуйте сайти з вакансіями, такі як LinkedIn, Indeed, Work.ua та інші. Вони дозволяють шукати роботу за різними критеріями та отримувати повідомлення про нові вакансії.

- **\*\*Контакти\*\***: зверніться до своїх знайомих, колег та родичів, які можуть знати про вакансії або рекомендувати вас.

- **\*\*Резюме та CV\*\***: перекладіть своє резюме або CV на українську мову та зробіть його максимально привабливим для українських роботодавців.

- **\*\*Кар'єрні центри та агентства\*\***: відвідайте кар'єрні центри або зверніться до кар'єрних агентств, які можуть допомогти знайти роботу.

- **\*\*Мова\*\***: якщо ви не володієте українською мовою, важливо вивчити основні фрази та вираження, щоб полегшити комунікацію на роботі.

Кожен третій зареєстрований в Києві безробітний – молода людина віком до 35 років. Ще стільки ж – громадяни віком від 35 до 44 років.

З початку року послугами Київського міського центру зайнятості скористалися 11 тисяч осіб з числа молоді. Серед безробітної молоді – 82% службовців, 16% робітників та 2% – особи без професії або такі, що займали місця, які не потребують спеціальної підготовки.



Крім цього, 10,9% молодих безробітних перед тим, як звернутися до служби зайнятості, не працювали більше одного року. Більшість молодих людей, які працювали до втрати роботи, прийшли з оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів; державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування; фінансової та страхової діяльності; інформації та телекомунікації; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування та переробної промисловості.

У службі зайнятості пояснюють, що основними причинами безробіття в молодіжному середовищі є, зокрема,

недостатній рівень взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями, відсутність у молодих фахівців необхідної кваліфікації, а також завищені вимоги до заробітної плати на майбутньому робочому місці.

Звісно, проблем у питанні працевлаштування молоді є достатньо, але шляхи їх вирішення не є занадто складними, а навіть навпаки є дуже очевидними. Головна суть полягає у тому, що кожен із учасників цих багатосторонніх відносин має усвідомлювати свою цінність і нести відповідальність за свій вибір або своє рішення.

#### **Використані джерела:**

1. <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3196945-u-kievi-tretinu-bezrobitnih-stanovit-molod-do-35-rokiv-centr-zajnatosti.html>
2. <https://blog.liga.net/amp/user/akutsenko/article/30500>
3. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>

*А.С. Максимець, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*Г.А. Єгіазарян, аспірант*

*Європейський університет*

## **ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ КИЄВА, ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**





Київ та Київська область є важливими економічними, культурними та науковими центрами України. Однак, інтенсивне промислове та урбаністичне навантаження, зростання чисельності населення та збільшення інтенсивності дорожнього руху погіршили екологічну ситуацію в регіоні. Актуальність теми дослідження полягає в негативному впливі забруднення на здоров'я населення та стан навколишнього природного середовища. У цій роботі розглядаються основні екологічні проблеми Києва та області, їх причини, наслідки та можливі шляхи вирішення. Київ-10-те за забрудненням місто Європи у рейтингу Numbeo. В останньому рейтингу глобального альянсу з питань здоров'я та забруднення (ГАНП) Україна посіла четверте місце в Європі за кількістю смертей через погану екологію. На початку 2019 року Верховна Рада все-таки затвердила Закон «Про основні засади (стратегію) екологічної політики України на період до 2030 року», який передбачає 5 основних напрямків роботи: повітря (пересувні і стаціонарні джерела забруднення повітря), вода (усі водні об'єкти Києва), відходи (абсолютно всі види сміття), зелені зони і біорізноманіття (зелені зони, тваринний фонд), екологічна безпека (техногенні аварії, надзвичайні ситуації, небезпечні виробництва). Стан довкілля впливає на здоров'я людей на якість та тривалість життя. Тому, розглянемо основні проблеми з екологією.

1) Забруднення повітря. Забруднення повітря є однією з найсерйозніших екологічних проблем в регіоні. Основними причинами є автомобільний транспорт – понад 80% викидів забруднюючих речовин, включаючи CO<sub>2</sub>, оксиди азоту, діоксид сірки та суспендовані тверді частинки, припадає на автомобільний транспорт. Через високу щільність забудови викиди від автотранспорту затримуються в атмосфері, збільшуючи концентрацію токсичних речовин у повітрі.

Дарницька ТЕС. Одним з найбільших забруднювачів повітря в Києві є Дарницька ТЕС, яка є у центрі густонаселеного району, не сплачуючи штрафи. Згідно з Екологічним паспортом Дарницького району, повітря там має найгірші результати за показниками CO і NO<sub>2</sub>, що в 2 рази перевищують припустимий рівень. Це єдина ТЕС в столиці, яка працює на вугіллі. Щодоби Дарницька ТЕС генерує близько трьохсот тонн шкідливих відходів, з яких в повітря, землю і воду Києва потрапляють: алюміній, барій, берилій, миш'як, мідь, нікель, ртуть, свинець, бор, кадмій, мідь, залізо, цинк.

Як знизити виділення CO<sub>2</sub> в атмосферу? Попередні дослідження показують, що відомі технології уловлювання CO<sub>2</sub> з димових газів паротурбінної ТЕС дозволяють відокремити 85-95% CO<sub>2</sub>, що виділяється при спалюванні вугілля; інша частина буде надходити в атмосферу.

2) Промисловість – викиди від таких



підприємств, як теплові електростанції та заводи з виробництва будівельних матеріалів, металів і пластмас. Спалювання відходів також має значний вплив.

Наслідками забруднення повітря є погіршення здоров'я населення, збільшення кількості респіраторних і серцево-судинних захворювань та зниження якості життя.

3) Забруднення води. Вода з річки Дніпро, яка постачає питну воду до Києва та прилеглих районів, та інших річок регіону, зазнає наступних проблем:

- побутові стічні води – погано очищені стічні води часто потрапляють у водойми, забруднюючи їх хімічними речовинами, такими як фосфати та важкі метали;

- промислові відходи – відходи виробництва, що містять токсичні речовини, важкі метали та нафтопродукти, скидаються у водойми підприємствами;

- сільськогосподарські стоки – використання добрив і пестицидів потрапляють у водойми і викликають евтрофікацію.

Це призводить до погіршення якості води, загибелі риби та інших водних організмів, погіршує умови водопостачання населення.

4) Проблеми з відходами. Щороку в Києві утворюються тисячі тон твердих побутових відходів (ТПВ), які накопичуються на полігонах. Проблеми полягають у наступному:

- недостатня переробка відходів

– близько 90% відходів просто заховується. Без попередньої сегрегації або обробки;

- несанкціоновані звалища – через відсутність систем управління та фінансування утилізації відходів з'явилися стихійні звалища. Це може призвести до забруднення ґрунту та ґрунтових вод токсичними речовинами.

Постійно зростаюча кількість відходів без належної переробки забруднює навколишнє середовище та загрожує здоров'ю людей і тварин. В Україні близько 93% сміття заховується, а не переробляється.

Сміттєспалювальний завод «Енергія». Забруднювач у Дарницькому районі.

Він знищує щодня понад 500 тон відходів. Але при цьому в повітря постійно потрапляють шкідливі речовини, які впливають на стан здоров'я як і викликають розвиток хронічних захворювань. Завод «Енергія» давно не підлягав нормальній модернізації і не відповідає жодним європейським нормативам. В кожному кубометрі диму міститься 50 мг пилу, вуглекислий газ, хлор, аміак, важкі метали та інші шкідливі речовини.

5) Знищення зелених зон. Інтенсивна забудова Києва та його околиць призводить до знищення лісів, парків та скверів. Нестача зелених насаджень погіршує якість повітря та сприяє підвищенню температури, що призводить до виникнення так званих міських островів тепла. Вирубка лісів також



впливає на біорізноманіття, погіршуючи середовище існування рослин і тварин.

Нестача зелених зоні забудова. Горбачиха. Чим більше місто, населення і машин, тим більше зелених зон, заповідників. Такі зони зберігають живу природу, забезпечують чистоту навколишнього середовища і допомагають зберегти унікальні види рослин і тварин. Це вже не кажучи про те, що в подібних локаціях жителі можуть гуляти, відпочивати і дихати чистим повітрям. Тому зелених зон не буває багато. Експерти розповідають. З іншого боку – унікальні зелені зони в Києві і області продовжують знищувати, незважаючи на всі офіційні постанови.

6) Шляхи вирішення екологічних проблем. Для покращення екологічної ситуації в Києві та області можна запропонувати наступні заходи:

- розвиток громадського транспорту для зменшення використання приватного автотранспорту та викидів шкідливих речовин в атмосферу;

- побудова сучасних очисних споруд

для зменшення забруднення води;

- створення систем переробки та сортування відходів – встановлення контейнерів для роздільного збору сміття, сприяння вторинній переробці та будування полігонів для захоронення твердих побутових відходів;

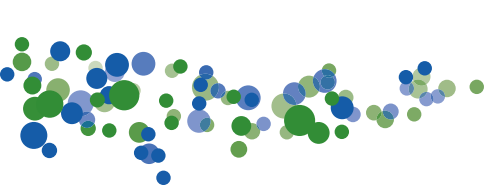
- удосконалення екологічного законодавства розробка та впровадження нового законодавства, що передбачає суворі санкції за порушення екологічних вимог;

- розширення зелених зон та захист природних заповідників – захист існуючих лісів і парків та створення нових рекреаційних зон.

**Висновок.** Екологічні проблеми Києва та Київської області є складними та багатогранними, оскільки впливають не лише на забруднення природних ресурсів, а й на здоров'я та якість життя населення. Необхідні такі організаційні заходи, як модернізація інфраструктури, суворий екологічний менеджмент та підвищення екологічної свідомості.

### Використані джерела:

1. <https://rubryka.com/article/ecology-kyiv/amp/>
2. <https://dovkillya.com/top-7-problem-z-ekologiyeyu-v-kyievi-yak-vyzhyty-v-stolytsi/>
3. [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0\\_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B0](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B0)



*Е.А. Максимович, здобувач вищої освіти,  
В.В. Опанасюк, к.е.н., доцент  
Київський міжнародний університет*

## РОЗВИТОК МІСТА КИЄВА

Розвиток міста Києва: підприємництво, урбанізація, екологія та туризм. Київ, столиця України, переживає період активного розвитку, який проявляється у всіх сферах міського життя: від підприємництва та урбанізації до екології та туризму. Історично важливий центр, Київ стає дедалі привабливішим для бізнесу, інвестицій, інновацій, а також туристів з усього світу.

Підприємництво – двигун економічного зростання. Підприємницька діяльність у Києві відіграє ключову роль у формуванні економіки міста. Київ є центром для тисяч компаній, які працюють у різних сферах – від промисловості до інформаційних технологій. В останні роки інноваційні стартапи стають основою київського підприємництва. Зокрема, місто стає хабом для технологічних стартапів, що займаються розробкою програмного забезпечення, кібербезпекою та штучним інтелектом.

Із розвитком підприємницького сектору у Києві збільшується кількість офісних приміщень, бізнес-центрів, коворкінгів, що робить місто привабливим для інвесторів.

Сприяють розвитку підприємництва також місцеві програми підтримки малого та середнього бізнесу, що полегшують доступ до кредитів та створюють сприятливі умови для відкриття нових компаній.

Урбанізація та її виклики. Швидкий розвиток Києва супроводжується інтенсивною урбанізацією. З одного боку, це відкриває нові можливості для економічного та соціального розвитку, з іншого – створює серйозні виклики для інфраструктури та якості життя населення. Урбанізація Києва передбачає активне будівництво житлових комплексів, офісних будівель та торговельних центрів.

Однак разом із цим виникають проблеми, як-от перевантаження транспортної інфраструктури, нестача паркувальних місць, загострення питання переробки сміття та доступу до якісних комунальних послуг. Київ також стикається із проблемою збереження історичних пам'яток, які ризикують бути зруйнованими через розширення забудови. Для забезпечення сталого розвитку міста необхідне впровадження нових урбаністичних рішень, таких як будівництво



екологічно безпечних житлових комплексів, розробка транспортної інфраструктури, орієнтованої на зниження викидів, та створення громадських просторів.

Екологія: виклики та шляхи рішення. Урбанізація та промисловий розвиток Києва не могли не вплинути на екологічний стан міста. Забруднення повітря, засмічення водойм та погіршення якості ґрунтів – це лише частина проблем, із якими стикаються кияни. За даними екологів, рівень забруднення повітря в Києві часто перевищує допустимі норми, що створює ризик для здоров'я мешканців. Причинами є велика кількість автотранспорту, промислові викиди та недостатня кількість зелених зон.

Для покращення екологічної ситуації в Києві впроваджуються різноманітні проекти: зокрема, розвиток електричного транспорту, програми з озеленення міста, встановлення нових сміттепереробних заводів та впровадження технологій роздільного збору відходів. Такі ініціативи допоможуть зменшити негативний вплив міської діяльності на довкілля і покращити якість життя мешканців.

Туризм – перспективна сфера для розвитку. Київ є привабливим містом для туристів, які цікавляться історією, культурою та архітектурою. Золотоверхі собори, Києво-Печерська Лавра, Андріївський узвіз та численні музеї щороку привертають увагу тисяч відвідувачів з усього світу. Природні

ландшафти, парки та річка Дніпро також роблять місто привабливим місцем для екотуризму.

Київ активно працює над розвитком туристичної інфраструктури: покращується якість готельного сервісу, створюються нові екскурсійні маршрути, розвиваються зручності для туристів. Розвиток аеропорту Бориспіль та нових транспортних маршрутів сприяє збільшенню кількості міжнародних туристів. Однак для подальшого зростання туристичної галузі необхідно працювати над розширенням промоційних програм, поліпшенням міської інфраструктури, а також над збереженням культурних пам'яток.

Висновок. Розвиток Києва є складним і багатогранним процесом, що включає підприємництво, урбанізацію, екологічні виклики та туризм. Місто постійно шукає баланс між економічним зростанням і збереженням своєї унікальної спадщини.

Для сталого розвитку Києва потрібні інноваційні підходи, які допоможуть зберегти його унікальний вигляд, покращити екологію та забезпечити комфортне життя для мешканців і туристів.



### Використані джерела:

1. Державна служба статистики України. Регіональні показники розвитку міста Києва. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
2. Київська міська державна адміністрація. Програми розвитку міської інфраструктури. URL: <https://kyivcity.gov.ua>
3. Інститут екології міста. Доповіді щодо екологічної ситуації в Києві. 2023.

*А.О. Малиновський, здобувач фахової передвищої освіти*

*Фаховий коледж,*

*Київський міжнародний університет,*

*Т.Г. Дудковський, аспірант*

*Київський міжнародний університет*

## ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕНОГО ПОВІТРЯ В КИЄВІ

Забруднення повітря – одна з найбільш актуальних екологічних проблем великих міст, і Київ не є винятком. За останні роки стан повітря у столиці України погіршився, що негативно впливає на здоров'я людей, екосистеми та загальний стан довкілля. Забруднене повітря в Києві складається з небезпечних речовин, таких як дрібнодисперсні частинки (PM2.5, PM10), діоксид азоту (NO<sub>2</sub>), оксид вуглецю (CO) та інші шкідливі гази, що є результатом як людської діяльності, так і природних явищ.

Основні джерела забруднення повітря в Києві. Якість атмосферного повітря залежить від двох основних джерел забруднення: пересувних і стаціонарних. Головні джерела забруднення в столиці включають транспорт, енергетику, полігони твердих побутових відходів та природні явища.

1. Транспорт. Основним джерелом забруднення є автомобільний транспорт. На дорогах Києва дедалі більше машин, і більшість з них працюють на бензині та дизельному пальному, що призводить до викиду великої кількості шкідливих речовин. За даними досліджень, на автомобілі припадає близько 90% від загальної кількості забруднюючих речовин у повітрі в місті. Особливо небезпечними є дрібнодисперсні частинки, що утворюються в процесі згоряння палива, оскільки вони можуть проникати глибоко в легені і викликати респіраторні захворювання. Викиди від автомобілів особливо небезпечні тому, що здійснюються в безпосередній близькості від пішохідних зон. Найбільша кількість токсичних речовин виділяється за під час пуску й зупинки двигуна, а також під час його роботи в холостому





режимі. Тобто максимальна концентрація токсичних речовин у містах спостерігається на перехрестях та біля світлофорів. Близько 65% викидів в межах міста припадає на траси з малою швидкістю руху і менше 25% – на швидкісні траси.

2. Енергетика. Підприємства енергетичної галузі (ТЕЦ-5, ТЕЦ-6, ПАТ "Київгаз", КП "Київтеплоенерго", завод "Енергія" тощо) будучи стаціонарним джерелом забруднення становлять 10%. Щороку спалювання викопного палива для виробництва електроенергії призводить до викидів понад 25 тисяч тонн забруднюючих речовин та до 5 мільйонів тонн діоксиду вуглецю. Всі наявні енергетичні потужності в Україні спроектувала радянська влада, а будівництво "найновіших" ТЕС завершилось у 1976 році. Більшість з них працюють без справних пилових фільтрів і жодна не оснащена обладнанням з видалення оксидів сірки та азоту. А оскільки частина вугільних потужностей також використовуються для виробництва тепла для опалення, такі станції знаходяться в густонаселених районах міст або поблизу них. Це становить ще більшу небезпеку для здоров'я людей.

3. Полігони твердих побутових відходів. Якщо говорити про полігони твердих побутових відходів, наприклад "Полігон твердих побутових відходів №5", то варто зауважити, що вони також не є екологічно безпечними. В Україні

близько 93% сміття захоронюється, а не переробляється: Такі звалища, як цей полігон, перебувають у критичному стані, шкодять навколишньому середовищу і здоров'ю місцевих жителів. Туди скидають по три тисячі тон сміття на добу. Причому ці змішані побутові відходи зазвичай містять у собі безліч різних компонентів: там і їжа, і батарейки, і лампочки, і невикористані ліки. Усе це гниє, утворюються токсичні рідкі стоки — фільтрат. У нього потрапляють продукти розкладання органічних речовин, корозії металів, в тому числі важкі метали, мікропластик. Ця отрута потім потрапляє у ґрунт, отруює найближчі річки і озера. На жаль, українська система управління відходами не дозволяє розвивати галузь переробки відходів, нешкідливу для екології і економічно вигідну. У країні недостатньо потужностей для утилізації, а тому велика кількість сміття захоронюється незаконно, а компанії, які повинні вивозити і утилізувати сміття, просто звальюють його в стихійні несанкціоновані звалища.

4. Природні явища. Повітря в Києві буває насичене значною кількістю пилу, сажі та диму через горіння торфовищ на околицях столиці. У повідомленні Міндовкілля зазначається, що щороку восени через перепади денної та нічної температур відбуваються температурні інверсії, які спричиняють накопичення шкідливих речовин у приземному шарі повітря. Тепле повітря та вологість призводять до туману,



шкідливі речовини з різних джерел викидів майже не розсіюються. Це впливає на якість повітря та показники забруднення. Сам по собі торф – це специфічна горюча речовина. Вона може тліти, диміти протягом тривалого часу й викликати підземні пожежі, які дуже складно гасити. Доречі, торф може загорітися і внаслідок біологічних процесів, зокрема, через підпливи бактерій. Але, переважно такі пожежі трапляються через кліматичні фактори й людську діяльність. Торф'яники у Києві розташовані у трьох столичних районах – Дарницькому (Бортничі, Осокорки), Деснянському та Оболонському (зокрема, Пуща Водиця). Також вони є і в Київській області – у Вишгородському, Обухівському, Бучанському і Броварському районах.

Наслідки забруднення повітря.

1. Вплив на здоров'я. Забруднене повітря може викликати низку захворювань, таких як астма, бронхіт, алергії, серцево-судинні захворювання та рак легенів. Дрібнодисперсні частинки (PM<sub>2.5</sub>) є особливо небезпечними, оскільки здатні проникати в легені та кровоносну систему, викликаючи серйозні захворювання. Дослідження показують, що тривале перебування у зоні забрудненого повітря може призвести до скорочення тривалості життя.

2. Вплив на навколишнє середовище. Забруднене повітря спричиняє кислотні дощі, що негативно впливають на ґрунти

та водні ресурси. Крім того, накопичення забруднюючих речовин у повітрі сприяє глобальному потеплінню і зміні клімату.

3. Економічні наслідки. Забруднення повітря тягне за собою значні витрати на охорону здоров'я та екологічне відновлення. Також воно знижує продуктивність праці через збільшення випадків захворювань серед населення.

Як можна розв'язати проблему забруднення повітря. Враховуючи серйозність проблеми, необхідно впроваджувати ефективні заходи для зменшення рівня забруднення повітря в Києві.

1. Покращення транспорту. Перехід на електричні та гібридні автомобілі може суттєво зменшити викиди шкідливих речовин у повітря. Розвиток громадського транспорту, будівництво велодоріжок та заохочення до використання альтернативних видів транспорту також допоможе знизити навантаження на довкілля. Також необхідно відновлювати трамваї, оскільки це найбільш екологічний наземний громадський транспорт.

2. Модернізація промисловості. Підприємства мають впроваджувати сучасні екологічні технології та фільтри, що зменшують викиди шкідливих речовин у повітря. Державні органи повинні контролювати дотримання екологічних стандартів на промислових об'єктах.

3. Зміна палива для автомобілів. На



якість повітря впливає в тому числі те, на якому паливі їздять автомобілі та наскільки вони старі. Наприклад, Фінляндія – одна з країн, що має найчистіше повітря у світі. Там заборонено користуватися автомобілями нижче стандарту Євро-5 (екологічний стандарт, що регулює вміст шкідливих речовин у вихлопних газах – ред.).

4. Вирішення проблеми з відходами. Для вирішення даної проблеми потрібно мати чіткі регіональні плани для кожної області, вони повинні стати частиною

"Національної стратегії управління відходами 2030" і відповідний закон, який регулював би таке управління, і чітке дотримання всіх його норм, необхідно будувати заводи з переробки, а не закопувати або спалювати сміття і далі. До інфраструктури по збору і розподілу сміття потрібно залучати виробників одягу, а також проводити масштабні інформаційні кампанії щодо зменшення споживання і користі переробки.

#### **Використані джерела:**

1. ТОП-7 проблем з екологією в Києві. Як вижити в столиці. Рубрика. URL: <https://rubryka.com/article/ecology-kyiv/> (дата звернення: 07.11.2024).

2. Забруднення повітря в Києві. Чому це відбувається восени та які наслідки для здоров'я. НашКиїв.UA. URL: <https://nashkiev.ua/life/zabrudnennya-povitrya-v-kievi-chomu-tse-vidbuvaetsya-voseni-ta-yaki-naslidki-dlya-zdorovya> (дата звернення: 07.11.2024).

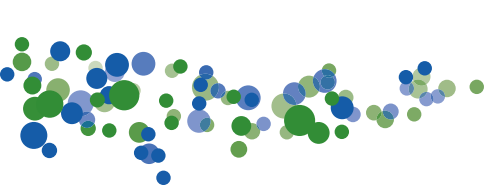
3. Київ – серед найбільш забруднених міст світу. Як це виправити. The Village Україна. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/eco/306749-u-kievi-postiyno-brudne-povitrya-scho-mozhna-z-tsim-zrobiti> (дата звернення: 07.11.2024).

4. Обережно: повітря! 12 фактів про те, чим дихають мешканці Києва. Interfacts – Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/760604.html> (дата звернення: 07.11.2024).

5. Повітря в Києві насичене пилом, сажею і димом через горіння торфовищ - Міндовкілля. Interfacts – Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1015125.html> (дата звернення: 07.11.2024).

*С.М. Мартиненко, д.пед.н., професор,  
В.М. Довгий, аспірант  
Київський міжнародний університет*

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК ВИМОГА ЧАСУ**



В умовах сьогодення та врахування моделювання діяльності закладів вищої освіти особливого значення надається саме формуванню професійної спрямованості особистості. Досліджуючи проблему професійного становлення та спрямованості особистості ми ґрунтуємося на методологічному положенні, відповідно до якого розвиток особистості «є зростальна за масштабом і рівнем інтеграція – створення великих «блоків», систем або структур, синтез яких у визначений період життя людини є як найбільш загальна структура особистості. Водночас, розвиток особистості є також зростальною диференціацією її психофізіологічних функцій, процесів, станів і особистісних якостей, відповідно до прогресувальної інтеграції».

У сучасній педагогічній науці поняття «професійне становлення особистості» визначене неповністю. На основі аналізу проблеми у науковій літературі розуміємо становлення як процес прогресивного розвитку особистості під дією соціальних впливів, професійної діяльності та особистої активності, спрямованої на самовдосконалення. Саме поняття «становлення» передбачає і потребу в розвитку та саморозвитку, можливість і реальність її задоволення, а також потребу в професійному самозбереженні. Професійне становлення суб'єкта, як зазначає Е. Зеєр, – це частина онтогенезу людини з початку формування професійних намірів до

закінчення активної професійної діяльності, «це розвиток особистості в процесі вибору професії, професійної освіти та підготовки, а також продуктивного виконання професійної діяльності» [5, с. 27].

У структурі поняття «професійне становлення» системоутворювальною є категорія «професійне самовизначення». Більшість дослідників [1; 2; 3; 4; 6; 7; 8] дотримуються розповсюдженої точки зору на вибір професії, як на вибір діяльності. У цьому випадку предметами дослідження є, по-перше, характеристика людини як суб'єкта діяльності, по-друге, характер, зміст, види діяльності та її об'єкт. Професійне самовизначення розуміємо як процес розвитку суб'єкта праці. Отже, вибір професії зроблений правильно, якщо психофізіологічні дані особистості будуть відповідати вимогам професії та трудової діяльності, однак цей погляд недооцінює активного становлення особистості, що обирає професію.

У контексті розуміння вибору професії, як вибору діяльності, поширена також думка, що основною детермінантою правильного вибору є професійний інтерес або професійна спрямованість. Безумовно, цей підхід є більш продуктивним, оскільки стверджує активність самого суб'єкта вибору професії.

Таким чином, основними психологічними механізмами формування професійної спрямованості особистості,



зокрема майбутніх фахівців, у закладі вищої освіти можна вважати: систему мотивів, цінностей, особистісних запитів і здібностей, що визначають професійно важливі якості. У зв'язку з викладеним попередньо розумінням рушійних сил професійної спрямованості розвитку останньої необхідна така організація навчально-пізнавальної діяльності студентів, за якої актуалізувалися б протиріччя між вимогами діяльності та її особистісним значенням для людини.

Професійна спрямованість фахівця в умовах закладу вищої освіти потребує подальшого дослідження як цілісного явища, оскільки дедалі частіше ставляться нові вимоги до якості підготовки фахівців, кардинально змінюються базові парадигми освітнього процесу, усталені парадигми та підходи; тому розроблення відповідних підходів для ефективної професійної підготовки та становлення конкурентоспроможного фахівця є актуальною.

### Використані джерела:

1. Бержанір А.Л. Життєве самовизначення сільської молоді в умовах різних форм господарювання. Дис., ... канд. соціол. наук: 22.00.03. – К., 1999. – 188 арк
2. Бондаренко З. П. Деякі аспекти професійної підготовки студентів в умовах ВНЗ / З. П. Бондаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://virtkafedra.ucoz.ua/el\\_gurnal/pages/vyp7/konf3/Bondarenko.pdf](http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Bondarenko.pdf)
3. Вінтюк Ю. Особливості професійного самовизначення старшокласників у ринкових умовах // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1998. – №3. – С. 48-59
4. Вітковська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації. – К.: Науковий світ, 2001. – 92 с
5. Зеєр Е. Ф. Психология профессионального образования / Е. Ф. Зеєр. – М.: Флинта, 2003. – 125 с
6. Матяш Н.Ю. Формування у старшокласників професійної спрямованості на сільськогосподарські спеціальності у взаємодії школи та вузу: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1994. – 210 с
7. Шевчук М.В. Психологічні механізми трансформації ціннісних орієнтацій студентської молоді: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. – К., 2000. – 25 с
8. Яремчук С.В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 1999. – 216 с



*О.Я. Митник, д.е.н., професор,*

*І. Чачников, к.е.н., доцент,*

*О.М. Люшненко, здобувач вищої освіти*

*Український державний університет*

*імені Михайла Драгоманова*

## **ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНЦІЙ У ШКОЛЯРІВ**

Сучасна освіта стикається з численними викликами, пов'язаними з інтеграцією технологій у навчальний процес. Одним із ключових аспектів цих змін є впровадження STEM-освіти (наука, технології, інженерія та математика), яка спрямована на розвиток у школярів теоретичних знань, та практичних навичок, необхідних для роботи в умовах високотехнологічного світу. Цифрові інструменти є важливим компонентом у цьому процесі, оскільки вони дозволяють інтегрувати новітні методи та технології в традиційне навчання.

### **1. Переваги використання цифрових інструментів у STEM-освіті**

Впровадження цифрових інструментів у STEM-освіту дозволяє значно покращити навчальний процес, зокрема в контексті складних абстрактних концепцій. Наприклад, системи динамічної математики, такі як GeoGebra, дозволяють учням візуалізувати математичні моделі і взаємозв'язки, що робить навчання більш інтерактивним і зрозумілим [3, с. 206-216]. Завдяки цифровим платформам, учні

можуть в реальному часі взаємодіяти з навчальними матеріалами, виконувати симуляції та моделювання, що сприяє кращому засвоєнню складних тем.

Крім того, ігрові платформи, такі як Minecraft Education, стали потужним інструментом для заохочення учнів до вивчення STEM-дисциплін. Ці платформи дозволяють створювати віртуальні моделі, які учні можуть вивчати, маніпулювати ними та вирішувати завдання, що надає їм практичний досвід у науці, технологіях і математиці. Ігровий процес робить навчання не тільки більш цікавим, а й дозволяє інтегрувати різні дисципліни в єдиний контекст [2].

### **2. Інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес**

Програмування та моделювання є важливими складовими інтеграції технологій у STEM-освіту. Платформи, такі як Scratch, надають учням можливість створювати власні проєкти, які включають в себе елементи програмування. Це вчить школярів основам комп'ютерних наук, а ще сприяє розвитку логічного мислення та





творчих здібностей. Додатково, Tinkercad, як інструмент для 3D-дизайну, дозволяє учням працювати з фізичними моделями, що є важливим елементом для розвитку інженерних навичок у майбутньому [1, 5].

Важливим аспектом є також застосування програм, які дозволяють моделювати реальні наукові явища. Використання віртуальних лабораторій і симуляцій для проведення фізичних експериментів або хімічних реакцій дозволяє учням на практиці спостерігати за процесами, які в реальному житті можуть бути небезпечними або важкодоступними. Це значно розширює можливості для навчання, допомагаючи учням краще розуміти теоретичні знання та застосовувати їх на практиці [4].

### 3. Рекомендації для впровадження

Для успішної інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес необхідно вжити кілька стратегічних заходів. Перше, що має бути зроблено, це забезпечення шкіл сучасними технологіями, такими як інтерактивні дошки, комп'ютери та програмне забезпечення для STEM. Також важливо впровадити відповідні навчальні курси для вчителів, щоб вони могли ефективно використовувати ці інструменти. Це включає професійні

тренінги з використання програм для програмування, моделювання та ігор, що допоможе підвищити кваліфікацію педагогів і розширити їх можливості для інтеграції технологій у клас.

Додатково, Міністерство освіти і науки України надає рекомендації для освітніх установ щодо інтеграції STEM-методик, зокрема в контексті цифрових інструментів. Важливо, щоб школи мали доступ до новітніх технологій і могли інтегрувати їх у процес навчання згідно з національними освітніми стандартами [6].

Цифрові інструменти є важливим аспектом сучасної STEM-освіти, адже вони дозволяють значно підвищити ефективність навчання, зробити його більш інтерактивним, цікавим і доступним. Використання таких інструментів, як GeoGebra, Minecraft Education, Scratch і Tinkercad, дає учням можливість не тільки здобути необхідні теоретичні знання, а й набути практичні навички, що є важливими для їхнього майбутнього в світі технологій. Подальша робота над інтеграцією цифрових інструментів у навчальний процес є важливим кроком для розвитку STEM-освіти в Україні.

### Використані джерела:

1. "10 актуальних тенденцій STEM-освіти у 2024 році". <https://naurok.com.ua/post/10-aktualniy-tendenciy-stem-osviti-u-2024-roci>



2. Zsolt Lavicza, Robert Weinhandl and others, “Developing and Evaluating Educational Innovations for STEAM Education in Rapidly Changing Digital Technology Environments”, Sustainability, 2022

3. Гриб'юк О. О. Розв'язування евристичних задач в контексті STEM-освіти з використанням системи динамічної математики GeoGebra. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання. Київ-Вінниця: ТОВ фірма “Планер”, 2015.

4. Юрченко, Артем & Хворостіна, Юрій & Шамо́ня, Володимир & Семеніхіна, Олена. (2023). ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ФІЗИКИ: АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ПРАКТИК. Physical and Mathematical Education. 38. 53-59. 10.31110/2413-1571-2023-038-5-008.

5. Bukatova, Oksana. (2023). Innovative go to the design subject area «Technologies» in the context of STEAM-learning. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 34-43. 10.31909/26168812.2023-(62)-4.

6. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. Доступно за посиланням: <https://mon.gov.ua>.

*О.А. Мороз, здобувач фахової передвищої освіти  
Фаховий коледж,  
Київський міжнародний університет,  
В.В. Братух, аспірант  
Київський міжнародний університет*

## ІНФРАСТРУКТУРА КИЄВА

Київ – столиця та найбільше за чисельністю населення місто України. Це на півночі центральної України вздовж річки Дніпро. Київ має розгалужену транспортну інфраструктуру, яка включає міжнародний аеропорт, річковий порт, залізницю та метрополітен. Місто також має широку автобусну мережу. Інфраструктура Києва одна з найкращих у світі. Київ має чудову транспортну систему, яка може доставити вас куди завгодно. Також заслуговує на

увагу система освіти та охорони здоров'я. Київ – чудове місце для життя.

Транспортна інфраструктура Києва дуже добре розвинена, з міжнародним аеропортом, річковим портом, залізницею та метро. Місто також має широку автобусну мережу. Транспортна інфраструктура Києва є однією з найкращих в країні і постійно вдосконалюється. Міжнародний аеропорт «Київ» (КВР) є основним аеропортом, що обслуговує місто. Він розташований



недалеко від центру міста. Київський річковий порт розташований на річці

Дніпро і є головним транспортним вузлом міста.

Залізнична система Києва дуже добре розвинена, кілька станцій розташовані по всьому місту. Метро в Києві також дуже добре розвинене, налічує понад 50 станцій. Автобусна мережа в Києві також дуже велика, місто обслуговує понад 1000 автобусів.

Урбаністика Києва є багатогранною темою, яка охоплює розвиток міської інфраструктури, громадського простору, транспорту, архітектурних і культурних об'єктів, а також підходів до екологічної сталості.

Основні напрямки розвитку інфраструктури Києва:

Транспорт: Київ має велику мережу громадського транспорту, зокрема метро, автобуси, трамваї та тролейбуси. Останніми роками місто також інвестує в розвиток велоінфраструктури та пішохідних зон, щоб зменшити залежність від приватного транспорту та покращити екологічний стан. Розвивається транспортний зв'язок, особливо у передмістях, що знижує затори і дозволяє мешканцям легше добиратися до центральних районів.

Житлова забудова та архітектура: Київ прагне поєднувати історичну архітектуру з сучасними будівлями. Є великий попит на реконструкцію старих будівель, а також

на створення нових житлових комплексів. Архітектурна гармонія між сучасністю і збереженням спадщини є одним із головних пріоритетів, але це залишається викликом.

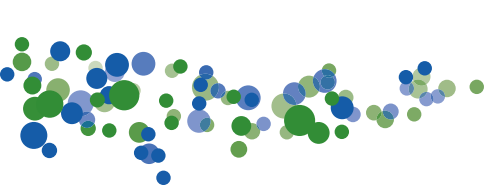
Рекреаційні зони: у Києві активно розвиваються парки, сквери, набережні та інші зони відпочинку. Дніпровські набережні стали популярними місцями для проведення часу та спорту. Це робить місто більш комфортним для проживання і сприяє зменшенню шуму та забруднення.

Інклюзивність та зручність для всіх громадян: інфраструктура пристосовується для зручності людей з обмеженими можливостями. Це включає низькопідлогові транспортні засоби, пандуси, навігаційні табло для людей із порушеннями зору.

Розвиток технологій і Smart City: Київ працює над тим, щоб стати «розумним містом» з використанням технологій для покращення якості життя мешканців. Встановлення камер спостереження, електронні платіжні системи для транспорту, розвиток онлайн-платформ для комунальних послуг – усе це допомагає ефективніше керувати міським простором.

Проблематика інфраструктури Києва: постійне зростання кількості автомобілів на дорогах спричиняє часті затори, особливо під час пікових годин. Недостатньо розвинені альтернативи громадського транспорту на віддалених ділянках, а також обмеженість парковок у центрі міста.

Зношеність транспортної



інфраструктури: мости, дороги та шляхопроводи в Києві часто перебувають у незадовільному стані та потребують ремонту або реконструкції. Місто має кілька важливих мостів через Дніпро, таких як міст Метро та міст Патона, які потребують оновлення, а ремонт викликає додаткові затори.

Стан громадського транспорту: хоча Київ має добре розвинену мережу метро, інші види громадського транспорту, як-от автобуси, трамваї та тролейбуси, часто застарілі та потребують модернізації. Недостатня кількість громадського транспорту в деяких районах змушує людей обирати автомобілі, що посилює проблему заторів.

Проблеми з житловим фондом: багато житлових будинків, особливо «хрущовки» та інші старі багатоповерхівки, мають низький рівень енергоефективності та потребують термомодернізації або заміни. Нерегульована забудова у деяких районах призводить до перенаселеності, нестачі зелених зон і соціальної інфраструктури (шкіл, садочків).

Екологічні проблеми: Київ має високий рівень забруднення повітря, особливо в районах з активним рухом і великою кількістю промислових підприємств. Дефіцит зелених зон та забудова парків негативно впливають на якість життя мешканців, знижуючи доступ до місць відпочинку.

Водопостачання та водовідведення: система водопостачання та водовідведення є застарілою і часто потребує оновлення. Старі труби призводять до втрати води, а також до проблем із якістю питної води. Існують виклики з дренажною системою, що під час сильних дощів призводить до підтоплень окремих районів.

Недостатній розвиток інфраструктури для людей з обмеженими можливостями: попри деякі покращення, Києву бракує пандусів, доступних переходів, адаптованих транспортних засобів, що робить пересування містом складним для людей з обмеженими можливостями.

Смарт-технології та інновації: попри впровадження деяких «розумних» рішень (камери спостереження, електронні сервіси для комунальних послуг), Києву ще бракує повноцінної інфраструктури Smart City, яка могла б допомогти оптимізувати трафік, комунальні послуги та екологічний моніторинг.

Висновки. Київ стикається з такими проблемами, як перевантаженість доріг, нестача зелених зон у деяких районах, забруднення повітря, а також потреба в оновленні старої інфраструктури. Ці проблеми потребують комплексного підходу до модернізації інфраструктури Києва, включаючи інвестиції, підтримку новітніх технологій, а також залучення громадськості до процесів міського планування.



### Використані джерела:

1. file:///C:/Users/S/Downloads/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82\_%D0%9C%D0%A6%D0%9F\_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83\_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%97\_%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8\_%D0%9A%D0%B8%D1%94%D0%B2%D0%B0\_%D0%BD%D0%B0\_2024\_2025%20(2).pdf
2. [https://kyivcity.gov.ua/kyiv\\_ta\\_miska\\_vlada/struktura\\_150/vikonavchiy\\_organ\\_kivsko\\_misko\\_radi\\_kivska\\_miska\\_derzhavna\\_administratsiya/departamenti\\_ta\\_upravlinnya/departament\\_transportnoi\\_infrastruktury/](https://kyivcity.gov.ua/kyiv_ta_miska_vlada/struktura_150/vikonavchiy_organ_kivsko_misko_radi_kivska_miska_derzhavna_administratsiya/departamenti_ta_upravlinnya/departament_transportnoi_infrastruktury/)
3. [https://kyivcity.gov.ua/kyiv\\_ta\\_miska\\_vlada/struktura\\_150/vikonavchiy\\_organ\\_kivsko\\_misko\\_radi\\_kivska\\_miska\\_derzhavna\\_administratsiya/departamenti\\_ta\\_upravlinnya/departament\\_transportnoi\\_infrastruktury/](https://kyivcity.gov.ua/kyiv_ta_miska_vlada/struktura_150/vikonavchiy_organ_kivsko_misko_radi_kivska_miska_derzhavna_administratsiya/departamenti_ta_upravlinnya/departament_transportnoi_infrastruktury/)
4. <https://kyivplus.info/city/infrastructure/>

*Г.В. Овчаренко, здобувач вищої освіти  
Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

## ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У СЕРЕДОВИЩІ БАГАТОКОРИСТУВАЦЬКИХ ІГР

Інклюзивні ігрові механізми мають значний вплив на формування навичок соціальної взаємодії, зменшення почуття ізоляції та підвищення самооцінки у гравців з інвалідністю. Аналіз інклюзивності в відеоіграх дозволяє зрозуміти, як цифрові платформи можуть слугувати моделями для створення більш інклюзивних суспільств у реальному житті. Дослідження інклюзивних ініціатив та практик можуть дати цінні рекомендації для розробників інших цифрових продуктів, освітніх програм та соціальних проєктів, орієнтованих на

підтримку рівних можливостей для всіх членів суспільства. Розгляд психологічних аспектів інклюзивності в цифрових іграх також важливий для формування наукових підходів до дизайну ігрових середовищ, що сприяють позитивним психологічним результатам для широкого кола користувачів.

Гра в цифрові ігри може підтримувати благополуччя людей з інвалідністю, допомагаючи гравцям оволодіти щоденними стресами, справлятися з життєвими проблемами, практикувати регуляцію



емоцій, брати участь у соціальній взаємодії, впливати на пізнавальні здібності, такі як увага, пам'ять, просторове мислення та когнітивну гнучкість. Дослідження демонструють, що значення чи шкоду ігор для якості життя не можна визначити виключно від того, чи грають люди, у що грають та скільки. Скоріше це залежить від умовних факторів, пов'язаних з гравцем, грою та ігровим контекстом [1]. Припускаю, що пристрасть до багатокористувацьких ігор визначається як сильне бажання займатися улюбленою справою (хоббі), яка подобається і цінується, у яку вкладається час, емоції та енергія, і яка в кінцевому підсумку інтегрується в особистість людини, впливає на самоусвідомлення та набуття соціального капіталу.

Концепція соціального капіталу розглядає соціальні мережі як ресурси, які, якщо їх розвивати, повернуть цінність індивіду у формі соціальної підтримки та обміну особистою інформацією. Структура соціального капіталу розширює соціальну перспективу, відкриваючи гравцю різні світогляди, думки та культури. У багатокористувацьких іграх люди з інвалідністю можуть відчувати емоційну та соціальну підтримку. Багатокористувацькі цифрові ігри можуть суттєво покращити соціальний капітал людей з інвалідністю, пропонуючи кілька важливих переваг.

У віртуальному світі люди з інвалідністю можуть взаємодіяти з іншими

без попередніх упереджень щодо їх фізичного, ментального або когнітивного стану. Це дозволяє їм бути сприйнятими за їхніми навичками та особистісними якостями, а не за обмеженнями. Можливість покращити емоційне самопочуття через навички контролювати емоції, відновлення після стресу чи нудьги, розбудову поваги до себе через подолання ігрових викликів. У багатокористувацьких іграх гравці можуть створювати соціальні зв'язки, приєднуючись до команд або гільдій, що сприяє розвитку почуття приналежності до спільноти з подібними цінностями та інтересами, що стимулює колективне співробітництво та комунікацію. Багатокористувацькі ігри заохочують до спілкування та взаємодії через чати, голосові повідомлення або відеозв'язок. Це допомагає людям з інвалідністю розвивати свої соціальні та комунікативні навички в безпечному середовищі.

Перемоги та досягнення у грі можуть підвищувати самооцінку гравця, створюючи позитивні емоції та почуття власної значимості. Це особливо важливо для людей, які у реальному житті можуть стикатися з стигматизацією, нерозумінням або булінгом. І наприкінці, цифрові ігри можна розглядати як платформу для самовираження і творчості: гравці можуть створювати та налаштовувати своїх персонажів, що дає можливість виразити себе та свою унікальність в ігровому світі.





Таким чином, багатокористувацькі цифрові ігри створюють можливість для людей з інвалідністю бути активними учасниками спільноти, підтримуючи їх соціальний капітал та надаючи можливість розвивати соціальні навички у середовищі, де їх приймають і цінують за те, хто вони є.

У сучасному світі відеоігри займають важливе місце в глобальній культурі, об'єднуючи мільйони людей з різних куточків планети. Разом із зростанням популярності цих цифрових розваг зростає і розуміння необхідності забезпечення та регуляції інклюзивності у цій галузі. Інклюзивність передбачає створення ігор, які доступні для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних, ментальних, когнитивних можливостей, статі, раси або соціального статусу.

Усі європейські компанії, незалежно від форми власності, зобов'язані дотримуватися Директиви ЄС про веб-доступність. Це

означає, що всі веб-ресурси (включаючи цифрові ігри) мають відповідати стандарту WCAG 2.0 AA, який визначає критерії доступності веб-контенту. Термін для повної імплементації цих вимог – 2025 рік. Інклюзивність у цифрових іграх є одним з аспектів, який сприяє соціальній інтеграції та покращенню якості життя людей з інвалідністю. Утім, демографія та психосоціальний профіль гравців вивчені недостатньо. В Україні існують лише громадянські інструменти перевірки веб-інклюзивності, хоча така вимога поки що не закріплена законодавством.

Співпраця між психологами, урядовими органами та громадськими організаціями, дослідниками ігрового контенту, гравцями та розробниками ігор дозволить впровадити науково обґрунтовані норми і стандарти для ігрової індустрії.

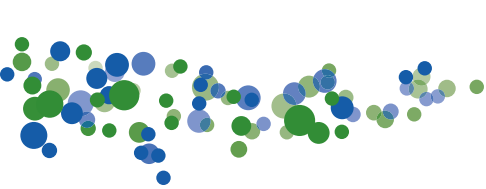
### **Використані джерела:**

1. Halbrook, Y., O'Donnell, A., & Msetfi, R. (2019). When and How Video Games Can Be Good: A Review of the Positive Effects of Video Games on Well-Being. *Perspectives on Psychological Science*, 14, 1096 - 1104.

*Г.І. Оліх, старший викладач*

*Хмельницький інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

## **ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**



Залучення іноземних інвестицій є критично важливим для розвитку економіки України, особливо в умовах війни, політичної нестабільності, та глобальних економічних змін. Інвестиції забезпечують притік капіталу, створення робочих місць, впровадження сучасних технологій та стимулюють економічне зростання. Однак сучасні виклики вимагають нових підходів до створення сприятливого інвестиційного клімату.

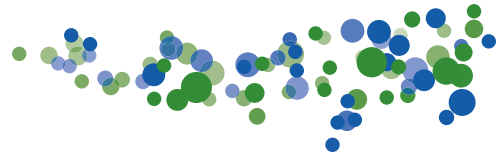
За даними Національного банку України, у 2023 році прямі іноземні інвестиції в Україну склали близько 4,25 млрд. дол. США, що демонструє зростання порівняно з 2022 роком на більш ніж 1 млрд. дол., проте залишається значно нижчим, ніж у довоєнному 2021 році. Основну частку інвестицій становили реінвестовані доходи компаній, які вже працюють в Україні, через обмеження на виведення капіталу в умовах війни [1].

Інфраструктурні втрати в Україні, спричинені воєнними діями, є однією з головних перешкод для залучення іноземних інвестицій. Згідно з оцінками Київської школи економіки, загальні збитки інфраструктурі країни перевищили 150 млрд. дол. станом на 2023 рік. Руйнування доріг, залізниць, портів і промислових об'єктів значно ускладнює транспортну логістику та доступ до ринків. Крім того, відсутність стабільного енергопостачання, пов'язана з пошкодженням енергетичних

об'єктів, робить інвестиції в промисловість та виробничі сектори ризикованими. Усе це знижує конкурентоспроможність України порівняно з іншими країнами Східної Європи [2].

Іншим суттєвим стримуючим фактором є корупція, яка залишається однією з головних загроз для бізнес-клімату. У 2023 році Україна посіла 116 місце серед 180 країн у рейтингу сприйняття корупції Transparency International. Відсутність прозорості у державних процедурах, бюрократичні перепони та низька ефективність судової системи створюють негативний імідж для інвесторів. Ці проблеми не лише знижують довіру до країни, але й спричиняють додаткові витрати для бізнесу, що змушує інвесторів обирати більш передбачувані ринки з меншими ризиками.

Аналітичний звіт Світового банку за 2023 рік свідчить, що значна частина інвесторів віддає перевагу сусіднім країнам, таким як Польща чи Румунія, завдяки стабільнішому законодавству та більш надійним судовим системам. Польща, наприклад, пропонує зрозумілі механізми захисту прав власності, ефективне вирішення спорів і мінімізацію корупційних ризиків. Румунія, зі свого боку, залучає інвесторів через сприятливі податкові режими для підприємців. У порівнянні з цим, Україна стикається зі значними викликами, що ускладнюють ведення бізнесу, особливо



в умовах війни, яка підвищує ризики економічної нестабільності та правової непередбачуваності. Це зменшує її конкурентоспроможність навіть серед країн регіону, що змагаються за залучення іноземного капіталу [3].

Залучення іноземних інвестицій

є важливим фактором стабілізації та відновлення української економіки. Однак реалізація потенціалу можлива лише за умови системних реформ, спрямованих на зменшення ризиків, боротьбу з корупцією та покращення інфраструктури.

### Використані джерела:

1. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Офіційний сайт НБУ. URL: [bank.gov.ua](http://bank.gov.ua)
2. Київська школа економіки. Оцінка збитків економіки України від війни. URL: <https://kse.ua>
3. Світовий банк. Звіт про інвестиційний клімат України за 2023 рік. URL: <https://www.worldbank.org>

*І.В. Рашковська, к.психол.н., доцент,  
Н.В. Максименко, викладач  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

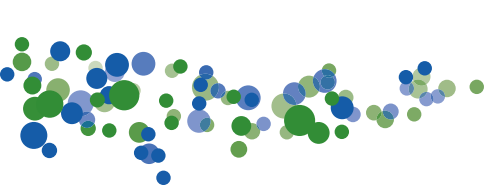
## СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В ОСВІТІ: ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІГРОТЕРАПІЇ, ЯК М'ЯКОГО ЗЦІЛЕННЯ В ЧАСИ ВІЙНИ

В нашому сьогоденні складаються нові умови реальності та нові виклики. Тому наше завдання як спеціалістів психологічного напрямку допомагати дітям та дорослим у знаходженні нових стратегій проживання сьогодення та м'якого зцілення, знаходження нових сенсів в часи війни. Задача викладача сучасності навчити майбутніх фахівців- психологів знаходити нові методи психологічної допомоги та використовувати їх в роботі.

Пошук ефективних засобів в умовах

повномасштабних дій, в стресових ситуаціях є одним з найактуальніших питань сьогодення. Одним з ефективних та м'яких методів допомоги та корекції стану та поведінки дитини популярності набув метод ігротерапії та зцілення іграшкою.

Нажаль, у людей, що зазнали дій довготривалого стресового фактору, пов'язаного з надмірною жорстокістю війни, спостерігаються наступні розлади: порушення розвитку, регресивні прояви, нічні кошмари, короточасні мимовільні



спогади про травматичні події, порушення орієнтації в просторі та часі, сенсомоторні відхилення. Багатьом з них притаманна характерна втрата розуміння та розрізнення «хто вони такі» і «хто такі інші люди», що є ознакою порушення самоідентичності та потребує особливої уваги спеціалістів. Зазвичай це відбувається через брак внутрішнього алгоритму поведінки, адже ті програми, що були створені попередньо вже не діють або були зруйновані в процесі травматичних подій. Саме тому у поведінці можна виокремити характерні ознаки впливу травматичних подій: дисфункційності, непослідовності, не спланованості, імпульсивності відображення реальності в поведінці та емоціях. Діти з ознаками неінтегрованого травматичного досвіду не в змозі усвідомлювати бажання й потреби інших людей та потребують спеціалізованого супроводу високоекологічними та онтогенетично обумовленими методами, якою є ігротерапія.

Зміст ігрової терапії О.Безпалько тлумачить як метод корекції емоційних та поведінкових розладів особистості шляхом залучення їх до різноманітних ігрових ситуацій. У процесі гри спеціаліст спостерігає за поведінкою та реакціями, що дає йому певний діагностичний матеріал для того, щоб запропонувати таку гру та роль в ній, яка допоможе їй усвідомити негативні аспекти своєї поведінки чи формувати ті навички соціальної взаємодії, які є

відсутніми або недостатньо розвинутими у дитини [2, с.31].

Реалізація методу ігрової терапії в професійній діяльності соціального педагога закладу освіти опирається на дослідження вчених-психологів, які започаткували методики її використання в роботі з клієнтом, зокрема, в індивідуальній і груповій ігротерапії (Х.Джінотт, Д.Леві, Д.Тафт та ін.). Наприклад, Х. Джінотт виокремлює певні категорії дітей, у роботі з якими доцільно застосовувати ігротерапію:

-неконтактні діти, в поведінці яких виявляється надмірна покірливість, сором'язливість, ізольованість, мовчазність. Таким дітям важко взаємодіяти з терапевтом під час індивідуальних сеансів. Більшість із них у повсякденному житті уникають соціальних контактів, майже не граються з однолітками, а тому потребують вільної та безпечної міжособистісної комунікації;

- «незрілі» діти, у взаємодії з якими батьки виявляють надмірне піклування. Такі діти погано адаптуються до життя поза сімейним «інкубатором», у яких діагностується підвищена тривожність та страхи, які не можуть адекватно приймати потреби й почуття інших, що веде до конфліктів з однолітками. Для таких дітей ігротерапія набуває особливого значення, де група забезпечує мотивацію та підтримку для зростання, а також безпечну територію для перевірки нових форм поведінки.



- «надмірно слухняні» діти. Вони занадто альтруїстичні, охайні, віддають себе повністю «служінню» своїй сім'ї, не залишаючи енергії для задоволення власних потреб або побудови стосунків з однолітками. В ігровій кімнаті поведуться чемно, приносять малюнки й подарунки терапевту, говорять йому багато компліментів. Однак, на думку Х.Джінотт (Джінотт, 2005), така поведінка слугує захистом від власних агресивних імпульсів і страху зворотньої агресії терапевта [4, с.24].

Ціла плеяда дослідників дитячої психології, зокрема Т.Войцях вирізняє основні показання для залучення школярів до занять з ігротерапії, а саме: порушення становлення образу «Я», що відображається в особливостях поведінки і дисгармонійності «Я-концепції»; низький рівень самоприйняття, сумнів і невпевненість у можливостях власного особистісного зростання; висока соціальна тривожність і ворожість по відношенню до навколишнього світу; емоційна лабільність і нестійкість. Метою корекційного впливу, на думку вченої, має бути спрямованість на утвердження унікального «Я» дитини, її самоцінності. Мета корекції може бути сконкретизована у таких завданнях: розширення репертуару форм самовираження дитини; оптимізація комунікацій в системі відносин «дитина –дорослий»; підвищення рівня соціальної

компетентності дитини в її взаємодії з однолітками; розвиток здатності емоційної саморегуляції й досягнення емоційної стійкості за рахунок усвідомлення дитиною (за допомогою дорослого) своїх емоцій, почуттів і переживань; оптимізація розвитку «Я-концепції»; підвищення рівня самоприйняття й формування почуття «Я» [2, с.35].

Методи ігрової терапії ефективно зарекомендували себе в роботі з дорослими. Одним з них є не тільки корисний, а ще захоплюючий, як для дорослих так й дітей є Хібукі-терапія. Центальною фігурою метода є лялька Хібукі, що на івриті означає "обіймашка". Це м'який плюшевий песик із сумною мордочкою і довгими лапками – «іграшка, що ожила», яка обіймає дітей і завдяки спеціальним наліпкам на лапах може фізично бути присутньою з дитиною у повсякденному житті. Контакт дитини з іграшкою створює ефект "перенесення" емоційних станів на об'єкт з можливістю виплеску нею своїх емоцій різної модальності, каналізує негативні емоції, реконструює почуття довіри, близькості, безпеки, плаче почуття турботи. [3, 76].

Метод ігротерапії активно вивчається і надалі та ефективно використовується практикуючими психологами для м'якого зміцнення дітей та дорослих. Безумовно, вплив ігрової терапії на зміцнення людей з травмами вимагає подальшого дослідження та створення нових технік використання.



### Використані джерела:

1. В. Назаревич, М. Вальковська - Використання іграшки як трансферного об'єкту в формуванні резильєнтності у дітей. Психологія: реальність і перспективи. №19 . 2022. С. 60-67
2. Ігрові технології, як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти: [навчально-методичний посібник]. Автор-упорядник Войцях Т.В. Черкаси: Черкаський ОПОПП. 2024. 92 с.
3. Д. Шарон-Максимов. Трансформації травматичних переживань дитини методом Хібукі-терапії. Соціальна робота. №1 (9). 2023. С.75 -79
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

*А.В. Різанова, здобувач фахової передвищої освіти  
Фаховий коледж,  
Київський міжнародний університет,  
П.М. Тараненко, аспірант  
Київський міжнародний університет*

## РОЗУМНЕ МІСТО: ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ МЕШКАНЦІВ

Концепція розумного міста передбачає впровадження технологій, що забезпечують ефективне управління міськими ресурсами, підвищення якості життя мешканців та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Однією з основних технологій є технологія Інтернет речей (IoT), яка дозволяє об'єднувати різні системи міста для моніторингу та управління в реальному часі. Наприклад, «розумне» освітлення автоматично регулює рівень яскравості вуличних ліхтарів залежно від часу доби та погодних умов, що дозволяє знижувати енергоспоживання. За даними Європейської Комісії (2020), використання

смарт-освітлення у містах Європи зменшило споживання електроенергії на 40% [1].

Датчики якості повітря, інтегровані у міське середовище, забезпечують мешканців актуальною інформацією про рівень забруднення. Це допомагає не тільки інформувати громадян, але й дозволяє міським органам оперативно реагувати на небезпечні рівні забруднення шляхом регулювання транспортних потоків. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (2022), впровадження моніторингових систем якості повітря сприяло зниженню рівня респіраторних захворювань серед населення на 15% у





містах, де такі системи працюють активно [2].

Розумні транспортні системи, що використовують алгоритми штучного інтелекту, оптимізують трафік на основі даних про поточну завантаженість доріг. Це сприяє зменшенню заторів та зниженню рівня шкідливих викидів у повітря. Наприклад, у місті Барселона технології смарт-трафіку дозволили зменшити час, який водії проводять у заторах, на 21% (Інформаційна система смарт-міст Європейського Союзу, 2023) [3].

Цифрові платформи для взаємодії з муніципалітетом також сприяють підвищенню якості життя. Вони дозволяють мешканцям через додатки оплачувати комунальні послуги, повідомляти про проблеми інфраструктури, а також отримувати різні міські сервіси в онлайн-режимі. Так, за інформацією Kyiv Smart City (2023), введення єдиного мобільного додатку для комунікації з міськими службами

підвищило оперативність обслуговування громадян на 35% [4].

Безпілотні транспортні засоби, що використовуються для доставки, є ще одним компонентом розумного міста. Вони дозволяють знизити навантаження на традиційний транспорт, мінімізувати затори та покращити логістичні процеси. За звітом McKinsey & Company (2021), міста, що активно використовують дрони для доставки, знижують логістичні витрати на 30%, а також покращують екологічну ситуацію шляхом зменшення транспортних викидів [5].

Таким чином, розумне місто об'єднує різні інноваційні рішення для створення безпечного, зручного та екологічно сталого середовища для мешканців. Інтеграція технологій підвищує ефективність управління міськими ресурсами, забезпечує здоров'я та безпеку громадян, а також сприяє сталому економічному розвитку.

### **Використані джерела:**

1. Європейська Комісія. (2020). Розумні міста: системи смарт-освітлення.
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2022). Забруднення повітря та здоров'я в містах: стратегії моніторингу та пом'якшення наслідків.
3. Інформаційна система смарт-міст Європейського Союзу. (2023). Управління трафіком та рішення на основі ШІ в міських районах.
4. Kyiv Smart City. (2023). Впровадження цифрових послуг для управління містом.
5. McKinsey & Company. (2021). Майбутнє доставки дронами у міських умовах.



*А. С. Родіна, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасних умовах функціонування ЗВО неабияка увага надається створенню інклюзивного середовища. Створення інклюзивного середовища відповідає вимогам «Концепції розвитку інклюзивного навчання» (наказ МОН України від 01.10.10 року, № 912), в якій сформульовано мету, завдання і принципи розвитку інклюзивної освіти, шляхи її впровадження у загальноосвітніх закладах, аргументовано правову основу, подано фінансово-економічне обґрунтування, очікувані результати її реалізації [1]. Розкриємо особливості його створення.

На нашу думку, функціонування інклюзивного освітнього середовища має будуватися в поєднанні загальнодидактичних принципів навчання і принципів інклюзивної освіти, зокрема: цінність кожної особистості не залежить від її здібностей і досягнень; кожна людина здатна відчувати і мислити; кожна особистість має право на освіту і вибір форм навчання; особливості кожної людини – це не перепони, а стимул навчання, каталізатор її всебічного розвитку; єдність освітнього простору на засадах: консолідації парадигм і технологій спеціальної і загальноосвітньої підтримки кожної особистості та

індивідуального і диференційованого підходів; наступність і комплексність у забезпеченні матеріальними, навчально-методичними, кадровими та іншими ресурсами, необхідними для ефективного функціонування інклюзивного середовища; корпоративний підхід – спільна робота державних і громадських організацій, медичних і психолого-педагогічних фахівців на основі взаємодопомоги і взаєморозуміння, забезпечуючи системність і цілісність середовища; варіативність і динамічність освітнього процесу на основі модульної організації навчальних програм; добровільність – усі суб'єкти освітнього процесу в умовах інклюзивного середовища взаємодіють і співпрацюють між собою добровільно; активність усіх суб'єктів інклюзивного освітнього процесу [2]. Встановлено, що в основу формування інклюзивного середовища покладено загальний принцип, який передбачає доступність і пристосування освіти до різних потреб людини. Водночас, необхідно створювати особливі умови для повноцінного навчання і доступу до освіти людей із особливими освітніми потребами. Для формування такого середовища кожний заклад реалізовує власні завдання й ідеї.

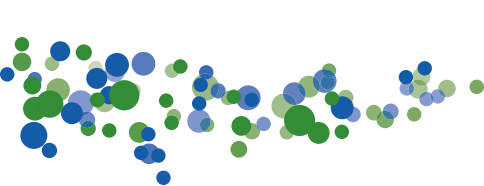


Аналіз науково-педагогічних джерел дає змогу виокремити такі з них, як: навчання виключає будь-яку дискримінацію у ставленні до людей з особливими освітніми потребами; у процесі навчання таких осіб дотримуються відповідні умови, а саме: всі вони беруть участь у різних заходах, де група, клас і освітнє середовище є інклюзивними; індивідуальне навчання в колективі підтримується спільною роботою медичного персоналу, психолого-педагогічних фахівців. Навчання в інклюзивному середовищі є сучасною альтернативою класно-урочній системі навчання, технологією, яка використовує педагогіку взаємодії. До основних пріоритетів віднесено: соціальну адаптацію людини на кожному віковому етапі розвитку; природовідповідність освітніх завдань, методик як можливостям дитини, так і загальній логіці розвитку; розвиток інформаційної культури, комунікативних компетенцій, умінь взаємодіяти з іншими людьми; створення безбар'єрного освітнього середовища не лише фізичного, а й психологічного.

До основних складових інклюзивного середовища належать безбар'єрне фізичне і психологічне середовище, спеціальні умови здобуття освіти; змістове забезпечення освітнього середовища на основі принципів доступності, гуманності та ефективності, гнучке, вмотивоване для навчання й стимулювання саморозвитку [2].

Вважаємо, що інклюзивне середовище – це вид освітнього середовища, яке забезпечує всім суб'єктам освітнього процесу можливості для ефективного саморозвитку, передбачає вирішення проблем освіти людей з особливими потребами шляхом адаптації освітнього простору, охоплюючи реформування процесу навчання, методичну гнучкість і варіативність, сприятливий психологічний мікроклімат, перепланування навчальних приміщень до потреб усіх без винятку людей, забезпечення їх повноцінної участі освітньому процесі.

Основними ознаками інклюзивного середовища є: культивування системи ціннісного ставлення до особистісного розвитку людей з психологічними порушеннями, наявність ресурсного забезпечення їх життєдіяльності (нормативно-правові, програмно-методичні, інформаційні, матеріально-технічні), спрямовані на реалізацію їх індивідуальних здібностей; визначення та реалізація філософії інклюзії, місій закладу освіти у виконанні важливих функцій інклюзивної діяльності, загальних підходів і принципів життєдіяльності людей з обмеженими можливостями здоров'я щодо здійснення завдань інклюзивної освіти, а також оптимальної структури цього процесу; задоволення потреб людей з освітніми потребами, врахування їх інтересів; створення сприятливих умов для



організації безбар'єрного освітнього процесу, психофізичного розвитку, індивідуально-орієнтованих програм із урахуванням змін у можливостях кожної людини; корпоративне формування інклюзивного середовища; діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК), що сприяє супроводу та побудові освітнього маршруту людини. Водночас, наше бачення сутності поняття «інклюзивне освітнє середовище» зводиться до того, що це кероване інклюзивними

принципами освітнє середовище, здатне вдосконалюватися й забезпечувати якісну психолого-педагогічну підтримку, задоволення індивідуальних потреб кожної людини на засадах відкритості та професійної взаємодії; життєвий простір, що забезпечує підвищення почуття власної гідності та впевненості в собі.

### **Використані джерела:**

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти. URL: <http://www.mon.gov.ua/gr/obg/>.
2. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ». 2011. 274с.

*Д.П. Руденок, здобувач вищої освіти,  
А.С. Благодатний, аспірант  
Київський міжнародний університет*

## **УРБАНІСТИКА В ЛОГІСТИЦІ КИЄВА**

Сучасне місто стає більш складною системою, яка вимагає злагодженого планування та управління, особливо в умовах постійного зростання населення та збільшення обсягів перевезень. Урбаністика, яка охоплює всі аспекти міського середовища, стає ключовою для розв'язання питань логістики, особливо в мегаполісах. Для Києва, як столиці України, проблема організації логістики є надзвичайно актуальною: з одного боку, це місто з розвинутою транспортною

інфраструктурою, а з іншого – з численними викликами, пов'язаними зі швидким урбанізаційним ростом та необхідністю забезпечення стійкості й екологічності.

Сучасний стан логістики Києва. На сьогоднішній день логістична інфраструктура Києва представлена різними видами транспорту, особливо громадським транспортом (метрополітен, автобуси, тролейбуси, трамваї) та приватним, що разом складає складну систему для забезпечення потреб жителів.



За даними Київської міської державної адміністрації приблизно 1,5 мільйона пасажирів щодня користуються київським метрополітеном[1], що вказує на його важливу роль у загальній системі міської логістики. Разом з тим, інтенсивний ріст кількості приватних автомобілів призводить до виникнення частих заторів, особливо в центральних районах міста.

Це не тільки уповільнює рух, але й створює екологічні проблеми, такі як підвищений рівень викидів CO<sub>2</sub> у повітря.

Основними викликами, з якими стикається Київ у сфері логістики, є необхідність модернізації інфраструктури, особливо громадського транспорту, та інтеграція екологічних принципів у процеси планування міського середовища. Застарілий рухомий склад і неефективні логістичні маршрути часто призводять до нераціонального використання ресурсів і часу, що в свою чергу знижує загальну якість життя в місті.

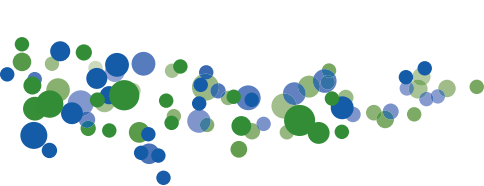
Підходи до вдосконалення міської логістики: Європейський досвід. Один з ключових підходів до покращення логістики в міському середовищі є впровадження концепції «розумного міста» (Smart City), яка передбачає використання сучасних технологій для оптимізації транспортних потоків, зниження енергоспоживання та мінімізації впливу на довкілля. Наприклад, у багатьох європейських містах використовуються автоматизовані системи

управління дорожнім рухом та мобільні додатки, що дозволяють пасажирам обирати найбільш оптимальні маршрути громадського транспорту в режимі реального часу.

Київ також здійснює кроки у напрямку впровадження подібних технологій. Зокрема, за підтримки Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), реалізується програма модернізації метрополітену, яка включає оновлення вагонів та підвищення ефективності роботи системи через автоматизацію процесів управління. Важливим аспектом цієї програми є також інтеграція громадського транспорту з іншими видами міських перевезень, що дозволить пасажирам легше пересаджуватися між різними видами транспорту та знижувати загальний рівень заторів у місті.

Екологічна логістика та сталий розвиток. Екологічна логістика є однією з основних тем сучасної урбаністики, адже міста, такі як Київ, стикаються з серйозними проблемами забруднення повітря. Згідно з дослідженням Світового банку, у Києві найбільше забруднення пов'язане з автомобільним транспортом.

Для покращення ситуації місто має розвивати екологічно чистий транспорт, зокрема електричні автобуси та тролейбуси. Світовий банк у своїх рекомендаціях підкреслює важливість впровадження так званих «зелених коридорів» для



велосипедистів і пішоходів, що дозволить зменшити навантаження на транспортну систему та знизити рівень викидів в атмосферу.

Урбаністика в логістиці також передбачає створення компактних та доступних міських просторів, що сприятиме розвитку коротких логістичних ланцюгів і скороченню відстаней між житловими, комерційними та розважальними об'єктами. Завдяки цьому жителі Києва матимуть змогу пересуватися містом швидше й зручніше, а також зменшиться навантаження на громадський транспорт. Створення інфраструктури для велосипедистів і пішоходів є ще одним напрямком, який дозволить Києву підвищити свій рівень сталості.

Майбутнє урбаністики та логістики Києва. На перспективу логістика Києва буде інтегрувати новітні технології, спрямовані на підвищення ефективності та зниження

негативного впливу на навколишнє середовище. Ключовою складовою цього розвитку є міжнародна співпраця, зокрема з ЄІБ та Світовим банком, що підтримують проєкти розвитку громадського транспорту та розумних систем управління дорожнім рухом. Крім того, важливим є залучення місцевих громад до процесу планування міського середовища, що забезпечить інклюзивність рішень і сприятиме створенню міста, яке відповідає потребам його мешканців.

Урбаністика в логістиці Києва відіграє важливу роль у створенні міцного й екологічно чистого міського середовища, орієнтованого на забезпечення потреб сучасного суспільства. Використовуючи досвід європейських міст і інтегруючи нові технології, Київ має всі можливості для того, щоб стати прикладом для інших міст у галузі сталого розвитку та ефективної логістики.

### Використані джерела:

1. [https://kmr.gov.ua/sites/default/files/3795-doslidzhennya\\_stalogo\\_rozvytku\\_miskogo\\_transportu\\_svitovyy\\_bank\\_0.pdf](https://kmr.gov.ua/sites/default/files/3795-doslidzhennya_stalogo_rozvytku_miskogo_transportu_svitovyy_bank_0.pdf)
2. <https://cedos.org.ua/researches/strategii-rozvytku-mist-udoskonalennia-pidkhodiv-pryklad-kyieva/>
3. <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eib-global-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83%D1%94-%D0%B7%D1%83%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D1%8F-%D0%BA%D0%B8%D1%94%D0%B2%D0%B0-%D0%B7-%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE>





%D1%80%D1%82%D1%83\_uk?s=232

4. <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/317689-liniyu-shvidkisnogo-tramvayu-u-kievi-prodovzhat-do-stantsiyi-palats-sportu>

5. [https://kmr.gov.ua/sites/default/files/3795-doslidzhennya\\_stalogo\\_rozvytku\\_miskogo\\_transportu\\_svitovyy\\_bank\\_0.pdf](https://kmr.gov.ua/sites/default/files/3795-doslidzhennya_stalogo_rozvytku_miskogo_transportu_svitovyy_bank_0.pdf)

*В.В. Татарченко, здобувач вищої освіти*

*Відокремлений структурний підрозділ*

*«Фаховий економічний коледж»*

*Київський національний економічний університет*

*імені Вадима Гетьмана*

## **ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ДЕРЖАВНОГО БАНКУ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМЦІВ**

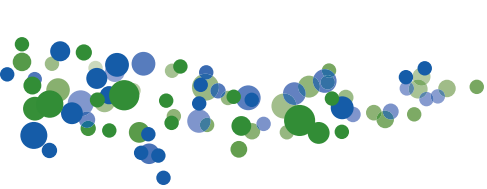
В реаліях сьогодення столичний мегаполіс потребує збереження загальної макрофінансової стабільності, коли економічні показники, такі як інфляція, безробіття, державний борг, курси валют, знаходяться в межах норми і не загрожують стійкому економічному зростанню.

Новий імпульс економічному зростанню держави надасть соціальне підприємництво ( далі – СП ), розв'язавши виклики сучасності та створивши сприятливе середовище розвитку всіх галузей економіки з профіцитними показниками приросту бюджету, за рахунок постулатів вкладених в основу функціонування своєї бізнес-моделі.[1]

Перші кроки введення інноваційного рішення у вигляді СП в Україні були передбачені в Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації

568

малого і середнього підприємництва на період до 2027 року. Операційна ціль 3.2. «Відповідальне та інклюзивне підприємництво» якої передбачає: підтримку соціального підприємництва, метою якого є розв'язання соціальних проблем через прийняття інноваційних рішень, часто шляхом створення нових видів послуг, товарів, процесів або навіть ринків. Та в проєкті закону України “Про ветеранське підприємництво”, який спрямований на створення сприятливих умов для започаткування та розвитку ветеранського підприємництва - самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик господарської діяльності, що здійснюється суб'єктами ветеранського підприємництва з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.[10]



Наступним етапом розвитку СП має стати формування ресурсної бази державного банку підтримки, що дасть змогу молодим підприємцям розпочинати власну справу, попри повномасштабну збройну агресію російської федерації проти України, в її період, після припинення або скасування правового режиму воєнного стану та допомогти відновленню столиці через соціальне підприємництво, сприяючи соціальним інноваціям та розв'язанню соціальних проблем.

Попри відсутність нормативно-правової бази, регулювання функціонування та поняття СП на законодавчому рівні, станом на 2024 рік прослідковується приріст у 40% підприємств, що відображає потенціал розвитку та активну популяризацію сфери СП та соціально відповідального бізнесу серед підприємців. [2]

За даними спеціалізованої платформи для розвитку соціального підприємництва SILab Ukraine, нині в Києві діє понад 50 СП, 70% з яких функціонують за повної або часткової підтримки у фінансуванні грантовими програма з європейським партнерством. [9]

Через попит на відкриття власного СП та відсутність ресурсної бази, в Україні діють такі провідні програми підтримки СП, як «JA Ukraine» - щорічна ініціатива, що передбачає навчання 700 молодих людей та відкриття 15 СП. «18:35 Social Edition» - які прямо зараз проводять набір

15 команд молодих соціальних підприємців на другу хвилю проєкту, де за час активної реєстрації було прийнято понад 350 заявок з бізнес ідеями. Український соціальний венчурний фонд (USVF) - що з 2019 року проінвестував 54 стартапи своїх реципієнтів на загальну суму 447 991 євро. «StudBizEU» - міжнародний проєкт, що з 2018 року щорічно надає практичні навички 15 відібраним командам на основі закладів освіти, сприяючи розвитку молодіжного соціального підприємництва. Також важливу роль провайдерів переходу від класичної форми ведення бізнесу відіграють краундфандингові платформи в Україні – «Моє місто», де акумульовано 22 739 640 грн. на соціальні проєкти та «Спільнокошт», де завдяки прямим фондуванням від користувачів було профінансовано 24% працюючих СП столиці, що відображає зацікавленість населення та прямих бенефіціарів в розвитку перспективного напрямку в економіці держави – соціального підприємництва. [4]

Результати діяльності якого демонструють безпосередній розвиток столиці та закриття галузевих питань такими соціальними ініціативами, як громадська організація «Простір 500», що розпочала своє функціонування на основі СП Urban Space 500 та здійснює систематичні реінвестиції від прибутку у розмірі 80% на громадські ініціативи для Києва, створюючи Ідеятон



культурно-урбаністичних проєктів - “Культурний вікенд”, з провідною метою трансформації міста під час війни, позитивного впливу на Київ та якість життя киян. Та проєктами, що передбачають допомогу військовим, переселенцям, людям на звільнених і прифронтових територіях від СП Good Bread from Good People - інклюзивної пекарні, що займається працевлаштуванням осіб з ментальною інвалідністю, як і інклюзивне Sunshine cafe, яке виходячи з основної мети Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029, передбачає відкриття Кулінарної школи для осіб з ментальною інвалідністю, та в рамках проєкту «РЕСУРС» проводить майстер-класи, де особи з інвалідністю мають можливість профорієнтації в інклюзивному просторі.[3]

Тож поштовхом до нового імпульсу економічного зростання – соціального підприємництва, має стати комплексний підхід, що допоможе сформувати ресурсну базу державного банку підтримки соціальних підприємців, включаючи поняття та критерії СП, задля розробки та введення в дію нормативно-правової бази даної форми бізнесу на законодавчому рівні.

Наступним кроком передбачено створення єдиної платформи соціальних підприємств з розділом «Платформа обговорення актуальних питань столиці», де самі представники влади можуть робити державні замовлення та пропонувати

проєкти, щоб скорегувати вектор роботи підприємців на актуальні та дефіцитні галузі під час відкриття власної справи. Сприяючи залученню підприємців через надання державного та комунального майна в оренду за 1 грн на рік, керуючись законом України «Про оренду державного та комунального майна» від 03.10.2019 №157 та Методикою розрахунку орендної плати за державне майно №630. Передбачений принцип роботи платформи за системою краундфандингу з функцією «Допомогти СП» виступає прямим комунікаційним компонентом між всіма сторонами користувачів платформи з пілотною версією розрахованою на охоплення столиці. [5]

Розробка єдиного знаку якості соціальних підприємців, діяльність яких відповідає нормам та вимогам функціонуючого підприємства, стане одним із інструментів популяризації та просування СП серед споживачів, та підвищить конкурентоспроможність на ринку, підтвердивши рівень стандартизації, сертифікації продукції та наданих послуг. Другим інструментом стане започаткування щорічних ярмарок-фестивалів соціальних підприємців - простір для обміну досвідом серед підприємців та можливість прямої комунікації з бенефіціарами. [6]

Заключне введення – круглі столи обговорень СП кожні пів року на систематичній основі, перший з яких вже пройшов у м. Києві за організації



комунальної науково-дослідної установи «Київський науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста».[7]

ресурсної бази державного банку підтримки соціальних підприємців стане прямим ключем до сталого розвитку столичного мегаполісу.[8]

Дотримання всіх етапів формування

### Використані джерела:

1. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-p#Text> (дата звернення: 06.11.2024).

2. Картка законопроекту - Законотворчість. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43186> (дата звернення: 20.11.2024).

3. «Моє місто» – краудфандингова платформа вашого міста. Онлайн-платформа, з допомогою якої соціальні проєкти містян збирають необхідні ресурси. URL: [https://muscity.one/annual\\_report\\_2023](https://muscity.one/annual_report_2023) (дата звернення: 19.11.2024).

4. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-p#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

5. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: долаємо соціальні виклики разом - Платформа розвитку Києва. Платформа розвитку Києва -. URL: <https://kyivdp.online/bez-katehorii/social-entrepreneurship-overcoming-social-challenges-together/> (дата звернення: 08.11.2024).

6. Український соціальний венчурний фонд | USVF | Ukrainian Social Venture Fund. USVF. URL: <https://www.usv.fund/> (дата звернення: 08.11.2024).

7. 18:35 se. School of ME. URL: <https://schoolofme.me/18-35-se> (date of access: 20.11.2024).

8. Big idea. Спільнокошт. URL: <https://biggggidea.com/> (date of access: 07.11.2024).

9. buhgalter.com.ua. Оренда для «Укрпошти» за 1 грн: чи можливо?. Бухгалтер.com.ua. URL: <https://buhgalter.com.ua/articles/byudzhetniy-proces/orenda-dlya-ukrposhti-za-1-grn-chi-mozhlivo/> (дата звернення: 19.11.2024).

10. StudBizEU. School of ME. URL: <https://schoolofme.me/studbiz-eu> (date of access: 20.11.2024).



*Х.Б. Цьомик, доктор філософії, викладач  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **РОЛЬ САНОГЕННОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСАХ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ**

Сучасний світ характеризується високим рівнем мобільності, соціальними викликами та психологічним навантаженням, що створює додаткові труднощі для адаптації різних груп населення до змін у суспільстві. Особливо під час війни в Україні пристосування особистості до швидкозмінних складних умов життя стає однією з суспільних проблем, яка потребує визначення ключових компетенцій для її вирішення. У цьому контексті особливу увагу ми хочемо зосередити на феномені «саногенне мислення», що може слугувати засобом гармонізації взаємодії особистості з соціумом, сприяючи підвищенню її адаптивних можливостей та врівноваженню психоемоційного стану.

Різними аспектами вивчення саногенного мислення серед зарубіжних вчених займалися такі: А. Бек, Р. Бернс, Д. Джампольські, А. Елліс, М. Селігман, К. Хорні; цьому питанню приділяли увагу наступні вітчизняні вчені: І. Бех, А. Гільман, М. Козловська, С. Максименко, М. Савчин, Н. Чепелєва, Н. Ярош.

Варто зазначити, що за науковою позицією Н. Чепелєвої, саногенне мислення - це когнітивна стратегія, спрямована

на підтримку психічного здоров'я, яка включає розвиток гнучкості, реалістичного оптимізму та вміння конструктивно сприймати життєві зміни [3]. А. Гільман визначала що саногенне мислення – це здатність людини переосмислювати виклики як можливості для зростання, зберігаючи почуття контролю над своїм життям та впевненість у своїх силах навіть у нестабільних умовах [2]. Н. Ярош у своїх дослідженнях експериментально довела, що саногенне мислення може виступати чинником, який впливає на вибір особистістю таких стратегій подолання стресу, які спрямовані на конструктивне вирішення проблеми та її позитивну переоцінку.

Як зазначав М. Селігман основними особливостями саногенного мислення особистості є: здатність до рефлексії та аналізу власних емоцій, позитивна оцінка змін і викликів, конструктивний підхід до вирішення конфліктів, розвиток навичок емоційного самоконтролю [4].

Згідно висвітлених вище наукових позицій вчених, ми можемо підсумувати, що саногенне мислення - це цілеспрямований когнітивний процес, який дозволяє



зосередитися на пошуку ресурсів та можливостей у стресових або кризових ситуаціях, сприяючи ефективній адаптації до змін.

Соціальна адаптація є ключовою потребою особистості. Як відзначила І. Галецька, соціальна адаптація — це процес, у якому особистість взаємодіє із соціальним середовищем, приймаючи його правила, норми та цінності. Здатність до адаптації залежить від ряду факторів, серед яких провідне місце займають: когнітивні здібності, емоційна стійкість, вміння управляти стресом і кризовими ситуаціям[1].

При цьому в процесі адаптації роль саногенного мислення в адаптації полягає в тому, що воно сприяє раціоналізації негативних переживань і пошуку можливостей вирішення складних ситуацій. Розвиток саногенного мислення дозволяє людині ефективно справлятися зі стресом, уникати деструктивних емоційних реакцій та зберігати позитивні налаштування під час життєвих кризових обставин. Саногенне мислення сприяє формуванню навичок саморегуляції, які допомагають оцінювати ситуації об'єктивно, знижувати рівень тривоги та приймати зважені рішення. У процесі соціальної адаптації особистості саногенне мислення актуалізує в неї критичність і оптимізм, дозволяючи уникати крайнощів паніки чи пасивності.

Отже, позитивне мислення є важливим фактором профілактики депресії, тривожності та цілого ряду психоемоційних розладів, які часто можуть призводити до дезадаптації. Завдяки саногенному мисленню в особистості можуть формувати більш стійкі моделі поведінки, які дозволятимуть ефективно долати соціальні труднощі. Таким чином цей вид мислення сприяє поліпшенню міжособистісних стосунків, оскільки людина з позитивним підходом до життя менш схильна до конфліктів і більш відкрита до взаємодії.

Варто підсумувати, що саногенне мислення є важливим інструментом соціальної адаптації, який дозволяє людині успішно долати життєві виклики, що виникають у процесі швидкоплинних змін у суспільстві. Воно сприяє зміцненню психічного здоров'я людини, розвитку стійкості до стресу та поліпшенню якості життя. У сучасному світі, де адаптація до нових умов є постійною необхідністю, формування саногенного мислення має стати одним із пріоритетів у психології розвитку особистості, яка постійно прагне жити повноцінним життям в умовах діджиталізації та глобалізації.





### Використані джерела:

1. Галецька І. Самоефективність у структурі соціально-психологічної адаптації // Вісник Львівського університету. Сер. «Філософські науки». 2003. Вип. 5. – С. 433–442
2. Гільман А.Ю. Проблема саногенного мислення в зарубіжній науці // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Психологія». – Харків, 2015. – Вип. 57. – С. 64 – 68.
3. Чепелева, Н. В. Психологічні основи позитивного мислення / Н. В. Чепелева, М. О. Романенко. – Харків: Основа, 2017. – 144 с.
4. Seligman, M. E. P. Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-Being / M. E. P. Seligman. – New York: Free Press, 2011. – 368 p.

*А.Ю. Шестозуб, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## ІНВЕСТИЦІЇ В МОЛОДЬ: ФОРМУВАННЯ ПОКОЛІННЯ СВІДОМИХ ГРОМАДЯН, ЗДАТНИХ ДО КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Третій рік українсько-російської війни демонструє неготовність українського суспільства до масштабних трансформацій. Війна є потужним каталізатором змін, проте вона також створює певні обмеження та виклики, які можуть гальмувати перехідні процеси. Важливо розуміти, що настала епоха перетворень в світі, і не зважаючи на бажання окремих інститутів, відтермінувати трансформаційні процеси вже не вдасться. Реформації не можуть легко інтегруватися в українське суспільство, адже до початку війни в Україні вже відбувалося багато реформ, що призвело до «втоми від змін» у частини населення. Потрібно говорити про зміну сприйняття, переходу від класичних установок: за що це нам – до навіщо ці зміни мені.[1]

У сучасному українському суспільстві спостерігається тенденція підміни усвідомлення індивідуальності протилежним поняттям – колективності. Особливо вразливою видалася молодь, як найчисельніша соціально-демографічна група. Фокус-групові дослідження засвідчили, що валова частина молодих людей різних вікових категорій вважає себе лише частиною суспільства, а власні досягнення – результатом впливу оточення. Молоді люди не вірять у дієві зміни та не готові ставати частиною трансформаційних процесів в суспільстві. [3]

В українській молоді прослідковується колективний ресентимент. Ресентимент - це установка на відмову від позитивної активності на користь негативної



активності: «якби не хтось чи щось, то я би...». Молоді люди перенаправляють індивідуальну енергію з творення складного на відтворення простого і спрощеного та руйнування складного. Прослідковується тенденція перекладання індивідуальної відповідальності за майбутнє на школу, університет, державу. Ресентимент блокує мислення, знищує інноваційні ідеї, унеможлиблює розвиток цілісної особистості, здатної до впровадження новітніх підходів в українське суспільство. З ресентиментом складно боротися, радикальні методи, установки, класичні політики не здатні за своєю природою вплинути на дане явище, яке укорінилося в суспільстві.[5]

В лютому 2024 року комунальною науково-дослідною установою «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста» було оприлюднено оцінку ефективності реалізації молодіжної політики в місті Києві, яка видалася вкрай низькою. Це вкотре свідчить про наявність системних проблем, які ідентифікує молодь та потребу комплексного підходу. Часткове вдосконалення комплексної міської цільової програми «Молодь та спорт столиці» на 2025-2027 роки, не здатне активізувати роботу молодіжної політики в секторах, де молоді люди загалом не ідентифікують молодіжну роботу. Важливо зазначити, що столичний мегаполіс населяє понад 1 000 000 осіб віком від 14 до 35 років, кожен

з яких входить в різну соціальну групу: внутрішньо переміщена особа, ветеран війни, військовий, особа з інвалідністю, студент та ін. Інформаційна кампанія молодіжних заходів націлена на осіб до 25 років, що безпосередньо утверджує в українському суспільстві стереотипи та упередження, штучно створюючи вікові бар'єри для самовдосконалення. Молодіжна політика наразі спрямована на проактивних суб'єктів, які готові шукати місцеві, регіональні, національні, міжнародні галузеві можливості для молоді, а за їх відсутності ініціювати створення молодіжних програм. Даний вектор впровадження політики обмежується вузьким колом осіб, ширше ж коло знаходиться в ізоляції. Це ще один виклик з яким варто боротися. [4]

Створення нового інструменту взаємодії влади з сектора молодіжної політики та молодих людей різних соціальних груп – це пріоритет сьогодні, в іншому випадку проекти, які об'єктивно здатні інтегрувати зміни в суспільство не зможуть дійти до безпосередніх виконавців. З численної варіації інструментів комунікації вирізняється створення цифрового додатку, який об'єднає в собі всі ініціативи для молодих людей у столиці. Даний інструмент має вміщувати всі актуальні молодіжні заходи розділені по категоріям від місцевої влади, оголошення від приватних та державних установ, які



потребують долучення молодих людей для власних проєктів, можливості від національних та міжнародних громадських організацій, фондів, об'єднань; вакансії для працевлаштування, стажування; проєкти молодіжного волонтерства та ін.[2]

Ще однією з проблем є доступ молоді до столичних послуг. Департаментом молодіжної політики та загальної державної служби в Італії запустив проєкт, який наразі є успішним серед молодих людей «Національна молодіжна карта» - цифровий інструмент для дівчат і хлопців віком від 18 до 35 років, які проживають в Італії, який надає полегшує доступ до товарів, послуг, та можливостей. Carta Giovani Nazionale має амбітну мету: полегшити життя

молодих людей і створити нові можливості для зростання. Проєкт стартував у 2022 році, сьогодні включає понад 120 партнерів, у тому числі державних і приватних операторів. Партнерами Carta Giovani Nazionale є державні та приватні оператори та міжнародні бренди, які, приєднавшись до проєкту, пропонують переваги, присвячені молодим людям у всіх сферах повсякденного життя: житло, енергія, подорожі, вільний час, спорт, культура, стійка мобільність, навчання, професійні можливості в Італії та Європі. Створення молодіжної картки в столиці – шлях до доступності та комфорту усіх та кожного.[6]

### Використані джерела:

1. Дацюк С. Момент істини. УКРАЇНСЬКА ПРАВДА. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/658bed99e25b9/> (дата звернення: 29.02.2024).
2. Дацюк С. ВИРВАТИСЯ З ЦИКЛІЧНОГО ЧАСУ. УКРАЇНСЬКА ПРАВДА. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5fb641b903d69/> (дата звернення: 29.02.2024).
3. Молодіжна політика в Україні: навчальний посібник / П. В. Горінов, Р. Г. Драпушко, Н. А. Драпушко, О. Є. Ільюк / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенка. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.
4. Наука & Молодіжна політика: матеріали Науково-практичної онлайнконференції (Київ, 26 квітня 2021 р.) / Заг. ред. І.В. Пеша. Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2021. 52 с.
5. Філософія історії: навчальний посібник/ А.В. Найчук, С.О. Ганаба. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. 204 с.
6. КНДУ «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА». МОЛОДЬ обирає КИЇВ: Скажи своє слово!. URL: <https://kyivdp.online/proiektu-molodizhnoi-polityky/molod-obyraie-kyiv-skazhy-svoie-slovo/> (дата звернення: 25.11.2024).



*І.М. Янковська, к.пед.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова,  
І.Д. Янковський, здобувач вищої освіти  
Волинський національний університет  
імені Лесі Українки*

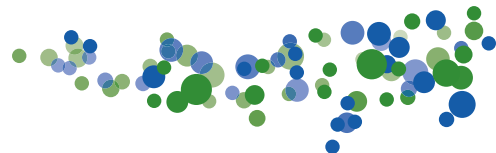
## **STEM-ОСВІТА – ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Сучасний учитель Нової української школи постійно знаходиться в пошуку методів та технологій, які зможуть забезпечити всебічний розвиток особистості здобувачів освіти, формування компетентностей, необхідних для підростаючого покоління. Для гармонійного розвитку особистості вчитель створює умови, як для оволодіння навчальною інформацією, так і для формування вміння аналізувати, здійснювати пошук, узагальнювати, створювати щось нове оригінальне. На нашу думку, саме STEM-освіта ефективно сприяє поєднанню в освітньому процесі початкової школи інформаційно-знаннєвого наповнення учнів з практичною реалізацією засвоєного матеріалу.

Під час впровадження підходу з STEM-освітою в початковій школі акцентом у навчальному процесі стає практичне вирішення завдань, які потребують від вчителя демонстрації зв'язків між процесами діяльності та організації самостійного вирішення їх учнями.

STEM-освіта в початковій школі направлена на розвиток системного мислення, на підготовку дітей до вирішення життєвих ситуацій, на адаптацію до нових потреб сучасного світу. Головним напрямком є вивчення точних та природничих наук, поєднуючи з інноваційними та технологічними компонентами. В самій назві STEM закладено наука, технології, інженерія, математика. Отже, в освітньому процесі початкової школи відбувається поєднання цих всіх складників через візуальне сприйняття наукових явищ.

З реформування початкової освіти в Україні, STEM-освіта стала одним із напрямків концепції Нової української школи (НУШ), оскільки направлена не тільки на накопичення знань, а і на формування компетентностей. Спільним між компетенціями НУШ і цілями STEM-освіти є : процес розвитку логічного мислення; з наукової точки зору усвідомлення природи та технології; орієнтація та відповідне застосування інформаційно-комунікаційних технологій;



креативне та творче проявлення своїх здібностей.

Долучаючись до STEM-освіти, молодші школярі сприймають навчальний матеріал набагато легше та простіше, в їх уяві створюється комплексне представлення предметів і процесів. Такий підхід навчання сприяє цікавому проведенню навчального процесу, що і спричинює позитивну мотивацію у молодших школярів. Під час такої організації навчання учні мислять не шаблонно, а оригінально, навчаються здійснювати дослідницьку діяльність в пошуках рішення поставлених завдань.

Особливості запровадження STEM-освіти в початковій школі проявляються у багатьох факторах, першим є стиль мислення учнів, також професійна діяльність самого вчителя, підтримка зі сторони сім'ї, батьків.

Організація навчання за підходом STEM-освіти здійснюється у поетапній і послідовній діяльності, в якій передбачено альтернативні різні варіанти. Під час уроку вчитель робить акцент на самостійний пошук учнями вирішення поставленої проблеми. Під час командної роботи учні навчаються комунікувати, визначати підсильні завдання кожному члену команди, знаходити разом найоптимальніший спосіб виконання практичної діяльності для вирішення навчальної проблеми. Вчитель є модератором, помічником, спостерігачем за командною роботою учнів, які здійснюють різні варіанти спроб, а також і помилок,

на основі яких навчаються аналізувати отриману інформацію, висловлювати власну думку, аргументуючи її. При такій діяльності учні стають більш самостійними.

Застосування учителем на уроці засобів STEM-освіти дозволяє більш широко розглянути зміст теми, використовуючи наочне подання інформації для засвоєння знань та формування навичок, а також розвитку самостійності учнів.

Така організація навчального процесу на уроці сприяє здійсненню неординарного підходу до навчання сучасних здобувачів освіти, які стають більш умотивовані та зацікавлені до навчання. STEM-освіта в початковій школі дає можливість учителю побачити сильні сторони учнів та оцінювати їх за творчий підхід до вирішення завдання, за креативність.

Для впровадження STEM-освіти в навчально-виховному процесі початкової школи потрібно саме бажання вчителя та його мотивація до творчого підходу здійснення практичної педагогічної діяльності. Вчителю важливо розуміти ключові особливості STEM-освіти, саме її практичну спрямованість засвоєння інформації, здійснення наочного дослідження під час командної роботи, ознайомлення та засвоєння основ інженерії з метою розуміння природних причинно-наслідкових зв'язків, варіативність гнучкості навчального середовища з метою зручності здійснювати роботу, необхідність



застосування засобів візуалізації, наприклад плакати, фліпчарти, з метою фіксування ключових понять, ідей, пропозицій.

Партнерська діяльність у використанні STEM-освіти для розвитку молодших школярів має важливе значення. З метою розвитку творчих здібностей дитини батькам варто звернути увагу на STEAM-освіту, в якій закладені мистецькі напрямки (арт – мистецтво, «А – art») впливу на особистість.

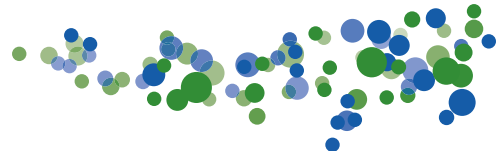
Отже, застосування учителем засобів STEM-освіти у своїй роботі з учнями сприяє розвитку їх творчих здібностей, критичного мислення, креативності. А наявність творчих здібностей особистості, здатності до творчої діяльності стають ресурсом творчого потенціалу, який спонукає до саморозвитку та самореалізації.

#### **Використані джерела:**

1. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2019/2020 навчальному році : лист ІМЗО № 22.1/10-2876 від 22 серп. 2019 р.

2. Сліпухіна І. А., Чернецький І. С., Меньяйлов С. М. та ін. Сучасний фізичний експеримент у дидактиці STEM орієнтованого навчання / І. А. Сліпухіна, І. С. Чернецький, С. М. Меньяйлов, Ж. О. Рудницька, Матеїк Г. Д. // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2016. – Вип. 22. – С. 325–328.

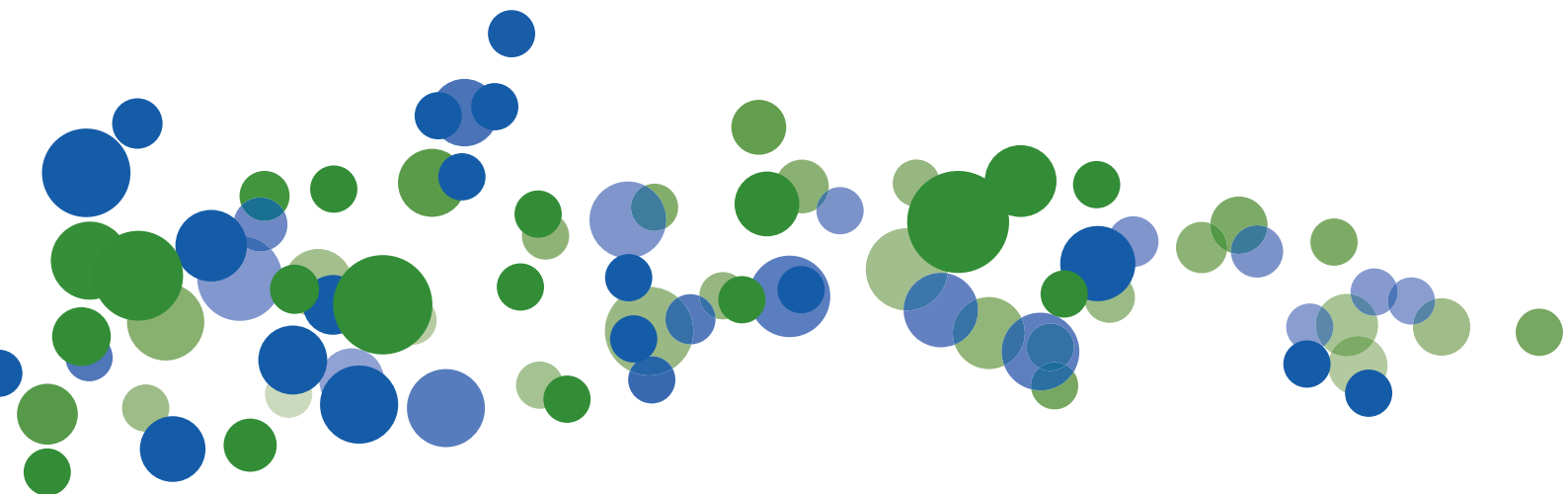




# СЕКЦІЯ 08

---

## ТУРИЗМ. ГОТЕЛЬНА СПРАВА





*Л.В. Алексєєнко-Лемовська, к.пед.н., доцент,  
А.С. Кумака, здобувач вищої освіти  
Міжнародний Європейський Університет*

## **МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МІСТИЧНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ**

Містичний туризм є одним із перспективних напрямів туристичної галузі, що поєднує інтерес до історії, культури та незвичайних явищ. У багатьох країнах світу містичний туризм активно використовується для залучення туристів, стимулювання регіонального розвитку та формування унікального бренду територій. Для України, яка має багату культурну спадщину, міфологію та унікальні природні локації, вивчення міжнародного досвіду є важливим для створення конкурентоспроможного туристичного продукту.

Містичний туризм – це подорожі до пам'яток, де «проживають» привиди чи місця, пов'язані з містичними явищами чи паранормальною активністю [1, С. 100]. Дослідники зазначають, що саме містичний туризм із його чарівними просторами зараз є процвітаючим видом туризму, оскільки в минулі десятиліття на міжнародному рівні розвивався у більшості країн світу. Відповідно, поступово було сформовано окремий сегмент на туристичному ринку, що дуже відрізняється від масового туризму [4, С. 27]. Вчені об'єднують містичний туризм у макрокатегорію, в рамках якої аналізуються

концептуальні аспекти, характеристики, приклади та ресурси нематеріальної спадщини, які можна використати для розвитку містичного туризму [2, С. 122].

Наукові дослідження підтверджують, що участь у містичних турах впливає на підвищення якості життя. Цього ефекту можна досягти за допомогою, зокрема, таких змінних, як: імідж бренду, якість послуг, цінність, задоволеність туристів, репутація місць призначення та прихильність відвідувачів до місця призначення, що позитивно впливають на лояльність туристів [3, С. 165].

Міжнародний досвід розвитку містичного туризму широко представлено у різних країнах світу. Містичні історії доповнюють образи місць, роблячи їх привабливими для туристів, що захоплюються надприродними явищами. Прикладів, які наочно підтверджують запропонований аргумент, безліч.

Так, наприклад, у Великій Британії замки (такі, як Тауер та Единбурзький замок) є популярними містичними туристичними об'єктами. Для туристів пропонуються театралізовані тури з акторськими постановками, нічні



екскурсії та інтерактивні шоу на основі легенд про привидів та надзвичайні явища. У США розповсюдженими є легенди про аномальні зони та загадкові місця. Розроблено туристичні маршрути, пов'язані з аномальними зонами (такими, як Зона 51, Бермудський трикутник та інші місця з паранормальною активністю). Використовуються інноваційні цифрові технології, зокрема, мобільні додатки з маршрутами, інтерактивні карти й 3D-тури. Містичний туризм в Японії базується на легендах про юрей (духів) та традиційних місцях, таких як храм Окуноїн на горі Коя. Особлива увага приділяється обрядовим церемоніям і можливості дізнатися більше про місцеву духовну культуру. В Чехії розроблено туристичні Програми (наприклад, міфи Праги), пов'язані з легендами про алхіміків, середньовічну магію та привидів, що активно використовуються для туристичних маршрутів, у які включаються локації з історичними легендами (зокрема, Карлів міст, Старе місто тощо).

Україна має багатий запас легенд та міфів (так, наприклад, Полісся і Карпати виступають як осередки давніх традицій). Такі унікальні історичні локації, як Київські печери, замок Паланок, Олеський замок і т. ін., можуть стати ключовими об'єктами містичного туризму. Необхідно розвивати доступ до об'єктів через створення транспортних маршрутів та зручної

інфраструктури. Особливої уваги потребує також впровадження інтерактивних технологій (таких, як мобільні додатки, аудіогіди, AR-технології тощо). При формуванні туристичного продукту необхідно враховувати локальні традиції та міфологію. Залучення місцевих жителів до розробки туристичних маршрутів і організації заходів сприяють розвитку місцевої ідентичності та активізації участі громад.

Ми вважаємо, що перспективами розвитку містичного туризму в Україні на основі міжнародного досвіду є: підвищення туристичної привабливості регіонів – зокрема, використання легенд про українські замки (Замок Паланок, Кам'янець-Подільська фортеця тощо); організація нічних турів з театралізованими постановками; впровадження інноваційних туристичних продуктів – проведення фестивалів, присвячених містичним тематикам, створення інтерактивних музеїв про містичні явища та історії; розробка брендovаних маршрутів, таких як «Шлях привидів» чи «Слідами магів»; використання цифрових платформ для просування містичного туризму серед іноземних туристів.

Отже, міжнародний досвід розвитку містичного туризму свідчить про його ефективність у формуванні унікальних туристичних продуктів. Україна має великий потенціал для адаптації таких підходів



завдяки багатій культурній спадщині та природним ресурсам. Для реалізації цього потенціалу необхідно розвивати інфраструктуру, враховувати локальні особливості та активно використовувати сучасні технології. Інтеграція міжнародних практик в розробку туристичних маршрутів

і продуктів в Україні дозволить залучати місцеві громади до створення унікальних містичних туристичних проєктів, активно популяризувати містичний туризм через цифрові технології, фестивалі та співпрацю з медіа.

### **Використані джерела:**

1. Лущик М. Географія темного туризму у світі. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 4. С. 97-104.
2. Segovia H. I. El Turismo Místico, espacios mágicos: potencialidades de la ciudad. Revista científica en ciencias sociales. 2021. Vol. 3 (2). P. 122-128.
3. Shirmohamadi Y., Abyaran P. Brand Image of Mystical Spiritual Tours and Tourists' Satisfaction and Quality of Life. International Journal of Tourism, Culture and Spirituality (IJTCS). 2020. Vol. 4 (2). P. 165-195.
4. Сардак С. Е., Таран С. В. Потенціал «темного» туризму в країнах Європи. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 19. С. 27-34.

*О. Л. Баскакова, викладач*

*Відокремлений структурний підрозділ*

*«Донбаський аграрний фаховий коледж*

*Східноукраїнського національного університету*

*імені Володимира Даля»*

## **КУЛЬТУРА ОБСЛУГОВУВАННЯ В ЗАСОБАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА**

Особливе місце в роботі підприємств готельного господарства займає етична сторона обслуговування.

Висока етична культура – обов'язкова риса кожного працівника індустрії обслуговування – це найперша моральна вимога. Грубість, нетактовність, зневажливе ставлення до людей неприпустиме в

будь-якій сфері діяльності, а в сфері обслуговування тим більше.

Незалежно від використовуваного методу обслуговування всі працівники повинні керуватися певними правилами, спрямованими, на створення у гостя максимального почуття комфорту.

В якості основного правила слід



засвоїти те, що персонал бездоганно ввічливий, уважний і тактовний. Гості повинні завжди бачити обслуговуючий персонал, але ніколи не повинні чути їх розмови між собою.

Фахівці сфери гостинності повинні розуміти, що гостинність – це якість обслуговування, що базується на рівні підготовки фахівця, досвіді, навчанні і внутрішній культурі. Саме поведінка персоналу, рівень його професіоналізму має великий вплив на кінцевий результат роботи підприємства гостинності.

Культура обслуговування - це комплексне поняття про рівень фізичного та психологічного комфорту.

Якість обслуговування - це сукупність властивостей і ступеня корисності послуг, що обумовлює здатність усе повніше задовольняти потреби гостей; це динамічний показник, що постійно розвивається і удосконалюється.

На формування якості обслуговування впливають зовнішні фактори (державна політика в туристичній галузі, структура готельного господарства, науково - технічний прогрес у готельному господарстві, територіальний розподіл підприємств готельного господарства) та внутрішні (кадрова політика й управління кадрами, комплексна матеріально - технічна база готелю).

Готельне господарство надає послуги вітчизняним та іноземним гостям. Тому

неухильним правилом для співробітників має бути поважне відношення до будь-яких культурних традицій і способу мислення, а також готовність до спілкування без перешкод. Гордістю будь-якого готельного господарства є персонал, який здатний говорити різними мовами і справляти гарне враження на гостя рівнем свої знань і гнучкістю спілкування. У готелях класу "1 зірка" працівникам служб приймання-розміщення достатньо знати одну іноземну мову, як і в готелях категорії "2 зірки". У готелях категорії "3 зірки" увесь персонал мусить знати мінімум дві мови, для "4 зірки" так само, але на вищому рівні. А готелях категорії "5 зірок" усі працівники, які контактують з відвідувачами, мають знати три іноземні мови. Недостатнє володіння однією або й двома (трьома) мовами є основною причиною порушення культури, а часом і етикету мовлення.

Культура поведінки співробітника готельного господарства містить у собі всі складові зовнішньої і внутрішньої культури, а саме: правила стосунків і звертання, уміння правильно виражати свої думки, дотримуватися мовного етикету. Ввічливість свідчить про культуру людини, її ставлення до роботи і колективу. Для працівників готельного господарства дуже важливо бути тактовним у взаєминах з гостями, постійно пам'ятати про повагу до людини.

Тактовність виявляється і в увазі до



гостя у випадку, коли гість занедужав, наприклад, допомогти йому у придбанні ліків, зателефонувати тощо. Особливо уважним і тактовним треба бути до людей похилого віку, пробачити їхні вади - адже вони часто неухважні, забудькуваті і вразливі. Співробітник готельного господарства має вміти грамотно, чітко висловлювати свої думки. За культурою мови, як і за тоном, необхідно стежити постійно. Культура мовного етикету вимагає не лише вміння говорити, але й вміння слухати. Уважно

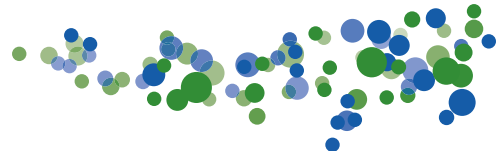
вислухати співрозмовника, не перебиваючи його, і виявляти при цьому щире співчуття – мистецтво.

І наприкінці можна зробити такий висновок. Підвищення якості обслуговування готельного господарства має важливе значення для самого готелю. Надання якісних послуг сприяє збільшенню обсягу їх реалізації, рентабельності підприємства, зростання престижу готелю.

#### **Використані джерела:**

1. Агафонова Л. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, держ. регулювання: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів/ Людмила Агафонова, Ольга Агафонова,; Київський ун-т туризму, економіки і права. - К.: Знання України, 2002. - 351 с.
2. Байлик С. Гостиничное хозяйство: проблемы, перспективы, сертификация: Учебное пособие/ Станислав Байлик,. - К.: Альтерпрес: ВИРА-Р, 2001. - 207 с.
3. Браймер Р. А. Основы управления в индустрии гостеприимства. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 382 с.
4. Виноградська А. Технологія комерційного підприємництва: Навчальний посібник/ Алла Виноградська,; М-во освіти і науки України, Київ. економ. ін-т менеджм. (екомен). - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 778 с.
5. Виноградська А. Стратегія готельного бізнесу в Україні // Діловий вісник. - 1999. - № 11. - С. 24-25
6. Гостиничный и туристический бизнес: Учебник/ Под ред. Чудновского А.Д.. - М.: ЭКМОС, 1998. - 351 с.
8. Кияниця А. Стратегія і тактика управління підприємствами готельного господарства та туризму в Україні // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. - 1999. - № 3. - С. 149-159.





*С. М. Іщенко, PhD, доцент,  
Є. Д. Рубель, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## **КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ**

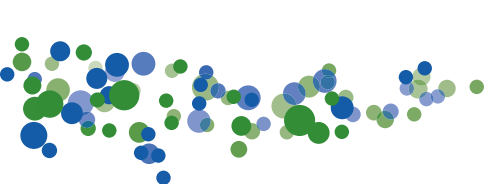
Індустрія гостинності є однією з найбільш динамічних і швидко зростаючих галузей світової економіки. Її розвиток безпосередньо впливає на формування сучасного ринку праці, сприяє економічному зростанню та створює значні можливості для професійної самореалізації. У той же час, ця галузь висуває високі вимоги до професійної підготовки фахівців, які повинні володіти не лише теоретичними знаннями, але й практичними навичками, міжкультурною компетентністю, гнучкістю у прийнятті рішень і здатністю працювати у швидкозмінних умовах.

Важливою умовою для забезпечення таких вимог є впровадження компетентнісного підходу в систему професійної освіти. Цей підхід орієнтований на розвиток у студентів цілісної системи знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для успішного виконання професійних завдань. У контексті індустрії гостинності це означає підготовку

фахівців, здатних ефективно працювати з клієнтами, управляти бізнес-процесами, впроваджувати інновації та дотримуватися високих стандартів обслуговування.

Компетентнісний підхід орієнтований на формування у випускників не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, здатності до самостійного прийняття рішень, адаптації до нових викликів і роботи в умовах глобалізації [1].

Основні компоненти компетентності включають: знання (глибоке розуміння теоретичних основ індустрії гостинності); уміння (здатність виконувати професійні завдання, наприклад, організовувати події, управляти готелем чи рестораном); особистісні якості (комунікабельність, клієнтоорієнтованість, емоційний інтелект) [1]. Роль компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців індустрії гостинності представлена в таблиці



Таблиця 1

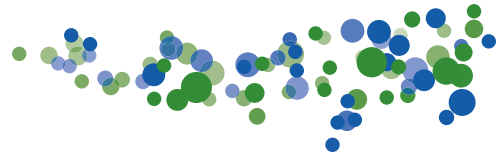
Роль компетентнісного підходу у професійній підготовці  
фахівців індустрії гостинності

| Аспект                              | Опис                                                                                               | Результат                                                                                            |
|-------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Орієнтація на ринок праці           | Навчальні програми адаптуються до реальних вимог ринку праці, враховуючи потреби роботодавців.     | Випускники володіють актуальними знаннями та вміннями, що підвищує їх конкурентоспроможність.        |
| Формування ключових компетентностей | Зосередженість на розвитку комунікації, креативності, клієнтоорієнтованості, емоційного інтелекту. | Професіонали здатні ефективно працювати з клієнтами, вирішувати проблеми та впроваджувати інновації. |
| Практична спрямованість             | Використання кейс-методів, симуляцій, стажувань у готельно-ресторанних підприємствах.              | Студенти набувають реального досвіду роботи, що мінімізує адаптаційний період у професії.            |
| Міжкультурна підготовка             | Вивчення іноземних мов, ознайомлення з особливостями культури та традицій різних країн.            | Здатність працювати у глобальному середовищі, розуміння потреб гостей із різних культур.             |
| Інноваційність                      | Освоєння сучасних технологій (систем бронювання, цифрових платформ, інноваційних сервісів).        | Випускники вміють впроваджувати технологічні рішення для покращення обслуговування.                  |
| Індивідуалізація навчання           | Врахування особистісних характеристик студентів, індивідуальний підхід до формування навичок.      | Підвищення мотивації студентів, їхньої залученості у процес навчання та професійного розвитку.       |
| Дуальна освіта                      | Поєднання теоретичного навчання з постійною практикою на підприємствах індустрії гостинності.      | Глибока інтеграція теорії та практики, готовність випускників до реальних робочих викликів.          |
| Розвиток підприємницьких навичок    | Створення проєктів, бізнес-планів, тренінгів із бізнес-моделювання у сфері гостинності.            | Фахівці здатні започатковувати та ефективно вести власний бізнес.                                    |

Реалізація компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців індустрії гостинності стикається з низкою проблем, які знижують ефективність навчального процесу. Однією з головних перешкод є нестача кваліфікованих викладачів, які володіють не лише теоретичними знаннями, а й практичним досвідом роботи в індустрії гостинності. Це обмежує можливість передавати студентам актуальні знання, необхідні для успішної професійної

діяльності.

Додатковою проблемою є обмеженість матеріально-технічної бази навчальних закладів. Бракує сучасного обладнання, симуляторів готельних систем, лабораторій та іншої інфраструктури, яка дозволяє імітувати реальні умови роботи у сфері гостинності. Відсутність доступу до таких ресурсів ускладнює підготовку студентів до реальних викликів у професійній діяльності.



Ще одним викликом є слабка інтеграція з реальним бізнесом. У багатьох навчальних програмах недостатньо враховуються сучасні потреби ринку, а співпраця з підприємствами індустрії гостинності залишається обмеженою. Це призводить до дефіциту стажувань, партнерських проєктів і можливостей для студентів долучатися до практичної роботи під час навчання.

Для вирішення цих проблем необхідно розширювати співпрацю між навчальними закладами та роботодавцями. Партнерські програми з підприємствами готельно-ресторанного бізнесу, туристичними компаніями та іншими організаціями допоможуть забезпечити студентів практичним досвідом і сприятимуть формуванню навичок, необхідних для їхньої майбутньої кар'єри. Важливим є впровадження дуальної освіти, яка передбачає поєднання теоретичних занять із постійною практикою на робочих місцях. Такий підхід сприятиме глибокій інтеграції знань і навичок.

Також перспективним напрямком є організація міжнародних освітніх програм і обмінів, які дозволяють переймати кращий досвід зарубіжних фахівців, знайомитися з інноваціями у сфері гостинності та підвищувати якість підготовки. Інтеграція сучасних цифрових технологій, таких як симулятори готельних систем, онлайн-курси чи віртуальні тури, також здатна значно покращити ефективність освітнього процесу, зробивши його доступним і сучасним.

Отже, компетентнісний підхід є основою для підготовки фахівців, здатних відповідати викликам сучасного ринку індустрії гостинності. Лише через адаптацію освітніх програм до реальних потреб галузі та розвиток практичних навичок у студентів ми зможемо забезпечити високу якість професійного навчання.

### **Використані джерела:**

1. Авшенюк Н. М., Десятов Т. М., Дяченко Л. М., Постригач Н. О., Пуховська Л. П., Сулима О. В. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.
2. Івашина Л.Л. Перспективи розвитку ресторанного бізнесу як складника індустрії гостинності. Економіка і суспільство. 2018. №14. С. 597–600
3. Тарасюк Г. М., П'янков В. С. Індустрія гостинності України: становлення та розвиток. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. № 43. С. 140-143.



URL: [http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/43\\_2022ua/26.pdf](http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/43_2022ua/26.pdf) (дата звернення: 24.11.2024).

*Є.В. Козловський, к.держ.упр., доцент,  
Л.О. Луценко, здобувач вищої освіти  
Міжнародний Європейський Університет*

## **INSTAGRAM, ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ РЕСУРСІВ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКТІВ**

Зараз Instagram налічує більше мільярда активних користувачів і їх кількість неспинно зростає з кожним днем [1]. За останні 5 років мережа додала дуже багато оновлень, які полегшують процес просування та взаємодії з потенційними споживачами. На цей рік розробники також великі плани, тому кількість користувачів, без сумніву, буде збільшуватись.

Для просування туристичних продуктів та послуг надається багато інструментів, які прискорять цей процес та зроблять його більш ефективним. Мається на увазі можливість більш широкої аналітики, публікування постів за певним графіком та використання штучного інтелекту.

Реклама в Instagram поділяється на безкоштовну та платну. Безкоштовна реклама в свою чергу ділиться на наступні типи:

- повідомлення в Direct;
- півпраця з амбасадорами бренду;
- giveaway;
- взаємний піар.

Платна реклама, звичайно, набагато

більш ефективна, ніж безкоштовна. Для її налаштування теж необхідна велика кількість часу і зусиль, однак в даному випадку вони будуть спрямовані на розробку ефективної маркетингової стратегії, а не на пошук бюджетних рішень [2]. Якість і вартість просування залежать від того, який спосіб обрати:

- таргетована реклама;
- реклама через Facebook;
- реклама у блогерів;
- реклама в пабліках.

Серед переваг використання Instagram для просування та продажу туристичних продуктів варто виділити:

- простота в користуванні, адже необхідно лише завантажити додаток на смартфон чи планшет на зареєструватись;
- спрощення взаємодії з цільовою аудиторією за рахунок наявності мобільного додатку, що забезпечує контакт без використання пошукових систем та інших платформ;
- за допомогою Instagram можна публікувати не лише текстовий контент, а



й підкріплювати його світлинами та відео, які залучають більше уваги потенційних споживачів до туристичних продуктів та послуг;

- досить низька ціна просування в порівнянні з іншими засобами реклами;
- можливість охопити велику аудиторію потенційних клієнтів туристичного підприємства.

В Україні Instagram залучає все більше активних користувачів, для яких публікування якісного контенту набуває колосального значення. Світлини та відео впевнено очолюють рейтинг використання контенту.

Туристичне підприємство може переглядати статистику публікацій, у якій показується:

- кількість уподобань та коментарів;
- охоплення користувачів та відвідування профілю;
- джерело, де допис переглядають найбільше (головна сторінка, профіль, хештеги чи інше джерело);
- залучення нових читачів.

Для більшої ефективності просування в Instagram туристичне підприємство повинно дотримуватись таких принципів:

- систематично публікувати новий та цікавий контент;
- чітко дотримуватись тематики сторінки підприємства;
- рекламувати дописи на сайті туристичної компанії.

Варто додати, що користуватись Instagram можна не лише через мобільний додаток у телефоні чи планшеті, а й через комп'ютер. Це дозволяє туристичному підприємству бути в мережі 24/7.

Можна впевнено сказати, що Instagram є однією з найбільш ефективних соціальних мереж для просування туристичних продуктів та послуг. Якісно розроблений комплекс маркетингових комунікацій в Instagram буде сприяти збільшенню кількості продаж, підвищенню впізнаваності бренду та формуванню репутації на ринку туристичних послуг. Для максимальної ефективності варто залучати «живих» підписників та взаємодіяти з ними, шляхом інформування їх про продукти та послуги туристичного підприємства. Адже в перспективі саме ці користувачі стають покупцями та становлять основну базу клієнтів.

### Використані джерела:

1. Most popular social networks worldwide as of January 2021, ranked by number of active users. URL: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users>.

2. Волощак Р. Соціальна мережа Instagram як засіб просування товарів і



послуг. URL:[https://www.researchgate.net/publication/317158066\\_Socialna\\_mereza\\_Instagram\\_ak\\_zasib\\_prosuvanna\\_tovariv\\_i\\_poslug](https://www.researchgate.net/publication/317158066_Socialna_mereza_Instagram_ak_zasib_prosuvanna_tovariv_i_poslug).

*Є. В. Козловський, к.держ.упр., доцент,  
А.Є. Постнікова, здобувач вищої освіти  
Міжнародний Європейський Університет*

## **ЧАТ-БОТ У TELEGRAM, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ РЕСУРС ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКТІВ**

Telegram – це безкоштовний месенджер для смартфонів, який дає змогу користувачам обмінюватись повідомленнями з підтриманням голосового та відео-спілкування.

Туристичними підприємствами використовується Telegram для створення чат-бота, який є інноваційним способом спілкування компанії з потенційним клієнтом. Це новітня технологія, яка допомагає покращити якість та швидкість обслуговування та підвищити лояльність цільової аудиторії туристичного підприємства [1].

Створення чат-бота допоможе туристичній компанії зберегти час менеджерів підприємства, адже бот буде автоматично надавати потенційним споживачам первинну інформацію про продукти та послуги. Він містить функцію відповідей на найчастіше задані клієнтами питання, надає текстовий та візуальний контент користувачам. Також бот може підбирати найбільш цікаву пропозицію для

споживача за налаштованими параметрами пошуку.

Головна ціль створення туристичним підприємством чат-бота – це можливість нового каналу комунікації з цільовою аудиторією. Варто зазначити, що чат-бот є найбільш ефективним каналом маркетингової діяльності туристичного підприємства, адже кількість користувачів месенджерів щороку зростає більш ніж на 10%. Наразі Telegram має понад 500 млн аудиторії [2]. Тому використання чат-бота є значною конкурентною перевагою підприємства та туристичному ринку.

Виділяють такі етапи створення чат-бота для туристичного підприємства:

1. Аналіз процесів. Для початку роботи над чат-ботом потрібно проаналізувати діяльність підприємства. Щоб створити чат-бот для підвищення якості сервісу, потрібно зрозуміти кожен процес роботи туристичного бізнесу. Лише так можна досягти хорошого результату.

2. Постановка цілей. Після





усвідомлення кожного процесу підприємства потрібно визначити завдання, які буде виконувати чат-бот для їх покращення. Для цього варто знати наявні проблеми туристичного підприємства та шляхи їх вирішення.

3. Погодження блок-схеми. Мається на увазі головний елемент, який зображує алгоритм взаємодії потенційного споживача туристичного підприємства та чат-бота.

4. Налаштування управління. Системи керування контентом та сценаріями роботи бота включає такі функції: інформування про пропозиції та послуги туристичного підприємства в онлайн режимі, налаштування роботи бота, ведення бази клієнтів компанії та всіх запитів, можливість масової та індивідуальної розсилки користувачам.

5. Розробка туристичного бота під ключ. Спочатку створюється логіка роботи бота, а саме структура коду, архітектура бази даних, взаємозв'язки. Після цього йде розробка програмного коду та створення готового продукту, який підключається до системи керування бота туристичного підприємства.

6. Запуск чат-бота. Перед запуском чат-бота в роботу потрібно його налаштувати та протестувати.

Перевіряється текстовий та візуальний контент. Після перевірки його розміщують на сервері та починають використовувати на туристичному підприємстві.

Отже, Telegram та інші соціальні мережі займають значну частину інтернет-простору та мають багато привабливих властивостей та просування та продажу туристичних продуктів. Користувачі проводять в них багато часу не тільки для розваги, але і в робочих цілях. Дані сервіси піддаються постійному удосконаленню, що робить їх найбільш зручними для широкої цільової аудиторії. І наявні інструменти маркетингу дозволяють націлюватися саме на неї. Функціонал деяких соцмереж дозволяє повністю відмовитися від використання веб-ресурсів, а маркетингові інструменти - розкрутити компанію, значно підвищити її впізнаваність і залучити клієнтів.

Крім того - це відмінний спосіб підвищити репутацію та імідж компанії. Постійне інформування про новини компанії, спілкування з потенційними споживачами, відповіді на питання, закриття заперечень, публікація корисного контенту, проведення конкурсів, голосувань і заходів - все це підвищує довіру і лояльність майбутніх і вже наявних клієнтів.

### Використані джерела:

1. Розробка чат-бота для турагенства, туристичної компанії. URL: <https://gerabot>.



com/tourism.

2. Most popular social networks worldwide as of January 2021, ranked by number of active users. URL: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users>.

*Є.В. Козловський, к.держ.упр., доцент,*

*К.І. Приліпко, здобувач вищої освіти*

*Міжнародний Європейський Університет*

## **YOUTUBE, ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ РЕСУРСІВ ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКТІВ**

YouTube – одна з найпопулярніших соціальних мереж серед інтернет-користувачів. Це безкоштовний канал, де користувачі можуть дивитись, коментувати, а також додавати власні відеозаписи. Тут розміщені не лише професійні відео, а й аматорські, а також відео-блоги.

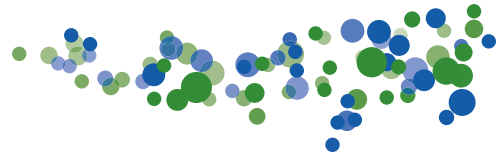
Відео-хостинг є одним з найбільш ефективних ресурсів для просування туристичних підприємств та їх продуктів. Реклама YouTube-каналу може стати потужним інструментом для залучення нових клієнтів. YouTube - це не тільки відео, але і повноцінна пошукова система, яка займає 2-е місце в світі за показниками трафіку. Це величезна спільнота, яка налічує більше двох мільярдів користувачів [1]. Усе більше інтернет-користувачів вважають за краще засвоювати інформацію через перегляд відео.

YouTube є найпопулярнішим відеохостингом в Україні. Він надає такі можливості, як:

- завантаження власних відеозаписів;
- перегляд, коментування чужих відеороликів;
- ведення відео-блогів та створення добірок і списків відтворення відео.

Туристичні підприємства завдяки YouTube отримують можливість публікувати свої відео в необмеженій кількості та інформувати тисячі потенційних споживачів про свої пропозиції, отримуючи від них відгуки. До того ж в YouTube можна оцінювати переглянуті відеоролики, ділитися ними з друзями та зберігати, залишати коментарі [2].

Для того щоб просувати свої послуги через YouTube туристичному підприємству потрібно спочатку створити та оформити свій канал, продумати концепцію відеороликів та публікацій, розробити і поширювати вірусну відео-рекламу. Щоб ефективно використовувати YouTube для просування своїх продуктів та послуг, туристичному підприємству потрібно



оптимізувати свій YouTube-канал. Цей процес подібний до оптимізації сайту, але має свої тонкощі та особливості. Варто додати, що завдяки оптимізації каналу відео зможуть потрапляти на веб-сторінку, що генерується пошуковою системою не лише в YouTube, а й в Google. Процес оптимізації включає в себе 4 категорії:

- внутрішня оптимізація каналу і роликів;
- зовнішня оптимізація;
- соціальні сигнали;
- поведінкові чинники.

Якщо говорити про саму оптимізацію каналу, то досить важливим є його оформлення, дизайн, структура та наповнення. Головна сторінка каналу туристичного підприємства повинна привертати увагу, запам'ятовуватись та відрізнятись від інших та містити цікаву інформацію [3, с. 224].

Ми підготували декілька ідей для відео, які туристична компанія може знімати на початку ведення каналу:

1. Презентація туристичного підприємства. Тут можна коротко розповісти про історію заснування підприємства, а також про продукти та послуги, які надає компанія.

2. Знайомство із співробітниками. Туристичне підприємство може показати фахівців, які працюють з клієнтами та пропонують їм найкращі тури за вигідною ціною.

3. Відео-відгуки задоволених клієнтів. Сюди можна додати фото та відео з подорожей.

4. Контактні дані: тут варто вказати адресу, телефони та пошту.

5. Акційні пропозиції та напрямки.

6. Вакансії. Туристичне підприємство може за допомогою відео знайти потенційних співробітників.

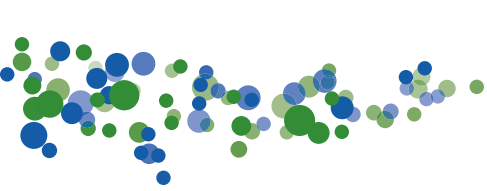
7. Відповіді на запитання клієнтів. Відео, де менеджери у відео-форматі дають відповіді на часті запитання.

8. Заклик вступати в групи туристичного підприємства в соціальних мережах і отримати за це приємні бонуси.

9. Як користуватися сайтом. Туристичне підприємство детально пояснить про те, як забронювати тур та задати питання менеджеру. Можна влаштувати відео-екскурсію сайтом.

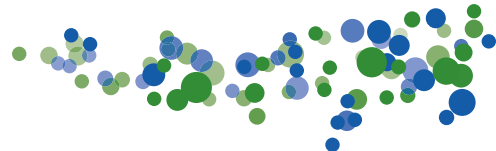
### Використані джерела:

1. Most popular social networks worldwide as of January 2021, ranked by number of active users. URL: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users>.



2. Заячківська Г. Соціальні мережі як засіб просування вітчизняного продукту на світовому ринку. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13604/1/%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D1%96.pdf>.

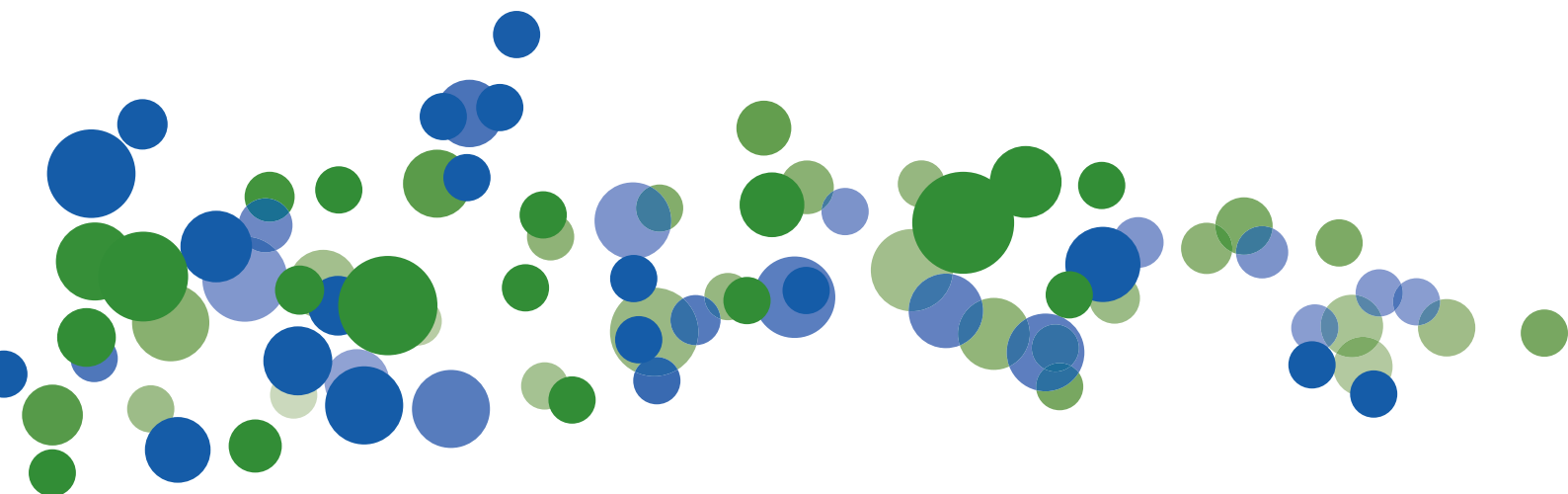
3. Старицький Т.М. Використання соціального медіа маркетингу як ефективного засобу просування продукції. Інноваційна економіка. 2015. № 4. С. 221-226.

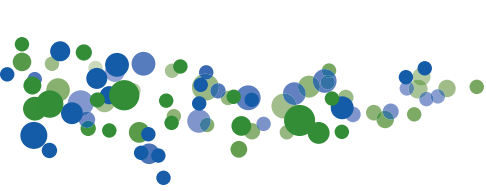


# СЕКЦІЯ 09

---

## ФІЛОСОФІЯ





*В.Ю. Попов, д.філос.н., професор,  
О.О. Дунець, здобувач вищої освіти  
Донецький національний університет  
імені Василя Стуса*

## **ЯК ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОГО МІСТА ВПЛИВАЄ НА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЛЮДИНИ**

Постановка проблеми. Місто – це не просто фізичне місце; воно має символічне значення, яке впливає на наш світогляд, поведінку, культурні цінності та спосіб мислення. У великих містах формується особливий "міський" стиль життя, який відрізняється від сільського, і цей стиль може включати певні культурні та соціальні риси: толерантність до різноманіття, швидкий темп життя, важливість інновацій тощо. Крім того, кожне місто має свою унікальну історію, пам'ятки, культурний ландшафт, які створюють колективну пам'ять та ідентичність, з якою мешканці можуть себе асоціювати.

В контексті глобалізації та міграції, коли багато людей перебувають у пошуках свого місця та нової ідентичності, питання щодо впливу міста на нашу особистість набуває все більш важливого характеру. Місто може стати простором, де різні культури переплітаються, але також є ризик втрати автентичності і розмиття локальних особливостей. Таким чином, філософія міста як теорія, яка досліджує сенс та цінності міського середовища, дає змогу краще розуміти, як архітектура, планування

та соціальні практики впливають на нас і формують нас, як конкретне міське середовище стає частиною нашої індивідуальної та колективної ідентичності і як ми, зі свого боку, можемо впливати на міста, в яких живемо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика міста, тлумачення останнього як соціального простору, а мешканців міста як специфічної соціальної сили досліджується у роботі Люїса Мамфорда «The City in History» [1], працях представників City Research Group або Philosophy of the City Research Group (PotC) «Філософія міста» [2] та багаточисельних літературно-філософських творах, наприклад в романі В.Підмогильного «Місто» [3].

Мета дослідження. Проаналізувати як філософія міста впливає на нашу просторову, культурну, соціальну та економічну ідентичність.

Викладення основного матеріалу. Сучасна філософія міста є складною системою аналізу взаємодій простору, культури, соціальних відносин та економічних можливостей, які разом





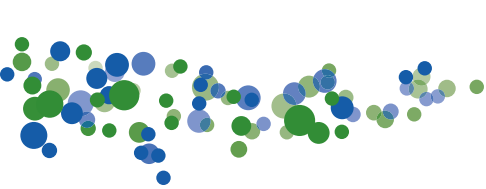
формують людську особистість. Зокрема вона досліджує, як сучасне місто не тільки задає ритм життя, а й створює унікальні умови для формування нашої ідентичності в кожному з цих аспектів.

Велике місто створює простір, у якому людина взаємодіє з архітектурою, інфраструктурою, природою та іншими людьми. Прогулюючись містом, ми неусвідомлено піддаємося впливу його ритму, естетики та структури. Один з найвидатніших урбаністичних філософів сучасності Жуль Саймон звертає увагу на те, що міський простір формує «сферу відкритості», де зростає як почуття особистої свободи, так і почуття спільності [2]. Однак у сучасних містах є проблема анонімності та відчуженості, коли через високу щільність населення люди часто залишаються "невидимими" для інших. Це призводить до формування особистостей, які часто прагнуть уникати взаємодії або сприймають місто як механізм, а не як живий простір.

Хоча ставлення людей до місця багато в чому є прагматичним, воно також може мати форму емоційного зв'язку. Деякі місця мають сильну емоційну прив'язаність, яка впливає на ставлення та поведінку людей. Взаємодія з особливостями середовища, з його фізичними особливостями, з історичним минулим може допомогти людям відчутти себе більш приземленими і як вдома.

У вислові Вінстона Черчилля: «Ми формуємо наші будівлі, а потім вони формують нас» йдеться про архітектуру, яка визначає дух міста та ідентичність його мешканців. Будівлі, які були свідками історії міста, займають привілейоване становище як частина міського життя. Як наслідок, будівлі з архітектурними характеристиками періоду будівництва міста відіграють важливу роль у збереженні культурної спадкоємності міста, формуванні ідентичності мешканців та передачі її майбутнім поколінням. Архітектурні твори як символи сприяють створенню унікальної ідентичності, яку ми надаємо містам. Архітектурні цінності кожного періоду почергово втілюють національну ідентичність і слугують важливими компонентами міської ідентичності. З точки зору вираження ідентичності, ці ідеали є тими елементами, до яких люди прив'язують себе.

Українська філософія міста ще не набула філософської концептуалізації, а тому знайшла своє втілення в художньо-літературній формі. Прикладом подібного роду є роман Валер'яна Підмогильного «Місто» [3]. У ньому місто виступає важливим чинником, який формує особистість головного героя Степана Радченка. Потрапивши в Київ, він стикається з новими можливостями та спокусами, але водночас з почуттям відчуженості та невпевненості у собі. Для Степана місто



стає випробуванням і школою життя, у якій він розвивається інтелектуально та морально, але поступово втрачає частину своєї первинної сільської ідентичності. Місто пробуджує в ньому нові амбіції та бажання домогтися успіху, які змінюють його світогляд і ставлення до людей. Таким чином місто може стати не тільки основою набуття нової ідентичності, але й призвести до втрати власної самостійності та автентичності.

Людина в сучасному місті стикається з численними проблемами: це анонімність та відчуженість, культурна уніфікація, соціальна ізоляція та економічна нерівність. Місто створює великі можливості, проте одночасно ставить людину перед новими

викликами.

**Висновок.** Філософія сучасного міста відіграє важливу роль у формуванні людської особистості, впливаючи на просторову, культурну, соціальну та економічну ідентичність. Місто може бути як середовищем для зростання й розвитку, так і джерелом викликів, що змушують людину адаптуватися. Важливо підтримувати баланс між потребами особистості та вимогами міського простору, щоб місто залишалося місцем, де люди можуть розкривати свій потенціал і почуватися частиною соціально і культурно унікальної спільноти.

### **Використані джерела:**

1. Mumford, Lewis. *The City in History: Its Origins, Its Transformations, and its Prospects*. N-Y.: Harcourt, Brace and World. 1961. XI+ 657 p..
2. Introduction: Introducing Philosophy of the City. *Topoi* (2021) 40:387–398. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s11245-021-09739-0>.
3. Підмогильний В. Місто. Харків: Фоліо, 2014. 239 с.

*О.В. Прокопенко, к.філос.н., доцент,*

*Д.С. Руденко, здобувач вищої освіти*

*Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

## **ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ БУТТЯ ЛЮДИНИ**

Складність дослідження визначається неоднозначністю феномена людського буття. Буття — це не лише тривала присутність чи об'єктивна реальність, що

існує позалюдиною та людством. Воно також включає творення матеріальних і духовних цінностей протягом історії, людські зусилля до самореалізації, прагнення до свободи



та практичну діяльність, спрямовану на облаштування життя.

В абстрактному та узагальненому вигляді можна виділити такі історично сформовані парадигми філософського розуміння змісту і сенсу людського буття:

Людина – Боги – Космос (ранні елліни);

Людина – Всесвіт – Бог (Середньовіччя);

Людина – Природа – Суспільство (Нові часи);

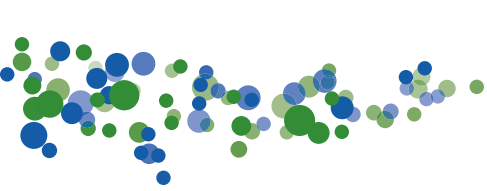
Людина – Людство – Людність (XIX Світовий філософський конгрес).

Історичний розвиток ставлення людини до світу та прогресивна раціоналізація й прагматизація європейської думки у другій половині XIX – XX століття призвели до глибоких змін у філософському баченні буття. Цей процес супроводжувався зникненням метафізичних та онтологічних компонентів, які колись були важливою складовою філософської рефлексії. Унаслідок цього почали забуватися значення тілесності й духовності, зникли традиційні уявлення про Божественне, а сама ідея Людини як значущої істоти з духовним змістом опинилася під загрозою. На практиці це призвело до відчуження природи від людського буття і до руйнування особистісних цінностей, до виключення понять Долі та Сакрального з філософського лексикону та до ігнорування багатьох духовно-культурних цінностей, які слугували основою людського життя.

У філософії другої половини XX

століття основним лейтмотивом стає критика того, як прагматизм, політизація й ідеологізація звужують простір для Духовності й Віри. У таких умовах людство дедалі більше ігнорує природні та космічні основи свого буття, а людська особистість починає втрачати цілісність, руйнується її зв'язок із соціумом. Це відчуження призводить до кризи сенсів та втрати моральних і духовних орієнтирів. Таке відокремлення особистості та суспільства, нехтування природним світом стає болючою проблемою для людства, що й стимулює філософів шукати нові метафізичні основи та оновлену онтологію, які допоможуть подолати існуючі протиріччя й дати відповідь на виклики сучасного буття.

Однак, у цьому пошуку філософська думка стикається зі значними труднощами. Спроби розробити нові конструкції, які могли б вирішити нагальні проблеми, нерідко виявляються непрактичними або утопічними. XX століття, з його невизначеністю, динамічністю та драматизмом, часто лише підкреслює розірваність і відчуженість сучасної людини від самого себе, суспільства й традиційних цінностей. Багато філософів констатують смисловтрату, абсурдність і навіть трагічну долю традиційних основ людського буття, які перестають виконувати свою роль у сучасних умовах. Водночас, не всі запропоновані шляхи й концепти є досить стійкими, щоб забезпечити розв'язання



цього комплексу проблем.

На думку сучасних мислителів, шлях до нового розуміння людини і її місця в світі може лежати в ідеях відкритості до світу, соборності людського співтовариства та інтегративного ставлення до історії, інших людей і культур. Іншими словами, сучасна людина має набути більш цілісного світобачення, яке поєднує особистісні та соціальні цінності, враховує минуле й активно будує майбутнє, знаходячи своє місце в історії та культурі.

Цю ідею можна подати в такому вигляді: Я (людський світ) – відкрите й пов'язане з Ми (соціальним світом), який, у свою чергу, є частиною безмежного Космосу (історії, природи, Всесвіту). У такому розумінні

автономність Я відносна: воно залежить від соціальних і космічних факторів. Це означає, що культурний досвід людства має стати основою для особистісної самостійності, слугуючи водночас гарантією цілісності людської природи.

Таким чином, для подолання сучасної кризи філософія повинна зосередитися на інтеграції людини зі світом, поверненні до духовності та пошуках нових орієнтирів у культурному й історичному контексті. Це передбачає визнання того, що людська автономність і незалежність не є абсолютними, а культурні надбання людства можуть стати дороговказом у майбутньому розвитку особистості та соціуму.

### Використані джерела:

1. Головка Б. А. Філософська антропологія : навч. посіб. / Б. А. Головка. – К. : ІЗМН, 1997. – 239 с.
2. Гуревич П. С. Философская антропология / П. С. Гуревич. – М. : Вестник, 1997. – 443 с.
3. Дельеж Р. Нариси з історії антропології / Роберт Дельеж. – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. – 287 с.
4. Історія філософії: проблема людини : навч. посіб. / за ред. Н. В. Хамітова – К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2006. – 296 с.
5. Людина в есенційних та екзистенційних вимірах. – К. : Наукова думка, 2004. – 247 с.
6. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії. Онтологія людини / В. Г. Нестеренко. – К. : Абрис, 1995. – 332 с.
7. Табачковський В. Г. Філософія. Світ людини: курс лекцій / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов та ін. – К. : Либідь, 2003. – 432 с.



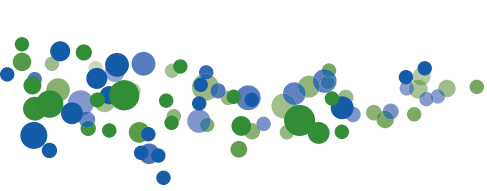
*К.С. Семенюк, к.філос.н., доцент  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## СВІТОГЛЯДНО-АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІЙНИ

Сучасна російська ідеологія, світогляд громадян РФ постає як спроба знайти альтернативу «поганому, бездушному Заходу» та має на меті нівелювати європейські ліберальні цінності, які недовгий час, після розпаду СРСР декларувалися. Відтак, російсько-українська війна має насамперед світоглядно-аксіологічне підґрунтя. Відсутність справжніх цінностей або загальнолюдських моральних норм, які обмежують і спрямовують активність особистості на продуктивну та творчу діяльність, є корінням зростання злочинності і насилля, аморальності та бажання вбивати. Пропаганда «руського міра», духовних «скреп» не можуть замінити духовних спрямувань і створити в суспільстві гармонійно розвинену особистість. Це результат ідеології антилібералізму та антикапіталізму, посилення орієнтації на соціалізм, соціальну рівність. У свою чергу, ця бездуховність також міфологізується і гіперболізується, і постає як і «велика духовність росії». Саме міф про «велич росії» прикриває власний історично-традиційний тоталітарний характер, спрямований на геноцид сусідніх націй та тотальне придушення й зомбування власного населення.

Які б причини війни не проголошувалися росією, очевидним є те, що аксіологічним підґрунтям тут постає саме світоглядно-ідеологічна настанова насилля. Так чи інакше, конфлікти інтересів споконвічний супутник суспільного життя, але якщо вирішення конфліктів несе агресивний формат, то можемо констатувати наявність певної світоглядної установки для такого вирішення. Сучасні дослідження причин російсько-української війни показують, що для суспільно-політичного життя росії, в історичній ретроспективі, завжди було характерним домінування деструктивної маси над особистістю, що зазвичай призводило до утвердження деспотичних і тоталітарних режимів[1].

І в імперський, і в радянський і в путінський періоди людина розглядається як засіб для здійснення більш глобальних цілей, зникає як особистість, остаточно втрачає риси індивідуальності. Гранична жорстокість, тотальна влада над кожним громадянином держави стали виразом ціннісної природи тоталітаризму. Насильство замінило складні механізми саморегуляції, що їх виробила людська історія в духовному, політичному та економічному житті [2].



І тут на перше місце у пануванні тоталітаризму постає особлива роль всепроникаючої ідеології та цілеспрямована індоктринація, покликана зомбувати маси в їх «великій духовності». А в нових умовах функціонування мережевої інформації підкорити будь-яке суспільство стає можливим у разі контролю нарративу характерного цьому середовищу. Наратив (ідеологія) формує складові елементи і структуру, ціннісну і світоглядну модель світу. Тому інформація в сучасних умовах постає як організуюча складова ціннісної системи. В цьому аспекті повномасштабне вторгнення росії в Україну зумовлюється світоглядною готовністю росіян насильно знищувати українців та нав'язувати свої цінності, нав'язувати українцям комплекси меншовартості, історичної приреченості та сумнівів щодо власного історичного буття, національних символів та важливості в історії[3].

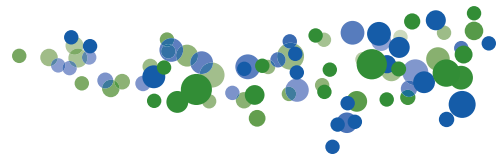
З іншого боку, агресія росії проти України стала можливою внаслідок

ослаблення України, котре тривало фактично впродовж усього періоду незалежності. Проголошені керівництвом РФ «денацифікація» та «боротьба з нацистами» в Україні фактично є черговими ідеологічними фейками гібридного характеру, яким не змогла протистояти а ні українська влада, а ні українське суспільство [1]. Відсутність належного рівня протистояння російській ідеології та пропаганді, відсутність державної політики формування в українському суспільстві естетичних, моральних, культурних цінностей, європейських політичних прагнень, національного самоусвідомлення, поряд із практичною бездіяльністю в плані державотворення, привела Україну та її народ на межу знищення. Перед державою, освітою і лідерами думок на сьогодні стоїть одне з найголовніших завдань – формування в українцях світогляду, заснованого на загальнолюдських цінностях, як підґрунтя трансформації суспільства та перемоги у цій війні.

### Використані джерела:

1. Ситник, О., Балановський, Я. (2022). Ідеологічні витoki російсько-української війни 2014–2022 років. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 654–660.
2. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 2001. С. 624–625
3. Карпюк, Ю. Я. Аксіологічні та антропологічні чинники військового конфлікту в Україні / Ю. Я. Карпюк // Збірник наукових праць «Теорія і практика сучасної психології» / за ред. Зарицька В. В. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. – Вип. 2. С. 231-240.





*С.В. Шевцов, д.філос.н., професор,  
Б.Є. Кріпаченко, здобувач вищої освіти  
Дніпровський національний університет  
імені Олеся Гончара*

## **ФЕНОМЕН НАДЛЮДИНИ У Ф. НІЦШЕ: ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ГРАНІ ПРОБЛЕМИ**

Феномен Надлюдини у філософії Фрідріха Ніцше є центральною темою його концепції переоцінки цінностей і подолання традиційної моралі. Надлюдина постає як відповідь на "смерть Бога" – подію, яка знаменує крах християнської системи цінностей, що протягом століть визначала людське існування. У результаті цієї кризи перед людиною постає виклик: залишитися в стані духовної порожнечі або взяти на себе відповідальність за створення нових цінностей. Надлюдина є символом особистості, здатної переосмислити минуле, відкинути мораль рабів, засновану на покірності, і побудувати нову етику життєствердження та творчої волі [1, с. 43].

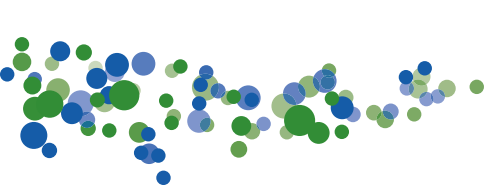
Центральною рисою Надлюдини є воля до влади – фундаментальний принцип, за яким особистість прагне до самореалізації, створюючи нову реальність і перетворюючи свої обмеження на джерело сили. Ця воля до влади є прагненням до самоствердження через творчість і подолання внутрішніх суперечностей. Надлюдина відкидає традиційні категорії добра і зла, які лише обмежують її свободу. Вона не слідує усталеним правилам, а створює власні

цінності, відповідно до своєї природи та життєвих пріоритетів.

Критика традиційної моралі є важливим аспектом концепції. Ніцше називає її "мораллю слабких", яка сформувалася як реакція на сильних і вільних. Ця мораль прославляє покору, скромність і самозречення, що, на думку Ніцше, пригнічує людське прагнення до свободи та самореалізації. Надлюдина, навпаки, стоїть за активне, творче ставлення до життя, яке базується на прийнятті світу таким, як він є, і сміливості творити нову реальність [2, с. 97].

Подолання старих цінностей пов'язане з нігілізмом – станом, коли попередня система втрачає сенс, але нова ще не створена. Надлюдина – це той, хто здатний пройти через цей нігілізм і знайти нову основу для свого існування. Вона не боїться змін і приймає життя у всій його складності, утверджуючи себе як творця нових цінностей і втілюючи ідеал життєвої повноти.

Ідея Надлюдини є не просто філософською абстракцією, а практичним викликом для кожної людини. Вона закликає



прийняти свободу і відповідальність, перестати ховатися за традиціями і стати творцем власного життя. Це вимагає сміливості й сили, але саме в цьому, на думку Ніцше, полягає справжнє людське величчя.

Екзистенційна боротьба та трансценденція людини, які лежать в основі концепції Надлюдини Фрідріха Ніцше, є ключовими аспектами його філософії. Надлюдина постає не лише як ідеал, але і як результат складного процесу внутрішнього подолання, в якому людина переосмислює власне існування і прагне піднятися над своїми обмеженнями. Ніцше описує цей процес через метафору "трьох перетворень духу", де людина проходить через стан верблюда, лева і дитини. Верблюд символізує підпорядкування і покірність, лев – бунт і заперечення старих цінностей, а дитина – творення нового, свободу і безпосередність [1, с. 25].

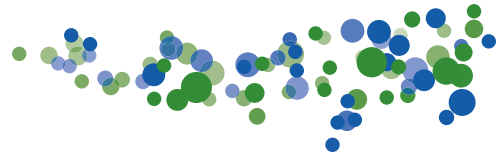
Ця боротьба є суттю людського існування, оскільки вона змушує людину вийти за межі звичного й відкрити нові горизонти. Надлюдина долає страх перед хаосом і невідомістю, які супроводжують життя без фіксованих правил. Вона приймає світ у його мінливості та неоднозначності, знаходячи в цьому джерело своєї сили. У боротьбі з самим собою людина позбавляється ілюзій, які нав'язувалися їй суспільством і релігією, та знаходить нову основу для існування. Цей процес не є легким

і вимагає радикальної чесності з собою, оскільки Надлюдина повинна прийняти як свої сильні сторони, так і слабкості, щоб перетворити останні на джерело зростання.

Трансценденція людини не обмежується індивідуальним рівнем. Надлюдина символізує прагнення до більш глибокого зв'язку зі світом, в якому людина не відчуває себе чужою чи відчуженою. Це прагнення реалізується через творчість, яка стає головним інструментом трансформації. Творчий акт дає можливість не лише створити нові цінності, але й заново визначити сенс власного життя. Ніцше наголошує, що сенс життя не є заданим, його потрібно створити самому, перетворюючи хаос життя на гармонію через волю до влади [2, с. 60].

Цей шлях не є шляхом для всіх. Ніцше вважає, що більшість людей залишаються у стані "останньої людини" – тих, хто боїться ризику і змін, хто прагне лише комфорту і стабільності. Надлюдина, навпаки, є тим, хто відкидає це прагнення до безпеки і обирає життя як виклик. Вона приймає свою екзистенційну свободу і всю відповідальність, яка з нею пов'язана. Це не просто індивідуальний вибір, а принцип, який вимагає постійної боротьби і творчого наповнення свого існування.

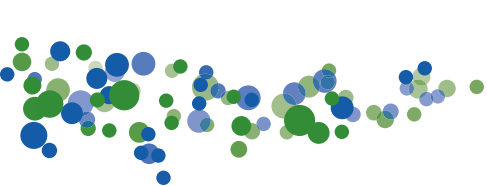
Таким чином, концепція Надлюдини є не лише філософською абстракцією, а й практичним дороговказом для тих, хто прагне вийти за межі людської обмеженості. Вона показує, що справжнє життя



починається тоді, коли людина знаходить  
сміливість протистояти своїм страхам і  
створювати власну реальність.

**Використані джерела:**

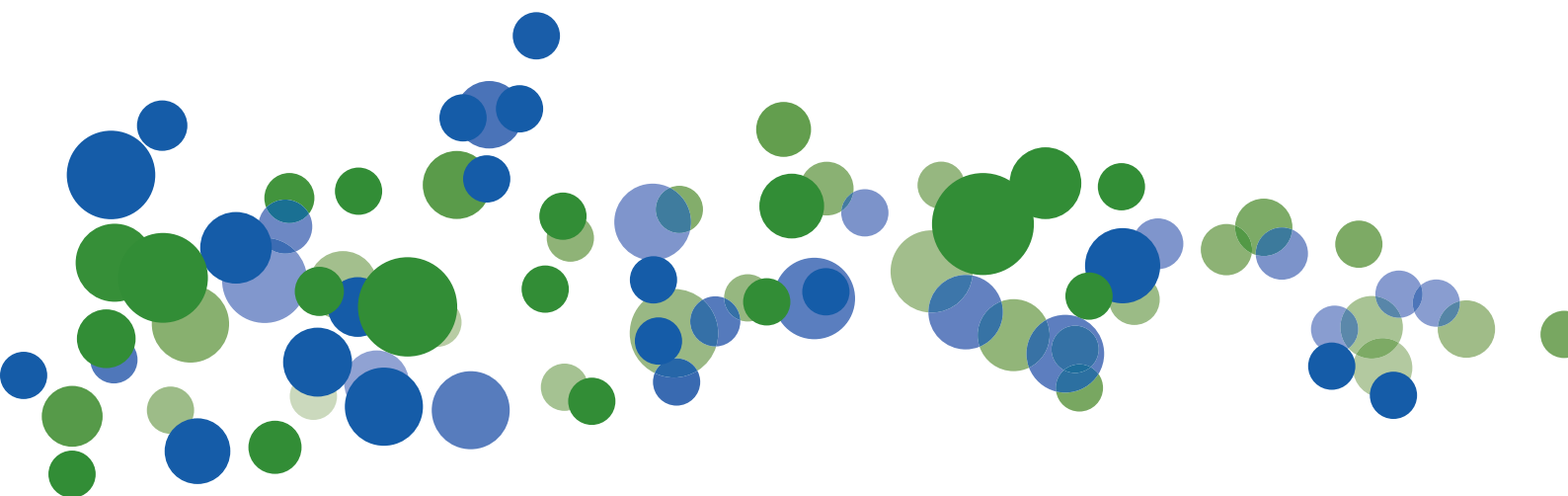
1. Ніцше Ф., 1883-1885 рр. «Так казав Заратустра»
2. Ніцше Ф., 1885—1886 рр. «По той бік добра і зла»



# СЕКЦІЯ 10

---

## ЖУРНАЛІСТИКА





*Т.Ю. Батіщева, здобувач вищої освіти  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## **РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПРОСУВАННІ БРЕНДІВ**

Через стрімкий розвиток соціальних мереж та їх трансформацію від платформ для обміну даними в канали комунікації між фізичними особами, інфлюенсерами та брендами нині виникла потреба у позиціонуванні компаній через наявні соцмережі. У «світі швидких змін» першої третини ХХІ ст. соцмережі є ефективним інструментом, за допомогою якого бренд може привертати увагу потенційних споживачів. Маркетинг у соцмережах допомагає ефективно поширювати інформацію про компанію, просувати контент та підтримувати постійний контакт з аудиторією.

Мета дослідження – проаналізувати, які інструменти і методики українські компанії використовують у своїх акаунтах соцмереж для просування та підвищення впізнаваності бренду.

Результати. Сучасна людина в Україні має профілі в соцмережах, які використовує для різних потреб. Подібно до людей, бренди прагнуть мати представленість у соцмережах, оскільки її відсутність уже викликає сумніви з приводу їх репутації, якості продукції чи послуг. Активність бренду в соцмережах натепер можна

прирівняти до опосередкованої його участі у житті своїх підписників та споживачів. Перше, на що має зважити компанія, яка має на меті зміцнювати зв'язок зі своєю аудиторією – це якість продукції. Адже яким би не був унікальним контент чи активною співпраця з інфлюенсерами, та ж люди-споживачі все одно повертаються за товаром/послугою. Для глибшого розуміння питання, варто проаналізувати, на яких засадах буде ґрунтуватися бренд. Скажімо, на лайфстайлі, емоційному досвіді, який отримає споживач, або на долученості до спільноти, в яку він потрапляє. Наприклад, українські бренди одягу здебільшого ґрунтуються на особистому бренді власників-засновників, які використовують свої персональні профілі в соцмережах для формування образу того способу життя, який захочуть наслідувати покупці. Прикладами вдалої побудови комунікацій через соцмережі на основі лайфстайлу є бренди Cher17 засновниці Тетяни Парфільєвої, а також Маргарита Мурадова та Salon Reading. Наступний етап у просуванні соцмереж – брендинг. Поняття сучасного українського брендингу вміщає в собі все, пов'язане з ідентичністю



та унікальністю продукту компанії. Цьому мають улягати її назва, логотип, слоган, фірмові кольори, шрифти, тональність спілкування, філософія бренду тощо [1]. Усі ці елементи утворюють симбіоз у сприйнятті бренду аудиторією та обов'язково мають відображатися в соціальних мережах. Під час створення контенту для аудиторії слід конче дотримувати обрану тональність комунікації. Існує 4 основні реєстри тональностей (tone of voice): формальний, неформальний, веселий, серйозний. Тональність комунікування в соцмережах залежить від типу товару чи послуг, які надає компанія [2]. Наприклад, українські банки частіше використовують формальну та серйозну тональність, а бренди одягу пропонують підписникам як неформальну, так і серйозну комунікацію. Не менш важливим є візуальний складник бренду, бо він формує загальне враження, підвищує впізнаваність та створює емоційний зв'язок зі споживачами, який прослідковується у всьому: пакування, оформлення офлайн-магазинів, одяг персоналу, контент в соціальних мережах та на сайті, зовнішня реклама тощо. Українські бренди вирізняються креативністю в оформленні пакування товарів. Пакування - це завжди про впізнаваність. Красиве пакування дарує емоції, якими хочеться поділитися з іншими, тому споживачі охоче публікують у себе в акаунтах фото нових покупок чи відео з розпаковками. Такий user-generated content

(UGC) – контент, створений користувачами або споживачами, є ефективним для просування брендів [3]. Цьому контенту аудиторія в соцмережах довіряє, оскільки він створений реальними користувачами, які оригінально розкажуть про свою покупку. Це неабияк економить матеріальні ресурси компанії на створення контенту, натомість змушує більше інвестувати в позитивність користувацького досвіду. Додатково українські бренди вдаються до комунікаційних послуг інфлюенсерів. Інфлюенсери – це відомі люди або експерти в певній ніші, які мають сталу аудиторію прихильників і можуть впливати на формування її думок та рішень. Інфлюенсери так само створюють різні види контенту, але суто за гроші [4]. Через це до них менше довіри з боку споживачів, оскільки думка лідера впливу може бути доволі суб'єктивною стосовно до рекламованих ним товарів чи послуг через явну матеріальну зацікавленість. Тому брендам важливо добирати інфлюенсерів, які мають стабільну хорошу репутацію.

Отже, українські бренди активно використовують соціальні мережі для формування впізнаваності та збільшення продажів. Найбільш продуктивно використовуються інфлюенс-маркетинг, контент, створений користувачами, брендинг та застосування особистого бренду для побудови та просування фірми. Соціальні мережі відіграють істотну роль





у побудові загального іміджу бренду та активно впливають на його репутацію.

### **Використані джерела:**

1. Брендинг, власна айдентика та логотипи: у чому різниця? // Promoda. 2024. URL: <http://surl.li/govshg> (дата звернення 18.11.2024)
2. Гнучкі бренди: Ловіть клієнтів, стимулюйте зростання та вирізняйтеся на ринку / Луїс Педроса; пер. з англ. Аліни Кучми. Київ: Yakaboo Publishing, 2021. - 272 с.
3. Що таке UGC: особливості, типи і способи застосування контенту // Slaidik. 2020. URL: <http://surl.li/bwstxn> (дата звернення: 18.11.2024).
4. Що таке influence-маркетинг: детальний гайд для ефективної роботи з лідерами думок // wizeclub. 2023. URL: <http://surl.li/kaesrx> (дата звернення 18.11.2024)

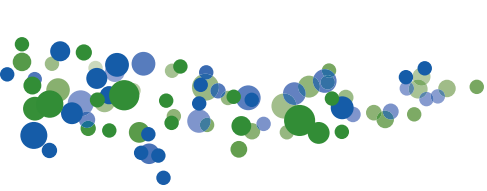
*О. І. Говера, аспірант  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## **РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЯХ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Еволюція соціальних медіа як комунікаційного інструменту набула нових масштабів під впливом пандемії COVID-19, коли локдауни спонукали до інтенсивного використання цифрових платформ. Зросла значущість використання соціальних мереж як основного джерела отримання інформації, що спричинило потребу адаптувати методи комунікації до нових реалій. Важливим складником успішної комунікації в кризовий період стала здатність швидко і якісно протидіяти дезінформації та забезпечувати довіру до джерел [2, с. 19]. Це посилює зміни у

внутрішньоорганізаційних комунікаціях під час повномасштабної російсько-української війни. Вирішальною стала здатність організацій швидко адаптуватися, підтримувати прозорість у комунікації та забезпечувати емоційну підтримку співробітників.

У воєнний період працівники стикаються з нестабільністю, необхідністю отримувати актуальні новини про безпеку, логістичні рішення та підтримку роботи. У компаніях, що використовують платформи на кшталт WhatsApp або спеціалізовані корпоративні соціальні мережі, з'являється



можливість створювати закриті групи та канали, де керівники оперативно повідомляють про зміни, ухвалюють спільні рішення та підтримують зв'язок з працівниками.

Підтримка організаційної культури є складною, особливо в умовах війни, коли багато працівників фізично не присутні в офісах.

Комунікація в соціальних мережах відбувається за такими напрямками: інформування, фінансова підтримка, виховання та дозвілля [1, с. 202].

Соціальні медіа допомагають зберегти відчуття спільності та причетності до загальних цінностей і місії організації. Публікації з позитивними новинами, визнання досягнень, спільні онлайн-заходи та інтерактивні проєкти створюють відчуття підтримки, єдності та довіри. Завдяки функціональним можливостям, як-то: коментарі, лайки та репости, – керівництво та співробітники виявляють взаємну підтримку. «Найбільш ефективні повідомлення повинні бути простими, неочікуваними, конкретними» [3, с. 16].

Ключовим чинником виживання організації є швидка адаптація до нових умов. Соціальні медіа забезпечують простір для обміну ідеями, пропозицій і зворотного зв'язку, що сприяє інноваційності та знаходженню нестандартних рішень у складних ситуаціях. Наприклад, корпоративні групи у соціальних

мережах можуть стати майданчиком для мозкових штурмів, де працівники діляться пропозиціями щодо оптимізації роботи або організації нових процесів. Інтерактивність та доступність соціальних медіа дозволяють адаптуватися до змін і використовувати кризу як можливість для зростання та розвитку.

Однак використання соціальних медіа у внутрішньоорганізаційних комунікаціях не позбавлене ризиків. Люди в умовах кризи можуть неправильно інтерпретувати інформацію, що зумовлює необхідність створення чітких і зрозумілих повідомлень. Ефективність комунікації під час кризи визначається здатністю донести правдиву інформацію та уникнути чуток [4, с. 7]. Основними зовнішніми загрозами є можливість витоку інформації, спроби кібернападів і поширення дезінформації. Усе це спричинює паніку або втрату довіри до керівництва. В умовах війни, коли цифрові атаки стають частішими, важливо забезпечити захист інформації [5, с. 9]. Водночас, надмірна кількість інформації або постійна залученість до комунікації може призводити до емоційного вигорання співробітників. Тому важливо знайти баланс між інформативністю та надмірною активністю, а також упроваджувати політику щодо використання соціальних медіа для забезпечення інформаційної безпеки.

Ефективне використання соціальних



медіа потребує комплексного підходу до управління ризиками та гарантування інформаційної безпеки. Важливим складником цього підходу є навчання співробітників ефективним і безпечним методам обробки інформації. Підготовка

працівників знижує ризик поширення дезінформації та витоку даних, сприяє кращому розумінню політики безпеки та підтримує високу ефективність комунікації, особливо в умовах війни.

### **Використані джерела:**

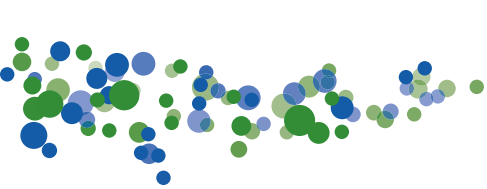
1. Безуглова В. Місце і роль віртуальних соціальних мереж у здійсненні кризових комунікацій: аналіз соціальних практик. Габітус. 2022. № 41. С. 38–46. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/41-2022/6.pdf> (дата звернення: 14.11.2024).
2. Говера О. І. Книгочитання як інструмент організаційних комунікацій в умовах пандемії (на прикладі АТ «Прикарпаттяобленерго»). Обрії друкарства. 2022. № 1(11). С. 17–26. URL: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2022.1\(11\).261675](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2022.1(11).261675) (дата звернення: 14.11.2024).
3. Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Управління комунікаціями в умовах криз. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. № 2. С. 13–21. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.2> (дата звернення: 17.11.2024).
4. Тріщук О. В., Говера О. І. Управління соціальними комунікаціями під час пандемії як система внутрішньоорганізаційної взаємодії. Обрії друкарства. 2023. № 1(13). С. 5–14. URL: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.1\(13\).287491](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.1(13).287491) (дата звернення: 17.11.2024).
5. Що робити, коли розпочалася війна. Урядовий Кур'єр. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/sho-robiti-koli-rozpochalasya-vijna/> (дата звернення: 13.11.2024).

*О.А. Головка, старший викладач  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## **ІНТЕГРАЦІЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЖУРНАЛІСТИКУ**

Сьогодні у цифрову епоху медійне середовище доволі швидко розвивається, постійно змінюється під впливом інноваційних цифрових технологій.

Використання журналістами інноваційних цифрових технологій стає вже по факту необхідністю для створення якісного, інформативного та візуально привабливого



контенту. І такі цифрові інструменти, наприклад, як Photoshop, Illustrator чи InDesign, дозволяють журналістам підвищувати якість візуального супроводу новинних матеріалів, роблячи їх зрозумілішими, змістовнішими й привабливішими для аудиторії [2]. Також про переваги візуалізації даних вказує і науковець Ситник О. В. Він зазначає, що візуалізація даних полегшує сприйняття інформації, особливо у випадках великих масивів статистики або складних сюжетів. Графічні елементи допомагають структурувати текст і забезпечують емоційний контакт з аудиторією [4]. А професор Шевченко В. Е. зазначає, що якісна візуалізація сприяє збільшенню залучення аудиторії та підвищує довіру до інформації [5].

Вміння використовувати цифрові інструменти стає важливою складовою професійної діяльності журналістів. В умовах високої конкуренції на медіаринку фахівці, які володіють інструментами для роботи з графікою та дизайном, мають більші шанси на успішну кар'єру. Оскільки такі знання дозволяють їм створювати якісно новий формат медіапродуктів, що відповідають сучасним стандартам [2].

Сучасний журналіст — це не лише просто автор текстів, а й контент-мейкер, контент-креатор, здатний працювати з багатофункціональними платформами, зокрема на платформах соціальних

мереж, що вимагають адаптованих та стислих форматів. Медіапрацівник у сучасному цифровому інформаційному просторі повинен швидко адаптувати контент для різних платформ: друкованих видань, вебсайтів, соціальних мереж. Шевченко В. Е. підкреслює, що володіння програмами дозволяє журналістам оперативно реагувати на події, підготовлювати матеріали та подавати новини у максимально короткі строки, що є критично важливим у даній сфері [5].

Інтеграція журналістських, дизайнерських і технічних навичок підвищує якість кінцевого продукту. На нашу думку використання мультимедійних інструментів стимулює розвиток креативності, що допомагає журналістам створювати оригінальні медіапродукти [2], створювати конкурентоспроможний контент, який відповідає вимогам сучасного суспільства [5].

Окрім того, це дозволяє медіаорганізаціям зменшити витрати на сторонніх спеціалістів, оскільки журналіст, який володіє Photoshop чи InDesign, може самостійно створити ілюстрації або верстати публікацію.

Також важливо розглянути етичні аспекти використання цифрових технологій. Попри всі переваги, журналісти повинні дотримуватись професійних стандартів та етичних норм при використанні цифрових інструментів. Нами акцентується увага на



важливості критичного підходу до роботи з цифровими технологіями [2]. Ситник О. В. також зазначає, що важливо уникати маніпуляцій із зображеннями, які можуть спотворити суть новин або ввести аудиторію в оману, що суперечить принципам чесної журналістики [4].

Майбутнє професії журналіста, на думку Ситника О. В. залежить від здатності журналістів опановувати та

використовувати інноваційні рішення [4]. Сьогодні інноваційний підхід до створення новин стає важливою складовою успіху в сучасному інформаційному просторі. Володіння мультимедійними інструментами є необхідністю для підвищення професійного рівня журналістів, розширення їхніх можливостей і зміцнення позицій у медіасередовищі.

### Використані джерела:

1. Биркун А. Мультимедійний журналіст: реалії сьогодення чи виклик майбутнього? Цифрові медіа. Магістерська ОПП КНУ імені Тараса Шевченка. URL: <http://labs.journ.univ.kiev.ua/dmmaster/blog/publications/multymedijnyj-zhurnalist-realiyi-sogodennya-chy-vyklyk-majbutnogo/> (дата звернення: 19.11.2024).
2. Головка О. А. Практичне використання мультимедійних технологій у професійній підготовці студентів за спеціальністю 061 журналістика. Соціокомунікаційні тенденції в медійному та науково-освітньому дискурсах : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (22 травня 2024 року). 2024. Київ : Київський столичний університет ім. Бориса Грінченка. 2024. С. 207-211.
3. Зражевська Н., Заїка В. Як змінилася робота українського журналіста під час війни. Інтегровані комунікації. 2023. № 1(15). С. 68–77.
4. Ситник О. В. Інструментальна компетентність журналістів як один із основних освітніх результатів їх професійної підготовки. Current Issues of Mass Communication. 2020. № 27. С. 22–30.
5. Шевченко В. Трансформація професії журналіста в цифровому середовищі. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2019. Вип. 45. С. 108–116.

*В.О. Касянчук, к.н. із соц.ком., доцент,  
А.П. Лук'яненко, здобувач вищої освіти  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*



## УКРАЇНСЬКІ МЕДІЙНІ ПРОЄКТИ НА ПЛАТФОРМАХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Соціальні мережі дають можливість спробувати започаткувати власне медіа навіть за відсутності значного стартового капіталу. Такі проєкти виникають як заповнення інформаційних прогалин, відповідь на запити аудиторії тощо. На фоні загальносвітової тенденції щодо зменшення споживання молоддю новинного контенту [1, с. 11], аналіз досвіду успішних медіа, що функціонують на платформах соцмереж, набуває особливої актуальності, адже в таким чином можливо залучати аудиторію до споживання якісного перевіреного контенту.

У 2024 р. в Україні спостерігається збільшення споживання новин у соціальних мережах, водночас використання новинних сайтів зменшується [2, с. 4]. За час повномасштабного вторгнення в Україні закрилося 329 медіа, серед яких більшість складала телебачення, друковані медіа та радіостанції, онлайн-медіа постраждали найменше [3]. Тож актуальним питанням стає пошук ефективних форм медіаорганізації.

Успішними в своїх нішах проєктами в соціальних мережах (або мікромедіа) можемо назвати, наприклад, інстаграм-медіа «Свідомі», твіттер-канал War in Ukraine, телеграм-канал UA War Infographics, відеожурнал в інстаграмі «Ікла», інстаграм-журнал The Kolo, мікромедіа в інстаграмі

«Як ти там» та інші.

Фактично поява кожного медіа була обумовлена тими чи іншими соціальними факторами, що впливає на форму подання матеріалів. «Свідомі» створювалися виключно для молоді, яка не читає новинних ресурсів [4]. На час заснування це був незалежний проєкт без фінансування, основна ідея якого полягала в тому, щоб робити молодь свідомою того, що відбувається в країні та світі. Пости про суспільно-політичні новини мали бути подані в легкій формі, коротко і зрозуміло, при цьому вся інформація ретельно перевірена. Візуальне оформлення також підпорядковане місії журналу — верстка слайдів нагадує сторінки глянцевого журналу. За шестирічну історію навколо медіа сформувалася міцна спільнота, інстаграм-медіа тепер має сайт. Трансформуючись відповідно до потреб аудиторії, медіапроєкт нині перейшов до підходу *slow media* і на сайті, і в інстаграмі [5].

Як відповідь на запит на оперативні новини з України англійською мовою на початку повномасштабного вторгнення було створено твіттер-канал (нині соціальна мережа X) War in Ukraine. Студентський проєкт зосередився на інформації з маленьких населених пунктів. Особлива





увага приділялася перевірці джерел. Згодом через падіння уваги іноземців до України засновникам довелося диверсифікувати контент, серед планів було розповідати про відновлення [6].

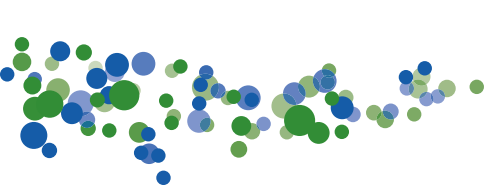
Телеграм-канал UA War Infographics став відомим завдяки своїй унікальній інфографіці. Він був створений командою професійних контент-маркетологів, для яких це стало продовженням їхньої основної діяльності. Канал став «джерелом знань, яке викликає довіру». Вдало спрацювало спілкування з підписниками [7].

Досвід описаних медіапроектів, які першочергово були започатковані

в соціальних мережах активістами без отримання фінансової вигоди, характеризується такими аспектами: висока якість інформації, ретельність її перевірки, адаптований або специфічний формат, комунікація з аудиторією, побудова довіри, а також формування стійких спільнот. Таким чином, соціальні мережі створюють можливості для розвитку нових медійних проєктів, які можуть трансформуватися в масштабні платформи, а також мають потенціал щодо відновлення цікавості молодій аудиторії до новин.

### Використані джерела:

1. Reuters Institute Digital News Report 2023. URL: [https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2023-06/Digital\\_News\\_Report\\_2023.pdf](https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2023-06/Digital_News_Report_2023.pdf) (дата доступу 19.11.2024)
2. Українські медіа, ставлення та довіра у 2024 р. URL: [https://drive.google.com/file/d/1kwsclr3Qm2QaqaIVv0\\_l4saWRFY\\_NXWb/view](https://drive.google.com/file/d/1kwsclr3Qm2QaqaIVv0_l4saWRFY_NXWb/view) (дата доступу 19.11.2024)
3. 329 українських медіа закрилися з початку повномасштабного вторгнення РФ – дослідження ІМІ. Інститут масової інформації : вебсайт. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/329-ukrayinskyh-media-zakrylys-z-pochatku-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rf-doslidzhennya-imi-i64960> (дата доступу 19.11.2024)
4. Яніцький А. Як народилися «Свідомі». Історія створення нестандартного медіа. Детектор Медіа: Media Sapiens : вебсайт. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/30311/2022-09-23-yak-narodylysya-svidomi-istoriya-stvorenniya-nestandartnogo-media/> (дата доступу 19.11.2024)
5. Григоренко Н. Повільніше і з контекстом. Як «Свідомі» розповідають молоді про важливе й ростуть як медіа. Медіамейкер: вебсайт. URL: <https://mediamaker.me/povilnishe-i-z-kontekstom-yak-svidomi-rozpovidayut-molodi-pro-vazhlyve-j-rostut-yak-media-3493/> (дата доступу 19.11.2024)
6. Яніцький А. «Коли ховаєшся від ракет у метро, твітер найзручніший». Інтерв'ю з



головредкою War in Ukraine Софією Когут. Детектор Медіа: вебсайт. URL:

<https://detector.media/infospace/article/201385/2022-07-28-koly-khovaieshsya-vid-raketu-metro-tviter-nayzruchnishyy-intervyu-z-golovredkoyu-war-in-ukraine-sofiieyu-kogut/> (дата доступу 19.11.2024)

7. Шум С. 36 мільйонів переглядів на місяць. Як ми створили повноцінне медіа в Telegram. MC.Today: вебсайт. URL: <https://mc.today/uk/blogs/36-miljoniv-pereglyadiv-na-misyats-yak-mi-stvorili-povnotsinne-media-v-telegram/> (дата доступу 19.11.2024)

*А.П. Киричок, к.н. із соц.ком., доцент, докторант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **СТРАТЕГІЇ РЕАГУВАННЯ НА КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО СИТУАЦІЙНОЇ КРИЗОВО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ: КОНТЕКСТ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ**

Ситуаційна кризово-комунікаційна теорія (СККТ) (Situational crisis communication theory) була розроблена Т. Кумбсом та представлена науковій громадськості в 1995 році [1, с. 447]. В подальших дослідженнях автором та його колегами було виявлено, що учасники кризи завжди мають певну психологічну установку щодо кризи (атрибуцію) і ця психологічна установка впливатиме на те, як зацікавлені сторони взаємодіятимуть з організацією в умовах кризи [2, с. 265]. За допомогою СККТ можна висвітлити, як люди сприймають кризи, їх реакції на дії з урегулювання кризової проблеми та реакції аудиторії на організацію та її імідж під час кризи. Вчені за допомогою цієї теорії намагаються визначити різні поведінкові

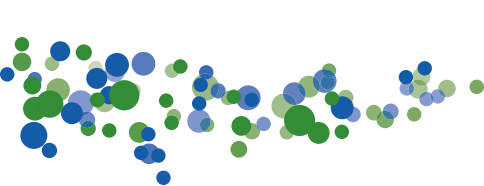
характеристики людей під час кризи. СККТ, як теорія допомагає визначити чинники, які формують кризу та загрози, які може спричинити кризова ситуація [3, с. 271].

Практичне застосування СККТ обумовлене не лише її ґрунтовним теоретичним опрацюванням, але й чіткою алгоритмізацією реагування на кризи [1, с.447]. Згідно СККТ, пропонується два етапи оцінки кризової загрози: I-й етап – визначення типу кризи згідно до ступеню відповідальності (жертва кризи, аварія, навмисний акт, що призвів до кризи), що уможливорює встановлення основного типу загрози.; II-й етап – визначення додаткових факторів загрози (підсилюючі фактори змінюють атрибуції кризи відповідальності і підвищують рівень загрози від кризи).



І, хоча науковцями теорія СККТ розроблялася переважно для цілей корпоративного кризового менеджменту, можна бачити, що стратегії реагування СККТ широко застосовані усіма безпосередніми та опосередкованими учасниками найбільшої війни ХХІ ст. – повномасштабного вторгнення Росії в Україну (24.02.2002 – дотепер). Такими стратегіями за СККТ та прикладами їх застосування є: 1) відмова (керівництво заявляє, що немає ніякої кризи) – ситуація в українському політикумі та заяви найвищого керівництва нашої держави напередодні вторгнення; 2) перекладання відповідальності (керівництво звинувачує суб'єкт за межами кризи) – звинувачення з боку агресора на адресу колективного Заходу у підбурюванні України до агресії; 3) атака обвинувачувача (керівництво звинувачує когось поза організацією і намагається перекласти відповідальність на нього) – звинувачення з боку агресора на адресу колективного Заходу у підбурюванні України до агресії, звинувачення з боку агресора на адресу України в провокуванні агресора до вторгнення. Нажаль, така стратегія подекуди використовується й українськими посадовцями, коли вони звинувачують партнерів у недостатній підтримці, небажанні «закрити небо» чи спростити вступ до НАТО; 4) виправдання (керівництво намагається мінімізувати кризу відповідальності, стверджуючи,

що вони все контролюють, але в той же час не хочуть завдати шкоди) – низка заяв та дії керівництва держав НАТО та ЄС щодо намагання «уникнути ескалації»; 5) обґрунтування (керівництво намагається мінімізувати збитки від кризи) – намагання світового співтовариства зберегти Україну як постачальника збіжжя на світовий ринок, намагання окремих країн скористатися здешевленням російських енергоресурсів тощо; 6) підлецування (керівництво хвалить інші зацікавлені сторони і / або нагадує людям про минулі досягнення організації) – намагання світових лідерів використати потужність Китаю для тиску на Росію задля припинення агресії, намагання приписати лише Росії перемогу над фашизмом, наративи «хороші росіяни», «велика російська культура» тощо; 7) турбота (керівництво піклується про жертв кризи), а також 8) співчуття (організація висловлює співчуття жертвам кризи і відшкодовує матеріальні збитки) – допомога держав ЄС, Великої Британії, США, Канади як у наданні прихистку біженцям з України, так і військова і невійськова допомога Україні як жертві неспровокованої агресії; 9) занепокоєння (керівництво вказує, що вони занепокоєні кризою) стало, нажаль, основною панівною стратегією реагування на агресію проти України з боку колективного Півдня, а також міжнародних організацій (ООН, МАГАТЕ тощо). Така стратегія також характерна для багатьох



партнерів України як реакція на ракетні удари по мирному населенню. Така стратегія спричинила хвилю мемів у світових медіа, оскільки сприймається в контексті війни в Україні як брак реагування на кризу.

Основна жертва кризи – Україна – сподівається, що домінуючою стратегією світового співтовариства стане спонукання агресора до останньої, десятої, зі стратегій

– апології (керівництво бере на себе повну відповідальність за кризу і просить вибачення за ситуацію, що сталась) з боку агресора.

Отже, можемо зробити висновок, що в контексті повномасштабної війни в Україні маємо задіяний весь спектр стратегій реагування на кризу за СККТ.

### Використані джерела:

1. Coombs, W. T. (1995). Choosing the right words: The development of guidelines for the selection of the “appropriate” crisis response strategies. *Management Communication Quarterly*, 8 : 447– 476.

2. Coombs, W. T. (2004). Impact of past crises on current crisis communications: Insights from situational crisis communication theory. *Journal of Business Communication*, 41: 265 –289.

3. Coombs, W. T., & Holladay, S. J. (2005). Exploratory study of stakeholder emotions: Affect and crisis. In N. M. Ashkanasy, W. J. Zerbe, & C. E. J. Hartel (Eds.), *Research on emotion in organizations, Volume 1: The effect of affect in organizational settings* : 271– 288.

*В.С. Кір'як, аспірант*

*Національний технічний університет України*

*«Київський політехнічний інститут*

*імені Ігоря Сікорського»*

## ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ЯК РІЗНОВИДУ ПІДПРИЄМНИЦЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України негативно вплинуло на економіку країни, спричинивши дефіцит бюджету, скорочення робочих місць і зниження купівельної спроможності. Суттєвих змін на всіх етапах виробництва

й просування готової продукції та послуг зазнала підприємницька діяльність. Одним з актуальних різновидів підприємницької діяльності, який почав розвиватися наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст., була видавнича справа [1, с. 10]. Із введенням



воєнного стану в країні видавництва були змушені трансформувати основні редакційно-видавничі процеси відповідно до нових реалій і споживацьких потреб.

Поняття «трансформація» має багато визначень, адже характеризує зміни в багатьох сферах діяльності, це й економіка, лінгвістика, біологія, математика, право тощо. Науковець Г. Поченчук наводить таке загальне визначення: «Трансформація – це зміна чого-небудь, перетворення системи різного масштабу, глибини, спрямованості, спричинені внутрішніми або зовнішніми факторами» [2, с. 125].

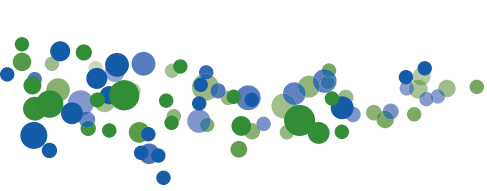
У підприємницькій діяльності трансформація означає процес якісного й кількісного перетворення бізнес-системи під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, спрямований на зміну цілей функціонування підприємства та перехід на новий етап розвитку [3, с. 95]. В умовах воєнного стану на діяльність видавництв вплинули як зовнішні (знищення поліграфічних підприємств, блекаути, підвищення цін на імпорту сировини, зниження купівельної спроможності тощо), так і внутрішні чинники (скорочення матеріальних і нематеріальних ресурсів; видозміна системи управління й координації діяльності, а також цінностей видавництва загалом).

У процесі трансформації виокремлюють такі основні елементи: формування ефективної корпоративної

культури; зміна організаційної структури підприємства; оновлення системи планування й управління; упровадження технологій, зокрема цифрових; зміна певних бізнес-процесів або бізнес-моделі загалом [3, с. 96].

Із початком повномасштабного вторгнення та в умовах боротьби за збереження національних і культурних цінностей українські видавництва оновили свою корпоративну культуру відповідно до нових реалій. Відбулося підвищення рівня комунікації як між учасниками редакційно-видавничих команд, так і між читацькою аудиторією і видавництвами за допомогою соціальних мереж та актуальних каналів зв'язку.

Через виїзд фахівців галузі за кордон видавництвам довелося трансформувати й загальну структуру, скоротивши кількість посад або об'єднавши деякі посадові обов'язки, наприклад корегування та редагування чи копірайтинг із маркетингом. Управління видавничою командою в умовах повномасштабного вторгнення здебільшого здійснюється в онлайн-форматі задля безпеки й ефективної комунікації між усіма учасниками. До системи планування, окрім стратегічного (від 1 до 5 років), тактичного (до 1 року), оперативного (на поточний період) [4, с. 214], додалося кризове або критичне планування, що спричинено масованими атаками й руйнуваннями, наприклад, ракетний обстріл харківської



друкарні «Фактор-Друк», поліграфічне виробництво якої забезпечувало друк 75–80 % книг у країні [5].

Українські видавництва активно впроваджують цифрові технології у виробничі процеси, це й автоматизоване редагування і переклади, штучно створені обкладинки та дизайн, використання програмного забезпечення для просування продукції й комунікації, а також робота над створенням електронних та аудіокниг.

Усі бізнес-процеси в межах видавничих структур сьогодні спрямовані на підтримання та збереження галузі, відбувається оновлення видавничих портфелів і налагодження міжнародної діяльності задля популяризації українських авторів і книг не лише в межах країни, а й за

кордоном, що є інструментом інформування про події в Україні та просування національної культури.

Отже, трансформація видавничої справи як актуального різновиду підприємницької діяльності спричинена комунікаційною та економічною нестабільністю в країні. Під час довготривалого воєнного стану видавництва застосовують усі можливі методи адаптації до нових реалій, це й підвищення корпоративної культури та цінностей, перебудова структури і стратегії управління й планування, а також пошук нових ресурсів і технологій створення та просування книжкової продукції як в межах країни, так і за кордоном.

### Використані джерела:

1. Шпак В. Видавничий бізнес : навч. посіб. 2-ге вид. доп. і перероб. Київ : ДП «Експрес-об'ява», 2022. 292 с.
2. Поченчук Г. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». 2014. Том 16. № 1. С. 123–129.
3. Kopishynska K., Hrabyna A. The Essence and Features of Enterprise Transformation for Ensuring Sustainable Development. «Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»». 2024. № 29. С. 94–100.
4. Gitman, L., McDaniel, C., Shah, A. and other: Introduction to Business by OpenStax. Livonia : XanEdu Publishing Inc, 2018. 732 p.
5. Меньшикова Є., Ємець В. Збитки у шість мільйонів євро, вбиті на робочому місці працівники: коли відновиться розбита С-300 друкарня в Харкові. Режим доступу: <https://suspilne.media/kharkiv/753547-zbitki-u-sist-mln-evro-vbiti-na-robocomu-misci-pracivniki-koli-vidnovitsa-rozbita-raketami-rf-drukarna-v-harkovi/> (дата звернення: 14.11.2024).





*І.М. Липницька, к.філол.н., професор,  
А.О. Головка, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

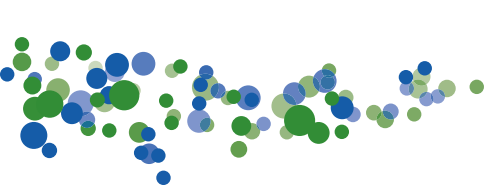
## **МОДЕЛЮВАННЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ У РОМАНІ «САРАБАНДА БАНДИ САРИ» ЛАРИСИ ДЕНИСЕНКО**

Сучасні науковці-урбанологи та урбаністи пропонують новий підхід до вивчення міста як соціокультурного феномену, «оскільки виникнення міста не тільки конструює в культурному топосі новий спосіб організації та порядку, а також задає параметри і межі людського буття взагалі» [1, с. 96]. Сучасні антропологи наполягають, що культурна логіка міста полягає перш за все, як зазначає Мішель де Серто, у «погляді на людей»: Можна лише здогадуватися про ту величезну множинність тіл, що пишуть міський текст, не читаючи його» [2, с. 91]. Сучасна українська письменниця Л. Денисенко у своїй романістиці концентрується на індивідуально-особистісних проекціях, які створюють міську ідентичність у різних її проявах. Провідним простором її творів є Київ – як місто, яке є не лише профанним місцем проживання її героїв, але водночас сакральним центром, до якого горнеться сучасна людина, шукаючи духовного і економічного прихистку.

Міський простір у творчості Лариси Денисенко є багатовимірним простором. Місто в романах письменниці часто є

важливим каталізатором для аналізу авторкою глибоких соціокультурних та психологічних процесів, які переживає українське суспільство. Водночас у романах письменниці місто (Київ, Житомир) постає своєрідним палімпсестом, де накладання минулого та сучасного створюють складну і багат шарову картину міського життя. Авторка показує місто як місце перетину різних епох, культур та індивідуальних доль, де кожна вулиця, будинок чи пам'ятка має свою історію, що резонує у свідомості героїв.

Міський простір є інструментом для деконструкції стереотипів, розкриття прихованих аспектів людської природи та суспільних відносин сучасної України, є своєрідним дзеркалом, що відображає найскладніші питання буття і взаємостосунків особистості з минулим і сьогоденням міста. Тому місто постає не стільки місцем дії, скільки специфічним простором існування людини, чия картина світу формується під безпосереднім впливом міста, в якому вона живе, і яка водночас формує картину міста, бо вона є його невід'ємною частиною.



Так, у романі «Сарабанда банди Сари» авторка створює образ міста як простору, що впливає та визначає індивідуальні долі людей, причетних до нього. Зміни та суспільному поступі залишають свій відбиток на аурі, географії, локусах, архітектурі, мешканцях міста, а водночас місто є активним чинником, збудником цих процесів та їх учасником.

Місто, як і його мешканці, одночасно є молодим і літнім, динамічним і рухливим, поміркованим і поважним, тобто простором, що постійно трансформується відповідно до сприйняття кожного персонажа. Від розміреного міського життя героя роману Павла до хаотичних вторгнень родичів його коханої Сари, місто виступає своєрідним прожектором, який підсвітлює комічні й драматичні моменти їхнього життя. Постійні зміни відображають ширший контекст українського суспільства, яке також перебуває в стані перманентної трансформації, шукаючи власну ідентичність на руїнах радянського минулого та невідомого сучасного.

Л. Денисенко вміло показує місто як простір парадоксів сучасного життя, в якому перетинаються не лише минуле і сучасне, різні погляди, світогляди, позиції і темпераменти людей. Авторка вказує на

вплив постійних міграцій людей на місто, які не лише щоразу прагнуть привласнити його простір, але корегують його відповідно до власних поглядів та виховання.

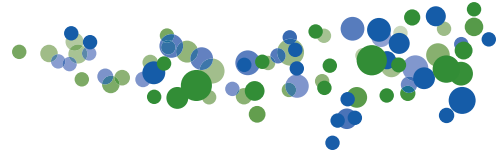
Старовинний танець сарабанди у виконанні сучасної людини є ще одним ключем до пізнання цього парадоксального теперішнього. Місто нагадує біблійний Вавилон з його багаточисловою культурою, незнищенність і вічність якого тримається на вітальному світогляді людини.

Місто є місцем перетину різних світів – реального і духовного, буденного і сакрального, де стикаються різні реальності, де органічно співіснує і взаємодіє світське і духовне, бо саме це духовне часто є силою, яка тримає місто і його мешканців у години випробувань.

Отже, місто у романі є не лише тлом подій, але й сюжетом та образотворчим чинником, важливим простором життя людини, що впливає, формує, визначає основи її внутрішнього світу. Місто в житті людини виконує різні функції: від локації місця народження і проживання до метафізичного простору зі своїми законами існування, неподібними до інших світів і неможливим без людського буття.

### Використані джерела:

1. Карповець М. Місто як світ людського буття : монографія. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 258 с.



2. Certeau M. De. The Practice of Everyday Life. Berkeley : University of California Press, 1984. 115 p.

3. Денисенко Л. Сарабанда банди Сари. Київ: Нора-Друк, 2008. 240 с.

*Є.В. Магда, к.політ.н, доцент  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## **1000 ДНІВ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТИКИ**

Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну не лише означало початок найбільшої за масштабами війни у сучасному світі. Воно стало викликом для української та світової журналістики, безпрецедентним за своїм характером та наслідками. Осмислення тенденцій та визначення головних загроз виглядає сьогодні одним з основних завдань українських дослідників соціальних комунікацій.

- Варто наголосити, що широкомасштабне вторгнення Росії в Україну засвідчило неспроможність Кремля підпорядкувати собі нашу державу гібридними (непрямими) методами, натомість розпочалася наймасштабніша у світі війна.

- Дегуманізація українців стала однією з засад державної політики Росії протягом останніх років, реалізація принципів якої має відверто антигуманний та агресивний характер.

- В результаті бойових дій низка українських журналістів та працівників

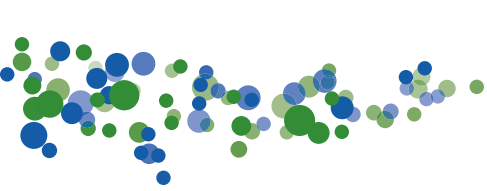
медіа, які працювали в Україні, були вбиті, поранені, захоплені російськими військовими у полон. [1], [2], [3].

- Російсько-українська війна формує значний запит на висвітлення подій в Україні міжнародними медіа. Парадоксальним чином Україна відкривається світові без прикрас.

- Хочу наголосити на існуванні проблем із донесенням інформації про адекватний образ України та подій всередині держави до наших громадян, що перебувають за кордоном. Існуючі ефірні можливості засобів масової комунікації далеко не завжди дозволяють вирішувати ці завдання.

- Спостерігається конкуренція добре відлагодженої пропагандистської машини Кремля та української інформаційної системи, яка попри численні проблеми виявилася спроможною до інформаційного опору агресору.

- Необхідно підкреслити кратне збільшення кількості фейків в



інформаційному просторі України. Чутливість до сприйняття фейків посилюється через тривале перебування наших співгромадян в умовах викликаного війною стану стресу.

- Створення телемарафону «Єдині новини» як інформаційної відповіді на агресію з боку Кремля зуміло лише частково та не далеко не повністю вирішити існуючі проблеми інформаційного простору України. Відсутність реагування на нові виклики робить цей інструмент слабким та неефективним. Відокремлення від телемарафону Суспільного мовлення свідчить про малу ефективність «Єдиних новин» [4].

- Примусове вимкнення з системи цифрового мовлення Т2 у квітні 2022 року телевізійних каналів «Еспreso», «Прямий» та 5й [5] засвідчило існування в Україні елементів цензури, прямо забороненої законодавством України.

- Можна лише пошкодувати про демонтаж українською владою системи урядових комунікацій «Єдиний голос», створеної за прем'єрства Володимира Гройсмана [6].

- Широкомасштабне вторгнення Росії спричинило помітний творчий занепад у роботі провідних телевізійних каналів України, для яких взаємодія у рамках телемарафону «Єдині новини» стала способом виживання. Натомість помітно набирає хід когорта Youtube-каналів,

які доносять до глядача інформацію більш оперативно, хоча часто і будучи позбавленими цензури здорового глузду.

- Вагомою проблемою для української журналістики виглядає домінування в інформаційному просторі України анонімних Telegram-каналів, які через специфіку функціонування завдають значної інформаційної шкоди українському

- Виклики російсько-української війни в інформаційній сфері сприяли становленню когорти військових кореспондентів та формуванню школи військової журналістики.

- Масова вимушена міграція торкнулася журналістського цеха, проте не завжди спроби налагодити роботу за кордоном були успішними. Наприклад, у Чехії проект радіостанції «Україна», попри співпрацю з нею досвідчених журналісток Людмили Ваннек та Соні Кошкіної (Ксенії Василенко) виявився не тривалим [8]. Натомість заступниця головного редактора першого каналу Українського радіо Світлана Мялик працює в ефірі Польському радіо для України, продовжуючи працювати і для Суспільного мовлення [9].

- Стан української журналістики, її проблемивідображаєпроблемиукраїнського суспільства в цілому в умовах війни. 1000 днів з початку широкомасштабного вторгнення – це реперна точка, яка дозволяє зробити попередній огляд проблем та розпочати їх вирішення.



### Використані джерела:

1. На Київщині загинув фотограф та документаліст Макс Левін // <https://suspilne.media/224417-na-kiivsini-zaginuiv-fotograf-i-dokumentalist-maks-levin/#:~:text=1%20%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BB%D1%8F%20%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D0%BE%D1%88%D1%83%D0%BA%D1%96%D0%B2,%D0%B7%20%D1%8F%D0%BA%D0%B8%D0%BC%20%D0%B2%D1%96%D0%BD%20%D0%B7%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%B2.>
2. Журналіст Дмитро Хиліук перебуває у колонії у Владимирській області Росії – Наталія Богута // <https://detector.media/infospace/article/234305/2024-11-04-zhurnalist-dmytro-khylyuk-perebuvaie-v-kolonii-u-volodymyrskiy-oblasti-rf-nataliya-boguta/>
3. Звільнення Буткевича: як Росія судила військового і правозахисника та чому його повернення так сколихнуло суспільство // <https://www.radiosvoboda.org/a/maksym-butkevych-obmin/33164739.html>
4. <https://www.radiosvoboda.org/a/maksym-butkevych-obmin/33164739.html> // <https://www.dw.com/uk/suspilne-vidnovlue-vlasne-movlenna-pocatok-kinca-nacionalnogo-telemarafonu/a-69162446>
5. Три українські телеканали вимкнули в цифровій мережі Т2 // [https://gazeta.ua/articles/life/\\_tri-ukrayinski-telekanali-vimknuli-v-cifrovij-merezhi-t2/1080391](https://gazeta.ua/articles/life/_tri-ukrayinski-telekanali-vimknuli-v-cifrovij-merezhi-t2/1080391)
6. Платформа «Єдиний голос» – великий освітній майданчик для удосконалення комунікацій// <https://ukc.gov.ua/platforma-yedynyj-golos-velykyj-osvitnij-majdanchyk-dlya-udoskonalennya-komunikatsij/>
7. «Радіо Україна» в Чехії допомагає українським біженцям // <https://slovopys.kubg.edu.ua/radio-ukraina-v-chekhii-dopomahaie-ukrainskym-bizhentsiam/>
8. Жінка, яка мала в собі "дух історії": ексдиректор Польського інституту в Києві про Анну Валентинович // <https://ukr.radio/news.html?newsID=105066>

*Д.О. Підлісна, здобувач вищої освіти  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*



## ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАЛЬНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На початку повномасштабного вторгнення в українській журналістиці питання журналістських розслідувань залишалися не розкритими. М. Василенко у своїй статті «Журналістське розслідування в умовах воєнного стану. Межі аналітики» стверджував, що не існує регламентованих методів розслідування, які передбачають чіткі моральні та правові стандарти [1, с. 149].

С. Голоско у своїй роботі «Особливості розслідувальної журналістики в умовах російсько-української війни» надала характеристику роботи журналіста: «Журналіст-розслідувач, також відомий як репортер-розслідувач, виконує багато тих самих функцій, що й звичайний журналіст, головна відмінність полягає в тому, що він створює аналітику та новини, проводячи поглиблене дослідження на конкретну тему чи тему. Ці професіонали аналізують тенденції, проводять дослідження та організовують новини в зручну для читання структуру розповіді. Ця роль часто вимагає від журналістів-розслідувачів поїздки і роботи в ненормований робочий день. У деяких випадках репортери потрапляють у небезпечне середовище, наприклад у зону бойових дій, щоб вони могли продовжувати історію. Окрім добре розроблених методів розслідування, журналісти-розслідувачі

повинні володіти хорошими навичками спілкування та письма» [2, с. 73]. Крім цього, авторка зазначила, що журналістські розслідування як складний вид журналістики охоплюють багато жанрів, таких як інтерв'ю, репортаж, новина, аналітична стаття тощо. Характеристика дослідниці надає ключі до розуміння фаху журналіста-розслідувача та особливостей журналістських розслідувань.

О. Прошила у своїй роботі «Українська журналістика в умовах воєнного стану: особливості висвітлення новин» стверджує, що в наш час журналісти також узяли на себе деякі «обов'язки». Наприклад, журналісти завдяки розслідувальній журналістиці можуть ділитися інформацією про ворога, збирають кошти на амуніцію для українських військових, а також, з початку повномасштабного вторгнення, поширюють інформацію про волонтерську допомогу для Збройних сил України. Воєнний стан робить роль журналіста дуже важливою та надає журналістам відчуття відповідальності та обов'язку перед суспільством [3, с. 21].

М. Василенко у своїй статті «Журналістське розслідування в умовах воєнного стану. Межі аналітики» пише, що в довоєнний час, аналітичні матеріали на військову тематику продукували в основному вищі офіцери: полковники,





генерали та ін. Нині ситуація змінилася. Автор надав приклад журналу «Волонтер», де раніше редакція отримувала аналітику переважно від вихідців з України, які проживали за межами країни. Зараз, за його словами, аналіз і факти надають полковники і підполковники, які служили в українській армії після 1991 року [1, с. 152].

Отже, журналістські розслідування – комплексний вид журналістики, коли журналіст-розслідувач глибоко заглиблюється в одну тему. Вони часто зосереджуються на викритті незручних

фактів або правди. Це може бути організована злочинність, корупція, корпоративні зловживання або негідна поведінка політичних лідерів. Під час воєнного стану відбулися великі зміни в тому, звідки отримують достовірну інформацію. Соціальні мережі також вплинули на те, як журналісти одержують та аналізують матеріал. Нині їм конче необхідно перевіряти джерела та мати зв'язок з військовими експертами для підтвердження інформації.

### Використані джерела:

1. Василенко М. К. Журналістське розслідування в умовах воєнного стану. Межі аналітики. Communications and Communicative Technologies. 2023. Вип. 23. С. 149–155.
2. Голоско С. О. Особливості розслідувальної журналістики в умовах російсько-української війни. Київ, 2022. 78 с.
3. Прошина О. О. Українська журналістика в умовах воєнного стану: особливості висвітлення новин. Запоріжжя, 2022. 68 с.

*А.В. Попова, здобувач вищої освіти,  
М.С. Сподобаєва, здобувач вищої освіти,  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## МЕДІАПІДТРИМКА ІДЕЙ ДОСТУПНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ В УРБАНІСТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасні медіа відіграють ключову роль у формуванні суспільної свідомості та підтримці соціальних ініціатив. В умовах війни кількість людей з інвалідністю значно збільшується, що підсилює потребу

висвітлення проблеми інклюзивності та доступності в медіа.

Важливість інклюзивності підкреслюють численні нормативні документи. У міжнародному договорі ООН



зазначено, що мета Конвенції «полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поважання притаманного їм достоїнства» [1]. Коректна термінологія сприяє формуванню позитивного ставлення до людей з інвалідністю, а незнання толерантних звертань може дуже травмувати людину [2]. Медіа відіграють важливу роль у поширенні знань про інклюзію, що сприяє соціальній інтеграції осіб з інвалідністю.

Згідно з дослідженням Cities Forum, українські міста досі не відповідають міжнародним стандартам інклюзії, багато місць залишаються недоступними для людей з інвалідністю [3]. Законодавча база України забезпечує права людей з інвалідністю, але реальність не відповідає очікуванням. Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «підприємства, установи та організації зобов'язані створювати умови для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю до об'єктів фізичного оточення» [4]. Однак, не всюди інформація продубльована шрифтом Брайля і, до прикладу, у Запоріжжі 90 % укриттів не пристосовані для людей, що пересуваються на кріслах колісних [5]. Значна частина людей стикається з проблемами, намагаючись інтегруватися

в нашому середовищі, саме тому існує потреба активної участі медіа у висвітленні проблем інклюзії.

З початком повномасштабної війни відповідальність медіа зросла в рази. Результати «Національного соціологічного дослідження про сприйняття людей з інвалідністю в Україні» показують, що  $\frac{2}{3}$  опитаних вважають, що українське суспільство позитивно сприймає військових, які мають інвалідність. При цьому респонденти з інвалідністю переважним почуттями, які відчують до них люди, вважають жалість [6]. Українські медіа мають сприяти підвищенню рівня освіченості людей щодо питань доступності, адже, за тим же дослідженням, більшість з опитаних не могли дати визначення слова «інклюзивність», а форму спільного життя звичайних людей й осіб з інвалідністю в суспільстві пересічна людина розуміє лише в контексті навчання дітей в інклюзивних класах [6].

На сьогодні є безліч можливих способів говорити про доступність. Задля підвищення обізнаності журналісти мають розповідати історії військових з інвалідністю, показуючи їхні щоденні виклики. Можна залучати представників влади та архітекторів, що сприятиме суттєвим змінам у доступності завдяки: розслідуванням про недоліки в доступності громадських місць, проєктам, спрямованим на перевірку відповідності Державним будівельним нормам про



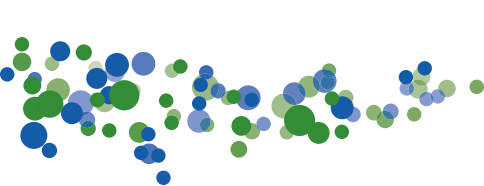
інклюзивність будівель і споруд, статтям, що пропонують інклюзивний дизайн міста. Також важливим фактором є співпраця з бізнесом: адаптація громадських місць, залучення брендів до підтримки ініціатив з інклюзії. Питання доступності має стати ключовим у всіх медіа задля формування свідомості людей і адаптації військових у цивільне життя. Журналісти мають популяризувати організації, що займаються захистом прав військових з інвалідністю, формувати культуру інклюзивності, впроваджувати позитивні наративи про

військових з інвалідністю як активних членів суспільства.

Висвітлення тем інклюзивності в медіа має ключове значення для становлення суспільства, що базується на принципах рівності та взаємоповаги. Інклюзивний медіаконтент допомагає зруйнувати стереотипи, підвищити обізнаність про проблеми різних соціальних груп і задовольняти їхні потреби.

### Використані джерела:

1. Конвенція «Про права осіб з інвалідністю» від 16.12.2009 №1767-VI. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_g71#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text) (дата звернення: 16.11.2024)
2. «Як правильно називати людину, яка має інвалідність?» / Тернопільська обласна військова адміністрація. URL: <https://oda.te.gov.ua/news/yak-pravyлно-nazyvaty-liudynu-iaka-maie-invalidnist> (дата звернення: 16.11.2024)
3. «Dimensions of urban inclusion». CITIES FORUM. URL: <https://www.citiesforum.org/news/dimensions-of-urban-inclusion/> (дата звернення: 16.11.2024)
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. Електрон. текстові дані (1 файл). Київ : Верхов. Рада України. Коригується часто ; останні зміни : 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 16.11.2024)
5. Залозна О. У Запоріжжі 90 % укриттів не пристосовані для людей з інвалідністю. URL: <https://zp.vgorode.ua/ukr/news/sobytyia/a1267908-u-zaporizhzhzhi-90-ukrittiv-ne-pristosovani-dlja-ljudej-z-invalidnistju> (дата звернення: 16.11.2024)
6. «Національне соціологічне дослідження про сприйняття людей з інвалідністю в Україні» / Соціологічна група «Рейтинг». URL: [https://ratinggroup.ua/research/ukraine/yak\\_naspravdi\\_ukrainske\\_suspilstvo\\_stavitsya\\_do\\_lyudey\\_z\\_invalidnistyu.html](https://ratinggroup.ua/research/ukraine/yak_naspravdi_ukrainske_suspilstvo_stavitsya_do_lyudey_z_invalidnistyu.html) (дата звернення: 16.11.2024)



*Р. Сегол, к.н. із соц. ком., доцент,  
І. Бугай, здобувач вищої освіти  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та глобальної цифровізації суспільства соціальні мережі стали невід'ємною частиною повсякденного життя та потужним інструментом комунікації. Особливої актуальності набуває використання соціальних мереж для реалізації соціальних проєктів та залучення громадськості до вирішення суспільно важливих проблем. Трансформація комунікаційних процесів під впливом цифрових технологій створює нові можливості для соціальної мобілізації та громадської активності, що особливо важливо в контексті розбудови громадянського суспільства та демократичних інститутів.

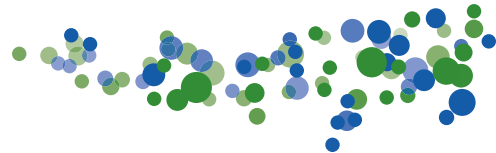
Дослідження показують, що активність користувачів соціальних мереж в Україні постійно зростає та демонструє стійку динаміку розвитку [1]. За даними Digital Report 2024, кількість активних користувачів соціальних мереж в Україні становить понад 24,3 мільйонів осіб [2]. Такий високий рівень проникнення соціальних мереж створює значний

потенціал для поширення соціальних ініціатив та залучення громадян до суспільно корисної діяльності. При цьому важливо відзначити, що соціальні мережі не лише забезпечують комунікаційну платформу, але й формують нове середовище для соціальної взаємодії, де традиційні бар'єри для громадської участі суттєво знижуються, а можливості для колективних дій значно розширюються [2, с. 155]. Це дозволяє громадським організаціям та соціальним активістам ефективно масштабувати свою діяльність та досягати значних результатів у реалізації суспільно важливих проєктів.

Основними перевагами використання соціальних мереж для просування соціальних ініціатив є:

- широке охоплення цільової аудиторії;
- можливість оперативного поширення інформації;
- інтерактивна взаємодія з аудиторією;
- низька вартість просування порівняно з традиційними медіа;
- можливість відстеження ефективності кампаній.

Важливим аспектом успішного



просування соціальних ініціатив у соціальних мережах є правильний вибір платформи відповідно до цільової аудиторії. Наприклад, фейсбук більш ефективний для взаємодії з дорослою аудиторією, тоді як інстаграм та тікток краще підходять для залучення молоді [3]. Окремо варто виділити професійні платформи, такі як лінкін, та платформи для поширення відеоконтенту, що належать гібридних форм соціальних мереж, наприклад, ютуб.

Для підвищення ефективності просування соціальних ініціатив рекомендується:

1. Створювати якісний та релевантний контент.
2. Регулярно взаємодіяти з аудиторією.
3. Використовувати візуальні матеріали.
4. Застосовувати таргетовану рекламу.
5. Співпрацювати з лідерами думок.

### Використані джерела:

1. Bandura R., Staguhn J. Digital Will Drive Ukraine's Modernization. CSIS. 2023. URL: <https://www.csis.org/analysis/digital-will-drive-ukraines-modernization> (дата звернення: 19.11.2024).
2. Digital 2024: Ukraine. Datareportal. 2024. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-ukraine> (дата звернення: 19.11.2024).
3. Сак Т. Маркетинг стартапу: особливості, цифрові інструменти та канали просування. Маркетинг і цифрові технології. 2023. Т. 7, № 1. С. 107-119. URL: <https://mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/292> (дата звернення: 19.11.2024).

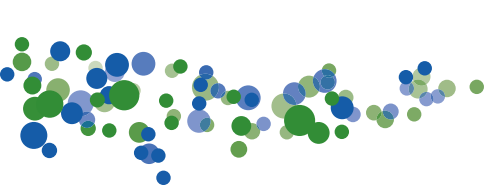
*R. Segol, PhD in social communication studies, Associated Professor,  
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute  
K. Khudov, PhD student  
Private Higher Education Establishment "European University"*

## FUNCTIONS AND OBJECTIVES OF COUNTRY BRANDING

The modern globalized world is characterized by intense competition between countries for investment, tourism flows, and human capital. In this context, country branding has become a crucial strategic tool for enhancing national competitiveness and creating a positive international image. The

importance of systematic country branding has significantly increased due to the rapid development of digital communications and the growing influence of social media on public perception.

Research shows that effective country branding directly impacts various aspects



of national development. According to the Nation Brands Index, countries with strong national brands attract 25% more foreign direct investment and demonstrate higher tourism revenue growth compared to countries with weaker national brands [1]. This correlation emphasizes the strategic importance of developing and implementing comprehensive country branding programs. The experience of successful nation branding campaigns, such as those implemented by New Zealand, South Korea, and Estonia, demonstrates that consistent and well-planned branding strategies can significantly enhance a country's international position [2; 3].

The key functions of country branding can be categorized into several main areas:

- Formation and management of the country's international reputation;
- Attraction of foreign investment and stimulation of exports;
- Development of tourism potential;
- Enhancement of cultural and diplomatic influence;
- Strengthening national identity and social cohesion.

In the context of Ukraine, country branding has gained particular significance, especially following Russia's full-scale invasion in 2022. Ukraine's international positioning has undergone a dramatic transformation, shifting from relatively low international visibility to becoming a symbol of resilience, democratic values, and innovation. The country's branding

efforts now focus on highlighting Ukraine's technological advancement, cultural richness, and economic potential, while simultaneously addressing the challenges of post-war reconstruction and international partnership development. Recent initiatives, including the launch of the Brave Campaign and digital diplomacy efforts, demonstrate Ukraine's commitment to strategic brand building and its effectiveness in garnering international support [4].

The main objectives of country branding include:

1. Creating a distinctive and authentic national image;
2. Developing consistent messaging across all communication channels;
3. Engaging stakeholders in brand development and promotion;
4. Measuring and managing brand performance;
5. Adapting branding strategies to different target audiences.

For successful implementation of country branding strategies, it is essential to ensure:

- Coordination between government agencies, business sector, and civil society;
- Long-term commitment to brand development;
- Integration of digital technologies in brand communication;
- Regular monitoring and evaluation of branding effectiveness.

The effectiveness of country branding





significantly depends on the coherence between declared values and actual policies, the involvement of all stakeholders, and the ability to adapt to rapidly changing global circumstances. In the modern digital age, successful country branding requires a combination of traditional diplomatic approaches with innovative digital solutions, making it an essential tool

for enhancing national competitiveness and international influence. As countries continue to compete for global attention and resources, the role of strategic brand management will only increase, making it a crucial element of national development strategies.

### References:

1. Anholt S. Beyond nation brands: The role of national identity in a digital age. Exchange: The Journal of Public Diplomacy. 2013. T. 2, № 1. С. 1-7.
2. Anholt S. Places: Identity, image and reputation. London : Palgrave Macmillan, 2010. 256 с.
3. Dinnie K. Nation branding: Concepts, issues, practice. 2nd ed. London : Routledge, 2016. 288 с.
4. Melnyk O., Radchenko Ya. Formation of the national brand of Ukraine in international activities. Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development. 2023. T. 2, № 9. С. 297-304.

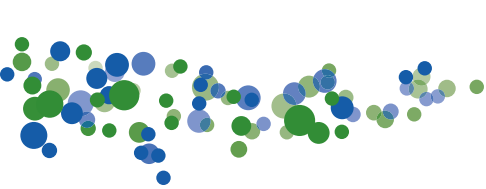
*М.В. Скаженник, провідний науковий співробітник  
КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-  
економічного розвитку міста»*

## КИЇВ ЯК МЕДІЙНИЙ ФОРПОСТ ПІД ЧАС СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО – УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Порядок висвітлення інформації є незалежним від обставин, місця та часу, але повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію України 22 лютого 2024 року зумовило необхідність у швидкій адаптації діяльності засобів масової інформації (далі – ЗМІ) та інфраструктури, суттєво змінивши

український інформаційний простір.

Під час воєнного стану Київ є медійним форпостом, який забезпечує комунікацію між органами влади, громадянським суспільством і міжнародною спільнотою. В умовах постійної загрози ракетних обстрілів та інформаційних диверсій, ЗМІ столиці продовжують розробляти стратегії



інформаційного супротиву, адже, за судженнями міністрів оборони НАТО 2016 року, кіберпростір визнано п'ятим виміром війни паралельно з суходолом, водним простором, повітрям і космосом [1, с.40].

Інформаційна інтервенція як термін, запропонований Георгієм Почепцевим, передбачає собою використання власних ресурсів (економічних, політичних, військових, міжнародних та інформаційних) для корекції публічного інформаційного простору [2, с.37]. Саме її, на нашу думку, було внутрішньо згенеровано в Україні, зокрема Києві як центрі консолідування інформації, з метою привернення уваги всіх сегментів аудиторії до об'єкта і суб'єктів сучасного збройного конфлікту. Цілодобовий новинний марафон, який було запроваджено на першому етапі війни, об'єднав провідні телеканали, розміщені в місті Києві, що дало змогу не лише уникнути хаосу в інформаційному полі, але й посилити почуття єдності серед українців у перші дні повномасштабного вторгнення. Однак соціологічні опитування українців Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Центру Разумкова свідчать про переважну втрату актуальності «Єдиних новин» серед глядачів. Про проблеми такого формату роботи інформаційного простору України пишуть й іноземні ЗМІ, в яких зазначається, що наразі телемарафон стає все більш подібним на російські методи маніпулювання. У висновках автори

наголошують на позиції українських експертів: телемарафон має змінитись, «щоб уникнути імітації того, проти чого його спочатку було розроблено: російської пропаганди» [3, с.1].

Стратегічне значення Києва у поширенні новин про події на фронті, сприянні міжнародному розголосу про російську агресію та об'днанні медіа України з міжнародною спільнотою підтверджується наступними функціональними особливостями в межах інформаційної діяльності:

- координація міжнародних медіа, що дає змогу демонструвати висвітлення подій на усіх рівнях (від бойових дій до гуманітарної кризи) світовими ЗМІ, представництва яких розташовано в Києві та платформи яких включають виступи також українських представників;

- протистояння дезінформації в контексті активної боротьби з російською пропагандою за допомогою офіційних заяв українського уряду та президента, підтримки незалежних журналістів для уникнення поширення фейків і недостовірних даних;

- підтримка єдності суспільства, зміцнюючи моральний дух населення, поширюючи патріотичні матеріали, історії Героїв, приклади людяності та солідарності українців під час війни, що дає змогу втримувати стійкість громадян і мотивувати надання допомоги іноземними



партнерами;

–здійснення цифрової дипломатії, використовуючи соціальні мережі та цифрові платформи, українськими офіційними особами, лідерами громадської думки, блогерами для досягнення глобальної аудиторії, впливаючи на міжнародну громадську думку та мобілізуючи підтримку в усіх її різновидах;

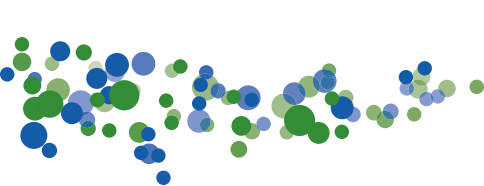
–забезпечення медіаактивностей у напрямі допомоги, інформуючи про потреби армії та громадян, які перебувають у зоні бойових дій, із використанням кампаній зі збору коштів, волонтерську допомогу тощо.

Таким чином, Київ є не лише адміністративним, а й медійним центром супротиву, що підкреслює значення відповідальності та об'єктивності відповідних фахівців у забезпеченні громадян достовірними фактами. Трансформація київського медіаландшафту у відповідь на триваючу війну підкреслює стійкість та гнучкість місцевої

журналістики в умовах кризи. Швидка адаптація редакційної практики та медіа–інфраструктури дала змогу столичним журналістам ефективно повідомляти про реалії конфлікту в режимі дійсного часу, надаючи важливу інформацію як місцевій, так і міжнародній аудиторії. Крім того, присутність міжнародних ЗМІ не тільки посилила місцеві наративи, але й сприяла динамічному обміну інформацією, який збагачує загальне розуміння ситуації. Це медіа–середовище, що розвивається, підкреслює життєво важливе значення журналістики під час конфлікту, слугуючи засобом порятунку для точного звітування та платформою для голосів, які інакше могли б залишитися непочутими. Оскільки Україна продовжує переживати складні часи, Київ як медіафорпост залишається свідченням сили правди та важливості вільних ЗМІ у формуванні національного інформаційного простору.

### **Використані джерела:**

1. Мороз В., Матичак Т., Бабак А., Сазонов В. Як підсилити інформаційну безпеку в Інтернеті під час конфлікту. Київ: К.І.С. 2017. С. 40.
2. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. К.: Вид. дім «Києво–Могилянська академія». 2016. С. 37.
3. As War Drags On, Ukrainians Shun TV News as «Propaganda». New York edition. Section A. 2024. P.1.
4. Трансформація глобального і українського інформаційних просторів в епоху постправди. Колективна монографія [наук. ред.: Нестеряк Ю.В.]. Київ: КиМУ. 2024. С. 96.



*Л.Є. Смола, д.політ.наук, професор,  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО В ЕПОХУ СОЦМЕРЕЖ

Розвиток інформаційних технологій та соціальних мереж посилили інформаційне протиборство у світі. Авторитарні і тоталітарні режими стали використовувати соціальні мережі для поширення деструктивних ідей та масштабних пропагандистських кампаній. Інформаційна експансія, тобто проникнення в інформаційний та віртуальний простір іншої держави, набули загрозливих форм. Постмодернізм також вніс деструктивний аспект, оскільки «підпорядкував факти політичним переконанням» (Mcintyre L., 2018) » [1, с. 27].

Деякі дослідники наголошують на проблемі занепаду демократій і тенденції до зростання авторитаризації у світі: «з 2011 року відсоток ліберальних демократій скорочується, а частка закритих авторитарій зростає з 2015 року. Загальний відсоток демократій у світі різко скоротився між 2017 і 2019 роками, тоді як частка авторитарій за цей період різко зросла» [2, с. 26].

До цього слід додати використання Big Data для цілеспрямованого впливу із застосуванням останніх ідей нейронауки змінило умовні «правила гри» (Nixon

D., 2017): це стало заважати людям прагнути власних цілей, а «бажати того, що прагне суб'єкт впливу» [3]. Зокрема, китайські і російські кібервійська, які мають необмежений до соціальних мереж, ефективно їх застосовують для підризу ліберально-демократичних норм [4, с. 22].

Розуміння означеної проблематики неможливе без усвідомлення особливостей комунікаційної взаємодії у XXI ст.:

- візуальна, наративна і ціннісна комунікація стали основними видами комунікаційної взаємодії

- візуальна комунікація ефективно впливає на емоційну сферу, особливо молодіжної аудиторії з кліповим мисленням

- кліпове сприйняття світу через коротке, яскраве посилення, втілене у вигляді відеокліпу, інфографіки чи картинки стало відповіддю на наростаючий потік інформації, однак спростило конструювання медіа-сміслів

- сурогатні комунікації (соціальні медіа, політичні ток-шоу) – комунікацій, які лише декларують дотримання стандартів, насправді їх порушують

- технічні можливості дозволяють



кардинально змінювати суспільно-політичні уявлення та поведінкові стандарти різних груп населення

- зростаюча інформаційна ізоляція, в якій людина добровільно опиняється, і отримує ту інформацію, з якою уже згодна чи готова погодитися, оскільки це спрощує світосприйняття

- соціальні мережі надали можливість впливу на больові точки суспільної свідомості, які викликають страх, тривогу, гнів, ненависть, панічні настрої

- реалізацію ідеї «альтернативних фактів» як основної стратегії популістських сил у світі

- комунікаційні технології стали конструювати реальність через ідеологію (систему ідей та концепцій); гумористичний контент (увага + «м'який контроль»); інфотеймент (information + entertainment).

Проблематика дослідження інформаційного протиборства тривалий час аналізується у науковій літературі (Т. Р. Рона, 1976; J.A. Walden III, 1995; J.

Arquilla, D. Ronfeldt, 1997; R. Szafranski, 1997; M. Libicki, 1995; 2007; G. J. Stein, 1995; J. Arquilla, D. Ronfeldt, 1997; L. Armistead, 2010; C. Marin, C. Simion, 2021; P. Bryczek-Wróbel, M. Moszczyński, 2022). Однак питання інформаційного протиборства в епоху соціальних мереж потребує не тільки академічного обговорення, а й громадських дискусій щодо творення нової інформаційної культури з урахуванням досвіду війни в Україні.

Пермакриза (головне слово 2022 року за версією Collins Dictionary) та глобальні зміни потребують застосування ефективних комунікацій, які можуть стати найважливішим інструментом для протидії деструктивним впливам, управління невизначеністю та мобілізації людських ресурсів задля подолання соціальних викликів та формування позитивних трансформацій в Україні.

### Використані джерела:

1. McIntyre L. Post-Truth. MIT Press, 2018. P. 27.
2. Слосс Д. Л. Захист демократії від інформаційної агресії. – Київ, 2024.
3. Nixon D. Is the economy suffering from the crisis of attention? <https://bankunderground.co.uk/2017/11/24/is-the-economy-suffering-from-the-crisis-of-attention/>
4. Слосс Д. Л. Захист демократії від інформаційної агресії. – Київ, 2024.



*П.В. Таранюк, аспірант  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## **СПРИЙНЯТТЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНІК У TELEGRAM ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Станом на 2024 рік деякі українські медіа, ЗВО й офіційні українські відомства почали відмовлятися від Telegram з огляду на безпекові ризики від використання цієї платформи для поширення ІІСО під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Проте, згідно з дослідженням Громадянської мережі ОПОРА [2], цей месенджер досі залишається популярним серед українців.

Telegram широко використовують журналісти, редактори новинних стрічок, SMM, які часто передрукують інформацію з каналів без фактчекінгу та аналізу, сприяючи в такий спосіб поширенню маніпулятивних повідомлень.

Дослідження [texty.org.ua](https://texty.org.ua) показує, що серед українських telegram-каналів у категорії “Новини та ЗМІ” домінують такі маніпулятивні засоби як: емоційна мова, узагальнення, ейфорія, страх, непевність та сумніви й апеляція до страху [1].

Для з’ясування відмінностей у сприйнятті та розумінні інформації між тими, хто створює інформацію, та тими, хто її споживає, нами було проведено опитування журналістів, редакторів, SMM

(Фокус-група 1) та аудиторії одного з авторитетних новинних телеграм-каналів у сфері економіки – фінансово грамотних і прискіпливих до інформації людей (Фокус-група 2).

Запитання стосувалися двох тем: переваги, які група бачить у Telegram порівняно з іншими платформами, та ознаки, за якими вона розпізнає маніпуляційну інформацію.

Як засвідчили результати, представники обох фокус-груп обирають Telegram за швидкість та доступність (50 % і 23 % у першій фокус-групі та 57 % й 56 % у другій). Крім того, їм імпонують також широкі можливості месенджера для створення каналів. Найменше голосів і в першій, і в другій групі набрали варіанти відповідей: мінімальна модерація контенту та анонімність. Тобто люди цілком усвідомлюють, що не зважаючи на всі заяви власників Telegram, він не є анонімним, і там відбувається модерація.

Стосовно маніпуляційної інформації відповіді респондентів розділилися. Фокус-група 1 головною ознакою, за якою вона розуміє, що інформація має маніпулятивний





характер, назвала перебільшення та нагнітання страху (45 %). Читачі ж на перше місце поставили емоційність (23 %). Пункт “Перебільшення та нагнітання страху” набирив лише 18 %. Невисокими виявились також і позиції пункту “Відсутність джерела” – 20 % у першій фокус-групі та 19 % у другій.

Дослідження засвідчило, що швидкість і доступність інформації досі асоціюється в людей різних груп саме з Telegram. Та попри заяви про анонімність від власників месенджера, користувачі усвідомлюють усю небезпеку цього каналу інформації.

Щодо маніпулятивного впливу, професійні комунікатори більше фокусуються на таких його ознаках як перебільшення та нагнітання страху.

### **Використані джерела:**

1. Карусель емоцій. Рівень маніпулятивності українських телеграм-каналів.  
URL:<https://texty.org.ua/projects/113607/karusel-emocij-riven-manipulyatyvnosti-movu-ukrayinskyh-telehram-kanaliv/?src=main> (дата звернення 14.11.2024)

2. Медіаспоживання українців: третій рік повномасштабної війни.  
URL:<https://www.oporaua.org/viyna/doslidzhennya-mediaspzhivannya-ukrayinciv-tretyi-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-25292> (дата звернення 12.11.2024)

*О.В. Тріщук, д.н. із соц.ком., професор,*

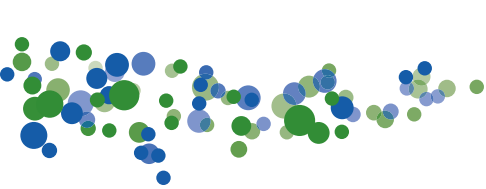
*Р.Л. Тріщук, к.т.н., доцент*

*Національний технічний університет України*

*«Київський політехнічний інститут*

*імені Ігоря Сікорського*

## **ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ В МЕДІЙНОМУ ТЕКСТІ**



Сучасне суспільство споживає велику кількість інформаційних повідомлень й обсяги їх зростають щоденно. Для ефективного сприйняття інформації в медійному тексті необхідне її наочне подання у вигляді фото, діаграм, графіків, таблиць і презентацій, адже візуалізація дозволяє систематизувати інформацію, перетворити складні дані на більш прості й привабливі та зменшити когнітивне перевантаження аудиторії [1, с. 61].

Для створення ефективних візуальних засобів потрібно чітко сформулювати основну ідею та дібрати інформацію для її обґрунтування. Наприклад, для демонстрації зростання популярності соціальних мереж можна використовувати статистику кількості користувачів за той чи інший період, порівняти дані про час, проведений у соціальних мережах, та інформацію про верстви населення, які найбільше користуються цими мережами. Важливо, щоб ця інформація була повною, добре структурованою, логічно впорядкованою, достовірною та зрозумілою [1, с. 63].

Спосіб візуалізації даних має залежати від їх типу та мети. Часові зміни зручно демонструвати за допомогою лінійних діаграм, порівняння двох наборів даних – стовпчастими діаграмами, зіставлення декількох елементів – горизонтальними гістограмами, а відсоткове співвідношення – круговими діаграмами [2].

Для створення якісного візуального контенту потрібні ефективні інструментальні технічні засоби. Нині існує велика кількість технічних інструментів, кожен з яких має свої особливості. Платні програми, як-от Adobe Photoshop, InDesign, Adobe Illustrator та CorelDRAW, пропонують широкий спектр можливостей для продукування високоякісних векторних графік, але вимагають спеціальних знань та є дорогавартісними. Альтернативні засоби, якими є Inkscape, Canva, Piktochart і Visme, мають більш доступні та прості в користуванні інструменти й тому нині є найзатребуванішими серед споживачів.

Inkscape, наприклад, є потужним інструментом для роботи з векторною графікою. Він має простий інтерфейс і підтримує різні формати файлів. Основні його переваги – безкоштовне завантаження та можливість зберігати графічну інформацію у форматах високої якості, перетворювати растрові зображення у векторні, а недоліки – високі вимоги до продуктивності комп'ютера та брак функції спільної роботи над проєктом.

Мультифункціональний і простий у користуванні продукт для інфографування Canva пропонує велику бібліотеку шаблонів і готових елементів, надає можливість спільно працювати над проєктом та в разі потреби блокувати ті чи інші елементи. У цій програмі можна легко змінювати фон, кольори та шрифти, завантажувати



відео та GIF-файли, додавати музику до презентацій. Основними недоліками є обмежена функціональність у безкоштовній версії та висока вартість платних функцій.

Piktochart спеціалізується на інфографіці з елементами дизайну, презентаціях і звітах, має велику бібліотеку шаблонів та надає можливість редагувати елементи за кольором, фоном, шрифтами та змістом. Основні вади – обмежена кількість безкоштовних шаблонів і, як і в попередньому онлайн ресурсі, висока вартість платних функцій.

Visme – багатофункціональний інструмент для створення візуального контенту, включно з інфографікою, презентаціями, відео й інтерактивними картами. У ньому є велика колекція шаблонів і можливість імпортувати дані з таблиць Excel та Google. Основний недолік – обмежена функціональність у безкоштовній версії.

Порівняльний аналіз найбільш уживаних онлайн-сервісів для створення візуального контенту показав, що вони схожі між собою як за функціями, так і за пропонованими користувачам можливостями. Їх популярність зумовлена чималим добром шаблонів та інструментів для створення живописної змістовної інфографіки, які можна відредагувати на свій смак і побудувати на їх основі щось цілком оригінальне.

Якщо є потреба працювати в команді

та ділитися своєю роботою з іншими її членами, то можна скористатися будь-яким аналізованим тут сервісом, окрім Inkscape, адже в ньому немає функціоналу для співпраці над проєктом у реальному часі. Проте тільки Inkscape є повністю безкоштовною програмою, решта застосунків мають платні тарифи та безкоштовний план з обмеженими можливостями, у якому не можна скористатися шаблонами й елементами з позначкою «Pro», а деякі ілюстрації позначені водяними знаками. Хоча платні програми й забезпечують значно ширший функціонал для роботи, та, щоб оцінити їх зручність і можливості, варто все-таки розпочати з безкоштовної версії, функціоналу якої зазвичай буває достатньо для виконання повсякденних завдань [1, с. 68].

Таким чином, у сучасних технічних засобах для створення візуального контенту є широкий набір інструментів, які можуть задовольнити потреби користувачів з різним рівнем підготовки та бюджетом. Важливо обрати той інструмент, який найкраще відповідає конкретним завданням та умовам роботи, щоб ефективно візуалізувати інформацію та покращити її сприйняття аудиторією.



### Використані джерела:

1. Тріщук Р. Л. Технічні засоби створення візуального контенту. Технологія і техніка друкарства. 2024. № 1(83). С. 61–70.
2. Створення кращих фірмових інфографік. Режим доступу: <https://www.adobe.com/ua/creativecloud/business/teams/use-cases/business-infographic.html> (дата звернення: 15.11.2024).

*Chorna Oxana, Candidate of Economic Sciences  
Associate Professor,  
student of higher education  
Kyiv University of Culture*

## **ANALYTICAL STUDY OF PHOTOGRAPHIC CONTENT PUBLISHED BY MILITARY BRIGADES ON SOCIAL MEDIA PLATFORMS**

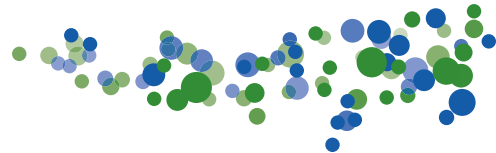
In modern warfare, visual content plays a pivotal role in shaping public perception and bolstering support for military efforts. Photographic materials, especially those depicting the realities of combat and military life, have become a cornerstone of the Armed Forces of Ukraine's communication strategy. Photographs convey powerful emotions and provide authentic insights into the experiences of soldiers, creating a bridge between the military and the civilian population. This connection not only strengthens public trust but also enhances the visibility of the Armed Forces on both domestic and international levels.

The strategic use of photo reports by military brigades, such as the 53rd Mechanized Brigade [1], has demonstrated the effectiveness of high-quality visual storytelling in capturing the complexities of war. Through diverse

content—ranging from images of artillery operations to life at the frontline—these photo reports engage audiences, humanize the soldiers, and serve as compelling evidence of the Ukrainian military's professionalism and resilience in the face of aggression.

In the context of modern warfare, where every frame can instantly spread through social media and influence perceptions of events, photographic materials have become an integral part of the communication strategy of the Armed Forces of Ukraine. Photographs uniquely convey the emotions and realities of military life, increasing audience engagement and strengthening public connection.

Various types of photographic materials—from combat photo reports to documentary shots of life on the frontlines—enhance the effectiveness of a brigade's communication



strategy, capturing the attention of both civilians and military personnel. The technical and stylistic aspects of these images play a crucial role in achieving communication goals, ranging from boosting morale to creating a positive image of the brigade for an international audience.

Types of Content Based on Photo Reports Used by Brigades on Facebook:

1. Barrel artillery firing in combat positions.
2. Rocket artillery firing in combat positions.
3. Mortar battery operations during combat and training.
4. Mobile fire group operations in combat positions.
5. Anti-aircraft missile crew duty at combat positions.
6. Demining and disposal of explosive devices by sappers.
7. Unit movements and marches.
8. Tank unit movements, combat duty, closed-position firing, and training grounds.
9. Driving and firing drills with light armored vehicles.
10. Fire support company training and shooting at training grounds.
11. Infantry, sniper, reconnaissance, sapper, and other unit training at ranges.
12. Psychological obstacle course training.
13. Staged photoshoots for

promotional purposes.

14. Chemical-biological protection company training.

15. Training and combat duty of units operating reconnaissance and strike drones.

16. Evacuation and repair of damaged equipment and weapons by the Repair Battalion.

17. Logistical Battalion operations.

18. Life on the frontlines.

19. Soldier portraits.

20. Official events, such as awards, official visits, formations, cultural events, and competitions.

21. Animals at war.

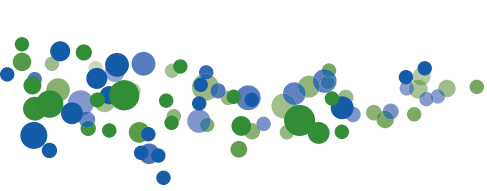
22. Enemy-caused destruction of infrastructure and the aftermath of shelling.

23. Night shooting training at ranges.

24. Work at stabilization points and evacuation.

The publication of such content on brigade Facebook pages plays a vital role in increasing audience interest and engagement. Each of the mentioned types of posts provides valuable insight into the realities of combat and training. Photo reports showcasing artillery operations, mobile fire group activities, and sapper units' work offer viewers a deeper understanding of military training and professionalism, fostering trust in the Armed Forces and boosting morale among both soldiers and civilians.

Images of life on the frontlines, portraits of soldiers, animals at war, and official events present the human side of war, creating an emotional connection with the audience.



This enables a better understanding of the challenges faced by defenders and fosters a sense of collective involvement in defending the state. Additionally, materials depicting infrastructure destruction, shelling aftermath, and stabilization point operations serve as important evidence of the enemy's aggression and the humanitarian crisis caused by the war.

The publication of high-quality photographs on official brigade social media pages significantly expands strategic communication capabilities. These materials are often used by the General Staff of the Armed Forces of Ukraine [2], Ground Forces [4], Operational Commands, and StratCom [3] in their information campaigns. High-quality visual content prepared by brigade press services contributes to more professional and vivid coverage of the Armed Forces' activities across various levels, enhancing audience engagement and strengthening trust in the AFU both domestically and internationally.

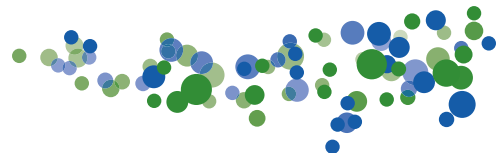
By actively utilizing quality content, official channels, such as the President of Ukraine's page and the official Armed Forces' accounts, create a clear and compelling impression of the professionalism of the Ukrainian military. This strengthens its image and aids in building public support and international solidarity. Photos showcasing combat operations, training, frontline life, and professional portraits of soldiers strengthen the emotional connection with audiences and attract the attention of international media.

Civilian information agencies and news outlets that repost these materials also play a critical role in disseminating accurate information. They ensure broader reach and help establish a strong, credible informational presence that counters disinformation and shapes global opinion about events in Ukraine, thereby supporting the effective implementation of strategic communications.

### References:

1. 53 окрема механізована бригада ім. князя Володимира Мономаха. URL: <https://www.facebook.com/53brigade> (date of access: 25.11.2024).
2. Генеральний штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine. URL: <https://www.facebook.com/> (date of access: 25.11.2024).
3. СтратКом ЗСУ / AFU StratCom. URL: <https://www.facebook.com/AFUStratCom> (date of access: 25.11.2024).
4. Сухопутні війська ЗС України. URL: <https://www.facebook.com/UALandForces> (date of access: 25.11.2024).





*О. О. Янішевський, к.філол.н., доцент  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

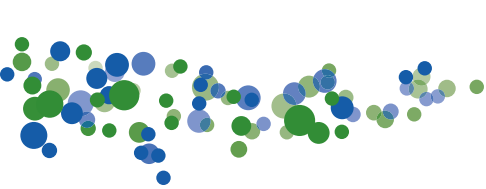
## **ОКСИДЕНТАЛЬНІ СТИЛІ ОФОРМЛЕННЯ СПИСКІВ ЛІТЕРАТУРИ У КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ПРАЦЯХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ШТУЧНИЙ ДІЄГЕЗИС УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОГРАФІЇ**

Як відомо, наказ Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» вплинув у тому числі і на оформлення довідкового апарата наукових праць і кваліфікаційних зокрема. Він дав новий погляд на форму подачі прикнижкових, пристатейних та кваліфікаційно-робочих списків літератури. Цей погляд (чи радше сказати підхід) полягає в тому, що одному видавничому нормативному документу, який має дещо іншу регламентацію, змінюють цільове призначення, а низці рекомендацій, які навіть не мають статусу документа ані в місцях їхнього виникнення, ані в Україні надають ранг, можна сказати, постулатів, що лежать в основі цілої науки. Проте майже ніхто з реципієнтів цього наказу не звернув увагу, що його, так би мовити, пропозиція (бо там у відповідному місці фігурує словосполучення «може оформлятися (жирність моя. — О. Я.) за вибором здобувача») у цій категорії (!? — адже наказ не може давати пропозицій, бо це розпорядчий документ) не є обов'язковою і все

ж таки дозволяє дотримуватися класичних правил бібліографії взагалі й оформлення списків використаної літератури зокрема (слід нагадати, що у кваліфікаційних працях списки рекомендованої літератури не подаються). Йдеться про те, що міжнародні норми бібліографічного опису ISBD [1] і його національної імплементації ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 [2] залишаються чинними і повинні й надалі використовуватися у поточній роботі науковця, виходячи хоча б з різниці дефініцій, які регламентуються названими нормами та пропонованими стандартом і стилями.

І тут треба звернути увагу на об'єкти, що пропонується (але не наказується) використовувати як здобувачам вищої освіти, так і науковцям старших поколінь в рамках підготовки своїх робіт до публікацій у вітчизняних і зарубіжних спеціалізованих виданнях, що входять до різних вимогливо обмежених переліків та баз даних.

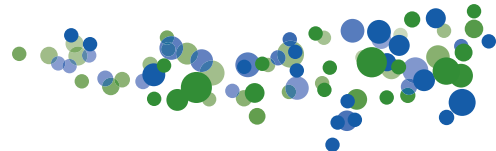
ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» [3] та стилі бібліографічного



опису (саме стилі, а не стандарти), що мають своїм походженням локації зарубіжних освітніх просторів, дійсно мають значно простішу форму візуалізації даних, що виносяться у довідковий апарат кваліфікаційної роботи здобувача. Проте парадигмальний критерій проблемного поля, який вони повинні демонструвати й внаслідок чого і створюється концептуальне бачення списку літератури загалом залишаються нерозкритими. Передусім і в національному стандарті [3], і в закордонних стилях (знову повторюємо, не стандартах, тобто в рекомендаціях) йдеться про посилання, а не бібліографічні записи та описи. Тобто об'єктом їхнього регламентування є речі, які лише побіжно стосуються бібліографії у цілісному її значенні. Посилання – це сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у науковій роботі матеріал, що є необхідними і достатніми для загальної характеристики останнього, ідентифікування та пошуку [3]. Бібліографічний запис – це розгорнута бібліографічна характеристика матеріалу, в якій бібліографічний опис доповнений тими чи іншими елементами [2]. Бібліографічний опис – це бібліографічні відомості стосовно матеріалу, призначені для його ідентифікації та загальної характеристики й подані за певними правилами, що встановлюють наповнення і порядок розташування елементів [2].

І беручи до уваги викладене вище, слід додати ще два моменти. Перший викладено в самому ДСТУ 8302:2015 у п. 5.4.2: «Сукупність позатекстових бібліографічних посилань, оформлених як перелік бібліографічних записів, не можна вважати бібліографічним списком (списком використаної літератури)» [3]. Другий момент наведено в роз'ясненнях до застосування як бібліографічних посилань, так і власне описів, що вийшли друком у рік набуття чинності ДСТУ 8302:2015: «Зважаючи на те що бібліографічний список, який також вміщують після тексту документа, не можна ототожнювати зі списком затекстових бібліографічних посилань, оскільки, на відміну від останнього, він має самостійне значення як бібліографічний посібник, списки використаної літератури до наукових робіт мають оформлюватися за правилами ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 (жирність моя. – О. Я.)» [4].

Зарубіжні стилі бібліографічного опису правильніше було б назвати стилями бібліографічних приміток, оскільки набір елементів, що пропонується для застосування, відповідає саме приміткам. А головне, що на жоден стиль не існує регламентаційного документа, бо немає організацій, які б їх розробляли. Понад те, навіть кожного стилю існує по кілька десятків варіантів, бо відсутня сама стандартна форма одного. Як приклад можна навести широко розрекламований Гарвардський



стиль, якого існує понад шістдесят варіантів [5]. І викликає лише подив, що такі очевидні речі не послужили жодній з редакцій спеціалізованих наукових періодичних видань застереженням щодо використання невластивих для укладання

списків літератури інструментів. Повсюдна імплементація стандарту посилань і зарубіжних стилів-рекомендацій створила певний штучний дієгезис – ігрову реальність української бібліографії.

### **Використані джерела:**

1. ISBD : Міжнародний стандартний бібліографічний опис / Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ. Київ, 2014. 325 с.
2. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Чинний від 2007–07–01. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 166 с. (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
3. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016–07–01. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 18 с.
4. Женченко М. І. Складання та оформлення бібліографічних записів у списках джерел до наукових робіт. 5-те вид. змін. і доповн. Київ : Жнець, 2015 63 с.
5. Оформлення списку бібліографічних посилань до наукової роботи. Гарвардський стиль : метод. рек. / уклад.: В. В. Степко, А. А. Чернявська ; КНУКіМ, наук. б-ка. Київ, 2018. 11с.



# СЕКЦІЯ 11

---

## ЮРИДИЧНІ НАУКИ



*О.Ю. Акулова, здобувач вищої освіти  
Національна академія внутрішніх справ*

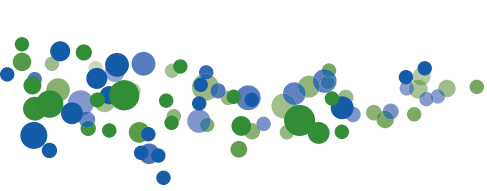
## **ПРАВО НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Право на освіту є одним із фундаментальних прав людини, яке гарантується статтею 53 Конституції України та низкою міжнародно-правових актів. Актуальність даної теми права зумовлена декількома важливими факторами. По-перше, масштабними руйнуваннями освітньої інфраструктури внаслідок бойових дій, що суттєво ускладнило доступ до освіти для значної частини населення. По-друге, масовим внутрішнім переміщенням громадян, включаючи дітей шкільного віку та студентів, що створило додаткове навантаження на освітні системи у відносно безпечних регіонах. По-третє, необхідністю швидкої адаптації освітнього процесу до нових реалій, включаючи розширення можливостей дистанційного навчання та забезпечення безпеки учасників освітнього процесу.

Умови воєнного стану спричиняють численні труднощі в освітній системі, включаючи переривання навчального процесу та загрози для життя і безпеки.

Масштабна військова атака на країну призводить до масштабних руйнувань, змушує тих, хто бере участь у навчальному процесі, евакуюватися всередині країни, виїжджати за кордон у справах, тренуватися в умовах відключень електроенергії, а також

викликає значний психологічний тиск. Наша країна повинна забезпечити рівні умови для всіх, хто бере участь в освітньому процесі, ніхто не повинен бути обмежений у праві на її отримання. Відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 [1] визначено певні права, які можуть бути обмежені під час воєнного стану. По-перше, воєнний стан часто призводить до того, що людей евакуюють з домівок. Це може призвести до переміщення навчальних закладів, руйнування освітньої інфраструктури, а також втрати доступу до освітніх ресурсів. У цих умовах важливо забезпечити неперервність навчання та доступ до освіти для всіх дітей, незалежно від їх статусу та місця проживання. Військові конфлікти часто супроводжуються порушеннями прав людини та міжнародного права, зокрема нападами на навчальні заклади. Це ставить під загрозу безпеку навчання, і освітня спільнота повинна належним чином її захистити. Воєнний стан може спричинити стрес і травму у дітей та підлітків, що може вплинути на їхню здатність навчатися та соціально адаптуватися. Важливо надати психологічну підтримку та ресурси учням і вчителям, щоб допомогти їм подолати



ці труднощі та продовжити навчання. Спільним завданням Уряду, Міністерства освіти і науки України та відповідного військового управління є створення безпечних умов перебування учнів та працівників у навчальних закладах.

7 квітня 2023 року Уряд схвалив Концепцію безпеки закладів освіти [2], яка визначає загальне стратегічне бачення щодо створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти та організації рівних, належних і безпечних умов для навчання та навчання в цих навчальних закладах.

Сьогодні освітній процес в Україні відбувається офлайн, онлайн або комбіновано. Форми навчання в навчальних закладах визначаються на місцях органами військового управління області з урахуванням безпекової обстановки. Крім того, важливо враховувати різні аспекти освіти в умовах військового конфлікту, зокрема: а) інклюзія: усі діти, незалежно від потреб і обставин, мають право на освіту (умови воєнного часу не повинні створювати перешкод на доступ до освіти дітей з обмеженими можливостями, біженців, дітей із малозабезпечених сімей та вразливих груп інше); б) гнучкість: освітні програми та методи навчання мають бути гнучкими та адаптованими до умов військового конфлікту; в) безпека: забезпечення безпеки освітнього середовища має особливе значення, навчальні заклади мають бути

захищені від можливих атак [3].

23 червня 2022 Європейська рада ухвалила історичне рішення про надання Україні статусу країни-кандидата на членство в Європейському Союзі. Висновки Європейської комісії свідчать, що в Україні добре розвинена система освіти з високим рівнем грамотності (майже 100%) і значною часткою українців, які здобувають вищу освіту.

Загалом, спільні цілі та освітні пріоритети ЄС визначаються стратегічними рамками європейського освітнього простору до 2030 року, а принцип відкритості в основному використовується для координації секторів освіти та науки в країнах ЄС застосовується переважно принцип відкритого методу координації (Open Method of Coordination, OMC) [4].

Підводячи підсумок вищевикладеному, хочемо зазначити, що військові конфлікти ставлять під загрозу безпеку та доступ до освіти, але держава все одно намагається забезпечити реалізацію положень статті 53 Конституції України. Сьогодні в Україні створено максимальні умови для забезпечення права на освіту. Прийнято низку нормативно-правових актів для запобігання колапсу освітнього середовища, реалізуються угоди і програми на міжнародному рівні щодо співробітництва України, особливо з іншими країнами Європейського Союзу, а повноцінне функціонування всіх соціальних інститутів





дозволить нам уникнути загального хаосу, соціальної та правової нерівності, що дозволить зберегти ресурси держави для забезпечення обороноздатності нашої держави.

### Використані джерела:

1. Вплив війни на вищу освіту в Україні: виклики та перспективи. (2022). URL : <https://cedos.org.ua/events/vplyv-vijny-na-vyshhu-osvitu-v-ukrayiny-vyklyky-ta-perspektyvy/>.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права № 2148-VIII від 19.10.73 ) URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_042#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text)

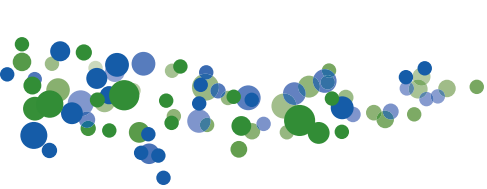
*В.М. Андріїв, д.ю.н., професор  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## ДО ПИТАННЯ ЩОДО НЕЗАСТОСУВАННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК РОЗРАХУНКОВОЇ ВЕЛИЧИНИ

Згідно з Конституцією України право громадян на соціальний захист гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Відповідно до статті 22 Загальної Декларації прав людини кожна людина як

член суспільства має право на соціальне забезпечення, здійснення необхідних для підтримання її гідності, вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави; а також у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, який встановлює загальний обов'язок держав забезпечувати здійснення цих



прав у максимальних межах наявних ресурсів. Тобто, реалізація соціальних прав передбачає «позитивні» дії держави, а отже, залежить від її фінансового стану.

Це свідчить, що право на соціальне забезпечення, на відміну від основних класичних прав, нерозривно пов'язане з економічним розвитком та добробутом держави і не може бути реалізованим без відповідного фінансового забезпечення. Отже, необхідно переосмислити правову основу соціальних гарантій відносно економічних можливостей держави.

На практиці неодноразово виникають ситуації, коли законодавець скорочує види виплат чи зменшує їх розмір (трудові відносини, соціальне забезпечення). Постає питання про конституційність таких змін чинного законодавства з огляду на статтю 22 Конституції України, відповідно до якої не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів.

Для вирішення цього питання слід визначити за якими ознаками слід кваліфікувати соціальне забезпечення, право на яке належить до конституційної гарантії.

Так, наприклад, суб'єктивне право пенсіонерки на нарахування та виплату підвищення до пенсії на підставі статті 39 Закону «Про статус і соціальний захист громадян які постраждали внаслідок

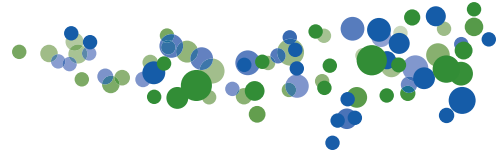
Чорнобильської катастрофи» [1] (Закон №796-XII) не належить до основних. Вказане підвищення є доплатою до призначеної пенсії, право на яку залежить від проживання у зоні радіоактивного забруднення, тобто мова йде про щомісячні додаткові види грошового забезпечення, якими є лише надбавки, доплати, підвищення.

1 січня 2015 року набрав чинності Закон №76-VIII, [2] яким виключено у Законі №796-XII статті 31, 37, 39, 45.

Велика Палата Верховного Суду в постанові від 18.03.2020 у зразковій справі № 240/4937/18 [3] зробила висновок щодо співвідношення норм статті 39 Закону № 796-XII (у редакції, дія якої відновлена відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 17.07.2018 № 6-р/2018) та статті 39 (у редакції Закону № 987-VIII) з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 17.07.2018 № 6-р/2018.

6 грудня 2016 року був прийнятий Закон №1774-VIII, [4] який набрав чинності 1.01.2017. Пунктом 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону встановлено, що мінімальна заробітна плата після набрання чинності цим Законом не застосовується як розрахункова величина для визначення посадових окладів та заробітної плати працівників та інших виплат, крім розрахунку щорічного обсягу фінансування статутної діяльності політичних партій.

З набранням чинності Законом



№ 1774-VIII мінімальна заробітна плата не застосовується як розрахункова величина, зокрема, для обрахунку підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення, право на яке у таких осіб виникло на підставі статті 39 Закону № 796-XII (у редакції, що діяла до 01.01.2015). Закон № 1774-VIII прийнятий у часі пізніше від Закону № 796-XII, а тому повинна застосовуватися визначена ним розрахункова величина - прожитковий мінімум для працездатних осіб.

Саме тому, є логічним висновок Великої Палати Верховного Суду, що норма пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1774-VIII (в частині інших виплат, щодо яких не застосовується мінімальна заробітна плата як розрахункова величина) поширюється на підвищення (доплату) до пенсій непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення, а відтак розмір підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам на підставі статті 39 Закону № 796-XII (у редакції, яка діяла до 01.01.2015) встановлюється із

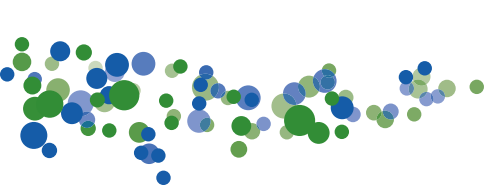
застосуванням як розрахункової величини прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня відповідного календарного року, а не мінімальної заробітної плати.

Крім цього, слід зазначити, що відповідно до роз'яснення Міністерства соціальної політики щодо застосування Закону України від 06.12.2016 № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [5] поняття мінімальної заробітної плати приведено у відповідність до європейської практики та міжнародних норм, зокрема шляхом: запровадження нової методології визначення мінімальної заробітної плати (як нижньої межі оплати праці, що гарантується державою); встановлення мінімального посадового окладу у розмірі, не меншому від прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року; незастосування мінімальної заробітної плати як розрахункової величини при побудові схем посадових окладів, визначенні плати за надання адміністративних послуг, судового збору, суми податків тощо.

### Використані джерела:

1. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. – Закон України від 28.02.1991 р. в ред. від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12/ed20240101#Text>

2. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України. Закон України від 28.02.1991 р. в ред. від 22.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2206-12/ed20210522#Text>



[rada.gov.ua/laws/show/76-19#Text](http://rada.gov.ua/laws/show/76-19#Text)

3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18.03.2020 у справі №240/4937/18  
URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/88952401>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України. Закон України від 06.12.2006 р. в ред. від 22.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19#Text>

5. Роз'яснення Мінсоцполітики деяких питань оплати праці на виконання Закону України від 06.12.2016 №1774 VIII „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/12305.html>

*О.С. Бісюк, к.ю.н., доцент,*

*Н.В. Соколовська, аспірант*

*Київський міжнародний університет*

## НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Оснoву правових підходів до формування державної гендерної політики України складають принципи міжнародного права, які визначені в міжнародних документах з прав людини, розроблених такими організаціями, як: ООН, Рада Європи, ОБСЄ, а також Європейським Союзом та НАТО. Курс на членство в цих організаціях закріплений у Конституції України [1], що передбачає безпосередні зобов'язання держав, зокрема, у забезпеченні рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків. Особливе значення серед цих документів має Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [2] та інші міжнародні акти з прав жінок та гендерної рівності.

Основою юридичного визнання та закріплення принципу рівних прав та

можливостей для жінок і чоловіків у нашій країні є Конституція України. Згідно зі статтею 21 Конституції України «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [1]. А стаття 24 зазначає, що «рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг...» тощо [1].

Окрім прописаної в Конституції рівності всіх громадян України незалежно від статі, наше законодавство також включає спеціальні нормативні акти, що стосуються



гендерної рівності. Серед них необхідно відзначити закон України «Про охорону праці» [3], прийнятому 1992 року, у якому розглядаються і питання забезпечення безпечних умов праці та рівних можливостей у сфері працевлаштування для жінок і чоловіків.

Також слід згадати і чинний Указ Президента України від 25 квітня 2001 року № 283/2001 «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» [4], який є комплексним документом, що встановлює напрямки подальшого розвитку національного законодавства та політики та фактично започатковує перехід до концепції гендерної рівності, яка передбачає забезпечення рівних прав та можливостей для чоловіків і жінок.

Наступний крок було зроблено 2005 року, коли було видано Указ Президента України від 26 липня 2005 року № 1135/2005 «Про вдосконалення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [5].

Вагоме значення в законодавчому забезпеченні принципу гендерної рівності має Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», що був ухвалений Верховною Радою України 8 вересня 2005 року [6]. Мета цього Закону полягає в досягненні паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя шляхом

юридичного забезпечення рівних прав та можливостей для них. Цей закон спрямований на ліквідацію дискримінації за статевою ознакою та впровадження спеціальних тимчасових заходів для усунення нерівності в можливостях жінок і чоловіків у використанні їхніх рівних прав, які надані Конституцією та законами України.

Закон № 2229-VIII від 07 грудня 2017 року Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» встановлює базові правила та організаційні принципи, спрямовані на запобігання та протидію домашньому насильству, а також визначає основні напрями державної політики в цій сфері. Його метою є захист прав та інтересів тих, хто став жертвами домашнього насильства. До Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 2017 року [7] додався Указ Президента України від 21 вересня 2020 року № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству» [8]. Цей Указ спрямований на забезпечення додержання гарантій із захисту прав та інтересів осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Основною метою є забезпечення належного реагування на випадки такого насильства та надання необхідної допомоги постраждалим особам. Крім того, Указ спрямований на створення умов для реалізації прав кожної дитини на зростання в безпечному сімейному



оточенні.

Нормативно-правові документи становлять собою правову основу, на якій будується державна політика, спрямована на задоволення нагальних потреб суспільства та ефективне вирішення проблем, з якими воно стикається.

### **Використані джерела:**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-В. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
2. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_207](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207) (дата звернення: 20.11.2024).
3. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
4. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», ухвалена Радою Безпеки ООН 31.10.2000, та резолюції Ради Безпеки ООН 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242, 2467, 2493, які разом формують порядок денний «Жінки, мир, безпека». URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-onn-1325> (дата звернення: 20.11.2024).
5. Про вдосконалення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Указ Президента України від 26.07.2005 № 1135/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
6. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків: Закон України від 08.09.2005. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 20.11.2024).
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
8. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21.09.2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3982020-35069> (дата звернення: 20.11.2024).





*С.В. Бобровник, д.ю.н., професор  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРАВОВА ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. КИЄВА: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Сучасне суспільство перебуває у стані реформування основних сфер його життєдіяльності. Однією із них є загальносоціальна, що має багатоаспектний характер та торкається і сфери культурної спадщини. На жаль і в сучасній літературі обов'язок держави щодо охорони і збереження характеризується як додатковий та є недооціненим. З цим неможливо погодитись. Адже культурна спадщина є одним із найважливіших ідентифікаційних чинників будь-якого народу, свідченням його місця і ролі в історії розвитку людської цивілізації [1, с. 8].

На нашу думку, функція охорони і збереження культурної спадщини має наступні особливості:

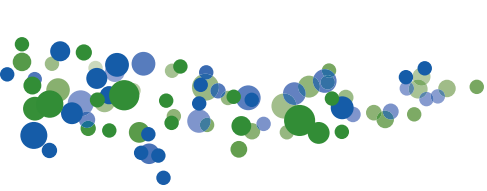
- метою є збереження, усвідомлення суб'єктом суспільних відносин поліструктурності та багатоманітності культурних надбань;
- формування ставлення суб'єктів до культурної спадщини як суспільної цінності;
- забезпечує охорону та створення умов для доступу до її об'єктів;
- має нормативне забезпечення

та складає важливу галузь сучасного законодавства;

- реалізується з урахуванням розвитку міжнародного права та світового досвіду;
- потребує суттєвої кореляції в умовах збройного конфлікту та окупації;
- пов'язується з необхідністю реорганізації чи створення профільних органів виконавчої влади;
- реалізується з врахуванням децентралізації, що потребує надання широкого кола повноважень щодо охорони культурної спадщини місцевим органам державної влади та органам місцевого самоврядування.

На нашу думку, реалізація досліджуваної функції на рівні органів влади та місцевого самоврядування м. Києва пов'язується з аналізом міжнародних документів у цій сфері, актів національного законодавства та нормативних документів КМДА. Це надасть можливість з'ясувати системність нормативної основи охорони культурної спадщини та обґрунтувати шляхи її вдосконалення на рівні місцевого правового регулювання.

Оскільки міжнародно-правові



акти у сфері охорони культурної спадщини визначають принципи та стандарти її правового забезпечення, саме вони складають нормативну основу національного законодавства та місцевого підзаконного регулювання. В результаті аналізу міжнародних документів правомірно зробити висновок, що міжнародно-правове регулювання охорони культурної спадщини має еволюційний характер та формується впродовж певних етапів. Перший із них припадає на другу половину XIX ст. та пов'язується з нормативним закріпленням правил захисту культурної спадщини в зоні бойових дій та на окупованій території. Другий етап (початок XX ст.) характеризується введенням поняття «історичні пам'ятки» та прийняттям Пакта Реріха, де йшлося не лише про захист пам'яток, а і забезпечення поваги до них під час війни і мирний час [2]. Третій етап пов'язується з формуванням ООН та встановленням гарантій захисту культурних прав шляхом вжиття заходів щодо охорони, розвитку і поширення досягнень науки і культури. Сучасний етап міжнародно-правового регулювання складають протоколи та Конвенції, прийняті наприкінці XX ст. та торкаються проблем захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, віднесення їх пошкодження до військових злочинів, заборони неконтрольованих археологічних розкопок, обов'язку держави охороняти

культурні цінності на власній території та вироблення комплексного правового акту – Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [3].

Сучасне національне законодавство забезпечує імплементацію міжнародних норм і стандартів захисту культурної спадщини. Мова іде про Закон України «Про охорону культурної спадщини», Закон України «Про охорону археологічної спадщини» та Національну економічну стратегію до 2030 р., що визначають загальні принципи збереження, використання, популяризації об'єктів культурної спадщини; державної охорони культурної спадщини місцевого значення; охорони об'єктів культурної спадщини України, що перебувають у віданні місцевих органів влади.

Аналізуючи нормативну основу правової охорони культурної спадщини слід згадати розпорядження КМДА №1421 від 15.09.1997 р. Про вдосконалення системи управління у справі реконструкції та реставрації, охорони і збереження пам'яток історико-культурної спадщини та заповідних територій міста, у 1997 р. створено організацію Київський науково-методичний центр охорони пам'яток, у 2019 р. – Центр консервації предметів археології, у 2020 р. – Департамент охорони культурної спадщини Києва, створено Департаменти містобудування та архітектури, державного архітектурно-будівельного контролю Києва



та міського благоустрою, до повноважень яких віднесено забезпечення охорони культурної спадщини. Необхідно зазначити також на динамічному характері переліку об'єктів культурної спадщини м. Києва, який неодноразово оновлювався.

Слід зазначити на документах КМДА, націлених на забезпечення охорони культурної спадщини. Мова іде про цільові програми охорони та збереження культурної м. Києва на 2022-2024 р.р. та на 2025-2027 р.р., метою яких було визначено збереження історичної самобутності м. Києва, охорона та збереження об'єктів культурної спадщини м. Києва.

Аналіз документів КМДА надає привід до висновку про значну увагу місцевого органу влади до проблем охорони пам'яток культури м. Києва. Однак, динамічний характер м. Києва потребує реалізації нових завдань у сфері охорони культурної спадщини. А саме:

- приведення актів КМДА у сфері охорони пам'яток культури, прийнятих у різні роки, до діючого законодавства;
- розробка Порядку та регламенту надання дозволів, погоджень і висновків по пам'ятках; Порядку розроблення та погодження проєктів реставрації;
- формування механізмів реалізації нормативних рішень місцевих органів влади Києва;
- унормування списку пам'яток культурної спадщини м. Києва та

встановлення їх статусу;

- удосконалення механізму охорони пам'яток культурної спадщини;
- формування археологічних та етнографічних експедицій з вияву пам'яток культурної спадщини;
- підвищення ролі інститутів громадянського суспільства щодо охорони пам'яток;
- залучення приватного капіталу до охорони та відновлення таких пам'яток;
- забезпечення моніторингу стану об'єктів культурної спадщини Києва;
- узгодження інтересів, пов'язаних з охороною пам'яток та розвитком Києва (будівництво, землекористування);
- унормувати процедуру видачі дозволів на археологічні розкопки;
- чітке встановлення переліку об'єктів культурної спадщини м. Києва;
- проведення державної експертизи культурних цінностей;
- заборона передачі культурної спадщини у приватну власність;
- активна робота щодо номінування об'єктів Києва до Списку всесвітньої спадщини;
- формування переліку елементів нематеріальної культурної спадщини м. Києва;
- організація просвітницьких програм, що забезпечать участь киян у охороні культурної спадщини.

Лише за умови реалізації означених



завдань буде створено систему взаємопов'язаних заходів щодо створення правових гарантій охорони пам'яток культурної спадщини столиці.

### **Використані джерела:**

1. Мазур Т.В. Правова охорона культурної спадщини в Україні: монографія / Національна академія внутрішніх справ. К.: Парламентське видавництво, 2020. 432 с.
2. Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток [Пакт Реріха]. Від 15.04.1935 р. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_191](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_191).
3. Convention Concerning the Protection of the Word Cultural and Natural Heritage. UNESCO. 16 November 1972. URL: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>.
4. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 06.08.2000 р. №1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
5. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18.03.2004 р. №1626-I. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/ua/laws/show/1626-15>.

*А.В. Бондаренко, аспірант  
Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПОСЕРЕДНИЦТВА ТА ПРИМИРЕННЯ: ДОСВІД ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Врегулювання трудових спорів позасудовим шляхом давно стало основним, відокремленим інститутом трудового права у західних країнах. Враховуючи євроінтеграційні процеси в Україні, актуальним питанням є дослідження досвіду держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС) в сфері організації та функціонування органів посередництва та примирення у вирішенні трудових спорів.

Вивчення практики окремих держав-членів ЄС в означеній сфері сприятиме удосконаленню законодавства України.

Правовий статус органів посередництва та примирення у державах-членах ЄС відрізняється залежно від способів створення, джерел фінансування діяльності відповідних органів, обсягу повноважень та покладених на такі органи функцій. Водночас, спільним для таких органів є



мета їх діяльності – поліпшення трудових правовідносин, запобігання виникненню колективних трудових спорів і здійснення посередництва в процесі вирішення таких спорів.

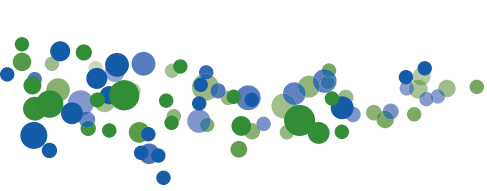
Якщо звернутись до зарубіжного досвіду, то можна сказати, що у більшості країн діють органи з примирення, посередницькі чи арбітражні служби, які мають незалежний статус. Так, в Іспанії діє Міжконфедераційна служба посередництва, арбітражу та примирення, яка є приватною установою. Управління Міжконфедераційною службою посередництва, арбітражу та примирення здійснюється соціальними партнерами, а її діяльність фінансується з державного бюджету. Відповідно до Закону «Про медіацію у цивільних та комерційних справах» 2012 року сторони спору при зверненні до суду повинні обов'язково надати сертифікат, який підтверджує попередню спробу примирення або посередництва [1].

У Польщі 01 серпня 2005 року була створена Громадська рада з альтернативного вирішення спорів і конфліктів, яка активно взаємодіє з Міністерством юстиції. Громадською радою приймаються документи, які врегульовують окремі питання щодо застосування процедур примирення, посередництва та медіації при врегулюванні спору, зокрема, Громадською радою були прийняті Стандарти проведення процедури посередництва та

медіації, Стандарти підготовки медіаторів, Кодекс етики польських посередників [2]. Починаючи з 2010 року при Міністерстві юстиції Польщі діє Департамент у справах жертв злочинів та сприяння посередництву, що регламентує діяльність посередників (медіаторів) [3].

Врегулювання трудових спорів у Бельгії здійснюється соціальними партнерами. У разі якщо представникам роботодавців і працівників не вдається врегулювати трудовий спір, то він передається двосторонньому комітету з примирення. Очолює такий комітет Голова, який призначається керівником Федеральної державної служби зайнятості, праці та соціального діалогу. Голова двостороннього комітету з примирення є незалежною та нейтральною стороною та виступає посередником у процесі врегулювання трудового спору [4].

Враховуючи досвід зазначених держав для України, доцільним є вдосконалення діяльності Національної служби посередництва та примирення. Так розширення повноважень Національної служби посередництва і примирення надасть можливість безперешкодно виконувати функції моніторингу стану соціально-трудових відносин, а також прогнозувати виникнення колективних трудових спорів. Такі пропозиції передбачені проектом Закону України «Про колективні трудові спори» [5]. Прийняття



цього законопроекту, на нашу думку, сприятиме чіткому визначенню функцій і повноважень Національної служби посередництва і примирення, що у цілому позитивно вплине на розвиток вітчизняної системи позасудових способів вирішення трудових спорів.

### **Використані джерела:**

1. DG de Autónomos, Trabajo y Economía Social Servicio de Mediación, Arbitraje y Conciliación (SMAC). Castilla-La Mancha. URL: <https://www.castillalamancha.es/gobierno/economiaempresasyempleo/estructura/dgtfsl/actuaciones/servicio-de-mediaci%C3%B3n-arbitraje-y-conciliaci%C3%B3n-smac> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Skibińska M. Komponenty pojęcia „alternatywne rozwiązywanie sporów” w literaturze polskiej i anglosaskiej jako determinanty przynależności różnych metod do ADR. Kwartalnik ADR. 2019. Nr 4 (48). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/999433> (дата звернення: 22.11.2024).
3. Społeczną Radą ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów. Ministerstwo Sprawiedliwości. URL: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/spoleczna-rada-do-spraw-alternatywnych-metod-rozwiazywania-sporow-przy-ministrze-sprawiedliwosci> (дата звернення: 22.11.2024).
4. Koukiagaki A. Individual and collective labour dispute settlement systems – a comparative review. International Labour Organization. 2020. URL: [https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed\\_protect/@protrav/@travail/documents/publication/wcms\\_760828.pdf](https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@travail/documents/publication/wcms_760828.pdf) (дата звернення: 22.11.2024).
5. Проєкт Закону про колективні трудові спори № 12034 від 16.09.2024 року. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/44879> (дата звернення: 22.11.2024).

*О. В. Бондар, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*





## ДО ПИТАННЯ ПРО МОДЕЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ

Конституційно закріплено, що людина та її гідність в Україні визнається найвищою соціальною цінністю, а права і свободи – визначають зміст і спрямованість діяльності держави (стаття 3 Конституції).

Цей припис Основного Закону чітко корелюється з положенням статті 55, яка закріплює право кожного на звернення з конституційною скаргою до Конституційного Суду України (далі – Конституційний Суд, Суд), яке не підлягає обмеженню в умовах воєнного стану.

Запровадження інституту конституційної скарги сприяло тому, щоб показати переваги, які стали можливими завдяки новому механізму захисту конституційних прав людини в Україні.

Традиційно в українській юридичній літературі поняття «конституційна скарга» визначають, як конституційно гарнатоване право фізичної та (або) юридичної особи ініціювати розгляд органом конституційного контролю питання, щодо відповідності конституції держави (конституційності) правових актів, які порушують конституційні права і свободи.

Загалом в доктрині конституційного права вироблено чотири основні моделі, що мають своє закріплення у низці держав, серед яких: 1) публічна скарга або *actio popularis*, 2) квазіпублічна скарга або *quasi actio popularis*, 3) індивідуальна пропозиція

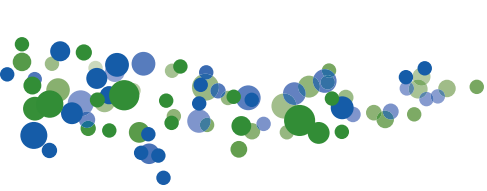
та 4) нормативна конституційна скарга. Ключова відмінність між зазначеними моделями полягає в об'єкті конституційної скарги, що розглянемо далі більш детально.

Публічна скарга визначає право кожної особи подати скаргу на нормативно-правовий акт без належного обов'язку доводити, що зазначена норма певним чином порушує її права. Запровадження моделі *actio popularis* передбачає активну участь суспільства у захисті прав і свобод громадян, адже правом на звернення володіє кожна особа. Варто розуміти, що така модель неминуче тягне за собою низку проявів зловживань правом з боку громадян щодо оскарження будь-яких законодавчих приписів.

Квазіпублічна скарга передбачає право подати скаргу на нормативно-правовий акт із обов'язком доведення порушення її прав ним.

Найменший вплив на механізм захисту прав та свобод людини має інститут індивідуальної пропозиції. Він передбачає, що особа може звернутися до органу конституційної юрисдикції з пропозицію розгляду нормативного акту на предмет його відповідності нормам Конституції, без обов'язку щодо початку відповідного провадження.

Найбільшого закріплення та поширення набула модель нормативної



конституційної скарги. Зазначена модель є прямою формою конституційної скарги, що надає право фізичним та юридичним особам подавати скаргу на порушення її основних суб'єктивних прав індивідуальним актом, прийнятим на підставі нормативного акта. Нормативна модель конституційної скарги може мати повний та частковий характер.

Повна конституційна скарга визначає право кожної особи звертатися до конституційного суду щодо конституційності прийнятого стосовно неї будь-якого правового акта. Що стосується часткової нормативної скарги, то вона визнає право на звернення щодо конкретної норми закону, що була застосована судом загальної юрисдикції щодо конкретного суб'єкта.

Аналізуючи норми Закону України «Про Конституційний Суд України», які регулюють процес звернення з конституційною скаргою, можемо зробити загальний висновок про те, що в Україні запроваджена часткова нормативна конституційна скарга. На нашу думку, така модель є неефективною та неповною, адже вона обмежує доступ особи до конституційного правосуддя для захисту

своїх прав. Після того як особа, що оскаржує весь закон або окремих його припис, вичерпує всі наявні національні механізми захисту прав людини вона втрачає можливість звернутися до Конституційного Суду України. За таких умов, у державі не буде забезпечена належним чином система захисту прав, адже особа буде позбавлена можливості належним чином захистити свої права в рамках національної системи. Млущою є думка, яку активно обговорюють в науці, що в Україні доцільно запровадити повну нормативну конституційну скаргу.

Завдяки запровадженню конституційної скарги в 2016 році вплинуло на покращення механізму захисту конституційних прав і свобод людини в Україні. З аналізу практики Конституційного Суду України, все ж можна побачити те, що Суд став спроможним стояти на сторожі людських прав, адже доступ до конституційного правосуддя для осіб з конституційною скаргою відкрив простір для формування більш ефективної національної системи захисту.

### Використані джерела:

1. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2016 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
2. Бисага Ю. М., Гецько М. М. Запровадження повної нормативної конституційної скарги в Україні як ефективного правового інструменту захисту основних прав та свобод.



Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні: зб. тез (м. Київ, 18 груд. 2015 р.). Конституційний Суд України; за ред. Ю.В. Бауліна. Київ: ВАТЕ, 2016. С. 41-49.

4. Крусан А.Р. Конституційно-правові засади запровадження конституційної скарги в Україні як форми захисту прав і свобод людини та громадянина. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні: зб. тез (м. Київ, 18 груд. 2015 р.). Конституційний Суд України; за ред. Ю.В. Бауліна. Київ: ВАТЕ, 2016. С. 31-37.

*О.А. Вергелес, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО СПОЛУЧЕННЯ РИНКУ «НА ДОБУ НАПЕРЕД» І ВНУТРІШНЬОДОБОВОГО РИНКУ**

На українському ринку електричної енергії «на добу наперед» (далі – РДН) та внутрішньодобовому ринку (далі – ВДР) купівля та продаж електричної енергії здійснюється на електронних торгах, які відбуваються відповідно в день, що передує добі постачання (РДН) та з дня, що передує добі постачання, і до «закриття воріт ВДР», що настає за 60 хвилин до початку розрахункового періоду (ВДР).

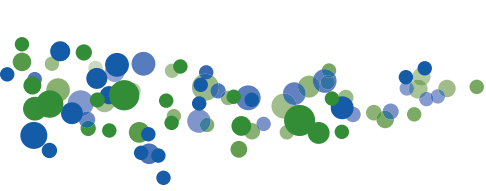
У 2022 році Енергетичне Співтовариство змінило додаток 1 до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, інкорпорувавши в Додаток, серед іншого, Регламент (ЄС) 1222/2015 про встановлення настанов щодо розподілу пропускної спроможності, що зробило його частиною *acquis* Енергетичного Співтовариства.

Цей акт передбачає функціонування РДН та ВДР як національних ринків держав-членів ЄС, однак торги та відповідно ціноутворення й постачання електричної енергії за результатами відбувається на загальноєвропейському рівні.

Україна має зобов'язання транспонувати цей Регламент у національне законодавство як Догоговірну сторону Енергетичного Співтовариства. Для цього у жовтні 2024 року було зареєстровано у ВРУ два законопроекти [1].

Основні спільні положення законопроектів щодо функціонування РДН/ВДР у єдиному сполученні ринків:

1. Послуги з організації торгів на ринку РДН/ВДР у єдиному сполученні можуть надаватися номінованим оператором ринку



(НОР) – юридичною особою, яка виконує функції та завдання із сполучення ринків (а саме: агрегація та передача заявок учасників ринку, а також передача інформації від оператора системи передачі (ОСП) оператору сполучення ринків (здійснює розрахунки на загальноєвропейському рівні із застосуванням алгоритмів SDAC/SIDC), передача інформації щодо результатів торгів учасникам торгів, проведення розрахунків і т.ін.), призначеним в Україні або паспортизованим НОР (призначений в іншій державі-члені ЄС та/або Договірних Сторонах Енергетичного Співтовариства) НКРЕКП. Процедура та особливості надання послуг таким НОР визначаються НКРЕКП.

2. Функції центрального контрагента (з обміну електричною енергією між торговою (-ми) зоною (-ми) України з іншими торговими зонами, зважаючи на фінансові права та зобов'язання, які є результатом цих обмінів) здійснює НОР або третя особа, якій НОР делегував такі функції.

3. Перелік загальноєвропейських та регіональних правил (Terms and Conditions or Methodologies), що підлягають застосуванню ОСП та НОР (-ами), затверджується Регулятором. Вони встановлюють єдині обов'язки для учасників SDAC/SIDC на загальноєвропейському та регіональному рівнях. Деякими науковцями загальноєвропейські та регіональні розглядаються «четвертинним» правом ЄС

[2].

4. НОР (-и) укладають договори, що забезпечують функціонування єдиного сполучення ринків з українським ОСП, а також НОР та ОСП інших держав-членів ЄС та/або держав-сторін Енергетичного Співтовариства.

Основні відмінності між законопроектами полягають у наступному.

1) Вимога, що НОР може бути юридична особа, яка має хоча б одну із ліцензій: на провадження діяльності оператора ринку або оператора організованого товарного ринку (Законопроект № 12087-1).

2) Обмеження, що під час дії воєнного стану в Україні та протягом 30 днів після його припинення чи скасування, в Україні діятиме лише один НОР, призначений НКРЕКП (Законопроект № 12087).

3) На противагу, заходи, необхідні для єдиного сполучення РДН/ВДР на період воєнного стану та протягом двох років після його закінчення/скасування, здійснюються одним із призначених НОР, який разом з ОСП забезпечує спільне виконання заходів, необхідних для єдиного сполучення ринків, та впровадження резервних процедур в рамках єдиного сполучення ринків (Законопроекту № 12087-1).

4) Вимога, що при єдиному сполученні ринків торги відбуваються у дві сесії: 1) перша - у вигляді торгів на РДН, які проводяться ОР у межах торгової (-их) зони (зон) України за правилами РДН/ВДР; 2)



друга сесія торгів при єдиному сполученні РДН проводиться НОР (-ами) за правилами торгів відповідного НОР (стаття 67-1 Законопроєкту № 12087-1).

Отже, інтеграція українських РДН/ВДР до SDAC/SIDC потребує: внесення змін до, зокрема, Закону України «Про ринок електричної енергії», розробку та зміну актів вторинного законодавства (зокрема, Правила РДН/ВДР), а також застосування вже затверджених Агентством з співпраці енергетичних

регуляторів загальноєвропейських правил (через їхнє затвердження НКРЕКП), підготовку, застосування та затвердження НКРЕКП регіональних правил. Правовими особливостями функціонування РДН/ВДР у єдиному сполученні є необхідність призначення, який також може виконувати функції центрального контрагента, можливість функціонування декількох НОР в торговій (-их) зоні (-ах) України.

#### Використані джерела:

1. Про внесення змін до законів України щодо об'єднання ринків електричної енергії України та Європейського Союзу: Проєкт Закону № 12087 від 02.10.2024. URL : <https://shorturl.at/mqu2m>; Про внесення змін до деяких законів України щодо імплементації норм європейського права з інтеграції енергетичних ринків, підвищення безпеки постачання та конкурентоспроможності у сфері енергетики: Проєкт Закону № 12087-1 від 18.10.2024. URL : <https://shorturl.at/9GXAt>;

2. Julius Rumpf. Quaternary Law in EU Electricity Regulation: Stretching Meroni too Far?. European Energy and Environmental Law Review. 2024. № 33(Issue 1):2-15. URL : <https://shorturl.at/Ds8mX>.

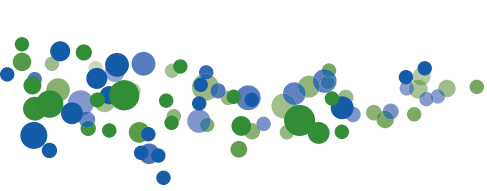
*О.А. Вергелес, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КЛІРИНГУ НА РИНКУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ

Закон України «Про ринок електричної енергії» окрім регулювання діяльності з виробництва, передачі, розподілу та споживання електричної енергії також

містить положення щодо здійснення розрахунків за купівлю/продаж електричної енергії, в тому числі через кліринг [1].

Кліринг – це правовідносини



комплексної природи, які регулюються нормами цивільного, господарського та біржового права України щодо встановлення остаточних зобов'язань сторін договору і гарантування їхнього виконання. Закон України «Проринки капіталу та організовані товарні ринки» встановлює основні положення щодо клірингу: «Кліринг – це процес визначення зобов'язань, у тому числі шляхом неттінгу, за деривативними контрактами та правочинами щодо інших фінансових інструментів, валютних цінностей, за товарними операціями, що супроводжується забезпеченням функціонування системи управління ризиками та гарантій з виконання таких зобов'язань». Для здійснення клірингу, юридична особа має отримати ліцензію на здійснення клірингової діяльності з визначення зобов'язань та/або клірингову діяльність центрального контрагента [2].

Кліринг можна визначити як фінансову операцію, яка здійснюється щодо фінансового засобу та/або клієнта, в свою чергу фінансова операція – це дії, які здійснюються для надання фінансових послуг (послуги – це операція або декілька операцій, які виконуються для досягнення однієї мети, за допомогою фінансових засобів, які мають бути здійснені для інтересів іншої особи (яка відрізняється від надавача фінансової послуги)) [3]. Умовою здійснення клірингу є договірні зобов'язання між учасниками

цих правовідносин. Визначення клірингу надає також Закон України «Про платіжні послуги», а саме: «Механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов'язань» [4]. Отже, кліринг – це дії, що передбачають застосування правових та фінансових засобів, які мають на меті взаємозалік вимог учасників торгів та забезпечення виконання зобов'язання в стандартному та автоматизованому режимі – що впливає на збільшення обсягу ліквідності ринку.

Саме така клірингова діяльність має здійснюватися на ринку електричної енергії щодо клірингу, однак наразі це не дозволено (виняток: особа має ліцензію товарної біржі та її діяльність регулюється біржовим законодавством), тому що дія Закону про ринки капіталу та організовані товарні ринки не поширюється на регулювання діяльності оператора ринку електричної енергії, оператора системи передачі, та на відносини, пов'язані з функціонуванням ринку електричної енергії [5].

Таке заборона є обґрунтованою, оскільки регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків має правові особливості, які не можуть застосовуватися до врегулювання здійснення клірингу на ринку електричної енергії як до не





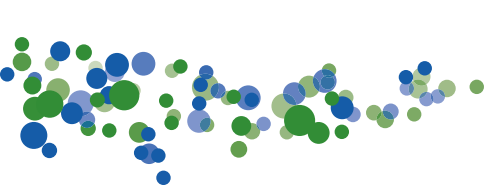
організованого товарного ринку з фізичною поставкою. Вимоги щодо клірингу до учасників ринку електричної енергії не можуть бути такими як і до учасників ринку капіталу та організованих товарних ринків відповідно до Положення про провадження клірингової діяльності (затверджене Рішенням НКЦПФ від 13.01.2022 № 5). Ці вимоги передбачають виконання переліку умов щодо здійснення такої діяльності (наприклад, розмір статутного капіталу, отримання ліцензій), які є надмірними для учасників ринку електричної енергії [6]. Зважаючи на те, що для регулювання національного ринку електричної енергії триває транспозиція acquis ЄС - для наближення українського ринку до внутрішнього ринку електричної енергії ЄС, де порядок здійснення клірингу врегульований - виникає потреба щодо вирішення цієї довготривалої правової колізії, оскільки нормативно-правові акти, що регулюють функціонування ринку електричної енергії оперують відповідними поняттями біржового права, а учасники

ринку мають потребу в отриманні послуг клірингу, що є передумовою високоліквідного ринку електричної енергії з вчасними розрахунками за торговими операціями.

Отже, наразі існує правова колізія між Законом України «Про ринок електричної енергії», який передбачає здійснення клірингу, та «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», який забороняє здійснення клірингу на ринку електричної енергії. Ця колізія не може бути вирішена за допомогою правових способів вирішення колізій – через вимоги біржового законодавства. Одним з рішень могло б стати створення клірингової установи для ринку електричної енергії, яка обслуговувала б договори на ринку електричної енергії (як передбачено ч. 9 ст. 75 Закону України «Про ринок електричної енергії»), після отримання необхідних ліцензій від НКЦПФР і на яку б поширювалося біржове право.

### **Використані джерела:**

1. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>;
2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>;
3. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 № 1591-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>;
4. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1953-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-IX#Text>;



rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text;

5. Див. 1;

6. Допомога Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку у гармонізації законодавства України, що передбачає створення сучасної організованої торгівлі фінансовими інструментами та товарами в Україні. URL : [https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/190522\\_Activity-II\\_report\\_final-UA\\_OZA.docx](https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/190522_Activity-II_report_final-UA_OZA.docx).

*О.Й. Вовк, к.ю.н., доцент*

*Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ЕТАПИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГАЛИЧИНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТЬ**

Місцеве (муніципальне) самоврядування як складний суспільно-політичний полісистемний комплекс в державах сучасної Європи еволюціонує не тільки на основі національних традицій і законодавства, а й рецептуючи перевірені віками універсальні права демократичних органів прямого народовладдя територіальних громад інших з альтернативних правових систем світу. Аналогічний процес відбувається протягом всього генезису державного розвитку в Україні, коли система місцевого самоврядування реформуючись вбирає в себе передові досягнення муніципального права європейських держав також повинна спиратися на вітчизняну практику громадського управління на місцях у тому числі з перебудовного періоду другої половини XIX століття в Австрійській (Австро-Угорській) монархії.

Зародження нової системи місцевого

самоврядування в українських землях Австрійській монархії відбувається підчас революційних перетворень 1848-1850 рр., тимчасово призупиняється за часів неоабсолютизму 1851-1860 рр. та мало продовження 60-90 роках XIX століття. Соціально-політичні причини становлення міського самоврядування можна умовно поділяти на загальні для всіх міст держави та безпосередні (конкретні) для кожного українського міста залежно від його стратегічного положення, економічного значення та адміністративного статусу.

На загальнодержавному рівні в Австрійській монархії введення нового місцевого самоврядування започатковується прийняттям загальноімперського державного закону «Про основні засади організації громад» 5 березня 1862 р. [1], за яким українські громади отримали власну (безпосередню) сферу діяльності, яка



полягала в тому, що громада, дотримуючись чинних державних чи крайових законів, самостійно розглядає всі справи, які безпосередньо стосуються громади і приймає відповідні ухвали (постанови) та втілює їх у життя, враховуючи власні інтереси [2, с. 238]. Надалі затверджується Закон «Про устрій громади і громадську виборчу ординацію» 12 серпня 1866 р. [3, с. 59 – 87], який передбачав способи об'єднання громад сіл, містечок і міст в Галичині та Буковині й зміну їх територій.

Після ухвалення австро – угорського договору, (угор. Kiegyezés) 15 березня 1867 р. та австрійської «Грудневої Конституції» (нім. Dezemberverfassung) 21 грудня 1867 р [4], в новоутвореній дуальній (двоєдиній) Австро-Угорській імперії, відкривається новий шлях реформі муніципального самоврядування в Галичині.

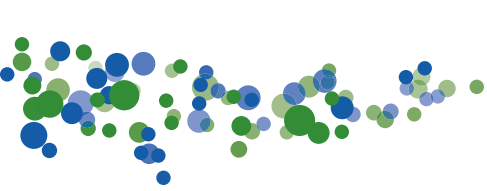
Правову основу забезпечення діяльності органів міського самоврядування в українських містах Галичини у 70-90 роках ХІХ ст. спочатку заклав «Статут королівського столичного м. Львова», що додавався до Закону «Про надання міського статуту королівському столичному місту Львову» від 14 жовтня 1870 р. [5], за яким встановлювалось сфера повноважень львівської громади, міської ради, президента міста, магістрату та інших міських установ. Магістратський Регламент м. Львова від 18 вересня 1872 р. в подальшому зазнав змін і доповнень нормативними актами від

9 липня 1874 р., 20 травня 1875 р., 20 квітня 1876 р. та 5 червня 1878 р.

Наступним був Закон «Про громадський закон для 30 більших міст» від 13 березня 1889 р. [6], що розпочав наступну стадію міської реформи в Галичині для українських міст: Броди, Бережани, Бучач, Дрогобич, Горлиця, Городок, Ярослав, Коломия, Підгайці, Перемишль, Самбір, Сянік, Снятин, Сокаль, Станіслав, Стрий, Тернопіль, Тереховля, Золочів, Жовква, який передбачав, утворення самостійних міських громад в містах з населенням понад 3000 мешканців з виборними міськими радами й міськими управами на чолі з бурмістром строком до 5 років.

Третій Закон «Про громадський закон для менших міст, містечок і більших громад» від 3 липня 1896 р. [7], За цим законом: а) право на самоврядування отримували ще 131 населений пункт Галичини з кількістю мешканців до 3000 тис осіб; б) всі мешканці міст та містечок поділялися на членів громади, нерезидентів муніципалітету в) в містах громада була представлена муніципальною радою (48 радників), магістратом («комунальним авторитетом»), мером.

На початку ХХ століття Законом австрійського райхсрату від 25 травня 1909 р. та низкою інших законодавчих актів були запровадженні зміни та доповнення до статуту м. Львова, які в основному стосувалися виборів до міської ради, сфери



повноважень магістрату та інших міських служб.

Вказані вище правові акти другої половини XIX -початку ст., міського самоврядування були наскільки досконалими, що зберегли свою чинність (з деякими змінами) у Західноукраїнській Народній Республіці та Східній Галичині у складі Польщі до початку Другої світової війни.

Враховуючи вище зазначене можна прийти до висновку, що запровадження міського самоврядування в українських містах Галичини у складі Австрійської (Австро-Угорської) монархії відбувалось трьома етапами: 1) з 1870 року; 2) з 1889 року; 3) з 1896 року та першим десятиліттям XX століття.

### **Використані джерела:**

1. Ustawa z dnia 5 marca 1862 określająca zasadnicze podstawy urządzenia gmin // Ustawy Krajowe dla Królestwa Galicji i Lodomerji. - Lwów, 1866.
2. Кіселичник В. Міське право та самоврядування громади Львова (друга половина XIX – початок XX століття).. Львів: ЛьвДувс; «Край», 2008. 352 с.
3. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. R. 1848 – 1916. – Kraków, 1866. Cz. XI, Nr. 19.
4. Dezemberverfassung 1867: Entstehung, Inhalt und Auswirkung. / Helmut Paul Wallner. - GRIN Verlag, 2008. 52 s.
5. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Krolewstwa Galicyi Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. Rok, 1870. - Część XXII № 79 - S. 122.
6. Ustawa z dnia 13. Marca 1889, zaprowadzająca ustawę gminną dla miast Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. Rok 1889. Wydany i rozesłany dnia 10 Kwietnia 1889. Część VII. Lwów: Z drukarni Wł. Łozińskiego, 1889. S. 89.
7. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Krolewstwa Galicyi Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. Rok, 1896. - Część VIII. № 51. S. 102.

*Н.І. Грицай, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*



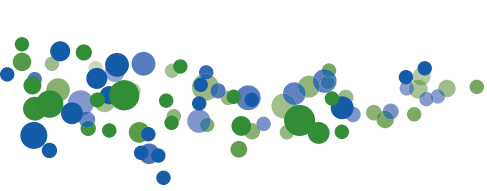
## ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО ГОЛОВИ

Київський міський голова є ключовою фігурою у системі місцевого самоврядування столиці України, що виконує унікальні функції, обумовлені як загальними принципами самоврядування, так і специфікою Києва як столиці держави. Його правовий статус визначається Конституцією України[1], Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" [2], Законом України "Про столицю України – місто-герой Київ" [3] та іншими нормативно-правовими актами, які регулюють питання місцевого самоврядування і столичного управління.

Обрання Київського міського голови здійснюється громадою столиці на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Він очолює Київську міську раду, яка є представницьким органом місцевого самоврядування, а також виконує функції голови Київської міської державної адміністрації, яка являє собою виконавчий орган Київської міської ради відповідно до ч. 1 ст. 10-1 ЗУ "Про столицю України – місто-герой Київ". Дане юридичне формулювання викликає дискусії серед юристів та політиків щодо необхідності реформування системи управління Києвом. Зокрема у ч. 2 ст. 10-1 ЗУ "Про столицю України – місто-герой Київ" зазначено, що Голова

Київської міської державної адміністрації призначається Президентом України в порядку, передбаченому Конституцією та законами України. Проте в ч.3 ст.12 ЗУ "Про місцеве самоврядування в Україні" передбачено, що сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях. Крім того, важливим аспектом є політичні ризики, пов'язані зі статусом Київського міського голови. Як керівник столиці, він перебуває у фокусі уваги не лише громади, а й центральної влади, що часто створює додаткові труднощі у виконанні його повноважень. Зокрема, конфлікти між міським головою та Офісом Президента, можуть перешкоджати реалізації міських програм та ініціатив.

Однією з ключових особливостей правового статусу Київського міського голови є його відповідальність не лише за вирішення питань місцевого самоврядування, але й за забезпечення реалізації державної політики на рівні столиці. Правовий статус Київського міського голови характеризується особливим регулюванням його повноважень у сфері управління столицею. Окрім основних повноважень, передбачених ЗУ "Про місцеве самоврядування в Україні", міський



голова Києва має додаткові, що визначаються ст. 17 ЗУ "Про столицю України – місто-герой Київ":

- бере участь у підготовці проектів законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, відповідних програм, що стосуються міста Києва;

- бере участь у вирішенні питань щодо проведення у місті заходів загальнодержавного та міжнародного характеру;

- бере участь у засіданнях Кабінету Міністрів України з правом дорадчого голосу при розгляді питань, що стосуються столиці України - міста Києва;

- вносить на розгляд Президента України, Кабінету Міністрів України проекти відповідних нормативно-правових актів та інші пропозиції з питань, що стосуються міста Києва як столиці України;

- бере участь у вирішенні питань щодо розміщення у місті Києві державних органів, представництв інших держав та міжнародних організацій, а також у протокольних заходах, що стосуються міста Києва;

- вносить до відповідних органів виконавчої влади пропозиції щодо передачі до сфери управління Київської міської ради, передачі або продажу у комунальну власність територіальної громади міста Києва чи районів у місті Києві підприємств, організацій, установ, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать

до державної або інших форм власності, а також часток (акцій, паїв), що належать державі в акціонерних товариствах, розташованих на території міста Києва, якщо вони мають важливе значення для забезпечення виконання містом Києвом столичних функцій;

- дає згоду на призначення та звільнення керівників підприємств та міських органів виконавчої влади подвійного підпорядкування;

- погоджує питання щодо створення, перепрофілювання або ліквідації підприємств та організацій загальнодержавного значення, розташованих на території міста Києва;

- одержує інформацію щодо діяльності всіх підприємств, установ та організацій на території міста, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, в частині, що стосується життєдіяльності міста Києва, та впливає на виконання містом Києвом столичних функцій.

Посада Київського міського голови є унікальним і складним явищем у системі місцевого самоврядування України, що обумовлено столичним статусом міста Києва. Особливістю цього статусу є поєднання функцій голови Київської міської ради та Київської міської державної адміністрації, а також додаткові повноваження. Водночас недосконалість законодавчого регулювання у питанні призначення голови КМДА створює ризики





для ефективного управління містом. Необхідно розробити законодавчі зміни, які б чітко визначали повноваження міського голови, усували політичні конфлікти та сприяли ефективній реалізації Києвом його

столичних функцій, забезпечуючи при цьому баланс між місцевими і державними інтересами.

### **Використані джерела:**

1. Конституція України: від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: від 21 травня 1997 року Відомості Верховної Ради України (ВВР), № 24, ст.170.
3. Про столицю України – місто-герой Київ: від 15 січня 1999 року Відомості Верховної Ради України (ВВР), № 11, ст. 79.

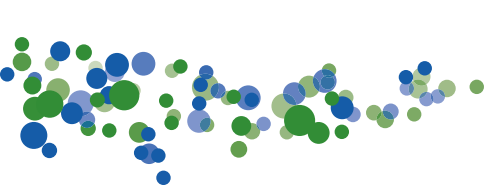
*К.А. Єрмольєва, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВАКЦИНАЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ**

Масова вакцинація та неоднозначна її оцінка населенням стали ключовими питаннями охорони здоров'я в умовах пандемії, викликаної інфекційною хворобою COVID-19. У цьому контексті особливого значення набуває проблема обов'язкової вакцинації як правового явища. У законодавстві сучасних держав використовуються різні підходи до її вирішення. Приклад держав-членів Європейського Союзу формує сприятливий простір для визначення економічних, політичних, соціальних чинників, що можуть зіграти як на користь, так і на

шкоду процесу, критично важливого для збереження людського капіталу та розвитку економіки. У даному дослідженні буде проаналізований досвід Федеративної Республіки Німеччини, оскільки особливістю правового регулювання організації та проведення вакцинації в цій державі є її добровільний характер.

У 2001 році у Німеччині набрав чинності Закон «Про захист населення від інфекційних захворювань». Зазначений нормативно-правовий акт формує правову основу для вакцинації з метою захисту громадян від інфекційних захворювань



[1]. У Німеччині вартість всіх вакцин перелічених в календарі щеплень покривається державними та приватними страховими компаніями. За законодавством Німеччини, обов'язковою є лише імунізація від кору (починаючи з 01 березня 2020). Вакцину мають отримати всі діти старше одного року, що відвідують заклади догляду за дітьми; люди, що працюють в таких закладах; а також особи, що проживають в квартирах спільного проживання для біженців [2].

Державною установою на яку покладено виконання повноважень в сфері боротьби з інфекційними захворювання, у тому числі, організації і проведення вакцинації в Німеччині покладено на Федеральний інститут інфекційних та неінфекційних захворювань (Інститут ім. Роберта Коха), який є підвідомчою установою Федерального міністерства охорони здоров'я. Інститут є провідною державною науковою установою в галузі біомедичної техніки та важливим органом із захисту здоров'я населення Німеччини. Крім виконання інших завдань, Інститут ім. Роберта Коха займається виявленням та попередженням інфекційних захворювань, а також здійснення епідемічного нагляду за ними. У процесі реалізації своїх технічних та регулюючих функцій, Інститут ім. Роберта Коха надає консультативну допомогу низці комітетів, у тому числі Постійному комітету із вакцинації [3].

Постійний комітет з вакцинації є незалежним консультативним органом, який розробляє національні рекомендації щодо використання зареєстрованих вакцин. Членів Комітету призначає Федеральне міністерство охорони здоров'я Німеччини терміном три роки. Рекомендації Постійного комітету з вакцинації мають загальнонаціональний характер та ґрунтуються на критерії доказової медицини. Комітет аналізує ставлення шкоди та користі окремих препаратів, а також вивчає епідеміологічну ситуацію в країні та узагальнює інформацію щодо проведення загальнонаціональної вакцинації, тоді як Федеральний інститут вакцин та біомедичних препаратів (Інститут ім. Пауля Ерліха) займається реєстрацією вакцин, перевіряючи їх ефективність та безпеку. Постійний комітет з вакцинації публікує свої рекомендації в Епідеміологічному бюлетені щорічно, паралельно розміщуючи їх на веб-сайтах Інституту ім. Роберта Коха. З 2004 року також виходять докладні пояснення щодо рекомендацій. Відповідні рекомендації включають календар основних щеплень для новонароджених, немовлят, дітей, підлітків та дорослих, а також таблицю з пояснювальними примітками, яка містить показання до призначення вакцин та термінами введення бустерних доз [1].

Таким чином, у Німеччині вакцинація має добровільний характер із



необов'язковим оформленням документів, у цій державі передбачене лише одне обов'язкове щеплення. Проте населення постійно інформується про необхідність проведення вакцинації. Враховуючи стрімке збільшення захворюваності на кір у 2019 році, яке, у свою чергу, було пов'язане з низьким рівнем охопленням вакцинацією громадян Німеччини, з 2020 року наявність щеплень стала обов'язковою для дитячих організованих колективів [4, с. 72]. Враховуючи активні євроінтеграційні

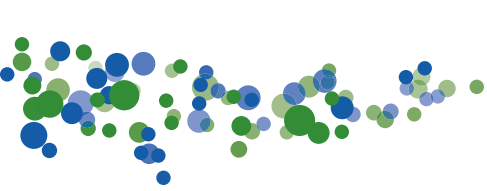
процеси, які відбуваються в Україні актуальним є подальше дослідження досвіду держав-членів Європейського Союзу з метою врахування їх позитивного досвіду при вдосконаленні законодавства України в сфері організації та проведення профілактичних щеплень для забезпечення повноти охоплення щепленнями населення та посилення відповідальності громадян за відмови та несвоєчасність їх проведення.

#### **Використані джерела:**

1. Rechel B., Richardson E., McKee M. The organization and delivery of vaccination services in the European Union. The European Observatory on Health Systems and Policies. 2018. URL: [https://health.ec.europa.eu/document/download/674087a6-5116-426e-bdff-248a55d9e14e\\_en](https://health.ec.europa.eu/document/download/674087a6-5116-426e-bdff-248a55d9e14e_en) (дата звернення: 22.11.2024).
2. Рожко Ю. Календарі щеплень: Україна і ЄС. InGenius. 2020. URL: <https://ingeniusua.org/articles/kalendari-shcheplen-ukrayina-i-yes> (дата звернення: 22.11.2024).
3. European Observatory on Health Systems and Policies and OECD. Germany: Country Health Profile 2017. In series: State of Health in the EU. Paris: European Observatory on Health System and Policies, and Brussels. OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/publications/germany-countryhealth-profile-2017-9789264283398-en.htm> (дата звернення: 22.11.2024).
4. Трущенко Л.В., Теренда Н.О., Солтис І.С. Порівняльний аналіз організаційних форм і моделей управління імунізацією населення у світі та в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2023. № 1 (95). С. 70-74.

*О.В. Калінніков, доктор філософії, докторант  
«Одеська юридична академія»*

## **ЕФЕКТИВНА БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК ЗАПОРУКА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**



Корупція належить до найбільш небезпечних негативних соціальних явищ, що призводять до руйнування основ правопорядку і різко ослабляють усі державні інститути. Як свідчить світовий історичний досвід, поширеність корупції значно зростає в періоди великих соціальних потрясінь [1].

За останні роки Україна прийняла ряд законодавчих та інституційних заходів для зміцнення протидії корупції. Були створені спеціальні органи, такі як Національне антикорупційне бюро, Спеціалізовані антикорупційні прокуратури та Національне агентство з питань запобігання корупції. Ці органи відповідають за розслідування та притягнення до відповідальності осіб, замішаних у корупційних справах [2, с. 148].

Ефективна боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який ґрунтується на міжнародних стандартах та суворому дотриманню верховенства права.

Серед основних засобів боротьби з корупційними явищами в правовій державі відокремлюється кримінальна відповідальність, яка внаслідок її невідворотності, є дієвим механізмом, як її подолання, так і запобігання.

Чинне кримінальне законодавство України передбачає сувору кримінальну відповідальність за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, якими з огляду на приписи ст. 45 Кримінального

кодексу України (далі – КК України), вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364І, 3652, 368-3692 КК України; при цьому кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією вважаються також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 3662, 3663 КК України [3].

Порядок кримінального провадження на території України визначається тільки кримінальним процесуальним законодавством України, до складу якого в силу ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України), входить також безпосередньо КПК України [4].

На практиці виникають непоодинокі випадки коли особи, підозрювані у вчиненні корупційних правопорушень ухиляються від кримінальної відповідальності у спосіб переховування від органів слідства та суду.

Положення КПК України, зокрема, глави 241 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» встановлюють порядок кримінального провадження в разі, якщо підозрюваний переховується від органів слідства та суду [4].

Так, згідно з приписами ст. 2971 КПК України спеціальне досудове розслідування



здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні щодо злочинів, передбачених статтями 109, 110, 1102, 111, 1111, 1112, 112, 113, 114, 1142, 115, 116, 118, частиною другою статті 121, частиною другою статті 127, частинами другою та третьою статті 146, статтями 1461, 147, частинами другою - п'ятою статті 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), статтями 209, 255-2586, 348, 364, 3641, 365, 3652, 368, 3682, 3683, 3684, 369, 3692, 370, 379, 400, 408, 436, 4361, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 4421, 443, 444, 445, 446, 447 Кримінального кодексу України, стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук [4].

При цьому, ч. 3 ст. 323 КПК України передбачено порядок спеціального судового провадження [4].

Порядок спеціального досудового

розслідування та спеціального судового провадження (in absentia) надає можливість провести, завершити досудове розслідування, передати до суду обвинувальний акт та його розглянути за відсутності підозрюваного, обвинуваченого.

Таким чином, ефективна боротьба з корупцією в Україні є дуже важливим, оскільки лише подолання цієї проблеми буде суттєвим кроком на євроінтеграційному шляху. Встановлений кримінальним процесуальним законом порядок in absentia надає можливість притягати до кримінальної відповідальності осіб за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, навіть якщо вони переховування від органів слідства та суду. При цьому цей процес в Україні, як у правовій державі, повинен здійснюватися з дотриманням міжнародних стандартів та принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

### Використані джерела:

1. Бабенко К.А., Лазаренко С.Ж. Про деякі аспекти протидії корупції в Україні. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/564-pro-deyaki-aspekti-protidiji-koruptsiji-v-ukrajini.html>

2. Біленко О.А. Боротьба з корупцією як один з головних критеріїв членства України в ЄС. The XXI International Scientific and Practical Conference «Informational, modern and



recent theories of development», May 29 – 31, 2023, Madrid, Spain. 353 p. С. 147-150.

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

*Д.О. Коновалова, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **OSINT-ІНСТРУМЕНТИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ СУБ'ЄКТАМИ РОЗСЛІДУВАННЯ**

Відповідно до п. 20 розділу 4 Протоколу Берклі, розслідування з використанням даних у відкритому доступі стосується використання інформації у відкритому доступі для функцій збору інформації та доказів кримінальних правопорушень [1].

Інструменти та методи OSINT широко застосовуються в кібербезпеці для збору інформації з відкритих джерел. Дані засоби активно використовують правоохоронні органи, приватні детективи та журналісти для отримання інформації про подію кримінального правопорушення та встановленню осіб, які його вчинили. Для слідчого, дізнавача, прокурора (суб'єктів розслідування), OSINT є важливим інструментом, що дозволяє ефективно вирішувати завдання розслідування та здійснювати моніторинг даних стосовно підозрюваних осіб.

За сферою дії OSINT-інструменти

поділяються на: 1) засоби для збору інформації про домени та IP-адреси; 2) програмне забезпечення для аналізу соціальних мереж; 3) геолокаційні інструменти; 4) програми для аналізу зображень, текстів, документів; 5) бази даних та архіви; 6) спеціалізовані OSINT-платформи. Ці інструменти допомагають виконувати аналіз у багатьох аспектах розслідування: пошук інформації про осіб, компанії, інфраструктуру, перевірка достовірності фактів, встановлення геолокації тощо.

Прикладом інструменту для аналізу соціальних мереж є Maltego [2] - засіб візуалізації, який використовується фахівцями з кібербезпеки та правоохоронними органами. Maltego забезпечує відображення даних на графіку, використовуючи графічні вузли для візуалізації зв'язків. Крім того,





даний інструмент може відстежувати адреси та транзакції на чорних ринках, криптовалютних платформах, шукати домени, пов'язані зі зловмисними, фішинговими кампаніями, розсиленням спаму. Популярним додатком Maltego є TinEye – інструмент для аналізу зображень, який використовує технологію ідентифікації зображень замість ключових слів, знаків чи метаданих. TinEye постійно сканує мережу Інтернет і додає зображення до свого індексу. Суб'єктам розслідування Maltego допомагає знаходити цифрові докази серед великого масиву різних електронних даних.

Слід зазначити про пошукову систему Shodan [3], яка забезпечує миттєву видимість IT-інфраструктури юридичної особи. Ввівши назву компанії, суб'єкти розслідування можуть отримати список інтернет-пристроїв, організований за мережею або IP-адресою, а також інформацію про їхнє місцезнаходження, налаштування конфігурації та будь-які недоліки в безпеці [4].

У ході розслідування може виникнути необхідність отримання архівних даних – у цьому допоможе цифрова база Wayback Machine [5]. Вона створена для того, щоб періодично робити скріншоти веб-сторінок і зберігати їх для подальшого використання. Близько 699 мільярдів веб-сторінок було заархівовано за допомогою цієї технології [4]. Дана база може використовуватися слідчим, дізнавачем, прокурором для

розуміння того, яка інформація містилася на конкретному веб-ресурсі протягом певного часу.

Спеціалізовані OSINT-інструменти зосереджуються на зборі інформації з безкоштовних інтернетресурсів. Наприклад, OSINT Framework [6], який містить велику кількість даних та додаткові функції. Даний інструмент використовується правоохоронними органами різних країн і є дуже ефективним у зборі доказів з відкритих джерел та їх організації.

Геолокаційні інструменти надають можливість суб'єктам розслідування здійснювати аналіз супутникових знімків (Google Earth Pro), проводити пошук геолокації за номером телефону (GeoFinder) та аналізувати сонячні тіні для визначення часу й дати знімків (Suncalc). Зазвичай, такі інструменти використовуються для спростування фейкової інформації, яка може ширитися мережею інтернет.

Інструменти та методи OSINT демонструють значний потенціал та велику ефективність під час розслідування кримінальних правопорушень, зокрема кримінальних кіберправопорушень та воєнних злочинів. Використання даних з відкритих джерел дозволяє суб'єктам розслідування ефективно збирати, аналізувати та перевіряти великі обсяги електронних даних, сприяючи розкриттю кримінальних правопорушень.

**Використані джерела:**

1. Протокол Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних: Пошук у відкритих джерелах. (б. д.). Організація Об'єднаних Націй. <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2022/03/Berkeley-Protocol-Ukrainian.pdf>;
2. Maltego. URL: <https://www.maltego.com/> (дата звернення: 25.11.2024).
3. Shodan. URL: <https://www.shodan.io/> (дата звернення: 25.11.2024);
4. Найкращі інструменти для розвідки на основі відкритих джерел (OSINT) у 2023 році. URL: <https://thetransmitted.com/security/najkrashhi-instrumenti-dlya-rozvidki-na-osnovi-vidkritih-dzherel-osint-u-2023-roczii/> (дата звернення: 25.11.2024);
5. Wayback Machine. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/> (дата звернення: 25.11.2024);
6. OSINT Framework. URL: <https://osintframework.com/> (дата звернення: 25.11.2024).

*С.Т. Корильчук, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ**

Корупція становить загрозу демократії та правам людини, ставить під сумнів економічну стабільність країни, а також підриває довіру людей до влади. Тому необхідно боротися зі всіма проявами корупції, у тому числі, і з незаконним збагаченням.

За статистичними даними Офісу Генерального прокурора у 2023 році обліковано 77 кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним збагаченням (ст. 368-5 КК України), у яких 4 особам вручено повідомлення про підозру, з обвинувальним актом до суду спрямовано 0 проваджень.

За січень-жовтень 2024 року обліковано 88 кримінальних правопорушень вказаної категорії, у яких 6 особам повідомлено про підозру, з обвинувальним актом до суду направлено 0 проваджень [1].

Аналіз наведених статистичних даних дає підстави стверджувати про низьку ефективність розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, передбачених статтею 368-5 КК України. Зазначене спричинено недосконалістю самої правової норми, яка встановлює відповідальність за вчинення незаконного збагачення, що не раз зауважувалось науковцями [2], латентністю самого



корупційного кримінального правопорушення, так і складністю його розслідування.

Першочерговою особливістю розслідування зазначеного кримінального правопорушення є походження відомостей, які стали підставою для внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Так, вказані відомості можуть міститися в:

- заявах, повідомленнях, зверненнях фізичних та юридичних осіб, а також в інформації, оприлюдненій в засобах масової інформації, інтернет-ресурсах;
- матеріалах оперативно-розшукової діяльності, конфіденційного співробітництва;
- матеріалах кримінальних проваджень;
- зверненнях інших органів державної влади. З цього приводу зауважують Сергєєва Д.Б. та Сванадзе Л.П., що однією з характерних особливостей відкриття кримінального провадження по факту можливого незаконного збагачення особи є обов'язкова наявність висновку Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) [3, с. 212], який в подальшому передається відповідному органу досудового розслідування.

Окрім того, виникає й ряд інших особливостей розслідування.

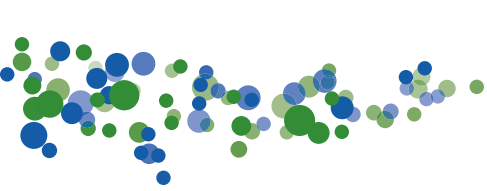
По-перше, розвиток та використання інформаційних комп'ютерних технологій дозволив приховувати сліди вчинення

незаконного збагачення, оскільки особи почали використовувати різні анонімні інтернет платформи для прикриття своєї протиправної діяльності, зокрема, це стосується набуття суб'єктами активів у віртуальній (цифровій формі), розміщених переважно на торговельних біржах, адміністратором яких є іноземні юридичні особи приватного права.

По-друге, незаконне збагачення характеризується спеціальним суб'єктом його вчинення, особою уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, згідно п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

По-третє, наявність різноманітних способів приховування даного кримінального правопорушення, а саме: оформлення активів на підставних осіб, отримання фіктивних позик, укладення удаваних правочинів, створення суб'єктів господарювання з метою маскуванню походження необґрунтовано набутого майна, безпідставне отримання знижок, прощення боргів, виграш в лотерею, нібито отримання коштів у спадок від померлих родичів, взяття кредиту у друзів, які не є суб'єктами декларування тощо.

По-четверте, складність проведенням різних процесуальних дій органом досудового розслідування обумовлена можливістю фігуранта здійснювати вплив на свідків, та інших учасників процесу, яким відомі обставини набуття активів,



зокрема, оформлених на третіх осіб.

Таким чином, наразі не сформований єдиний механізм (методика) розслідування кримінальних проваджень щодо незаконного збагачення та відсутня судова практика розгляду зазначеної категорії справ. Відсутність сталої методики розслідування пов'язана із неординарністю та різноманітністю

схем щодо приховування активів, що в свою чергу впливає на забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини.

### Використані джерела:

1. Офіс Генерального прокурора. Статистика. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 25.11.2024).
2. Осадчий В.І. Незаконне збагачення (ст. 368-5 КК України): короткий огляд. DICTUM FACTUM. № 1(6). 2020. С.133-140. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/136/118> (дата звернення 25.11.2024).
3. Сергєєва Д.Б., Сванадзе Л.П. Початковий етап розслідування незаконного збагачення. Вісник кримінального судочинства. №3-4/2022. С. 208-217.

*В.В. Костицький, д.ю.н., професор  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОРКЕМА ГІЛКА ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛЬНОСТІ АВТОНОМІЇ

Місцеве самоврядування ґрунтується на сучасних соціальних демократичних цінностях участі народу у здійсненні влади, ідеї муніципальної автономії, а також з врахуванням того, що більшістю країн неможливо управляти лише з центру. Зміцнення місцевого самоврядування важливе й актуальне за сучасних умов також

з огляду на поступове розширення функцій держави, зростання міри її втручання в суспільні справи, наростанням державної нормотворчості.

Місцеве самоврядування нами розглядається як окрема гілка публічної влади, яка формується поряд із органами державної влади Українським народом як



суб'єктом влади і діяльності якої також має місце поділ владних повноважень між головами територіальних громад, місцевими радами, їх виконавчими органами [1]. На сьогодні забезпечення автономії та демократичного облаштування муніципальної влади є важливою ознакою сучасності держави [3].

В Україні процеси децентралізації ознаменувалися не тільки формуванням та збільшенням територіальних громад, що ускладнило доступ громадян до отримання послуг від органів влади, але й передачею «на плечі» місцевих бюджетів питань охорони здоров'я, освіти, комплексного розвитку території. Звичайно, передача значного кола повноважень на місця слугує підтриманню паритету у відносинах держави з громадянським суспільством, знижує відчуження населення від влади, від вирішення питань місцевого значення. Але диспропорції у розвитку територій об'єктивно зумовили ситуацію, коли в одних територіальних громадах акумульовано значні кошти, які часом використовуються нерозважливо та без врахування потреб оборони, а інших громадах не вистачає коштів на утримання закладів охорони здоров'я чи утримання і експлуатацію житлового фонду або комунальних мереж.

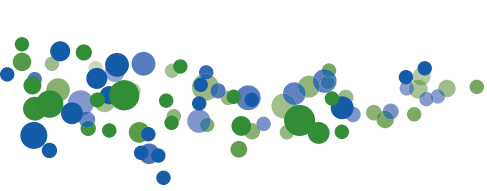
Проведені в останні десятиріччя кілька реформ виявилися половинчастими і не сприяли зменшенню числа і складності проблем у функціонуванні муніципальної

влади, продемонстрували відсутність системного підходу для досягнення поставлених цілей.

Сучасний стан місцевого самоврядування в Україні характеризується: відсутністю дієвої системи гарантій виконання функцій та повноважень органів місцевого самоврядування та належного матеріального, фінансового, кадрового та іншого ресурсного їх забезпечення. кризою житлово-комунального господарства, систем енерго-паливо-водозабезпечення і соціальної інфраструктури; поглибленням диспропорцій у соціально-економічному стані територіальних громад та регіонів; відсутністю належної системи визначеного законодавством механізму контролю за діяльністю місцевої влади з боку територіальної громади та центральної влади.

Посиленню негативних тенденцій сприяла і небезпечна тенденція політизації місцевих рад: вони після суто пропорційних виборів 2006 р. взагалі нагадували український парламент, так би мовити, в мініатюрі.

Сьогодні мусимо говорити про головне – про досягнення оптимального балансу між функціями держави та місцевого самоврядування в рамках чинної Конституції України. Аналіз повноважень самоврядних органів влади та їх співвідношення з повноваженнями місцевих держадміністрацій наприклад



у галузі господарювання демонструє їх неузгодженість[2]. Тому на порядок денний стала проблема удосконалення законодавства про вибори органів місцевого самоврядування на мажоритарній основі, участі держави в утриманні та експлуатації власності територіальних громад, яка була передана їм державою, забезпечення

принципу субсидіарності у правовому регулюванні діяльності місцевого самоврядування та договірних відносин між органами місцевого самоврядування та державою, можливо за участю відповідних всеукраїнських громадських організацій.

### **Використані джерела:**

1. Костицький В.В. Про місцеве самоврядування як окрему гілку влади / В.В. Костицький // Малий і середній бізнес (Право, Держава, Економіка) / у співавторстві / – 2016. – № 3-4 (66-67). – С. 3-8.
2. Компетенція місцевих органів виконавчої влади, регіональних та міських органів місцевого самоврядування у сфері господарювання” (за редакцією академіка В.К. Мамутова, “Бюлетень законодавства і юридичної практики України”, 2010, випуск 6
3. Kostytsky V. Scientific ideas, legal progress, scientific legal doctrine: searching for the optimal power model in the modern state // European science. Európska Veda. Scientific journal. Vedecký časopis, Podhájska, Vol. 4., 2019, pp. 47-50.

*Р.В. Куріцький, аспірант*

*Сумський аграрний національний університет*

## **ПРАВОВІ АСПЕКТИ: УТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ЇХ МІСЦЕВИХ ОСЕРЕДКІВ В УКРАЇНІ**

Політичні партії в Україні мають особливий статус, оскільки вони, відповідно до норм законодавства, беруть участь у виборах і тим самим активно впливають на діяльність органів державної влади, економіку та соціальні процеси. Поняття політичної партії надано законодавцем у

статті 2 Закону України «Про політичні партії в Україні», відповідно до якої політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян-прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і





вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Сама суть створення політичних партій полягає у боротьбі за владу.

Можна стверджувати, що багатопартійність є певною гарантією проти зловживань владою, своєрідним способом контролю державних посадових осіб та політичних діячів, а за їх відсутності посилюється загроза виникнення авторитарного режиму, якому притаманна однопартійність. Як запобіжник від ймовірних зловживань владою, Верховною Радою України було передбачено в положенні Конституції те, що заборона діяльності політичної партії здійснюється виключно на підставі ухваленого рішення суду за відповідним позовом Міністерства юстиції (відповідно до положень частини 1 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України від 06.11.2011 № 395/2011).

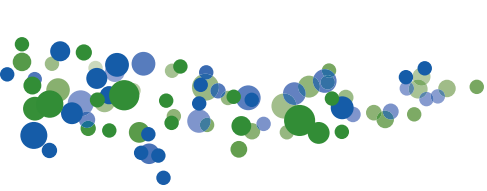
Наявність великої кількості політичних партій не є індикатором сильної демократії.

Так Україна і має багатопартійну систему та станом на 2024 рік налічується офіційно зареєстровано близько 370 політичних партій (відповідно до даних реєстрів Міністерства юстиції України), водночас відповідно до даних Єдиного державного реєстру звітності політичних партій про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру Національного агентства з питань

запобігання корупції, щоквартально подають свою фінансову звітність лише близько 270 політичних партій, що здійснюють свою діяльність. Крім того, необхідно зазначити, що на останніх виборах до Верховної Ради у 2019 році, відповідно до даних оприлюднених на сайті Центральної виборчої комісії України, взагалі брали участь 22 політичні партії, 5 з яких стали парламентськими. З цього можна зробити висновок, що в Україні 1/3 зареєстрованих партій існує лише на «папері».

Таким чином, одним з ймовірних шляхів у боротьбі з такими політичними «партіями-примарами» було б доцільно провести «актуалізацію» реєстру партій і це дозволило б скасувати реєстрацію політичних «партій-примар» та стимулювало б решту партій до проявів бодай мінімальної активності. Проте при реалізації зазначеного можливо настання негативних наслідків, тому з метою запобігання негативним наслідкам проведення такої актуалізації треба проводити не пізніше ніж за рік до виборів. Інакше масове скасування реєстрації окремих партій напередодні старту виборчої кампанії може стати інструментом втручання у виборчий процес.

Також варто звернути увагу, що з проголошення незалежності України у 1991 році судовими органами було ухвалено близько 20 рішень про заборону діяльності політичних партій, діяльність яких



була антидержавницькою та такою, що суперечила інтересам суспільства. Водночас жодне з ухвалених судових рішень так і не було реалізовано на практиці.

Враховуючи вищезазначене можна дійти висновків, що основними чинниками існування переважної більшості реальних та потенційних корупційних практик в забезпеченні доброчесності політичних партій та виборчих кампаній в Україні є непрозорий механізм утворення, легалізації, діяльності та їх припинення.

До числа основних факторів можна віднести існування доволі обтяжливого механізму утворення політичної партії її державної реєстрації через процедури організації та проведення установчих зборів в режимі офлайн, фізичного збору та підтвердження 10 тис. підписів громадян України на підтримку ініціативи створення політичної партії та процедури реєстрації політичних партій в органах Міністерства юстиції України в умовах сьогодення є

доволі проблематичне оскільки окремі території (Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської, Миколаївської областей та АР Крим) знаходяться під тимчасовою військовою окупацією російської федерації.

Відсутність Методології (розробки типової форми статуту) та Порядку, що регламентував би процедури утворення, реєстрації, діяльності та припинення політичних партій, їх територіальних утворень, створюють перепони, а відтак несуть в собі потенційні корупційні ризики.

Таким чином, з метою вирішення проблем «обтяжливого та непрозорого механізму утворення та припинення політичних партій та їх місцевих осередків» у пункті 1.5 «Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки» передбачено ряд заходів направлених на впровадження відповідних змін положень Закону.

### **Використані джерела:**

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>;
2. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-ІІІ : станом на 21 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>;
3. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Каб. Міністрів України від 04.03.2023 № 220 : станом на 22 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>



*А.Ю. Лаба, аспірант  
Київський міжнародний університет*

## **КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ОЧІКУВАНОЇ ВАРТОСТІ ПРЕДМЕТА ЗАКУПІВЛІ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

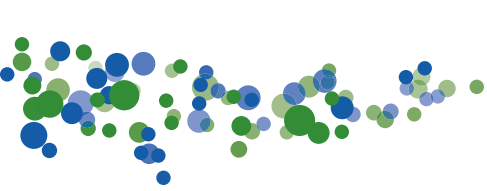
У статті аналізується необхідність запровадження концепції визначення очікуваної вартості предмета закупівлі на рівні органів місцевого самоврядування. Обґрунтовано ключові переваги такого підходу, зокрема підвищення прозорості, запобігання корупції та забезпечення економічної ефективності. Розглянуто зарубіжний досвід і запропоновано рекомендації щодо впровадження концепції в Україні.

Система публічних закупівель є важливим інструментом для ефективного використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування. Одним із ключових елементів цієї системи є визначення очікуваної вартості предмета закупівлі. Наразі відсутність єдиної концепції та методології на цьому рівні призводить до низки проблем: завищених цін, неефективного використання ресурсів і корупційних ризиків. Розробка та впровадження концепції визначення очікуваної вартості дозволить оптимізувати процес закупівель, забезпечити чесну конкуренцію та підвищити рівень довіри громадськості до місцевих органів влади.

елементом у процедурі закупівель, від якого залежить: формування бюджету закупівлі, визначення межі процедур закупівлі (спрощена, конкурентна, відкриті торги) та можливість проведення чесної конкуренції серед учасників. Без точного визначення очікуваної вартості існує ризик завищення витрат або, навпаки, нереалістичних розрахунків, які унеможливають виконання контракту.

Проблеми відсутності єдиної концепції пов'язані з наступними чинниками:

- Відсутність уніфікованої методології. Органи місцевого самоврядування часто використовують різні підходи до визначення вартості, що створює дисбаланс у якості та економічності закупівель;
  - Корупційні ризики. Відсутність прозорості на етапі формування очікуваної вартості дозволяє маніпулювати даними для отримання вигоди окремими сторонами;
  - Неекономне використання бюджетних коштів. Завищення або заниження очікуваної вартості може призводити до зайвих витрат або низької якості послуг.
- У країнах Європейського Союзу, зокрема в Німеччині, Франції та Польщі,



існують чіткі рекомендації щодо визначення очікуваної вартості. Ці рекомендації базуються на таких принципах: аналіз ринку та використання ринкових цін, використання електронних інструментів для збору даних про ціни, постійне оновлення баз даних про вартість товарів і послуг. Наприклад, у Німеччині муніципалітети використовують централізовані системи моніторингу ринку, які дозволяють визначити оптимальну ціну. У Польщі створено єдині довідники цін для стандартних закупівель.

Впровадження концепції визначення очікуваної вартості на рівні органів місцевого самоврядування має стати пріоритетом для України. Основні переваги:

- Стандартизований підхід унеможливорює маніпуляції з цінами;
- Точні розрахунки дозволяють оптимізувати витрати;
- Реалістична очікувана вартість сприяє залученню більшої кількості учасників до торгів;
- Відкритість даних про очікувану вартість зміцнює довіру до місцевих органів влади.

Ми сформулювали наступні рекомендації щодо наступного впровадження концепції. Необхідно затвердити державні

рекомендації або методологію, адаптовану до потреб органів місцевого самоврядування та впровадження системи моніторингу цін дозволить отримувати актуальні дані про ринок.

Наступна організація тренінгів для посадових осіб, які займаються публічними закупівлями, з акцентом на аналіз ринку та використання цифрових інструментів та створення відкритого доступу до інформації про визначення очікуваної вартості.

Отже, затвердження концепції визначення очікуваної вартості предмета закупівлі на рівні органів місцевого самоврядування є важливим кроком до вдосконалення системи публічних закупівель в Україні. Це сприятиме ефективному використанню бюджетних коштів, підвищенню рівня довіри громадян і зміцненню демократичних принципів управління. Використання найкращих міжнародних практик дозволить створити прозору, ефективну та конкурентну систему закупівель, що відповідатиме сучасним викликам та європейським стандартам.

### **Використані джерела:**

1. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад [чинний від 08.04.2015] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.



2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

3. Маркович Г. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс] / Г. Маркович. Режим доступу: [http://galinfo.com.ua/articles/v\\_chomu\\_polyagayut\\_osoblyvosti\\_formuvannya\\_byudzhativ\\_otg\\_249352.html](http://galinfo.com.ua/articles/v_chomu_polyagayut_osoblyvosti_formuvannya_byudzhativ_otg_249352.html)

4. Наталенко Н.В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади (навчальний модуль) / Н. Наталенко. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 72 с.

5. Ніколенко В.Ю. Місцеві бюджети як чинник стабільності розвитку регіонів: навчальний посібник / В.Ю. Ніколенко, С.М. Свешніков, В.В. Юрченко, В.І. Крижановський. – К., 2016. – 41 с.

*М.А. Маляр, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛАЗЕРНОГО 3D СКАНУВАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Сучасні інформаційні технології відіграють ключову роль у документуванні воєнних злочинів. Так, однією з таких технологій є лазерне 3D сканування, яке з високою точністю може здійснювати збір даних, які в подальшому можуть мати вагоме значення у кримінальному провадженні.

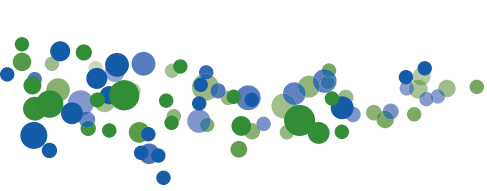
Суттю технології лазерного 3D сканування є метод створення тривимірних моделей об'єктів та середовищ, шляхом вимірювання відстані від лазерного сканера до поверхонь. Пристрій випромінює лазерний промінь, який відбивається від об'єкта, а сенсори фіксують відстань, кут та інші параметри. На основі цих даних

формується деталізована 3D модель.

До переваг даного типу сканування відносять:

- Високу точність – здатність фіксувати деталі з міліметровою точністю;
- Швидкість – збирання великого об'єму даних за короткий проміжок часу;
- Робота в складних умовах – можливість застосування в зоні бойових дій, під завалами або в умовах поганої видимості;
- Дистанційність – мінімізує ризики для спеціалістів, що виконують сканування у зонах підвищеної небезпеки;

В умовах воєнного стану, лазерне 3D



сканування має широку сферу застосування:

- 1) документування воєнних злочинів;
- 2) збереження культурної спадщини;
- 3) цивільний захист та гуманітарні місії;
- 4) криміналістична реконструкція жертв;
- 5) військова необхідність;

Наразі, експертами-криміналістами Національної поліції України здійснюється фіксація воєнних злочинів із застосуванням декількох систем лазерного сканування: Z+F Imager 5016, Riegl-400i. Документування та фіксація воєнних злочинів відбувається із охопленням майже усіх областей України. Активна робота наразі ведеться у Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Київській, Херсонській, Миколаївській, Харківській областях, оскільки ці області зазнали найбільш нищівних руйнувань та людських жертв під час бойових дій. Лазерні сканери дозволяють створювати високоточні тривимірні моделі місця події, які зберігають кожну деталь, включаючи сліди руйнувань, уламки, пошкодження будівель чи ландшафту. Це є вкрай важливим для документування обставин, які можуть бути змінені або знищені внаслідок бойових дій чи погодних умов. Такі сканери також дають змогу визначити, яким саме озброєнням було спричинене руйнування (ракета, артилерійський снаряд, баражувальний боєприпас тощо) [1].

Оскільки вся територія України знаходиться під загрозою постійних

ракетних та артилерійських обстрілів, існує вагома необхідність вживати заходи щодо збереження української культурної спадщини. Саме тому, почалось активне застосування технологій оцифрування - лазерного сканування. Даний тип забезпечення збереження культурної спадщини є превентивною мірою. Сканування історичних будівель та пам'яток архітектури дозволить отримати деталізоване сканування кожної будівлі, і в разі її руйнування можна буде розраховувати на високоточну відбудову пошкодженої пам'ятки [2].

Крім того, даний прилад буде ефективний та корисний Збройним силам України, які виконують бойові завдання на лінії зіткнення, оскільки допоможе визначити рівень пошкоджень житлових будівель та техніки, а також виміряти вирви під час ворожих обстрілів тощо. До того ж, дана технологія може ефективно використовуватися військовими та органами досудового розслідування для:

- 1) документування воєнних злочинів, руйнувань і масових поховань;
- 2) реконструкції подій та збиранні доказів;
- 3) планування військових операцій і відновлення пошкодженої інфраструктури;
- 4) забезпечення рятувальних операцій та гуманітарних місій.

Незважаючи на відсутність спеціального правового регулювання в Україні, лазерне сканування широко





використовується в криміналістиці та судовій експертизі. Проте, для повноцінного його використання необхідно розробити нормативно-правову базу, яка б чітко визначала процедури збору, обробки та використання даних, отриманих за допомогою цієї технології.

### **Використані джерела:**

1. Криміналісти-поліцейські отримають лазерний 3D-сканер для фіксування наслідків ворожих атак. URL: <https://mvs.gov.ua/news/kriminalisti-policeiski-otrimaiut-lazernii-3d-skaner-dlia-fiksuvannia-naslidkiv-vorozix-atak> (дата звернення 25.11.2024).
2. Як лазерне сканування допоможе зберегти культурну спадщину України. URL: <https://www.ukrainer.net/lazerne-skanuvannia/> (дата звернення 25.11.2024).

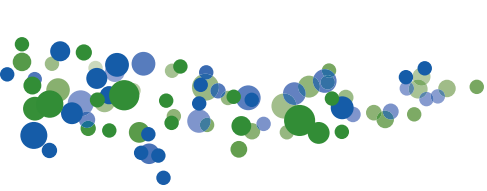
*А.А. Махно, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ НА ІНФОРМАЦІЮ**

Задля належної реалізації народними депутатами України та депутатами місцевих рад наданих їм повноважень в частині інформаційного забезпечення своєї діяльності вони нерідко звертаються до інституту депутатського запиту. Можливість застосування такого інструменту передбачена нормами профільного законодавства, яке регламентує правовий статус цих двох категорій публічних службовців, а саме: щодо народних депутатів України – це Закон України «Про статус народного депутата

України» (ст. 15) [1], а щодо депутатів сільських, селищних, міських, районних у місті, районних та обласних рад – Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» (ст.ст. 21 та 22) [2].

Важливо відзначити, що правове регулювання порядку реалізації інституту направлення депутатських запитів впродовж тривалого часу залишалося недостатньо врегульованим. Зокрема, про це свідчить низка недоліків, які містилися чи до цього часу містяться у нормах профільних законів та підзаконних нормативно-правових актів,



прийнятих на їх виконання. Існування цих недосконалостей подекуди має наслідком обговорення відповідних проблем правового регулювання у медіа-просторі [3], а в окремих випадках навіть призводять до виникнення судових спорів [4].

Так, досить довгий період часу серед народних депутатів обговорювалося питання, пов'язане з тим, що перші редакції Закону України «Про статус народного депутата України» не надавали парламентарям можливості ознайомлюватися з текстами запитів, які інші депутати чи комітет Верховної Ради України направляли до органів публічної влади чи до керівників підприємств, установ і організацій. Яскравим прикладом цього є обґрунтування необхідності внесення змін до законодавства, викладене в пояснювальній записці до законопроекту №3182-1 від 09.10.2015. У ній народний депутат-автор проєкту закону описує ситуацію, коли йому довелося додатково пояснювати іншим депутатам зміст свого депутатського запиту, оскільки деякі парламентарі не могли зрозуміти із тексту оголошеного короткого змісту цього депутатського запиту, яка його мета. І лише після наданих додаткових пояснень народні депутати проголосували за направлення цього запиту до Президента України [5]. Вирішити проблему щодо публічності депутатських запитів вдалося лише у 2019 році з прийняттям Закону України №206-IX

[6]. З того часу тексти депутатських запитів і відповіді на них оприлюднюються на вебсайті парламенту.

Водночас не вирішеними до цього часу залишаються проблеми, пов'язані з неповною відповідністю вимогам Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» правового регулювання порядку направлення депутатських запитів депутатів місцевих рад, які закріплені в регламентах окремих органів місцевого самоврядування. Наприклад, такими недосконалими виявилися деякі положення Регламенту Київської міської ради [7] та Регламенту Васильківської міської ради [4]. У першому випадку регламентом було встановлено більш жорсткі (обмежуючі за своєю сутністю) правила подачі депутатського запиту, адже впроваджувалися додаткові часові рамки реалізації цього інституту (ч. 4 ст. 21 Регламенту). А в другому випадку регламент прямо не закріплював можливість подачі усного запиту. Існування такої неточності у законодавстві навіть стало предметом розгляду Верховного Суду (справа №810/122/18) [4]. Водночас подібним спорам можна було б запобігти, якби розробка текстів підзаконних актів узгоджувалася б з вимогами актів вищої юридичної сили, як це передбачено загальними правилами ієрархії нормативно-правових актів.

Висновки. Таким чином, порядок реалізації права публічних службовців



на інформацію шляхом направлення депутатських запитів до цього часу містить недоліки правового регулювання. Особливо актуальним це питання залишається для інституту депутатських запитів депутатів місцевих рад. Тож органи місцевого

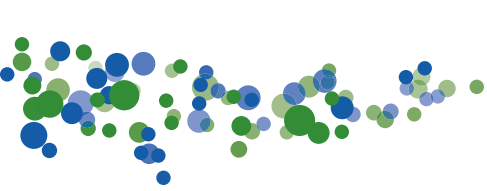
самоврядування мають звернути увагу на існування неточностей у формулюваннях регламентів місцевих рад задля приведення їх у відповідність до вимог чинного законодавства.

### Використані джерела:

1. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 №2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>. (дата звернення: 24.11.2024).
2. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 №93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>. (дата звернення: 24.11.2024).
3. Депутатський запит як дзеркало Київради. INTEGRITY.UA. 2019. URL: <https://integrityua.ngo/deputatskyi-zapyt-iaak-dzerkalo-kyiv rady/>. (дата звернення: 24.11.2024).
4. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14.12.2022 у справі № 810/122/18. URL: <https://opendatabot.ua/court/107904591-39433e2635502c6858b21e059a7c9974>. (дата звернення: 24.11.2024).
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо розміщення тексту депутатського запиту та відповіді на нього від 09.10.2015 №3182-1. URL: [https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=56751](https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56751). (дата звернення: 24.11.2024).
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо внесення депутатських запитів: Закон України від 17.10.2019 №206-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/206-20#n11>. (дата звернення: 24.11.2024).
7. Про Регламент Київської міської ради: Рішення Київської міської ради від 4 листопада 2021 року № 3135/3176. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/reglament-kyuyiv rady>. (дата звернення: 24.11.2024).

*В.А. Махно, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ ПРИ ФОРМУВАННІ ПАРЛАМЕНТУ



Належне формування та забезпечення реалізації національної гендерної політики є не лише важливим елементом побудови правової держави та правосвідомого громадянського суспільства, але і відіграє провідну роль у процесах євроінтеграції нашої країни. Практика доводить, що наявності лише норм-принципів недостатньо для повноцінного забезпечення виконання зафіксованих в законодавстві норм, що спрямовані на досягнення гендерного паритету, в особливості у сфері публічної служби.

Одним із класичних способів контролю виконання національної гендерної політики є запровадження системи квотування. У випадку невідповідності кількості представників тої чи іншої статі у відповідному органі тим нормам, які зафіксовані в чинному законодавстві, можуть застосовуватись різні варіанти правового регулювання. Так, відповідно до частини 12 статті 154 Виборчого кодексу України № 396-IX від 19.12.2019, під час формування виборчих списків партія повинна забезпечити присутність 40% представників кожної статі (не менше двох кандидатів кожної статі) [1]. Проте така норма не позбавлена недоліків, адже не враховує можливість вносити до списків фіктивних кандидатів, які не матимуть можливості здійснювати реальну владу, а лише допоможуть відповідній партії пройти задекларовані вимоги. Більше того,

законодавець має встановити та прописати чіткі санкції за порушення гендерних норм при формуванні списків виборців. До прикладу, Закон України “Про місцеві вибори” № 595-VIII від 14.07.2015 пунктом 2 частини 3 статті 4 де-факто закріпив гендерну квоту в 30% представників обох статей у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад. Однак законодавство не передбачало жодних санкцій за невиконання вказаного припису [2]. Як результат, фіктивна, декларативна норма не несла тих позитивних наслідків, на які розраховував законодавець.

У світлі вищесказаного важливо наголосити на провідній ролі судового способу захисту порушеного права. Стаття 19 Виборчого кодексу України наголошує, що громадяни мають право на захист своїх виборчих прав у судовому порядку [1]. Важливо наголосити, що не лише законодавство має бути в належному стані, а й здійснення правосуддя має відбуватись швидко, оперативно, якісно та з дотриманням принципу єдності судової практики. Наприклад, О. Голуб та П. Романюк в “Огляді судової практики з вирішення спорів щодо дотримання гендерної квоти під час місцевих виборів 2020 року” стверджують, що суди неоднаково застосували норми щодо необхідності забезпечення присутності не менше двох кандидатів обох статей у кожній п'ятірці виборчого списку [3, с. 8]. Для покращення



законодавства пропонується внесення конкретних змін, які б могли попередити неоднозначні та двоякі трактування.

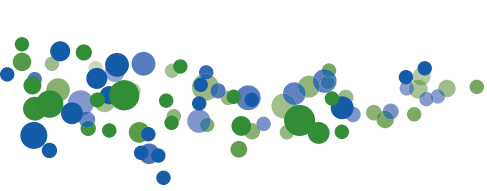
Належне дотримання національної гендерної політики можливе також і при застосуванні заохочувальних та стимулюючих методів впливу. Наприклад, частина 1 статті 17-5 Закону України “Про політичні партії в Україні” № 2365-III від 05.04.2001 стверджує, що ті партії, які не перевищили показника в 60% представників тієї чи іншої статі мають право на додаткове державне фінансування [4]. Важливо врахувати, що цей метод частково вирішує ті прогалини, які можуть виникнути при реалізації норм, що зафіксовані у Виборчому кодексі. Він одночасно і не встановлює імперативних зобов’язань при формуванні виборчого списку, що дає можливість партії самостійно визначати власну гендерну

політику та пріоритетність кандидатів, і надає додатковий стимул для покращення гендерного становища в органах публічної служби. Проте цей механізм також не позбавлений недоліків. Політичні партії не завжди використовують додатково отримані кошти за їх потенційним призначенням, а саме на посилення жіночого лідерства [5]. Як результат, потенційною може бути ситуація, коли політична партія декларативно, фіктивно буде формувати свої виборчі списки з метою отримання додаткового фінансування від держави.

Отже, на основі вищенаведеного можна дійти висновку, що сучасне гендерне законодавство потребує покращення та змістовного доопрацювання, а питання рівного доступу осіб обох статей до посад публічної служби потребує подальшого вивчення та осмислення.

### Використані джерела:

1. Виборчий кодекс України : Кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 25.11.2024).
2. Gender Quotas Database: Ukraine. International IDEA. URL: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas-database/country?country=234> (date of access: 25.11.2024).
3. Голуб О., Романюк П. Огляд судової практики з вирішення спорів щодо дотримання гендерної квоти під час місцевих виборів 2020 року. 2021. 15 с. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/Golub\\_Romanuk\\_2021\\_07\\_09.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Golub_Romanuk_2021_07_09.pdf) (дата звернення: 25.11.2024).
4. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text> (дата звернення: 25.11.2024).



5. Думанська В. Гендерна рівність за час війни: здобутки та необхідні зміни. chesno.org. URL: <https://www.chesno.org/post/5879/> (дата звернення: 25.11.2024).

*А.О. Маховик, аспірант  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРАВО ПАЦІЄНТА НА ДОСТУП ДО МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

Законодавство України гарантує повнолітній фізичній особі право на достовірну і повну інформацію про стан свого здоров'я, що включає в себе можливість ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосується її здоров'я. На практиці отримати доступ до документації у закладах охорони здоров'я є ускладненим. Також виникають питання щодо достовірності тих даних, які врешті-решт отримує пацієнт [1]. Враховуючи дані обставини медична реформа передбачає перехід до електронної документації.

Впроваджуючи новітній підхід до ведення документообігу, варто особливу увагу приділити реалізації права пацієнта на доступ до його медичної інформації. У практиці різних країн уже є подібний досвід. Наприклад, в Естонії пацієнти мають доступ до своєї електронної медичної картки, де кожен громадянин може переглядати свої дані про здоров'я. До них належать документи, підготовлені лікарями та відправлені до інформаційної системи охорони здоров'я країни, призначення

представника, який буде діяти в інтересах пацієнта (наприклад, для купівлі ліків за рецептом), а також можливість перевірити, хто та коли переглядав дані пацієнта про стан його здоров'я [2].

Дана практика підвищує рівень довіри користувачів до системи охорони здоров'я та сприяє прозорості та відкритості у відносинах між лікарями та пацієнтами. Доступ пацієнта до своїх даних необхідна у режимі реального часу. Також повинен вестися перелік дій, пов'язаних з конфіденційними даними, тобто щоб людина могла проконтролювати і перевірити хто переглядав, редагував або видаляв інформацію.

Актуальним видається налаштування сповіщень про доступ його електронної картки. Зокрема, коли лікар додає відомості про результати обстежень чи нові призначення. До прикладу в Україні результати неонатального скринінгу (обстеження новонароджених), який проводиться в пологових будинках, перинатальних центрах та дитячих лікарнях





з неонатологічними відділеннями, не повідомляються батькам, якщо результати негативні. Відомості будуть зберігатися в електронній медичній картці ЕСОЗ [3]. Тобто якби пацієнти, а в даному випадку батьки дитини мали доступ до цих даних, то самостійно мали б змогу дізнатися результати проведеного обстеження, коли лікарі внесуть дані.

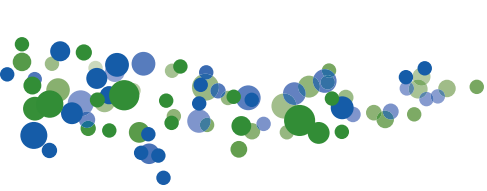
Певні ініціативи щодо створення кабінетів пацієнтів вже розглядаються в Україні. Так на початку 2024 року Національна служба здоров'я України анонсувала створення даного функціоналу, а пізніше Кабінет Міністрів України прийняв постанову якою вносяться зміни у функціонування електронної системи охорони здоров'я. Передбачається [4], що спочатку пацієнтам буде надано можливість самостійно зареєструватися в центральній базі даних ЕСОЗ, подавати декларації

про вибір лікаря та вносити зміни до вже існуючих. Також користувачі зможуть корегувати свої персональні дані, до прикладу змінити прізвище після одруження. Перераховані зміни повинні зменшити навантаження на медичних працівників, які раніше займалися даною роботою і дозволить їм більше часу приділяти лікувальній справі, а не адміністративним функціям.

Надалі ця тема може розвиватися в контексті створення єдиного простору даних пацієнта про вакцинацію, використання електронних рецептів на лікарські засоби, внесення власних даних про здоров'я (показники тиску, рівня глюкози тощо). Це сприятиме полегшенню обміну інформацією між лікарями та пацієнтами, а також між закладами охорони здоров'я. Окрім того, буде мінімізовано дублювання медичних даних.

### Використані джерела:

1. Харитонов Олексій. Права пацієнта на отримання доступу до своїх медичних документів: що треба знати / Харитонов Олексій – Режим доступу до ресурсу: [https://lb.ua/blog/alexei\\_kharitonov/451545\\_prava\\_patsiienta\\_otrimannya\\_dostupu.html](https://lb.ua/blog/alexei_kharitonov/451545_prava_patsiienta_otrimannya_dostupu.html)
2. My data: Health Portal; State Portal – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tervissekassa.ee/ru/cheloveku/moi-dannye-portale-zdorovya-gosudarstvennyy-portal>.
3. НЕОНАТАЛЬНИЙ СКРИНІНГ: ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ БАТЬКАМ ПРО ОБСТЕЖЕННЯ НОВОНАРОДЖЕНИХ – Режим доступу до ресурсу: <https://phc.org.ua/news/neonatalniy-skrining-scho-potribno-znati-batkam-pro-obstezhennya-novonarodzhenikh>.
4. В Україні запроваджується особистий кабінет пацієнта в ЕСОЗ — рішення уряду [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://moz.gov.ua/uk/v-ukrayini-zaprovadzhuyetsya-osobistij-kabinet-paciyenta-v-esoz-rishennya-uryadu>



*Я.В. Неділько, PhD, асистент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ ДОПИТУ

Однією з поширених слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, що дозволяє отримати нову чи перевірити вже наявну інформацію, є допит.

Для того, щоб відомості, які отримані у ході проведення допиту можна було використовувати як доказ у суді, необхідно чітко дотримуватися тактичного та процесуального порядку його проведення.

У світовій практиці наявні негативні випадки, коли працівники правоохоронних органів під час допиту або до його проведення застосовували «жорсткі» методи щодо особи, яку допитують. Наприклад, залякування, погрози, жорстоке поводження, фізичне чи психологічне насильство, катування.

Про застосування тортур відомо ще з давніх часів як способу залякування, отримання зізнань чи покарання. У середні віки широке застосування катування було пов'язано з розшуковою формою кримінального процесу. Зокрема показання обвинуваченого, які він надавав без застосування катування, навіть не записували, а у протокол вносили показання дане після катування. Катування застосовували як спосіб встановлення

винності підсудного не тільки до постановлення вироку, а й після засудження з метою виявлення спільників [1, с. 80].

Однак, з часом світове співтовариство почало розуміти неефективність застосування тортур. Так, у 1796 році Наполеон Бонапарт заборонив своїм генералам використовувати катування щодо підозрюваних, оскільки розумів, що воно неефективне і суперечить здоровому глузду та людяності [2].

Через певний час, була прийнята низка міжнародних правових актів, які забороняють та засуджують різні прояви катування: Загальна декларація прав людини (1948), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1953), Конвенція ООН проти катування та інших жорстких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів і поводження і покарання (1984) та інші.

Не зважаючи на вагому міжнародну нормативну базу у сфері заборони катування, такі прояви тортур іноді спостерігаються і у наш час.

Найбільш відомими методами, які застосовувалися правоохоронними органами різних держав є «п'ять методів» та «розширені методи допиту».



«П'ять методів» – група методів допиту, яка включала в себе застосування до допитуваної особи тривале стояння біля стіни, надягання каптуру, вплив шумом, позбавлення сну, їжі та води. У 1978 році ЄСПЛ ухвалив, що зазначені методи є нелюдськими й такими, що принижують гідність, і у свою чергу, порушують статтю 3 Європейської конвенції про права людини. Однак ЄСПЛ не визнав вказані методи рівносильними тортурам (катуванням) [3]. Лише у 2021 році Верховний Суд Сполученого Королівства визнав, що використання «п'яти методів» рівносильно катуванню [4].

Техніка застосування «п'яти методів» дозволило розробити схожу методику під назвою «розширені методи допиту». Дана методика включала в себе: погрози, поміщення в одиночку камеру, тортури водою, побиття, позбавлення сну, їжі та води, сексуальні приниження, вплив шумом [5]. У 2014 році ЄСПЛ офіційно визнав, що «розширені методи допиту» рівносильні катуванням [6].

Хоча європейське співтовариство засуджує будь-які прояви тортур, в науковій літературі існують певні погляди щодо необхідності застосування катувань під час допиту.

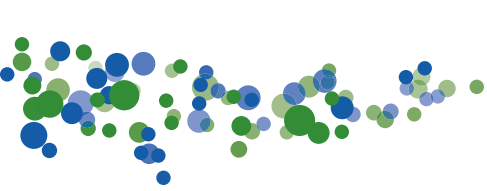
Наприклад, зарубіжні науковці наводять причини застосування катування: 1) яка кількість життів залишається під загрозою; 2) реальність заподіяння шкоди; 3) наявність інших засобів для отримання інформації; 4) рівень протиправної діяльності суб'єкта; 5) ймовірність того, що допитуваний дійсно володіє відповідною інформацією [7, с. 585].

Натомість, як показує світова слідча практика, існують більш дієві методики допиту, які не передбачають тортур: REID, PHASE, PEACE та інші. Наприклад, методика PEACE, що складається з п'яти етапів: планування й підготовка, залучення та пояснення, виклад обставин, завершення та оцінка є досить ефективною методикою допиту та успішно використовується в Австралії, Новій Зеландії, Канаді, Норвегії тощо [8].

Отже, питання визначення методики допиту повинно бути чітко врегульоване, окреслені межі дозволеного допиту, а також запропоновані дієві та сучасні методики допиту на потребу часу.

### Використані джерела:

1. Гумін О.М., Коваль М.М. Форми та види катування. Серія ПРАВО. Випуск 46. Том 2. С. 80-83.  
702



2. Torture during interrogations URL: <https://www.ohchr.org/en/stories/2017/10/torture-during-interrogations-illegal-immoral-and-ineffective> (дата звернення 22.11.2024).
3. Case of Ireland v The UK. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57506%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57506%22]})
4. Judgment. URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2020-0019-judgment.pdf> (дата звернення 22.11.2024)
5. “Enhanced Interrogation” Explained. URL: <https://humanrightsfirst.org/wp-content/uploads/2022/10/Enhanced-Interrogation-Fact-Sheet.pdf>
6. Poland to Pay \$262,000 to Inmates Held at Secret C.I.A. Prison. URL: <https://www.nytimes.com/2015/02/19/world/europe/poland-court-cia-prison.html>.
7. Bagaric M., Clarke J. Not Enough Official Torture in the World? The Circumstances in Which Torture Is Morally Justifiable. 2005. P. 581-616.
8. Bringing PEACE. URL: <https://www.fis-international.com/assets/Uploads/resources/Schollum-PEACE.pdf>

*Ю.О. Пархонюк, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ЩОДО ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗБРОЇ: АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА**

У зв'язку з повномасштабним вторгненням, перед нашою державою та її суспільством у цілому постала необхідність реформування чинного законодавства в багатьох напрямках.

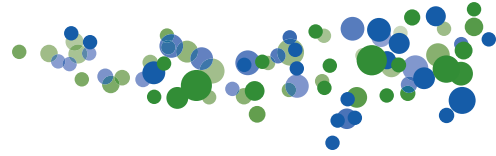
Одним із таких напрямків є легалізація зброї. Дане питання протягом тривалого часу є предметом багатьох дискусій, і досі у суспільстві не сформувалося однозначної позиції, чи потрібно легалізувати зброю чи ні.

Для кращого розуміння даної проблематики та формування певної позиції, пропоную виокремити «за» та, відповідно,

«проти» в питанні щодо легалізації зброї.

Фріс П. Л. стверджує, що у кожної людини є право на необхідну оборону тобто власними силами захищати себе, своїх близьких, просто громадян, майно тощо від злочинних посягань. Науковець виходить з того, що право захищати своє життя і здоров'я від протиправних посягань це природне право людини, яке закріплене в ст. 27 Конституції України [2].

Як зазначають Шевчук А. В. та Боднарук О. М., війна суттєво вплинула на ставлення українців до зброї, так у травні 2022 року кількість охочих отримати зброю



для особистого захисту сягнула майже 59 відсотків (такі результати проходження опитування у застосунку «Дія»). Виклики, які принесло вторгнення росіян змінили сприйняття суспільством зброї, з категорії, що несе «загрози та ризики» на категорію, що значить «захист і безпека» [3].

Досить цікавою є думка Цвіркун Н.Ю. Науковиця у своїй статті пише, що відсутність нормативно – правового регулювання даного питання на законодавчому рівні досить негативно впливає на вирішення спірних питань щодо належного забезпечення необхідного режиму обігу зброї, оскільки ті підзаконні нормативні акти, що нині є чинними є недосконалими та неузгодженими [4, с. 220].

Що ж до мінусів у питання легалізації зброї Гадзан М.В та Казначєєва Д. В. стверджують, що з дозволом вільно володіти зброєю, навпаки, підвищиться рівень злочинності, до прикладу вчинення кримінальних правопорушень із застосуванням зброї внаслідок алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Крім цього, вони зазначають, що легалізація зброї може привести до значного підвищення рівні корупції в країні, оскільки зброя може потрапити до рук злочинців, торговців зброєю і породить собою «чорний» ринок зброї, пов'язаного з корумпованими схемами [5, с. 57]

Чорноморець Р.Є як приклад наводить Сполучені Штати Америки, країна, що легалізувала зброю на законодавчому рівні. При цьому, варто зауважити, що правове регулювання обігу зброї є різним у кожному штаті. Дослідник зазначає, що протягом 2001 – 2017 років у США сталося понад 500 тисяч смертей від вогнепальної зброї, і при тому, досить часто такі випадки стаються в школах [6, с. 1023].

Після здобуття нашою державою незалежності звісно були спроби впровадити легалізацію зброї на законодавчому рівні. Було запропоновано чимало законопроектів стосовно врегулювання даного питання, проте жоден з них так і не було прийнято.

Колосок А.М. пише, що легалізація зброї є економічно вигідним явищем, оскільки це дасть можливість державі отримувати дохід від продажу зброї та комплектуючих, її технічного обслуговування; ліцензій та курсів по їх отриманню; податку на зброю [7, с. 119].

Як бачимо, питання легалізації зброї досить суперечливе: існують як позитивні так і можливі негативні наслідки. Як на мене, українське суспільство після подій 24 лютого і, загалом, після початку війни на Сході нашої держави 10 років тому, стало готовим до цього.

**Використані джерела:**

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 №2341 – III: станом на 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.02.2024).
2. Фліс П. Л. Право громадян на зброю – pro et contra: веб-сайт. URL: <https://uavz.org/pavlo-fris-pravo-gromadyan-na-zbroyu-pro-et-contra/>.
3. Шевчук А. В., Боднарук О. М. Щодо окремих питань права на вогнепальну зброю та її легалізації в Україні: веб-сайт. URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-na-vohnepalnu-zbroiu-ta-yii-lehalizatsia-v-ukraini/>.
4. Цвіркун Н. Ю. Щодо необхідності законодавчої регламентації обігу зброї в Україні. Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф до 25 – річчя ХНУВС, м. Харків, 18 квіт. 2019. С. 219–220.
5. Гадзан М. В., Казначеева Д. В. Легалізація вогнепальної зброї в Україні: «за» та «проти». Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф до 25 – річчя ХНУВС, м. Харків, 18 квіт. 2019. С. 56–58.
6. Чорнобривець Р. Є. Щодо доцільності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. Молодий вчений. 2017. № 11 (51). С. 1022 – 1025.
7. Колосок А. М. Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства. Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. 2013. № 11(149) С. 113-119.

*Д.А. Рижкова, здобувач вищої освіти  
Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка*

## **ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Теорія поділу прав людини на це громадянські і політичні права, такі покоління, яку розробив французький як право на життя, свободу та особисту юрист Карель Васек, визначає три основні недоторканість. Друге покоління включає покоління прав людини. Перше покоління соціальні, економічні і культурні права,





наприклад, право на працю, медичну допомогу та соціальне забезпечення. Третє покоління прав людини охоплює солідарні або колективні права, такі як право на мир, безпеку та самовизначення народів.

Четверте покоління прав людини означає, що особа має право на незалежний вибір своєї поведінки, який ґрунтується на її власній автономії, в рамках загальних правових норм, моральних принципів та релігійних установ.

Так, до переліку новітніх прав людини належать право на евтаназію, зміну статі, трансплантацію органів, одностатеві шлюби, штучне запліднення, тощо. Права людини четвертого покоління можливо розподілити на дві підгрупи: соматичні права та інформаційні права. Ці права охоплюють різноманітні сфери суспільства, тому їх регулювання стає актуальною проблемою у багатьох країнах, зокрема в Україні. [1]

Реалізація четвертого покоління прав людини пов'язується з низкою питань та проблем. Так, відповідно до Основ законодавства України про охорону здоров'я евтаназія в нашій державі є забороненою та визначається як навмисне прискорення смерті чи умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. Відповідно до Наказу Міністерства охорони здоров'я від 5.10.2016 «Про встановлення медико-біологічних та соціальнопсихологічних показань для зміни (корекції) статевої

належності та затвердження форми первинної облікової документації й інструкції щодо її заповнення» медико-біологічними показаннями для зміни (корекції) статі є психічний і поведінковий розлад «транссексуалізм» за Міжнародною класифікацією хвороб десятого перегляду. Слід також додати, що згідно з Міжнародною класифікацією хвороб одинадцятого перегляду трансгендерність більше не є психіатричним діагнозом, а відповідно, а відповідно виникає необхідність імплементації таких норм до чинного законодавства України. [2, с.85-86]

Станом на сьогодні законопроект про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар зареєстрували у Верховній Раді. Петиція до президента про легалізацію одностатевих шлюбів набрала необхідні 25 тисяч голосів. В цьому напрямку президент зазначив, що наразі легалізувати одностатеві шлюби неможливо, оскільки відповідно до Конституції України шлюб ґрунтуються на вільній згоді жінки й чоловіка. Змінювати ж Конституцію в умовах воєнного стану не можна.

Разом з тим існує ряд дискусійних питань, що стосується реалізації права на сурогатне материнство в рамках прав людини четвертого покоління. В Україні, означені питання не мають прямих шляхів їх вирішення.

Так, Наказ Міністерства охорони



здоров'я України від 09.09.2013 "Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні" встановлює методики застосування цих технологій та умови їх використання. Також цей документ містить розділ про сурогатне (замісне) материнство, в якому визначаються необхідні умови для його проведення, включаючи наявність медичних показань, необхідних документів та генетичного зв'язку з дитиною.

Важливим в цьому напрямку є частина 1 статті 48 Основ законодавства України про охорону здоров'я де зазначено, що застосування штучного запліднення та імплантації ембріона може здійснюватися за медичними показаннями повнолітньої жінки за її згодою та з урахуванням анонімності донора та збереженням лікарської таємниці.

В межах четвертого покоління прав людини важливим є питання трансплантації

органів та інших анатомічних матеріалів людини. Так, в Україні діє Закон «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» редакція від 17.05.2018, що регулює організацію трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією; умови та порядок застосування трансплантації реципієнту, вилучення анатомічних матеріалів у живих донорів. Процес реалізації прав четвертого покоління в Україні відбувається хоч і повільно, проте має певні позитивні зрушення особливо, що стосується нормативного закріплення означених прав.

Отже, Україна прагне утвердити права людини четвертого покоління, проте цей процес потребує подальших зусиль у розробці та впровадженні ефективного законодавства та механізмів його реалізації.

### Використані джерела:

1. Данільцева В.Г. Покоління прав людини. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/bce525a5-f468-49b3-9a43-71746a6c5a98/content#:~:text=%D0%92%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B0%D1%94%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F%2C%20%D1%89%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F,%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%96%20%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0%20%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%B8%2C%20%D1%82%D0%BE%D1%89%D0%BE>



2. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред.: д.ю.н., проф. С.Б. Булеци; д.ю.н., доц. М.В. Менджул. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 444 с.

*Н. Сидоренко, аспірант  
Національної академії внутрішніх справ*

## **ОКРЕМІ НОРМАТИВНІ ПІДСТАВИ УЧАСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ОРГАНІВ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ**

Згідно із ч. 2 ст. 4 ЦПК України у [3, с.267].

випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах [1]. Згідно із ч. 1 ст. 56 ЦПК України органи державної влади, органи місцевого самоврядування можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів у випадках, визначених законом [1].

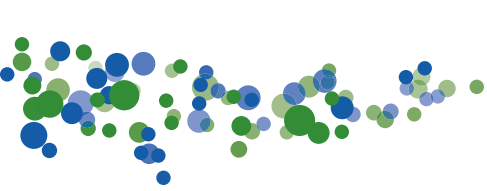
Особливе місце серед суб'єктів, які наділені правом звертатися до суду в інтересах інших осіб, займають органи опіки та піклування. Як вказує О.О. Грабовська, органи опіки та піклування слушно називають «органами захисту сімейних прав», «попередньою ланкою розв'язання спорів між батьками щодо дитини» [2, с. 291].

Л. А. Кондрат'єва зауважує, що підстави участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, можна поділити на нормативні та фактичні

Нормативними підставами участі відповідних суб'єктів необхідно вважати норми цивільного процесуального права та матеріального права як визначені законом підстави звернення до суду в інтересах інших осіб, державних чи суспільних інтересах.

Відповідно до ст. 59 Цивільного кодексу України органами опіки та піклування є районні, районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад [4]. Аналогічні положення містяться у ст. 11 Закону України від 13 січня 2005 року № 2342-IV «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», у п. 3 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. №866.

Законодавець визначає коло справ, у яких участь органу опіки та піклування



є обов'язковою. Так, відповідно до ч. 4 ст. 19 Сімейного кодексу України до таких справ належать справи щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним [5].

Відповідно до статей 42, 165, 170, 240 Сімейного кодексу України орган опіки та піклування має право звернутися до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним, про позбавлення батьківських прав, про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або про відібрання дитини від матері, батька без позбавлення їх батьківських прав, про скасування усиновлення чи визнання його недійсним [5].

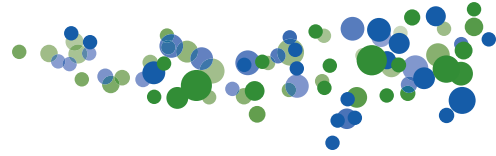
У статтях 9, 22, 26 Закону України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» закріплено право органу опіки та піклування на звернення до суду в інтересах недієздатної особи, стосовно якої вчинено домашнє насильство, в інтересах

постраждалої дитини, дитини-кривдника та представництво їх інтересів у суді [6].

Згідно із ст. 21-5 Закону України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» визначено право органу опіки та піклування звернутися до суду із заявою із метою одержання обмежувального припису стосовно кривдника [7].

Крім цього, у ст. 296 ЦПК України передбачено право органу опіки та піклування звернутися до суду із заявою в окремому провадженні про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, про обмеження права неповнолітньої особи розпоряджатися своїми доходами, стипендією, заробітком або позбавленням її цього права, а також про визнання фізичної особи недієздатною [1].

У ст. 1293 Цивільного кодексу України визначено, що органи опіки та піклування поряд із спадкоємцями, їхніми законними представниками, мають право оскаржити до суду дії виконавця заповіту, якщо вони не відповідають вимогам законодавства, порушують інтереси спадкоємців [4]. У ч. 2 цієї статті визначено спеціальний строк позовної давності на звернення до суду із вимогами про визнання дій виконавця заповіту неправомірними, проте «Прикінцевими та перехідними положеннями» Цивільного кодексу України встановлено, що такий строк продовжується на строк дії воєнного, надзвичайного стану.



### Використані джерела:

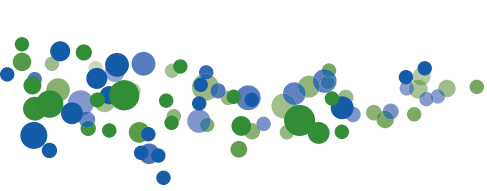
1. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18 берез. 2004 року №1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 18.11.2024).
2. Грабовська О. О. Правосуб'єктність органів опіки та піклування в процедурі усиновлення. Держава і право. 2009. Вип. 45. С. 291-296. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11348/51%20-%20Grabovska.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).
3. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О.В. Гетманцев, Л.А. Кондрат'єва, Л.А. Остафійчук, А.Л. Паскар, І.Ю. Татулич; за ред. О.В. Гетманцевої. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.
4. Цивільний кодекс України. Закон України від 16 січ. 2003 року № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.11.2024).
5. Сімейний кодекс України. Закон України від 10 січ. 2002 року № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 18.11.2024).
6. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 груд. 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 18.11.2024).
7. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» від 8 верес. 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 18.11.2024).

*К.О. Сичова, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## БЕЗПЕКА ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ

Введення воєнного стану в Україні, активні бойові дії та постійні загрози обстрілів ставить перед національним законодавством нові виклики щодо врегулювання суспільних відносин, зокрема і сфери трудових правовідносин. Однією з ключових засад трудового права є збереження життя і здоров'я працівників, що актуалізує питання забезпечення безпеки працівників під час повітряної тривоги.

У ст. 3 Конституції України встановлено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою



соціальною цінністю. Одним з основних трудових прав працівників визначено право працювати у здорових та безпечних умовах, що задекларовано

у ст. 43 Конституції України. Крім того, ст. 153 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) визначає обов’язок роботодавця забезпечувати охорону праці на підприємстві. Одночасно з цим, зі свого боку, згідно з ст. 139 КЗпП працівники повинні неухильно дотримуватися правил охорони праці, визначені в законодавстві та на інструкціями на підприємстві.

Чинним законодавством України у сфері цивільного захисту передбачено алгоритм поведінки громадян та повноваження органів державної влади, місцевого самоврядування, керівників підприємств і організацій усіх форм власності у випадку виникнення надзвичайної ситуації. Шляхом відповідних оповіщень органи управління цивільного захисту доводять до мешканців населених пунктів інформацію про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, повітряної тривоги, пожеж тощо. Після отримання таких сповіщень громадяни мають діяти відповідно правил цивільного захисту. Зокрема, припинити роботу та вжити необхідних заходів безпеки. Варто відзначити, у трудовому законодавстві відсутня окремо визначена норма, яка б містила заборону виконання роботи під час повітряної тривоги, однак КЗпП

та ЗУ “Про охорону праці”, забороняє

роботодавцю вимагати від працівника виконання роботи, яка становить очевидну небезпеку для життя працівника, а також в умовах, що не відповідають законодавству про охорону праці, саме тому працівник має право відмовитися працювати під час повітряної тривоги.

Це підтверджується і ч. 1 ст. 14 ЗУ “Про охорону праці”, яка встановлює те, що працівник зобов’язаний дбати про особисту безпеку і здоров’я у процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства.

У цьому ж контексті необхідно зазначити, згідно ч. 2 ст. 4 Закону України «Про охорону праці» передбачено, що одним з головних напрямків державної політики в галузі охорони праці базується, зокрема, на принципі пріоритету життя і здоров’я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних умов праці.

Кодекс цивільного захисту України (далі – КЦЗУ) передбачає ряд обов’язків роботодавця щодо забезпечення безпеки працівників під час повітряної тривоги. Як от, ст.130 КЦЗУ покладає на роботодавця обов’язок розробити план, інструкцію реагування на надзвичайні ситуації, у тому числі – ракетна небезпека та пов’язані з цим повітряні тривоги.

Ці інструкції повинні містити дії персоналу після початку повітряної тривоги, маршрути евакуації персоналу





в безпечні місця, його укриття у захисних спорудах цивільного захисту тощо. Якщо ж на підприємстві укриття не передбачено, працівник має право покинути його територію та вирушити до найближчого укриття. Це відбувається в порядку, передбаченому планом реагування на надзвичайні ситуації, який затверджено на підприємстві, а якщо такий не затверджено – самостійно приймати рішення, де укритися від ракетної атаки, дбаючи в такий спосіб про особисту безпеку.

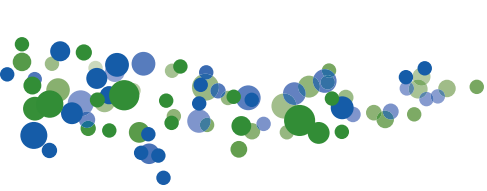
Окреме питання — вплив тривалих повітряних тривог на робочий процес, адже на практиці часто постає дилема чи продовжувати працювати або прямувати до найближчого укриття, щоб не ризикувати життям. Повітряна тривога може займати доволі значний час, протягом якого працівник не зможе виконувати свої трудові обов'язки або добратися до свого робочого місця, тож це актуалізує питання простою, обліку робочого часу й оплати праці в таких випадках. Законодавство чітко не регламентує ці питання, що створює правову невизначеність для працівників і роботодавців [1, с. 206].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що забезпечення безпеки працівників під час повітряної тривоги є

пріоритетним завданням роботодавців та їх головним обов'язком. Вчасно вжиті заходи щодо організації укриттів, інформування та евакуації дозволяють мінімізувати ризики для життя і здоров'я працівників, а також уникнути правової відповідальності роботодавцю. Водночас існуючі прогалини у національному законодавстві щодо дій під час надзвичайних ситуацій, зокрема, повітряної тривоги, спричиняють правову невизначеність. Це ставить під загрозу як дотримання прав працівників, так і стабільність функціонування підприємств. Для вирішення цих питань пріоритетним напрямом вдосконалення законодавства має бути: ухвалення норми, які б регламентували чіткі дії працівників і роботодавців під час надзвичайних ситуацій, встановити механізми обліку робочого часу, можливості визначення часу небезпеки як простою та оплати праці в умовах тривалих повітряних тривог, запровадити чіткі вимоги до облаштування укриттів на підприємствах. Ці кроки забезпечать ефективне регулювання трудових відносин у період воєнного стану та підвищать рівень захисту працівників в умовах постійних ризиків.

### **Використані джерела:**

1. Андріїв В.В., Ніколаєва Л.В. До питання оптимізації трудових відносин в умовах запровадження воєнного стану // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія:



Право / Голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: УжНУ, 2023. – 207 с.

2. Сидоренко А.С. Вплив COVID-19 та війни в Україні на сферу трудових відносин: окремі аспекти // Право і суспільство. – 2023. – № 4. – С. 202.

*Н.В. Теремцова, к.ю.н., доцент  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Конституцією України (ст.140) проголошено, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. [1] Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

В Україні визнається та діє принцип

верховенства права. [1, ч. I, ст.8] Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення в правотворчу та правозастосовчу діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства.

Слід зазначити, що Верховенство права поки не є складовою національного менталітету і стилем мислення законотворців.

Наслідком таких антиправових дій самих нормотворців стало наростання суперечностей у законах та інших нормативних актах, їх невідповідності Конституції України та європейським стандартам, що значно ускладнює їх



застосування не тільки посадовими особами органів місцевого самоврядування а й професійними юристами, зокрема суддями

Складовими принципу верховенства права вважаються правова передбачуваність та правова визначеність, які необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість передбачити наслідки своїх дій і бути впевненими в своїх законних спостереженнях, що набуте ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано. [2, абз.3, п.4]

Слід зазначити, що одним із елементів принципу верховенства права обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустимі, зокрема, за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, якими встановлюються такі обмеження.

Останнім часом розвитку місцевого самоврядування приділено значну увагу. Бажано й в подальшому розвивати різноманітні програми щодо розвитку й покращення надання послуг місцевому населенню з боку органів місцевого самоврядування.

Як висновок, зазначимо:

1. Взяти за мету й розвивати тематику проєктів місцевого самоврядування і верховенство права в Україні. Доцільним було б запозичити приклад в економічно розвинених країнах.

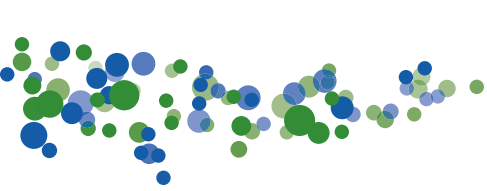
Наприклад, шведську модель, фінську модель, тощо.

2. Користувачам послуг з адміністративних питань та працівникам установ, що надають такі послуги, необхідно дотримуватись принципів верховенства права: законності, доступності, права бути почутим, права на оскарження, прозорості та підзвітності.

3. Працівникам, що надають такі послуги, слід звернути увагу на проблему, яка виникла, й виправити всі недоліки, щоб подібні питання не виникали серед населення. Представники місцевого самоврядування мають підготувати плани дій, що мають виправити конкретні недоліки.

4. Абстрактні слова «верховенство права в місцевому самоврядуванні» проявляються у вигляді конкретних проблем. Наприклад, якщо в міській раді не працює сайт, або він незручний і неможливо знайти на ньому необхідну інформацію – це можна розглядати і як порушення принципу доступності. Так само, як і робота органу з надання адмінпослуг тільки в робочі для всіх часи. Адже службовці, які працюють, не можуть потрапити в ЦНАП, коли самі зайняті на роботі. Отже, має безперечно працювати мережа інтернет, а відвідувачі, навіть в неробочий час щоб могли зайти на сайт й ознайомитись із необхідною інформацією.

5. Не допускати порушення



«гендерної рівності». Наприклад, керівництво швидше попросить залишитися понаднормово працювати особу жіночої статі, тому що вона швидше погодиться, ніж чоловік. Це слід розглядати як порушення гендерної рівності.

6. Порушення принципу верховенства права спостерігається при забезпеченні належних праці умов для обслуговування жінок з дітьми. Наприклад, не всюди змонтовано пандуси, аби дістатися до приміщення з коляскою.

Отже, порушення принципів верховенства права мають демонструватися на конкретних прикладах, для того, щоб органи місцевого самоврядування змогли якісно і вчасно усунути всі недоліки. Ставлення до всіх проблемних питань з боку місцевої адміністрації зміниться. Представники місцевого самоврядування мають виправити конкретні недоліки.

#### **Використані джерела:**

1. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua>
2. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005). (абзац третій пункту 4 мотивувальної частини). URL: <https://ccu.gov.ua/index.php>.
3. Закон України Про місцеве самоврядування в Україні. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Теремцова Н. Теоретичні питання поняття гарантії місцевого самоврядування в Україні. Teremtsova N. Colloquium-journal №14 (207), 2024. Część 1. (Warszawa, Polska). P.94-98. – 120p.

*А.В. Цьоменко, PhD, асистент  
Київської національний університет  
імені Тараса Шевченка*

## **ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ**

В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій та запровадження електронного урядування з'являються нові можливості для підвищення ефективності забезпечення прав громадян суб'єктами публічної адміністрації, втім запровадження інформаційних технологій також породжує додаткові ризики для порушення права на



захист персональних даних при здійсненні публічного управління.

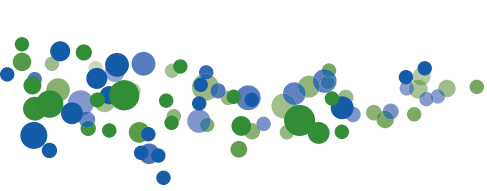
Суб'єкти публічної адміністрації, збираючи, обробляючи та зберігаючи персональні дані громадян, несуть відповідальність за їх конфіденційність, безпеку та правильне використання. Відтак, забезпечення належного рівня захисту персональних даних є необхідним для підвищення довіри між громадянами та державними інституціями, а також для дотримання основних прав людини в умовах розвитку цифрової трансформації.

Право на захист персональних даних в Україні гарантується статтею 32 Конституції України, яка передбачає заборону збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [1].

Зазначена норма Конституції України [1] є правовою основою системи загального законодавства, яке регулює забезпечення права на захист персональних даних, зокрема, Закону України «Про захист персональних даних» [2]. Дія зазначеного закону поширюється на всі сфери, де обробляються та зберігаються персональні дані, та визначає основні принципи захисту персональних. Однак забезпечення права на захист персональних даних здійснюється також через інші нормативно-правові акти, які регулюють специфічні аспекти обробки

даних у різних сферах. Наприклад, Закон України «Про адміністративні послуги» [3] та Типовий порядок обробки персональних даних [4] не лише сприяє удосконаленню надання публічних послуг, а й передбачають положення, що забезпечують захист персональних даних при їх обробці у процесі надання адміністративних послуг.

Однак, аналіз результатів перевірок, що проводились щодо дотримання законодавства у сфері захисту персональних даних у Центрах надання адміністративних послуг, опублікованих на офіційному веб-сайті Уповноваженого з прав людини, дозволяє зробити висновок про типові порушення, що виникають у процесі діяльності таких центрів. До таких порушень можна віднести, зокрема, випадки, коли працівники центрів, на яких також поширюються норми законодавства про захист персональних даних, не повідомляються про їхні права щодо захисту персональних даних. Крім того, заяви на окремі види адміністративних послуг містять пункти про надання згоди на обробку персональних даних, хоча згідно з вимогами закону окрема згода на обробку персональних даних заявників не є необхідною. Отримання неправомірної згоди на обробку даних може призвести до збору більшого обсягу персональних даних, ніж це необхідно для виконання конкретних адміністративних процедур, що є порушенням законодавства [5].



Отже, саме право на захист персональних даних можна віднести до окремих суб'єктивних прав особи та визначити, як право особи контролювати збір, обробку, зберігання та використання її персональних даних, а також право на захист від неправомірного доступу, втручання чи використання таких даних без її згоди.

Таким чином, належне забезпечення захисту персональних даних залежить від ефективного нормативного регулювання та приведення законодавства у сфері надання адміністративних послуг до європейських стандартів, зокрема до вимог Загального регламенту про захист даних [6]. Зазначене передбачає імплементацію норм до Типового порядку обробки персональних даних

щодо вимог до підвищення кваліфікації працівників, які обробляють персональні дані, норми, які передбачають можливість звертатися суб'єктам персональних даних до органів публічної адміністрації з запитами про надання обсягу та переліку персональних даних, що зберігаються щодо них. Крім того, необхідно доповнити законодавство України новими категоріями, зокрема «правом на забуття», що, відповідно до європейських стандартів, надає суб'єкту персональних даних право вимагати видалення свої надмірних персональних даних, що перебувають в реєстрах [6].

### **Використані джерела:**

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%B>
2. Про захист персональних даних: Закон України від 01 червня 2010 р. № 2297-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
3. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
4. Типовий порядок обробки персональних даних, затверджений наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних» від 08 січня 2014 р. № 1/02-14 / Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1\\_02715-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14#Text)
5. Результати перевірки дотримання вимог законодавства у сфері захисту персональних даних ЦНАП Дніпровської районної в місті Києві державної адміністрації. Омбудсман України (Ombudsman of Ukraine). URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/kontrol-za-doderzhannyam-vimog-zakonodavstva-zpd/rezultati-perevirok/>





rezultati-perevirki-dotrimannya-vimog-zakonodavstva-u-sferi-zahistu-personalnih-danih-cnapp-dniprovskoyi-rajonnoyi-v-misti-kiyevi-derzhavnoyi-administraciyi

6. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>

*Л.І. Шаповал, к.ю.н., доцент  
Національна академія внутрішніх справ*

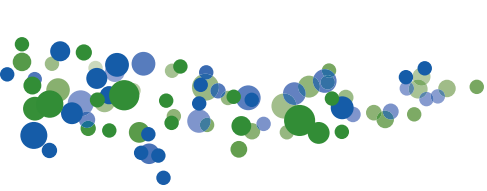
## **ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВЗАЄМОДІЯ КРЕДИТОРІВ І БОРЖНИКІВ**

Війна є катастрофічним явищем, що глибоко впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема на правові відносини між кредиторами і боржниками. У таких умовах виконання зобов'язань стає надзвичайно складним через об'єктивні обставини, які унеможливають або значно ускладнюють виконання умов договорів. Це породжує низку правових, економічних і соціальних проблем, які потребують негайного вирішення.

Основні проблеми виконання зобов'язань під час війни:

- форс-мажорні обставини. Війна є типовим прикладом форс-мажорних обставин, які звільняють боржника від відповідальності за невиконання зобов'язання. Однак, на практиці виникає проблема доведення таких обставин і їхньої дії. Законодавство України передбачає необхідність отримання сертифіката Торгово-промислової палати для

підтвердження форс-мажору, що може бути ускладнено в умовах воєнного часу. Так, згідно ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» «торгово-промислова палата України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності за собівартістю. Форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим



ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії тощо...» [1].

-Неможливість виконання зобов'язання. Руйнування виробничих потужностей, логістичні проблеми та втрата доступу до ресурсів унеможливають виконання багатьох зобов'язань. Наприклад, доставка товарів або надання послуг у зонах активних бойових дій є об'єктивно неможливими. Згідно статті 607 Цивільного кодексу України «зобов'язання припиняється неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна із сторін не відповідає» [2]. Але вважаємо варто погодитись з думкою І.С. Продаєвич, яка вважає, що «при тимчасовій неможливості виконання зобов'язання не припиняється, а має переноситися до усунення перешкод» [3].

- Фінансова неспроможність боржників. Погіршення економічної ситуації, втрата джерел доходів та інфляція призводять до масових випадків неспроможності боржників виконувати свої зобов'язання, зокрема сплачувати кредити чи орендну плату.

- Права кредиторів. Кредитори стикаються з проблемою захисту своїх інтересів. Списання або реструктуризація боргів у більшості випадків є небажаними для них, оскільки це призводить до фінансових втрат і зменшення ліквідності.

Розглянемо, які ж можуть бути

механізми взаємодії між сторонами в зв'язку з виникненням проблем виконання зобов'язань:

1) реструктуризація боргу. Реструктуризація дозволяє знизити фінансове навантаження на боржника та одночасно забезпечити кредиту часткове виконання зобов'язань. Це може бути досягнуто через відстрочку платежів, зниження процентної ставки або перегляд графіка виплат.

2) Медіація. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів сприяє пошуку компромісних рішень між сторонами. Під час війни це може бути більш ефективним, ніж судові процеси, які можуть затягуватися через перевантаження судової системи.

3) Державна підтримка. Важливу роль у вирішенні проблеми виконання зобов'язань може відіграти держава. Зокрема, впровадження програм фінансової допомоги, надання податкових пільг або субсидій, а також створення спеціальних фондів для компенсації втрат кредиторів.

4) Мораторій на виконання зобов'язань. У період війни запровадження мораторію на виконання окремих видів зобов'язань може бути доцільним. Наприклад, в Україні вже діють певні обмеження на стягнення заборгованості за кредитами в зонах бойових дій [4].

Підводячи підсумок, хочемо зазначити, що війна є випробуванням для правової системи, що потребує швидкого



реагування та адаптації механізмів взаємодії між кредиторами і боржниками. Баланс між інтересами сторін є ключовим завданням у таких умовах. Забезпечення справедливості, соціальної рівноваги та

мінімізація економічних втрат можливі лише за умови активної співпраці всіх учасників правовідносин і держави.

### Використані джерела:

1. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text>
2. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Продаєвич І. С. Припинення зобов'язання неможливістю його виконання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.03. Одеса, 2009. 20 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b09dc461-da5b-4b93-b955-a274c0a4f65c/content>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо підтримки позичальників, майно яких було знищено або зазнало пошкоджень внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: Закон України від 01.12.2022 № 2823-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2823-20>

*Ю.В. Шпак, аспірант  
Київський міжнародний університет*

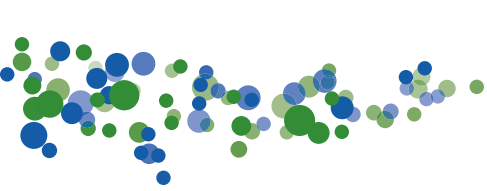
## ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено зарубіжний досвід правового регулювання системи надання адміністративних послуг, зосереджуючись на країнах Європейського Союзу та інших розвинених країнах. Проаналізовано ключові підходи до регулювання, зокрема законодавчі акти, інституційні моделі та інноваційні підходи в адміністративному управлінні. Обґрунтовано можливості адаптації цих практик в Україні з метою підвищення ефективності надання

адміністративних послуг.

Система надання адміністративних послуг є основою взаємодії між державою та її громадянами. Її якість і доступність безпосередньо впливають на довіру до органів влади. Однак українська система адміністративних послуг досі стикається з проблемами, такими як бюрократія, недостатня цифровізація та нерівний доступ до послуг у різних регіонах.

Вивчення міжнародного досвіду



дозволяє визначити ефективні практики, що можуть бути запозичені й адаптовані для реалізації в Україні. Особливу увагу варто приділити інтеграції цифрових технологій, стандартизації процедур та розвитку моделей «єдиного вікна».

Правове регулювання системи надання адміністративних послуг у Європейському Союзі базується на ключових документах, таких як:

- Договір про функціонування ЄС — визначає засади діяльності адміністративних органів;

- Протокол № 26 «Про послуги загального інтересу» — закладає основу для стандартизації якості надання послуг;

- Директива 2006/123/ЄС про послуги на внутрішньому ринку — спрямована на усунення бар'єрів у наданні послуг і створення єдиного ринку.

Ключовим принципом є децентралізація, яка передбачає передачу повноважень місцевим органам влади. Наприклад, у Франції створено систему France Services, що забезпечує доступ до дев'яти основних державних органів у форматі «єдиного вікна».

Країни ЄС активно впроваджують цифрові технології. Стратегія «Цифровий порядок денний для Європи на 2020–2030 роки» включає: розвиток онлайн-доступу до всіх ключових послуг, забезпечення гігабітного інтернету для всіх домогосподарств, впровадження електронної ідентифікації та

медичних записів.

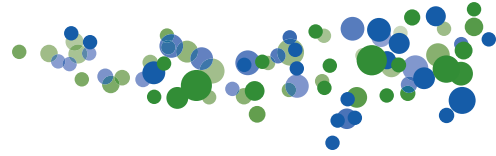
Німеччина, Австрія та Швейцарія активно використовують концепцію «єдиного офісу», де громадяни можуть отримати всі необхідні послуги під час одного візиту. У Швеції та Норвегії система е-послуг орієнтована на життєві ситуації громадян: народження дитини, одруження, смерть тощо. Такі портали значно спрощують взаємодію між громадянами та державою.

Для Великої Британії характерний високий рівень розвитку електронного врядування. Хартія громадянина встановлює стандарти якості послуг і підвищує прозорість діяльності державних установ. Канада приділяє значну увагу інтеграції послуг. Основні характеристики: створення єдиних офісів для надання широкого спектра послуг, використання цифрових платформ і баз даних, принцип «зручності для клієнта», що враховує можливість дистанційного отримання послуг.

Запозичення зарубіжного досвіду дозволяє ідентифікувати кілька ключових напрямків для вдосконалення системи надання адміністративних послуг в Україні:

- Створення єдиної нормативної бази: прийняття закону, що стандартизує процедури надання адміністративних послуг;

- Розвиток цифрової інфраструктури: впровадження онлайн-сервісів і



забезпечення доступності інтернету;

- Інтеграція моделей «єдиного вікна»: полегшення доступу до послуг через централізовані офіси;

- Залучення громадян до оцінювання якості послуг: використання анкетування та інших інструментів для моніторингу задоволеності.

Отже, аналіз досвіду країн ЄС і інших розвинених держав демонструє

ефективність інноваційних підходів до правового регулювання адміністративних послуг. Використання цих практик в Україні дозволить створити систему, що відповідатиме європейським стандартам і забезпечить якісне обслуговування громадян.

### **Використані джерела:**

1. Бережний В. О. Реформування державного управління у Великобританії. Теорія та практика державного управління. 2010. № 2. - С. 89 –95.

2. Буханевич О. М. Закордонний досвід надання адміністративних послуг. Митна справа. 2014. - № 6 (2.1). - С. 222–229.

3. Даньшина Ю. В. Зарубіжний досвід оцінювання якості надання адміністративних послуг. Теорія та практика державного управління. - 2011. Вип. 4. С. 467–475.

4. Панькова З. Л. Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг та його застосування в Україні. Право: Історія, Теорія, Практика: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 18–19 листоп. 2016 р.). Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2016. С. 144–146.



# СЕКЦІЯ 12

---

## ФІЛОЛОГІЯ





*Бобчинець Л. І., к.філол.н., доцент,  
Київський національний лінгвістичний університет*

## **АНГЛІЙСЬКА МОВА В КОМЕРЦІЙНИХ НАЗВАХ КАВ'ЯРЕНЬ ЯК ЧАСТИНА ЛІНГВІСТИЧНОГО ПЕЙЗАЖУ КИЄВА**

Лінгвістичний пейзаж є динамічним явищем, яке відображає сучасні настрої жителів, традиції, соціальні, культурні й політичні події країни. Значне представлення англійської мови в лінгвістичному пейзажі міста Києва свідчить про білінгвізм у комерційних назвах та тенденцію до інтернаціоналізації. Лінгвістичний пейзаж є багатогранним явищем, що можна досліджувати на рівні лексики або дискурсу, які використовуються у суспільних місцях. Мета нашого дослідження є лексико-семантичний і структурний аналіз комерційних назв або ергонімів Києва, які є англійськими або двомовними номінаціями, що комбінують англійську та українську мови. Матеріал дослідження зібрано з власного спостереження на вулицях Києва і з інтернет-сайтів.

Двомовні комерційні назви є певної грою слів, призначеною для привернення уваги клієнтів, іноземних туристів, а також є доказом популярності англійської мови як іноземної в Україні. Найбільшу увагу привертають двомовні назви, такі як True кава, City Kava, Aroma Kava, My kava. Дуже часто саме назви кав'ярень є двомовними, оскільки кав'ярень у Києві багато й

конкуренція вимагає словотворчості, що є одночасно комерційною номінацією і рекламою. Номінатори, які створюють двомовні назви, стимулюють увагу і є популяризаторами англійської мови в лінгвістичному пейзажі Києва. Слід зазначити, що більшість комерційних назв є україномовними, що свідчить про любов до рідної мови і патріотизм (Вільна кава). З іншого боку, англійські складові в двомовних комерційних назвах є грою слів з естетичною і розважальною функціями. Комерційна назва, що містить двомовний компонент, викликає естетичне задоволення від розшифровування слів у сприймача такої назви і слугує засобом експресивності.

Англійська мова у комерційних назвах Києва, як одномовних (espresso holic) [1], так і двомовних (True кава), є засобом інтернаціоналізації лінгвістичного пейзажу Києва і надає більшої привабливості місту в очах туристів і місцевих жителів. Як правило, семантика комерційної назви відображає призначення бізнесу й виконує не тільки номінативну, а також інформативну й експресивну функції.

За структурою, більшість одномовних і двомовних комерційних назв є



номінативними фразами, що складаються з прикметника й іменника (True kava), присвійного займенника й іменника (My kava, one's coffee) або двох іменників, один з яких є визначенням, що властиво англійській мові (Cult coffee, Idealist coffee) [2]. Є кластери, які можуть бути більшими, ніж двокомпонентні, наприклад, чотирьох-компонентна назва ONE LOVE espresso bar.

Наше дослідження є частиною наукового проекту багатомовної гри слів у ергонімах Києва та Ліона, що профінансовано програмою Atlas за підтримки фундації Дім наук про людину (FMSH) у Французькій Республіці. Ми дякуємо програмі Atlas за можливість

досліджувати й порівнювати лінгвістичні пейзажі міст Києва і Ліона, які мають більше спільного, ніж відмінного в двомовних ергонімах. My Auchan (Ліон) та My kava (Київ) є прикладами схожих номінативних моделей у досліджуваних комерційних назвах. Англійська мова у лінгвістичному пейзажі Києва представлена у різних комерційних назвах і в різноманітних дискурсах громадського простору міста, що може бути предметом дослідження лінгвістики, соціології, історії, педагогіки, психології, оскільки лінгвістичний пейзаж є міждисциплінарним феноменом.

#### **Використані джерела:**

1. Топ-10 кав'ярень Київ 2024. <https://uba.top/coffee-shops-in-kyiv/>
2. Ukrainian coffee culture. <https://ukraine.ua/stories/ukrainian-coffee-culture/>

*А.О. Бовсунівська, викладач  
Київський міжнародний університет*

## **ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У КИЇВСЬКОМУ УРБАНІСТИЧНОМУ ПРОСТОРІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ**

Київ має давню історію як культурний, мовний і соціальний центр країни. Урбаністичне середовище цього міста створює особливий простір, де розвиваються різноманітні мовні практики та виникають нові прояви мовної ідентичності. В умовах глобалізації, активної міграції та цифрових

змін мовний ландшафт столиці постійно трансформується. У цьому дослідженні висвітлено ключові аспекти впливу міського простору на формування мовної ідентичності мешканців столиці.

Упродовж останнього десятиліття столиця переживає процес активної



українізації, який помітно проявляється в оформленні міського простору: у вивісках, назвах закладів, рекламних кампаніях і суспільних обговореннях. Однак місто залишається багатомовним, адже тут поряд з українською мовою функціонують англійська тощо [1, с. 101–116].

Київ започаткував реалізацію Концепції підтримки української мови, яка включає створення Офісу мовної культури, запровадження освітніх проєктів для всіх вікових категорій та організацію заходів для популяризації державної мови. Це кінопокази, мовні клуби й дискусійні платформи, метою яких є формування україномовного середовища, навіть для тих, хто раніше використовував суржик або двомовність. Така ініціатива спрямована на зміцнення ідентичності та єдності суспільства в умовах війни й глобалізації.

На мовну поведінку також впливають соціальні та культурні фактори. Молодь дедалі частіше обирає українську мову як маркер національної ідентичності та засіб вираження своєї приналежності до української культури. Одночасно на побутовому рівні поширюється вживання англіцизмів, що пов'язано із впливом

глобалізації, міжнародних освітніх ініціатив та широким доступом до технологій [2, с. 163].

Події 2022 року значно вплинули на мовну практику українців. Багато киян перейшли на українську, вбачаючи в цьому не лише засіб спілкування, а й інструмент боротьби проти ворога та підтримки національного духу.

У рамках заходів у провідних університетах столиці обговорюється культурна значущість мови та її роль у дипломатичних процесах. Особливу увагу приділяють необхідності мовного активізму серед молоді [4, с.145–147].

Мовна ситуація Києва демонструє гармонійне поєднання національних традицій і сучасних глобалізаційних впливів. Формування мовної ідентичності жителів столиці – це процес, який постійно змінюється під впливом різноманітних соціальних, культурних і технологічних чинників. Подальший аналіз цих змін дозволить розширити уявлення про мовні тенденції в урбанізованих регіонах України.

### **Використані джерела:**

1. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ. Київ : Видавн. дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
2. Залізник Г. Мовні орієнтації та цивілізаційний вибір українців. Бестерс-Дільгер Ю. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації. Київ : Видавн. дім 726



«Києво-Могилянська Академія», 2008. С. 132–166.

3. Масенко Л. Т. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні : [есеї]; худож. оформл. О. Я. Остапов ; вступ. сл. Петро Кагуй. Київ : Вид-во "КЛІО", 2020. 175 с.

4. Bilaniuk L. Ideologies of Language in Wartime / O. Bertelsen (ed.). Revolution and War in Contemporary Ukraine: The Challenge of Change. Stuttgart : Ibidem Verlag, 2016. P. 139–160.

*В.О. Боришполець, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## **АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ КИЄВА В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР**

Англійська мова нині є одним із ключових факторів інтеграції Києва в європейський культурний простір. Як мова міжнародного спілкування, вона виступає важливим інструментом для розвитку співпраці, культурного обміну та просування української ідентичності на світовій арені. Англійська мова – це універсальна платформа для комунікації в політиці, бізнесі, науці та культурі. Більшість міжнародних організацій, зокрема Європейський Союз, активно використовують англійську для ведення переговорів і культурного діалогу.

У контексті Києва, володіння англійською мовою відкриває доступ до європейських культурних цінностей та міжнародних проектів. Київ, як столиця України, демонструє активний розвиток у галузі викладання англійської мови. Багато шкіл, університетів та мовних курсів впроваджують стандарти, що відповідають європейському рівню. Програми подвійних

дипломів із європейськими університетами часто передбачають навчання англійською мовою. Це допомагає студентам отримувати конкурентоспроможну освіту та будувати міжнародну кар'єру.

У Києві регулярно проводяться заходи англійською мовою – фестивалі, кінопокази, розмовні клуби, лекції. Наприклад, кінофестивалі, такі як "Molodist", залучають англійськомовну аудиторію та стають майданчиками для культурного діалогу. Один із відомих розмовних клубів у Києві – це "English Speaking Club", який працює при Американському домі (America House Kyiv). Цей клуб є популярним серед тих, хто хоче практикувати англійську мову у невимушеній атмосфері, а також познайомитися з новими людьми.

Для Києва, як одного з головних туристичних центрів України, англійська мова є засобом залучення іноземних гостей. У столиці всі вуличні назви, інформаційні таблички у метро та транспорті дублюються



англійською. Це полегшує навігацію для туристів та створює враження міста, яке орієнтоване на глобальну аудиторію. Для полегшення візиту туристів створено спеціальні додатки. Англомовні мобільні додатки, такі як Kyiv Smart City та інші туристичні путівники, допомагають іноземцям орієнтуватися у столиці. Готелі, ресторани та туристичні агентства все частіше наймають працівників із знанням англійської, що створює сприятливі умови для туристів. У бізнес-сфері англійська дозволяє компаніям працювати з європейськими партнерами, брати участь у міжнародних виставках та форумах, а також залучати інвестиції.

Проте, попри значний прогрес, існують і труднощі, наприклад: недостатній рівень володіння англійською серед широких верств населення; відсутність систематичного підходу до інтеграції мови у повсякденне життя; обмежена кількість викладачів із високим рівнем знань.

### **Використані джерела:**

1. <https://www.americahousekyiv.org/home-ua>[https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Kyiv\\_Smart\\_City](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Kyiv_Smart_City)
2. <https://smartcitykyiv.com/>
3. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/12/7363007/>
4. <https://www.kmu.gov.ua/news/anhliiska-mova-mizhnarodnoho-spilkuvannia-vukraini-verkhovna-rada-ukhvalyla-zakon>

Для вирішення цих проблем та ефективної інтеграції Києва в європейський культурний простір необхідно розширювати доступ до якісних курсів англійської мови для всіх вікових груп, запроваджувати програми обміну з країнами ЄС для молоді та фахівців, підтримувати культурні ініціативи, які сприяють популяризації англійської мови, як-от міжнародні фестивалі чи проекти громадських організацій.

Активне використання англійської мови підвищує привабливість Києва для іноземців. Завдяки цьому місто не лише інтегрується в європейський культурний простір, але й стає сучасним мегаполісом, відкритим для інновацій і співпраці.

*Є.Е. Вербицький, вчитель  
Броварський ліцей № 10*



## ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова – це живий організм, складова мовленнєвої автентичності та ментальної ідентичності. Це генетичний код нації, вербальний зв'язок між минулими та майбутніми поколіннями. Мова вбирає та закарбовує в себе особливості побуту, світогляду, духовності та повсякденного життя наших предків. Разом із тим мова стрімко змінюється. Так, зокрема мова Івана Франка та Лесі Українки доволі дивно звучала б у сучасному студентському середовищі, сповненого англіцизмами або англомовними запозиченнями.

Українська мова має в своєму запасі велику кількість лексем. Але також велика кількість слів – це запозичення, більшість із яких англіцизми.

Англіцизми або англійські запозичення (англомовні лексеми) – це слова або мовні звороти, що проникли та укорінились у сучасній українській мові.

Урізноманітнення української мови англіцизмами має як переваги, так і недоліки.

Так, зокрема, наявність англомовних запозичень дозволяє створювати відповідники слів для позначення понять, предметів, та процесів, які сформувались саме в англійській мові й через інтернаціональність словникового

складу з'явилися у сучасній українській мові. Також ці запозичення дозволяють збирати та урізноманітнювати лексичний запас мови, доповнювати її новими дефініціями, покращувати комунікативну культуру спілкування з іноземцями та краще орієнтуватися в інтегрованому міжнародному середовищі. Перевагою англіцизмів є забезпечення єдності термінології та сприяння кращій комунікації між різними галузями науки й техніки в міжнародному аспекті. Також запозичення дозволяють розширити лексичний запас, створити нові мовленнєві конструкції, фрази, які пояснюють нові життєві реалії та покращують вербалізацію поняттєвого апарату. Завдяки англіцизмам сучасна наука та практика стають більш зрозумілими. Також досить поширеним є те, що значна частина студентської спільноти послуговується англіцизмами. Це є ознакою та мовним стилем сучасної прогресивної молоді.

Нині такі слова як «ок», «супер», «окей», стали часто вживаними та зрозумілими для різних вікових категорій. Можна навести деякі приклади слововживань англіцизмів у сучасному українському середовищі. Це, зокрема, поширення в сфері ІТ: «софтвер» (software), «хардвер» (hardware),





«веб-сайт» (website), «блог» (blog), «сервер» (server), «хакер» (hacker), «код» (code). Також англійські запозичення поширені в маркетингу та бізнесі. Це терміни, що описують бізнес-процеси, менеджмент, маркетингові стратегії, фінансову сферу та інші аспекти підприємництва: «бренд» (brand), «маркетинг» (marketing), «цільова аудиторія» (target audience), (strategy) – довгостроковий план дій для досягнення поставленої мети, «маркетингові дослідження» (marketresearch) – збір та аналіз інформації про споживачів, конкурентів та ринок з метою прийняття обґрунтованих рішень; «продажі» (sales) – процес залучення клієнтів та реалізації продуктів або послуг;

Англомовні лексеми також проникли у військову сферу після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну: «кібервійна» (cyber warfare) – використання комп'ютерних систем і мереж для проведення військових операцій або атак; «інформаційна війна» (information warfare) – застосування інформаційних технологій та засобів для маніпулювання інформацією та впливу на ворожі структури та населення, «дрон» (drone) – безпілотний літальний апарат, який використовується для розвідки, спостереження або ведення атак; «контрснайпер» (counter-sniper) – спеціаліст, який займається виявленням та нейтралізацією снайперів противника; «джавелін» (Javelin) – протитанкова ракетна система середньої дальності.

Проте маємо й негативні наслідки впливу англіцизмів на нашу мову. Так, зокрема, це заміщення власних (автохтонних) українських слів на запозичені. Це також відсутність українських відповідників та небажання їх створювати, що власне й дає поштовх англіцизмам міцно вкорінюватися у повсякденному вжитку. Наслідком цього є втрата автентичності та унікальності мови в цілому. Деякі авторитетні науковці розглядають англомовні запозичення як загрозу та «мовну агресію» проти української мови. Використання англійських конструкцій та граматичних особливостей може порушити синтаксичну правильність речень і викликати нерозуміння у сприйнятті текстів [1].

На думку дослідників, англійські слова і звороти останнім часом активніше поповнюють наш лексикон, ніж російські; наша вимова, морфологія й синтаксис зазнають з боку англійської мови значного впливу. Причини цього очевидні: комп'ютеризація, потяг до міжнародних стандартів ділового партнерства, до науки й освіти Заходу, передового товаровиробництва в англомовних країнах, лідерство англійської мови як міжнародної тощо. Проте чимало англіцизмів насамперед витісняє з обігу власне українські слова, а це вже мовна агресія» [2].

Висновки. На сьогоднішній день англійська мова продовжує бути одним із основних джерел для запозичень української



мови. Англіцизми в сучасному середовищі є важливою частиною мовного ландшафту. Ці запозичення використовуються у різних сферах: від навчання до повсякденного спілкування. Запозичення збільшують лексичне багатство, а також слугують джерелом нових коренів, словотвірних елементів та нових термінів.

### **Використані джерела:**

1. Павелків К. Вплив англіцизмів на сучасну українську мову: сфери проникнення. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 63. Том 2. С. 125–130.
2. Дмитренко О.В., Кохан С. Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг. Лінгвістичні студії : зб. наук. пр. Вип. 40. Т. 2. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 49–56.

*Е.О. Грузевич, здобувач вищої освіти,  
В. В. Славінська, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## **ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ПЕРЕКЛАДУ**

Переклад – це мистецтво, яке дозволяє різним культурам спілкуватися, розуміти одна одну та збагачуватися взаємно. Перекладач є так званим мостом, що зберігає мету, емоції та реалізує їх відповідно до слухача. У своїй праці, ми хочемо порушити важливу тему для кожного перекладача, особливо майбутнього – “Проблеми в сфері перекладу”. Ми прагнемо висвітлити сутність цих проблем та досвід їх рішень, враховуючи праці дослідників та фахівців.

Розгляньмо проблему перекладності. У найбільш загальному сенсі перекладність – це можливість відтворити текст однією

мовою засобами іншої. Суперечки стосовно перекладності / неперекладності точилися фактично з того моменту, як розпочалася перекладацька діяльність, навіть сьогодні не існує однієї загальноприйнятої точки зору щодо цієї проблеми. Традиційно вважалося, що сакральні тексти не піддаються перекладу. Це обґрунтовувалося тим, що людина має обмежені пізнавальні можливості, а тому не може досягнути невичерпну божественну думку. Пізніше, в епоху Відродження, інтерес перекладачів був спрямований на світські тексти, і до категорії неперекладних були також віднесені художні тексти,



зокрема поезія. Схожі ідеї підтримували багато відомих діячів різних культур і епох. Серед них можна виділити італійського поета Данте Аліґ'єрі (XIII ст.); іспанського письменника Сервантеса Міґеля (XVI ст.); німецького лінгвіста Вільгельма фон Гумбольдта (XIX ст.). Думки вчених та перекладачів були узагальнені в єдину концепцію неперекладності. Ще Данте Аліґ'єрі стверджував: «І тому нехай кожен знає, що жодний твір, пов'язаний та підпорядкований законам ритму, не може бути перекладений зі своєї мови іншою без порушення усієї його насолоди та гармонії. У цьому причина, чому Гомер не перекладався з грецької латиною, подібно до інших творів, що дійшли до нас від греків. І такою ж є причина, чому вірші Псалтирю позбавлені насолоди музики та гармонії, адже вони були перекладені з єврейської грецькою, а з грецької латиною, і вже у першому перекладі уся насолода гармонії зникла». Такі сумніви щодо перекладності художніх текстів виникали у різні часи, незважаючи на те, що на практиці переклади продовжували здійснюватися. Свою думку стосовно проблеми перекладності чітко висловив Вільгельм Гумбольдт у листі до німецького письменника та перекладача А. Шлегеля у 1796 р.: «Будь-який переклад видається мені, безумовно, спробою вирішити нездійсненне завдання. Тому що кожен перекладач повинен неминуче розбитися об один з підводних

каменів, занадто сильно дотримуючись або оригіналу за рахунок смаку та мови власного народу, або своєрідності власного народу за рахунок оригіналу. Чогось середнього між тим і іншим не тільки важко досягти, але й просто неможливо» [1, с. 25-26].

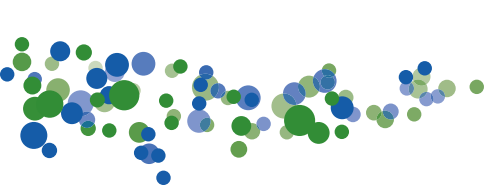
Науковці (Гапонова Л.Є., Голенко В.М., Леонова Н.В., Рибалко І.В., Чумакова Г.А., Бруй Т.О., Решетилова О.М., Ткач Л.М., 2010, 102), (Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М., 2008, 108-109) виділяють ряд проблем перекладу наукових текстів:

1. Брак обізнаності перекладача в науковій сфері перекладу призводить до того, що не дозволяє зробити адекватний та максимально правильний переклад. Щоб уникнути цього, потрібно дбати про постійний саморозвиток, ознайомлюватися з різними науковими галузями.

2. Постійна поява неологізмів, термінів, що пов'язано з швидким розвитком науки, техніки. В мовах можуть з'являтися нові слова, перекладу яких ще не має в сучасних словниках. Щоб правильно перекласти це слово, потрібно співставити тексти, зрозуміти в якому контексті воно вживається.

3. Переважання складних речень, зворотів, вставних конструкцій у наукових текстах. Потрібно зауважити, що речення при перекладі можна спрощувати або розривати. Це не зіпсує контекст, а зробить його читабельнішим.

4. Адекватний переклад термінології.



Подекуди перекладач має недостатній рівень знань наукових понять для здійснення професійного перекладу. Для цього потрібно навчитися правильно користуватися термінологічними словниками. [2 с. 224-225 ].

Щодо складнощів в художньому перекладі, теоретики виділяють такі 3 проблеми:

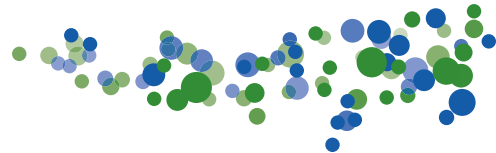
1. Важко перекладати окремі лексеми тексту. Лексичні одиниці в різних мовах відрізняються один від одного. При цьому деякі одиниці не переводяться прямо просто через відсутність прямого аналога в мові. Тому перекладачеві потрібно знайти або по суті винайти цей аналог. Диявол криється в дрібницях. Давайте візьмемо кілька простих прикладів. В українській мові і твердий сир, і сир позначаються одним словом – «сир». При перекладі з української у перекладача виникає питання: що саме автор мав на увазі під словом «сир» – «сир» або «сир»? Якщо є другорядні елементи, які можуть побічно уточнити це – відмінно. Але нерідкі випадки, коли контекст не дозволяє розвіяти двозначність. І в такому випадку рішення залишається за перекладачем.

2. Вплив особистості перекладача на переклад. Дуже і дуже суб'єктивний момент, який далеко не завжди залежить від об'єктивності сприйняття. Особливо це стосується складних творів з великою

кількістю підтексту і прихованих думок. Перекладач – це людина. І він може банально не зрозуміти, що мав на увазі автор, тому при перекладі частина смислів може загубитися. А читачі, в свою чергу, вже не зможуть дізнатися, що насправді хотів сказати автор, якщо вони не читають мовою оригіналу. Щоб уникнути подібних смислових втрат, перекладачі проводять тривалу і багатоступеневу перед перекладацьку підготовку.

3. Неясні критерії оцінки якості перекладів художніх творів. Це вже питання сприйняття перекладу. Адже незважаючи на величезну кількість наукових статей, в яких розкриваються проблеми художнього перекладу, ніхто не знає, як формується сприйняття перекладу читачами. Як читач приходить до думки, що переклад хороший, якщо він практично ніколи не читав оригіналу? Питання залишається відкритим. По суті читач сприймає художній переклад книги як саму книгу. Багато хто просто не замислюється, що вони читають твір за допомогою посередника, яким і є перекладач.

Все це доводить, що переклад – це не механічний процес, а творче мистецтво, здатне не тільки передати сенс тексту на інших мовах, а й передати його естетику, емоційний заряд і культурну специфіку.



### Використані джерела:

1. Ташченко Г. В. Актуальні проблеми теорії та практики перекладу : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків : друкарня «Мадрид», 2021. 168 с . ст. 25-26

2. Збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу». Савенко Іван Віталійович Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ) ст.224-225.

*М.О. Дехтяр, здобувач вищої освіти,  
Д.А. Прищепо, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПЕРЕКЛАДІ

Ще декілька років тому ніхто навіть не міг і уявити яких вершин досягне штучний інтелект. Він дедалі частіше використовується у різних сферах, включаючи переклад, що зумовлено його численними перевагами. Ця технологія стала важливим інструментом як для компаній, так і для приватних осіб.

Однією з головних причин популярності ШІ є його здатність виконувати переклади в надзвичайно короткі терміни. Завдяки цьому великі обсяги текстів можна обробляти миттєво, що особливо корисно для компаній, які працюють у міжнародному середовищі й потребують швидкого обміну інформацією. Крім того, машинний переклад дозволяє суттєво знизити витрати, оскільки він обходиться дешевше, ніж послуги професійного

перекладача. Для великих текстів це стає ефективним способом економії фінансів, що є вагомим перевагою для багатьох організацій. Ще одним важливим аспектом є зручність і доступність ШІ-технологій. За допомогою онлайн-інструментів користувачі можуть замовляти переклад будь-коли, без необхідності шукати кваліфікованих спеціалістів чи звертатися до перекладацьких агенцій. Це не лише економить час, а й значно спрощує процес. Завдяки постійному вдосконаленню алгоритмів якість перекладів ШІ стає все кращою. Новації у сфері враховують мовний контекст і специфіку, що допомагає зменшити кількість помилок і покращити точність перекладу. З часом ці системи стають дедалі досконалішими й надійнішими. Однак важливо враховувати,



що не всі тексти можна повноцінно перекласти за допомогою ШІ. У випадках, коли йдеться про складну термінологію чи вузькопрофільний контент, доцільніше залучити професійного перекладача, який гарантує якісний результат.

Хоча штучний інтелект (ШІ) активно застосовується для перекладу, він має і свої недоліки, які варто враховувати. Найбільш очевидною проблемою є те, що ШІ часто генерує неточні переклади. Відсутність здатності розуміти контекст і враховувати мовні нюанси призводить до помилок, особливо в складних текстах юридичного, технічного чи медичного характеру. У таких ситуаціях навіть невелика неточність може стати критичною. Інша проблема пов'язана з обмеженою здатністю ШІ до творчості. Алгоритми не вміють інтегрувати культурні особливості чи стилістичні тонкощі, що особливо важливо для художніх творів або рекламних матеріалів. На відміну від ШІ, людський перекладач може створити текст, який буде відповідати вимогам аудиторії та зберігати задум автора. ШІ також має обмеження в адаптації до індивідуальних запитів клієнтів. Машинний переклад працює за загальними алгоритмами, не враховуючи специфіку бренду чи унікальний стиль. Це може бути серйозною перешкодою для компаній, які хочуть зберегти свою ідентичність у перекладених текстах. Ще один аспект, на який потрібно звернути увагу, – це необхідність

редагування результатів роботи ШІ. Навіть найсучасніші програми не гарантують безпомилкового результату, тому кожен перекладений текст потребує перевірки й доопрацювання з боку професіонала. Це додатково збільшує час і ресурси, потрібні для завершення роботи. З огляду на це, хоча ШІ добре справляється з перекладом великих обсягів інформації за короткий час, його функціональність залишається обмеженою. Для перекладу складних, творчих або вузькоспеціалізованих текстів найкраще звертатися до кваліфікованих перекладачів, які можуть гарантувати якісний результат.

Штучний інтелект активно змінює підхід до перекладу, пропонуючи нові можливості та викликаючи чимало обговорень. Завдяки інноваціям машинний переклад стає дедалі ефективнішим, але це не означає, що роль професійних перекладачів зникає. Навпаки, їхній внесок набуває особливого значення, оскільки саме вони здатні забезпечити високу якість роботи. Машинний переклад має значну перевагу у швидкості. Обробка великих текстів, наприклад, технічної документації чи контенту для веб-сайтів, відбувається значно оперативніше порівняно з традиційними методами. Це є особливо важливим для бізнесу, де час часто визначає успіх. Проте тексти, створені за допомогою ШІ, нерідко вимагають професійної перевірки, щоб виправити





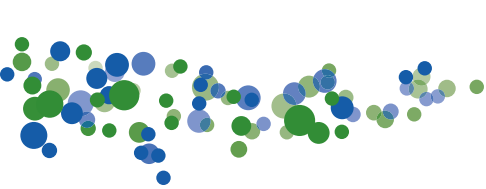
недоліки й адаптувати їх до потреб клієнта. Крім того, використання технологій дозволяє знизити витрати на переклади, що вигідно як для замовників, так і для перекладацьких агентств. Низька вартість послуг, доповнена швидким виконанням, стає привабливим рішенням. Однак, без людської коректури такі переклади можуть втратити якість і точність, які важливі для складних і спеціалізованих матеріалів. Водночас, машинний переклад має свої обмеження. Алгоритми ШІ не завжди правильно враховують мовні та культурні особливості тексту. Наприклад, у художніх перекладах або при роботі з маркетинговими матеріалами емоційний зміст, стиль і тон тексту є критичними, і тільки досвідчений перекладач може ефективно адаптувати їх для цільової аудиторії. Варто зазначити, що розвиток технологій не стоїть на місці,

і в майбутньому можливості штучного інтелекту можуть ще більше розширитися. Однак, навіть тоді людські перекладачі будуть потрібні для забезпечення глибини, креативності та відповідності культурним контекстам. Таким чином, інтеграція ШІ у перекладацьку сферу створює нові перспективи, але не усуває потребу у професійних перекладачах. Для отримання якісного результату оптимальним є поєднання технологій і людського досвіду. Саме професіонали здатні забезпечити точність, творчий підхід і культурну адаптацію тексту, що є ключовими для досягнення високих стандартів у перекладі. Тож, ШІ ніколи не зможе замінити людину у перекладі.

### **Використані джерела:**

1. Вплив штучного інтелекту на галузь перекладацьких послуг. Бюро Перекладів Адмірал: <https://admiral.com.ua/blog/the-impact-of-artificial-intelligence-on-the-translation-industry>
2. Escribe M. Human evaluation of neural machine translation: The case of deep learning. Proceedings of the human-informed translation and interpreting technology workshop. Shoumen, Bulgaria : Incoma Ltd., 2019. P. 36–46. DOI: <https://aclanthology.org/W19-8705/> (дата звернення: 27.02.2024).
3. Мартиненко, О., Шевелько, К. (2022) 'Prospective Interpreters and Translators' Preparation: Theoretical and Practical Disciplines Online', Іноземні мови. 2022. № 1. С. 23–28. <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2022.1.257875>

*Д.О. Дога, здобувачка вищої освіти  
Київський міжнародний університет*



## АКТУАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ В УКРАЇНІ

В сучасному світі переклад відіграє важливу роль. Він охоплює всі сфери життя людини, починаючи від дипломатії до військової справи. Військові конфлікти, терористичні загрози, миротворчі операції та спільні навчання різних країн висувають особливі вимоги до міжмовної комунікації. У цьому контексті військовий переклад стає важливим інструментом який забезпечує точність передачі інформації, сприяє налагодженню взаєморозуміння між сторонами та впливає на успіх військових дій. Військовий переклад включає в себе широкий спектр завдань: роботу з технічною документацією, переклад стратегічних наказів, спілкування з союзниками та місцевим населенням у зонах конфлікту.

В своїй праці «Специфіка військового перекладу як виду перекладацької діяльності» Резніченко К.І. зазначає: «Військовий переклад є спеціальним видом міжкультурної комунікації, здійснюваної за звичайних і екстремальних умов військової служби, що охоплює військово-політичну, військово-технічну й військово-спеціальну сфери діяльності збройних сил за мовним супроводом військового перекладача» [1].

На нашу думку, військовий переклад на сьогодні є дуже важливим та актуальним. Актуальність військового перекладу зумовлена сучасними глобальними викликами, військовими конфліктами

та зростанням міжнародної співпраці у сфері оборони. Важливу роль відіграють Міжнародні військові операції. Важливою є співпраця між країнами в межах міжнародних організацій (наприклад, ООН, НАТО) вимагає перекладу документів, переговорів, інструкцій тощо.

Робота з багатонаціональними підрозділами вимагає точного перекладу для уникнення непорозумінь. У країнах, що перебувають у стані війни (наприклад, Україна), перекладачі допомагають у комунікації між іноземними інструкторами, журналістами, дипломатами й військовими. Важливим є переклад медичних протоколів, гуманітарних ініціатив, а також судових документів для міжнародних розслідувань воєнних злочинів. У зоні бойових дій перекладачі допомагають забезпечити зв'язок між військовими та місцевим населенням, яке може говорити іншою мовою.

К.С. Гуцуляк, студентка Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди під науковим керівництвом Н.С.Самойленко у своїй статті «Актуальність та проблематика військового перекладу з української мови на китайську» зазначає: «По-перше, міжнародні військові операції. Багато країн беруть участь у міжнародних військових операціях, таких як миротворчі місії або бойові дії. У таких



операціях важливо мати спеціалістів, які можуть забезпечувати ефективний комунікаційний міст між військовими та цивільними місіями. Військові перекладачі відіграють важливу роль у забезпеченні цієї комунікації та координації дій. По-друге, надзвичайні ситуації. Часто у таких ситуаціях як природні катастрофи, терористичні акти та інших небезпечних подіях беруть участь військовослужбовці, саме тому військові перекладачі є важливими. У таких ситуаціях військові перекладачі можуть допомогти забезпечити швидку та ефективну координацію дій між різними групами та відділами. По-третє, постійна загроза третьої світової війни, що змушує всі країни розвивати свій військовий потенціал, особливу увагу звертаючи на розвиток нового військового озброєння. А також військова співпраця країн партнерів над спільними розробками [2].

Наступна причина це – глобалізація. Сучасний світ змінюється дуже стрімко та стає все більш глобалізованим. Військові змушені працювати з іншими військовими та цивільними структурами, які можуть бути з різних країн та говорити різними мовами. Військові перекладачі допомагають військовим командам спілкуватися та працювати разом ефективніше. Крім того, все частіше відбуваються спільні навчання військових підрозділів двох або більше країн. Ми бачимо постійний обмін військовою технікою та передачею її з одної

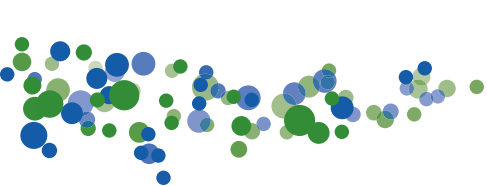
країни в іншу.»

Через війну в Україні військовий переклад набув все більшого значення. Цьому свідчить те, що Україна отримує військову допомогу, озброєння, техніку та навчальні матеріали від країн НАТО, США, ЄС. Переклад є необхідним для розуміння технічної документації. Військовий переклад є ключовим для співпраці з міжнародними судовими органами, такими як Міжнародний кримінальний суд.

Військовий переклад допомагає під час розробки спільних навчань, стратегічного планування та модернізації збройних сил за стандартами

Альянсу. Переклад матеріалів з відкритих джерел, перехоплених комунікацій, а також інформації з іноземних ЗМІ має стратегічне значення для аналізу та планування операцій. Взаємодія з міжнародними розвідувальними структурами також вимагає точного перекладу. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ООН, Червоний Хрест, передбачає переклад на зустрічах, під час доставки гуманітарної допомоги та роботи з постраждалими в зоні бойових дій.

Отже, можна зробити висновки, що військовий переклад є надзвичайно важливим у сучасному світі, особливо в Україні, у зв'язку з агресією з боку Росії. Він забезпечує співпрацю з іноземними партнерами, документацію воєнних злочинів, посилює роль України на світовій



арені, залучає глобальну підтримку та допомагає ЗСУ функціонувати ще ефективніше та забезпечує комунікацію з іноземними військовими. Військовий переклад виходить за межі суто лінгвістичної діяльності. Він є одним з інструментів у боротьбі з ворогом. У сучасних умовах потреба висококваліфікованих військових перекладачів лише зростає.

### **Використані джерела:**

1. Резніченко, К. І. Специфіка військового перекладу як виду перекладацької діяльності / К. І. Резніченко // Магістерські студії. Альманах / ред. кол. : Д. С. Мальчикова, Т. С. Корнішева. Херсон; Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. Вип. 23. С. 72-76.

2. Гуцуляк К.С. Актуальність та проблематика військового перекладу з української мови на китайську. Сходознавство. Актуальність та перспективи. Матеріали доповідей IV Міжнародної науково-методичної конференції 24 березня 2023 р. Частина I. С. 96-99.

*А.П. Коваль, здобувач вищої освіти,*

*М.С. Ткалик, здобувач вищої освіти*

*Київський міжнародний університет*

## **СПЕЦИФІКА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СТАТЕЙ ЗАХІДНИХ ЗМІ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Вірна інтерпретація військово-політичних текстів є критично важливим аспектом аналізу інформації під час інформаційної війни. Цей процес вимагає врахування ряду специфічних чинників, які впливають як на точність передачі змісту, так і на адекватність сприйняття повідомлення в іншомовному контексті. Перекладач має розуміти політичний

контекст тексту, а також специфіку джерел, грамотно обираючи видання, які працюють за західними стандартами журналістики, а не відстоюють між рядків інтереси третіх сторін.

У текстах різних західних ЗМІ, залежно від їх політичної орієнтації, часто використовуються терміни та концепти, які можуть мати різне сприйняття в Україні чи



Росії. Наприклад, використання терміну “конфлікт” замість “війна” може мати значний ідеологічний вплив. “Ukraine conflict” vs. “Russia's war in Ukraine” – перший варіант часто застосовується для нейтральної позиції, другий акцентує відповідальність Росії.

Військово-політичні тексти часто насичені специфічною термінологією, яка вимагає точного перекладу та використання перекладацьких трансформацій, експлікації або додавання для правильного розуміння читачем назв систем озброєнь, або військово-політичних посад. Це стосується не лише назв військових підрозділів, техніки, але й термінів, що позначають міжнародні правові категорії чи військові дії.

Наприклад, “War crimes” → “Воєнні злочини” (без заміни на пом'якшені синоніми); “Occupied territories” → “Окуповані території” (не “спірні території”); “ATACMS” → “Балістична ракета тактичного ракетного комплексу ATACMS” (не “АТАКМС” або “Ракета ATACMS”); “Smart bomb” → “Коригована авіаційна бомба” або “Керована авіаційна бомба” (не “Розумна бомба”); “Defence Intelligence of Ukraine” → “Головне управління розвідки Міністерства оборони України” (не “Оборонна розвідка України”).

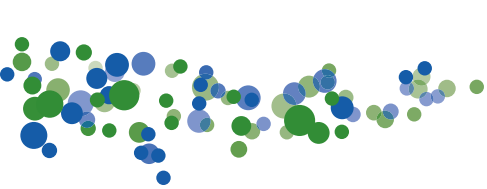
Західні ЗМІ можуть мати певні редакційні лінії, що підкреслюють їхню підтримку України, нейтральність чи інше ставлення до конфлікту. Перекладач має

зберігати баланс між точною передачею змісту і усвідомленням, як цей текст буде сприйнятий аудиторією.

Військові тексти повинні враховувати цільову аудиторію. Тексти для української аудиторії можуть фокусуватися на більш актуальних внутрішньосупільних аспектах, наприклад, об'єднання заради перемоги над спільним ворогом, тоді як тексти для міжнародної аудиторії часто акцентують універсальні цінності (демократію, права людини тощо).

Наприклад, у статті Defense News від 13 вересня 2024 року, що має назву “Ukraine wants 12 Viper attack helicopters spurned by Slovakia”, у перекладі - “Україна прагне отримати 12 ударних гелікоптерів “Вайпер”, від яких відмовилася Словаччина”, “Attack helicopter” перекладаємо як “Ударний гелікоптер”, а не “Гелікоптер атаки”, “Soviet-designed” – як “Радянського виробництва”, а не “Радянського дизайну”, при перекладі “Mikoyan MiG-29 fighter jets” використовуємо перекладацьку трансформацію опущення, перекладаючи назву бойового літака як “Винищувачі МіГ-29”.

У західних текстах часто використовуються метафори або вирази, які мають культурно специфічне значення. Їх прямий переклад може не передати оригінальної ідеї: “Turning point in the war” → “Поворотний момент у війні” (з урахуванням контексту, чи це дійсно так сприймається в Україні).



В умовах інформаційної війни важливо уникати калькування висловів, що можуть мати пропагандистський характер. Наприклад, у західних ЗМІ іноді використовуються обережні формулювання, щоб не виглядати упередженими.

Емоційне забарвлення військових текстів має велике значення. Західні ЗМІ можуть навмисно уникати надмірної емоційності, але для українського контексту іноді доцільніше додати акцент на жорстокості ворога чи героїзмі українських воїнів.

#### **Використані джерела:**

1. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/09/13/ukraine-wants-12-viper-attack-helicopters-spurned-by-slovakia/>
2. <https://ela.kpi.ua/items/0a4d0136-0584-4ee0-add5-5f9422efa13a>

*А.С. Корчинська, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## **БЕЗКОШТОВНІ РЕСУРСИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КИЄВІ: АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ**

Київ, як сучасний європейський мегаполіс, пропонує безліч можливостей для особистісного розвитку. Одним із найважливіших аспектів самовдосконалення є вивчення іноземних мов, особливо англійської, яка є мовою міжнародного спілкування. Мета цієї статті полягає у полегшенні пошуку безкоштовних ресурсів для вивчення англійської мови

киянам та гостям міста.

Існує велика кількість центрів та курсів, які пропонують різноманітні заходи, що сприяють вивченню англійської мови, наприклад, Гончаренко центр – культурний хаб не лише пропонує різноманітні культурні заходи, а й організовує безкоштовні курси англійської мови для всіх бажаючих. Програми охоплюють





широкий спектр рівнів, від початкового до просунутого. Для вивчення англійської мови можна завітати в бібліотеки Києва, бо крім традиційних послуг, бібліотеки столиці часто проводять безкоштовні клуби англійської мови. Це чудова можливість поспілкуватися з однодумцями, покращити розмовні навички та дізнатися про новинки англomовної літератури. Також багато соціальних центрів та громадських організацій, особливо ті, що працюють з молоддю, пропонують безкоштовні курси англійської мови. Це може бути гарною можливістю не лише вивчити мову, а й познайомитися з новими людьми.

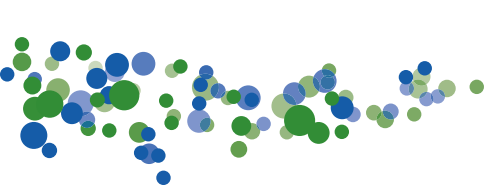
Для розвитку мовних навичок можна використовувати і онлайн-ресурси, як, наприклад, Prometheus – український онлайн-університет пропонує безкоштовні курси з різних дисциплін, включаючи англійську мову. Курси ведуть досвідчені викладачі, а матеріали подаються в інтерактивній формі. Coursera – платформа, яка пропонує безкоштовні курси від університетів та освітніх установ. Часто включає курси з англійської мови для різних рівнів, а також професійної англійської для бізнесу та технічних спеціальностей. Дієвим є і використання YouTube, оскільки це невичерпне джерело безкоштовних навчальних матеріалів. Існує безліч каналів, присвячених вивченню англійської мови, де можна знайти уроки з граматики, лексики, вимови та аудіювання. Такі платформи, як

Tandem, HelloTalk або italki, дозволяють спілкуватися з носіями мови з усього світу. Ви можете практикувати розмовну мову, допомагаючи іншим вивчати вашу рідну мову.

Крім того, в Києві можна відвідати багато мовних клубів, наприклад, Language Exchange Club Kyiv – один із найпопулярніших місць для практики розмовної англійської в Києві. Тут ви можете познайомитися з людьми з різних країн і культур. Також можна використовувати платформа Meetup, яка дозволяє знайти групи за інтересами, включаючи клуби розмовної англійської. Багато кафе та коворкінгів в Києві організовують вечори англійської мови, де ви можете неформально поспілкуватися з іншими вивчаючими.

Задля ефективного розвитку мовних навичок варто також шукати будь-які можливості для практики: спілкуватися з друзями, дивитися фільми та серіали в оригіналі, читати книги та статті. Відвідуючи вебінари та онлайн-конференції можна навчитись сприймати англійську мову на слух і дізнатися про нові методики навчання. Також існує безліч мобільних додатків, які допоможуть вивчати англійську мову в будь-який зручний час.

Безкоштовні ресурси для вивчення англійської мови в Києві є важливими інструментами для розвитку мовної компетенції. Вони забезпечують доступність освіти для різних категорій населення,



стимулюють самостійне навчання та пропонують різноманіття форматів. Однак для досягнення високого рівня володіння мовою важливими є не лише доступ до ресурсів, але й систематичність навчання, мотивація та інтерактивний підхід до практики.

Для майбутнього розвитку  
безкоштовних ресурсів важливо

зосередитися на розширенні тематичних можливостей, залученні носіїв мови та покращенні інтерактивних функцій, щоб забезпечити більш глибоке й ефективне навчання англійської мови.

### Використані джерела:

1. Київська Центральна Бібліотека. Ресурси бібліотеки для вивчення англійської мови. [www.library.kyiv.ua](http://www.library.kyiv.ua)
2. Coursera. Безкоштовні онлайн-курси. [www.coursera.org](http://www.coursera.org)
3. Language Exchange Kyiv. Знайдіть партнера для мовного обміну. [www.languageexchangekyiv.com](http://www.languageexchangekyiv.com)
4. Prometheus. Онлайн-курси різних напрямків і рівнів. <https://prometheus.org.ua/>

*Я.О. Красновид, викладач*

*Київський міжнародний університет*

## КИЇВ ЯК БАГАТОМОВНИЙ ПРОСТІР: ІСТОРИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Київ, як одне з найдавніших міст Східної Європи, завжди був багатомовним та багатокультурним простором. З моменту заснування міста в IX столітті воно було важливим політичним, релігійним і комерційним центром, сприяючи культурному обміну та мовному різноманіттю. Давньоруська держава об'єднувала різні етнічні групи, кожна з яких привносила власну мову та культуру.

У Київській Русі основною мовою міжнаціонального спілкування була старослов'янська, але серед місцевого населення поширився діалект, який згодом ліг в основу української мови. Завдяки встановленню тісних зв'язків з Візантією та скандинавськими країнами, а також іноземним купцям і місіонерам, у Києві з'являлися грецька, варязька, єврейська, татарська та інші мови.



У XVIII-XIX століттях, у період входження Києва до складу Російської імперії, домінуючим стає російська мова, що витісняє українську з офіційної сфери. Водночас у Києві зберігалися великі польські, єврейські та німецькі громади, які використовували рідну мову в побуті, освіті та культурі.

Радянський період сприяв подальшій русифікації, проте багатомовність міста не зникла. Єврейська громада, яка була однією з найбільших у Східній Європі, зберігала іврит та їдиш. Польська, німецька й інші мови продовжували функціонувати у вузьких етнічних групах. За час, що минув, не було жодного історичного етапу або епізоду, коли б мовна ситуація в Україні характеризувалася одномовністю. Процес виокремлення з давньоруської етнічної спільноти української нації супроводжувався, з одного боку, формуванням української літературної мови, а з іншого, українсько-російською мовною взаємодією, однією з пріоритетних форм якої було їхнє співіснування на українській етнічній території.

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році Київ почав активно змінювати своє мовне середовище. Українська мова поступово повертає собі місце в освіті, ЗМІ, державному та національному житті. Тим не менш, російська мова протягом багатьох років залишається мовою міжнаціонального спілкування і продовжує

широко використовуватися в побуті та бізнесі. Скажімо, для середовища Києва й інших великих міст України (крім сходу та півдня) типовою є ситуація, коли в сім'ї використовується виключно українська, у садку, школі, на роботі – ситуативно регульована комбінація української і російської, у сфері бізнесу – переважно російська та англійська, у сфері науки, музики, кіно, театру тощо – англійська та російська.

Окрім української та російської, сучасний Київ є платформою, де функціонує багато інших мов. Англійська як міжнародна мова все більше інтегрується в ділове середовище, освіту та туризм. Високий рівень імміграції сприяє появі нових мовних спільнот. У Києві можна почути китайську, арабську, турецьку, грузинську та інші мови, привезені іммігрантами та студентами з різних країн.

Міська культура також відображає багатомовність. У столичних бібліотеках та книгарнях представлені книги багатьма мовами, театральні постановки часто мають переклади або субтитри, а фестивалі мов і культур збирають учасників із різних куточків світу.

Багатомовність Києва, попри свої переваги, стикається із певними викликами. Політична ситуація та війна на сході України актуалізували питання мовної політики, що інколи спричиняє напругу між носіями різних мов. Водночас глобалізація



та активна інтеграція англійської мови можуть становити загрозу для збереження локальних мов і діалектів.

Однак Київ залишається прикладом толерантного співіснування різних мовних спільнот. Політика багатомовної освіти, підтримка культурних ініціатив і

міжнародних проєктів сприяє збереженню мовного розмаїття. Київ як багатомовний простір продовжує адаптуватися до сучасних викликів, демонструючи унікальність своєї мовної ідентичності.

### Використані джерела:

1. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова – Полтава Довкілля-К, 2010. – 844 с.
2. Гірц К. Інтерпретація культур. Вибрані есе / К. Гірц. [пер. з англ. Н. Комарова]. – К. : Дух і Літера, 2001. – 542 с.
3. Андрусак, І. Мовна політика України після 1991 року. — Харків: Ранок, 2012.
4. Електронні ресурси
5. Центральний державний історичний архів України в Києві (<http://cdiak.archives.gov.ua>).

*В. Кукавська, здобувач вищої освіти,  
Я. Корнієнко, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## МОВНА ВЗАЄМОДІЯ І ЗАПОЗИЧЕННЯ ЛЕКСИКИ: ІСТОРІЯ ТА РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Іншомовні слова за походженням в українській мові складають приблизно 10% від усієї кількості слів. В англійській мові, яку ми розглядатимемо для прикладу разом з впливом її на сучасну українську мову – міститься до 70% запозиченої лексики і лише близько 30% – корінної. (незапозичена, корінна, споконвічна, питома лексика) – це слова, які виникли в мові надзвичайно давно, з появою тих

понять, які вони позначають). Це зумовлено багатьма факторами такими як, історичні, політичні та соціальні. Взаємодія різних мовних систем, безпосередньо пов'язана з історією та культурою різних народів. Міжнародні зв'язки впливають збагаченню словникового запасу мов і словниковий запас кожної з мов віддзеркалює зміни в суспільстві та змінюється під впливом цих самих змін.



З погляду тривалості функціонування в українській мові запозичені слова розподіляють на давні, що увійшли ще в дописемний період, ті, що входили на різних історичних етапах контактування народів у писемний період розвитку української мови, та сучасні. Наприклад латинізми, в українській мові розшаровуються за часом своєї появи: успадковані з давньоруської мови (баня, коляда); запозичені у XV-XVIII століттях внаслідок вивчення латинської мови в українських школах (абсурд, бурса, вакації, гумор, кримінал, рація, термін тощо). Частина з них увійшла в українську мову через польське посередництво, менше – через німецьке, російське, французьке; запозичені у XIX-XX століттях слова, були переважно як елементи суспільно-політичної, медичної, біологічної та іншої наукової термінології (алібі, ампула, вакуум, гербарій, дегенерат, еволюція, модус тощо).

У лінгвістиці загальноприйнято виокремлювати «чотири види адаптації чужомовних слів до мови-реципієнта: фонетична – пристосування слова до звукової системи й наголосу, графічна – написання відповідно до орфографічних норм, морфологічна – відповідність граматичним правилам, семантична – пристосування до лексичної системи української мови. Обов'язковим складником процесу освоєння іншомовної лексичної одиниці є морфологічна адаптація, суть якої

полягає в підпорядкуванні запозиченого слова правилам, властивим певній частині мови у граматичній системі мови реципієнта, та внесення нової лексичної одиниці іншомовного походження до парадигматичного ряду, характерного для відповідної частини мови в системі цієї мови. Найсильніше з усіх частин мови запозичуються лексичні одиниці, які належать до класу іменників. Іменники позначають предмети, явища, людей, тварин, і це є основною категорією слів, що використовуються в щоденному житті.

Наприкінці XX – на початку XXI ст. в українській мові почали з'являтися англіцизми, здебільшого через комунікацію людей та поширення культурного обміну результатом яких стала значна кількість запозичень у різних сферах діяльності: в економіці (фандрейзинг, байєр, лот); у суспільно-політичній сфері (аплікант, омбудсмен, ньюсмейкери, спічрайтер); у засобах зв'язку (роумінг, баннер, онлайн); в науці, культурі, освіті (перформанс, коледж, тендер), зокрема у молодіжній субкультурі (ді-джей, рейв-культура, чил-аут), у масовій культурі (трилер, блокбастер, хепі-енд); у спорті (стритбол, маунтинборд, скейтинг); у побуті (фліпси, хот-дог, сигнет, степлер); у ЗМІ (копірайтер, програма), зокрема в дизайні, музиці та багато інших галузей. [3]

Це зумовлено розмаїттям позамовних чинників, об'єктивних і суб'єктивних: розвитком економічних зв'язків, впливом



стилю американського життя, модою на іноземні слова, досягненнями англомовних країн в окремих сферах діяльності, поживавленням міжнародних зв'язків, двомовністю, та не в останню чергу поширенням та престижем англійської мови.

Нині англійська є мовою міжнародного спілкування, тому її вплив залишається значним. В українській мові закріпилися як оригінальні форми (наприклад, бізнес, маркетинг), так і адаптовані (комп'ютер, принтер). Водночас зростає увага до збереження мовної ідентичності та пошуку українських відповідників.

Таким чином, запозичення є невід'ємною частиною розвитку української мови, як і будь-якої іншої мови світу. Вони

відображають історичні, соціальні та культурні зміни, впливають на багатство й динамічність лексики. Водночас порівняно невеликий відсоток запозичень в українській мові свідчить про її стійкість і здатність зберігати свою питому основу, незважаючи на значні зовнішні впливи. Глобалізація й інтеграція сприяють проникненню іншомовної лексики, зокрема англіцизмів, але водночас спонукають до переосмислення мовної політики та збереження культурної самобутності. Розумне балансування між запозиченнями й питомими словами є ключем до збереження унікальності мови, забезпечуючи її пристосування до сучасних умов і розвиток у майбутньому.

### **Використані джерела:**

1. Гудима Г., Слодиницька Ю. Англомовні запозичення в сучасній українській мові. Молодий вчений. 2012. № 6 (94), 2012. С. 26–29.
2. Есенова Е. Й., Калинич І. Й., Бойтор В. Ю. Лексичне запозичення як засіб збагачення словникового складу мови / Е. Й. Есенова, І. Й. Каинич, В. Ю. Бойтор // Закарпатські філологічні студії. Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 28. Том 1. С. 151-156.
3. Лексичні запозичення в українській мові: історико-соціолінгвістичний аспект. 3. «Українська мова». Енциклопедія / [редкол. : В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін.] – 3-є вид. Київ, вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.

*І.П. Кушнерова, доцент  
Київський міжнародний університет*

## **TRANSLATING KYIV REALITIES: LINGUOCULTURAL CHALLENGES AND STRATEGIES**





Kyiv, the capital of Ukraine, presents a complex interplay of historical, cultural, and symbolic dimensions. As the city continues to gain prominence in the global arena, translating its unique realities into other languages has become a vital yet challenging task. The process of conveying Kyiv's essence involves more than linguistic accuracy—it requires an understanding of the city's cultural, historical, and symbolic significance.

Localization, the process of adapting content for a specific culture or audience, plays a crucial role in how cities present themselves globally. For translators, conveying this multifaceted reality to a global audience requires addressing significant linguacultural challenges. These challenges arise from Kyiv's historical depth, linguistic duality, and cultural uniqueness.

Translation problems of rendering Kyiv realities and cultural identity falls into such categories: toponymic and geographic nuances, historical and political references, cultural symbols and traditions, linguistic Identity etc.

Toponyms are more than just geographical markers; they are cultural signifiers that encapsulate historical events, social values, and collective memory. Translators often face difficulties in balancing literal translation with the need to convey these cultural layers. For example, Maidan Nezalezhnosti (Independence Square): this iconic location is not merely a public square but a symbol of Ukrainian resilience, representing pivotal events such as

the Orange Revolution and the Euromaidan protests. Translating it as "Independence Square" conveys its functional purpose but risks losing its deep emotional and historical resonance.

Andriyivskyy Descent: this cobblestone street is a historic and artistic hub, often referred to as the "Montmartre of Kyiv." A literal translation like "Andrew's Descent" fails to capture its cultural significance and artistic associations. Translators must balance the need for cultural authenticity with the accessibility of meaning for international audiences.

Kyiv's history spans over 1,500 years, encompassing periods of Kyivan Rus, Mongol invasions, the Polish-Lithuanian Commonwealth, the Russian Empire, the Soviet Union, and independent Ukraine. Translating these references requires not only linguistic skill but also a thorough understanding of historical contexts. Misinterpretation or oversimplification can lead to cultural distortion.

Kyiv's identity is also shaped by its cultural symbols, including its golden-domed churches, traditional dishes such as Kyiv cake and varenyky, and folk customs. Translating these elements often necessitates supplementary explanations to convey their significance to audiences unfamiliar with Ukrainian culture. For example, while Kyiv cake is a popular dessert, it also carries cultural connotations as a symbol of local pride. Translators might use paratextual elements such as footnotes or



glossaries to provide this context.

The coexistence of Ukrainian and Russian languages in Kyiv adds another layer of complexity. Texts often reflect this linguistic duality, and translators must decide how to represent it without misrepresenting the city's cultural identity. The above mentioned challenge underscores the need for thoughtful translation strategies that balance linguistic fidelity with cultural and historical awareness. These strategies are usually the following:

**Cultural Adaptation.** Translators can use strategies like transcreation – adapting content creatively while preserving its intent and emotional resonance. For instance, instead of a direct translation, they might provide explanatory phrases for culturally specific terms.

**Use of Paratextual Elements.** Footnotes, glossaries, and translator's notes are valuable tools for explaining culturally loaded terms or historical references. For example, a note on “Babyn Yar” could provide historical context about the site's tragic significance during World War II.

**Standardizing Transliteration.** Promoting the use of standardized transliterations such as

“Kyiv” instead of “Kiev” reinforces the city's cultural and political identity, aligning with Ukraine's post-Soviet narrative.

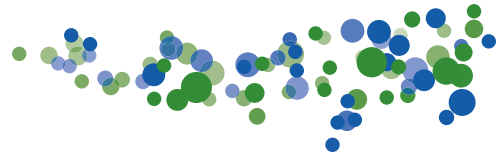
**Collaborative Translation.** Working with cultural experts, historians, or native speakers ensures a deeper understanding of Kyiv's realities and minimizes errors or cultural insensitivity.

**Dynamic Equivalence.** Translators can strive for dynamic equivalence, ensuring that the emotional and cultural impact of the source text resonates with the target audience. This approach prioritizes the essence of the message over literal accuracy.

Translating Kyiv realities is a multifaceted task that goes beyond linguistic challenges to encompass cultural, historical, and emotional dimensions. By employing adaptive strategies and collaborating with experts, translators can effectively convey Kyiv's essence to the world. This not only promotes a deeper understanding of Ukrainian culture but also ensures that Kyiv's rich heritage is accurately represented in global discourse.

## References:

1. Ковалевська Т.І. Local culture in a global context: localization in translation. Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації: збірн. мат. IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф-ї з міжнар. участю. Вінниця: Ред. -видавн. відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2019.
2. Pavlenko O. Cultural turn in Ukrainian translation. Вісник Маріупольського державного



університету. Серія: Філологія, 2023. Вип.29

3. Chernetsky V. Nation and translation. Literary translation and the shaping of modern Ukrainian culture. Contexts, Subtexts, and Pretexts: Literary Translation in Eastern Europe and Russia / B.J. Baer (ed.). Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2011

*О.М. Ляшенко, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ІТ-СФЕРИ

Переклад текстів у сфері інформаційних технологій (ІТ) є одним із найдинамічніших напрямків перекладацької діяльності. Завдання перекладу ІТ-текстів – забезпечити зрозумілість, точність і функціональну відповідність тексту перекладу оригіналу. Цей процес передбачає використання різноманітних стратегій перекладу та врахування лексичних, семантичних, синтаксичних і прагматичних аспектів.

Тексти ІТ-сфери мають низку специфічних характеристик, які визначають їхню структуру, зміст та стилістику. По-перше, вони вирізняються лаконічністю та структурованістю. Це пов'язано з тим, що в технічних текстах чіткість викладу інформації має першорядне значення. Кожне речення повинно бути максимально інформативним і позбавленим двозначності.

По-друге, ще однією важливою характеристикою ІТ-текстів є уніфікованість термінів. Технічна термінологія повинна бути однозначною, щоб різні фахівці могли правильно її інтерпретувати незалежно від мови перекладу. Впровадження

уніфікованої термінології значно спрощує процес перекладу і сприяє забезпеченню точності й узгодженості.

По-третє, значна частина термінів є запозиченнями з англійської мови, яка домінує в технологічній галузі. Можна зробити висновок, що інтернаціоналізація лексики також є характерною ознакою ІТ-сфери. Наприклад, такі терміни, як *debugging* (налагодження) або *framework* (каркас, структура), широко вживаються у багатьох мовах без значної адаптації. Запозичення спрощують міжнародну комунікацію, але водночас потребують уваги перекладача, особливо у випадках, коли значення терміна має локальні особливості або контекстуальні відмінності.

Основні стратегії перекладу текстів ІТ-сфери охоплюють: калькування, дослівний переклад, використання функціональних аналогів, запозичення, описовий переклад.

Калькування передбачає створення нового слова чи виразу за зразком мови оригіналу. Такий підхід часто використовується для перекладу



багатокомпонентних термінів, наприклад, cloud computing як «хмарні обчислення», user interface як «користувацький інтерфейс». Проте, калькування може призводити до семантичної неясності, якщо термін не адаптований до мовної системи перекладу.

Дослівний переклад забезпечує максимальну точність, але може не передати семантичних або стилістичних особливостей тексту. Наприклад, англійське interface може перекладатися як «інтерфейс», хоча в певних контекстах більш доречним буде «поверхня взаємодії»; англійське firewall може мати наступні відповідники – «мережевий екран» або «фаєрвол». Цей метод перекладу не завжди підходить для передачі культурно специфічних понять. Наприклад, bug дослівно перекладається як «жук», але в ІТ-контексті правильніше використовувати відповідник «помилка».

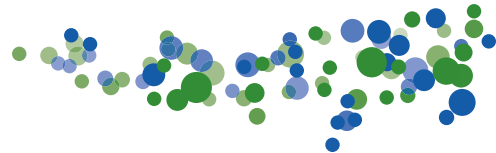
Використання функціональних аналогів є важливим для адаптації тексту до потреб цільової аудиторії. Функціональні аналоги дозволяють зберігати зрозумілість тексту, хоча іноді можуть втрачатися відтінки значень. Наприклад, англійський термін clipboard, що у технічному контексті означає область тимчасового зберігання даних, адаптується як «буфер обміну», що відображає його функціональне призначення.

Запозичення є невід'ємною частиною перекладу ІТ-текстів через домінування англійської мови в цій галузі. Проте

надмірне використання запозичень може ускладнювати розуміння тексту для некваліфікованих користувачів. Даний спосіб перекладу використовується у випадках, коли у мові перекладу немає адекватного еквівалента, і термін залишається у своєму оригінальному вигляді.

Для складніших термінів, які важко перекласти однозначно, застосовується описовий переклад. Ця стратегія дозволяє передати значення терміна за допомогою пояснення його сутності або функцій. Наприклад, server farm, що дослівно перекладається як «ферма серверів», у описовому варіанті може бути передано як «група серверів, розташованих в одному приміщенні». Описовий переклад є особливо корисним для нових термінів або вузькоспеціалізованих понять, які ще не мають усталеного еквівалента у цільовій мові.

Отже, переклад текстів ІТ-сфери є складним і багатогранним процесом, який включає застосування різних стратегій залежно від контексту та потреб цільової аудиторії. Використання калькування, дослівного перекладу, функціональних аналогів, запозичення й описового перекладу дозволяє перекладачам створювати якісні адаптовані тексти. Локалізація є невід'ємною частиною перекладу текстів ІТ, адже вона враховує не лише мовні аспекти, а й культурні та технічні нюанси.



### Використані джерела:

1. Бічева А.В. Класифікація та переклад термінів, що використовуються у мережі Інтернет та інформаційних технологій. Перекладацькі інновації: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. Суми : СумДУ, 2010. С.39–41.
2. Єлісєєва С. В. Переклад і локалізація у сфері інформаційних технологій. Наукові праці. Черноморського державного університету ім. П. Могили. Філологія. Мовознавство. 2015. № 8. С. 32 – 36.
3. Кальник О. П., Термінологічні проблеми перекладу наукових текстів у сфері ІТ-технологій. Молодий вчений. 2019. № 5. С. 187–190.
4. Esselink B. Localisation and translation. Computers and Translation. Somers, Harold (ed.), 2003. P. 67–86

*Н.О. Моїсєєва, к.філол.н., доцент,  
Р.Р. Білоус, здобувач вищої освіти  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## ЗАСОБИ УВИРАЗНЕННЯ В ТЕКСТАХ ПЕРЕКЛАДІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Художня література вирізняється своєю образністю та глибиною змісту. Вона здатна передавати інформацію як за допомогою слів, так і через викликані асоціації, почуття та роздуми, що виходять за межі буквального значення. Зміст художнього тексту охоплює не лише логічний та пізнавальний аспекти, а й емоційну насиченість, що безпосередньо впливає на сприйняття читача.

Перед перекладачами художніх творів постає виклик передати не лише зміст, а й стиль та виразність оригіналу мовою

перекладу. Центральними інструментами виразності художнього твору є майстерний підбір прийомів перекладу та використання адекватних стилістичних засобів, що часто є визначальним для досягнення текстом перекладу ефекту, рівноцінного тексту оригіналу [3]. Це особливо важливо для дитячої та підліткової літератури, де мова часто залишається простою, щоб не перевантажувати цільову аудиторію, але водночас має бути достатньо живою та виразною, щоб зацікавити читача та утримати його увагу.



Однією з ключових моделей увиразнення змісту, що характеризує мисленнєві процеси перекладача, є експлікація. Цей процес полягає в тому, що перекладач, працюючи з текстом, додає нові елементи, нюанси чи певні уточнення, які відсутні в оригіналі, але впливають із його розуміння контексту, культурного підґрунтя або авторського задуму. Таким чином перекладач створює «додану вартість» перекладу, розширюючи смисловий горизонт твору, завдяки чому можна глибше розкрити сутність тексту для цільової аудиторії [2]. Наприклад, передача емоційного забарвлення чи опис ситуації, які у мові оригіналу були лише натяком, у перекладі можуть бути виражені яскравіше для забезпечення більшого впливу на читача.

У цій роботі ми проаналізуємо перекладацькі рішення Олексі Логвиненка в роботі над твором Корнелії Функе «Володар над злодіями». У контексті використання експлікації, можемо навести наступний приклад: «Prosper glaubte ein Schluchzen zu hören.» – «Просперові здалося навіть, ніби за дверима хтось схлипнув.» У перекладі додається конкретизація "за дверима хтось схлипнув", що робить картину більш візуальною і надає контекстуальну деталь, якої немає в оригіналі. Уточнення щодо місця джерела звуку підсилює емоційний ефект.

Інша модель увиразнення змісту

– фразеологізація, заміна простої лексики оригіналу на стійке словосполучення, фразеологізм або ідіоматичний вислів [2]. Фразеологізація тексту дозволяє передати більш глибоке, багатозначне або емоційно насичене значення, що створює більш автентичне сприйняття для цільової аудиторії. Візьмемо до прикладу речення: «Leider ist das wunderbare Versteck, das er uns besorgt hat, voll davon, und schwer zu heizen ist es auch.» – «На жаль, у цій чудовій схованці, яку він нам знайшов, їх хоч греблю гати. Та й опалювати її важко.» Спостерігаємо, що німецьке слово «voll» (дослівно: повний) перекладач розширює і доповнює, використовуючи фразеологізм «хоч греблю гати». Інший випадок: «Es war stockfinster hinter der zugenanagelten Tür und Victor blieb vor Schreck fast das Herz stehen, als er gegen einen Pappkerl lief, der neben der verstaubten Kasse stand und ihm ein Maschinengewehr unter die Nase hielt.» — «За заваленими дверима було темно, хоч око виколи, і коли Віктор наскочив на манекена, що стояв біля запорошеної каси, наставивши йому під ніс автомата, у нього від страху мало не спинилося серце.» Слово «stockfinster» (дослівно: темно) відтворюється як «темно, хоч око виколи». Ще один фрагмент: «»Sag es ruhig, es ging uns dreckig«, unterbrach Riccio ihn ungeduldig.» — «Та кажи, як було, — нетерпляче урвав його Річчо. — Не жили, а бідували.» Німецьке «es ging uns dreckig» (дослівно: ми були в скрутному





становищі) під час перекладу замінюється на ідіоматичне “не жили, а бідували”.

Отже, переклад художньої літератури є складним завданням, яке вимагає від перекладачів лінгвістичних і культурних знань, аби створювати тексти, які є переконливими як за стилем, так і за змістом. Експлікація та фразеологізація є

перекладацькими прийомами, які додають унікальні риси до тексту, розкриваючи глибину змісту оригіналу, увиразнюючи мовлення та забезпечуючи адаптацію тексту перекладу до культурних і мовних особливостей цільової аудиторії.

### Використані джерела:

1. Білоус Н. П., Подсєвак К. С. Лінгвостилістичні особливості фразеологізмів у художньому перекладі (на матеріалі роману Дж. Голсуорсі «Власник»). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. Т. 3, Сер.: Філологія. № 48. С. 68–71. URL: [http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v48/part\\_3/18.pdf](http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v48/part_3/18.pdf) (дата звернення: 15.11.2024).
2. Іваницька М. Лінгвістика тексту і “додана вартість” художнього перекладу. Наукові праці: Наук.-метод. журнал. 2013. Т. 219, Серія Філологія. Мовознавство №207. С. 40–45.
3. Bräsel S. Kußmaul, Paul: Kreatives Übersetzen. Informationen Deutsch als Fremdsprache. 2002. Bd. 29, Nr. 2-3. S. 215–218. URL: <https://doi.org/10.1515/infodaf-2002-2-354> (Zugriff am: 18.11.2024).
4. Oğuz D., Demirkiviran S. Kulturelle Aspekte der Pragmatik und ihre Bedeutung im Übersetzungsprozess. Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik. 2020. S. 210–231. URL: <https://doi.org/10.37583/diyalog.759454> (Zugriff am: 18.11.2024).
5. Функе К. Володар над злодіями / пер. з нім. О. Логвиненко. Гамбург : Вид-во "Шк.", 2004. 416 с.
6. Funke C. Herr der Diebe. Hamburg : Dressler, 2000. 400 S.

*Р.О. Музалевська, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## РОЛЬ СТРАТЕГІЙ У ВИВЧЕННІ ТА ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Для того, щоб досягти успіху у вивченні та викладанні англійської як нової мови, нам потрібно розуміти та цінувати стратегії, які

при цьому використовуються. Лінгвістика як наука надає цінну інформацію про структуру та закономірності мови, способи



її вивчення та функції в суспільстві. Ці знання слугують основою для ефективної практики викладання, допомагаючи викладачам задовольняти різноманітні потреби учнів і даючи змогу учням досягти успіху в оволодінні мовою [1].

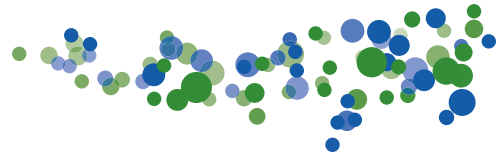
Вивчення мови – це дуже складний процес, який охоплює кілька взаємопов'язаних навичок. До них належать уміння вимовляти звуки, використовувати слова у значущих контекстах та ефективно застосовувати граматичні правила. Хоча ці процеси часто здаються природними, вони спираються на складні когнітивні механізми. Люди мають надзвичайну здатність засвоювати тисячі слів, інтерпретувати складні граматичні структури та видобувати сенс із нюансованих речень. Згідно з Лайтбауном і Спада, на навчання сильно впливає взаємодія між входом (тим, що учні отримують) і виходом (їхньою мовною продукцією), а також соціальними і когнітивними факторами, які формують те, як люди засвоюють нові знання [2].

Мова також відіграє вирішальну роль у тому, як ми спілкуємося з іншими. Вона тісно пов'язана з теорією мислення – здатністю розуміти погляди та наміри інших людей. Цей соціальний вимір мови особливо важливий у навчанні. Викладачі повинні створювати інтерактивне та комунікативне середовище, де студенти відчують заохочення до практики та обміну ідеями. Чим більше учні взаємодіють з однолітками

та автентичними матеріалами, тим більш впевненими та досвідченими вони стають [2].

В останні роки інтеграція технологій стала невід'ємною складовою викладання іноземних мов. Цифрові інструменти, такі як мобільні додатки, віртуальні класи та онлайн-платформи, надають учням більшу гнучкість і доступ до ресурсів. Вивчення мови за допомогою мобільних пристроїв (MALL) виявилось особливо ефективним у підвищенні зацікавленості та мотивації [3]. Вчителі також можуть використовувати інструменти відеоконференцій для проведення дискусій з носіями мови, подолання культурних розбіжностей та отримання реального мовного досвіду. Стоквелл підкреслює, що технології не лише покращують результати навчання, але й дозволяють студентам пристосовувати навчання до своїх індивідуальних потреб [3].

Ще одним ключовим аспектом викладання англійської мови є включення культурної обізнаності. Мова – це не просто система граматики та лексики; вона глибоко вкорінена в культурному контексті. Коли учні розуміють культуру, що стоїть за мовою, вони розвивають кращі комунікативні навички та культурну чутливість. Наприклад, рольові ігри в реальних життєвих ситуаціях, таких як замовлення їжі в ресторані або участь у співбесіді на роботу, допомагають студентам



практикувати мову в її культурному контексті.

Нарешті, успішне викладання мови передбачає постійне оцінювання та зворотній зв'язок. Викладачі повинні надавати конструктивний зворотний зв'язок, який підкреслює сильні сторони учнів та сфери, що потребують вдосконалення. Отже, вивчення та викладання англійської мови - це багатогранні процеси, які

спираються на глибоке розуміння лінгвістичних принципів, когнітивних механізмів та соціальних взаємодій. Інтегруючи сучасні технології, сприяючи культурній обізнаності та використовуючи комунікативні методи, викладачі можуть створити цікаве та ефективне навчальне середовище.

### Використані джерела:

1. Brown, H. D. Principles of Language Learning and Teaching. 6th ed. Pearson Education, 2014.
2. Lightbown, P., & Spada, N. How Languages Are Learned. 4th ed. Oxford University Press, 2013.
3. Stockwell, G. Mobile-Assisted Language Learning. Oxford University Press, 2020.

*Ю.О. Осадчук, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## LINGUISTIC AND LITERARY ANALYSIS OF THE SUMMARY POEM FROM TAYLOR SWIFT'S 'THE TORTURED POETS DEPARTMENT'

The Tortured Poets Department is the eleventh studio album by the American singer-songwriter Taylor Swift, released on April 19, 2024. She conceived The Tortured Poets Department as a "lifeline" songwriting project amidst the heightened fame and media scrutiny ensuing from the tour. The songs introspect on her public and private lives, detailing tumult and sorrow via motifs of self-awareness, mourning, anger, humor, and delusion. [1]

In Summation is an epilogue poem to the album, the closing act/line of the work. This poem is the synopsis of the album, condensed into stanzas. All of the themes, ideas, plot lines, characters, and conflicts of the album will be rehashed here, in short form. [2]

The album can be interpreted as a profound exploration in which Taylor undertakes a meticulous investigation into of her own emotional struggles, the insights she has gained



to heed, while also delving into the collective pain of other similarly afflicted individuals – referred to here as "fellow tortured poets", her listeners: At this hearing / I stand before my fellow members / Of The Tortured Poets Department / With a summary of my findings / A debrief, a detailed rewinding / For the purpose of warning / For the sake of reminding.

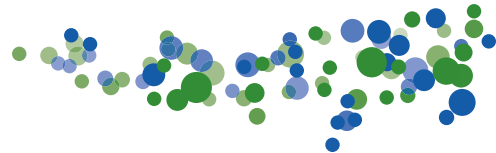
By reminiscing her previous work, "Midnights" album, Swift is referencing the way society/media censors female artists and how trapping into "self-made cages" triggered her to breaking through the confines and acting out: As you might all unfortunately recall / I had been struck with a case of a restricted humanity / With explains my plea here today / of temporary insanity. For the past years with rising fame Taylor was fastidiously viewed by public eye and judged irrefutably. Her life oscillates between extremes [2], fueling conflict, squabbles, mystification, and oppression, as frustration mounts during her confinement, it culminates in an outburst explosion when she finally breaks free: You see, the pendulum swings / Oh, the chaos it brings / Leads the caged beast to do / the most curious things.

Throughout her discography, Taylor's personal life is often intertwined with her music, creating an invisible connection that weaves through her songs.. Despite the lingering hope & blindness to destined nothing ever good promising relationships, how hard she tried, there was an inevitable decay, she was unable to turn the stars she glued to the ceiling with

her own hands into an infinitely expansive, beautifully unique, and endless galaxy in her imagination. Tortured poet faced with struggling to keep the most carefully crafted relationships safe and sound, as it becomes mundane to her time after: Lovers spend years denying what's ill fated / Resentment rotting away galaxies we created / Stars placed and glued meticulously by hand / next to the ceiling fan / Tried wishing on comets, / Tried dimming the shine, / Tried to orbit his planet, / Some stars never align. Therefore, she brought an end to the years of anguishes in just one colloquy: And in one conversation, I tore down the whole sky.

Having former imploded, Swift established her newly acquired sense of latitude. The relationship reentered her life unexpectedly, marked by an auspicious sign: Spring sprung forth with dazzling freedom hues / Then a crash from the skylight bursting through / Something old, someone hallowed, / who told me he could be brand new.

Taylor Swift is a wordsmith; she uses effective lyricism to articulate complex emotions, making it both relatable and poignant. The metaphorical imagery of an oven and a microwave in the following strophe conveys the contrasting, yet equally intense, tensions and experiences she's navigating. By pairing these two household appliances, she contrasts two types of pressures: slow and gradually growing, getting off the ground, and over time – rapid and contrived, symbolising the shift in the rhythm



pace of life or fame before: And so I was out of the oven / and into the microwave. Redeeming the prison – constraints of past relationship – she flows into ever-changing, reflecting life's constant flux, awe-inspiring forces of nature to solidarity: Out of the slammer and into a tidal wave.

By being left alone with her thoughts, she comes to the realization that the salvation didn't come from the one who is meant to save her, but rather from someone with whom she may have become even more entangled – possibly alluding to her questionable relationship with Matthew Healy in 2023: How gallant to save the empress / from her gilded tower / Swinging a sword he could barely lift / But loneliness struck at that fateful hour / Low hanging fruit on his wine stained lips. He's not a "gallant" savior; he's the court jester [2]. Neither he, nor everyone of Taylor's past counterparts cultivated an intimate knowledge of the veritable Taylor Swift: He never even scratched the surface of me. / None of them did.

The liaison was not the outcome of truly mutual love, and the poet illustrates the five stages of acceptance of the situation through the following lines: "In summation, it was not a love affair!" (denial) / "I screamed while bringing my fists to my coffee-ringed desk" (anger) / "It was a mutual manic phase." (bargaining) / "It was self-harm." (depression) / "It was house and then cardiac arrest." (acceptance and realization of the consequences).

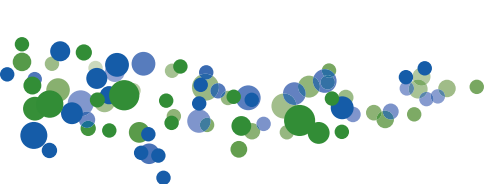
After the affair withered, she emerged

from the ashes, ready to reflect on it in songs and inculcate endured vicariousness to her listeners: A smirk creeps onto this poet's face / Because it's the worst men that I write best. She's smirking forasmuch as she's killing two birds with one stone: getting excellent material for her songwriting and exacting revenge on the court jester in the most potent way – by writing about it publicly, and pointedly [2].

The evidence – 31 song of reflections and confessions – brought against, so the hearing is about to be discontinued. In her defense, she portrays her distinctiveness (And so I enter into evidence / My tarnished coat of arms), men that caused the sorrow (My muses, acquired like bruises), re-recordings of her stolen works [2] (My talismans and charms), the timeline of past relationships (The tick, tick, tick of love bombs), and, most importantly, her own spite, sweat and blood – the flash = body of work, blood = lyrics & metaphors): My veins of pitch black ink.

"All's fair in love and poetry". What happened happened, what is done done. The truth has been revealed, the weapons have been put down. "You be the judge", she declares. As Taylor wraps up the album's final track, she adds, "But the story isn't mine anymore."

Taylor Swift signs off with "Sincerely, The Chairman of The Tortured Poets Department." What does her title of "Chairman" signify? Is she the leader of the tortured poets being studied, or is she the one doing the research? Perhaps she's both. It's ambiguous, but it



seems to suggest that she sees herself as the \*most\* tortured poet. She's at the heart of this metaphorical study, much like she's at the center of the celebrity world. With all her songs – the evidence – laid out before us, it's now up to us, the fellow members of the Tortured Poets Department, to render the verdict. [2]

"In Summation" is an introspective monologue of a tumultuous, disillusioning romance, recounted through the lens of poetic suffering. Taylor Swift describes chaotic emotional landscape of a doomed relationship, using vivid metaphors of stars, talismans, and the pendulum of time to convey its destructive

power. What begins as a passionate connection ultimately unravels into a shared descent into madness and self-destruction, revealing that the love was never true. In the end, the speaker emerges with a hard-won self-awareness, blending bitterness with dark humor as she embraces her identity as a tortured poet. Acknowledging that it is often in the deepest pain that her most profound work is born, she reconciles the intersection of love, loss, and artistic expression, finding both clarity and resilience amidst the wreckage.

### References:

1. "The Tortured Poets Department" article on Wikipedia website: [https://en.m.wikipedia.org/wiki/The\\_Tortured\\_Poets\\_Department](https://en.m.wikipedia.org/wiki/The_Tortured_Poets_Department)
2. "In Summation": TTPD's Epilogue Poem, Explained Line By Line article on Swiftly Sung Stories website: <https://swiftlysungstories.com/ttpd-epilogue-poem-analysis/>

*О.М. Скиба, старший викладач*

*Київський інститут Національної гвардії України*

## KEY FEATURES AND BENEFITS OF CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING

Content and Language Integrated Learning (CLIL) is an educational approach where subjects such as science, history, geography, or math are taught in a foreign language. This method is designed to enhance both subject knowledge and language skills simultaneously. CLIL is not just about learning a language, but learning in a language, using

it as the medium for understanding new content. CLIL's core feature is the integration of language learning with content instruction. This approach uses language as a tool to explore and understand subject matter. CLIL promotes cognitive development by challenging students to process and understand complex information in a second language. This cognitive challenge





often leads to deeper cognitive processing, which enhances overall learning outcomes. Students are encouraged to apply higher-order thinking skills such as analyzing, evaluating, and creating, all in the target language, which strengthens both their linguistic and cognitive abilities.

In CLIL settings, language is used as a real means of communication. The focus is on authentic, meaningful communication rather than contrived language exercises. This exposure to real-life language use within the context of academic subjects helps students develop a practical command of the language, applicable to real-world situations. It also improves their confidence in using the language actively and spontaneously. CLIL involves using the target language across different subjects and not just in language classes. This widespread use of language across the curriculum ensures that students consistently practice and improve their language skills, reinforcing their learning through different subjects and contexts. This exposure to varied vocabulary and linguistic structures enriches their language proficiency. Effective CLIL instruction relies heavily on scaffolding techniques. Teachers support students by providing structures or tools that help them comprehend and use the language within the context of the subject content. Scaffolding might include visual aids, glossaries, pre-taught vocabulary, language frames, and other support mechanisms that help bridge gaps in language proficiency while

not diluting the subject content.

CLIL naturally incorporates elements of cultural understanding by teaching a language within the context of its cultural nuances. Learning about the culture associated with a language helps deepen students' engagement and appreciation for the language. It fosters a greater understanding of the ways in which cultural perspectives influence how subjects are taught and understood in different contexts. Besides academic knowledge and language skills, CLIL also fosters a range of soft skills, including collaboration, communication, and intercultural skills. By working in a language that is not their first, students learn to negotiate meaning and to interact effectively with others, which are crucial skills in a globalized world. These features illustrate why CLIL is viewed as a powerful educational approach that not only enhances language proficiency but also promotes comprehensive cognitive and cultural growth.

Content and Language Integrated Learning (CLIL) offers a multitude of benefits that extend beyond traditional language learning frameworks, impacting students, teachers, and the educational system as a whole. Here are the primary benefits of CLIL: one of the most significant benefits of CLIL is the improvement in language skills. By learning subjects in a foreign language, students are exposed to a wide range of vocabulary and linguistic structures in context, leading to better fluency, comprehension, and communication skills.



The constant interaction with the language in meaningful contexts helps students become more adept at using the language naturally and confidently. CLIL enables students to learn subject content deeply through a foreign language, which often requires them to engage more intensively with the material. This engagement can lead to a better understanding of the subject matter as students must comprehend and express complex ideas in the target language, thereby reinforcing their cognitive and analytical skills.

CLIL can make learning more interesting and engaging for students by breaking the routine of traditional language learning. The novelty of learning content through a foreign language can increase motivation, as students see the practical application of language skills in real-world contexts. Research suggests that students in CLIL programs often achieve higher educational outcomes not only in the language being learned but also in other academic areas. The integration of language and content learning can contribute to more effective educational practices and improved

overall academic performance. Through CLIL, students gain insights into the cultural contexts of the language, which fosters greater intercultural understanding and sensitivity. Learning about different cultural perspectives and practices enhances students' ability to interact respectfully and effectively in diverse settings. CLIL also promotes the development of soft skills such as collaboration, adaptability, and communication. These skills are cultivated through group work, presentations, and projects that are common in CLIL settings, preparing students for collaborative and communicative environments in their future careers. CLIL has been successfully implemented in many countries, particularly in Europe, where multilingualism is often promoted as a key educational goal. In Russia, some private and international schools have also started to adopt CLIL methods to provide a competitive and comprehensive education that equips students with the skills needed in a globalized world.

### References:

1. Content and Language Integrated Learning. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/educational-policies-practices/articles/content-and-language> (дата звернення: 05.05.2024)
2. What is CLIL and how to use it in language teaching? URL: <https://sanako.com/what-clil-is-and-how-to-use-it-in-language-teaching> (дата звернення: 05.05.2024)
3. What Is Content and Language Integrated Learning (CLIL)? URL: <https://nytlicensing.com/latest/education/content-and-language-integrated-learning/> (дата звернення: 05.05.2024)



4. [https://www.curriculumonline.ie/getmedia/bc76d064-68ec-4aa6-ab63-5a2cf1205a25/OLRW\\_CLIL\\_1.pdf%25](https://www.curriculumonline.ie/getmedia/bc76d064-68ec-4aa6-ab63-5a2cf1205a25/OLRW_CLIL_1.pdf%25) (дата звернення: 05.05.2024)

*О.С. Солодка, здобувач вищої освіти,  
М.Б. Юрукін, здобувач вищої освіти  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка*

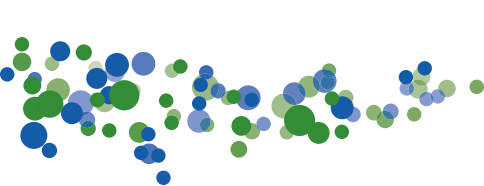
## ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОРПУСУ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ ЕМОЦІЙ У МОВЛЕННІ

У сучасній філології та прикладній лінгвістиці дедалі більше уваги приділяється дослідженню ролі емоцій у мовленні, оскільки вони значною мірою впливають на ефективність комунікації між людьми. Емоції впливають на інтерпретацію повідомлень та формування міжособистісних стосунків. Їх точне розпізнавання має значення для різних прикладних сфер: від психології, де вони сприяють глибшому розумінню емоційних станів людини, до технологій людино-комп'ютерної взаємодії, які вдосконалюють адаптацію систем до потреб користувачів. У сфері філології та прикладної лінгвістики емоції відіграють ключову роль у дослідженні тональності текстів, стилістики висловлювань та міжкультурної комунікації. Створення корпусу українського емоційного мовлення є важливим етапом для розвитку технологій, що дозволяють вивчати та автоматично ідентифікувати емоційні стани людей.

Корпус мовлення – це спеціальна колекція ретельно відібраних уривків (фраз,

речень), вимовлених численними мовцями за різних акустичних умов. Емоція, в свою чергу, представляє собою психічні процеси та стани, котрі відображають у формі безпосереднього переживання (задоволеність, радість, сум, гнів, страх тощо) значущість для життєдіяльності індивіда явищ та ситуацій, що впливають на нього. Отже, корпус українського емоційного мовлення об'єднує ці два поняття та є вибіркою комплексів знаків мовлення, що відбивають внутрішній стан та особливості особистісного сприймання людини [4; 5; 7].

Метою створення корпусу для розпізнавання емоцій у мовленні є його подальше використання в лінгвістичних дослідженнях. Для створення такого корпусу необхідно виконати наступні завдання: створити базу даних аудіозаписів з різними емоціями, виконаними носіями української мови; розробити методику розмітки аудіоматеріалів за емоційними станами та мовними стратегіями; провести



аналіз основних акустичних характеристик, що виражають емоції в українському мовленні.

Особливістю створення корпусу є його наповнення аудіозаписами, які охоплюють п'ять основних емоційних станів людини: радість, сум, злість, страх і нейтральність. Записи виконані як чоловіками, так і жінками. Кожен запис має розмітку за емоційним станом і просодичними характеристиками.

У процесі аналізу мовних характеристик використовуються акустичні ознаки, такі як частота основного тону, інтенсивність та темп мовлення. Окрім того, важливим є вивчення просодичних аспектів, таких як інтонаційний контур та паузи, що відображають емоційний стан [2; 8].

Прогнози розвитку корпусу:

- розширення емоційного діапазону: додавання нових емоцій та більш складних контекстів (наприклад, змішаних емоцій) [6];

- залучення багатомовних записів: для вивчення особливостей вираження емоцій у різних мовах та культурних контекстах [1; 3];

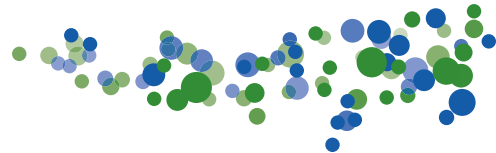
- інтеграція з технологіями розпізнавання емоцій: використання корпусу для тренування і вдосконалення моделей машинного навчання [1];

- застосування корпусу для приблизного розпізнавання емоцій в озвученому тексті з інтеграцією технології автоматичного розпізнавання мовлення (ASR) [6].

Створення корпусу українського емоційного мовлення є важливим кроком у розвитку лінгвістичних та технологічних досліджень у галузі розпізнавання емоцій. Наявність великих масивів записів емоційного мовлення не тільки надасть можливість покращити точність автоматичних систем, але й розширити розуміння емоційних стратегій в українській мові. Також це забезпечить основу для подальших інновацій та сприятиме популяризації української мови у глобальному науковому просторі.

### Використані джерела:

1. Busso, C., Bulut, M., Lee, C. Emotion Recognition using Speech Features and Neural Networks. IEEE Transactions on Speech Processing, 2020. – С. 15–25.
2. Schuller, B., Batliner, A. Computational Paralinguistics: Emotion, Affect and Personality in Speech and Language Processing. John Wiley & Sons, 2013. – С. 50–72.
3. Wagner, J., Kim, J., Andre, E. From Speech to Emotion Recognition: Survey. IEEE



Transactions on Affective Computing, 2011. – С. 112–128.

4. Заброцький, М. М. Емоції. Енциклопедія Сучасної України, 2009. – С. 1-3.

5. Кубрак, Д.О. Корпусна лінгвістика та корпусний аналіз, 2020. – С. 52

6. Мельник, С.В. Моделювання розпізнавання емоцій. Системний аналіз і інформаційні технології, 2021. – С. 18–30.

7. Розвиток емоційно-виразного мовлення старших дошкільників засобом образотворчої діяльності, 2020. – С. 11. URL: <https://forms.gle/8zAKMR96yEitbJkC7>

8. Руденко, І.О. Аналіз емоцій у мовленні: методи та алгоритми. Наукові записки НУК, 2019. – С. 34–46.

*Т.В. Троценко, здобувач вищої освіти,  
А.О. Гончаренко, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## **АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ МІСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ОСВІТА, ІНФРАСТРУКТУРА ТА СУСПІЛЬСТВО**

Англійська мова стала невід'ємною частиною процесів міської інтеграції, сприяючи розвитку освіти, вдосконаленню інфраструктури та формуванню більш об'єднаного суспільства. В умовах глобалізації, коли економічні, культурні та технологічні процеси тісно пов'язані з міжнародною співпрацею, володіння англійською мовою стає надважливим для належної взаємодії та інтеграції в сучасних міських сферах. Англійська мова виступає не лише засобом міжкультурної комунікації, а й необхідною умовою для доступу до сучасних освітніх та професійних можливостей. Після прийняття законопроекту від 4 червня 2024 року, Верховна Рада підтримала законопроект № 9432 «Про застосування англійської мови

в Україні». Він пропонує офіційно визнати англійську мову однією з мов міжнародного спілкування в Україні.

«Сьогодні англійська – це мова, яка дає нам змогу спілкуватися з усім світом, а також дізнаватися про новітні тренди, інновації та наукові відкриття в галузях EdTech, Govtech, DefenseTech тощо. Наша мета – зробити англійську, а водночас і ці сфери, доступними для українців. Ухвалення закону – це нові можливості для професійного розвитку українців, щоб конкурувати на світовому ринку й досягати цілей, а також сильний сигнал для світу про чіткий намір України доєднатися до глобального англомовного простору», – Михайло Федоров [1]. Після ухвалення законопроекту було створено значну



кількість ресурсів для вивчення англійської мови, які охоплюють різні формати навчання.

Зокрема, було розроблено інтерактивні платформи, мобільні додатки та навчальні матеріали для самостійного опрацювання. Окрім цього, організовано численні курси та програми, які дозволяють отримувати знання під керівництвом кваліфікованих викладачів. Такий підхід сприяє підвищенню доступності мовної освіти для широкого кола громадян, відповідаючи потребам як початківців, так і тих, хто прагне вдосконалити свої знання.

Інфраструктура та громадський транспорт у багатьох містах України стикаються з проблемою недостатньої інтеграції англійської мови в інформаційні системи. Зокрема, на зупинках громадського транспорту відсутні дубльовані англійською мовою інформаційні стенди та розклади. Ця ситуація особливо помітна у віддалених районах міст, де рівень доступності інформації для іноземних гостей є значно нижчим.

Водночас спальні райони дедалі частіше обираються іноземцями для проживання, що підвищує попит на якісне мовне забезпечення. Наявність англійської навігації не лише полегшила б пересування містом для туристів і резидентів з інших країн, а й сприяла б покращенню міжнародного іміджу України. Запровадження комплексних рішень, таких

як багатомовні інформаційні системи та інтерактивні сервіси, стало б важливим кроком для підвищення доступності громадського транспорту та комфорту для всіх категорій пасажирів.

Знання англійської мови є важливим фактором розвитку суспільства, сприяючи інтеграції України в глобальні процеси та забезпеченню конкурентоспроможності громадян на міжнародному рівні. Програма Future Perfect має на меті підвищення рівня володіння англійською мовою серед населення України, сприяючи інтеграції в глобальні процеси. Після запуску національної програми Future Perfect було проведено детальне дослідження, яке дало змогу оцінити рівень володіння англійською мовою серед учасників цільової аудиторії (ЦА). Результати показали, що абсолютна більшість учасників, за власними оцінками, мають знання англійської на рівні від нульового до середнього. Учасників було умовно поділено на чотири групи:

1. Нульовий рівень — приблизно 10% учасників, серед яких частіше зустрічалися люди з інвалідністю. Це суттєво менше, ніж 49% українців, які за даними КМІС не мають жодних навичок англійської.

2. Початковий (низький) рівень — близько 30% учасників, значну частку серед яких становило сільське населення.

3. Нижче середнього та середній рівень (3–4–5 балів з 10, рівень A2,





pre-intermediate) — близько 40% учасників.

4. Середній або вище середнього рівень (вільна розмовна англійська, рівні B1–B2) — близько 20% учасників. Половину цієї групи становили молоді люди.

Дослідження КМІС також виявило, що 23% українців мають навички читання, письма та спілкування англійською на професійному рівні, з них 39% належать до вікової групи 18-29 років. Загалом, 51% українців здатні прочитати та написати невеликий текст англійською, а 42% можуть спілкуватися нею хоча б на побутовому рівні. Ці показники суттєво відрізняються від сукупної частки учасників з низьким і середнім рівнями знань (70% відповідно до класифікації груп дослідження) [2].

У підсумку, інтеграція англійської мови в освітню, інфраструктурну та соціальну

сфери є важливим кроком для глобальної інтеграції України. Законопроект «Про застосування англійської мови в Україні» та програма Future Perfect сприяють підвищенню рівня володіння мовою серед громадян через доступ до нових ресурсів навчання. Проте існують виклики, зокрема в забезпеченні англомовної інфраструктури в віддалених районах та громадському транспорті. Для ефективної інтеграції необхідно продовжити розвиток багатомовних систем та курсів, що забезпечить доступність і підвищить рівень міжкультурної комунікації та професійного розвитку.

#### **Використані джерела:**

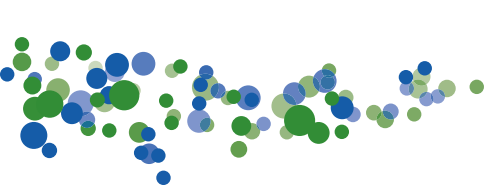
1. <https://www.kmu.gov.ua/news/anhliiska-mova-mizhnarodnoho-spilkuvannia-v-ukraini-verkhovna-rada-ukhvalyla-zakon>
2. <https://thedigital.gov.ua/news/yak-ukraintsi-vivchayut-angliysku-movu-rezultati-doslidzhennya>

*М.О. Циганчук, викладач  
Київський міжнародний університет*

## **ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗУ АНГЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ТА ПРОМОВ**

Публічні виступи є важливою складовою комунікаційних навичок, що необхідні в різних сферах сучасного

життя. Вміння ефективно говорити перед аудиторією сприяє розвитку впевненості, лідерства, а також переконливості у



взаємодії з іншими. Одним із інноваційних підходів до вдосконалення цього мистецтва є аналіз англійської поезії та промов. Завдяки своїй стилістичній витонченості, багатству мовних засобів та емоційній насиченості, ці тексти можуть слугувати чудовою навчальною базою для розвитку ораторських здібностей.

Поезія є потужним засобом впливу на емоції та свідомість слухачів. Англійська поезія, особливо твори таких класиків, як Вільям Шекспір, Джон Донн чи Вільям Блейк, пропонує багатий матеріал для розвитку навичок виразності та переконливості [7]. Наприклад, аналіз сонетів Шекспіра може навчити структурованості думки, використання ритму та пауз для акцентування важливих моментів [6].

Крім того, поезія вчить економії мовних засобів, де кожне слово несе вагоме значення. Це особливо важливо для ораторів, які прагнуть бути лаконічними, але впливовими. Виразне читання постичних текстів також розвиває дикцію, інтонацію та темп мовлення, що є ключовими елементами публічного виступу [3].

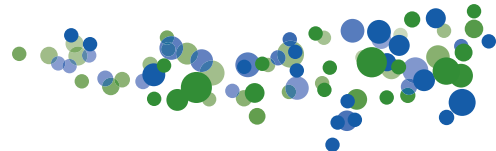
Аналіз видатних англійських промов є не менш важливим інструментом для вдосконалення ораторських здібностей. Промови Вінстона Черчилля, Джона Ф. Кеннеді, Мартіна Лютера Кінга демонструють силу переконання, майстерне використання риторичних прийомів та впливову емоційну наповненість [2].

Наприклад, промова Мартіна Лютера Кінга "I Have a Dream" є зразком вдалого використання повторів, метафор та символів для створення незабутнього ефекту. Аналіз таких текстів допомагає зрозуміти, як можна побудувати переконливий аргумент, поєднуючи логіку з емоційним зверненням до аудиторії [5].

Сам аналіз текстів є недостатнім без активної практики. Читання англійської поезії та виголошення уривків з відомих промов дозволяє відчувати, як працюють ритм, інтонація та структура мовлення на практиці [1]. Наприклад, рольові ігри, де учасники відтворюють знакові виступи, можуть бути чудовим способом закріпити набуті знання [4].

Важливу роль також відіграє зворотний зв'язок від аудиторії чи викладача, що допомагає усунути помилки та покращити впевненість у власних силах.

Використання англійської поезії та видатних промов як навчального матеріалу дозволяє не лише вдосконалити публічні виступи, але й поглибити знання англійської мови та культури. Завдяки аналізу цих текстів оратори можуть освоїти ключові аспекти успішного спілкування: чіткість, емоційність та структурованість. Поєднання теоретичного аналізу з практикою є оптимальним підходом до формування сучасного оратора, здатного впевнено та переконливо взаємодіяти з різними аудиторіями.



### Використані джерела:

1. Bower, H. Public Speaking Techniques Inspired by Poetry. London: Bloomsbury, 2012, с. 105–107.
2. Churchill, W. Speeches That Changed the World. New York: Quercus, 2007, с. 73–75.
3. Donnellan, J. Effective Communication through Literature. Cambridge: CUP, 2019, с. 89–92.
4. Eltman, S. Practicing Public Speaking through Historical Texts. Cambridge: CUP, 2018, с. 58–60.
5. King, M. L. "I Have a Dream." American Rhetoric. Accessed [online], с. 22–26.
6. Shakespeare, W. The Complete Works. London: Wordsworth Editions, 1997, с. 128–131.
7. Thomson, P. The Art of Public Speaking. Oxford: Oxford University Press, 2015, с. 42–45.

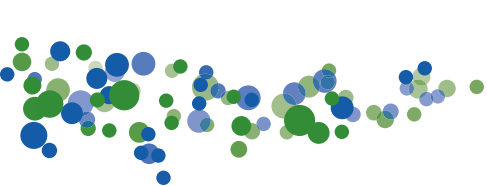
*А.А. Чебанівська, викладач  
Київський міжнародний університет*

## ENGLISH AS A TOOL OF KYIV'S RESISTANCE: LINGUISTIC STRATEGIES IN PUBLIC MESSAGING

The role of language in influencing public opinion, fostering solidarity, and resisting oppression has been a significant aspect of social and political discourse throughout history. In periods of conflict, language becomes a fundamental element of cultural and national identity. In the context of Kyiv's resistance to external aggression, English has become a crucial tool for disseminating public messages. It serves to bridge the gap between the experiences of Ukrainians and the global audience, thereby amplifying Kyiv's voice on the international stage. This paper examines the role of English as a tool for Kyiv's resistance, with a particular focus on its strategic deployment in political discourse, social media, and public campaigns.

significant second language, particularly in the wake of the 2014 conflict with Russia. The Ukrainian capital of Kyiv has adopted English as a medium for conveying its narrative to the international community. By utilising English-language slogans, speeches and social media campaigns, Ukraine ensures that its messages are accessible to a global audience, thereby fostering international solidarity and support.

One noteworthy example is the English-language addresses delivered by President Volodymyr Zelenskyy. His speeches are directed at foreign governments and citizens, requesting assistance and underscoring the importance of shared democratic values. Such speeches frequently utilise emotional language, compelling metaphors and succinct messaging in order to resonate with English-speaking



audiences on a global scale.

Social media platforms, including Twitter, Facebook, and Instagram, have become integral to Kyiv's efforts to resist the invasion. English is the dominant language on these platforms, functioning as a lingua franca that enables Ukraine to communicate with global citizens. The Kyiv administration utilises a range of linguistic strategies in its English-language communications.

The use of concise messaging is a key aspect of the communication strategy employed by Kyiv. The use of hashtags such as #StandWithUkraine and #StopRussianAggression is an effective strategy as they are succinct, memorable and easily shareable.

The use of emotional appeals is another key strategy employed by Kyiv in its English-language campaigns. The content frequently incorporates narratives of human suffering, resilience, and courage, accompanied by compelling visuals to evoke emotional resonance.

The utilisation of humour and satire is also evident. The deployment of English humour, such as memes lampooning Russian propaganda, transforms grave matters into viral content, thus engaging younger, tech-savvy audiences.

An illustrative example of this strategy is the viral campaign, "Be Brave Like Ukraine," which underscored the resilience of Ukrainian citizens while calling for international support.

English is also utilized in cultural and

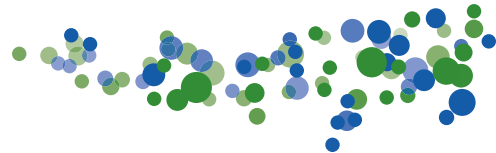
artistic expressions of resistance. Kyiv has promoted English-language music, poetry, and film to showcase Ukrainian identity and highlight the injustices faced by its people. These cultural products act as soft power tools, countering Russian narratives and encouraging global audiences to empathize with Ukraine's plight.

Moreover, English appears prominently in protests and public signage in Kyiv. Demonstrators hold signs with phrases like "Putin is a War Criminal" and "Stop the Genocide," making their demands clear to foreign journalists and policymakers. Such signage ensures that global media outlets can easily report on Ukraine's calls for justice and accountability.

The utilisation of the English language also serves to enhance collaboration between Ukraine and its international allies. The capacity of Kyiv to express its requirements in English has been pivotal in obtaining military, financial and humanitarian assistance from Western countries. Furthermore, the use of English has enabled Ukraine to actively engage in international forums, such as the United Nations, where English is the dominant working language.

Furthermore, English-language training programmes in Ukraine have gained popularity, providing citizens with the linguistic proficiency necessary to engage with foreign partners, media outlets, and institutions.

The English language has proved to be



an invaluable instrument in the hands of the Ukrainian resistance, enabling the country to disseminate its narrative, foster global solidarity and counter misinformation. By employing strategic linguistic techniques in public messaging, social media, and cultural expressions, Kyiv ensures its voice is heard on the international stage. The use of English serves to transcend linguistic boundaries, whilst simultaneously symbolising Ukraine's

alignment with democratic values and aspirations for integration into the global community.

As the conflict persists, the significance of English as a means of resistance is likely to increase, thereby reinforcing its function in influencing both the narrative and the outcome of Ukraine's struggle for sovereignty.

*К.В. Чеснокова, здобувач вищої освіти,  
Н.О. Моїсєєва, к.філол.н., доцент  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»*

## КОМПОЗИЦІЙНА СТРУКТУРА НІМЕЦЬКИХ МЕДИЧНИХ ІНСТРУКЦІЙ

Медична інструкція є невід'ємною частиною сучасної фармацевтичної галузі. Її головна функція — забезпечити пацієнтів та медичних працівників точною та зрозумілою інформацією щодо застосування лікарських засобів. З огляду на стиль викладу, текст інструкцій має бути офіційно-ділового стилю з використанням спеціалізованої термінології та мати стандартизоване формулювання [1]. Стандартизовані інструкції полегшують сприйняття тексту, забезпечуючи правильне використання медикаментів, запобігання побічним ефектам та дотримання рекомендацій щодо дозування.

типова структура німецьких медичних інструкцій з фокусом на ключових композиційних блоках, їх послідовності та формі подачі інформації. Аналіз дозволяє виділити основні риси таких текстів, а також їхній внесок у покращення комунікації між виробниками медикаментів, медичними працівниками та пацієнтами.

Проблематика структурованості та зрозумілості німецьких медичних інструкцій активно вивчається багатьма німецькими дослідниками: Торстен Лер, Гельмут Шрьодер, Фабіан Мергес, дослідники з університету Зігена.

Німецькі медичні інструкції, як і всі медичні інструкції країн членів



Європейського Союзу, мають відповідати суворим стандартам та гарантувати зрозумілість та точність викладу інформації. Директива 2001/83/ЄС визначає вимоги до їхнього формату та змісту і є основою для створення інструкцій, які повинні дотримуватись структурованості, формальності та лаконічності [2].

Розглянемо композиційні блоки інструкцій до німецьких медичних препаратів на прикладі пігулок для лікування гіпертензії (підвищений артеріальний тиск). Зокрема, пігулки Рамиприл-Тева (нім. Ramipril, компанія "Teva"), Амлодипін (нім. Amlodipin, компанія "Ratiopharm") та Метопролол (нім. Metoprolol, компанія "Sandoz") [3].

Послідовність композиційних блоків:

1. Назва препарату та активна речовина:

Німецькі інструкції чітко зазначають торгову назву, активну речовину, дозування, а також допоміжні компоненти: "Metoprolol Sandoz 100 mg Retardtabletten. Wirkstoff: Metoprololtartrat."; "Amlodipin-ratiopharm 5 mg N Tabletten. Wirkstoff: Amlodipin (als Amlodipinbesilat)" [3]

2. Склад препарату:

В інструкціях зазначають повний склад, зокрема активні інгредієнти, допоміжні речовини та їхню концентрацію. Це є однією з вимог, адже зазначення кількості допоміжних речовин є важливим для безпеки пацієнта, оскільки деякі

допоміжні компоненти можуть викликати алергічні реакції або побічні ефекти [2], [3].

3. Терапевтичні показання:

1) Норми ЄС вимагають, щоб німецькі інструкції до медичних препаратів були формалізованими: "Zur Behandlung von Bluthochdruck und Herzrhythmusstörungen."

Але також у них можуть бути зазначені рекомендації щодо застосування при інших хворобах: "... oder zur Behandlung einer bestimmten Form von Schmerzen im Brustbereich, was als Angina Pectoris oder, in einer seltenen Form, als vasospastische (Prinzmetal-) Angina bezeichnet wird." [3]

4. Протипоказання:

В інструкціях використовується формальний стиль з використанням спеціалізованої лексики: "Nicht anwenden bei Bradykardie oder Asthma bronchiale." [3]

5. Спосіб застосування та дози:

Німецькі інструкції зазначають дозування препаратів чітко та лаконічно з конкретними рекомендаціями, які залежать від показань та індивідуальних особливостей пацієнтів: "Initialdosierung: 50-100 mg täglich, aufgeteilt in zwei Dosen."; "Bei Kindern und Jugendlichen im Alter von 6 bis 17 Jahren beträgt die empfohlene übliche Anfangsdosis 2,5 mg täglich." [3]

6. Побічні ефекти:

Зазвичай побічні ефекти класифікуються за частотою їх виникнення (дуже часто, часто, рідко, дуже рідко), щоб пацієнти мали змогу оцінити ймовірність





різних можливих ефектів при застосування препарату[3].

Отже, інструкції до медичних препаратів—це суворо структуровані тексти, під час написання яких треба дотримуватись чітких вимог, визначених законодавством. При цьому, текст інструкцій має бути також доступним для пацієнтів без глибоких знань

у медичній сфері. Структура інструкцій та форма викладу інформації однакова для всіх медичних інструкцій в межах ЄС. Це забезпечує відсутність непорозумінь між представниками різних країн, наприклад, при спільному лікуванні одного пацієнта.

### Використані джерела:

1. Перхач, Сусуловська Р.-Ю. Т. М. Р. Семантичний аналіз медичних термінів в інструкціях до лікарських препаратів. "Молодий вчений". 2018. № 10 (74). С. 190–193.
2. Directive - 2001/83 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex . URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32001L0083> (дата звернення: 18.11.2024).
3. Online Apotheke für Deutschland URL: <https://www.shop-apotheke.com/> (дата звернення: 17.11.2024).

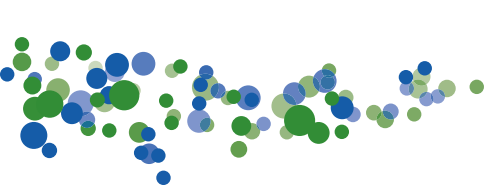
*О.В. Шакалець, доцент  
Київський міжнародний університет*

## URBAN TERMINOLOGY IN MODERN KYIV: THE IMPACT OF URBANISM ON TRANSLATION PRACTICES

In recent years, Kyiv has undergone significant transformations driven by urban development and globalization. These changes have influenced not only the city's architectural and infrastructural landscape but also its linguistic environment. The emergence of new terms associated with urbanism presents unique challenges and opportunities for translators working with English-language audiences. This article explores the dynamic relationship between urban development in Kyiv and the evolution of its terminology, focusing on the

translation strategies necessary to preserve cultural and semantic nuances.

The rapid urbanization of Kyiv has introduced numerous new concepts and terms into its linguistic landscape. For instance, the terms "креативний кластер" (creative cluster), "пішохідна зона" (pedestrian zone), and "мурали" (murals) are now integral to discussions about urban development. These terms reflect the city's aspiration to position itself as a modern, vibrant metropolis while retaining its unique identity.



Translating such terminology requires a nuanced understanding of both the source and target cultures. For example, the term "хаб" (hub) in Ukrainian often refers to a multifunctional space for collaboration, innovation, and community activities. In English, while the term "hub" conveys a similar meaning, its usage may vary depending on the context, requiring careful adaptation to ensure clarity.

Similarly, the term "громадський простір" (public space) may evoke different connotations in Ukrainian and English. In Ukrainian, it often implies a revitalized, accessible area designed for community interaction, whereas in English, the term can carry a broader meaning, including any publicly accessible urban area.

Translators must provide context to ensure the target audience understands the term's specific cultural and functional relevance. For instance, "сквер" can be translated as "small park" or "green square," depending on the urban setting.

Some terms, like "мурал", may be borrowed directly as "mural," since it is widely understood in English. However, additional explanation may be required if the cultural significance differs.

Instead of a literal translation, finding an equivalent term that resonates with the target audience's cultural and linguistic expectations is crucial. For example, "велодоріжка" (bicycle path) might be rendered as "bike lane" in

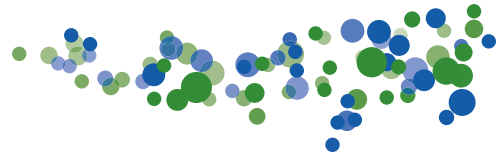
American English or "cycle track" in British English, reflecting regional preferences.

The term «Інноваційний парк» referring to hubs like UNIT.City in Kyiv, designed for startups and tech development, may be rendered as Innovation Park. While "Innovation Park" is widely understood, regional variations might prefer "tech campus" or "innovation hub," reflecting the specific purpose and style of the area.

The Ukrainian term «житловий комплекс» (Residential complex) describes modern multi-apartment buildings, often with amenities like shops or gyms. In English, "residential complex" might evoke older or less luxurious settings. Alternatives like "apartment community" or "housing development" could better fit the context.

The way Kyiv's urban terminology is translated has a profound impact on how the city is perceived internationally. Accurate and culturally sensitive translations can enhance Kyiv's reputation as a progressive and inclusive city, attracting tourists, investors, and collaborators. Conversely, poorly translated terms risk alienating or confusing audiences, undermining the city's branding efforts.

Translating Kyiv's urban lexicon involves more than linguistic proficiency, it demands cultural sensitivity, contextual awareness, and an adaptive approach. By addressing challenges such as semantic overlap, cultural connotations, and audience expectations, translators can effectively bridge the gap between Kyiv's



rich urban narrative and a global audience, ensuring that the city's identity is preserved and understood.

### References:

1. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation (3rd ed.). Routledge. 2018. 316 p.
2. Chesterman, A. Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory (Revised ed.). John Benjamins Publishing Company. 2017. 106 p.
3. Kyiv City Development Strategy. Urban Development Strategy for Kyiv: 2023–2030. Kyiv City Administration. 2023. <https://kyivcity.gov.ua>
4. United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). (2021). Urban Terminology Guidelines for Sustainable Cities. <https://unhabitat.org>.

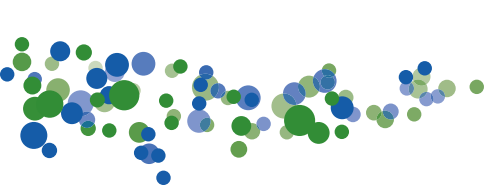
*К.К. Шашалимова, здобувач вищої освіти  
Київський міжнародний університет*

## ПЕРЕКЛАД ГУМОРУ ЯК ВИКЛИК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ЗБЕРЕЖЕННЯ СМISЛУ, СТИЛЮ ТА КУЛЬТУРНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ В ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Переклад гумору є одним з найбільш складних аспектів у практиці перекладу, оскільки він вимагає не лише точності, а й тонкого розуміння контексту, соціальних уявлень та мовних особливостей. Гумор часто базується на грі слів, культурних реаліях, суспільних стереотипах і навіть історичних подіях, що робить його надзвичайно залежним від специфічних умов країни, де його сприймають. У глобалізованому світі, де люди з різних куточків земної кулі все частіше взаємодіють, важливо зберігати гумор при перекладі, щоб він залишався зрозумілим та актуальним, не втрачаючи

свого сенсу.

При перекладі гумору важливо збалансувати кілька аспектів: збереження смислового навантаження, стилістичної точності і відповідності культурним реаліям. Часом навіть найпростіші жарти можуть стати неприємними або зовсім незрозумілими для носіїв іншої мови, якщо не врахувати контекст, в якому вони використовуються. Наприклад, жарт заснований на фразеологізмах, алегоріях чи культурних реаліях, може бути інтерпретований зовсім інакше, якщо не адаптувати його до нового мовного



середовища.

Гумор є не лише способом вираження емоцій, а й важливим інструментом передачі цінностей та норм певної спільноти. Проте різні нації мають різне розуміння того, що є смішним, і навіть того, що є допустимим в контексті гумору. Наприклад, жарти на політичні теми чи стереотипи, що є звичними в одній країні, можуть бути дуже чутливими або неприязними для громадян іншої країни. Це особливо важливо враховувати в комунікації між культурами, де гумор може стати як потужним мостом, так і джерелом непорозуміннь.

Один із прикладів – переклади реклами. Коли компанії виходять на нові ринки, перед ними часто постають труднощі адаптації своїх слоганів і рекламних повідомлень до культурних реалій країни. Наприклад, рекламний слоган "Pepsi brings you back to life" був перекладений китайською як "Pepsi brings your ancestors back to life" (Pepsi повертає до життя ваших предків), що змінило не лише сенс, а й створило зовсім інший культурний контекст, який у китайському середовищі виглядав би як порушення табу.

Перекладачі використовують різноманітні методи для того, щоб зберегти ефект гумору при адаптації текстів для іншої аудиторії. Ось деякі з них: 1) адаптація – заміна культурно специфічних елементів на такі, що будуть зрозумілі аудиторії. Наприклад, в серіалах чи фільмах часто змінюють

імена героїв, щоб вони звучали природніше для певної культури; 2) пояснення – додавання приміток чи коментарів, які допомагають зрозуміти гумор, що ґрунтується на специфічних знаннях. Цей метод часто застосовується в літературних перекладах, коли жарт має культурну чи історичну прив'язку; 3) локалізація – це більш глибока адаптація, коли перекладач змінює не лише окремі слова, але й увесь контекст тексту, таким чином, щоб він відповідав реаліям та соціальним умовам нової аудиторії. Локалізація важлива у перекладах рекламних текстів, а також у медіа, де гумор часто має прямий зв'язок із місцевими особливостями.

Переклад гумору є складним, але надзвичайно важливим інструментом міжкультурної комунікації. Він дозволяє не лише передавати смішні моменти, але й відкривати нові горизонти для взаєморозуміння між людьми з різних частин світу. Збереження смислу, стилю та культурної автентичності гумору є важливими аспектами, які потрібно враховувати під час перекладу. Використання стратегій адаптації, креативного перекладу та збереження оригіналу може допомогти перекладачам ефективно передати гумор в умовах глобалізації, забезпечуючи при цьому зрозумілість і задоволення для цільової аудиторії.

Таким чином, переклад гумору не лише сприяє міжкультурному спілкуванню, але й



допомагає зберегти культурну ідентичність та автентичність, що є важливим у сучасному глобалізованому світі.

#### **Використані джерела:**

1. <https://translate.jurklee.ua/uk/perevod-yumoristicheskogo-kontenta>
2. <https://www.lingstud.od.ua/archive/2020/31/26.pdf>
3. <https://everest-center.com/interpretatsiya-slovesnogo-gumoru-yak-viklik-dlya-perekladacha/>
4. <https://everest-center.com/interpretatsiya-slovesnogo-gumoru-yak-viklik-dlya-perekladacha/>

*Я.В. Штомпель, здобувач вищої освіти,  
Київський міжнародний університет*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Юридична термінологія – історично сформована сукупність термінів, яка виражає систему правових понять і призначена забезпечувати специфічні потреби спілкування у сфері законодавства, юридичної науки і практики. Юридична термінологія як мовно знакова система складається протягом усієї історії державно-правового розвитку людства і віддзеркалює різноманітні способи осмислення, номінації, визначення, класифікації правових явищ і категорій, шляхи еволюції правового знання, національно-мовні традиції термінотворення. Особливості терміносистеми права обумовлені специфікою позначування правових явищ і понять, їх неповторною історією розвитку в системі національного права і національної мови [1].

Переклад термінів становить базу юридичного перекладу, тому важливо знати особливості перекладу цього пласта лексики для досягнення максимальної еквівалентності [2]. Основна складність перекладу юридичної термінології полягає у відтворенні реалій іншої правової культури. Ці труднощі долаються шляхом уточнення опису досліджуваного явища та використання відповідних термінів. При перекладі необхідно аналізувати всі випадки застосування нових термінів та способи їх інтерпретації, враховуючи загальний контекст матеріалу. Найбільші проблеми виникають через те, що українська та іноземні мови відображають різні правові системи. Особливо актуально це питання постає при перекладі міжнародно-правових документів, зокрема практики



Європейського суду з прав людини та законодавства Європейського Союзу (враховуючи євроінтеграційний курс України).

Такий міжсистемний (або кросс-системний) переклад походить від англійського визначення «cross-legal-system translation». Практично, будь який переклад можна назвати кросс-системним. Він передбачає також переклад однієї правової системи на іншу. Кросс-системний переклад включає взаємодію мов, які мають різні системи юридичних координат. Отже, проблема еквівалентності при перекладі пов'язана з різницею правових систем, які обслуговуються різними мовами [3].

Переклад юридичних термінів складається з двох компонентів: аналітичного та синтетичного. На аналітичному етапі визначаються компоненти складного терміну, встановлюються взаємозв'язки між його компонентами. Синтетичний етап ґрунтується на конструюванні компонентів терміну залежно від семантичних відношень і формуванні кінцевого значення терміну. Визначення стратегії перекладу юридичних термінів – це планування застосування певних перекладацьких засобів, що передбачає: аналіз значення терміну у тексті оригіналу; порівняння функціонування та значення терміну у двох мовах; вибір відповідника або аналогу; використання перекладацьких трансформацій за відсутності відповідника,

а саме: транскрипції, транслітерації, калькування тощо. Для підбору українського еквіваленту або відповідника при перекладі використовуються: описовий переклад; вибір аналогу; пояснення транслітерації; семантичне калькування; послідовний переклад кожного слова терміну [4].

Важливо навести приклади англійсько-українського перекладу юридичних термінів. Так, перекладаючи вираз «to take the fifth» (скористатись положенням П'ятої поправки до Конституції США, яка дозволяє відмовитись свідчити про себе), варто врахувати, що українське законодавство відрізняється від права США, тому дослівний переклад не завжди буде доцільним та зрозумілим читачеві. Цікавим прикладом також є термін «адвокат», який матиме різний переклад в залежності від специфіки правової системи США та Великобританії. Так, в контексті законодавства США термін «адвокат» буде перекладено як «attorney», проте стосовно права Великобританії цей термін може мати два варіанта перекладу в залежності від загального контексту: «barrister» чи «solicitor». У правовому сенсі термін «straw man» змінює своє пряме значення та буде перекладений не дослівно як «солом'яний чоловік», а як «підставна особа». Наприклад: «The criminal used a straw man to hide his identity while conducting illegal trades» – «Злочинець використовував підставну особу, щоб приховати свою особистість під





час проведення незаконних угод».

Отже, при перекладі юридичної термінології надзвичайно важливо враховувати особливості правових систем, які існують на різних мовах, та вміти знаходити відповідники схожих правових явищ та термінів у різних мовах.

### **Використані джерела:**

1. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію [Електронний ресурс] / Н. В. Артикуца // Національний університет «Києво-Могилянська академія» – Режим доступу до ресурсу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3a35alce-87c6-41d2-8cb9-708795424cb0/content>
2. Клименко І. М., Зоренко І. С. Юридичний текст в аспекті перекладу. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2016. Вип. 14. С. 82. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt\\_2016\\_14\\_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2016_14_11)
3. Максименко, Є.С. (2006). Національно-культурна специфіка номінації універсальних правових аспектів, що створює наукову картину світу в англійській та американській юридичній термінології. Мови професійної комунікації: Матеріали міжнародної наукової конференції. За редакцією Е. І. Голованова, с. 313-316.
4. Солодка А. К. Особливості перекладу юридичних термінів [Електронний ресурс] / Анжеліка Костянтинівна Солодка // International Science Journal of of Education & Linguistics., с. 73 – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://isg-journal.com/isjel/article/download/459/262/476>.

*Н.М. Щудла, доцент  
Київський міжнародний університет*

## **THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON KYIV'S ENGLISH-LANGUAGE IDENTITY POST-2022**

Social platforms have become one of the main channels of communication in the world since the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022. They have not only provided instant information transfer

and community gathering, but have also become important platforms for the formation of global narratives about the events taking place in Ukraine, in particular in Kyiv. The English-language narrative about Kyiv after



the invasion has its own specificity, which is formed through social media. In this context, it is important to consider how different social platforms contribute to the creation and dissemination of this narrative, as well as how they affect the perception of Kyiv in the international community.

Social media platforms such as Twitter, Facebook, Instagram, TikTok, YouTube, and Telegram have become the primary tools for sharing information about the situation in Ukraine. Unlike traditional media, social platforms provide a wealth of personal, uncensored perspectives that can demonstrate more vivid, immediate, and emotional reactions to events.

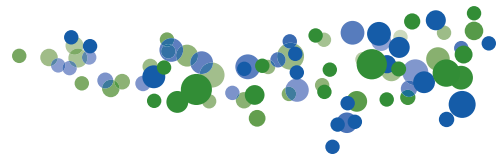
For example, in the first days of the invasion, Kyiv social media users actively posted messages, videos, and photos that captured the first explosions, the panic on the streets, and the reaction of the local population. These instant reactions became part of the global narrative about Kyiv. The international audience gained access to unprogrammed moments of reality, which increased the drama of the events. There are known cases when such posts helped to destroy the myths about Ukraine that existed at the time of the invasion, and also formed a lasting understanding of the resilience of Kyiv and its residents among the global audience.

In particular, one of the most famous videos is footage from Kyiv on the morning after the first attacks: empty streets, but with human activity in shelters and protected areas.

Visualizing such moments became an important part of creating a narrative about Kyiv, which tried to demonstrate not only the tragedy, but also resilience. Such images, distributed via Instagram and Twitter, are often complemented by hashtags #Kyiv, #StandWithUkraine and others, which helps to attract the attention of an international audience. An important role in this process is played by content created not only by Ukrainians, but also by foreign users who were in Ukraine during the invasion or at the scene of the events.

In addition to ordinary users, international media, bloggers, and influencers also participate in shaping the English-language narrative about Kyiv. They use platforms to bring information that directly concerns Kyiv to a global audience. Journalists and correspondents from Western media outlets actively create reports from the scene of events that are distributed via social networks.

However, access to news related to the full-scale invasion has been limited in various ways – including blurring of sensitive content, limiting the reach of accounts seen as violating rules, and outright has impeded Ukrainians' access to critical information in a rapidly changing security environment. Given these circumstances, the significance of effective policy-making and collaboration with the media cannot be overstated. The Village Ukraine highlighted that when their content focus shifted to war-related topics, which did not align with the Facebook algorithm preferences,



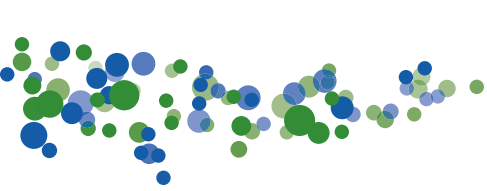
they experienced a loss of audience. Shadow-banning accounts and downgrading of posts and videos directly impact reach decline. For example, Babel stated that they noticed a drop in traffic on Facebook after certain content blocks, which led to the downgrading of their posts. Liga.net observed low engagement with their posts on Instagram, which, after extended communication with Instagram support, was attributed to post blocks and an unfavorable algorithm towards war-related content. Media also struggled with blocks of ad accounts or paid content. Sloviansk media 6262 had their Meta ad account blocked in the first months of the full-scale invasion. As the issue remains unresolved, it hampers their ability to promote their content. Hromadske Radio stated that they encountered blocks on some of their advertised posts about demining activities and safety. It means that some information with real security implications may have been blocked from Ukrainian audiences [1].

While not so popular among Ukrainian audiences, Twitter became an important platform for Ukrainians to communicate with foreign audiences. Initially it was seen as a useful way to reach global audiences and crowdfund (many Ukrainian media launched or put more resources into English-language accounts). However, there are concerns about Ukraine-related content being downgraded following the platform's purchase by E. Musk [2].

In addition, the active use of Telegram and Twitter platforms helped to shape a parallel narrative, where Kyiv, compared to other cities in Ukraine, becomes a symbol of the greatest resilience and vitality. Numerous Twitter posts like "Kyiv does not give up" or "Kyiv is the heart of Ukraine" have become part of the global discourse.

Influencers with a strong influence on Western audiences also actively supported Ukraine, posting their opinions, support, and calls for action. Famous bloggers such as Jimmy Fallon or Olivia Rodrigo spread information through their Twitter and Instagram accounts, which further shaped a positive image of Kyiv in the world's consciousness.

Social media has been used as a weapon for narrative-building, focusing on how Kyiv's role was shaped in English-language media. It discusses how the city's defiance, communicated through citizen videos, tweets, and Instagram posts, influenced global views on Ukraine's fight for independence. If at the beginning of 2022, Kyiv and Ukraine were often referred to in the international media space as a distant and little-known country, then after the invasion, the image of Kyiv has changed significantly. Social platforms have allowed us to create an image of the city, which is the center of the struggle for freedom and independence, actively supported by the international community.



**Використані джерела:**

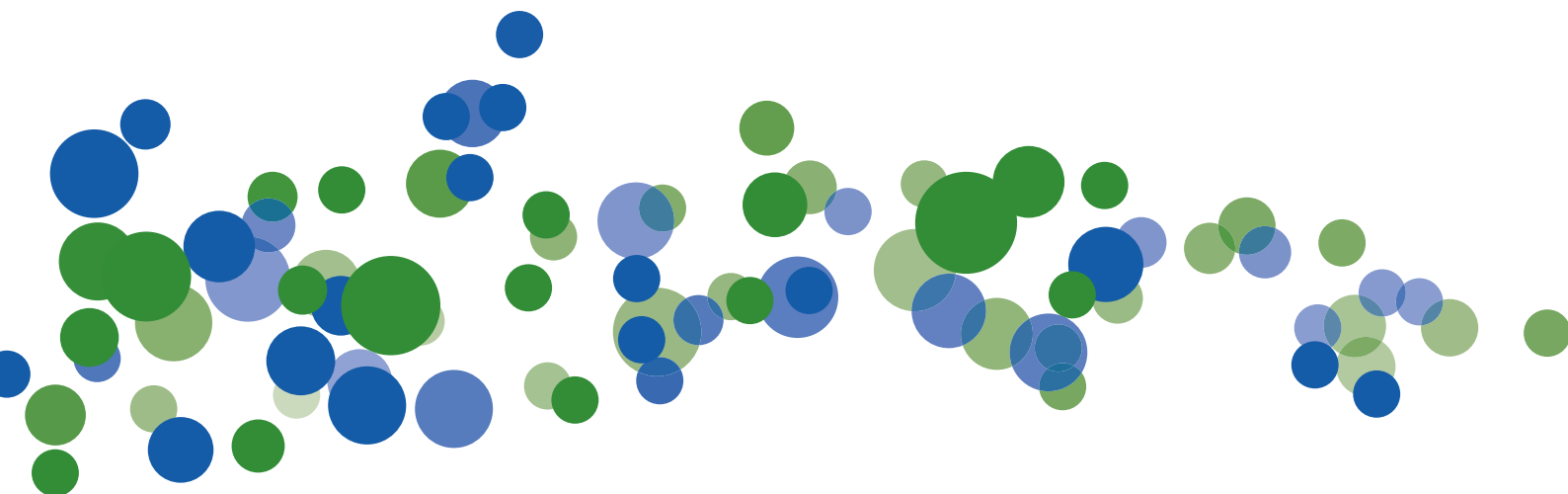
1. <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Social-medias-impact-on-the-Ukrainian-news-and-publishing-space-after-the-full-scale-invasion.pdf>
2. <https://english.nv.ua/nation/analysis-of-code-for-twitter-algorithm-reveals-social-medium-down-ranks-tweets-about-ukraine-50314963.html>

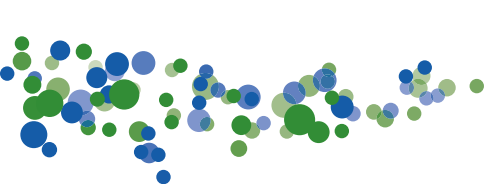


# СЕКЦІЯ 13

---

## АГРАРНІ НАУКИ





*Р.В. Бондар, викладач,  
І.І. Височин, здобувач фахової передвищої освіти  
Відокремлений структурний підрозділ  
«Старобільський фаховий коледж  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля»*

## КОНТРОЛЬ БУР'ЯНІВ В ОРГАНІЧНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ

Органічне землеробство стає все більш популярним завдяки своїй орієнтації на збереження екологічної рівноваги та сталого розвитку агроєкосистем. Важливою складовою цього підходу є раціональне управління бур'янами, які можуть завдавати шкоди врожаю, але водночас виконують важливі екологічні функції.

Запобіжні заходи відіграють важливу роль у боротьбі з бур'янами в органічному землеробстві. Ефективність цих методів значною мірою залежить від виду бур'яну та умов навколишнього середовища. Ось основні запобіжні заходи, що регулярно застосовуються:

**Вибір культур і сортів:** високостеблові рослини та сорти з широкими листками краще конкурують з пізніми бур'янами.

**Мульчування:** бур'янам складно отримати достатню кількість світла через шар мульчі; сухий твердий матеріал довше зберігає свою ефективність.

**Рослинний покрив:** покривні культури конкурують з бур'янами за світло, поживні речовини та воду; бобові рослини, як десмодіум (*Desmodium uncinatum*),

знижують чисельність бур'янів роду *Striga* та фіксують азот.

**Сівозміна:** зміна умов вирощування культур порушує умови проростання бур'янів; сівозміна ефективна у боротьбі з насінням і корінням бур'янів.

**Спільневирощування культур** (змішане вирощування культур і підпокровний посів): вирощування швидкорослих культур пригнічує розвиток бур'янів; наприклад, спільне вирощування маніоки з вигною та гарбузом знижує чисельність бур'янів.

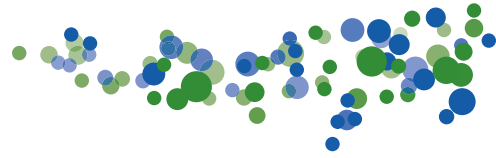
**Строки та густота посіву:** оптимальні умови вирощування сприяють розвитку культури та покращують її здатність конкурувати з бур'янами.

**Збалансоване внесення добрив:** сприяє оптимальному росту культури, що зменшує негативний вплив бур'янів на її розвиток.

**Методи обробки ґрунту:** мінімальна обробка може збільшити вплив бур'янів. Видалення бур'янів перед посівом допомагає зменшити їх вплив.

**Випасання худоби:** чергування випасу великої рогатої худоби з випасом овець і кіз забезпечує більш ефективний контроль





бур'янів.

Застосування цих запобіжних заходів допомагає підтримувати популяцію бур'янів на рівні, що не завдає шкоди врожаю та сприяє стабільному розвитку органічного землеробства.

Біологічна боротьба з бур'янами в Україні включає використання природних ворогів, таких як комахи, гриби та інші організми.

Фітопатогенні організми: мають високу специфічність і застосовуються шляхом обприскування. Мушка фітоміза (*Phytomyza orobanchia*) знищує вовчок (*Orobanchia ramosa* L.). Контроль амброзії полинолистий - використовують амброзієву совку (*Tarochidia candefacta*) та амброзієвого листоїда (*Zygogramma saturalis*).

Фітопестициди та фітогербіциди: включають алелопатичне прополювання і використання сидератів, таких як гірчиця біла, редька олійна та ріпак. Можуть знизити рівень бур'янів у наступних культурах на 35-40%.

Гриби: іржа (*Puccinia svalvolens*) знищує осот рожевий; фузаріум вовчковий (*Fusarium orobanche*) уражує вовчок; гриб *Alternaria* обмежує ріст повитиць.

Мікогербіциди: біогербіцид *Collega* на основі *Colletotricum* sp. забезпечує загибель до 95% бур'янів.

Використання дельта-амінолевулінової кислоти (АЛА): під впливом світла викликає утворення активних радикалів,

що знищують рослини.

Віруси: викликають нарости на суцвіттах бур'янів, передаються через кореневу систему.

Інші методи: використання птахів, риб для знищення бур'янів; соляризація ґрунту накриванням мульчуючою поліетиленовою плівкою.

Механічна боротьба включає:

Ручне прополювання: використання інструментів для викопування, зрізування та виривання бур'янів з корінням до їх цвітіння і формування насіння.

Вогнева прополка: нагрівання рослин до температури 100°C і вище для коагуляції білків у листках та розриву клітинних стінок. Метод дорогий через використання великої кількості газу.

Ці методи залишаються важливими, особливо у критичні періоди початку сезону вирощування культур, хоча є трудомісткими та дорогими.

Контроль бур'янів в органічному землеробстві базується на екологічно безпечних методах, таких як фітопестициди, мікогербіциди та біологічні антагоністи. Механічні методи, як ручне прополювання та вогнева прополка, залишаються важливими інструментами. Інтеграція біологічних та механічних методів забезпечує ефективний та екологічний контроль бур'янів, сприяючи сталості органічного землеробства.

**Використані джерела:**

1. Органічне сільське господарство. ОРГАНІ.КАМ, режим доступу: <https://organni.com/category/organic/>
2. Контроль бур'янів в органічному сільському господарстві. М. Капшик – «ХІМЛАБОРРЕАКТИВ», режим доступу: <https://apk.hlr.ua/articles/kontrol-sornyakov-v-organicheskom-selskom-hozyajstve>
3. Як боротися з бур'янами в органічному землеробстві – досвід. //Агроном. режим доступу: <https://www.agronom.com.ua/yak-v-organichnomu-gospodarstvi-boryutsya-z-bur-yanamy-dosvid/>
4. Писаренко В. М. Система органічного землеробства агроєколога Семена Антонця / В. В. Писаренко, А. С. Антонєць, Г. В. Лук'яненко, П. В. Писаренко; наук. ред.. Писарєно В. М. – П., 2017. – 124с

*Р.В. Бондар, викладач*

*Г.О. Крикливцев, здобувач фахової передвищої освіти*

*Відокремлений структурний підрозділ*

*«Старобільський фаховий коледж*

*Східноукраїнського національного університету*

*імені Володимира Даля»*

## **ЗАСОБИ ЗАХИСТУ РОСЛИН В ОРГАНІЧНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ**

В останні роки країни Європейського Союзу та інші розвинуті держави значну увагу приділяють питанням захисту навколишнього середовища, здоров'я людей і добробуту тварин. Важливим аспектом цієї стратегії є підтримка екологізації сільського господарства, що особливо відображено в Спільній аграрній політиці ЄС, орієнтованій на досягнення довгострокової продуктивності аграрного сектору та збереження екосистем. У зв'язку з цим, особливого значення набуває розвиток органічного сільськогосподарського виробництва, яке динамічно поширюється у

багатьох країнах світу, включаючи Україну.

Органічне землеробство відрізняється від традиційного підходом до захисту рослин, адже відмовляється від використання хімічно синтезованих пестицидів і добрив, щоб забезпечити екологічну безпеку продуктів. Основна мета органічного сільського господарства — отримання високоякісної продукції без токсичних залишків хімікатів. Це досягається за допомогою комплексу профілактичних та природних методів захисту рослин, спрямованих на зміцнення стійкості культур до шкідників і хвороб.



Основні засоби захисту в органічному землеробстві

Захист рослин в органічному землеробстві ґрунтується на принципах, визначених Міжнародною федерацією екологічного землеробства (IFOAM) та регламентованих стандартами Європейського Союзу. Використовувані засоби поділяються на кілька основних груп залежно від їх походження та цільового призначення:

Речовини рослинного і тваринного походження:

азадирахтин - екстракт з азадирахти індійської, застосовується як інсектицид проти шкідливих комах;

бджолиний віск - використовується для захисту ран дерев після обрізки;

лецитин - природний фунгіцид, що зменшує поширення грибкових інфекцій;

рослинні олії (м'ятна, ялицева, кмінна) - слугують інсектицидами та акарицидами, захищають від комах і кліщів;

піретрини - природні інсектициди з рослини *Chrysanthemum cinerariaefolium*.

Мікроорганізми та речовини, вироблені ними:

спіносад - біологічний інсектицид, що дозволяє контролювати шкідників без шкоди для корисних комах;

мікроорганізми (бактерії, віруси, гриби) - використовуються для природного контролю патогенних організмів і шкідників.

Засоби для пасток та дозувальних пристроїв:

феромони - приваблюють шкідників у пастки або перешкоджають їх розмноженню;

піретроїди (дельтаметрин, лямбдацигалотрин) - використовуються лише в пастках, що забезпечує контроль шкідників без надмірного застосування хімічних речовин.

Препарати на основі міді:

сполуки міді, як-от сульфат, хлорид і гідроксид міді, часто використовуються як фунгіциди для захисту плодових дерев, виноградників та овочів від грибкових інфекцій. Дозування таких засобів суворо регулюється для уникнення надмірного накопичення міді в ґрунті.

Речовини на основі сірки та кальцію:

сірка-природний фунгіцид та акарицид, ефективний у боротьбі з різноманітними хворобами сільськогосподарських культур, зокрема яблунь, винограду, динь.

полісульфід кальцію - використовується для обприскування плодових дерев проти шкідників і хвороб.

Олії та інші мінеральні речовини:

парафінова та мінеральна олії - інсектоакарициди для обробки дерев ранньою весною, що захищають від зимуючих фаз шкідників;

калійне мило - натуральний інсектицид, ефективний проти попелиць.

Європейське законодавство встановлює чіткі обмеження щодо використання засобів



захисту в органічному землеробстві, які відображені у регламентах ЄС №834/2007 та 2092/91/EWG.

Отже, органічне землеробство передбачає комплексний підхід до захисту рослин, який базується на підтримці природного балансу та використанні екологічно чистих методів. Такий підхід сприяє не лише отриманню безпечних

та корисних продуктів, але й захисту навколишнього середовища. Органічні засоби захисту рослин є запорукою збереження екосистеми та сприяють сталому розвитку сільського господарства, тому їх впровадження є важливим кроком у збереженні здоров'я планети.

### Використані джерела:

1. Засоби захисту для органічного вирощування: які дозволені спеціальним Регламентом ЄС? режим доступу <https://www.growhow.in.ua/zasoby-zahystu-dlya-organichnogo-vyroshhuvannya-yaki-dozvoleni-spetsialnym-reglamentom-yes/>

2. Використання засобів захисту рослин в органічному землеробстві, режим доступу В. Сергієнко, канд. с.-г. наук, / Журнал «Пропозиція», №6, 2019 р. <https://propozitsiya.com/ua/vikoristannya-zasobiv-zahistu-roslin-v-organichnomu-zemlerobstvi>

3. Захист рослин від шкідників і хвороб в органічному сільському господарстві, режим доступу <https://organni.com/plant-protection-in-organic/>

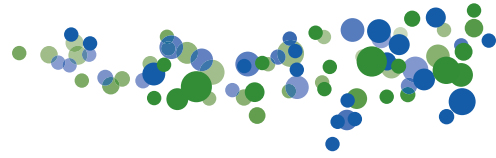
4. Біопрепарати в органічному землеробстві, режим доступу [https://agro-market.net/ua/news/gardening/biopreparaty\\_v\\_organicheskom\\_zemledelii/?srsltid=AfmBOor0ere3vjagyM8JKVLgQrBXUoxZT5q5CITvV9OztKcjQhy6WZXI](https://agro-market.net/ua/news/gardening/biopreparaty_v_organicheskom_zemledelii/?srsltid=AfmBOor0ere3vjagyM8JKVLgQrBXUoxZT5q5CITvV9OztKcjQhy6WZXI)

*О.С. Гаврилюк, доктор філософії, доцент,  
Б.І. Олійник, здобувач вищої освіти  
Національного університету біоресурсів  
і природокористування України*

## ЯБЛУНЯ КОЛОНОПОДІБНОГО ТИПУ: ІННОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Аналіз закордонного і вітчизняного досвіду в садівництві показує, що найбільш раціональним способом збільшення

виробництва яблук є вирощування їх у садах інтенсивного типу. Для інтенсифікації садівництва було розроблено технології



вироснування садів на карликових підщепах. Абсолютно нові перспективи в еволюції саду відкриваються у зв'язку з появою колоноподібних сортів яблуні.

Вирощування колоноподібних сортів яблуні, які належать до нової біологічної форми рослин, має цілу низку переваг, а саме: скороплідність, потреба у зменшенні або виключенні робіт з обрізки та формування крони дерев, скорочення обсягів ручної праці на одиницю продукції, можливість майже повної механізації та більш комфортні умови для роботи в саду.

Нині колоноподібні сорти яблуні ще не мають помітного поширення через несформований надійний сортимент, здатний конкурувати з кращими сортами «звичайної» традиційної яблуні. Створення садів колоноподібних яблунь потребує великої кількості садивного матеріалу та використання малогабаритної техніки для догляду за ними. Якщо найближчим часом ці проблеми будуть вирішені позитивно, колоноподібні сади вже в наступні десятиріччя можуть стати новою моделлю суперінтенсивних насаджень, де вироблятимуться яблука як для ринку свіжої продукції, так і для промислової переробки.

Про невеликі колоноподібні сади, що відрізняються високою скороплідністю та надзвичайно щедрим плодоношенням, повідомляють науковці та садоводипрактики з Великобританії, Нідерландів,

Сербії, Канади, Швеції, України. Дані, отримані в Німеччині, показують, що зниження сили росту саджанців яблуні не веде до зменшення продуктивності та здрібнення плодів.

Створення інтенсивних садів з використанням колоноподібних сортів зумовлює скорочення циклу експлуатації саду до 15 років зменшує пестицидне навантаження в саду, дає можливість прискорити оновлення сортів і технологій. Вирощування колоноподібного саду, де дерева розміщені за схемою 0,9×0,4 м, та підтримується відповідний рівень агротехніки, рентабельність виробництва може бути підвищена в 3 рази, а витрати праці на одиницю продукції зменшені у 2,5 рази порівняно зі звичайним інтенсивним садом, в якому дерева розміщені за схемою 5×3 м.

Створенням колоноподібних сортів яблуні займаються в усьому світі. В Україні отримано низку компактних форм яблуні методом гібридизації, хімічного і фізичного мутагенезу. Декілька з них проходять виробниче випробування, десятки — первинне, основна кількість перебуває у робочих і спеціальних колекціях як вихідні форми для використання в селекції.

За даними багатьох авторів, на п'ятий рік культивування урожайність насаджень колоноподібних садів сягає 100 т/га і більше. Урожайність 200-400 т/га істотно контрастує із сучасними садами,



в останніх вона становить близько 70 т/га. За вирощування колоноподібного саду, де дерева розміщені за схемою  $0,9 \times 0,4$  м, та підтримується відповідний рівень агротехніки, рентабельність виробництва підвищується в 3 рази, а витрати праці на одиницю продукції зменшуються у 2,5 рази порівняно зі звичайним інтенсивним садом, в якому дерева розміщені за схемою  $5 \times 3$  м. Створення інтенсивних садів з використанням колоноподібних сортів зумовлює скорочення циклу експлуатації саду, зменшує пестицидне навантаження в саду, дає можливість прискорити оновлення сортів і технологій. Вирощування колоноподібних сортів яблуні, які належать до нової біологічної форми рослин, має цілу низку переваг, а саме: скороплідність,

потреба у зменшенні або виключенні робіт з обрізки та формування крони дерев, скорочення обсягів ручної праці на одиницю продукції, можливість майже повної механізації та більш комфортні умови для роботи в саду. У «звичайної» яблуні тричотирирічні плодові утворення формують плоди високої якості, починаючи з п'ятого року якість плодів погіршується, а п'яти-семирічні плодові утворення хоч і квітують, але рідко формують плоди. На сьогодні особливості формування продуктивності у колоноподібних сортів яблуні ще достатньо не вивчені. Це обумовило необхідність дослідження особливостей формування продуктивності та ефективності її реалізації в реальний урожай.

*О.С. Гаврилюк, доктор філософії, доцент,  
А.С. Кушим, здобувач вищої освіти  
Національного університету біоресурсів  
і природокористування України*

## **ПРОДУКТИВНІСТЬ КОЛОНОПОДІБНИХ СОРТІВ ЯБЛУНІ: ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ТА ВПЛИВ УМОВ СЕРЕДОВИЩА**

Продуктивність є однією з основних господарсько-біологічних властивостей сорту яблуні, саме вона характеризує цінність і економічну доцільність сорту. Комплексне оцінювання сортів яблуні різного еколого-географічного походження, що передбачало вивчення всіх її складових, дало можливість

визначити продукційний потенціал сортів і виділити щорічно плодоносні та врожайні. Всі компоненти продуктивності характеризувалися певними кількісними та якісними параметрами, варіювали в залежності від біологічних особливостей сорту та умов року. Провідну роль у





формуванні потенційної продуктивності яблуні займає фотосинтезувальна діяльність листової поверхні рослин. Основним пігментом рослинної клітини, який має здатність флуоресціювати, є хлорофіл. Основою широкого використання методу “індукції флуоресценції хлорофілу” (ІФХ) у вивченні фотосинтезу стала достатня чутливість до змін ІФХ, які відбуваються у фотосинтезувальному апараті під час адаптації до різних умов довкілля. Інтенсивність флуоресценції хлорофілу змінюється залежно від стану фотосинтезувального апарату. Виявлено зв’язок між інтенсивністю флуоресценції нативного хлорофілу та фотосинтетичними реакціями, що дає можливість застосувати цей метод при визначенні потенційної продуктивності рослин.

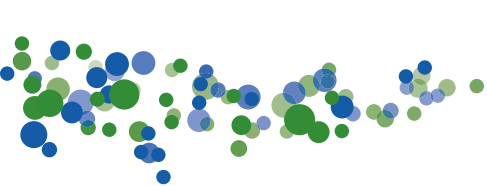
Поглинуте пігментним комплексом у первинних фотофізіологічних процесах випромінювання перетворюється переважно в хімічну енергію, інша його частина розсіюється у вигляді тепла, а також випромінюється у вигляді флуоресценції. Чим ефективніше працює фотосинтезувальний апарат, тим інтенсивність флуоресценції менша.

У рослин колоноподібних сортів яблуні ‘Дюймовочка’ та ‘Білосніжка’ фоновий рівень флуоресценції (F0) листків був нижчий, ніж у контрольного сорту ‘Болеро’; в інших сортів — на рівні контролю, що свідчить про збільшення в їхніх листках кількості хлорофілу, який не бере участі у фотосинтетичному перенесенні енергії на реакційні центри (табл. 1).

Таблиця 1

Показники функціональної активності пігментного комплексу листків яблуні (2024 р.)

| Сорт (варіант)     | Показники функціонального стану листової поверхні |              |              |        |       |
|--------------------|---------------------------------------------------|--------------|--------------|--------|-------|
|                    | F0, в. од.                                        | Fmax, в. од. | F0 / Fmax, % | Ki     | Rfd   |
| 54.118             |                                                   |              |              |        |       |
| Болеро (к)         | 311                                               | 1160         | 27           | 0,721  | 1,94  |
| 11/2(2)            | 316                                               | 1218         | 27           | 0,731  | 2,13  |
| Білосніжка         | 267                                               | 1044         | 26           | 0,740  | 1,97  |
| Дюймовочка         | 279                                               | 1035         | 27           | 0,723  | 1,78  |
| Спарта             | 321                                               | 1222         | 26           | 0,733  | 2,19  |
| Танцівниця         | 292                                               | 1076         | 27           | 0,727  | 1,91  |
| Михайлівське 9/110 | 323                                               | 1204         | 27           | 0,728  | 2,11  |
| Фаворит            | 311                                               | 1209         | 26           | 0,731  | 2,05  |
| 11/15(2)           | 307                                               | 1166         | 26           | 0,732  | 1,98  |
| 9/78 Вікторія      | 308                                               | 1128         | 28           | 0,720  | 2,11  |
| НІР05              | 21,9                                              | 113,2        | -            | 0,0288 | 0,190 |



Показник  $F_{max}$  характеризує найвищий рівень флуоресценції хлорофілу а (Chla) і зображується у вигляді максимуму на індукційній кривій. За даними багаторічних досліджень лабораторії фізіології рослин ІС НААН, оптимальним для листків яблуні є рівень фонові флуоресценції, що становить не більше 20-25 % від максимального значення флуоресценції ( $F_{max}$ ). В усіх досліджуваних сортів колоноподібних яблунь пігментний комплекс листя функціонує активно, хоча показник ( $F_0 / F_{max}$ ) дещо підвищений — 26-28 %. Причинами цього може бути вплив посухи на рослини (насадження незрошені).

Для діагностики потенційної продуктивності сортів використовували інформаційний показник індукції флуоресценції хлорофілу — коефіцієнт індукції ( $K_i$ ), який характеризує функціональну активність листків та є індикаторним показником впливу на рослину екзогенних чинників. Встановлено, що чим більший  $K_i$ , тим краще відбувається поглинання  $CO_2$  та є вищою інтенсивність фотосинтезу. За отриманими нами даними,  $K_i$  листків колоноподібних сортів у третій декаді липня коливався у межах 0,720-0,740, що вказує на високий рівень ефективності фотофізичних процесів поблизу реакційних центрів ФС II.

Враховуючи те, що коефіцієнт індукції флуоресценції хлорофілу характеризує функціональну активність листків, і що з

його допомогою можливо діагностувати потенційну продуктивність плодів утворень рослин, відзначили, що вона в усіх сортів знаходилась на високому рівні. При цьому найвищий рівень потенційної продуктивності наприкінці липня за величиною  $K_i$  спостерігався в рослин сорту 'Білосніжка'. Істотної різниці в ефективності світлової фази фотосинтезу в листках досліджуваних сортів у порівнянні з контролем ('Болеро') не було виявлено.

Коефіцієнт адаптивності або «індекс життєздатності» ( $R_{fd}$ ) характеризує ефективність фотосинтетичних процесів [26 тому ми використовували його для оцінювання впливу умов вирощування на стан рослини. Зниження розрахункового показника  $R_{fd}$  до 1,47-1,91 свідчить про негативний вплив умов зростання або можливу дію стресового чинника на ефективність перебігу циклу Кальвіна. Для рослин колоноподібних сортів у третій декаді липня індекс життєздатності перебував у межах 1,78-2,19. Ефективність фотосинтетичних процесів за коефіцієнтом адаптивності у рослин сорту 'Дюймовочка' у третій декаді липня слід віднести до низької. За допомогою детального аналізу результатів даного дослідження встановлено, що окремо взяті вікові ділянки стовбура дерев формують різний потенціал продуктивності.



*В.В. Ільєнкова, здобувач вищої освіти,  
А.Б. Альтанова, к.пед.н.  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України*

## **МОЖЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ ХАРЧУВАННЯ У ПІДТРИМЦІ ВІДЧУТТЯ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЩАСТЯ**

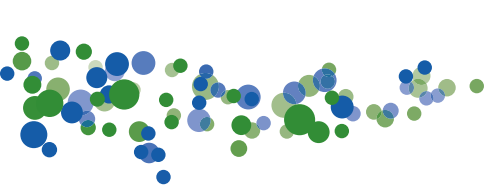
Традиційне українське харчування ґрунтується на сезонності та використанні місцевих продуктів. Капуста, картопля, буряк, зернові, молочні вироби й інші локальні інгредієнти є джерелами важливих мікро- та макронутрієнтів.

Традиційні українські страви, як-от борщ, вареники чи куліш, не лише смачні, а й збалансовані за поживними речовинами. Вони відображають культуру нашого народу, зберігаючи зв'язок із природою та сезонністю.

Крім того, харчування впливає не лише на фізичне здоров'я, а й на роботу мозку. Відомо, що певні продукти стимулюють вироблення нейромедіаторів лімбічною системою. Наприклад, триптофан, який міститься в молочних продуктах, сприяє синтезу серотоніну – гормону щастя. Збалансоване харчування може стати запорукою гарного самопочуття, а неправильні харчові звички, як наголошує Б. Вілсон [2, с. 13], часто є більш руйнівними, ніж тютюн або алкоголь, оскільки можуть порушувати функціонування ключових систем організму.

Їжа, яку ми споживаємо, стає основою для подальших процесів у нашому тілі: після кожного приймання їжі спожиті продукти перетворюються на поживні речовини, які здатні всмоктуватися у кров і потрапляти у всесвіт нашої нервової системи [3, с. 181]. Їжа не тільки забезпечує організм енергією, а й впливає на хімічні процеси у мозку, формуючи наше самопочуття та емоційний стан.

Лімбічна система виробляє активні біологічні речовини – нейромедіатори [1, с. 9]: серотонін, дофамін, ендорфін та окситоцин. Українська кухня також має чимало продуктів, які сприяють виробленню серотоніну завдяки високому вмісту триптофану. Ось деякі з них: сир та кисломолочні продукти (ряжанка, кефір) – багаті на триптофан і часто використовуються в українській кухні для приготування вареників, налисників або запіканок; яйця – традиційний інгредієнт для багатьох страв, таких як млинці, налисники чи паска, що також містить триптофан; гречка – популярна каша, яка є джерелом амінокислот, зокрема



триптофану, і чудово поєднується з молоком чи грибами; насіння соняшника та гарбуза – з них готують пасту, додають до випічки або просто споживають як перекус. Вони також сприяють виробленню серотоніну; горіхи (волоські) – часто використовуються у традиційних рецептах, наприклад, у куті чи випічці; молоко – є основою багатьох традиційних страв, зокрема каш і десертів (його склад сприяє розслабленню і підвищенню настрою).

Споживання традиційних страв сприяє формуванню культурної ідентичності, що підсилює почуття належності до спільноти та сприяє емоційному благополуччю. Сімейні застілля та ритуали приготування і споживання страв, наприклад, борщу чи вареників, сприяють соціальній інтеграції та емоційній гармонії.

Продукти української кухні (квашені овочі, мед, трав'яні напої) багаті на пробіотики та антиоксиданти, що

підтримують здоров'я кишківника. Стан кишківника тісно пов'язаний із психічним здоров'ям через вісь «кишківник-мозок».

Традиційні страви, такі як пампушки, млинці або узвар, викликають у людей позитивні спогади та асоціації, що сприяє виробленню дофаміну та серотоніну – «гормонів щастя».

Українська кухня історично уникає надмірно оброблених продуктів [4], що знижує ризик хронічних захворювань і забезпечує довготривале відчуття благополуччя.

Отже, традиційна українська модель харчування є не лише засобом підтримки фізичного здоров'я, а й важливим елементом емоційного благополуччя. Інтеграція цих принципів у сучасний спосіб життя може сприяти покращенню якості життя та підвищенню рівня щастя.

### Використані джерела:

1. Бройнінг Л. Гормони щастя. Як привчити мозок виробляти серотонін, дофамін, ендорфін і окситоцин. К.: Центр учбової літератури, 2023. 232 с.
2. Вілсон Б. Що ми їмо? Як харчова революція змінює наші життя і світ навколо. К.: Наш формат, 2022. 328 с.
3. Москоні Л. ХХ-мозок. Сучасна наука про жіноче когнітивне здоров'я, гормональний баланс, сон і пам'ять. К.: Наш формат, 2023. 352 с.
4. Україна. Їжа та історія / О. Брайченко, М. Гримич, І. Лильо, В. Резніченко. К., 2021. 286 с.



*М.М. Кіральгазі, викладач  
О.М. Аллуш, здобувач фахової передвищої освіти  
Відокремлений структурний підрозділ  
«Старобільський фаховий коледж  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля»*

## **ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО УТРИМАННЯ ВІДЛУЧЕНИХ ПОРОСЯТ**

Відлучення поросят є ключовим етапом у їхньому вирощуванні, що дозволяє підвищити ефективність використання маточного поголів'я та виробничих площ свинарників. Завдяки цьому від кожної свиноматки можна отримувати понад два опороси на рік. Дотримання санітарно-гігієнічних норм є обов'язковою умовою утримання поросят, оскільки основна мета спеціалістів тваринницьких підприємств – виростити здорових і добре розвинених тварин.

На сучасному етапі ефективність свинарства значною мірою залежить від впровадження інноваційних технологій, які забезпечують комфортні умови утримання. Це є одним із головних чинників підвищення продуктивності в умовах промислового тваринництва як на окремих підприємствах, так і в масштабах усієї галузі. Щоб отримати високоякісну продукцію, сучасні свинарські ферми мають відповідати суворим вимогам, включно з дотриманням санітарних стандартів.

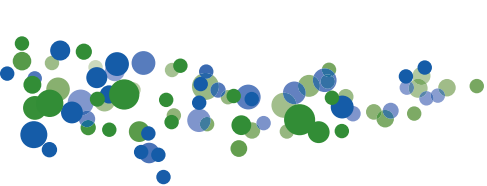
Відлучення поросят від свиноматок

є критичним моментом у їхньому житті. Зазвичай це відбувається у 60-денному віці, хоча в деяких господарствах – у 45 днів, а на промислових комплексах – у 35-42 дні. Раннє відлучення потребує особливої уваги до раціону та умов утримання.

Для забезпечення нормального росту і розвитку поросят після відлучення важливими є правильне годування, догляд та відповідні умови утримання. Невідповідність цих умов може уповільнити ріст, спричинити захворювання, як інфекційні, так і неінфекційні.

Щоб досягти середньодобового приросту не менше 400 г і уникнути хвороб у відлучених поросят, необхідно забезпечити їх повноцінним раціоном, утримувати в сухих, світлих і добре вентильованих приміщеннях, а також організувати регулярні прогулянки. [1].

Протягом перших 2–3 тижнів після відлучення поросят зазвичай залишають у маткових верстатах, а згодом об'єднують у більші групи, враховуючи вік, живу масу та стан здоров'я тварин. Зазвичай їх утримують



у групових станках по 20–25 голів, хоча на деяких фермах практикується погніздовий метод утримання. Огорожі станків мають висоту 1,1 м. У свинарнику облаштовують 1–2 кормові проходи, а для напування тварин встановлюють автоматичні напувалки. Обов'язковим є утеплення підлоги, підтримання температури повітря в межах 14–18°C і відносної вологості не більше 70–75%. Для забезпечення кращого росту, розвитку та підвищення стійкості до захворювань молодняк щодня випускають на прогулянки тривалістю 2–3 години. У літній період рекомендується утримувати відлучених поросят у таборах із доступом до якісних пасовищ у ранковій та вечірній години. Такий підхід сприяє їхньому здоров'ю і загальному розвитку. [2].

Поросята з малою вагою при народженні зазвичай відстають у рості від своїх ровесників, частіше хворіють і можуть стати джерелом інфекцій для інших тварин. У зв'язку з цим на свинарських комплексах виникає необхідність після відлучення таких слабких поросят переводити їх у спеціально обладнані приміщення, які називають профілакторіями. У цих приміщеннях створюються оптимальні

умови для їх утримання та догляду.

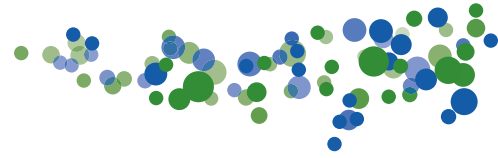
Перед заселенням профілакторію новою групою поросят приміщення ретельно очищають, миють і дезінфікують. Тривалість санації становить 3–5 діб. У кожному верстаті групують тварин із приблизно однаковою живою масою, що сприяє створенню комфортних умов і запобігає стресу серед поросят.

Отже, для забезпечення нормального росту і розвитку відлучених поросят необхідно організувати повноцінне годування, утримувати їх у сухих, світлих і добре вентильованих приміщеннях, а також забезпечувати регулярний моціон. Використання сучасних інновацій у технології утримання сприяє зміцненню здоров'я тварин, досягненню вищих середньодобових приростів і зниженню загальних економічних витрат. Особливу увагу слід приділяти дотриманню ветеринарно-санітарних норм у використанні приміщень і обладнання для утримання поросят. Це забезпечує ефективне і тривале їх функціонування, що позитивно впливає на результати господарської діяльності.

### **Використані джерела:**

1. Бусенко О. Т. Технологія виробництва продукції тваринництва / О.Т. Бусенко. – К. : Вища освіта, 2005. – 496 с.
2. Відлучення поросят: нові підходи для зменшення стресу. [Електронний ресурс] – Веб-сайт. Режим доступу: <http://a7d.com.ua/tvarinnictvo/20274-vdluchennya-porosyat-nov-pdhodi-dlya-zmenshennya-stresu.html#>. Мова укр.





*І.І. Кіральгазі, викладач,  
С.О. Скакун, здобувач фахової передвищої освіти  
Відокремлений структурний підрозділ  
«Старобільський фаховий коледж  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля»*

## **ЗМЕНШЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ЗНОШУВАННЯ ПОСІВНИХ СЕКЦІЙ СІВАЛОК ПРЯМОГО ПОСІВУ**

Сівалки прямого посіву функціонують у значно складніших умовах порівняно зі звичайними. Відсутність попереднього обробітку ґрунту перед посівом ставить підвищені вимоги до робочих органів таких сівалок. Зокрема, залишки поживних матеріалів від попереднього врожаю потребують використання спеціальних робочих елементів, які створюють простір для роботи інших компонентів посівної секції

Незалежно від конструктивного чи функціонального рішення робочого органу, він завжди взаємодіє з рослинними залишками, що є волокнистим органічним середовищем, а також із ґрунтом. Ґрунт сам по собі є складною сумішшю органічного й неорганічного походження, зі специфічними хімічними, біологічними та гранулометричними характеристиками. Залежно від типу ґрунту та його властивостей, можливі значні варіації у фізико-механічних показниках. Отже, передній робочий орган, який розрізає або відсуває рослинні залишки та прорізає смугу

в ґрунті для сошника й інших елементів посівної секції, повинен рухатися полем без зайвого опору. Для ефективного виконання цих завдань робочий орган повинен мати ріжучі властивості, зокрема гостру ріжучу кромку, яка дозволяє легко проникати через рослинні залишки та ґрунт.

Практичний досвід використання ріжучих робочих органів для обробітку ґрунту свідчить про необхідність виготовлення їх із матеріалів із високою зносостійкістю. [1]. Робочий орган сівалки повинен бути сконструйований таким чином, щоб уникати накопичення та намотування рослинних залишків на своїй поверхні. Це особливо важливо, оскільки прорізаючий робочий орган функціонує не лише у відносно абразивному середовищі ґрунту, а й у безпосередньому контакті з рослинною масою біологічного походження.

Для ефективного подрібнення стебел та кореневої системи, які є волокнистими матеріалами, необхідно забезпечити їх перерізання з мінімальними енергетичними витратами. Це завдання найкраще



виконується за допомогою ріжучого леза, яке дозволяє руйнувати волокнисті матеріали з максимальною ефективністю.

Складні умови експлуатації посівних секцій сівалок спричиняють підвищене зношування не лише робочих органів, але й інших деталей. Навіть за відсутності прямого контакту з ґрунтом чи рослинними залишками, високий рівень запиленості, а також потрапляння дрібних і твердих абразивних частинок у спряжені поверхні тертя, значно прискорюють процес їх спрацювання[2].

Підсумовуючи складність умов експлуатації посівних секцій сівалок прямого посіву та їх конструктивні особливості, які передбачають об'єднання різних робочих органів у єдину функціонально взаємопов'язану систему, можна стверджувати, що для забезпечення надійності таких конструкцій необхідно формувати специфічні вимоги. Відповідно, вирішення цих завдань потребує розробки нових підходів та інженерних рішень.

#### **Використані джерела:**

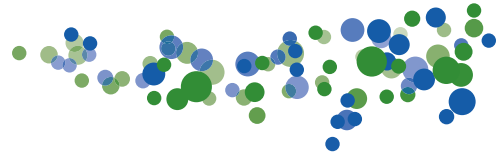
1. Сисолін П.В. Конструкторські розробки: нових, вітчизняних, універсальних машин для звичайної, стерньової, мульчо–стерньової, екологічно небезпечної, енергозберігаючої технології вирощування сільськогосподарських культур в Україні. – Кіровоград: ПП Лисенко С.В., 2009, – 128 с.

2. Сисолін П.В., Сало В.М., В.М. Кропівний. Сільськогосподарські машини/ Теоретичні основи, конструкція, проектування. Книга 1: Машини для рільництва// За ред. М.І. Черновола. – К.: Урожай, 2001. – 382 с.

*І.П. Ковальчук, д.г.н, професор,  
Д.О. Степаненко, здобувач вищої освіти  
Національний університет  
біоресурсів і природокористування України*

## **МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КАРТОГРАФІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СТАНУ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Актуальність теми. Наявність і стан їх економічний розвиток, спеціалізацію земельних ресурсів в територіальних господарства, різноманіття напрямів громадах (далі ТГ) суттєво впливає на використання земель, інші аспекти



життєдіяльності громади. У зв'язку з цими обставинами, існує потреба у створенні різноманітних картографічних моделей, які б відображали стан земель, риси їх використання, екологічні та інші наслідки. З цих позицій тема публікації є актуальною.

Стан дослідження цієї проблеми. Аналіз публікацій, присвячених вивченню питання картографічного моделювання землекористування свідчить, що воно перебуває в полі зору таких вчених: І.П. Ковальчук, О.В. Шевченко, Р.В. Тихенко, І.А. Опенько, О.В. Тихенко, О.П. Жук, Ю.М. Андрейчук, А.І. Ковальчук, Я.А. Степчук (2021), І.П. Ковальчук, В.А. Богданець, Н.С. Михальчук (2016), І.П. Ковальчук, А.І. Ковальчук (2019), О.С. Малащук (2012), Т.І. Козаченко (1999, 2008), Л.М. Даценко (2000), І.П. Ковальчук, О.В. Рожко (2014), О.О. Ласло, В.В. Чувпило (2023) та інших.

Результати досліджень та їх обговорення. Приступаючи до картографічного моделювання стану земельних ресурсів, важливо визначити перелік показників, які відображатимуть стан земельних ресурсів [1, с. 8]. На наш погляд такими показниками можуть виступати:

1) структура земельного фонду ТГ. Вона може відображатися як в розрізі земель сільськогосподарського призначення (далі с.-г.п.), так і з позиції врахування усіх категорій земель за їх цільовим призначенням. Охарактеризовані параметри доцільно

відображати на відповідних картографічних моделях землекористування ТГ;

2) структура ґрунтового покриву; на цих картографічних моделях зазвичай відображається розподіл агровиробничих груп ґрунтів. Також можна відображати придатність ґрунтів до певного використання (с.-г. угіддя, інфраструктура, розміщення агропідприємств та ін.);

3) властивості ґрунтів с.-г.п. – їх гранулометричний склад, вміст гумусу, N, P, K, інших поживних елементів. Ці показники доцільно відображати на окремих аналітичних картографічних моделях;

4) екологічний стан земель (рівень їх забруднення, ураження несприятливими процесами, величину техногенного навантаження і т.п.);

5) інфраструктурне забезпечення ТГ. На цих картографічних моделях доцільно відображати дорожню інфраструктуру, розміщення ЛЕП різних рівнів, трас проходження газопроводів, водопроводів та інших лінійних і площинних елементів інфраструктури.

6) Інші показники в разі необхідності чи наявності запитів на їх відображення.

Наступним важливим кроком є вибір масштабу картографування та програмного забезпечення (далі ПЗ), яке використовуватиметься при укладанні різних картографічних моделей. Масштаб залежить від площі землекористування ТГ, наявності вихідної інформації, яка буде



покладена в основу укладеної тематичної карти. На наш погляд, оптимальними масштабами можуть виступати 1:10000 - 1:25000. Стосовно ПЗ, то існує багато різних програм, як дозволяють створювати якісні картографічні моделі. В їх число входять такі відомі продукти, як ArcGIS, QGIS, MapInfo, AutoCAD Map та інші. Кожна з цих програм має свої переваги та недоліки, а також особливості використання. Ми ж пропонуємо створювати картографічні моделі в ArcGIS. Це ПЗ широко використовується для цілей картографування, має багатий функціонал, забезпечує гнучкий доступ до просторових даних, а головне - дане ПЗ довело свою ефективність при вирішенні подібних завдань [2, с. 96-106].

Висновки.

### Використані джерела:

1. Ковальчук І.П., Ковальчук А.І. Геоінформаційно-картографічне забезпечення функціонування об'єднаних територіальних громад. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. 2019. № 2. С. 4-12. Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577/2519-4577.19.3.1>

2. Ковальчук І.П., Шевченко О.В., Тихенко Р.В., Опенько І.А., Тихенко О.В., Жук О.П., Андрейчук Ю.М., Ковальчук А.І., Степчук Я.А. Оцінка земель і картографічне забезпечення функціонування територіальних громад: монографія / Том 2. / за наук. ред. проф. І.П. Ковальчука. Київ: Компринт, 2021. 360 с.

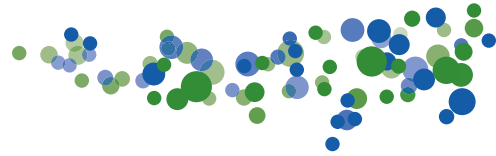
1. Необхідність створення широкого спектру картографічних моделей стану і використання земельних ресурсів зумовлена недостатнім вивченням і вирішенням цієї проблеми і є актуальним завданням.

2. Нами обґрунтовано спектр показників, які характеризують стан і використання земельних ресурсів, тому їх доцільно відображати на картографічних моделях аналітичного і комплексного типу.

3. Ми також обґрунтували необхідність вибору оптимального масштабу картографування, який би відповідав поставленому завданню і наявним вихідним даним, та програмного забезпечення, яке стане основним інструментом для створення картографічних моделей.

*Н.Л.Скнипа, аспірант*

*Державна установа Інститут зернових культур  
НААН України*



## ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

У період становлення глобальної економіки питання ефективності виробництва в аграрному секторі набуває особливого значення. Це пов'язано з тим, що впровадження новітніх наукових розробок стало пріоритетним через обмеженість ресурсного потенціалу, що, своєю чергою, дає змогу збільшувати прибутковість виробництва.

Визначення ефективності є складним і багатогранним процесом, що відображає вплив об'єктивних економічних факторів на результативність, а результативність, в свою чергу, є показником досягнення головної мети виробництва - збільшення прибутку. Якісна оцінка економічної ефективності проявляється у досягненні високих результатів у використанні засобів виробництва.

Сьогодні, в умовах нестабільності цін на матеріальні ресурси в аграрному секторі,

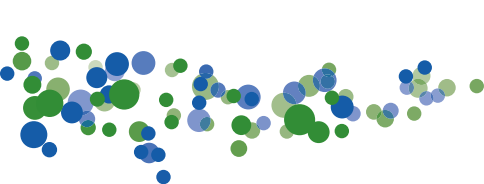
важливим стає розробка і впровадження сучасних та вискоєфективних технологій вирощування зернових культур. Основною вимогою для таких технологій є значне підвищення продуктивності зернових культур, зниження собівартості та підвищення рентабельності виробництва зерна, що дозволяє адаптуватися до умов сучасного аграрного ринку.

Для оцінки економічної ефективності використовуються загальноприйняті методики, які дозволяють оцінити технології за кількома критеріями: рівень урожайності, собівартість одиниці продукції, прибуток з гектара та рівень рентабельності.

Правильний вибір агротехнічних заходів та добрив є важливим для досягнення оптимальної ефективності вирощування зернових культур, що сприяє збільшенню прибутковості та конкурентоспроможності на ринку.

### Використані джерела:

1. Вінюков О. О., Балян А. В., Ліхушина Г. А., Бондарева О. Б., Скнипа Н. Л. Економічна ефективність використання регуляторів росту при вирощуванні зернових культур на різних фонах живлення в посушливих умовах східної частини Північного Степу України. Вісник аграрної науки. 2024. №102 (5). С. 61-69. <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202405-07>
2. Мусатов А. Г., Григор'єва О. М., Григор'єва Т. М. Економічна та енергетична ефективність застосування мікробних препаратів при вирощуванні ячменю ярого на чорноземах звичайних. Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН України. Дніпропетровськ, 2011. № 1. С. 145-149.



*Н.Л. Скнипа, аспірант  
Державна установа Інститут зернових культур  
НААН України*

## **ВПЛИВ АГРОБІОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ НА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР**

Важливим аспектом агротехніки вирощування зернових культур є не тільки врожайність, але й якість зерна. Основними факторами, що визначають його якість, є ґрунтово-кліматичні умови та біологічні характеристики сорту. Однак, як зазначають численні дослідники, якість зерна можна значно покращити завдяки низці агротехнічних заходів, зокрема шляхом правильно обраних регуляторів росту та оптимізації режиму живлення рослин.

Впровадження системи використання регуляторів росту в технологію вирощування зернових культур дозволяє ефективніше застосовувати елементи живлення протягом вегетаційного періоду. Це досягається завдяки стимуляції адаптивних властивостей рослин, особливо в критичні етапи їх розвитку. Біологічно активні сполуки, що містяться у регуляторах росту, сприяють покращенню функціонування кореневої системи та збільшенню кількості мікроелементів у рослинах, що в результаті дозволяє отримувати продукцію з кращими показниками якості та кількості врожаю.

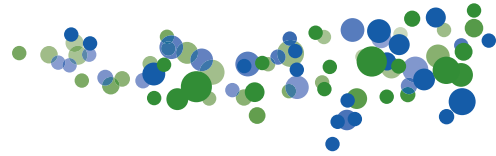
Застосування регуляторів росту

також допомагає підвищити економічну ефективність виробництва. Це обумовлено зменшенням витрат на мінеральні добрива та зниженням пестицидного навантаження, оскільки потреба у використанні великих доз агрохімікатів зменшується. Такий підхід сприяє переходу до біологічно обґрунтованих методів ведення сільського господарства, що є більш природними і екологічно безпечними. Використання регуляторів росту є важливим етапом у вдосконаленні сучасних агротехнологій і дозволяє підвищити як стійкість, так і продуктивність сільськогосподарських культур.

Доказано, що застосування мінерального та органічного живлення має суттєвий вплив на показники якості зерна ячменю ярого та пшениці озимої. За мінерального фону живлення спостерігається суттєве покращення натури зерна, вмісту протеїну і білку, зокрема при використанні біостимуляторів для обробки насіння та обприскування в фазу кушіння.

Мінеральне живлення сприяє зростанню натури зерна та вмісту протеїну в зерні ячменю ярого, що зумовлено





більш швидким процесом мінералізації мінеральних добрив.

Застосування рекомендованих агротехнічних заходів, зокрема обробки насіння біостимуляторами та правильне управління живленням рослин, може забезпечити стабільні високі показники якості зерна, що в свою чергу сприяє підвищенню економічної ефективності виробництва.

#### **Використані джерела:**

1.Вінюков О. О. Агробіологічні особливості підвищення продуктивності зернових колосових культур у східній частині північного степу України : Наукова робота на здобуття щорічної премії Президента України для молодих вчених Донецька державна сільськогосподарська дослідна станція НААН, 2022. URL: [http://www.kdpu-nt.gov.ua/sites/default/files/work\\_files/referat\\_m4o.pdf](http://www.kdpu-nt.gov.ua/sites/default/files/work_files/referat_m4o.pdf) (дата звернення: 28.12.2023).

2. Вплив мікробіологічних препаратів на фізіологічні процеси формування зернової продуктивності пшениці озимої О. О. Вінюков та ін. Вісник Полтавської державної аграрної академії. Полтава, 2022. № 2. С. 11-20.

*Є.М. Чаплигін, к.с.-г.н., доцент,  
Д.С. Безмен, здобувач вищої освіти,  
В.А. Дяговець, здобувач вищої освіти  
Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

## **ЩОДО ПИТАННЯ ЗМЕНШЕННЯ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ УТРИМАННІ ПТИЦІ**

В усьому світі проводяться дослідження по вишукуванню способів середовища пилом, шкідливими газами та вентиляції пташників, які б дали змогу патогенними організмами.

Більшість з них є досить складними та знизити витрати енергетичних ресурсів дорогими, розраховані на централізоване та зменшити забруднення навколишнього очищення повітря з усього пташника і не



узгоджуються з більшістю існуючих систем створення мікроклімату. Тому розробка більш дешевих та простих пристроїв і способів очищення повітря і надалі залишається актуальною проблемою.

Метою досліджень була розробка та випробування пристрою, що забезпечує зниження вмісту шкідливих газів у вентиляційних викидах пташників.

В роботі проведено аналіз технічних систем для створення мікроклімату у пташниках в залежності від способів утримання курей. Основні з них це - утримання курей в кліткових батареях традиційного типу, утримання на багаторусній підлозі та вільно вигульне утримання.

Для створення у приміщеннях нормованого повітряного і температурно-вологісного режимів для утримання курей пташники обладнують системами припливно-витяжної вентиляції. Застосовуються дві основні схеми. Перша схема передбачає подачу свіжого повітря у пташник через припливні шахти. Друга схема передбачає подачу свіжого повітря через припливні клапани, встановлені в бокових стінах пташника. Основним обладнанням є припливний клапан, припливні жалюзі, стінний витяжний вентилятор.

Формула для розрахунку потрібної продуктивності системи вентиляції:

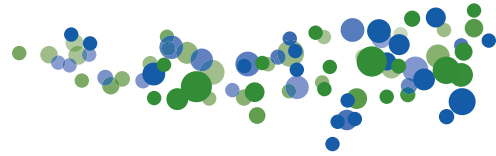
$$B = N \text{ Мж } H_v,$$

де:  $B$  – потрібна продуктивність системи вентиляції, м<sup>3</sup>/ч;  $N$  – кількість птиці в пташнику, гол;  $\text{Мж}$  – жива маса однієї птиці, кг;  $H_v$  – норматив повітрообміну для відповідного періоду року, м<sup>3</sup>/год. на 1 кг живої маси.

Нині до числа найбільших забруднювачів довкілля серед сільськогосподарських товаровиробників належить галузь птахівництва. Негативний вплив птахівницьких підприємств на екологію проявляється, зокрема, у забрудненні атмосферного повітря викидами шкідливих газів та пилу, які утворюються в результаті життєдіяльності птиці, мікробіологічного розкладу посліду, підстилки та інших відходів.

При утриманні курей в кліткових батареях з вбудованими повітроводами, для зниження вмісту аміаку у повітрі пташника рекомендується встановлювати в системі змішування повітря скруббер з активним реагентом для підсушування посліду. Існує також чимало інших способів та пристроїв для очищення повітря та вентиляційних викидів пташників.

Було розроблено пристрій для очищення вентиляційних викидів пташника від шкідливих газів. За принципом дії його можна віднести до біологічного фільтра. Передбачалося очищення забрудненого повітря із пташника методом обробки його розчином рідкого спеціального реагенту. Далі повітря проходить через облаштовані

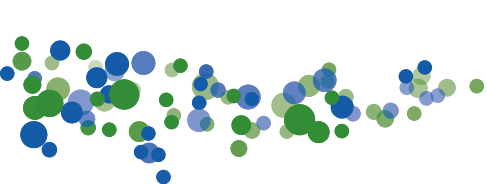


касети з твердим сорбентом. Очищення вентиляційних викидів у біологічному фільтрі відбувається зарахунок пропускання їх через невеликий прошарок матеріалів органічного походження. Загальна площа біологічного фільтру в розрахунку на один витяжний вентилятор становила 8 м<sup>2</sup>.

Висновки. Застосування пристрою для очищення вентиляційного повітря пташника, який працює за принципом біологічного фільтрування, забезпечує зниження вмісту аміаку у викидному повітрі в два рази. Біофільтрувальні матеріали можна використовувати як добрива.

### Використані джерела:

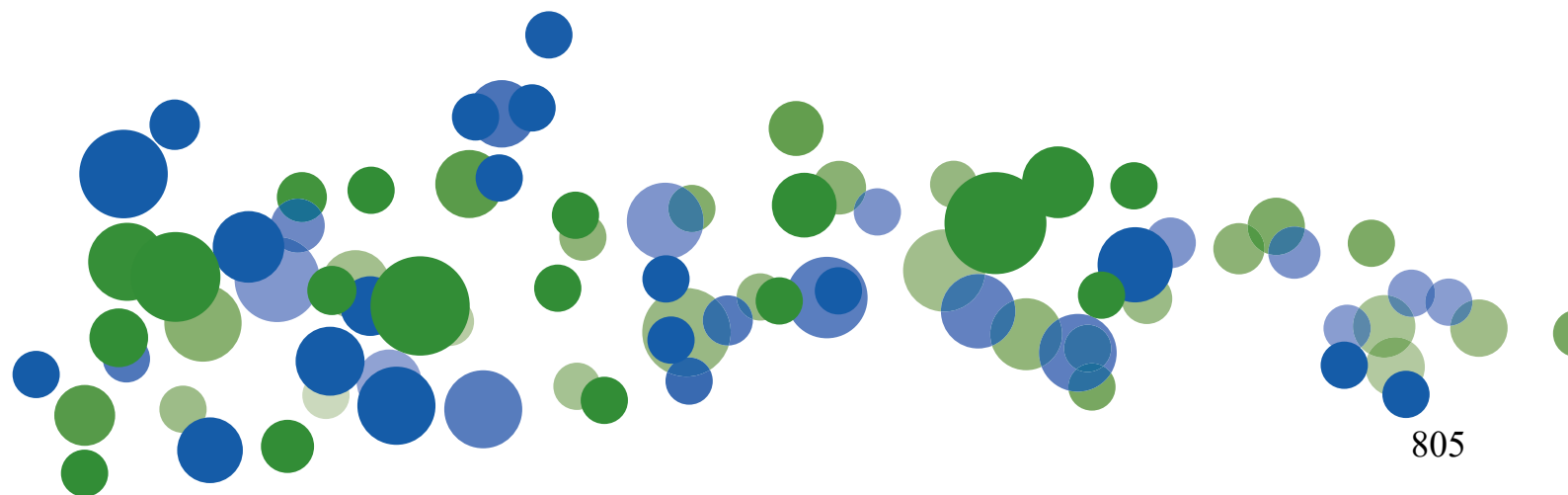
1. Ветеринарно-санітарні вимоги до утримання птиці в особистих селянських господарствах. Затверджені наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України №100 від 19.12.06, зареєстровані Міністерством юстиції України 19.01.07 за № 42/13309.
2. Довідник міжнародних стандартів для органічного виробництва / Навчально-координаційний центр сільськогосподарських державних служб; За редакцією М.В. Капшика та О.О. Котирло.-К.: СПД Горобець Г. С., 2007.-356с.
3. Мельник В.О. Ефективність утримання курей батьківського стада бірківської м'ясо-яєчної популяції в кліткових батареях і на підлозі в умовах неопалюваних пташників / В.О. Мельник, О.В. Ципляк, [та ін.] // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. / ІП УААН. –Харків.–2007.-Вип. 59. –С. 79-85.
4. Підприємства птахівництва: Відомчі норми технологічного проектування / ВНТП –АПК–04.05. – К.: Мінагрополітики України, 2005. – 92 с.

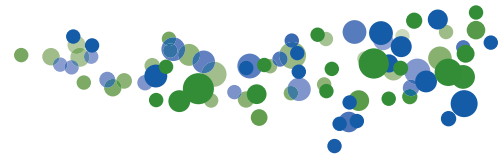


# СЕКЦІЯ 14

---

## ЕКОЛОГІЯ ТА ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ





*Л.В. Баль-Прилипка, д.т.н., професор,  
І.М. Устименко, к.т.н., доцент,  
І.І. Скирда, здобувач вищої освіти  
Національний університет біоресурсів і  
природокористування України*

## **РОЗРОБЛЕННЯ ВЕГЕТАРІАНСЬКИХ РАЦІОНІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до вегетаріанського або веганського способів життя. Так, серед населення США, Англії, Німеччини, Ізраїлю, Австралії та Італії відмічається висока частка населення-вегетаріанців [1]. Серед населення України, згідно дослідження "Здорово їмо", майже 11 % відмовилось від споживання м'яса [2].

В Ізраїлі кожен 18-й військовослужбовець є вегетаріанцем або веганом. За останні роки кількість веганів в ЦАХАЛі зросла майже в 20 разів. В армії США понад 11 % військовослужбовців є веганами або вегетаріанцями [3–5].

За даними громадської організації «Кожна Тварина», станом на 2023 рік, у Збройних Силах України є понад 180 веганів та вегетаріанців [6]. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 426 від 29 березня 2002 року, у військових частинах не передбачено вегетаріанські раціони для військовослужбовців Збройних Сил України [7].

Метою роботи є розроблення вегетаріанських раціонів для

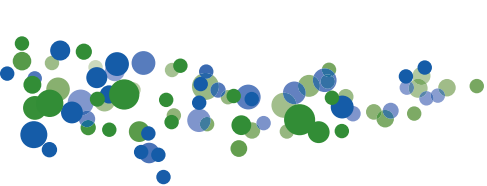
військовослужбовців Збройних Сил України та дослідження їх енергетичної повноцінності.

Авторами розроблено консерви других страв та харчові концентрати на основі рослинної сировини для харчування військовослужбовців Збройних Сил України.

Встановлено, що розроблений вегетаріанський добовий раціон забезпечує вищий рівень відповідності нормам Наказу МОЗ України № 1073 та НАТО порівняно з контролем.

Дослідний добовий раціон на рослинній основі перевершує контрольний, в першу чергу, за показниками забезпечення у білках, що підтверджує його потенціал як ефективної альтернативи класичним раціонам з м'ясними продуктами.

Таким чином, розроблений вегетаріанський раціон є ефективним у забезпеченні поживних та енергетичних потреб військовослужбовців Збройних Сил України, які ведуть вегетаріанський спосіб життя.



### Використані джерела:

1. Israelis growing hungry for vegan diet. URL: <https://www.timesofisrael.com/israelis-growing-hungry-for-vegan-diet/>
2. Дослідження «Здорово їмо» на замовлення ГО «Відкриті клітки». URL: [https://docs.google.com/presentation/d/1-JqFlcouQk5\\_5Rk1EDCig5v7D7nGBQE1/mobilepresent?slide=id.p13](https://docs.google.com/presentation/d/1-JqFlcouQk5_5Rk1EDCig5v7D7nGBQE1/mobilepresent?slide=id.p13)
3. The most vegan army in the world. URL: <https://www.jpost.com/israelnews/the-most-vegan-army-in-the-world-568595>
4. Дослідження «Mercy of animals» на платформі «Qualtrics». URL: <https://filecdn.mercyforanimals.org/mercy4animals.wpengine.com/sites/450/2022/06/Plant-Based-MRE-Survey-Results.pdf>
5. Vegetarian and vegan menus for the military: can they be introduced in Ukraine?. URL: <https://en.thepage.ua/politics/vegans-and-vegetarians-in-the-ukrainianarmy-what-do-they-eat>
6. Скільки веганів у ЗСУ? Результати опитування Міноборони. URL: <https://www.everyanimal.org/post/skilky-vehaniv-u-zsu>
7. Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 р. № 426. Дата оновлення: 06.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2002-%D0%BF#Text>

*І.І. Кириченко, к.держ.упр., доцент  
Національний університет біоресурсів  
та природокористування України*

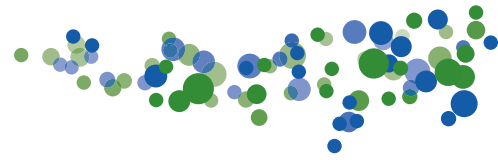
## ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВИХ ХАРЧОВИХ ЗВИЧОК НА РІВНІ СІМ'Ї

Формування здорових харчових звичок у дітей є критично важливим завданням для забезпечення їхнього оптимального росту, розвитку та довгострокового здоров'я. Сімейне середовище відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки саме в родині

закладаються основи харчової поведінки, які можуть зберігатися протягом усього життя.

Одним з ключових аспектів формування здорових харчових звичок є створення позитивного харчового середовища вдома.





Це включає забезпечення доступності різноманітних корисних продуктів та обмеження наявності нездорової їжі. Важливо, щоб батьки регулярно купували та тримали вдома різноманітні фрукти, овочі, цільнозернові продукти, джерела білка, забезпечуючи їх видимість та легку доступність для дітей.

Іншим важливим аспектом є модель харчової поведінки, яку демонструють батьки. Діти схильні наслідувати харчові звички своїх батьків, тому особистий приклад є потужним інструментом впливу. Батьки повинні демонструвати позитивне ставлення до здорової їжі, регулярно включати різноманітні корисні продукти у свій раціон та виявляти ентузіазм щодо здорового харчування [2, с. 85]. Це може включати спільне приготування їжі, обговорення користі різних продуктів та демонстрацію задоволення від споживання здорової їжі.

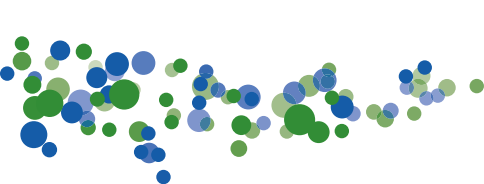
Важливою рекомендацією є встановлення регулярного режиму харчування та організація спільних сімейних прийомів їжі. Дослідження показують, що діти, які регулярно їдять разом з сім'єю, мають кращі показники харчування, включаючи споживання фруктів, овочів та інших поживних продуктів [1, с. 383]. Спільні трапези також

створюють можливість для соціальної взаємодії, обміну інформацією про здорове харчування та формування позитивних асоціацій з їжею.

Освіта дітей щодо принципів здорового харчування є ще одним ключовим компонентом формування здорових харчових звичок. Батьки повинні надавати дітям вікові знання про поживну цінність різних продуктів, важливість збалансованого харчування та зв'язок між харчуванням і здоров'ям. Це може включати залучення дітей до планування меню, покупки продуктів та приготування їжі, що сприяє розвитку практичних навичок та розуміння основ здорового харчування.

Важливо також уникати використання їжі як нагороди або покарання, оскільки це може призвести до формування нездорових емоційних асоціацій з їжею. Замість цього, батьки повинні заохочувати внутрішню мотивацію до здорового харчування, підкреслюючи позитивні ефекти для здоров'я, енергії та самопочуття [2, с. 86].

Окрім традиційних підходів, можна запропонувати інноваційні методи формування здорових харчових звичок у дітей. Для зручності використання основні поради щодо формування здорових харчових звичок на рівні сім'ї узагальнено у таблиці 1.



Таблиця 1.

## Рекомендації щодо формування здорових харчових звичок на рівні сім'ї

| Рекомендація                                     | Сутність                                                                                                      |
|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Створення позитивного харчового середовища       | Забезпечення доступності корисних продуктів та обмеження наявності нездорової їжі вдома                       |
| Моделювання поведінки батьками                   | Демонстрація позитивного ставлення до здорової їжі та регулярне включення корисних продуктів у власний раціон |
| Встановлення регулярного режиму харчування       | Організація регулярних спільних сімейних прийомів їжі                                                         |
| Освіта дітей щодо здорового харчування           | Надання вікової інформації про поживну цінність продуктів та важливість збалансованого харчування             |
| Залучення дітей до процесу                       | Участь дітей у плануванні меню, покупці продуктів та приготуванні їжі                                         |
| Уникнення використання їжі як нагороди/покарання | Заохочення внутрішньої мотивації до здорового харчування                                                      |
| Використання технологій                          | Застосування сімейних додатків для смартфонів, які в ігровій формі відстежують споживання корисних продуктів  |
| Створення «смакових лабораторій»                 | Організація домашніх експериментів з приготування здорових страв, де діти можуть створювати власні рецепти    |
| «Кольорові» виклики                              | Заохочення дітей споживати фрукти та овочі різних кольорів протягом тижня, перетворюючи це на сімейну гру     |
| Садівництво та городництво                       | Вирощування власних овочів, фруктів або зелені (навіть на підвіконні), залучаючи дітей до процесу             |

Ця таблиця надає стислий огляд як традиційних, так і креативних рекомендацій щодо формування здорових харчових звичок на рівні сім'ї. Вона включає базові стратегії, такі як створення позитивного харчового середовища та моделювання поведінки батьками, а також інноваційні підходи, як використання технологій та створення «смакових лабораторій». Додаткові рекомендації, такі як «кольорові» виклики

та домашнє садівництво, пропонують цікаві способи залучення дітей до здорового харчування через гру та практичний досвід.

Застосування цих різноманітних підходів може значно підвищити ефективність формування здорових харчових звичок у дітей, роблячи цей процес більш цікавим та захоплюючим для всієї родини.

**Використані джерела:**

1. Швець О. В., Кириченко І. І. Сприяння здоровому вибору харчування дітей та підлітків завдяки обмеженню маркетингу нездорової їжі та напоїв. Наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва та переробки сировини, стандартизації і



безпеки продовольства: Збірник праць за підсумками XII Міжнародної науково-практичної конференції вчених, аспірантів і студентів. РВВ НУБіП. 2024. С. 383-384.

2. Scaglioni S., De Cosmi V., Ciappolino V., Parazzini F., Brambilla P., Agostoni C. Factors Influencing Children's Eating Behaviours. *Nutrients*. 2018. Vol. 10, no. 6. P. 706. DOI: <https://doi.org/10.3390/nu10060706>.

*Н. М. Коломісць, здобувач вищої освіти,*

*А.Б. Альтанова, к.пед.н.*

*Національний університет біоресурсів  
і природокористування України*

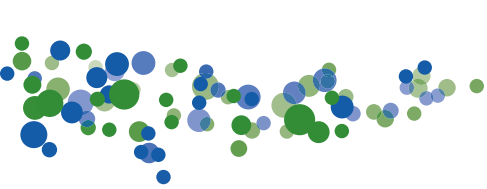
## РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ РОЗЛАДІВ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Розлади харчової поведінки (далі – РХП) є серйозною проблемою сучасного суспільства, яка впливає як на фізичне, так і на психоемоційне здоров'я людей. За останні два десятиліття поширеність РХП значно зросла. Найпоширенішими є нервова анорексія, нервова булімія, розлад переїдання, розлад обмеження споживання їжі (ARFID) та інші розлади харчування та харчової поведінки (OSFED) [1].

За даними наукових досліджень, саме невдоволення своїм тілом є визначальним для розвитку РХП. Тригерними факторами є стресові події, підлітковий вік, стандарти краси, досвід зловживання психоактивними речовинами. Так, занепокоєння власним зовнішнім виглядом та переживання щодо адекватності маси та форми свого тіла можуть спостерігатися, починаючи з 6-12 років, особливо актуалізуючись у підлітковому віці, і залишатися впродовж

усього життя. Кожен третій підліток переживає щодо маси свого тіла, болісно сприймає її коливання та може вдаватися до нездорової поведінки – пропускати прийоми їжі, палити, приймати проносні препарати тощо [2].

Численні наукові дослідження підкреслюють критичну роль сімейних факторів у формуванні харчових звичок, які в ранньому віці закладають основу майбутнього здоров'я. Вплив батьків на харчову поведінку дітей починається ще до народження, в перинатальному періоді [3]. В дитинстві харчова поведінка формується під впливом сімейних звичок, традицій та взаємодії членів родини. Знижують ризик РХП та допомагають дітям навчитися відповідально ставитися до свого раціону спільні прийоми їжі; комфортне емоційне середовище та спільний відпочинок, де члени родини можуть відкрито



спілкуватися та отримувати підтримку; спільне приготування їжі та обговорення харчових уподобань без тиску, нав'язування стереотипів та маніпуляцій.

Втім, посилена увага до «ідеального» харчування або культ здорового способу життя в родині можуть мати зворотний ефект. Діти, які постійно чують критику щодо «неправильного» харчування або відчують тиск суворих норм, ризикують зіткнутися з тривожністю чи навіть розвитком орторексії – розладу, пов'язаного з нав'язливою увагою до здорової їжі.

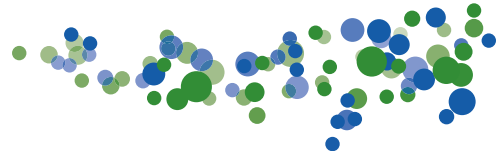
Дисфункціональна комунікація в сім'ї, конфлікти під час спільних прийомів їжі або високий рівень стресу створюють умови для формування патологічних харчових звичок. Наприклад, діти, які стають свідками частих сварок під час їжі, можуть почати асоціювати їжу зі стресом, що спричиняє емоційне переїдання. Негативними наслідками примусового прийому їжі є негативні смисли їжі та ситуації приймання їжі в цілому; звичка приймати їжу «без уваги»; порушення контакту з власним тілом, несформованість навичок диференціювання різних тілесних відчуттів, насамперед, голоду та ситості як основних регуляторів харчової поведінки.

З огляду на важливість сім'ї у формуванні і лікуванні РХП, у даний

час сімейну терапію розглядають як першочергову і найбільш ефективну при лікуванні дітей та підлітків. Метод Модслі, також відомий як сімейне лікування, можна охарактеризувати як інтенсивне амбулаторне лікування, де батьки беруть активну участь та визнають відповідальність за одужання їхньої дитини.

Довели свою ефективність профілактичні програми, орієнтовані на освітні заходи для батьків. Наприклад, навчання принципам інтуїтивного харчування на 25% знижує ризик переїдання серед дітей. З метою зниження поширеності РХП серед молоді в Україні запроваджуються сімейні програми з акцентом на психоедукацію [2].

Отже, серед чисельних етіологічних чинників РХП сімейний фактор може бути розцінений як визначальний, адже саме сімейні звички та цінності у значній мірі впливають на майбутнє здоров'я дитини. Освітні програми для батьків, психоедукація та застосування ефективних методик сімейної терапії є перспективними напрямками профілактики та менеджменту РХП. При цьому важливо зосередитись на комплексних підходах, що враховують біологічні, психологічні, сімейні та соціальні аспекти.



### Використані джерела:

1. The American Psychiatric Association (APA). What are Eating Disorders? Retrieved from <https://www.psychiatry.org/patients-families/eating-disorders/what-are-eating-disorders>
2. Міністерство охорони здоров'я України. Харчові розлади можуть мати непередбачувані наслідки для здоров'я. Отримано з <https://moz.gov.ua/uk/harchovi-rozladi-mozhut-mati-neperedbachuvani-naslidki-dlja-zdorov%E2%80%99ja>
3. Costa, A, Oliveira, A. (2023). Parental Feeding Practices and Children's Eating Behaviours: An Overview of Their Complex Relationship. Healthcare (Basel). 11(3), 400. doi: 10.3390/healthcare11030400.

*Н.О. Любенюк, к.е.н., здобувач вищої освіти  
Національний університет біоресурсів  
і природокористування України*

## ГЛОБАЛЬНІ АСПЕКТИ ХАРЧУВАННЯ, ДЕФІЦИТУ ЗАЛІЗА ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Порушення харчування та обміну речовин веде за собою не тільки фізичні і фізіологічні зміни в організмі, а й збої в діяльності центральної нервової системи. Збалансоване харчування покращує психічний стан і допомагає в боротьбі з втомою та тривожністю, покращує пам'ять, увагу, мислення, концентрацію. Кишківник взаємодіє з нервовою системою, впливає на процеси збудження і самоконтролю, задоволення, щастя, страху, занепокоєння. Вісь мозок - кишківник - це двонаправлена система взаємодії між центральною нервовою системою і шлунково-кишковим трактом. Центральна нервова система впливає на моторику та секрецію, мікробіом, функціонування шлунку та кишківника. І навпаки, мікрофлора кишківника впливає на

нейромедіатори, зміни настрою, поведінку, тривожність. Бактерії кишкової мікробіоти можуть виробляти такі нейромедіатори, як гамма-аміномасляна кислота, норадреналін, дофамін, серотонін, адреналін та інші. Збалансоване харчування повинно містити: вітаміни та макро- і мікроелементи, поліненасичені жирні кислоти, фосфоліпіди та амінокислоти. Рекомендовано включати в раціон: всі види овочів, ягід, зелені та фруктів; морепродукти, особливо жирні сорти морської риби; м'ясо (біле м'ясо, яловичина) та субпродукти; яйця; молочні та кисло-молочні продукти; горіхи, насіння та рослинні олії; цільнозернові крупи, злаки, бобові та висівки.

Перераховуючи умови, для покращення ментального здоров'я



неможливо не згадати про воду. Вода - це основа основ. Мозок людини, в середньому, на 85% складається з води. Всі біохімічні реакції та процеси в нашому організмі відбуваються на основі гідролізу, і мозок перший відключається від нестачі води. Також порушується концентрація та кмітливність, настає емоційна нестабільність і роздратованість, погіршується пам'ять, настає стан агресивності. Без достатньої кількості води клітини мозку можуть відмирати, а у дітей відбувається уповільнення їх росту і розвитку. Для підтримки водного балансу необхідно: щоденне споживання достатньої кількості води (30-40 мл на 1 кг маси тіла); дві третини добової норми доцільно випивати в першій половині дня.

В контексті збалансованого харчування варто зупинитися на найпоширенішому дефіциті поживних речовин у всьому світі – дефіциті заліза. За даними ВООЗ приблизно у 60% населення планети нестача заліза в організмі (латентний залізодефіцит), а у 30% - залізодефіцитна анемія [1].

Є два види залізодефіцитної анемії: явна анемія (гемоглобін нижче норми) та прихована анемія або залізодефіцит (гемоглобін в нормі, а феритин низький).

У групі ризику знаходяться:

- вегани і вегетаріанці та інші люди, яким не вистачає гемового заліза;
- спортсмени та регулярні донори крові;

-діти та підлітки (інтенсивний ріст);

-немовлята (особливо якщо вони недоношені або мають низьку вагу);

-жінки репродуктивного віку (менструючі жінки);

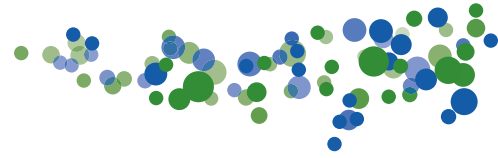
-вагітні(підвищені вимоги зростаючого плоду. Отримання занадто малої кількості заліза під час вагітності збільшує ризик розвитку залізодефіцитної анемії у жінки та ризик низької ваги при народженні, передчасних пологів і низького рівня заліза у її дитини. Отримання занадто малої кількості заліза також може зашкодити розвитку мозку дитини) та годуючі матері);

- люди з хронічними захворюваннями, особливо з порушенням роботи шлунково-кишкового тракту.

У всьому світі у 2021 році 31,2% жінок мали анемію порівняно з 17,5% чоловіків. Гендерна різниця була більш виражена в репродуктивному віці, у віці 15–49 років [2]. Тож, у світі приблизно кожна третя невагітна жінка репродуктивного віку має нестачу заліза в організмі. Такі жінки можуть мати знижену працездатність, більш високий ризик мати інфекційні захворювання. Більша частина жінок у світі має нестачу заліза при настанні вагітності, це в свою чергу тягне за собою ряд ускладнень, як для жінки, так і для дитини.

Існує два види заліза – гемове та негемове. Гемове міститься лише в тваринних джерелах і всмоктується набагато краще та менше піддається впливу





дієтичних факторів ніж негемове. Щоб залізо засвоювалось в повній мірі з різних форм, необхідно стежити за адекватною кількістю різноманітного білка в раціоні. Потрібно включати в раціон наступні продукти: м'ясо і субпродукти, рибу, птицю, бобові, насіння. Дуже важливим чинником є нормальна кислотність шлункового соку, такох залізу допомагають засвоюватись: вітаміни С та А, вітаміни групи В мідь, цинк, селен, марганець. Необхідно уникати прийому заліза з кальцієм та антацидами, що нейтралізують кислотність шлункового соку, фітатами, поліфенолами, продуктами

з високим вмістом харчових волокон та щавлевої кислоти. Варто відмовитися від чаю та кави за 1,5 години до прийому та після прийому залізовмісних продуктів, від бобових (якщо вони не були замочені напередодні), від молочних продуктів, які багаті на кальцій та фосфор.

Характер та якість харчування, співвідношення білків, жирів та вуглеводів, збалансованість раціону, підтримка водного балансу, попередження дефіцитарних станів, в тому числі нестачі заліза, впливає на всі аспекти нашого ментального і фізичного здоров'я.

#### **Використані джерела:**

1. Шаргородська, А. В. Залізодефіцитний стан чи “Залізний статус” в житті жінки: [Електронний ресурс] / А. В. Шаргородська. — Режим доступу: <https://reprolife.ua/zalizodefitsytnyi-stan-chy-zaliznyi-status-v-zhytti-zhinky/>
2. New study reveals global anemia cases remain persistently high among women and children. Anemia rates decline for men // The Lancet. — 2023. — 31 липня. — Режим доступу: <https://www.healthdata.org/news-events/newsroom/news-releases/lancet-new-study-reveals-global-anemia-cases-remain-persistently>

*І.В. Мотрунич, провідний науковий спеціаліст  
Комунальна науково-дослідна установа  
«Науково-дослідний інститут  
соціально-економічного розвитку міста»*

## **СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТА КИЄВА ЧЕРЕЗ УПРАВЛІННЯ ЗЕЛЕНИМИ ЗОНАМИ ТА ЕКОЛОГІЧНИМИ ІНІЦІАТИВАМИ**

Сталий розвиток є ключовою між економічним зростанням, соціальним концепцією сучасного управління містами, добробутом та збереженням довкілля. У спрямованою на забезпечення балансу контексті столиці України, для м. Києва,



це набуває особливої актуальності через інтенсивну урбанізацію, екологічні виклики та підвищений попит на якісне міське середовище [1, с. 224]. Управління зеленими зонами та впровадження екологічних ініціатив є невід'ємною складовою цього процесу, оскільки саме вони забезпечують поліпшення якості повітря, регуляцію мікроклімату, збереження біорізноманіття, а також створюють простори для відпочинку та соціальної інтеграції [2, с. 30-45].

Зелені зони м. Києва, зокрема парки, сквери, природні території та насадження вздовж транспортних магістралей, мають значний потенціал для посилення стійкості міської екосистеми. Водночас унаслідок щільної забудови, збільшення кількості транспорту та інших чинників ці території зазнають значного антропогенного впливу [3, с. 180]. Для розв'язання цієї проблеми необхідно забезпечити ефективне управління зеленими зонами, інтегрувати їх у міську інфраструктуру та впроваджувати інноваційні підходи до їхнього збереження та відновлення [4, с. 292].

Актуальність екологічних ініціатив у м. Києві: Столиця України, як і багато інших мегаполісів, стикається з викликами інтенсивної урбанізації, що включають в себе: перенаселення, зростання транспортного навантаження та щільну забудову, яка загрожуює знищенням зелених зон. Це створює потребу в сучасних екологічних ініціативах, спрямованих на

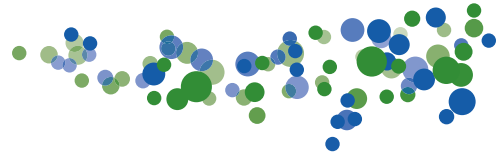
збереження й розвиток зелених територій, що є критично важливими для підтримання екологічного балансу в столиці.

Мета дослідження: Оцінити потенціал зеленої інфраструктури для сталого розвитку м. Києва, а також визначити заходи, які допоможуть зберегти та розширити зелені зони міста. Це передбачає аналіз стратегій з управління зеленими зонами та пошук рішень, які сприятимуть їхній інтеграції у загальну міську екосистему.

Зелені зони як основа сталого розвитку міста

Екологічні функції зелених зон. Зелені насадження здатні поглинати значну кількість вуглекислого газу, забезпечуючи очищення повітря від токсичних речовин. Деревя й інша рослинність у місті також допомагають підтримувати оптимальний рівень вологості та знижувати температуру, що робить місто більш комфортним у літній період. Крім того, зелені зони служать середовищем проживання для тварин та рослин, зберігаючи біорізноманіття в міському середовищі.

Соціальні та економічні функції. Зелені території мають значний вплив на соціальне життя громади. Вони є місцями для відпочинку, активного дозвілля, занять спортом, що підвищує якість життя населення. Крім того, зелені зони позитивно впливають на економіку міста: вони сприяють зростанню вартості нерухомості, приваблюють туристів, а також є важливим



фактором для інвесторів, які оцінюють загальний стан міського середовища.

Роль великих парків, скверів та природних зон. Великі парки й природні зони, такі як Гідропарк та Голосіївський ліс, парк «Совки» та інші, виконують не лише екологічну, але й соціальну функцію. Вони слугують місцем відпочинку для киян/киянок, а також створюють простір для розвитку спортивної та культурної інфраструктури.

Стратегічне управління зеленими зонами м. Києва

Інвентаризація зелених зон. Для ефективного управління зеленими територіями важливо створити базу даних, яка відображатиме стан кожної зеленої зони, її площу, види рослин і ступінь екологічної забрудненості. Така інформація допоможе контролювати стан зелених насаджень, планувати їхній розвиток та оновлення.

Планування і захист зелених зон. Для збереження зелених зон необхідно розробити та запровадити зонувальні плани, які захистять території від можливої забудови та деградації.

Залучення громади. Одним із важливих елементів сталого розвитку м. Києва є активна участь громади у захисті зелених зон. Організація волонтерських ініціатив, створення громадських просторів у парках та інші заходи сприятимуть підвищенню екологічної свідомості населення. Громада також може впливати на прийняття рішень

стосовно збереження й управління зеленими територіями.

Перспективи сталого розвитку та екологічні ініціативи

Екоінновації та «зелені» технології». Використання технологій моніторингу для контролю стану зелених насаджень, а також установлення інфраструктури, яка зменшить негативний вплив міста на природу, є одним із кроків до сталого розвитку. Це може включати в себе впровадження датчиків забруднення повітря, систем зрошення, що працюють на основі погодних даних, та інших інновацій.

Підтримка екосистемних послуг. Екосистемні послуги, які забезпечують зелені зони, включають регуляцію температури та очищення повітря, захист від повеней. Для підтримки цих послуг необхідно зберегти природні ресурси, а також сприяти відновленню біорізноманіття.

Створення екологічних маршрутів. Інтеграція зелених зон у єдину екологічну мережу дозволить з'єднати історичні та культурні об'єкти в туристичні маршрути. Такі маршрути можуть підвищити привабливість м. Києва для туристів, забезпечуючи екологічно безпечні умови для їх переміщення між туристичними об'єктами.

Рекомендації щодо покращення управління зеленими зонами в м. Києві.

Фінансові механізми. Фінансування проєктів з розвитку зелених зон може



здійснюватися через партнерства з приватними компаніями. Наприклад, бізнес може отримувати податкові знижки за внесок у підтримку зеленої інфраструктури, а міська влада - знижувати витрати, пов'язані з озелененням.

Освітні та інформаційні програми. Інформування населення про важливість зелених зон через освітні програми, організацію публічних заходів та створення інформаційних кампаній допоможе підвищити рівень екологічної культури мешканців міста.

Сталий розвиток Києва через ефективне управління зеленими зонами та впровадження екологічних ініціатив є ключовим напрямом у створенні екологічно збалансованого, комфортного й сучасного міста. Аналізуючи наявні виклики та можливості, можна зробити наступні висновки:

Необхідність інтеграції зелених зон у міську політику. Зелені території є важливою частиною міської інфраструктури, що забезпечують регуляцію мікроклімату, очищення повітря, збереження біорізноманіття та простір для відпочинку. Інтеграція їхнього розвитку в стратегічні документи міста сприятиме збереженню природного середовища та покращенню якості життя населення в м. Києві.

Інноваційні підходи до збереження та відновлення зелених зон. Використання сучасних технологій, таких як моніторинг

стану насаджень, сприяє збереженню міських екосистем і підвищенню екологічної стійкості м. Києва.

Залучення громади до екологічних ініціатив. Активна участь мешканців у програмах озеленення, догляду за парками та скверами, а також у навчальних проєктах, спрямованих на підвищення екологічної свідомості, дозволить зміцнити зв'язок між містянами та навколишнім середовищем.

Розробка політик і законодавчих механізмів. Для ефективного управління зеленими зонами необхідно створити відповідні законодавчі акти, що регулюватимуть збереження та використання міських природних ресурсів, а також забезпечать фінансування екологічних ініціатив і контроль за виконанням екологічних норм.

Стратегічне партнерство та міжнародна співпраця. Співпраця з міжнародними організаціями, адаптація успішного досвіду інших країн та залучення інвестицій у зелені ініціативи дозволить м. Києву запровадити найкращі практики сталого розвитку.

Комплексний підхід до управління зеленими зонами та реалізація екологічних ініціатив можуть зробити м. Київ прикладом сталого мегаполіса, який відповідає потребам сьогодення та забезпечує гідні умови для життя майбутніх поколінь.



### Використані джерела:

1. Білик М. І. Сталий розвиток міст: Перспективи та виклики сучасного міського планування.: Науковий світ, 2020. С - 224.
2. Гринько А. В. Екологічні аспекти управління зеленими зонами в умовах урбанізації. Екологія та суспільство. 2021. Вип. № 3. С. 30 - 45.
3. Петров І. Г. Залучення громади до збереження екологічного середовища в містах. Львів: Інститут міського розвитку. 2019. С - 180.
4. Шевченко О. С., Мартиненко Л. І. Інноваційні підходи до управління екологічною інфраструктурою мегаполісів. Вип. Х.: Екосфера, 2022. С. 292.

*А.Ф. Шевченко, доцент,  
М.В. Третьяк, здобувач вищої освіти  
Український державний університет  
імені Михайла Драгоманова*

## СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ НА ФІЗИЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ ПРИ ЗАХВОРЮВАННІ НА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ ПЕРШОГО ТИПУ

Близько 5% усіх людей, які страждають на діабет, страждають на діабет 1 типу. Це діагностується за наявністю двох або більше специфічних до діабету антитіл у крові. Цукровий діабет 1 типу може також почати розвиватися після травми або хірургічного видалення підшлункової залози або після вірусної інфекції, такої як кір чи поліомієліт. З незрозумілих поки що причин діти, у яких розвивається діабет 1 типу, потребують лікування інсуліном набагато швидше і швидше, ніж дорослі, у яких розвивається ця хвороба. [7]

Цукровий діабет 1 типу (ЦД 1 типу) – це аутоімунний стан, при якому імунні клітини організму людини атакують і назавжди вимикають свої ж клітини, що

виробляють інсулін у підшлунковій залозі. [2]

Точні причини розвитку ЦД 1 типу не вивчені до кінця. Однак існують факти, доведені статистикою. [13]

Існує взаємозв'язок між захворюванням на діабет ЦД 1 типу та перенесеними раніше вірусними інфекціями: краснухи, вітряної віспи, кору, свинки (епідемічний паротит), вірусного гепатиту. [3,6]

- Спадкова схильність.
- Аутоімунні захворювання.
- Хронічні стреси. [4]

ЦД-1 характеризується втратою бета-клітин, які виробляють інсулін, що призводить до абсолютного дефіциту інсуліну. [14]



Класичними симптомами діабету є спрага, полідипсія (підвищене споживання води), поліурія (збільшення діурезу) і втрата ваги. [14]

Причини появи цукрового діабету 1 типу обумовлені найчастіше аутоімунними процесами, при яких в організмі виробляються антитіла проти власних клітин, кількість інсуліну зменшується аж до повного припинення вироблення гормону. Це обумовлено наявністю наступних захворювань – гломерулонефрит, аутоімунний тиреоїдит, вовчак. [8]

На думку багатьох лікарів найбільш імовірним фактором, що впливає ззовні на розвиток цукрового діабету, вважається вірусна інфекція, оскільки часто після свинки (епідемічного паротиту), інфекційного моноклеозу, краснухи або гострого або хронічного вірусного гепатиту, у хворого реєструють цукровий діабет. Це пояснюється тим, що і у здорових людей, і у хворих панкреатитом, а також злоякісними новоутвореннями підшлункової залози подібні аутоімунні процеси (антитіла до бета-клітинам) виявляються виключно рідко – 0,3% випадків. А ось утворення таких антитіл з'являється у хворих після пошкодження бета-клітин підшлункової на тлі вірусної інфекції. [11]

Також у розвитку цього типу цукрового діабету винна підвищена активність Т-кілерних клітин, тобто не тільки порушення гуморального, але і

клітинного імунітету призводять до цього захворювання. [5]

Вважається, що діабет 1 типу викликаний імунною реакцією, при якій організм атакує себе помилково. Тому фактори ризику менш зрозумілі, ніж при інших типах діабету. [5]

#### Висновки та рекомендації

Сучасна модифікація способу життя у хворих на ЦД першого типу

Ефективне формування правильної поведінки та психологічне благополуччя є основоположними в лікуванні пацієнтів із ЦД. Найважливішими є DSMES, лікувальна дієтотерапія, регулярні фізичні навантаження, консультації з відмови від куріння та алкоголю, психосоціальна допомога. [6]

1. Усім пацієнтам із ЦД рекомендовано оволодіти навичками самоконтролю рівню глюкози в крові.

2. Пацієнтам із ЦД рекомендовано дотримуватися індивідуального плану харчування, розробленого лікарем дієтологом-нутриціологом.

3. Дітям та підліткам із ЦД/предіабетом рекомендовано займатися аеробними вправами помірної чи високої інтенсивності протягом  $\geq 60$  хв/день не менш ніж 3 дні на тиждень. У фізичних вправах необхідно робити акцент на зміцнення м'язів і кісток. Більшості дорослих із ЦД рекомендовано займатися аеробними вправами помірної чи високої





інтенсивності протягом не менш ніж 150 хв/тиж. 5. Людям літнього віку з ЦД рекомендовано 2-3 рази на тиждень відвідувати тренування, спрямовані на розвиток гнучкості та балансу. [6]

4. Усім із ЦД, рекомендовано зменшити час перебування в положенні сидячи.

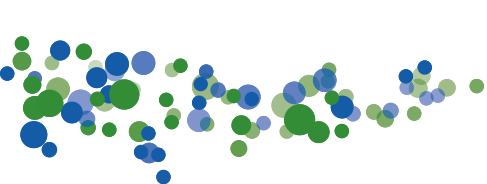
5. Усім пацієнтам із ЦД потрібно радити не курити сигарети, в тому числі електронні, й інші тютюнові вироби.

6. У пацієнтів похилого віку ( $\geq 65$  років) варто здійснювати діагностику когнітивних порушень і симптомів депресії.

7. Пацієнтам із ЦД/предіабетом, котрі приймають атипові нейролептики, рекомендовано кожні пів року проходити обстеження. [5,9,10,12]

#### Використані джерела:

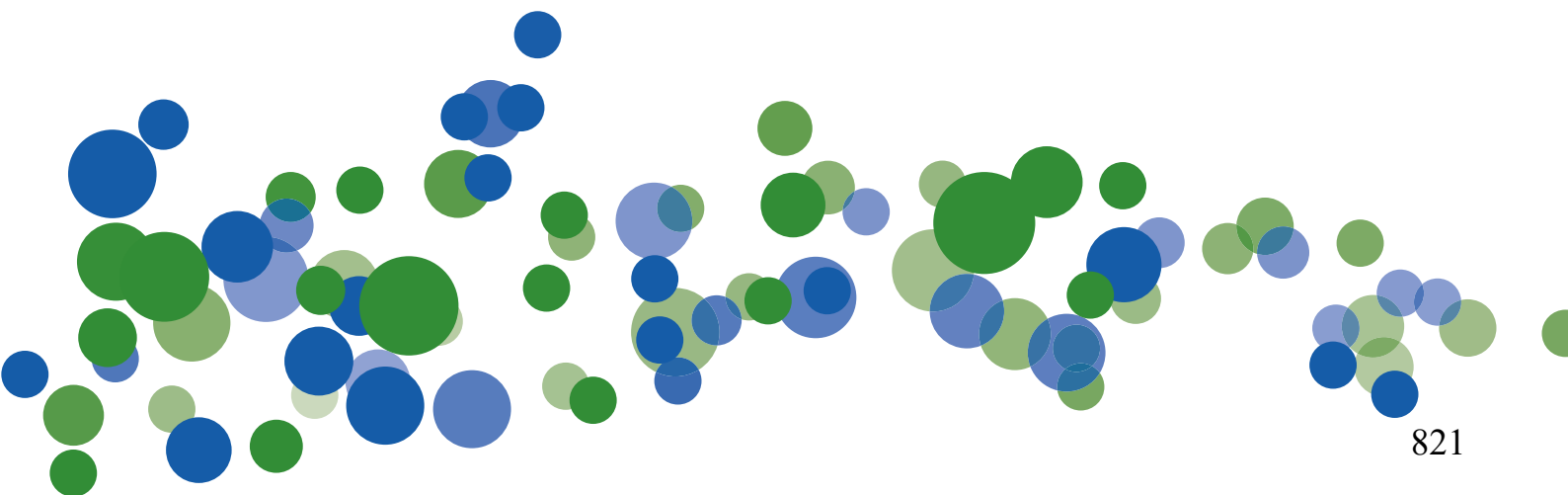
1. <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2524/diabet>
2. [https://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=24446](https://esu.com.ua/search_articles.php?id=24446)
3. <https://www.cdc.gov/diabetes/basics/diabetes.html>
4. <https://www.nhs.uk/conditions/diabetes/>
5. <https://www.healthline.com/health/diabetes#types>
6. American Diabetes Association. Diagnosing diabetes and learning about prediabetes. <http://www.diabetes.org/diabetes-basics/diagnosis/> . Accessed September 17, 2014.
7. American Diabetes Association. Diagnosis and classification of diabetes mellitus. Diabetes Care. 2006;29(suppl 1): S43-S48.
8. American Diabetes Association. Standards of medical care in diabetes--2014. Diabetes Care. 2014;37(suppl 1):S14-80.



# СЕКЦІЯ 15

---

## КУЛЬТУРА. МИСТЕЦТВО





*Д.Д. Батуревич, здобувач вищої освіти  
Харківський національний університет міського  
господарства  
імені О.М. Бекетова*

## ОГЛЯД СУЧАСНОГО ІНТЕРАКТИВНОГО ДИЗАЙНУ В ГАЛУЗІ ЦИФРОВОЇ ІГРОВОЇ ІНДУСТРІЇ

Швидкий розвиток і популяризація сучасного медіаконтенту призвели до змін в індустрії цифрових медіа. Ще донедавна глобалізація відео- та аудіоінформації була неможлива через ринкові та технологічні обмеження. Але стрімінгові платформи і соціальні мережі змінили це. Netflix, який вже протягом тривалого часу є лідером у створенні контенту, розробив цикл розширення, що дозволив охопити ширшу аудиторію клієнтів [3, с. 5].

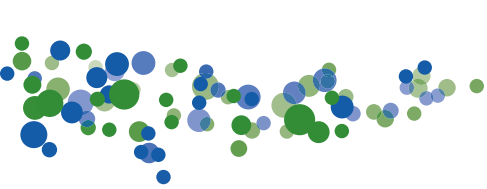
Глобалізація та брендинг взаємозалежні, що призводить до змін у структурі світової торгівлі [5, с. 144]. Швидкий розвиток засобів поширення інформації призвів до підвищення частоти її споживання, що у свою чергу спричинило потребу у її структуризації, а саме – створенні брендів. Від масштабних і публічно відомих – таких, як Apple, Microsoft, Amazon, Google, – до використання самого поняття бренду як образу окремої одиниці продукції.

Образність як результат відображення об'єктів навколишнього світу в свідомості людини значним чином сприяє зацікавленню споживача, що покращує засвоєння досвіду не лише процесу споживання контенту, а й

аналізу і власної його інтерпретації [4, с. 1]. Це сприяє розвитку критичного мислення. В інтерактивних медіа образи виконують функцію символів, що ефективніше передають наратив. Це має особливе значення в контексті інтерактивного дизайну. Саме він є критично важливим для створення привабливих і динамічних медіапродуктів, оскільки визначає якість і засвоюваність споживаного користувачем контенту.

Еволюція ігрової і кіноіндустрії призвела до того, що медійні продукти стали не просто розвагою, а складними інтерактивними системами. У сучасних реаліях, навіть незалежні малобюджетні ігрові проекти можуть успішно конкурувати на одному сервісі цифрової дистрибуції з масштабними довго існуючими компаніями так само, як і незалежне кіно, яке з'являється поряд із блокбастерами [1, с.24-25].

Аналіз впливу інтерактивного дизайну на формування кінцевого медіапродукту на прикладі анімаційного серіалу Arcane (Riot Games, Fortiche і Epic Games), який взяв за основу гру League of Legends (Riot Games); окремих ігрових проектів, таких,



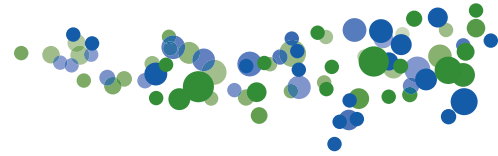
як Overwatch (Blizzard Entertainment), Dead Space (Electronic Arts), Cuphead (StudioMDHR Entertainment), Undertale (Toby fox), показав, що саме він з легкістю дозволяє змінювати подальший формат проєкту від одних форм медіа, таких, як гра чи кіно, до інших, у вигляді, наприклад, комерційної продукції, без потреби у глобальній зміні бренду. Однак, слід зазначити, що й досі співвідношення між традиційною анімацією та анімацією інтерактивного дизайну мають абстрактний характер: досліджень у галузі брендів ігрових проєктів на сьогодні відносно мало [2, с.11].

Інтерактивний дизайн безпосередньо впливає на користувачів за допомогою специфічних переживань, викликаних у користувача в процесі інтелектуальної і творчої діяльності. Дизайнер цієї сфери має сфокусуватися не тільки на привабливому зображенні чи функціональному рішенні, а і на історії, яку треба розповісти. Саме сторітелінг дозволяє перетворити взаємодію з продуктом від одноразової експлуатації до постійного користування.

### **Використані джерела:**

1. Haggis, M. (2016). Creator's discussion of the growing focus on, and potential of, storytelling in video game design. *Persona Studies*, 2(1), 20–25. <https://doi.org/10.21153/ps2016vol2nolart532>
2. Shan Q., Binti Mohd Yusoff Y., Bin Abdul Mutalib A. A comparative study of interactive animation and traditional animation. *Journal of Computing and Electronic Information Management*. 2024. Т. 12, № 1. С. 1–11. URL: <https://doi.org/10.54097/mubvx0s0vl> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Yao Y. An Investigation on the Streaming Industry: With the Case of Netflix. *SHS Web*

У результаті можна підсумувати, що інтерактивний дизайн відіграє ключову роль у фінальній подачі проєкту. Користувачі цінують продукт дизайну, коли він гармонійно інтегрований у власне змістове середовище, навіть на ранніх стадіях розробки. У більшості випадків, перевагу надати краще придатному для читання тексту і символам, аніж складним абстрактним образам, щоб зробити дизайн чітким, зрозумілим і легкодоступним. Основною роллю будь-якого дизайну, не тільки інтерактивного, є його функціональна частина – комфортне користування. Власний бренд, образ, стиль проєкту формується з моменту його створення і впродовж усього його існування. Тому він схильний до гнучкості змін і варіативності змісту, навіть після фінального видання продукту. Однією з особливостей інтерактивного дизайну є те, що чим якісніше він зроблений, тим менш помітний. Саме тому, в пріоритеті, він фокусується на цілісній картині фінального продукту для користувача, аніж виокремлює власну оригінальність.



of Conferences. 2023. Т. 165. С. 01001. URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202316501001> (дата звернення: 20.11.2024).

4. Кравець Л. В. Образність // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-74648> (дата звернення: 20.11.2024).

5. Студінська Г. Я. Бренд як інструмент реструктуризації національної економіки / Г. Я. Студінська, А. О. Ходжаян // Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. 34(1). – С. 16-22. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esvu\\_2017\\_34%281%29\\_\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esvu_2017_34%281%29__4) (дата звернення 20.11.2024).

*О. В. Підлісна, к.мист., доцент*

*Є. Д. Білянська, здобувач вищої освіти*

*Харківський національний університет міського*

*господарства*

*імені О.М. Бекетова*

## **ЗОБРАЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ СПОРУД У ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРІВ СУСПІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Сьогодні існує велика кількість різноманітних стилів у оформленні інтер'єрів суспільних закладів. Та, незалежно від стилістики дизайнерського рішення, ми збираємось розглянути лише один з художньо-дизайнерських елементів, який використовується для створення певного настрою у інтер'єрах кафе, ресторанів, готелів та інших місць громадського харчування або тимчасового перебування великої кількості людей. Цей елемент – зображення архітектурних споруд у найрізноманітніших техніках та матеріалах. Зазвичай такі зображення використовують тоді, коли намагаються

окреслити місце, історичний період, час, щоб підсилити сприйняття назви (часто – назви міста, країни: кафе «Львівська шоколадниця», ресторан «Старе місто», цукерня «Харків», готель Харків-Палац, тощо).

«На інтер'єр накладають свій відбиток час, стильові риси архітектури, особливості національної життя, соціальна структура суспільства» [1, 62 ].

При цьому для зображення використовують якісь знакові для даного місця споруди, відомі архітектурні пам'ятки. Можна узагальнити різні техніки зображення архітектурних будівель в



інтер'єрах. Спроба такої систематизації наведена у таблиці 1. Одним з елементів таблиці є звичайні художні графічні твори. «Характерним для сучасних закладів готельно-ресторанного бізнесу слід вважати розкриття таких архітектурно-художніх

тем, як зв'язок з природою, з навколишнім краєвидом, створення середовища, що сприяє відпочинку шляхом відволікання споживача від звичної, буденної обстановки, виявлення національної своєрідності інтер'єру та ін.» [1, с. 63].

Таблиця 1.

#### Техніки та матеріали зображення архітектурних об'єктів у інтер'єрах

| № | Техніка зображення                                                                                      | Матеріали виконання                                                  |
|---|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|
| 1 | Фотосвітлина – фотографії пам'яток архітектури невеликого станкового розміру                            | Паперові світлина, на склі або стінових панелях                      |
| 2 | Графічне лінійне або площинне стилізоване зображення у вигляді фірмового бренду – частковий розпис стін | Малюнок виконаний за допомогою кольорової штукатурки, стінової фарби |
| 3 | Колірні зображення у вигляді постійного стінового розпису на всю площину стіни                          | Розписи темперою, зграфітто, декоративні штукатурки, мозаїки тощо    |
| 4 | Рельєфні плитки, декоративні панно                                                                      | Кераміка, цемента, пап'є-машше, тканина...                           |
| 5 | Лайт-бокси – зображення, підсвітлені на склі, на прозорих зовнішніх стінах                              | Накладні плівки, гравірування на склі                                |
| 6 | Художні станкові твори – картини та графічні зображення арх.об'єктів                                    | Туш, графічні матеріали, Папір, картони, холсти                      |

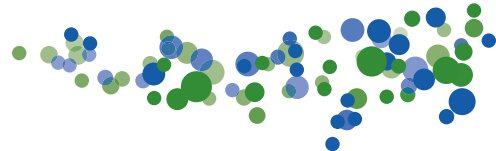
Проведення натурних досліджень показало, що сьогоднішні інтер'єри найчастіше прикрашаються абстрактними зображеннями або світлинами товарів, страв чи моделей. Зображення архітектури нині зустрічаються менш часто, але у закладах, які мають географічні назви міст, наприклад, такі зображення завжди можна знайти. Наші художні пропозиції представляють собою зображення знакових будівель нашого міста, які було зруйновано

влучанням ворожих ракет. Такі символічні графічні зображення, де нова ціла будівля поєднана з рисунком зруйнованої, будуть завжди нагадувати стійкість та незламність нашого міста. Виконані у станкову форматі роботи можна розвісити на стінах готелю Харків-Палац, або між вікнами вуличного кафе. Така техніка є найпростішою і найдешевшою у виконанні, та досить привабливою для відвідувачів закладу.

#### Використані джерела:

1. Коренець, Ю. М. Дизайн об'єктів та інтер'єр приміщень закладів готельно-ресторанного бізнесу [Текст] : навч. посібник / Ю. М. Коренець, Є. Г. Клевцов. – Кривий Ріг





: [ДонНУЕТ], 2020. – 162 с.

2. Електронний ресурс: Кафе, бари в Харкові. Режим доступу: <https://top20.ua/kh/restorani-kafe-bari/kafe-bari/>

*Т. Б. Булах, к.мист., професор  
Київська муніципальна академія  
естрадного та циркового мистецтва*

## **ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСТЕЦТВА ЯК СПОСІБ ПІДСИЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ОБОРОНИ КРАЇНИ**

Сучасний світ знаходиться під постійним тиском геополітичних турбулентностей, що нагадує нам, як важливо постійно адаптуватися та шукати новаторські підходи до вирішення завдань національної безпеки. Однак, поза відомими військовими стратегіями та політичними механізмами, народжуються нові можливості у сфері мистецтва та культурних ініціатив. Ці можливості виявляються не лише в ролі відображення, але й в якості справжнього інструменту для зміцнення національної безпеки. У цьому контексті, ця стаття спробує розглянути важливість мистецтва в рамках оборони та безпеки, зосереджуючись на патріотичних та інноваційних проектах.

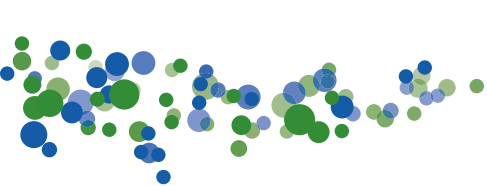
Вираження національного духу через мистецтво не лише створює естетично приємні твори, але й активно взаємодіє з глядачами, провокуючи їхнє власне розуміння та ідентифікацію з культурним спадком. Такі проекти допомагають кожному громадянину відчувати себе часткою

чогось більшого, зрозуміти важливість національної спадщини та відчувати себе захисниками спільних цінностей.

Культура стає справжнім об'єднавчим елементом, який не лише виражає, а й формує національний характер. У цьому контексті, культурні ініціативи стають необхідним інструментом для виклику обговорень та залучення громадян до активної участі у формуванні національної стратегії безпеки.

Таким чином, визнання величчя нації, розкриття суті її історії та підкреслення спільних цінностей через мистецьке вираження формує особливий національний дух, який є невід'ємною частиною безпеки та єдності держави.

Сучасне мистецтво взаємодіє з обороною та безпекою через створення вражаючих мистецьких інсталяцій. Наприклад, інсталяція, яка використовує відходи військової техніки, може бути метафорою реконструкції та відродження нації після випробувань війною чи



конфліктом. Такі представники суспільства як Лілія Войцеховська (Тернопіль), Микола Савченко (Одещина) використовують залишки зброї для створення мистецьких об'єктів. Варто навести й створені на руїнах будівель графіті Бенксі в Ірпені. Серед таких прикладів є проєкт The Wall, що об'єднав українських та міжнародних художників задля створення муралів у п'яти містах Європи та Близького Сходу, аби показати єдність та протистояння країні-агресору. У Відні відкрито першу роботу серії, створену українцем Нікітою Кравцовим та французом Венсаном Паронно. Впродовж листопада та грудня 2022 р. мурали були утворені у Женеві, Марселі та Анкарі.

Починаючи з березня 2022 й до теперішнього часу у містах України існує безліч мистецьких інсталяцій представляла собою велику стіну, покриту фотографіями військових, дітей мирного населення, які втратили життя або були поранені під час повномасштабного вторгнення. Часто фото супроводжується особистими історіями та відгуками від родичів та друзів загиблих та поранених військових. Такі інсталяції не лише надають візуальний ефект та емоційне враження, але й утворюють платформу для роздумів про реальність війни, її вплив на сім'ї та суспільство, а також підсилюють патріотичні почуття.

Мистецькі інсталяції можуть підкреслювати спільні цінності та символи, які об'єднують різні культури. Вони

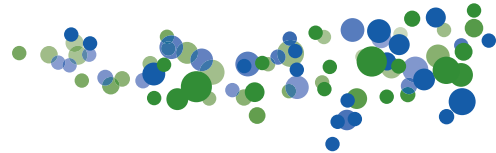
створюють атмосферу взаєморозуміння та взаємоповаги. Наприклад, інсталяція, яка використовує символіку різних культур, може нагадувати глядачам про важливість об'єднання для спільної безпеки. Таким чином, мистецькі твори можуть віддзеркалювати взаємозалежність між культурою та обороною а також сприяти утворення культурно-мистецьких форм для підсилення діалогу щодо патріотичного виховання та утворення безпечного ландшафту країни. Серед прямих способів реалізації такої ідеї варто навести таке:

1. Військово-тематичні мистецькі Фестивалі. Організація мистецьких фестивалів, присвячених військовій тематиці, може стати ефективним каналом для вираження патріотизму та відзначення героїв.

2. Військово-Мистецькі Резиденції та Студії. Створення спеціалізованих мистецьких резиденцій та студій, приурочених до оборонної тематики, дозволить художникам та творчим особам зануритися у світ військової справи.

3. Військово-Технологічні Інсталяції. Створення мистецьких інсталяцій, які використовують військову техніку та технології, може вразити та відобразити важливість та потужність військових зусиль.

4. Мистецька Реставрація Об'єктів Оборони. Залучення художників до процесу реставрації та оновлення військових



пам'яток та об'єктів може не лише відновити їхню зовнішність, але й надати новий образ та енергію.

5. Військово-Мистецькі Тренінги та Майстер-Класи. Організація мистецьких тренінгів та майстер-класів для військовослужбовців та їхніх сімей може стати формою терапії та вираження емоцій через творчість.

6. Залучення до Дискусій. Мистецькі інсталяції відкривають простір для активних громадських дискусій про взаємодію між культурами та їхнє вплив на національну безпеку. Мистецькі інсталяції, присвячені міжкультурній взаємодії та

її ролі в національній безпеці, стають важливим інструментом для формування свідомості та розуміння міжнародних відносин. Ці твори виступають не лише естетичними витворами, але і потужними засобами сприйняття сучасних викликів та можливостей в глобальному контексті.

Мистецькі інновації у сфері оборони відкривають нові горизонти для вираження патріотизму та підтримки національної безпеки. Ці проекти можуть не лише вражати естетично, але й викликати глибокі емоції та відчуття підтримки для військових та усього суспільства.

*Д.І. Куцаренко, здобувач вищої освіти  
Київської муніципальної академії  
естрадного та циркового мистецтв*

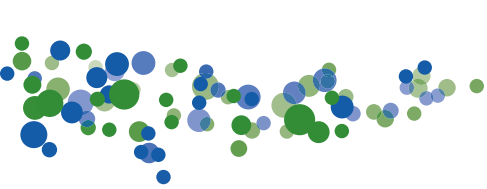
## ТЕАТР У ПРОСТОРІ МІСТА: УРБАНІСТИЧНИЙ ПЕРФОРМАНС ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті досліджено феномен театрального мистецтва в урбаністичному просторі як засобу переосмислення міського середовища. Розглянуто приклади інтерактивних театральних перформансів у Києві та їхній вплив на культурне життя міста, залучення громади до обговорення соціальних проблем і формування нових сенсів у міських локаціях. Особливу увагу приділено аналізу інноваційних підходів, таких як соціальні перформанси, що активізують мешканців і створюють умови

для діалогу між громадою, митцями та владою.

Театральне мистецтво давно вийшло за межі традиційних сценічних просторів, інтегруючись у публічне життя міста. Урбаністичний театр перетворює міський простір на динамічну платформу для творчості, що поєднує естетику, соціальну інтерактивність та культурну пам'ять.

Київ, як столиця України, є одним із головних центрів експериментального театрального руху. Перформанси у



публічних просторах, таких як Андріївський узвіз, Поштова площа, Маріїнський парк чи навіть станції метро, не лише додають культурного різноманіття, але й сприяють переосмисленню історичних і сучасних урбаністичних реалій.

Міський простір завжди сповнений символічного значення. Через театральний перформанс ці символи можуть бути переосмислені або навіть змінені. У Києві, наприклад, Поштова площа стала місцем, де театральні постановки про історію міста поєднуються із сучасними темами, такими як урбанізація, екологія чи права людини.

Функції театральних перформансів у міському просторі:

1. Культурна демократизація. Перформанси в публічних місцях роблять театральне мистецтво доступним для широкої аудиторії, включаючи людей, які не відвідують традиційні театри. Випадкові перехожі стають глядачами та активними учасниками подій, що змінює їхній спосіб взаємодії з мистецтвом.

2. Розширення функції міського простору. Місця, які зазвичай використовуються для відпочинку чи транзиту, стають платформою для творчих і соціальних взаємодій. Наприклад, театральні події у київському метрополітені створюють новий досвід для пасажирів і змінюють уявлення про цей простір як виключно транспортний.

3. Соціальна інтеграція.

Перформанси сприяють діалогу між різними соціальними групами, залучаючи до взаємодії мешканців, митців та місцеву владу.

Інтерактивний соціальний перформанс є інструментом активізації громади через мистецьку взаємодію. Проект «Голос району», розроблений для мешканців спальних районів Києва, поєднує театральне мистецтво з механізмами громадянської участі. Етапи реалізації проєкту передбачають: дослідження громади: опитування мешканців для виявлення ключових проблем (інфраструктура, екологія, безпека), розробку сценарію (на основі реальних історій мешканців створюються сцени, що відображають їхні проблеми та виклики), проведення перформансу, де актори відображають проблеми громади, після чого глядачі долучаються до обговорення та пропонують свої рішення.

Театр у міському просторі має потенціал впливати на соціальні процеси. Перформанси можуть:

- Підвищувати обізнаність про важливі суспільні теми;
- Сприяти розвитку критичного мислення;
- Інтегрувати різні соціальні групи в єдиний культурний простір.

Перформанси в Києві сприяють формуванню нового типу міського простору, де культура стає частиною повсякденного



життя. Вони також інтегрують сучасне мистецтво у публічні місця, формуючи нові культурні традиції столиці.

Отже, театр у просторі міста є важливим засобом формування урбаністичної культури, який інтегрує мистецтво в повсякденне життя громадян. Театральні перформанси у публічних місцях Києва сприяють демократизації культури,

переосмисленню міських просторів та інтеграції громади у соціальні процеси. Запровадження проектів, таких як «Голос району», та впровадження інноваційних підходів до театральної діяльності дозволяє Києву стати культурним прикладом для інших міст, зберігаючи унікальність міського середовища та розвиваючи інтегративну культурну реальність.

### Використані джерела:

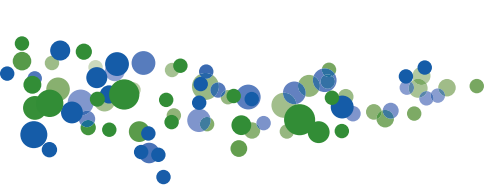
1. Мистецтво сучасної України : навчальний посібник / за ред. Л. В. Анучиної, О. В. Уманець. – Харків : Нове слово, 2009. – 92 с.
2. Уманець О. В. Сучасний український театр як віддзеркалення аксіологічних пошуків / О. В. Уманець // С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов : на зламі століть). Вип. 8 :
3. Проблеми та перспективи розвитку культури в незалежній Україні. Ч. II Наукові статті учасників. – Харків : ФОП Носань В. А., 2011. – С. 155–161.
4. Dalaqua G. H. Aesthetic injustice. Journal of aesthetics and culture. 2020, Vol. 12. Pp.1-2, [Electronic resource]. URL: <https://doi.org/10.1080/20004214.2020.1712183> Fischer-Lichte E.
5. Philosophical Theatre: Some Reflection on the Concept. Anglia. 2018. Vol. 136. Issue 1. Pp.43-60. [Electronic resource]. URL: <https://doi.org/10.1515/ang-2018-0008>, [www.degruyter.com](http://www.degruyter.com)

*О.В. Прокопенко, к.філос.н., доцент,  
В.О. Негодуйко, здобувач вищої освіти  
Східноукраїнський національний університет  
імені Володимира Даля*

## КУЛЬТУРА І СВІТОГЛЯД

Об'єктом цього дослідження є становище знання у найбільш розвинених соціумах. Ми вирішили використати слово постмодерн для того, щоб описати цю ситуацію. Це слово сьогодні вживають на

американському континенті соціологи й критики; воно означає стан нашої культури, наступний за новаціями, які від кінця ХІХ сторіччя змінили правила гри для науки, літератури й мистецтва. Пропоноване



дослідження подасть ці трансформації у контексті кризи наративів.

Наука завжди була у конфлікті з наративами. Судячи за мірками науки, більшість наративів виявляються байками. Але, певною мірою, наука не обмежує себе встановленням корисних регулярностей і пошуком істини, вона зобов'язана легітимізувати правила власної гри. Й тоді вона створює дискурс легітимації відповідно до її власного статусу – дискурс, названий філософією. Ми хочемо використати термін «модерн» для того, щоб позначити будь-яку науку, яка легітимує себе через відповідність мета дискурсу й у такий спосіб створює відкрите звертання до деяких фундаментальних наративів, таких, як діалектика духу, герменевтика сенсу, звільнення раціонального або працюючого суб'єкта, створення багатства. Наприклад, правило узгодження між адресантом та адресатом послання з істиннісним значенням вважається прийнятним, якщо воно відображається у термінах можливості однастайності між раціональними поглядами: це наратив Просвітництва, в якому герой працює у напрямку добродайної етико-політичної мети – універсального світу.

Суспільство майбутнього опускається у царині ньютонівської антропології нижче, ніж прагматика елементів мови. Існує безліч мовних ігор – різноманітність елементів. Вони тільки дають привід до інституціоналізації на

локальних місцях – локальний детермінізм.

Логіка максимальної продуктивності поза сумнівом є суперечливою у багатьох відношеннях, а надто що стосується соціальної царини: вона вимагає як зменшення трудових витрат, так і їх збільшення. Проте наша недовіра зараз є такою, що ми не можемо далі сподіватися на спасіння, спираючись на ці протиріччя.

Досі ситуація постмодерну настільки чужа звільненню від хибних поглядів, наскільки вона є сліпою впевненістю у легітимації. Де за метанаративами можна перебувати легітимно? Операційний критерій є технологічним; він не має стосунку до рішення про те, що є істинним або справедливим. Чи буде знайдена легітимація у консенсусі, здобутому через дискусію, як гадає Юрген Хабермас? Такий консенсус діє руйнівню стосовно гетерогенності мовних ігор. Інновація завжди породжує незгоду. Постмодерне знання – це не просто знаряддя авторитетів; воно підвищує нашу чутливість до відмінностей і посилює нашу можливість терпіти неспіввимірність. Цей принцип є не експертною гомологією, а новаторським паралогізмом.

У суспільстві, комунікативний компонент якого стає дедалі помітнішим день у день і як реальність і як кінцевий результат, стає ясно, що мова набуває нового значення. Було б граничним спрощенням редукувати її значення до традиційної





альтернативи між використовуваною мовою й одnobічною трансляцією повідомлення, з одного боку, та вільним вираженням і діалогом – з іншого.

### Використані джерела:

1. Войтович СО. Світ соціальних відносин в українській культурі: історико-соціологічне дослідження. — К.: Ін-т соціології НАН України, 1994. — 145 с.О
2. Історія української культури / За ред. І. Крип'якевича. — К.: Либідь, 1994.- 656 с.
3. Культурне відродження в Україні. — Львів: Астериск, 1993. — 221 с.
4. Лісовий В. "Культура" та "цивілізація": Концептуально-семантичний аналіз // Філософська і соціологічна думка. — 1993. — № 1. — С. 19—44.
5. Попович М. Нарис історії культури України. — К.: Артєк, 1998. — 728 с.

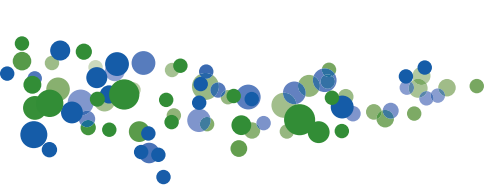
*Є.І. Ступак, здобувач вищої освіти,  
Г.В. Кузьменко, к.пед.н., доцент  
Київська муніципальна академія  
естрадного та циркового мистецтва*

## ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ ПАНТОМІМИ ЯК ОСНОВА МИСТЕЦЬКОЇ МОВИ ПЕРФОРМАТИВНИХ МИСТЕЦТВ

Однією з сучасних форм акціоністського мистецтва є перформанс, специфіка якого полягає у можливостях поєднання художньої творчості та театрального дійства в гармонійне ціле, де твором вважають дії митця, що відбуваються в реальному часі та передбачають безпосереднє залучення глядача – через імпровізацію, коментар тощо. Перформативне мистецтво або так зване мистецтво «високого митця» (К. Грієберг, Г. Розенберг), виникло у середині ХХ століття на тлі абстрактного експресіонізму, як американська альтернатива радянській ідеології, з її суворими догмами служіння партії та суспільству – в якості протистояння

фігуративному мистецтву, яке асоціювалося передусім із творчим методом під назвою «соціалістичний реалізм» [1, с. 195].

Прагнучи до переосмислення сталих конструктів з ролі мистецтва в суспільстві та розширення його кордонів, акціоністи спрямували діяльність на руйнування традиційних уявлень про образ митця, мистецький твір і пошук абсолютно нових, оригінальних форм художнього вираження. Цілком логічно, що увага представників перформативного мистецтва зосередилася на художніх практиках, заснованих на «живому», активному процесі публічної мистецької дії, що відбувається в



реальному часі та просторі (який також стає включеним в мистецьку акцію), де має місце експеримент, спонтанність, провокація, непередбачуваність результатів творчості, а глядач перетворюється на учасника дійства.

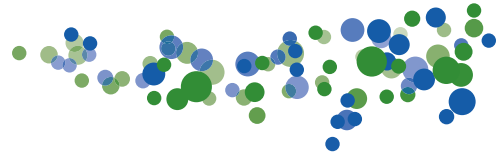
Через емоційно-тілесне самовираження, метафоричні візуальні образи та певне театралізоване дійство митець-перформер транслює публіці глибокі смисли. Змушуючи переживати сильні безпосередні емоції, він допомагає глядачеві переосмислити й подолати існуючі кордони, звільнитися від нав'язаних суспільством стереотипів та досягти нового рівня свідомості. Отже, в перформативному мистецтві на перший план виходить суб'єктно-тілесна природа митця, яка стає основним інструментом в процесі «живого» художнього творення.

Основним засобом художньої виразності у перформативному мистецтві стає тіло митця, за допомогою якого відбувається тілесна взаємодія артиста-перформера з простором, партнерами, реквізитом та глядачами. Рух артиста-перформера є одним з важливих інструментів невербальної передачі почуттів та інформації на сценічному майданчику. Це – певний «фундамент», якому підпорядковуються основні засоби художньої виразності, а саме: пластика, фізичні можливості тіла актора, виразність його жестів та міміка. Серед найрозповсюдженіших

різновидів перформативного мистецтва виокремлюють: хореографічне, театральне, циркове та мистецтво пантоміми. Маючи певні особливості, що полягають у специфіці роботи з тілом, ці види мистецтва тісно взаємопов'язані між собою: рух, трюк, пластика і жест – становлять їх основу.

Пантоміма найщільніше взаємодіє з кожним із вищезазначених видів мистецтва. Через унікальну художню «мову» пантоміми здійснюється процес інтеграції – взаємопроникнення її елементів у різні мистецькі практики. Найбільш яскраво це можна побачити на прикладі перформансів, де взаємодія артиста-перформера з простором (через синтез рухів, трюків, жестів) відбувається на основі органічного «вплетення» елементів пантоміми (різноманітні хвилі, імпульси, зрушення, рівноваги тощо) у публічну мистецьку акцію. В такому особливому мистецькому єднанні різних жанрів та видів мистецтва, що створюють перформанс, проявляється дифузія (взаємопроникнення), яка викликана активним використанням засобів художньої виразності одного виду мистецтва в іншому [2].

Засоби художньої виразності артиста-міма ґрунтуються на техніках пантоміми. Взаємодія з уявним простором здійснюється через стильові вправи та пластику: хвилеподібні рухи, різновекторні зрушення тіла, імпульс, що пробуджує рух тощо. Мистецтво пантоміми не лише вплинуло



на розповсюдження перформативного руху, але й сприяло урізноманітненню художньої «мови» існуючих видів сценічного мистецтва.

Серед прикладів використання засобів виразності пантоміми у театральному мистецтві, в першу чергу слід зазначити експериментальний театр «Березіль», створений у 1922 році українським режисером-новатором Лесем Курбасом. В цьому «театрі перетворення», сміливо змінювалися канони й закони традиційного погляду на театральне мистецтво, через що сформувався новий тип актора – «розумний Арлекін», який, на думку засновника, має виявити «вічне у людині та історії». Базою виховання такого актора були мімодрами, котрі розвивали пластичну, технічну та імпровізаційну складові актора [3].

Одним з яскравих прикладів використання засобів художньої виразності пантоміми у хореографії – є найвідоміший елемент пластичного руху актора-міма «місячна хода», який з 1983 року, після виконання пісні «Billie Jean» став візитною карткою Майкла Джексона. Зауважимо, що король поп-музики – був учнем видатного французького актора-міма Марселя Марсо й активно використовував пластичні засоби виразності пантоміми у своїй хореографії.

Завдяки органічному поєднанню

акробатики і пантоміми у своїх шоу сучасний швейцарський цирковий акробат, театральний діяч, засновник театральної компанії «La Compagnie Du Hanne-ton» Джеймс Тьєррі здобув всесвітнє визнання. Серед засобів виразності пантоміми, які використовує митець, слід зазначити взаємодію з уявним стінами та стихіями вітрів, переміщення пантомімічними кроками.

Борис Борисенко – український мім та перформер, лауреат Міжнародного циркового фестивалю «Цирк майбутнього» в Парижі (2000 р.), співпрацюючи з «Cirque du Soleil», активно інтегрував пантоміму в різноманітних проектах компанії – як на манежах цирків, так і на інших сценічних майданчиках.

Отже, використання засобів виразності пантоміми у перформативному мистецтві сприяє руйнуванню жанрових умовностей, розширенню кордонів традиційних жанрів та взаємопроникненню різнорідних стилістичних елементів в гармонійне ціле. За рахунок цього, спостереження дійства, організованого артистом-перформером у його творчому пориві, допомагає глядачеві глибше зануритися у світ почуттів та ідей, які транслює артист, створює відчуття єднання та спорідненості.

### Використані джерела:

1. Меднікова Г. С. Соціально-культурологічні аспекти перформативного мистецтва. Культурологічний альманах. Вип. 4, 2022. С.194-200.



2. Ступак Є. Дифузія мистецтва пантоміми в інші види сценічного мистецтва. Мистецтво естради: проблеми виконавської практики, системи освіти й наукових досліджень : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф., 14 лист. 2024 р., Київ : КМАЕЦМ, 2024. С.245-250

3. Курбас Лесь. Філософія театру / Лесь Курбас ; упор. М. Лабінський ; ред. М. Москаленко. Харків-Київ : Видавництво «Основи», 2022. 920 с.

*М.Б. Ступак, здобувач вищої освіти  
Г.В. Кузьменко, к.пед.н., доцент  
Київська муніципальна академія  
естрадного та циркового мистецтва*

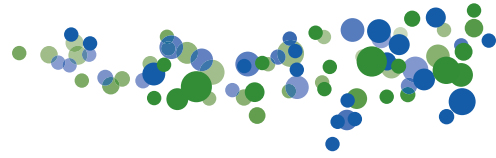
## **ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА АРТИСТА-МІМА ЯК ОСОБИСТІСТЬ В КУЛЬТУРНОМУ ПОЛІ СЬОГОДЕННЯ**

Переконання в тому, що поняття особистості й, зокрема, особистості артиста, є одним з ключових для сучасного філософського дискурсу має очевидний характер. На всіх етапах історії розвитку людства процес дослідження особистості артиста був пов'язаний з вивченням питань про: психологічні особливості творчого процесу (загальна природа, стадії тощо); розкриття місця таролі артиста у суспільстві; визначення комплексу необхідних для нього професійно важливих якостей; вплив сценічно-творчої діяльності на становлення індивідуальних якостей тощо.

Досліджуючи особистість в контексті культурно-мистецьких цінностей сучасності, німецький вчений, професор університету Дуйсбург-Ессен Д. Штурма виводить опорні поняття, які найбільш яскраво, на його думку, характеризують це поняття, а саме: «свідомість», «намір»,

«основа», «дія», «визнання» та «життєвий план» [1]. Тож, питання розгляду особистості артиста-міма (у його новоєвропейській версії) спрямовує фокус філософської уваги на процес становлення його самосвідомості та формування індивідуалізованої системи соціально значимих цінностей, що виявляються в інтересах, потребах, здібностях та реалізуються у творчості.

Поняття особистості артиста у сучасному мистецькому дискурсі розглядається як співзвучне поняттю «творча особистість». Це стосується як самоідентифікації та усвідомлення власного «Я», так і орієнтування в мистецькому середовищі, знаходженні свого місця у ньому. Обов'язковою складовою творчої особистості артиста-міма є артистичність, яку він розвиває та використовує всюди, навіть під час тренінгу. Наприклад, вправа «Лабіринт» вимагає використання, в першу



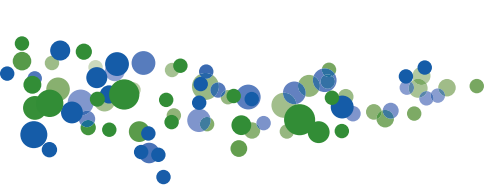
чергу, акторської включеності в процес. Тому навколишня дійсність для артиста-міма є джерелом емоційного насичення. Окрім того артист-мім має швидко входити в різні запропоновані обставини, тож імпровізація є не лише інструментом творення, а і стилем життєвої практики. Мім сприймає реальність такою, як вона є, але своєю творчістю продукує тілесні знаки. Здатність стилізувати реальність в екзерсис чи етюд, що передає внутрішній посыл, є проявом сміливості та незалежності думки артиста-міма.

Творчість артиста в жанрі пантоміми вимагає ґрунтовної, тривалої підготовки як у фізичному плані, так і в особистісній сфері. Крім відмінної професійної підготовки драматургія у жанрі пантоміми передбачає накопичення у артиста значного практичного досвіду (сценічного та життєвого) [2, с. 99]. Звичайно, передусім, процес становлення артиста-міма здійснюється через формування та вдосконалення навичок, що стосуються його фізичного розвитку, проте не менш важливим є розвиток у когнітивній та психічній сферах. Київську школу пантоміми вирізняє те, що вона готує універсального артиста – такого, який володіє знаннями та вміннями з різних сфер мистецької діяльності, навичками, що притаманні артистам інших циркових жанрів та жанрів сценічного мистецтва. Тому, поряд зі спеціальними фаховими дисциплінами, студенти Київської

муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв (далі КМАЕЦМ) напрямую підготовки «пантоміма» опановують акторську майстерність, хореографію, акробатику, жонглювання та інші мистецькі дисципліни.

Проте, не лише тіло артиста-міма потребує постійного фізичного вдосконалення, – мистецтво пантоміми вимагає належного розвитку спостережливості, уважності, асоціативного та образного мислення, уяви. Знання з різних галузей знань, зокрема історії, філософії, психології, літератури, музики, театрознавства, режисури – допомагають значно розширити можливості артиста, більш усвідомлено ставитися до створення етюдів, екзерсисів, постановки оригінальних авторських естрадних номерів, а в подальшій самотійній діяльності – вистав. Завдяки всебічному розвитку студенти КМАЕЦМ випускаються самотійними висококваліфікованими та конкурентоспроможними фахівцями на сучасному ринку праці.

Під час навчання, в першу чергу набуті практичні навички артист-мім спрямовує на пошук та створення яскравого сценічного образу, з яким він працюватиме на сценічному просторі, образу, який би сподобався та запам'ятався глядачеві. «Сценічний образ міма яскраво відображає індивідуальність артиста, оскільки має оригінальний, легко впізнаваний зорово-естетичний



вигляд» [3, с. 324–325]. Цей образ є детально продуманим, пропрацьованим і відображеним ззовні виявом внутрішньої експресії та емоційного стану артиста, він передає те, як артист-мім сприймає й усвідомлює світ, оскільки сценічний образ є втіленням його внутрішнього «Я». «Гармонійно поєднуючи тріаду: «образ думок», «образ дій», «образ рухів та пластики», артист поступово усвідомлює себе в цьому образі та опановує навички швидкого й невимушеного «входження» у нього» [там само, с. 327]. Відтак, артист-мім має бути як режисером (митцем), який ініціює та створює власні творчі проєкти,

так і артистом-виконавцем.

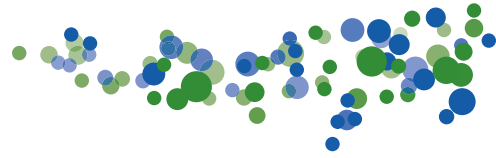
Особистостями в мистецтві є ті, хто, слідуючи посилу свого внутрішнього «Я», орієнтуючись на систему власних цінностей, та співставляючи її із запитамі суспільства, завжди знаходяться у творчому пошуку та відстоюють своє бачення мистецтва. Для цього необхідно мати внутрішню схильність, неабияке бажання творити, бути готовим до ризику та постійного самовдосконалення, праці, впродовж усього життя.

#### **Використані джерела:**

1. Sturma D. Die Selbstverhältnisse der Person. URL: [https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/1716/ssoar-journpsycho-2005-3-sturma-die\\_selbstverhaeltnisse\\_der\\_person.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/1716/ssoar-journpsycho-2005-3-sturma-die_selbstverhaeltnisse_der_person.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (дата звернення: 20.11.2024).
2. Кузнєцова Т. А. Пантоміма сьогодення: специфіка режисури та прикладний аспект сценічного номеру. Сценічне та музичне мистецтво: циркові та естрадні жанри. Науково-методичний аспект: матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 квітня 2021 р.). Київ: КМАЕЦМ, 2021. С. 99-104.
3. Кузьменко Г. В., Сподонейко К. Ю. Феномен пантоміми та проблема перевтілення актора-міма у сценічний образ. АРТ-платФОРМА. 2023. Вип. 1(7). С. 303-343.

*В.П. Фісун, помічник ректора  
Національна академія керівних  
кадрів культури і мистецтв*





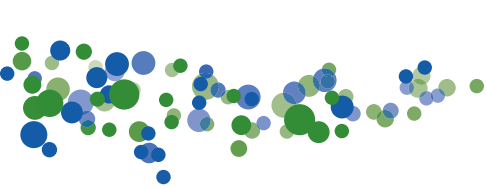
На сучасній лівобережній Київщині від Переяслава і до Борисполя дукачів не носили зовсім. Дукачі з бантами у місті Києві теж не носили, на старих світлинах кінця XIX – початку XX ст. серед нагрудних жіночих прикрас народного одягу трапляються лише монети з вушками або з отворами без обрамлення у складі намиста. Винятком можуть слугувати великі медалевидні кулони на ланцюжках, що мають зовнішні ознаки дукачів, виготовлених міськими професійними ювелірами для заможних киянок. На жаль, ми не маємо ніяких даних про виробництво дукачів у Києві, хоч є всі підстави вважати, що воно там існувало [2, 54]. Нема їх на північній території Київської губернії. І лише в кількох повітах на півдні Правобережжя (тепер райони Черкаської обл.) ми зустрічаємо доволі численну групу традиційних українських нагрудних прикрас, виконаних народними майстрами золотарями.

Дукачі з Київщини представлені монетними підвісками, виготовленими на початку XX ст. зі срібних рублів, полтинників, четвертаків, 20-, 15- і 10-копієчних російських монет періоду правління Миколи II, які мають велике вушко із симетрично вигнутими з обох боків лаконічними закрутками зі срібного дроту, що зменшуються до країв і, разом із вушком, утворюють ажурний підвіс. Ці невігадливі оздоби іноді зроблені дуже майстерно. Київські дукачі носилися на

стрічці чи шнурку як у вигляді самотійної прикраси, так і в складі мониста, обов'язково непарній кількості від трьох до одинадцяти, при чому були або всі однакового розміру, або по центру одягалася найбільша монета, а по краях менші за розміром [1, 57].

У каталозі альбому «Українське золотарство» під № 217 ми бачимо звичайний Київський дукач монетного типу, симетрично оздоблений срібними парними у два ряди короткими завитками з дроту, до яких припаяне велике кругле вушко. Там же, під № 218 зображено дукач в оздобленні довгого дротяного завитку з припаяним у центрі великим круглим вушком, по бокам якого симетрично розміщені короткі завитки, кінці яких з'єднані в коло [3, 176]. Окрім рублів, часто зустрічаються й менші за розміром монети, оздоблені лише одним рядом коротких завитків із закрученими кінцями, над якими припаяне вушко [3, 14].

Близьким постиллю оздоб навколо вушка є поширений в Корсуні (Богуславський повіт) дукач «ажурний» – одностороння срібна чи мельхіорова підвіска, у центрі якої кружечок з вирізаним зображенням хреста із закругленими кінцями, навколо якого припаяні вісім дротяних деталей у формі півмісяця з піднятими вгору і закрученими рогами, обрамлених шнуром зі скрученого дроту [3, 177]. А в сусідньому Городищі (Черкаський повіт) у таку підвіску замість кружечка впаювалася монета номіналом 50 коп. Біля Канева була поширеною



виконана у техніці філіграні одностороння срібна підвіска: по центру кружечок з хрестом в оточенні одинадцяти кутових прорізів та одинадцяти – півколом [1, 58].

Відомий ще один рідкісний вид двостороннього «ажурного» дукача кін. ХІХ ст., аверс центрального кружечка якого прикрашають шість скляних вставок червоного і блакитного кольорів, на реверсі гравіроване зображення традиційного хреста у саяві, навколо сім дротяних спіралевидних завитків зі скрученими до середини кінцями в оправі вузької гладкої штаби; оздоба з обох боків вушка має форму вісімки із закрученими кінцями [3, 176; 4, 150].

У межах Худяківської волості (Черкаський повіт) кілька народних майстрів наприкінці ХІХ ст. виготовляли дукачі «бідні» – двосторонні латунні підвіски у пружинному обрамленні, оправлені дротом, підвішені трьома ланцюжками (зрідка – широким вушком [1, 14]) до штампованого банта у вигляді чотирьох листків, що по діагоналях відходять від центру на зразок Андріївського хреста; між листками чотири малі квітки, у центрі яких розміщена велика оздоблена червоним скельцем розетка [3, 174]. Або до штампованого банта у вигляді шестикінечної квітки з бірюзовим скельцем по центру [1, 59]. На аверсі дукача

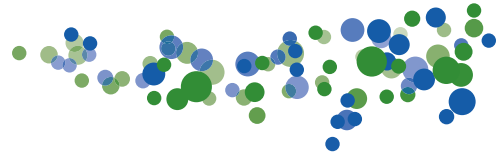
примітивно виконане дрібною насічкою зображення «цариці» (образ Катерини ІІ медального типу), на реверсі – шести або восьмипроменева «зірка» [3, 175].

Ближче до Черкас підвіска «бідного» дукача у звичайному пружинно-дротяному обрамленні виготовлялася з двох спаяних між собою латунних кружечків діаметром 35-40 мм., на аверсі яких технікою штампування було зображено «місце лобне» з Голгофним хрестом, або жіноче погруддя з лавровим вінком по краях (імітація лиманів – фабричних нагрудних прикрас для простолюду [4, 200]), або сюжетна композиція, взята з ікони Охтирської Богоматері; на звороті – згадувана вище насічена «зірка» або зображення відсутнє взагалі [4, 151].

Як бачимо, на території колишньої Київської губернії побутували три види дукачів. Якщо «ажурний» серед етнографів називається Корсунським, «бідний» з бантом – Худяківським, то дукач монетного типу з вушком, по бокам якого симетрично розташовані плетені оздоби зі срібного дроту пропонуємо назвати Київським. Цей термін допоможе науковцям зручно і безпомилково уніфікувати подібний вид дукачів у загальній системі народних жіночих нагрудних прикрас України.

### Використані джерела:

1. Самков О.М. Українські дукачі. Черкаси, 2013.



2. Спаський І.Г. Дукати і дукачі України. Київ, 1970.
3. Українське золотарство. Дукачі. Альбом. Львів, 2014.
4. Українські прикраси. Альбом. Черкаси, 2018.

*А.В. Фісун, учень 10 класу  
СШ № 185 ім. В. Вернадського,  
В.П. Фісун, помічник ректора  
Національна академія керівних  
кадрів культури і мистецтв*

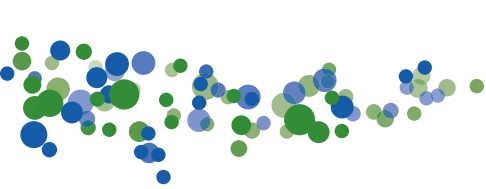
## МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ВАСИЛЯ СТУСА У СВЯТОШИНСЬКОМУ РАЙОНІ

27 березня 2003 року кияни зі щирим захопленням та великим ентузіазмом зустріли довгоочікувану звістку, що Київська міська рада нарешті прийняла рішення № 351/511 «Про перейменування вулиці Радгоспної у Святошинському районі на вулицю Василя Стуса ... ». Представники широких кіл громадськості у сфері політики, культури, науки і освіти України жваво обговорювали цю неординарну подію. Звідусіль лунали пропозиції організувати урочисте свято, багато відомих людей зголошувалося взяти в ньому участь. Цю думку схвально підтримав голова Святошинської районної у м. Києві держадміністрації Володимир Мазепа, який доручив ініціатору збору підписів на підтримку ідеї перейменування депутату Святошинської у м. Києві райради Валерію Фісуну зайнятися організацією заходів, присвячених вшануванню Василя Стуса на рівні району та міста Києва в

цілому.

Свято вулиці під робочою назвою «Я до вас повернусь...» було заплановане на середу 21 травня 2003 р. Місце проведення – площадка біля фасаду адмінбудинку ЖЕО-810 за адресою: вул. Радгоспна, 25. Урочистий мітинг розпочався о 14.00 і тривав понад годину через велику кількість бажаючих виступити. На сцені були присутніми Володимир Мазепа, Валентина Попелюх, Дмитро Стус, Володимир Бондаренко, В'ячеслав Кириленко, Микола Горбаль, Михайло Горинь, Василь Овсієнко, Тарас Федюк, Микола Малишко, Роман Круцик, Кіндрат Гіщак, Олександр Кулик, Юрій Зубко, Наталія Новак і Валерій Борисов та Олександр Биструшкін. Далі відбулося урочисте відкриття таблички із написом «вул. Василя СТУСА, 25».

Наводимо уривок з виступу Володимира Овсієнка, який він пізніше опублікував на сторінках Інформаційного

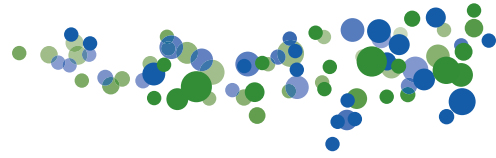


порталу Харківської правозахисної групи 11 грудня 2003 р.: «... На цій вулиці є кілька десятків великих нових будинків, у них живуть тисячі людей. Поруч, на проспекті Вернадського, 61, де був гуртожиток для аспірантів, є меморіальна таблиця роботи Бориса Довганя, що сповіщає: «В цьому будинку у 1963-1965 роках жив поет Василь Стус». Її, до речі, встановляли двічі, 1995 і 2000 року, бо першу вкрали якісь нечестивці. Одружившись у грудні 1965 року з Валентиною Попелюх, Василь Стус аж до арешту 12 січня 1972 р. жив неподалік, на Львівській вулиці. Того будиночка вже нема, бо тудою пролягла Окружна дорога. Але туди не раз у сновидіннях поверталася поетова душа... Теперудовамешкаєпоруч,наЧорнобильській вулиці. Там поет і правозахисник, член Української Гельсінкської групи прожив усього 8 місяців, до арешту 14 травня 1980 р. Під час перепоховання 19 листопада 1989 року його привозили сюди в домовині на останній поклін. Творчість поета повна «святошинських спогадувань пречистих». І Стуса тут пам'ятають живі люди і «святошинські високогорлі сосни».

Після виступів учасники мітингу пройшлися урочистою ходою до гуртожитку на бульварі Вернадського, 61 (де жив поет у 1963-1965 роках) і поклали квіти біля меморіальної дошки В. Стусу. Потім піша хода попрямувала в актову залу спеціалізованої школи № 200 за адресою

вул. Семашка, 9 (тепер Мю Поповича). О 16.00 розпочався вечір пам'яті Стуса та концертна програма, до якої долучилися новоприбулі гості – Іван Дзюба, Євген Сверстюк, Леонід Фінкельштейн, Микола Нестерчук, Михайлина Коцюбинська, священник храму-каплиці св. Миколи Святоші о. Віктор, Ольга Лопушанська, Марія Бурмака, Раїса Недашківська, Анатолій Сухий, виконавець пісень на слова Стуса Сергій Мороз, виконавець пісень про В. Стуса та Святошин Іван Брязун, учасники хору «Гомін» під керівництвом Леопольда Яценка та багато інших.

Наприкінці учасники вечора пам'яті озвучили сім пропозицій, а саме: 1. звернутися до Міносвіти з проханням надати СШ № 200 ім'я Василя Стуса; 2. відкрити музей В. Стуса у приміщенні школи № 200, звернутися до родини та друзів поета, до всіх небайдужих з проханням наповнити стенди музею оригінальними матеріалами, пов'язаними з його життям та творчістю; 3. організувати конкурс серед скульпторів на кращий проект пам'ятного бюсту В. Стуса, виготовити пам'ятник і відкрити його на подвір'ї школи № 200; 4. віднайти місце і створити сквер ім. В. Стуса на території Академмістечка; 5. звернутися до педагогів та студентів Донецького університету з проханням проявити ініціативу щодо надання вузу ім'я Василя Стуса; 6. створити на державному рівні науковий інститут творчої спадщини В. Стуса, який би

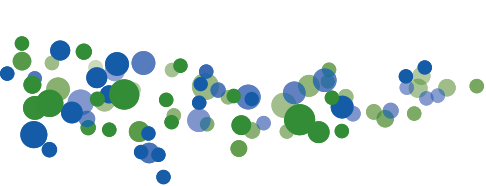


опрацював, оцифрував, систематизував і підготував до друку повне академічне зібрання творів поета; 7. створити Міжнародний фонд ім. В. Стуса, який би зібрав добровільні пожертви і спрямував кошти на втілення та реалізацію озвучених пропозицій.

На завершення хочемо проаналізувати стан виконання перерахованих вище доручень. Пункт 1 вдалося виконати у 2010 р., пункт 2 – у вересні 2012 р., пункт 4 – у вересні 2013 р., пункт 5 – у червні 2016 р., пункт 6 виконується й досі через брак фінансування, а пункт 7 потрапив до рук нечесних ділків, які знівелиювали саму ідею задуму. І ось нарешті надійшла черга часткового виконання пункту 4: на столичному будинку по вул. Чорнобильській, 13-А, де жив поет у 1979-1980 рр., 15 листопада 2024 р. урочисто відкрито пам'ятне погруддя Василя Стуса роботи скульптора Володимира Щура. На

меморіальній дошці розміщено уривок з його поезії «За мною Київ тягнеться у снах».

Вулиця Василя Стуса разом із сквером, курганом на ньому та стелою, разом із школою та музеєм його імені, пам'ятною дошкою на академічному гуртожитку та пам'ятником на місці хати, де він жив, а тепер і пам'ятником на будинку, де мешкав і сім'єю поет, є частиною єдиного Святошинського туристично-меморіального комплексу увіковічення одного з найвеличніших українських поетів-шістдесятників ХХ ст., літературознавця, правозахисника, політв'язня радянського режиму, Героя України, лауреата Держпремії ім. Т. Шевченка, незаперечного лідера національно-патріотичного руху за визволення України та символу громадянської мужності й нескореності людини.



## ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

**Голова: Поворозник М. Ю.** – доктор філософії, перший заступник голови Київської міської державної адміністрації;

**Заступник голови: Павловський С. А.** – доктор медичних наук, професор, директор КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста».

### **Члени оргкомітету:**

**Андрущенко В. П.** – доктор філософських наук, професор, академік НАПН України, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

**Бортняк В. А.** – доктор юридичних наук, професор, ректор Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

**Бугров В. А.** – кандидат філософських наук, професор, відмінник освіти України, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

**Балтов М. І.** – доктор філософії, професор, ректор Бургаського вільного університету (Болгарія)

**Васько Р. В.** – доктор філологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, в.о. ректора Київського національного лінгвістичного університету;

**Камінський В. В.** – доктор медичних наук, професор, академік НАМН України, ректор Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика;

**Кочарян І. С.** – доктор економічних наук, доцент, заслужений працівник культури України, ректор Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого;

**Лук'яненко Д. Г.** – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

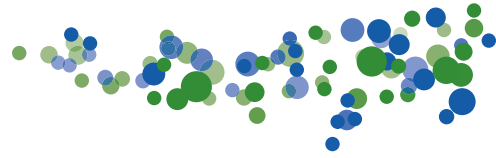
**Лаба А. Ю.** – заступник директора КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста»;

**Мартиненко С. М.** – доктор педагогічних наук, професор, відмінник освіти України, проректор з науково-педагогічної діяльності Київського міжнародного університету;

**Мазаракі А. А.** – доктор економічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Державного торговельно-економічного університету;

**Мельниченко А. А.** – кандидат філософських наук, професор, заслужений працівник освіти України, ректор Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського;





**Мельник Н. О.** – директор Департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації);

**Могилевська О. Ю.** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва, менеджменту Київського міжнародного університету;

**Маріуш Чепчинський** - доктор філософії, професор кафедри просторового менеджменту, факультету соціальних наук Гданського університету (Польща);

**Наволокіна А. С.** – кандидат економічних наук, доцент, член-кореспондент Академії економічних наук України, президент Міжнародного європейського університету;

**Намлієв Є. В.** – кандидат економічних наук, доцент, професор Вищої соціально-економічної школи (Польща);

**Нестеренко С. С.** – доктор економічних наук, професор, директор Інституту економіки та менеджменту Відкритого міжнародного університету розвитку людини «УКРАЇНА»;

**Панченко В. В.** – перший заступник директора Департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації);

**Петренко І. М.** – кандидат економічних наук, перший заступник директора КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально - економічного розвитку міста»;

**Поркуян О. В.** – доктор технічних наук, професор, ректор Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

**Сяосон Чжен** – доктор філософії, професор, доцент кафедри *бухгалтерського* обліку Вуксі Тайху університету (Китай);

**Скок П. О.** – кандидат наук з державного управління, доцент, заслужений працівник освіти України, проректор з наукової роботи Державного університету інфраструктури та технологій;

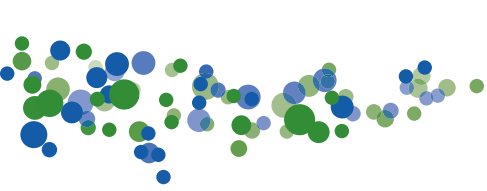
**Таланчук П. М.** – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, президент Відкритого міжнародного університету розвитку людини «УКРАЇНА»;

**Ткачук В. А.** – доктор економічних наук, професор, відмінник аграрної освіти України, ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України;

**Хачатурян Х. В.** – кандидат філологічних наук, відмінник освіти України, президент Київського міжнародного університету;

**Худолей В. Ю.** – доктор економічних наук, професор, ректор Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая;

**Шамрай Н. В.** – кандидат наук з державного управління, директор Департаменту (Центру) надання адміністративних послуг виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації);



**Шлапак А. В.** – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

**Яковлев О. В.** – доктор культурології, професор, ректор Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва